МІНІСТЕРСТВО ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ
ДНІПРОВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ВНУТРІШНІХ СПРАВ

Лариса НАЛИВАЙКО
Ірина ГРИЦАЙ
Цагік ОГАНІСЯН

ЗАХИСТ ПРАВ ДІТЕЙ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Збірник нормативно-правових актів

Дніпро – 2025

УДК 342.7
З-38

Рекомендовано до друку
Науково-методичною радою
Дніпровського державного
університету внутрішніх справ
(протокол № 8 від 16.04.2025 р.)

РЕЦЕНЗЕНТИ:

Надія ЗАДОРОЖНА, заступник голови Дніпропетровської обласної державної адміністрації – начальника Дніпропетровської обласної військової адміністрації;

Руслана МАКСАКОВА, т.в.о. завідувача кафедри конституційного, адміністративного та трудового права Національного університету «Запорізька політехніка», доктор юридичних наук, професор;

Наталія ТЯГЛО, директор Комунального позашкільного навчального закладу «Мала академія наук учнівської молоді» Дніпропетровської обласної ради, кандидат педагогічних наук.

УКЛАДАЧІ:

Лариса НАЛИВАЙКО, помічник ректора Дніпровського державного університету внутрішніх справ з гендерних питань, доктор юридичних наук, професор, Заслужений юрист України;

Ірина ГРИЦАЙ, професор кафедри теорії держави та права Дніпровського державного університету внутрішніх справ, доктор юридичних наук, професор;

Цагік ОГАНІСЯН, старший науковий співробітник Навчально-наукової лабораторії дослідження проблем забезпечення прав осіб, які постраждали від війни Дніпровського державного університету внутрішніх справ, кандидат юридичних наук, доцент.

З-38 Захист прав дітей в умовах воєнного стану : зб. нормат.-прав. актів / уклад.: д.ю.н., проф., Засл. юрист України Л. Р. Наливайко; д.ю.н., проф. І. О. Грицай; к.ю.н., доц. Ц. В. Оганісян. Дніпро : Дніпров. держ. ун-т внутр. справ, 2025. 452 с.

ISBN 978-617-560-069-6

У збірнику систематизовано міжнародні та національні нормативно-правові акти з питань захисту прав дітей в умовах воєнного стану в Україні. Аутентичні тексти документів викладені станом на 01 квітня 2025 року.

Для здобувачів вищої освіти, науково-педагогічних працівників юридичних та інших закладів вищої освіти, науковців, фахівців, а також для широкого кола читачів.

ISBN 978-617-560-069-6

© Укладачі, 2025
© ДДУВС, 2025

ЗМІСТ

ПЕРЕДМОВА 6

СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ 26

РОЗДІЛ І. МІЖНАРОДНІ АКТИ З ПИТАНЬ ЗАХИСТУ ПРАВ ДІТЕЙ В УМОВАХ ВОЄННИХ КОНФЛІКТІВ 32

Загальна декларація прав людини від 10 грудня 1948 року (витяг) 31

Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод від 04 листопада 1950 року (витяг) 35

Конвенції ООН про права дитини від 20 листопада 1989 року 39

Факультативний протокол до Конвенції про права дитини щодо участі дітей у збройних конфліктах від 01 січня 2000 року 58

Женевська конвенція про захист цивільного населення під час війни від 12 серпня 1949 року (витяг) 64

Додатковий протокол до Женевських конвенцій від 12 серпня 1949 року, що стосується захисту жертв міжнародних збройних конфліктів, (Протокол І) від 8 червня 1977 року (витяг) 92

Конвенція ООН про статус біженців від 28 липня 1951 року (витяг) 112

Конвенція про запобігання злочину геноциду та покарання за нього від 09 грудня 1948 р. 119

Гаазька конвенція про цивільно-правові аспекти міжнародного викрадення дітей від 25 жовтня 1980 р. 123

Конвенція Ради Європи про захист дітей від сексуальної експлуатації та сексуального насильства від 25 жовтня 2007 року (витяг) 133

Резолюція Ради Безпеки ООН 1261 (1999) (про дітей у збройних конфліктах) від 25 серпня 1999 року 148

Резолюція Ради Безпеки ООН 1882 (2009) «Діти і збройні конфлікти» від 4 серпня 2009 року 151

Резолюція Ради Безпеки ООН 1998 (2011) «Діти і збройні конфлікти» від 12 липня 2011 року 156

Резолюція Ради Безпеки ООН 2225 (2015) «Діти і збройні конфлікти» від 18 червня 2015 року 163

Резолюція ПАРЄ 2482 (2023) «Правові та правозахисні аспекти агресії російської федерації проти України» від 26 січня 2023 р. 169

Резолюція ПАРЄ 2495 (2023) «Депортації та насильницькі переміщення українських дітей та інших цивільних осіб до російської федерації або на тимчасово окуповані території України: створення умов для їхнього безпечного повернення, припинення цих злочинів та покарання винних» від 27 квітня 2023 року 178

РОЗДІЛ ІІ. ЗАКОНИ УКРАЇНИ, ЩО РЕГУЛЮЮТЬ ЗАХИСТ ПРАВ ДІТЕЙ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ 185

Конституція України від 28 червня 1996 року (витяг) 185

Закон України «Про правовий режим воєнного стану» від 12 травня 2015 року (витяг) 197

Закон України «Про охорону дитинства» від 26 квітня 2001 р. 202

Закон України «Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб» від 20 жовтня 2014 р. (витяг) 238

Закон України «Про забезпечення прав і свобод громадян та правовий режим на тимчасово окупованій території України» від 15 квітня 2014 (витяг) 256

Закон України «Про правовий статус осіб, зниклих безвісти за особливих обставин» від 12 липня 2018 року (витяг) 264

РОЗДІЛ ІІІ. ПІДЗАКОННІ НОРМАТИВНО-ПРАВОВІ АКТИ, ЩО РЕГУЛЮЮТЬ ЗАХИСТ ПРАВ ДІТЕЙ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ 277

Указ Президента України від 8 серпня 2022 року № 568/2022 «Про Координаційну раду з питань захисту та безпеки дітей» 277

Постанова Кабінету Міністрів України від 23 вересня 2015 року № 740 «Про затвердження Порядку надання статусу члена сім'ї загиблого (померлого) Захисника чи Захисниці України» 280

Постанова Кабінету Міністрів України від 05 квітня 2017 р. № 268 «Про затвердження Порядку надання статусу дитини, яка постраждала внаслідок воєнних дій та збройних конфліктів» 297

Постанова Кабінету Міністрів України від 24 жовтня 2008 р. № 866 «Питання діяльності органів опіки та піклування, пов'язаної із захистом прав дитини» 302

Постанова Кабінету Міністрів України від 17 березня 2022 № 302 «Про утворення Координаційного штабу з питань захисту прав дитини в умовах воєнного стану» 375

Постанова Кабінету Міністрів України від 1 червня 2023 р. № 546 «Про тимчасове переміщення (евакуацію) дітей та осіб, які проживають або зараховані до закладів різних типів, форм власності та підпорядкування на цілодобове перебування, та їх повернення» 380
Постанова Кабінету Міністрів України від 18 квітня 2023 р. № 339 «Деякі питання захисту осіб, у тому числі дітей, депортованих або примусово переміщених у зв'язку із збройною агресією Російської Федерації проти України» 417
Постанова Кабінету Міністрів України від 14 травня 2024 р. № 551 «Про затвердження Порядку виявлення, повернення, забезпечення супроводу та реінтеграції дітей, депортованих або примусово переміщених внаслідок збройної агресії Російської Федерації проти України» 419

РОЗДІЛ IV. СУДОВА ПРАКТИКА З ПИТАНЬ ЗАХИСТУ ПРАВ ДИТИНИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ ТА/ЧИ ВОЄННОГО КОНФЛІКТУ 433
Постанова Верховного Суду від 24.01.2023 року у справі № 360/3668/18 433
Рішення Черкаського окружного адміністративного суду від 26.07.2024 року у справі №580/5115/24 443

ПЕРЕДМОВА

Збірник нормативно-правових актів «**Захист прав дітей в умовах воєнного стану»** є результатом наукової систематизації міжнародних та національних нормативно-правових актів з питань захисту прав дітей в умовах російської агресії проти України та відповідно оголошеного воєнного стану в Україні.

В збірнику наведені ключові нормативно-правові акти, а також список джерел наукової літератури, що сприяє удосконаленню процесу їх застосування. Збірник покликаний забезпечити зручне та ефективне вивчення і застосування судових та позасудових засобів захисту прав і свобод дітей, які постраждали через агресією рф на території України.

Мета підготовки цього збірника обумовлена наступним:

1. Ключові порушення прав дитини в умовах воєнного конфлікту 2014 року покоління дітей зростало спостерігаючи бойові дії, насильство, воєнні злочини, зазнавши вимушеного переміщення, втрати близьких тощо. Розширення території російської агресії, бомбардування українських міст, повсюдне розповсюдження інформації про російські воєнні злочини неупинно впливають на фізичне і психологічне здоров'я дітей.

Збройні конфлікти спричиняють непропорційний вплив на представників різних вікових груп: бойові дії та окупація супроводжуються порушенням прав та свобод дитини, серед яких право на життя, на безпеку в умовах бойових дій та війни, на освіту, на здоров'я та розвиток особистості, право бути із сім'єю, а також право на турботу і захист з боку держави[1]. Війна вирвала тисячі дітей із повсякденного життя і в багатьох випадках розлучила з батьками, котрі або приєдналися до бойових дій, або не змогли виїхати. Діти, які залишилися в Україні, щоденно перебувають під ризиком смерті чи каліцтва внаслідок ракетних обстрілів, страждають від руйнування енергосистеми України. Багато дітей стали свідками травматичних подій, передусім убивства або каліцтва батьків і близьких від рук збройних сил рф. Діти на тимчасово окупованих територіях перебувають під постійним ризиком викрадення, сексуального насильства, нелюдського поводження і навіть смерті від рук так званих окупаційних адміністрацій та збройних сил рф[2]. Сучасним правникам важливо розуміти спектр основних порушень прав дитини в умовах воєнної агресії, для того щоб правозахисна робота мала комплексний, системний характер.

Основними порушеннями прав дітей є: вербування дітей, використання

---

[1] «Нерозквітлі»: порушення прав українських дітей на тимчасово окупованих територіях України та у Росії: депортація, мілітаризація, індоктринація: спеціальна доповідь Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини. 2023. URL : https://ombudsman.gov.ua/childrenofwar-2023/vstup.

[2] Клименко А., Суляліна М., Охредько О., Потапова В. Шість+ серйозних порушень проти дітей: виклики та наслідки 9 місяців російсько-української війни 2022. К. : ГО ЦГП «Альменда», 2022. 24 с.

забороненої зброї для ведення війни, перешкоджання у наданні гуманітарної допомоги, позбавлення громадянства, незаконна депортація дітей, вбивства та каліцтва, пошкодження закладів охорони здоров'я, навчальних закладів, що призводить до неможливості реалізації прав останніх[3]. Крім того, до переліку варто додати психологічне та сексуальне насильство щодо дітей, розлучення з родиною та втрата близьких, порушення права на розвиток, порушення майнових прав та ін.

Вбивства дітей, завдання фізичної та психічної шкоди. В Україні після початку повномасштабного вторгнення рф було зафіксовано тисячі випадків загибелі, поранень та психологічного травмування дітей. Ці дії мають ознаки воєнних злочинів і грубо порушують міжнародне гуманітарне право.

Міжнародне право безумовно відносить дітей до категорії цивільного населення, а російська агресія відзначається особливо цинічним нехтуванням безпекою цивільного населення та цілеспрямованими нападами на цивільне населення.

Країна-агресор використовує заборонені засоби та методи ведення війни, зокрема щодо дітей. Російські війська неодноразово застосовували недозволену зброю, обстрілювали касетними боєприпасами цивільну інфраструктуру, використовували фосфорні боєприпаси, регулярно здійснювали обстріли житлових кварталів, соціальної інфраструктури, об'єктів життєзабезпечення. рф створює гуманітарну кризу в окупованих населених пунктах. На окупованих територіях жителі часто страждають від голоду через навмисні дії від військ рф. Зафіксовано систематичні випадки, коли росіяни не пропускали гуманітарну допомогу. Військові рф порушують право на життя і захист від жорстокого ставлення, право дітей на охорону здоров'я, обстрілюючи лікарні та створюючи інфраструктурні медичні проблеми. Діти народжуються в складних умовах, немовлята помирають. Діти, які довго перебувають у бомбосховищах, не завжди мають належне харчування, питну воду та санітарно-гігієнічні умови[4]. Рівень дитячої смертності росте через війну.

Діти гинуть внаслідок артилерійських обстрілів і ракетних атак на цивільну інфраструктуру, житлові будинки, школи та заклади охорони здоров'я; через обстріли гуманітарних колон та евакуаційного транспорту; через наслідки мінувань, уламки вибухових пристроїв тощо. Зафіксовані масові вбивства дітей унаслідок атак на багатоповерхівки та цивільні об'єкти в Маріуполі, Краматорську, Дніпрі, Умані, Запоріжжі, Харкові, Кривому Розі та в багатьох інших містах. В наслідок цих же обставин, багато дітей зазнали тяжких поранень, каліцтв, втрати зору/слуху, інвалідності.

Умисні вбивства та травмування неповнолітніх осіб під час збройного

---

[3] Наливайко Л. Р. Правовий статус дитини, яка постраждала від війни. *Аналітично-порівняльне правознавство.* 2024. № 4. С. 77-81.

[4] Джуган В. О. Проблеми захисту прав дітей під час воєнних дій в Україні. *Юридичний науковий електронний журнал.* 2022. № 8. С. 63-67.

конфлікту є найтяжчим порушенням міжнародного гуманітарного права і мають бути об'єктом міжнародного кримінального переслідування.

Захист права дитини на охорону здоров'я є одним із пріоритетних напрямків державної політики. В районах України, охоплених конфліктом, це право зазнає численних порушень. Поширюються соціально небезпечні та інфекційні хвороби, відбувається скорочення програм імунізації, погіршується доступ до послуг охорони здоров'я. Незважаючи на норми та звичаї, закріплені міжнародним гуманітарним правом, об'єктами обстрілів стають заклади охорони здоров'я, автомобілі швидкої допомоги, існує гостра нестача медичного обладнання та ліків. Неможливість отримати медичну допомогу неспівмірно впливає на найуразливіші групи, перш за все, на дітей, що є прямим порушенням права дитини на охорону здоров'я[5].

Зростаючи в умовах війни, дитина зіштовхується з травматичними подіями, отримує довготривалі психічні та психологічні наслідки.

Довготривалий вплив насильства на дітей підвищує «ризик розвитку багатьох і нерідко тривалих форм фізичної, психологічної та соціальної дезадаптації». Однак, масштаби наслідків війни також залежать від післявоєнних подій, зокрема від того, чи успішною є післявоєнна відбудова країни та чи покращилася соціально-економічна ситуація. Неабияке значення також має притягнення до відповідальності осіб, які вчинили воєнні злочини, визнання сторонами відповідальності за свої злодіяння й впровадження місцевих механізмів примирення[6]. Для вирішення безлічі проблем психосоціального та психічного здоров'я дітей у районах де відбувається збройний конфлікт, існує потреба в комплексних системах допомоги, які б об'єднували підходи до профілактики та лікування. Цього можна досягти за умови належного розгляду соціальних детермінант психічного здоров'я дітей. Варто запроваджувати систему догляду, яка буде об'єднувати адресну психосоціальну підтримку та психічну охорону здоров'я службами захисту дітей, які вирішують та запобігають проблемам дитини, зловживанню та нехтуванню, а також заходи, спрямовані на сприяння розвитку шкільного середовища, які будуть спільно спрямовані на покращення добробуту дітей та сприяння розвитку їхньої резистентності[7]. Так чи інакше, процес подолання деструктивного впливу наслідків війни на дитину розпочинається з юридичних механізмів захисту та відновлення її прав і свобод.

Сексуальне насильство щодо дітей, пов'язане з конфліктом.

---

[5] Опольська Н. Права дітей, які постраждали внаслідок збройного конфлікту в Україні. *Право*. 2025. № 27. С. 278-283.

[6] Вплив війни на психічне здоров'я дітей. URL : https://warchildhood.org/ua/impact-of-war-on-childrens-mental-health/.

[7] Подорожний В. Г. Проблематика підтримки дітей в умовах війни: соціальний та психологічний аспекти. *Захист прав дітей в умовах війни:* матер. круг. столу до 110-річчя Вінницького державного педагогічного університету ім. М. Коцюбинського (м. Вінниця, 17 травня 2022 р.). Вінниця, 2022. С. 47-50.

Сексуальне насильство, пов'язане з конфліктом, охоплює зґвалтування, сексуального рабства, примушування до проституції, примусової вагітності, примусового аборту, примусової стерилізації, примусового шлюбу, примусового оголення та інших форм сексуального насильства порівнянної тяжкості, які вчиняються проти жінок, дівчат, чоловіків та хлопчиків в умовах збройного конфлікту. Ключовою особливістю СНПК є те, що тут завжди наявний зв'язок із конфліктом. СНПК як військову тактику можуть застосовувати різноманітні озброєні групи для того, щоб мордувати, принижувати, підкоряти, домінувати[8]**.** Жертвами сексуального насильства, пов'язаного з конфліктом в Україні стали діти.

Під час війни в Україні починаючи з 2014 року, а особливо після повномасштабного вторгнення в 2022-му, ці злочини почастішали, хоча здебільшого залишаються прихованими, недоступними чи складними для документування і розслідування.

Наслідки сексуального насильства для дитини мають критичний характер, зокрема це фізичні та психічні травми, соціальна стигматизація, втрата здоров'я.

Захист дітей від сексуального насильства в умовах воєнного стану має передбачати не тільки забезпечення механізму притягнення до відповідальності в межах ст. 438 КК України, а і бути скерований на удосконалення норм, в яких передбачено кримінальну відповідальність за кримінальні правопорушення проти статевої свободи та статевої недоторканості особи. Зокрема це може бути реалізовано шляхом приведення норм національного кримінального законодавства у відповідність положенням Лансаротської конвенції. Українська практика наразі не має належного, та передбаченого Лансаротською Конвенцією інструментарію, скерованого на ресоціалізацію неповнолітніх жертв сексуального насильства як зумовленого міжнародним збройним конфліктом, так і такого насильства як загально-кримінального злочину[9].

Мілітаризація дітей. Основні загрози для дітей під час війни включають також втягнення дітей у військові дії; використання для збору та передачі інформації; використання у якості живого щита, утримання на військових об'єктах для захисту від атак; залучення дітей до інформаційної війни, поширення пропагандистських матеріалів тощо.

---

[8] Музіго-Моррісон Р., Лемб С., Левко В., Пантні Е. Сексуальне насильство, пов'язане з конфліктом: правове регулювання та практика: посібник. URL : https://jurfemosvita.com/wp-content/uploads/2023/06/%D0%A1%D0%9D%D0%9F%D0%9A.pdf#page=4.19.

[9] Назимко Є. С., Пономарьова Т. І. Організаційно-правове та віктимологічне забезпечення захисту дітей від примусової депортації та сексуального насильствав умовах воєнного стану. *Захист прав дитини в умовах воєнного стану:* кол. монографія. Львів – Торунь : Liha-Pres, 2024. 228 с.

Згідно з даними правоохоронних органів України рф залучає неповнолітніх до участі в збройному конфлікті у ролі шпигунів та коректувальників обстрілів, а також до кампанії примусової мобілізації українських громадян на тимчасово окупованих територіях. За даними Єдиного реєстру досудових розслідувань, з початку повномасштабного вторгнення рф на територію України зареєстровано 5 кримінальних проваджень, у яких розслідуються факти використання неповнолітніх у збройному конфлікті через залучення до збору інформації про переміщення або розміщення Збройних Сил України, а також до забезпечення життєдіяльності військовослужбовців країни-агресора та облаштування споруд військового призначення, факти примусового видавання паспортів рф незаконно переміщеним з Херсонської області до АР Крим неповнолітнім та залучення їх до військових навчань[10]. Особи, які організовують або сприяють використанню дітей у військових діях, підлягають кримінальній відповідальності згідно з національним та міжнародним правом. Міжнародний кримінальний суд розглядає такі злочини як воєнні.

Наслідки вербування для дітей до участі воєнних діях можуть мати фатальний характер, призводити до травмування та загибелі. Психологічні наслідки та порушення соціальної адаптації, труднощі в поверненні до мирного життя завжди супроводжують дітей, які стають жертвами таких воєнних злочинів.

Депортація дітей, викрадення на територію рф та РБ. Однією з форм порушень прав дітей в ході російської агресії стало їх незаконне вивезення з окупованих територій на територію рф та РБ. Це явище міжнародне право розцінює як воєнний злочин і злочин проти людяності. Викрадення дітей відбувалось різними способами, але сприяло цьому те, що низка інтернатних закладів та дитячих будинків опинилась в окупації.

Виділяють п’ять сценаріїв, за якими російські загарбники здійснюють депортацію українських дітей, а саме: спершу вбивають батьків і потім забирають дітей; розлучають дітей з батьками під час фільтраційних заходів; вивозять із закладів інституційного догляду; вилучають із біологічних родин шляхом позбавлення батьків під вигаданими приводами батьківських прав або змушують батьків підписати «папірець» щодо дозволу вивезти в «оздоровчі» табори, звідки дітей уже не повертають додому[11]. Дітям змінювали громадянство, видавали нові документи, здійснювали ідеологічний вплив, передавали у прийомні російські родини або розмістили у дитячі будинки.

Російська сторона впроваджує комплексну систематичну державну

[10] «Нерозквітлі»: порушення прав українських дітей на тимчасово окупованих територіях України та у Росії: депортація, мілітаризація, індоктринація: спеціальна доповідь Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини. 2023. URL : https://ombudsman.gov.ua/childrenofwar-2023/vstup.

[11] Герасимчук Д. Права дітей під час війни. URL : https://www.ukrinform.ua/rubric-presshall/ 3715651-prava-ditej-pid-cas-vijni.html.

політику щодо такого:

– примусове переміщення дітей на тимчасово окуповані території України та депортація дітей на територію рф;

– впровадження російських стандартів освіти на окупованих територіях;

– «перевиховання» та мілітаризація українських дітей, переміщених на тимчасово окуповані території України та територію рф;

– примусова зміна громадянства дітей на окупованих територіях України та паспортизація;

– влаштування українських дітей в сім'ї громадян рф[12].

Депортація та викрадення українських дітей до рф – це цілеспрямована політика асиміляції, яка грубо порушує норми міжнародного гуманітарного права. Захист цих дітей і повернення їх додому є обов'язком України.

Українська держава повинна докласти максимум зусиль, аби повернути усіх незаконно переміщених з України дітей, відновити порушені права та забезпечити їх подальший захист. Таку роботу, безперечно, необхідно здійснювати в безпосередній співпраці з міжнародними організаціями та інституціями, які діють у сфері захисту прав дитини[13]. Однак, українські та міжнародні інституції фактично не мають доступу до викрадених дітей, а їх ідентифікація дуже ускладнена. Через зміну особистих даних, неможливо швидко встановити, де перебуває дитина.

Відсутній юридичний механізм повернення депортованих дітей в Україну, оскільки рф нехтує будь-якими варіантами ведення діалогу з цього питання, активно ускладнює та затягує цей процес.

Алгоритм повернення українських дітей з-під контролю рф має бути розроблений на основі концепції єдиного юридичного механізму повернення, керівними принципами якого є повага до найкращих інтересів та індивідуальних потреб дитини. Україна має докладати максимальних зусиль щодо повернення дітей, відносно яких вона виконує роль parents patriae[14]. Однак, реабілітація повернутих із депортації дітей – не менш важливе і складне завдання.

Реабілітація таких дітей вимагає комплексного, міждисциплінарного підходу, оскільки більшість із них зазнали психологічної, емоційної, інформаційної, фізичної шкоди.

Примусова депортація та низка інших воєнних злочинів рф призводять до ще одного порушення прав дитини – це **розлучення з родиною**.

---

[12] «Нерозквітлі»: порушення прав українських дітей на тимчасово окупованих територіях України та у Росії: депортація, мілітаризація, індоктринація: спеціальна доповідь Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини. 2023. URL : https://ombudsman.gov.ua/childrenofwar-2023/vstup.

[13] Сірант М. М., Маркін С. І. Захист прав дитини в умовах воєнного стану. *Юридичний науковий електронний журнал.* 2024. № 2. С. 694-696.

[14] (Не)повернення дітей: Україна перед найбільшим викликом з часів незалежності: дослідження. Київ, 2024. 72 с. URL : https://krymbezpravil.org.ua/materialy/ne-povernennia-ditey-ukraina-pered-naybilshym-vyklykom-z-chasiv-nezalezhnosti/.

Діти залишаються без батьківського піклування через евакуацію, смерть близьких під час бойових дій, примусову депортацію, навмисне відокремлення дітей від батьків на окупованих територіях.

Розлучення дитини з родиною потребує від держави заходів щодо їх возз'єднання – розшуку дитини, розслідування та документування обставин, повернення дитини в безпеку.

Бойові дії неухильно призводять до безповоротної втрати дітьми своїх родин.

В умовах воєнного стану безліч дітей в Україні залишились сиротами або були позбавлені сімейного оточення. У зв'язку із цим окремої уваги потребують питання усиновлення дітей під час дії на території України воєнного стану. В умовах воєнного стану усиновлення дітей, які перебувають на території України, можливе лише в тих регіонах, де немає воєнних дій та працюють державні органи влади України. Зусиллями Координаційного штабу з питань захисту прав дитини під час воєнного стану було спрощено процедури усиновлення та передачі дітей під опіку. На сьогодні практикують такі форми захисту прав дітей як влаштування під опіку тимчасово – під опіку рідних, до прийомних сімей, будинків сімейного типу, закладів інституційного нагляду (на сьогодні понад 1,5тисячі дітей)[15]. Актуальним є розширення програм тимчасової та постійної опіки, а також посилення контролю над процесами усиновлення, щоб не допустити повторної травматизації дітей.

Вимушене переміщення. Внутрішнє переміщення в Україні, обумовлене російською агресією, є одним із наймасштабніших в Європі – близько 5 млн. українців отримали статус внутрішньо переміщеної особи. Реальна кількість таких осіб не відома, оскільки певний відсоток громадян не скористався таким правовим статусом. Кількість дітей, які вимушено покинули місця свого проживання та отримали статус внутрішньо переміщеної особи сягає понад 1 млн[16] зазнали всіх наслідків втрати домівки та звичного життя.

Вимушене переміщення деструктивно впливає на економічне, соціальне, психологічне благополуччя дорослих. Щодо дітей – це порушує не тільки низку їх прав та законних інтересів, а й призводе до довготривалої психологічної травматизації, обумовлює складну адаптацію на новому місці проживання. Внутрішнє переміщення дітей внаслідок війни спричиняє порушення їх основоположних прав, навіть якщо це переміщення здійснюється з метою порятунку.

При реалізації своїх базових прав діти-переселенці стикаються з рядом проблем. Ускладнена реалізація житлових, економічних, освітніх, культурних

---

[15] Костишин Е. І., Шевців Ю. О. Інституційно-правовий механізм захисту дітей в Україні в умовах воєнного стану. *Публічне управління та соціальна робота.* 2023. № 1. С. 29-36.

[16] Внутрішньо переміщені особи. URL : https://www.ioc.gov.ua/dashboardVpo/.

прав дітей-ВПО, а також права на медичне забезпечення. Важливою проблемою для дітей ВПО є соціалізація. У невеликих населених пунктах вона ускладнюється через відсутність місць для змістовного дозвілля, культурного розвитку дитини[17]. Порушення права на освіту відбувається через відсутність доступу до закладів освіти, відсутність побутових умова для дистанційного навчання, нестачу техніки для онлайн-освіти. Виникає ситуація освітньої нерівності між місцевими та переміщеними дітьми.

До вирішення житлових питань, сім'ї з дітьми проживають у тимчасових помешканнях. Відсутність приватності, безпеки та базових умов приливає на благополуччя дитини.

Доступ до медичних послуг для дітей-ВПО гарантований юридично, але іноді ускладнений фактично через бойові дії та атаки на заклади охорони здоров'я, обмежений доступу до ліків та лікарів. Через стрес відбувається погіршення стану хронічно хворих та дітей з інвалідністю.

У разі втрати документів дітей-ВПО ускладняється швидкий доступ до соціальної допомоги, навчання, медицини.

Зворотною проблемою вимушеного переміщення є **відмова батьків або законних представників дитини евакуюватись** із зон ведення бойових дій та прифронтових територій.

Дитина може бути евакуйована без згоди батьків, якщо існує пряма загроза її життю. Часто такі рішення ухвалюються стосовно дітей-сиріт, дітей, позбавлених батьківського піклування або дітей, чиї батьки відмовляються евакуюватись.

З метою захисту дітей, які перебувають у зоні воєнних дій і збройних конфліктів, в умовах воєнного стану обласні військові адміністрації за погодженням з органами військового командування на відповідній території та Координаційним штабом з питань проведення обов'язкової евакуації населення в умовах воєнного стану можуть прийняти рішення про проведення обов'язкової евакуації в примусовий спосіб дітей з їх батьками, особами, які їх замінюють, або іншими законними представниками з окремого населеного пункту в місцевості, де ведуться бойові дії. Обов'язкова евакуація в примусовий спосіб дітей здійснюється за супроводом одного з батьків, особи, яка їх замінює, або іншого законного представника. Відмова батьків, осіб, які їх замінюють, або інших законних представників від обов'язкової евакуації в примусовий спосіб дітей з окремого населеного пункту в місцевості, де ведуться бойові дії, не допускається[18]. Примусова евакуація дітей є способом забезпечення їх фізичної безпеки, проте така евакуація є дуже складним правовим і моральним явищем, що породжує ризики порушення низки прав

[17] Бондарчук Ю. П., Єщенко М. Г. Реалізація прав дітей внутрішньо переміщених осіб в умовах війни. *Південноукраїнський правничий часопис*. 2023. № 1. С. 3-11.

[18] Особливості примусової евакуації дітей із зони бойових дій. URL : https://legalaid.gov.ua/ publikatsiyi/osoblyvosti-prymusovoyi-evakuacziyi-ditej-iz-zony-bojovyh-dij/.

дитини.

В умовах воєнного стану збільшується кількість випадків, за яких необхідне оперативне прийняття рішень щодо дітей, направлених на усунення загроз життю і здоров'ю, на влаштування їх до дитячих будинків сімейного типу, прийомних сімей, встановлення над ними опіки та піклування, а за неможливості забезпечення сімейної форми влаштування – передання їх до закладів для дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування та інших подібних закладів, зокрема для забезпечення їх тимчасового влаштування, переміщення та евакуації як в межах України, так і за кордон[19]. Отож, окремо слід акцентувати на **забезпеченні прав і свобод дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування**, оскільки їх становище в умовах російської агресії потребує посиленої уваги.

Порушення прав дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, в умовах воєнного стану отримує системний характер через нестабільність відповідних інституцій, евакуацію, загрозу життю через бойові дії.

Через російську агресію багато дітей-сиріт втратили опікунів, родичів або були евакуйовані без збереження родинних зв'язків. Діти, які вже зазнали травму втрати родини, стикаються з повторною травматизацією. Дитячі установи в зоні бойових дій не завжди евакуйовувались вчасно, через це багато з них опинились в окупації та були депортовані на територію рф.

Діти, які залишилися без батьківської опіки, стають особливо уразливими в умовах військових конфліктів. Забезпечення їхнього належного захисту та благополуччя є важливим завданням для всіх громадян та державних органів. Під час дії на території України надзвичайного або воєнного стану діти, які залишилися без батьківського піклування, у тому числі діти, розлучені із сім'єю, тимчасово влаштовуються відповідно до п. 31 цього Порядку, до функціонуючих прийомних сімей та дитячих будинків сімейного типу на умовах тимчасового влаштування в межах передбаченої граничної чисельності дітей, які можуть бути влаштовані до таких форм виховання[20].Прийомні батьки чи батьки-вихователі мають вирішувати низку юридичних питань щодо захисту інтересів дітей, вирішувати проблеми відновлення здоров'я та психо-емоційного стану дітей в умовах війни. Все це вимагає системної інституційної підтримки та супроводу.

Державні соціальні стандарти для дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, встановлюються незалежно від того, де така дитина перебуває на утриманні та вихованні, на рівні, не меншому за

[19] Статус та основні права дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування. URL : https://law-in-war.org/pravovyj-status-ditej-syrit-ta-ditej-pozbavlenyh-batkivskogo-pikluvannya/.

[20] Грабовська Г. М., Лисюк А. М. Захист прав дітей-сиріт та дітей позбавлених батьківського піклування під час військових дій. *Аналітично-порівняльне правознавство*. 2023. № 5. С. 80-84.

встановлений прожитковий мінімум для осіб відповідного віку (частина 2 ст. 4 Закону України «Про забезпечення організаційно-правових умов соціального захисту дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування». Для дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, які перебувають цілодобово в закладах різних типів, передбачена можливість виїзду за кордон під час дії воєнного стану[21]. Однак, як вже зазначалось, родинне піклування (опіка, патронат, усиновлення) має пріоритет над інституційним та може вирішити низку проблем захисту дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування в умовах воєнного стану.

Наразі, з огляду на воєнний стан, основними чинниками, що ускладнюють процедуру усиновлення є наступні: в окремих регіонах, де відбуваються активні бойові дії, служби у справах дітей та суди тимчасово не здійснюють повною мірою своїх повноважень, а тому в цих регіонах не можливо організувати процес усиновлення; в умовах воєнного стану, коли люди можуть перебувати в облозі без зв'язку, у полоні або у лікарні із пораненнями різної складності, вкрай тяжко встановити обставини життя батьків чи інших родичів дитини; в умовах воєнного стану особи, які хочуть усиновити дитину, не завжди матимуть можливість зібрати необхідні документи, підтвердити наявність житла та постійного доходу й створити для дитини належні умови для виховання та розвитку[22,23]. Отож, актуально розвивати патронатні родини як тимчасову форму догляду, спрощувати процедури оформлення опіки для родичів, підтримувати сім'ї, які беруть дитину на виховання.

Отже, численні факти порушення прав дитини в умовах воєнної агресії рф проти України дозволяє дійти висновків про всебічне і цинічне порушення норм міжнародного права державою-агресором.

Уряд України продовжує вживати заходів, спрямованих на гармонізацію національного законодавства та практичних механізмів його реалізації з принципами Конвенції ООН про права дитини. Першочерговим питанням є забезпечення ефективної реінтеграції та відновлення прав дітей, постраждалих від воєнних дій, зокрема шляхом оновлення державних цільових програм у цій сфері. Забезпечення прав дитини має стати пріоритетом державної політики як на законодавчому рівні, так і в практичній площині шляхом створення ефективних гарантій захисту дітей в умовах війни, реалізації програм соціальної підтримки дітей та розробки

---

[21] Державне забезпечення дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування. URL : https://legalaid.wiki/index.php.

[22] Усиновлення та тимчасове влаштування дітей в умовах воєнного стану. URL : https://helsinki. org.ua/articles/usynovlennia-ta-tymchasove-vlashtuvannia-ditey-v-umovakh-voiennoho-stanu/.

[23] Андрухів О. І. Статус дітей сиріт в Україні в умовах війни. *Науково-інформаційний вісник Івано-Франківського університету права імені Короля Данила Галицького. Серія: Право.* 2022. № 13 (25). С. 76-84.

дієвих механізмів захисту їхніх прав і свобод[24]. Реальне ж відновлення прав та законних інтересів постраждалих від війни дітей можливе засобами міжнародного компенсаційного механізму відшкодування збитків, завданих агресією рф на території України.

2. Правова рамка щодо захисту дітей в умовах воєнного конфлікту. Воєнні конфлікти будь-якого характеру неминуче вражають цивільне населення, тому світовим співтовариством вироблені правові стандарти, принципи і звичаї щодо поводження з дітьми в таких умовах. Однак, воєнна агресія поєднується зі зневагою та ігноруванням відповідних цивілізаційних цінностей, тому важливим є окреслення правових механізмів захисту та відновлення порушених прав і свобод дитини.

В останні десятиліття захист і добробут дітей під час конфлікту став важливою частиною порядку денного міжнародної спільноти. Таким чином було розроблено низку норм і стандартів, що утворюють нормативно-правову базу для захисту дітей в умовах збройного конфлікту. Діти, що зростають в умовах воєн, захищені нормами міжнародного гуманітарного права як частина цивільного населення. Проте, з огляду на вразливість і потреби, пов'язані з дитячим розвитком, діти мають особливий захист. Деякі гарантії, передбачені міжнародно-правовими актами, стали частиною звичаєвого права[25]. Система міжнародних стандартів розвивається, реагуючи на сучасні загрози і особливості ведення воєнних дій, в тому числі на прикладі російсько-української війни.

Міжнародне гуманітарне право, що діє в умовах збройних конфліктів, включає міжнародно-правові норми, які охоплюють всі питання захисту жертв війни, положення поранених, хворих та осіб, що зазнали корабельної аварії, військовополонених, цивільного населення, медичного персоналу та осіб духовного звання, персоналу добровільних товариств допомоги, додаткових категорій, зниклих без вісті і загиблих, військовослужбовців, що знаходяться в районі збройного конфлікту, які в результаті травми, хвороби або інвалідності потребують медичної допомоги та догляду, породіль, новонароджених, вагітних жінок, незалежно від того, до якої воюючої сторони вони належать. Із ними повинні поводитись гуманно, без усякої дискримінації за ознакою раси, статі, кольору шкіри, релігії чи віри, походження, майнового стану чи будь-яких інших аналогічних критеріїв[26]. Міжнародні стандарти захисту дитини в умовах конфлікту розробляють та впроваджують такі міжнародні організації як ООН (Рада Безпеки ООН, Комітет ООН з прав дитини, ЮНІСЕФ, Агентство ООН у справах біженців),

---

[24] Сусь Ю., Білоусова К. До питання захисту прав дітей в умовах воєнного стану. *Український освітньо-науковий медичний простір*. *Право*. 2024. № 1(2). С. 4-13.

[25] Діти та збройні конфлікти: нормативно-правова база. URL : 4https://warchildhood.org/ua/children-and-armed-conflict-legal-framework/.

[26] Маніна М. А. Міжнародні стандарти захисту прав дітей під час збройних конфліктів. *Порівняльно-аналітичне право.* 2017. № 5. С. 385-388.

Рада Європи, ОБСЄ, Міжнародний Кримінальний Суд та ін.

Суб-кластер (кластер) захисту дітей є складовою частиною кластеру захисту прав людини. Мета цього суб-кластеру – координувати діяльність всіх організацій. Кластер захисту дітей очолює Дитячий фонд ООН – ЮНІСЕФ. Діяльність суб-кластеру захисту дітей, як і діяльність спеціалізованих установ і міжнародних організацій, що займаються питаннями благополуччя дітей, насамперед, ґрунтуються на Конвенції про права дитини ООН. У Конвенції відмічається, що найвищий пріоритет віддається найкращим інтересам дитини[27]. Конвенції ООН про права дитини гарантує кожній дитині комплекс прав і свобод, а також спеціальних гарантій, незалежно від обставин.

Факультативний протокол до Конвенції ООН про права дитини щодо участі дітей у збройних конфліктах від 01 січня 2000 року у ст. 2 встановлює вимогу до держав-учасниць забезпечити, щоб особи, які не досягли 18-річного віку, не підлягали обов'язковому призову[28]. Женевська конвенція про захист цивільного населення під час війни від 12 серпня 1949 року автоматично відносить дітей до категорії цивільного населення та передбачає для дітей як загальні, так і спеціальні гарантії.

Ради Безпеки ООН ухвалила чотири ключові резолюції, присвячені захисту дітей в умовах збройних конфліктів. Це Резолюція Ради Безпеки ООН 1261 (1999) (про дітей у збройних конфліктах) від 25 серпня 1999 року; Резолюція Ради Безпеки ООН 1882 (2009) «Діти і збройні конфлікти» від 4 серпня 2009 року; Резолюція Ради Безпеки ООН 1998 (2011) «Діти і збройні конфлікти» від 12 липня 2011 року; Резолюція Ради Безпеки ООН 2225 (2015) «Діти і збройні конфлікти» від 18 червня 2015 року.

У вказаних резолюціях ООН засуджує спрямовані проти дітей дії у ситуаціях збройного конфлікту, включаючи вбивства та каліцтва, сексуальні наруги, викрадення і насильницьке переміщення, набір в армію та використання дітей у збройних конфліктах в порушення міжнародного права, а також напади на об'єкти, які користуються захистом у відповідності з міжнародним правом, у тому числі сторони покласти край такій практиці. Засуджує будь-які порушення норм міжнародного права, пов'язані з вербуванням та використанням дітей у збройних конфліктах.

Радою Європи розроблено комплекс конвенцій, резолюцій, рекомендацій, в яких закріплено права дітей та відповідні гарантії, наголошено на необхідність створення умов, сприятливих для набуття дітьми під час збройних конфліктів якісної освіти, а також збереження закладів освіти як

[27] Ігнатенко К. В. Міжнародні стандарти захисту прав дітей в умовах збройного конфлікту в Україні. *Реабілітація учасників бойових дій в Україні: досвід та перспективи*: матер. III Всеукр. наук.-практ. конф. Хмельницький, 2018. С. 18-24.

[28] Факультативний протокол до Конвенції ООН про права дитини щодо участі дітей у збройних конфліктах від 01.01.2000 року. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_795#Text.

цивільних об'єктів, безпечних для учнів і вчителів[29]. Рада Європи ухвалила низку резолюцій щодо російсько-української війни, ключовими (в контексті захисту дітей) з яких є Резолюція ПАРЄ 2482 (2023) «Правові та правозахисні аспекти агресії російської федерації проти України» від 26 січня 2023 року та Резолюція ПАРЄ 2495 (2023) «Депортації та насильницькі переміщення українських дітей та інших цивільних осіб до російської федерації або на тимчасово окуповані території України: створення умов для їхнього безпечного повернення, припинення цих злочинів та покарання винних» від 27 квітня 2023 року. Але, Рада Європи не створила окремого комплексного документу у сфері регулювання захисту прав дітей в умовах конфлікту.

Слід зауважити що в цілому міжнародні стандарти у сфері захисту прав дитини в умовах збройного конфлікту є досить обмеженими і недостатньо розвиненими, хоча для цього є і були передумови.

Національна правова рамка захисту прав дітей в умовах російської агресії може вирішили лише частину проблем, однак провідним залишається саме міжнародне право.

Законодавством України визначено правовий статус та поняття «дитини, яка постраждала внаслідок воєнних дій та збройних конфліктів».

В ст. 30-1 Закону України «Про охорону дитинства» передбачено зобов'язання держави вжити всіх необхідних заходів для забезпечення захисту дітей, які перебувають у зоні воєнних дій і збройних конфліктів, дітей, які постраждали внаслідок воєнних дій і збройних конфліктів, догляду за ними та возз'єднання їх із членами сім'ї, включаючи розшук, звільнення з полону, повернення в Україну дітей, незаконно вивезених за кордон[30].

Відповідно до ст. 1 Закону України «Про охорону дитинства», дитина, яка постраждала внаслідок воєнних дій та збройних конфліктів, – дитина, яка внаслідок воєнних дій чи збройного конфлікту отримала поранення, контузію, каліцтво, зазнала фізичного, сексуального, психологічного насильства, була викрадена або незаконно вивезена за межі України, залучалася до участі у військових формуваннях або незаконно утримувалася, у тому числі в полоні[31.] Відповідно до Постанови Кабінету Міністрів України від 05 квітня 2017 р. № 268 «Про затвердження Порядку надання статусу дитини, яка постраждала внаслідок воєнних дій та збройних конфліктів», право на отримання статусу має дитина, а також особа, яка на час воєнних дій, збройних конфліктів, збройної агресії рф не досягла 18 років (повноліття), і в результаті:

1) отримали поранення, контузію, каліцтво;
2) зазнали фізичного, сексуального насильства;

---

[29] Рябовол Л. Питання захисту прав дітей в умовах збройних конфліктів у документах ради Європи. *Актуальні проблеми правознавства*. 2023. № 3. С. 69-75.

[30] Про охорону дитинства: Закон України від 26.04.2001 р. *Відомості Верховної Ради України.* 2001. № 30. Ст. 142.

[31] Там само.

3) були викрадені або незаконно вивезені за межі України;
4) залучалися до участі у діях воєнізованих чи збройних формувань;
5) незаконно утримувалися, у тому числі в полоні;
6) зазнали психологічного насильства[32].

Спеціальний статус надається органом опіки та піклування за місцем реєстрації дитини як внутрішньо переміщеної особи.

Такий статус в Україні отримали понад 120 тис. дітей, однак реально оцінюючи наслідки російських воєнних злочинів слід констатувати, що значно більша кількість українських дітей постраждали як фізично, так і психологічно.

Правове забезпечення захисту прав дитини в Україні в умовах воєнної агресії та запровадження воєнного стану передбачене у нормативно-правових актах, які можна поділити на три групи:

1) Міжнародні акти, що встановлюють міжнародні стандарти захисту прав дітей в умовах воєнних конфліктів: Загальна декларація прав людини від 10 грудня 1948 року; Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод від 04 листопада 1950 року; Конвенції ООН про права дитини від 20 листопада 1989 року та Факультативний протокол до Конвенції про права дитини щодо участі дітей у збройних конфліктах від 01 січня 2000 року; Женевська конвенція про захист цивільного населення під час війни від 12 серпня 1949 року та Додатковий протокол до Женевських конвенцій від 12 серпня 1949 року, що стосується захисту жертв міжнародних збройних конфліктів, (Протокол I) від 8 червня 1977 року; Конвенція ООН про статус біженців від 28 липня 1951 року; Конвенція про запобігання злочину геноциду та покарання за нього від 09 грудня 1948 року; Гаазька конвенція про цивільно-правові аспекти міжнародного викрадення дітей від 25 жовтня 1980 року; Конвенція Ради Європи про захист дітей від сексуальної експлуатації та сексуального насильства від 25 жовтня 2007 року; Резолюція Ради Безпеки ООН 1261 (1999) (про дітей у збройних конфліктах) від 25 серпня 1999 року; Резолюція Ради Безпеки ООН 1882 (2009) «Діти і збройні конфлікти» від 4 серпня 2009 року; Резолюція Ради Безпеки ООН 1998 (2011) «Діти і збройні конфлікти» від 12 липня 2011 року; Резолюція Ради Безпеки ООН 2225 (2015) «Діти і збройні конфлікти» від 18 червня 2015 року; Резолюція ПАРЄ 2482 (2023) «Правові та правозахисні аспекти агресії російської федерації проти України» від 26 січня 2023 року; Резолюція ПАРЄ 2495 (2023) «Депортації та насильницькі переміщення українських дітей та інших цивільних осіб до російської федерації або на тимчасово окуповані території України: створення умов для їхнього безпечного повернення, припинення цих злочинів та покарання винних» від 27 квітня 2023 року та ін.

[32] Про затвердження Порядку надання статусу дитини, яка постраждала внаслідок воєнних дій та збройних конфліктів : постанова Кабінету Міністрів України від 05.04.2017 № 268. URL : https:// zakon.rada.gov.ua/laws/show/268-2017-%D0%BF.

2) Закони України, що регулюють захист прав дітей в умовах воєнного стану: Закон України «Про правовий режим воєнного стану» від 12 травня 2015 року; Закон України «Про охорону дитинства» від 26 квітня 2001 р.; Закон України «Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб» від 20 жовтня 2014 р.; Закон України «Про забезпечення прав і свобод громадян та правовий режим на тимчасово окупованій території України» від 15 квітня 2014 р.; Закон України «Про правовий статус осіб, зниклих безвісти за особливих обставин» від 12 липня 2018 р. та ін.

3) Підзаконні нормативно-правові акти, що регулюють захист прав дітей в умовах воєнного стану: Указ Президента України від 8 серпня 2022 року № 568/2022 «Про Координаційну раду з питань захисту та безпеки дітей»; Постанова Кабінету Міністрів України від 23 вересня 2015 року № 740 «Про затвердження Порядку надання статусу члена сім'ї загиблого (померлого) Захисника чи Захисниці України»; Постанова Кабінету Міністрів України від 05 квітня 2017 р. № 268 «Про затвердження Порядку надання статусу дитини, яка постраждала внаслідок воєнних дій та збройних конфліктів»; Постанова Кабінету Міністрів України від 24 жовтня 2008 р. № 866 «Питання діяльності органів опіки та піклування, пов'язаної із захистом прав дитини»; Постанова Кабінету Міністрів України від 17 березня 2022 № 302 «Про утворення Координаційного штабу з питань захисту прав дитини в умовах воєнного стану»; Постанова Кабінету Міністрів України від 1 червня 2023 р. № 546 «Про тимчасове переміщення (евакуацію) дітей та осіб, які проживають або зараховані до закладів різних типів, форм власності та підпорядкування на цілодобове перебування, та їх повернення»; Постанова Кабінету Міністрів України № 339 18 квітня 2023 «Деякі питання захисту осіб, у тому числі дітей, депортованих або примусово переміщених у зв'язку із збройною агресією рф проти України»; Постанова Кабінету Міністрів України від 14 травня 2024 р. № 551 «Про затвердження Порядку виявлення, повернення, забезпечення супроводу та реінтеграції дітей, депортованих або примусово переміщених внаслідок збройної агресії рф проти України» та ін.

Ключові документи, що уможливлюють захист прав дитини в умовах воєнного стану наведені в цьому збірнику для їх системного і ефективного використання як дослідниками, так і практиками.

Крім того, слід звернути увагу на ключові рішення Європейського суду з прав людини, в яких сформовані важливі в контексті захисту прав дитини в умовах конфлікту правові позиції: Рішення ЄСПЛ у справі «Y.S. and O.S. v. Russia», 2021; Рішення у справі «Georgia v. Russia (II)», 2021; Рішення у справі «Ukraine and the Netherlands v. Russia», 2023; Рішення у справі «N.Ts. and Others v. Georgia», 2012; Рішення у справі «Scozzari and Giunta v. Italy», 1998; Рішення у справі «MAMCHUR V. UKRAINE», 2015 та інші.

Хоч міжнародним та національним законодавством і передбачено механізми захисту прав дітей під час воєнного стану, але у випадку, якщо одна зі сторін не виконує зобов'язання, то механізм їх реалізації на практиці

значно ускладнюється чи стає недієвим[33]. Фактично без міжнародної дипломатії неможливо гарантувати фізичну безпеку, реалізацію прав дітей та їх ефективний правовий захист в умовах агресивного ведення війни.

Основною ж проблемою захисту прав дітей, які народились в умовах війни є те, що для них не закріплено достатніх спеціальних гарантій, накшталт правового статусу «дитини війни», що встановлений у Законі України «Про соціальний захист дітей війни».

3. Юридичні засоби захисту дітей в умовах воєнної агресії та стан їх забезпечення. Воєнні конфлікти створюють критичні умови для дітей, які залишаються найбільш вразливою категорією населення. Попри існування міжнародних і національних норм, забезпечення правового захисту дітей під час війни стикається з багатьма труднощами.

Забезпечення прав та свобод людини реалізується як здійснення певних дій, що спрямовані на:

а) удосконалення національного законодавства країни і приведення його до міжнародних стандартів у галузі прав людини;

б) реалізацію громадянами своїх прав і свобод;

в) охорону прав і свобод людини та громадянина;

г) захист прав і свобод людини та громадянина[34].

Захист прав і свобод людини є складовою механізму забезпечення прав людини.

Відповідно, захист прав і свобод людини та громадянина визначають як систему й комплекс послідовних дій, спрямованих на захист прав людини та громадянина; як складову механізму забезпечення прав людини, що являє собою заходи, спрямовані на відновлення порушених прав; як систему органів, засобів, закріплених у Конституції, що забезпечують найбільш повний та ефективний захист прав і свобод людини та громадянина[35]. Окремим напрямом системи захисту прав і свобод людини і громадянина є захист прав дитини – особи, яка не досягла 18 років. Діти користуються як загальними, так і спеціальними засобами юридичного захисту в умовах воєнного конфлікту.

Захист дітей – це попередження жорстокого поводження, зневажливого ставлення, експлуатації та насильства щодо дітей та реагування на ці явища. Поняття захисту дітей у ситуаціях збройного конфлікту охоплює дуже широкий спектр питань, які можуть змінюватись в залежності від конкретного

---

[33] Наливайко Л. Р. Правовий статус дитини, яка постраждала від війни. *Аналітично-порівняльне правознавство.* 2024. № 4. С. 77-81.

[34] Марцеляк О. В. Інститут омбудсмена: теорія і практика: монографія. Харків : Вид-во НУВС, 2004. 405 с.

[35] Митник О. В. Роль Конституційного Суду України в механізмі захисту прав і свобод людини та громадянина в Україні. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія: Юридичні науки.* 2015. № 6(1). С. 53-57.

контексту[36]. Засоби захисту прав і свобод дитини в умовах воєнної агресії та оголошеного воєнного стану можна розділити на судові та позасудові.

Діти повинні мати реальний і ефективний доступ до правосуддя у випадках порушення їхніх прав. Важливо, щоб судові процеси враховували потреби та вразливість дітей, забезпечуючи відповідальність дорослих за їх добробут, та були організовані таким чином, щоб дитина почувалася захищеною і зрозумілою. Україна підтримує розслідування та судове переслідування злочинів проти дітей, забезпечуючи їх доступ до справедливого правосуддя. Важливим аспектом є створення дитячо-орієнтованих систем правосуддя для всіх дітей, які вступають у контакт із законом[37]. О. Дришлюк зауважує, що наявні судові справи *(Рішення Запорізького окружного адміністративного суду від 04 січня 2022 р. // справа № 280/9899/21; Постанова Третього апеляційного адміністративного суду від 08 квітня 2021 р. м. Дніпро // справа № 160/3479/20; Рішення Луганського окружного адміністративного суду від 17 квітня 2019 р. // справа № 360/906/19; Постанова Першого апеляційного адміністративного суду від 30 листопада 2020 р. // справа № 200/6653/20-а; Рішення Київського окружного адміністративного суду від 05 січня 2023 р. // справа № 320/9767/22)* з питань оскарження протокольних рішень комісії з питань захисту прав дитини про неможливість надання статусу дитини, яка постраждала внаслідок воєнних дій та збройних конфліктів дитині обґрунтовані в переважній більшості незаконною відмовою через те, що на території, де проживає/ла дитина не відбувалися воєнні дії, збройний конфлікт або тимчасова окупація[38]. Безумовно саме судовий захист прав і свобод дітей є ключовим і найбільш результативним, але в той же час судова практика демонструє його вади.

Перш за все слід вказати на недостатню реалізацію міжнародних стандартів захисту прав дитини, зокрема щодо застосування норм Конвенції ООН про права дитини та Женевських конвенцій у національних судах.

Щодо правозастосовної практики, слід відзначити відсутність спеціалізованих адвокатів і правозахисників, які займаються справами дітей у зоні конфлікту. Критично необхідне посилення ефективності державних інституцій у сфері захисту дітей.

У забезпеченні захисту прав і свобод дітей, які потерпіли від війни домінуючими мають стати прості і доступні позасудові адміністративно-

---

[36] Мануїлова К. В. Міжнародні стандарти захисту прав та свобод дітей під час збройних конфліктів як найбільш вразливої категорії осіб. URL : http://baltijapublishing.lv/omp/index.php/bp/ catalog/download/287/7887/16465-1?inline=1.

[37] Дворецька О. Забезпечення безпеки дітей під час збройних конфліктів: досвід України: Експертний документ. URL : https://summitflg.org/ekspertnyj-dokument-zabezpechennya-bezpeky-ditej-pid-chas-zbrojnyh-konfliktiv-dosvid-ukrayiny/

[38] Дришлюк О. Статус дитини, яка постраждала внаслідок воєнних дій та збройних конфліктів на підставі психологічного насильства. URL : https://www.hsa.org.ua/blog/status-ditini-iaka-postrazdala-vnaslidok-vojennix-dii-ta-zbroinix-konfliktiv-na-pidstavi-psixologicnogo-nasilstva.

правові засоби – адміністративні послуги і процедури, надання спеціального правового статусу постраждалим, що містить у своїй структурі низку соціальних та правових гарантій.

Важливу роль відіграє запровадження дієвих превентивних механізмів, спрямованих на мінімізацію загроз для життя та здоров'я дітей в зонах, близьких до активних бойових дій. Першочерговими кроками мають стати посилення процедур евакуації дітей до безпечних регіонів України, а також цільова комунікація з батьками та дітьми щодо правил поведінки під час воєнних дій. Крім того, держава зобов'язана забезпечити надання спеціалізованих медичних та психологічних послуг дітям, які вже зазнали шкоди внаслідок дій окупантів. Такі реабілітаційні заходи мають враховувати вікові особливості дитини та ґрунтуватися на індивідуальному підході до кожної дитини[39]. Випадки незаконного вивезення дітей на територію держави-агресора не можуть бути вирішені через застосування юридичних механізмів, що не діють без цілеспрямованої дипломатії та міжнародного посередництва.

Захист дітей має здійснюватися без будь-якої дискримінації, враховуючи особливі потреби соціально вразливих категорій дітей, в тому числі дівчат, дітей з інвалідністю, дітей з національних меншин (спільнот), біженців, внутрішньо переміщених осіб, дітей-сиріт та дітей позбавлених батьківського піклування. Визнаючи необхідність врахування вікових та гендерних особливостей у своїй роботі з дітьми, Україна диференційовано здійснює заходи із захисту прав дитини, з урахуванням їх індивідуальних обставин, враховуючи вік, стать, особисті характеристики та контекст збройного конфлікту[40]. Однак, не вирішені проблеми низької ефективності розслідувань воєнних злочинів проти дітей – фактів вбивств, катувань, зґвалтувань, депортацій дітей. А також, безкарність російських воєнних злочинців через політичні перешкоди та брак міжнародного тиску. Для цього необхідно застосовувати міжнародні механізми притягнення до відповідальності винних у злочинах проти дітей і забезпечувати ефективну підтримку постраждалих на національному рівні.

Юридичне забезпечення прав дитини є важливим показником демократичності держави. Для ефективного гарантування прав дитини лише вдосконалення законодавства недостатньо. Держава зобов'язана створювати ефективні гарантії реалізації прав дітей в умовах воєнного стану, здійснювати соціальні функції, особливо в галузі охорони здоров'я, освіти, соціального забезпечення, має розробити ефективний механізм захисту прав дітей, що постраждали внаслідок війни. Припинення війни в Україні,

[39] Сусь Ю., Білоусова К. До питання захисту прав дітей в умовах воєнного стану. *Український освітньо-науковий медичний простір*. *Право*. 2024. № 1(2). С. 4-13.

[40] Дворецька О. Забезпечення безпеки дітей під час збройних конфліктів: досвід України: Експертний документ. URL : https://summitflg.org/ekspertnyj-dokument-zabezpechennya-bezpeky-ditej-pid-chas-zbrojnyh-konfliktiv-dosvid-ukrayiny/.

притягнення винних осіб до юридичної відповідальності, притягнення рф як суб'єкта міжнародного права до відповідальності за воєнні злочини, злочини проти людяності тощо – це важлива основа для відновлення порушених прав дитини і недопущення нових порушень[41]. Для цього критично важливо зміцнювати інституційну систему захисту прав і свобод дітей в умовах воєнного стану.

Система органів державної влади у сфері захисту дітей під час збройних конфліктів є досить розгалуженою і містить велику кількість різних за своєю компетенцією державних органів. Державні органи, які здійснюють захист дітей під час збройних конфліктів, представлені в усіх гілках влади, зокрема, законодавча влада – це Верховна Рада України, до компетенції якої належить закріплення основ охорони дитинства. Виконавча влада представлена цілою системою органів виконавчої влади, які наділені компетенцією у сфері захисту дітей під час збройних конфліктів. Контрольно-наглядова система органів у сфері захисту дітей під час збройних конфліктів представлена Уповноваженим Верховної Ради України з прав людини та Радником – уповноваженим Президента України з прав дитини та дитячої реабілітації[42]. Система суб'єктів у сфері захисту прав і свобод дітей під в умовах воєнного конфлікту не обмежена державними органами. До неї слід віднести органи місцевого самоврядування, інституції громадянського суспільства, фізичних та юридичних осіб, міжнародні інституції та ін.

Державна система захисту виявилась не готовою до гарантування прав дітей в умовах повномасштабного вторгнення. До проблем які виникають під час воєнного стану відносять:

– проблеми евакуації дітей;

– не чітко визначені роль та місце підрозділів ювенальної превенції та механізм соціального супроводу дітей, які переміщені до безпечних областей з окупованих територій;

– не визначена роль та місце ювенальної превенції у забезпеченні прав дітей які повернуті з депортації;

– не визначено чіткий алгоритм дій щодо дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування під час їх евакуації та повернення з закордону з урахуванням вимог їх подальшої безпеки;

– труднощі пов'язані з документуванням воєнних злочинів проти дітей;

– не визначено алгоритм дій щодо влаштування дітей, залишених без супроводу, батьківського піклування, визначити взаємодію працівників поліції, служб у справах дітей та медиків щодо дотримання цього алгоритму;

---

[41] Ярмол Л., Карпюк А. Порушення прав дитини в умовах війни в Україні. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка». Серія: «Юридичні науки».* 2022. № 4 (36). С. 96-105.

[42] Чепкова К. Органи державної влади як суб'єкти правовідносин у сфері захисту дітей під час збройних конфліктів. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка.* 2022. № 3 (51). С. 75-80.

– не визначено механізм інформування батьків, родичів дітей, які перебували у закладах, та були переміщені (евакуйовані), про місце перебування дітей (у тому числі тих батьків, родичів, які звертаються на гарячу лінію)[43].

Такі проблеми потребують системного підходу, комплексної політики та посилення інституційного потенціалу.

Наразі немає чіткої координації та узгодження дій між державними органами щодо статусу та підтримки дітей, які стали жертвами війни. Розходження у трактуванні термінів і співпраці створює незрозумілість в плануванні та наданні необхідної допомоги. Невідомо, скільки дітей потребує підтримки та які конкретні потреби мають бути враховані[44]. Крім того, недостатнє фінансування соціальної сфери в цілому робить неможливим повноцінне вирішення проблем та забезпечення потреб дітей, які постраждали від війни.

Серед проблем інституційного характеру слід виділити такі:

1) наявність багатьох органів та інституцій, відповідальних за захист прав дітей, що призводить до дублювання функцій, компетенцій та зусиль;

2) відсутність належної координації між посадовими особами, державними установами різного підпорядкування, громадськими та міжнародними організаціями;

3) недостатнє залучення організацій громадського сектору до процесу прийняття рішень та відсутність механізмів ефективного зворотного зв'язку між громадянським суспільством і державними інституціями;

4) часта зміна кадрового складу профільних державних інституцій, що призводить до непослідовності політик, втрати інституційної пам'яті, намагання почати все з початку без аналізу напрацювань попередників;

5) обмежене фінансування та нестача кількості фахівців у владних установах, які працюють у сфері захисту дітей[45].

Вирішити вказані проблеми можливо через якісний цифровий облік дітей, які постраждали від російської агресії; формування резерву фахівців для роботи з травмованими дітьми та з метою їх юридичного захисту; переорієнтація на сімейні форми виховання дітей, які стратили родини; поглиблення співпраці з міжнародними партнерами.

Забезпечення прав дітей в умовах воєнного стану потребує консолідації зусиль великої кількості організацій та установ. Україна тісно співпрацює з

---

[43] Корнієнко М. В., Сухарєва А. О. Дотримання та захист прав дітей в умовах воєнного стану: роль поліцейських ювенальної превенції. *Південноукраїнський правничий часопис.* 2023. № 3. С. 9-13.

[44] Мельник Г. Загублене дитинство: під час війни порушуються права кожної української дитини. URL : https://uain.press/articles/zagublene-ditinstvo-pid-chas-vijni-porushuyutsya-prava-kozhnoyi-ukrayinskoyi- ditini-1735386.

[45] Виклики у сфері захисту дітей у період воєнного стану. URL : https://r2p.org.ua/page/vyklyky-u-sferi-zakhystu-ditei-u-period-voiennoho-stanu.

Комітетом ООН по правах дитини – Дитячим фондом ООН (ЮНІСЕФ) та представницьким органом Дитячого фонду ООН – Всесвітньою організацією охорони здоров'я (ВООЗ), діяльність якої спрямована на вирішення проблем охорони здоров'я у світовому масштабі. Проводиться тісна співпраця з Європейським Судом з прав людини (ЄСПЛ) щодо розгляду фактів злочинів росії щодо українських дітей[46]. Війна створила надзвичайні виклики для реалізації прав дитини в Україні. У відповідь на ці загрози держава, міжнародні організації та громадський сектор активізували механізми захисту, створюючи нові моделі співпраці та допомоги.

Насамкінець хочемо зауважити, що захист прав і свобод дітей в умовах воєнного стану вимагає згуртованості, гуманності та професійності. Захист прав дітей під час війни – це не лише юридичне чи гуманітарне завдання, а комплексна, системна проблема.

Особливої уваги потребують найвразливіші категорії –діти-сироти та діти, позбавлені батьківського піклування, депортовані та внутрішньо переміщені діти. Кожна врятована дитина – це крок до відновлення справедливості для всього суспільства.

СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Nalyvaiko, L. (2024). Access to education in temporarily occupied territories. *Education and science in Ukraine in the period of today's global challenges:* collective monograph. California, USA : «GS Publishing Services», 122-134.
2. Nalyvaiko, L. (2024). International and national legal protection of the rights of children affected by war. *Modern innovative strategies in education and science:* collective monograph. California, USA : «GS Publishing Services», 122-134.
3. Андрухів О. І. Статус дітей сиріт в Україні в умовах війни. *Науково-інформаційний вісник Івано-Франківського університету права імені Короля Данила Галицького.* 2022. № 13 (25). С. 76-84.
4. Березняк В. С., Демичева А. В. Права людини в умовах широкомасштабного збройного конфлікту в Україні: аналітичний огляд. Дніпро : ДДУВС, 2023. 38 с.
5. Бєлєвцева В. Правові засади міжнародного захисту прав дитини під час зброй-ного конфлікту. *Захист прав дітей в умовах війни*: матер. круг. столу до 110-річчя Вінницького державного педагогічного університету ім. М. Коцюбинського (м. Вінниця, 17 травня 2022 р.). Вінниця, 2022. С. 10-17.
6. Бондарчук Ю. П., Єщенко М. Г. Реалізація прав дітей внутрішньо переміщених осіб в умовах війни. *Південноукраїнський правничий часопис*.

[46] Костишин Е. І., Шевців Ю. О. Інституційно-правовий механізм захисту дітей в україні в умовах воєнного стану. *Публічне управління та соціальна робота*. 2023. № 1. С. 29-36.

2023. № 1. С. 3-11.

7. Грабовська Г. М., Лисюк А. М. Захист прав дітей-сиріт та дітей позбавлених батьківського піклування під час військових дій. *Аналітично-порівняльне правознавство*. 2023. № 5. С. 80-84.

8. Грицай І. Правове забезпечення соціальних стандартів та гарантій для внутрішньо переміщених осіб в Україні: теоретико-правовий аналіз. *Науковий вісник Дніпровського державного університету внутрішніх справ*. 2024. № 2 (129). С. 19-24.

9. Грицай І., Лук'яненко Т. Організаційно-правовий механізм забезпечення права дитини на захист від усіх форм насильства в Україні в умовах воєнних дій та збройних конфлікт. *Актуальні проблеми державотворення, правотворення та правозастосування:* матер. Всеукр. наук.-практ. семінару (м. Дніпро, 9 грудня 2022 р.). Дніпро : ДДУВС, 2023. С. 26-27.

10. Джуган В. О. Проблеми захисту прав дітей під час воєнних дій в Україні. *Юридичний науковий електронний журнал.* 2022. № 8. С. 63-67.

11. Дитинство під прицілом: права дитини в умовах збройного конфлікту на сході України: наук. вид. / Біда О. А., Блага А. Б., Мартиненко О. А., Пархоменко П. І. та ін.; за заг. ред. Бущенка А. П. К. : КИТ, 2016. 82 с.

12. Дришлюк О. Статус дитини, яка постраждала внаслідок воєнних дій та збройних конфліктів на підставі психологічного насильства. URL : https://www.hsa.org.ua/blog/status-ditini-iaka-postrazdala-vnaslidok-vojennix-dii-ta-zbroinix-konfliktiv-na-pidstavi-psixologicnogo-nasilstva.

13. Дрозд О., Хуторянська Т. Міжнародні стандарти забезпечення прав і законних інтересів дитини та їх імплементація в законодавство України. *Актуальні проблеми держави і права.* 2015. № 75. С. 255-261.

14. Зливков В., Лукомська С. Діти війни: теоретико-методичні і практичні аспекти психологічної допомоги. Київ – Ніжин : Видавець ПП Лисенко М. М., 2022. 96 с.

15. Зливков В., Лукомська С., Євдокимова Н., Ліпінська С. Діти і війна: монографія. Київ – Ніжин : Видавець ПП Лисенко М.М., 2023. 221 с.

16. Іваненко Д. Д. Міжнародний компенсаційний механізм відшкодування збитків, завданих агресією російської федерації. *Правовий часопис Донбасу.* 2024. № (1). С. 116-120.

17. Іванюк В. Д. Правове регулювання прав дітей в умовах війни. URL : http://confuf.wunu.edu.ua/index.php/confuf/article/view/888/874.

18. Ігнатенко К. В. Міжнародні стандарти захисту прав дітей в умовах збройного конфлікту в Україні. *Реабілітація учасників бойових дій в Україні: досвід та перспективи*: матер. ІІІ Всеукр. наук.-практ. конф. Хмельницький, 2018. С. 18-24.

19. Кононенко В. В., Кронівець Т. М., Одобецька І. С. Правове забезпечення інтересів дітей в умовах воєнного стану. *Захист прав дітей в умовах війни:* матер. круг. столу до 110-річчя Вінницького державного

педагогічного університету ім. М. Коцюбинського (м. Вінниця, 17 травня 2022 р.). Вінниця, 2022. С. 20-28.

20. Корж І. Ф. Право дитини на безпечне життя в умовах воєнного конфлікту. *Захист прав дітей в умовах війни:* матер. круг. столу до 110-річчя Вінницького державного педагогічного університету ім. М. Коцюбинського (м. Вінниця, 17 травня 2022 р.). Вінниця, 2022. С. 5-10.

21. Корнієнко М. В., Сухарєва А. О. Дотримання та захист прав дітей в умовах воєнного стану: роль поліцейських ювенальної превенції. *Південноукраїнський правничий часопис.* 2023. № 3. С. 9-13.

22. Костишин Е. І., Шевців Ю. О. Інституційно-правовий механізм захисту дітей в україні в умовах воєнного стану. *Публічне управління та соціальна робота.* 2023. № 1. С. 29-36.

23. Кочемировська О. О. Щодо дотримання Україною міжнародних стандартів захисту прав дітей у збройних конфліктах: аналіт. записка. URL : www.niss.gov.ua/articles/1660/

24. Крамаренко І. С. Організація навчання у школах в умовах війни: впровадження зарубіжного досвіду у вітчизняну практику. *Наука і техніка сьогодні*. 2022. № 13 (13). С. 326-335.

25. Кривов'яз О. Захист прав дитини в умовах збройного конфлікту. *Правничий вісник Університету «КРОК».* 2017. № 1. С. 80-85.

26. Легка О. В. Міжнародно-правове регулювання захисту прав дітей в умовах воєнного стану. *Правова позиція*. 2022. № 2 (35). С. 41-45.

27. Маланчук Т. В. Захист дітей в умовах війни: проблеми та виклики з погляду прав людини. *Вісник Луганського навчально-наукового інституту імені Е. О. Дідоренка.* 2024. №1 (2). С. 29-39.

28. Маніна М. А. Міжнародні стандарти захисту прав дітей під час збройних конфліктів. *Порівняльно-аналітичне право.* 2017. № 5. С. 385-388.

29. Мануїлова К. В. Міжнародні стандарти захисту прав та свобод дітей під час збройних конфліктів як найбільш вразливої категорії осіб. URL : http://baltijapublishing.lv/omp/index.php/bp/catalog/download/287/7887/16465-1?inline=1.

30. Мельничук О. Ф., Гайду Г. В., Мельничук М. О. Захист прав дітей під час збройних конфліктів. *Захист прав дітей в умовах війни:* матер. круг. столу до 110-річчя Вінницького державного педагогічного університету ім. М. Коцюбинського (м. Вінниця, 17 травня 2022 р.). Вінниця, 2022. С. 17-19.

31. Мельничук С. М. Механізм захисту прав людини і громадянина: проблеми функціонування. *Вісник Луганського навчально-наукового інституту імені Е. О. Дідоренка.* 2023. № 4. С. 24-34.

32. Мердова О. М. Особливості діяльності Міністерства внутрішніх справ України у сфері захисту прав дітей в умовах воєнного стану. *Юридичний науковий електронний журнал.* 2023. № 5. С. 474-477.

33. Наливайко І. О. Ефективність правового регулювання соціальних стандартів та гарантій: проблеми та перспективи. *Наукові перспективи*. 2023.

№ 7 (37). С. 494-509.

34. Наливайко Л. Р. Захист прав і свобод осіб, які постраждали від війни в Україні: вітчизняний досвід. *Юридичний науковий електронний журнал.* 2024. № 6. С. 32-35.

35. Наливайко Л. Р. Правовий статус дитини, яка постраждала від війни. *Аналітично-порівняльне правознавство.* 2024. № 4. С. 77-81.

36. Наливайко Л. Р. Регіональні проблеми забезпечення прав внутрішньо переміщених осіб. *Права людини: методологічний, гносеологічний та онтологічний аспекти, присвяченої 76-річчю проголошення Загальної декларації прав людини:* матер. Всеукр. наук.-практ. конф. (м. Дніпро, 10 грудня 2024 р.). Дніпро : ДДУВС, 2024.

37. Наливайко Л. Р. Права і свободи людини та громадянина на тимчасово окупованих територіях. *Юридична весна: права людини в умовах воєнного стану:* матер. наук.-практ. конф. (м. Харків, 15 квітня 2024 р.). Харків : НЮУ ім. Ярослава Мудрого, 2024. С. 40-44.

38. Ніколайчук С. Захист прав дітей в умовах воєнного стану: проблеми теорії та практики. *Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ.* 2022. № 4. С. 94-105.

39. Оганісян Ц. Безпека дітей у цифровому просторі в умовах воєнного стану. *Актуальні проблеми державотворення та правозастосування:* матер. Всеукр. наук.-практ. конф. (м. Дніпро, 7 грудня 2023 р.). Дніпро : ДДУВС, 2024. С. 67-70.

40. Оганісян Ц. Гуманітарні виклики та правовий захист дітей в умовах війни в Україні: аналіз, проблеми та перспективи. *Юридична клінічна практика: сучасний стан та перспективи розвитку:* матер. Всеукр. наук.-практ. конф. (м. Дніпро, 23 листопада 2023 р.). Дніпро : ДДУВС, 2024. С. 131-134.

41. Оганісян Ц. Захист прав дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування в умовах воєнного конфлікту: проблеми теорії та практики. *Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*. 2023. Спеціальний випуск № 2 (127). С. 35-39.

42. Оганісян Ц. Правові стандарти у сфері захисту прав дітей в умовах збройного конфлікту в Україні. *Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ.* 2023. № 3 (124). С. 44-51.

43. Оганісян Ц. Соціальний захист внутрішньо переміщених осіб в умовах воєнного стану. *Інноваційні наукові дослідження: правовий, економічний та соціальний виміри:* матер. Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Дніпро, 24 листопада 2023 р.). Дніпро : ДДУВС, 2024. С. 147-150.

44. Оніщенко Н. М., Богініч О. Л., Львова О. Л., Сунєгін С. О. Права і свободи дитини: забезпечення та захист у контексті сучасних викликів. *Бюлетень Мін'юсту України*. 2020. № 4. С. 22-33.

45. Опольська Н. Права дітей, які постраждали внаслідок збройного конфлікту. *Право.* 2015. № 27. С. 278-283.

46. Пономарьова Т. І. Запобігання примусовій депортації неповнолітніх

в умовах воєнного стану. *Взаємодія державних органів та громадськості у сфері протидії кримінальним правопорушенням у центральних регіонах України:* матер. круг. столу (м. Кропивницький, 17 квітня 2024 р.). Кропивницький : ДонДУВС, 2024. С. 118-122.

47. Право дитини на захист від усіх форм насильства: теоретичні та практичні аспекти: монографія / Грицай І. О., Лук'яненко Т. В. Дніпро : ДДУВС, 2023. 200 с.

48. Рябовол Л. Питання захисту прав дітей в умовах збройних конфліктів у документах ради Європи. *Актуальні проблеми правознавства*. 2023. № 3. С. 69-75.

49. Саммон Е., Бороздіна К. Методичні рекомендації щодо проведення моніторингу дотримання права дітей на захист від насильства та жорстокого поводження в умовах воєнного стану. К. : Рада Європи, 2023. URL : https://rm.coe.int/methodological-recommendations-on-monitoring-b5-final-2764-1709-08246/1680ac5cb5.

50. Сірант М. М. Механізми міжнародного права щодо захисту прав дитини. *Вісник Національного університету Львівська політехніка. Серія: Юридичні науки.* 2015. № 21. С. 164-168.

51. Сірант М. М., Маркін С. І. Захист прав дитини в умовах воєнного стану. *Юридичний науковий електронний журнал.* 2024. № 2. С. 694-696.

52. Солодухіна Л. С. Особливості нормативно-правового врегулювання альтернативного догляду за дітьми в Україні. *Вісник НАДУ при Президентові України. Серія: Державне управління*. 2018. № 2. С. 82-90.

53. Степаненко Н. В. Захист та забезпечення прав дитини в умовах військових дій на Донбасі: теоретико-правовий аналіз: дис. … д-ра філософ. зі спец. 081 Право. Київ, 2021. 264 с.

54. Стефанчук М. О. Захист суб'єктивних цивільних прав дітей в умовах збройних конфліктів через призму адаптації законодавства України до стандартів ЄС (проблеми пріоритетів та термінології). *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія ПРАВО*. 2017. № 45(1). С. 101-105.

55. Стешенко В. М. Правовий захист прав дітей та підлітків і безпечний інформаційний простір: навч. посібник (2-ге вид., змін.). Харків : Право, 2019. 392 с.

56. Сусь Ю., Білоусова К. До питання захисту прав дітей в умовах воєнного стану. *Український освітньо-науковий медичний простір*. *Право*. 2024. № 1(2). С. 4-13.

57. Турченко О. Г. Право дитини на безпеку під час збройного конфлікту. *Політичне життя.* 2019. № 2. С. 6-14.

58. Турченко О. Г., Пилипишина І. І. Забезпечення прав дітей в умовах збройного конфлікту в Україні. *Аналітично-порівняльне правознавство.* 2022. № 7. С. 56-60.

59. Чепкова К. Органи державної влади як суб'єкти правовідносин

у сфері захисту дітей під час збройних конфліктів. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка.* 2022. № 3 (51). С. 75-80.

60. Шевченко-Бітенська О. В. Правові механізму Ради Європи у сфері захисту дітей від насильства: дис. … канд. юрид. наук. Одеса, 2015. 210 с.

61. Щебетун І. С., Міхайліна Т. В. Захист прав дітей на окупованих територіях: міжнародний досвід та українські реалії. *Політичне життя*. 2019. № 2. С. 34.

62. Юшкевич О. Г. Гарантування прав дітей під час збройних конфліктів в актах міжнародного права. *Реалізація прав людини у діяльності правоохоронних органів в умовах окупації українських територій*: матер. V Всеукр. наук.-практ. конф. (м. Кривий Ріг, 30 вересня 2022 р.). Кривий Ріг : ДонДУВС, 2022. С. 83-87.

63. Ярмол Л., Карпюк А. Порушення прав дитини в умовах війни в Україні. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка». Серія: «Юридичні науки».* 2022. № 4 (36). С. 96-105.

РОЗДІЛ І. МІЖНАРОДНІ АКТИ З ПИТАНЬ ЗАХИСТУ ПРАВ ДІТЕЙ В УМОВАХ ВОЄННИХ КОНФЛІКТІВ

Загальна декларація прав людини від 10 грудня 1948 року (витяг)

Прийнята і проголошена резолюцією 217 А (III)
Генеральної Асамблеї ООН від 10 грудня 1948 року

Стаття 1

Всі люди народжуються вільними і рівними у своїй гідності та правах. Вони наділені розумом і совістю і повинні діяти у відношенні один до одного в дусі братерства.

Стаття 2

Кожна людина повинна мати всі права і всі свободи, проголошені цією Декларацією, незалежно від раси, кольору шкіри, статі, мови, релігії, політичних або інших переконань, національного чи соціального походження, майнового, станового або іншого становища. Крім того, не повинно проводитися ніякого розрізнення на основі політичного, правового або міжнародного статусу країни або території, до якої людина належить, незалежно від того, чи є ця територія незалежною, підопічною, несамоврядованою або як-небудь інакше обмеженою у своєму суверенітеті.

Стаття 3

Кожна людина має право на життя, на свободу і на особисту недоторканність.

Стаття 5

Ніхто не повинен зазнавати тортур, або жорстокого, нелюдського, або такого, що принижує його гідність, поводження і покарання.

Стаття 7

Всі люди рівні перед законом і мають право, без будь-якої різниці, на рівний їх захист законом. Усі люди мають право на рівний захист від якої б то не було дискримінації, що порушує цю Декларацію, і від якого б то не було підбурювання до такої дискримінації.

Стаття 8

Кожна людина має право на ефективне поновлення у правах компетентними національними судами в разі порушення її основних прав, наданих їй конституцією або законом.

Стаття 12

Ніхто не може зазнавати безпідставного втручання у його особисте і сімейне життя, безпідставного посягання на недоторканність його житла, тайну його кореспонденції або на його честь і репутацію. Кожна людина має право на захист закону від такого втручання або таких посягань.

Стаття 13

1. Кожна людина має право вільно пересуватися і обирати собі місце проживання у межах кожної держави.
2. Кожна людина має право покинути будь-яку країну, включаючи й свою власну, і повертатися у свою країну.

Стаття 14

Кожна людина має право шукати притулку від переслідувань в інших країнах і користуватися цим притулком.

Це право не може бути використане в разі переслідування, яке в дійсності ґрунтується на вчиненні неполітичного злочину, або діяння, що суперечить цілям і принципам Організації Об'єднаних Націй.

Стаття 15

1. Кожна людина має право на громадянство.
2. Ніхто не може бути безпідставно позбавлений громадянства або права змінити своє громадянство.

Стаття 17

1. Кожна людина має право володіти майном як одноособово, так і разом з іншими.
2. Ніхто не може бути безпідставно позбавлений свого майна.

Стаття 18

Кожна людина має право на свободу думки, совісті і релігії; це право включає свободу змінювати свою релігію або переконання і свободу сповідувати свою релігію або переконання як одноособово, так і разом з іншими, прилюдним або приватним порядком в ученні, богослужінні і виконанні релігійних та ритуальних обрядів.

Стаття 22

Кожна людина, як член суспільства, має право на соціальне забезпечення і на здійснення необхідних для підтримання її гідності і для вільного розвитку її особи прав у економічній, соціальній і культурній галузях за допомогою національних зусиль і міжнародного співробітництва та відповідно до структури і ресурсів кожної держави.

Стаття 25

1. Кожна людина має право на такий життєвий рівень, включаючи їжу, одяг, житло, медичний догляд та необхідне соціальне обслуговування, який є необхідним для підтримання здоров'я і добробуту її самої та її сім'ї, і право на забезпечення в разі безробіття, хвороби, інвалідності, вдівства, старості чи іншого випадку втрати засобів до існування через незалежні від неї обставини.
2. Материнство і дитинство дають право на особливе піклування і допомогу. Всі діти, народжені у шлюбі або поза шлюбом, повинні користуватися однаковим соціальним захистом.

Стаття 26

1. Кожна людина має право на освіту. Освіта повинна бути безплатною, хоча б початкова і загальна. Початкова освіта повинна бути обов'язковою. Технічна і професійна освіта повинна бути загальнодоступною, а вища освіта повинна бути однаково доступною для всіх на основі здібностей кожного.
2. Освіта повинна бути спрямована на повний розвиток людської особи і збільшення поваги до прав людини і основних свобод. Освіта повинна сприяти взаєморозумінню, терпимості і дружбі між усіма народами, расовими або релігійними групами і повинна сприяти діяльності Організації Об'єднаних Націй по підтриманню миру.

3. Батьки мають право пріоритету у виборі виду освіти для своїх малолітніх дітей.

Стаття 28

Кожна людина має право на соціальний і міжнародний порядок, при якому права і свободи, викладені в цій Декларації, можуть бути повністю здійснені.

Стаття 29

1. Кожна людина має обов'язки перед суспільством, у якому тільки й можливий вільний і повний розвиток її особи.

2. При здійсненні своїх прав і свобод кожна людина повинна зазнавати тільки таких обмежень, які встановлені законом виключно з метою забезпечення належного визнання і поваги прав і свобод інших та забезпечення справедливих вимог моралі, громадського порядку і загального добробуту в демократичному суспільстві.

3. Здійснення цих прав і свобод ні в якому разі не повинно суперечити цілям і принципам Організації Об'єднаних Націй.

Стаття 30

Ніщо у цій Декларації не може бути витлумачено як надання будь-якій державі, групі осіб або окремим особам права займатися будь-якою діяльністю або вчиняти дії, спрямовані на знищення прав і свобод, викладених у цій Декларації.

Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод від 04 листопада 1950 року (витяг)

Конвенцію ратифіковано Законом № 475/97-ВР від 17.07.97

Дата підписання:	*04.11.1950*
Дата ратифікації Україною:	*17.07.1997*
Дата набуття чинності для України:	*11.09.1997*

Уряди держав-членів Ради Європи, які підписали цю Конвенцію,

– беручи до уваги Загальну декларацію прав людини, проголошену Генеральною Асамблеєю Організації Об'єднаних Націй 10 грудня 1948 року, беручи до уваги те, що ця Декларація має на меті забезпечити загальне та ефективне визнання і додержання проголошених у ній прав;

– беручи до уваги те, що метою Ради Європи є досягнення тіснішого єднання між її членами і що одним із засобів досягнення цієї мети є забезпечення і розвиток прав людини та основоположних свобод;

– знову підтверджуючи свою глибоку віру в ті основоположні свободи, які становлять підвалини справедливості та миру в усьому світі і які найкращим чином забезпечуються, з одного боку, завдяки дієвій політичній демократії, а з іншого боку, завдяки спільному розумінню і додержанню прав людини, від яких вони залежать;

– сповнені рішучості, як уряди європейських держав, що є однодумцями і мають спільну спадщину політичних традицій, ідеалів, свободи і верховенства права, зробити перші кроки для забезпечення колективного гарантування певних прав, проголошених у Загальній декларації;

– підтверджуючи, що Високі Договірні Сторони, відповідно до принципу субсидіарності, несуть основну відповідальність за захист прав і свобод, визначених цією Конвенцією та протоколами до неї, і що при цьому вони наділені свободою розсуду, яка підлягає наглядовій юрисдикції з боку Європейського суду з прав людини, створеного за цією Конвенцією, домовилися про таке:

Стаття 1. Зобов'язання поважати права людини

Високі Договірні Сторони гарантують кожному, хто перебуває під їхньою юрисдикцією, права і свободи, визначені в розділі I цієї Конвенції.

РОЗДІЛ I. ПРАВА І СВОБОДИ

Стаття 2. Право на життя

1. Право кожного на життя охороняється законом. Нікого не може бути умисно позбавлено життя інакше ніж на виконання смертного вироку суду, винесеного після визнання його винним у вчиненні злочину, за який закон передбачає таке покарання.

2. Позбавлення життя не розглядається як таке, що вчинене на порушення цієї статті, якщо воно є наслідком виключно необхідного застосування сили:

a) для захисту будь-якої особи від незаконного насильства;

b) для здійснення законного арешту або для запобігання втечі особи, яку законно тримають під вартою;

c) при вчиненні правомірних дій для придушення заворушення або повстання.

Стаття 3. Заборона катування

Нікого не може бути піддано катуванню або нелюдському чи такому, що принижує гідність, поводженню або покаранню.

Стаття 4. Заборона рабства і примусової праці

1. Нікого не можна тримати в рабстві або в підневільному стані.

2. Ніхто не може бути присилуваний виконувати примусову чи обов'язкову працю.

3. Для цілей цієї статті значення терміна «примусова чи обов'язкова праця» не поширюється:

a) на будь-яку роботу, виконання якої зазвичай вимагається під час призначеного згідно з положеннями статті 5 цієї Конвенції тримання в умовах позбавлення свободи або під час умовного звільнення;

b) на будь-яку службу військового характеру або – у випадку, коли особа відмовляється від неї з мотивів особистих переконань у країнах, де така відмова визнається, – службу, яка вимагається замість обов'язкової військової служби;

c) на будь-яку службу, що вимагається у випадку надзвичайної ситуації або стихійного лиха, яке загрожує життю чи благополуччю добробуту суспільства;

d) на будь-яку роботу чи службу, яка є частиною звичайних громадянських обов'язків.

Стаття 5. Право на свободу та особисту недоторканність

1. Кожен має право на свободу та особисту недоторканність. Нікого не може бути позбавлено свободи, крім таких випадків і відповідно до процедури, встановленої законом:

a) законне ув'язнення особи після засудження її компетентним судом;

b) законний арешт або затримання особи за невиконання законного припису суду або для забезпечення виконання будь-якого обов'язку, встановленого законом;

c) законний арешт або затримання особи, здійснене з метою допровадження її до компетентного судового органу за наявності обґрунтованої підозри у вчиненні нею правопорушення, або якщо обґрунтовано вважається необхідним запобігти вчиненню нею правопорушення чи її втечі після його вчинення;

d) затримання неповнолітнього на підставі законного рішення з метою застосування наглядових заходів виховного характеру або законне затримання неповнолітнього з метою допровадження його до компетентного органу;

e) законне затримання осіб для запобігання поширенню інфекційних захворювань, законне затримання психічнохворих, алкоголіків або наркоманів чи бродяг;

f) законний арешт або затримання особи з метою запобігання її недозволеному в'їзду в країну чи особи, щодо якої провадиться процедура депортації або екстрадиції.

2. Кожен, кого заарештовано, має бути негайно поінформований зрозумілою для нього мовою про підстави його арешту і про будь-яке обвинувачення, висунуте проти нього.

3. Кожен, кого заарештовано або затримано згідно з положеннями підпункту «с» пункту 1 цієї статті, має негайно постати перед суддею чи іншою посадовою особою, якій закон надає право здійснювати судову владу, і йому має бути забезпечено розгляд справи судом упродовж розумного строку або звільнення під час провадження. Таке звільнення може бути обумовлене гарантіями з'явитися на судове засідання.

4. Кожен, кого позбавлено свободи внаслідок арешту або тримання під вартою, має право ініціювати провадження, в ході якого суд без зволікання встановлює законність затримання і приймає рішення про звільнення, якщо затримання є незаконним.

5. Кожен, хто є потерпілим від арешту або затримання, здійсненого всупереч положенням цієї статті, має забезпечене правовою санкцією право на відшкодування.

Стаття 6. Право на справедливий суд

1. Кожен має право на справедливий і публічний розгляд його справи упродовж розумного строку незалежним і безстороннім судом, встановленим законом, який вирішить спір щодо його прав та обов'язків цивільного характеру або встановить обґрунтованість будь-якого висунутого проти нього кримінального обвинувачення. Судове рішення проголошується публічно, але преса і публіка можуть бути не допущені в зал засідань протягом усього судового розгляду або його частини в інтересах моралі, громадського порядку чи національної безпеки в демократичному суспільстві, якщо того вимагають інтереси неповнолітніх або захист приватного життя сторін, або – тією мірою, що визнана судом суворо необхідною, – коли за особливих обставин публічність розгляду може зашкодити інтересам правосуддя.

2. Кожен, кого обвинувачено у вчиненні кримінального правопорушення, вважається невинуватим доти, доки його вину не буде доведено в законному порядку.

3. Кожний обвинувачений у вчиненні кримінального правопорушення має щонайменше такі права:

a) бути негайно і детально поінформованим зрозумілою для нього мовою про характер і причини обвинувачення, висунутого проти нього;

b) мати час і можливості, необхідні для підготовки свого захисту;

c) захищати себе особисто чи використовувати юридичну допомогу захисника, вибраного на власний розсуд, або – за браком достатніх коштів для оплати юридичної допомоги захисника – одержувати таку допомогу безоплатно, коли цього вимагають інтереси правосуддя;

d) допитувати свідків обвинувачення або вимагати, щоб їх допитали, а

також вимагати виклику й допиту свідків захисту на тих самих умовах, що й свідків обвинувачення;

е) якщо він не розуміє мови, яка використовується в суді, або не розмовляє нею, – одержувати безоплатну допомогу перекладача.

Стаття 8. Право на повагу до приватного і сімейного життя

1. Кожен має право на повагу до свого приватного і сімейного життя, до свого житла і кореспонденції.

2. Органи державної влади не можуть втручатись у здійснення цього права, за винятком випадків, коли втручання здійснюється згідно із законом і є необхідним у демократичному суспільстві в інтересах національної та громадської безпеки чи економічного добробуту країни, для запобігання заворушенням чи злочинам, для захисту здоров'я чи моралі або для захисту прав і свобод інших осіб.

Стаття 13. Право на ефективний засіб правового захисту

Кожен, чиї права та свободи, визнані в цій Конвенції, було порушено, має право на ефективний засіб правового захисту в національному органі, навіть якщо таке порушення було вчинене особами, які здійснювали свої офіційні повноваження.

Стаття 14. Заборона дискримінації

Користування правами та свободами, визнаними в цій Конвенції, має бути забезпечене без дискримінації за будь-якою ознакою – статі, раси, кольору шкіри, мови, релігії, політичних чи інших переконань, національного чи соціального походження, належності до національних меншин, майнового стану, народження, або за іншою ознакою.

Стаття 15. Відступ від зобов'язань під час надзвичайної ситуації

1. Під час війни або іншої суспільної небезпеки, яка загрожує життю нації, будь-яка Висока Договірна Сторона може вживати заходів, що відступають від її зобов'язань за цією Конвенцією, виключно в тих межах, яких вимагає гострота становища, і за умови, що такі заходи не суперечать іншим її зобов'язанням згідно з міжнародним правом.

2. Наведене вище положення не може бути підставою для відступу від статті 2, крім випадків смерті внаслідок правомірних воєнних дій, і від статей 3, 4 (пункт 1) і 7.

3. Будь-яка Висока Договірна Сторона, використовуючи це право на відступ від своїх зобов'язань, у повному обсязі інформує Генерального секретаря Ради Європи про вжиті нею заходи і причини їх вжиття. Вона також повинна повідомити Генерального секретаря Ради Європи про час, коли такі заходи перестали застосовуватися, а положення Конвенції знову застосовуються повною мірою.

Стаття 17. Заборона зловживання правами

Жодне з положень цієї Конвенції не може тлумачитись як таке, що надає будь-якій державі, групі чи особі право займатися будь-якою діяльністю або вчиняти будь-яку дію, спрямовану на скасування будь-яких прав і свобод, визнаних цією Конвенцією, або на їх обмеження в більшому обсязі, ніж це передбачено в Конвенції.

Конвенція ООН про права дитини від 20 листопада 1989 року

Редакція зі змінами, схваленими резолюцією 50/155
Генеральної Асамблеї ООН від 21 грудня 1995 року

Конвенцію ратифіковано Постановою ВР № 789-XII від 27.02.91

Преамбула

Держави-учасниці цієї Конвенції,

– вважаючи, що згідно з принципами, проголошеними в Статуті Організації Об'єднаних Націй, визнання властивої гідності, рівних і невід'ємних прав усіх членів суспільства є основою забезпечення свободи, справедливості і миру на землі;

– беручи до уваги, що народи Об'єднаних Націй підтвердили в Статуті свою віру в основні права людини, в гідність і цінність людської особи та сповнені рішучості сприяти соціальному прогресові і поліпшенню умов життя при більшій свободі;

– визнаючи, що Організація Об'єднаних Націй у Загальній декларації прав людини та в Міжнародних пактах про права людини проголосила і погодилась з тим, що кожна людина має володіти всіма зазначеними у них правами і свободами без якої б то не було різниці за такими ознаками, як раса, колір шкіри, стать, релігія, політичні або інші переконання, національне або соціальне походження, майновий стан, народження або інші обставини;

– нагадуючи, що Організація Об'єднаних Націй в Загальній декларації прав людини проголосила, що діти мають право на особливе піклування і допомогу;

– впевнені в тому, що сім'ї як основному осередку суспільства і природному середовищу для зростання і благополуччя всіх її членів і особливо дітей мають бути надані необхідні захист і сприяння, з тим щоб вона могла повністю покласти на себе зобов'язання в рамках суспільства;

– визнаючи, що дитині для повного і гармонійного розвитку її особи необхідно зростати в сімейному оточенні, в атмосфері щастя, любові і розуміння;

– вважаючи, що дитина має бути повністю підготовлена до самостійного життя в суспільстві та вихована в дусі ідеалів, проголошених у Статуті Організації Об'єднаних Націй, і особливо в дусі миру, гідності, терпимості, свободи, рівності і солідарності;

– беручи до уваги, що необхідність у такому особливому захисті дитини була передбачена в Женевській декларації прав дитини 1924 року і Декларації прав дитини, прийнятій Генеральною Асамблеєю 20 листопада 1959 року, та визнана в Загальній декларації прав людини, в Міжнародному пакті про громадянські і політичні права (зокрема, в статтях 23 і 24), в Міжнародному пакті про економічні, соціальні і культурні права

(зокрема, в статті 10), а також у статутах і відповідних документах спеціалізованих установ і міжнародних організацій, що займаються питаннями благополуччя дітей;

– беручи до уваги, що, як зазначено в Декларації прав дитини, «дитина, внаслідок її фізичної і розумової незрілості, потребує спеціальної охорони і піклування, включаючи належний правовий захист як до, так і після народження»;

– посилаючись на положення Декларації про соціальні і правові принципи, що стосуються захисту і благополуччя дітей, особливо при передачі дітей на виховання та їх всиновленні, на національному і міжнародних рівнях, Мінімальних стандартних правил Організації Об'єднаних Націй, що стосуються здійснення правосуддя щодо неповнолітніх («Пекінські правила») та Декларації про захист жінок і дітей в надзвичайних обставинах і в період збройних конфліктів;

– визнаючи, що в усіх країнах світу є діти, які живуть у виключно тяжких умовах, і що такі діти потребують особливої уваги;

– враховуючи належним чином важливість традицій і культурних цінностей кожного народу для захисту і гармонійного розвитку дитини;

– визнаючи важливість міжнародного співробітництва для поліпшення умов життя дітей в кожній країні, зокрема в країнах, що розвиваються;

погодились про нижченаведене:

Частина I

Стаття 1

Для цілей цієї Конвенції дитиною є кожна людська істота до досягнення 18-річного віку, якщо за законом, застосовуваним до даної особи, вона не досягає повноліття раніше.

Стаття 2

1. Держави-учасниці поважають і забезпечують всі права, передбачені цією Конвенцією, за кожною дитиною, яка перебуває в межах їх юрисдикції, без будь-якої дискримінації незалежно від раси, кольору шкіри, статі, мови, релігії, політичних або інших переконань, національного, етнічного або соціального походження, майнового стану, стану здоров'я і народження дитини, її батьків чи законних опікунів або яких-небудь інших обставин.

2. Держави-учасниці вживають всіх необхідних заходів для забезпечення захисту дитини від усіх форм дискримінації або покарання на підставі статусу, діяльності, висловлюваних поглядів чи переконань дитини, батьків дитини, законних опікунів чи інших членів сім'ї.

Стаття 3

1. В усіх діях щодо дітей, незалежно від того, здійснюються вони державними чи приватними установами, що займаються питаннями соціального забезпечення, судами, адміністративними чи законодавчими органами, першочергова увага приділяється якнайкращому забезпеченню інтересів дитини.

2. Держави-учасниці зобов'язуються забезпечити дитині такий захист і піклування, які необхідні для її благополуччя, беручи до уваги права й обов'язки її батьків, опікунів чи інших осіб, які відповідають за неї за законом, і з цією метою вживають всіх відповідних законодавчих і адміністративних заходів.

3. Держави-учасниці забезпечують, щоб установи, служби і органи, відповідальні за піклування про дітей або їх захист, відповідали нормам, встановленим компетентними органами, зокрема, в галузі безпеки й охорони здоров'я та з точки зору численності і придатності їх персоналу, а також компетентного нагляду.

Стаття 4

Держави-учасниці вживають всіх необхідних законодавчих, адміністративних та інших заходів для здійснення прав, визнаних у цій Конвенції. Щодо економічних, соціальних і культурних прав Держави-учасниці вживають таких заходів у максимальних рамках наявних у них ресурсів і при необхідності в рамках міжнародного співробітництва.

Стаття 5

Держави-учасниці поважають відповідальність, права і обов'язки батьків і у відповідних випадках членів розширеної сім'ї чи общини, як це передбачено місцевим звичаєм, опікунів чи інших осіб, що за законом відповідають за дитину, належним чином управляти і керувати дитиною щодо здійснення визнаних цією Конвенцією прав і робити це згідно зі здібностями дитини, що розвиваються.

Стаття 6

1. Держави-учасниці визнають, що кожна дитина має невід'ємне право на життя.

2. Держави-учасниці забезпечують у максимально можливій мірі виживання і здоровий розвиток дитини.

Стаття 7

1. Дитина має бути зареєстрована зразу ж після народження і з моменту народження має право на ім'я і набуття громадянства, а також, наскільки це можливо, право знати своїх батьків і право на їх піклування.

2. Держави-учасниці забезпечують здійснення цих прав згідно з їх національним законодавством та виконання їх зобов'язань за відповідними міжнародними документами у цій галузі, зокрема, у випадку, коли б інакше дитина не мала громадянства.

Стаття 8

1. Держави-учасниці зобов'язуються поважати право дитини на збереження індивідуальності, включаючи громадянство, ім'я та сімейні зв'язки, як передбачається законом, не допускаючи протизаконного втручання.

2. Якщо дитина протизаконно позбавляється частини або всіх елементів своєї індивідуальності, Держави-учасниці забезпечують їй необхідну допомогу і захист для найшвидшого відновлення її індивідуальності.

Стаття 9

1. Держави-учасниці забезпечують те, щоб дитина не розлучалася з батьками всупереч їх бажанню, за винятком випадків, коли компетентні органи згідно з судовим рішенням, визначають відповідно до застосовуваного закону і процедур, що таке розлучення необхідне в якнайкращих інтересах дитини. Таке визначення може бути необхідним у тому чи іншому випадку, наприклад, коли батьки жорстоко поводяться з дитиною або не піклуються про неї, або коли батьки проживають роздільно і необхідно прийняти рішення щодо місця проживання дитини.

2. Під час будь-якого розгляду згідно з пунктом 1 цієї статті всім заінтересованим сторонам надається можливість брати участь у розгляді та викладати свою точку зору.

3. Держави-учасниці поважають право дитини, яка розлучається з одним чи обома батьками, підтримувати на регулярній основі особисті відносини і прямі контакти з обома батьками, за винятком випадків, коли це суперечить найкращим інтересам дитини.

4. У тих випадках, коли таке розлучення випливає з якого-небудь рішення, прийнятого Державою-учасницею, наприклад, при арешті, тюремному ув'язненні, висилці, депортації чи смерті (включаючи смерть, що настала через будь-яку причину під час перебування даної особи у віданні держави) одного чи обох батьків або дитини, така Держава-учасниця надає батькам, дитині чи, якщо це необхідно, іншому члену сім'ї на їх прохання необхідну інформацію щодо місцеперебування відсутнього члена (членів) сім'ї, якщо надання цієї інформації не завдає шкоди добробуту дитини. Держави-учасниці надалі забезпечують, щоб подання такого прохання само по собі не призводило до несприятливих наслідків для відповідної особи (осіб).

Стаття 10

1. Відповідно до зобов'язання Держав-учасниць за пунктом 1 статті 9 заява дитини чи її батьків на в'їзд у Державу-учасницю або виїзд із неї з метою возз'єднання сім'ї повинна розглядатися Державами-учасницями позитивним, гуманним і оперативним чином. Держави-учасниці надалі забезпечують, щоб подання такого прохання не призводило до несприятливих наслідків для заявників та членів їх сім'ї.

2. Дитина, батьки якої проживають у різних державах, має право підтримувати на регулярній основі, за виключенням особливих обставин, особисті відносини і прямі контакти з обома батьками. З цією метою і відповідно до зобов'язання Держав-учасниць за пунктом 2 статті 9 Держави-учасниці поважають право дитини та її батьків залишати будь-яку країну, включаючи власну, і повертатися в свою країну. Щодо права залишати будь-яку країну діють лише такі обмеження, які встановлені законом і необхідні для охорони державної безпеки, громадського порядку (order public), здоров'я чи моралі населення або прав і свобод інших осіб і сумісні з визнаними в цій Конвенції іншими правами.

Стаття 11

1. Держави-учасниці вживають заходів для боротьби з незаконним переміщенням і неповерненням дітей із-за кордону.

2. З цією метою Держави-учасниці сприяють укладанню двосторонніх або багатосторонніх угод чи приєднуються до чинних угод.

Стаття 12

1. Держави-учасниці забезпечують дитині, здатній сформулювати власні погляди, право вільно висловлювати ці погляди з усіх питань, що торкаються дитини, причому поглядам дитини приділяється належна увага згідно з її віком і зрілістю.

2. З цією метою дитині, зокрема, надається можливість бути заслуханою в ході будь-якого судового чи адміністративного розгляду, що торкається дитини, безпосередньо або через представника чи відповідний орган у порядку, передбаченому процесуальними нормами національного законодавства.

Стаття 13

1. Дитина має право вільно висловлювати свої думки; це право включає свободу шукати, одержувати і передавати інформацію та ідеї будь-якого роду незалежно від кордонів в усній, письмовій чи друкованій формі, у формі творів мистецтва чи за допомогою інших засобів на вибір дитини.

2. Здійснення цього права може зазнавати деяких обмежень, проте ними можуть бути лише ті обмеження, які передбачені законом і необхідні:

a) a) для поваги прав і репутації інших осіб; або

b) для охорони державної безпеки, громадського порядку (order public), або здоров'я, або моралі населення.

Стаття 14

1. Держави-учасниці поважають право дитини на свободу думки, совісті та релігії.

2. Держави-учасниці поважають права та обов'язки батьків і у відповідних випадках законних опікунів керувати дитиною в здійсненні її права методом, що відповідає здібностям дитини, які розвиваються.

3. Свобода дотримуватися своєї релігії або віри може зазнавати лише таких обмежень, які встановлені законом і необхідні для охорони державної безпеки, громадського порядку, моралі та здоров'я населення або захисту основних прав і свобод інших осіб.

Стаття 15

1. Держави-учасниці визнають право дитини на свободу асоціацій і свободу мирних зборів.

2. Щодо здійснення даного права не можуть застосовуватися будь-які обмеження, крім тих, які застосовуються відповідно до закону та необхідні в демократичному суспільстві в інтересах державної безпеки, громадського порядку (order public), охорони здоров'я і моралі населення або захисту прав і свобод інших осіб.

Стаття 16

1. Жодна дитина не може бути об’єктом свавільного або незаконного втручання в здійснення її права на особисте і сімейне життя, недоторканність житла, таємницю кореспонденції або незаконного посягання на її честь і гідність.

2. Дитина має право на захист закону від такого втручання або посягання.

Стаття 17

Держави-учасниці визнають важливу роль засобів масової інформації і забезпечують, щоб дитина мала доступ до інформації і матеріалів із різних національних і міжнародних джерел, особливо до таких інформації і матеріалів, які спрямовані на сприяння соціальному, духовному і моральному благополуччю, а також здоровому фізичному і психічному розвитку дитини. З цією метою Держави-учасниці:

a) сприяють засобам масової інформації у поширенні інформації і матеріалів, корисних для дитини в соціальному і культурному відношеннях та в дусі статті 29;

b) сприяють міжнародному співробітництву в галузі підготовки, обміну та поширення такої інформації і матеріалів, що надходять із різних культурних, національних і міжнародних джерел;

c) сприяють виданню і розповсюдженню дитячої літератури;

d) сприяють засобам масової інформації у приділенні особливої уваги мовним потребам дитини, яка належить до якої-небудь групи меншостей або до корінного населення;

e) сприяють розробці належних принципів захисту дитини від інформації і матеріалів, що завдають шкоди її благополуччю, враховуючи положення статей 13 і 18.

Стаття 18

1. Держави-учасниці докладають всіх можливих зусиль до того, щоб забезпечити визнання принципу загальної та однакової відповідальності обох батьків за виховання і розвиток дитини. Батьки або у відповідних випадках законні опікуни несуть основну відповідальність за виховання і розвиток дитини. Найкращі інтереси дитини є предметом їх основного піклування.

2. З метою гарантування і сприяння здійсненню прав, викладених у цій Конвенції, Держави-учасниці надають батькам і законним опікунам належну допомогу у виконанні ними своїх обов’язків по вихованню дітей та забезпечують розвиток мережі дитячих установ.

3. Держави-учасниці вживають всіх необхідних заходів для забезпечення того, щоб діти, батьки яких працюють, мали право користуватися призначеними для них службами й установами по догляду за дітьми.

Стаття 19

1. Держави-учасниці вживають всіх необхідних законодавчих, адміністративних, соціальних і просвітніх заходів з метою захисту дитини від усіх форм фізичного та психологічного насильства, образи чи зловживань,

відсутності піклування чи недбалого і брутального поводження та експлуатації, включаючи сексуальні зловживання, з боку батьків, законних опікунів чи будь-якої іншої особи, яка турбується про дитину.

2. Такі заходи захисту, у випадку необхідності, включають ефективні процедури для розроблення соціальних програм з метою надання необхідної підтримки дитині й особам, які турбуються про неї, а також здійснення інших форм запобігання, виявлення, повідомлення, передачі на розгляд, розслідування, лікування та інших заходів у зв'язку з випадками жорстокого поводження з дитиною, зазначеними вище, а також, у випадку необхідності, для порушення початку судової процедури.

Стаття 20

1. Дитина, яка тимчасово або постійно позбавлена сімейного оточення або яка в її власних якнайкращих інтересах не може залишатися в такому оточенні, має право на особливий захист і допомогу, що надаються державою.

2. Держави-учасниці відповідно до своїх національних законів забезпечують зміну догляду за дитиною.

3. Такий догляд може включати, зокрема, передачу на виховання, «кафала» за ісламським правом, усиновлення або, за необхідності, направлення до відповідних установ по догляду за дітьми. Під час розгляду варіантів зміни необхідно належним чином враховувати бажаність наступництва виховання дитини, її етнічне походження, релігійну і культурну належність і рідну мову.

Стаття 21

Держави-учасниці, які визнають і/чи дозволяють існування системи усиновлення, забезпечують, щоб найкращі інтереси дитини враховувалися в першочерговому порядку, і вони:

a) забезпечують, щоб усиновлення дитини дозволяли лише компетентні власті, які визначають згідно з застосовуваними законом і процедурами та на підставі всієї інформації, що має відношення до справи і достовірна, що усиновлення допустимо з огляду на статус дитини щодо батьків, родичів і законних опікунів і що, якщо потрібно, зацікавлені особи дали свою усвідомлену згоду на усиновлення на підставі такої консультації, яка може бути необхідною;

b) визначають, що усиновлення в іншій країні може розглядатися як альтернативний спосіб догляду за дитиною, якщо дитина не може бути передана на виховання або в сім'ю, яка могла б забезпечити її виховання або усиновлення, і якщо забезпечення якогось придатного догляду в країні походження дитини є неможливим;

c) забезпечують, щоб у випадку усиновлення дитини в іншій країні застосовувалися такі самі гарантії і норми, які застосовуються щодо усиновлення всередині країни;

d) вживають всіх необхідних заходів з метою забезпечення того, щоб у випадку усиновлення в іншій країні влаштування дитини не призводило до одержання невиправданих фінансових вигод, пов'язаних з цією особою;

е) сприяють у необхідних випадках досягненню цілей цієї статті шляхом укладення двосторонніх і багатосторонніх домовленостей або угод та намагаються на цій підставі забезпечити, щоб влаштування дитини в іншій країні здійснювали компетентні власті чи органи.

Стаття 22

1. Держави-учасниці вживають необхідних заходів, щоб забезпечити дитині, яка бажає одержати статус біженця або яка вважається біженцем, відповідно до застосовуваних міжнародним або внутрішнім правом і процедурами, як тій, що супроводжується, так і тій, що не супроводжується її батьками або будь-якою іншою особою, належний захист і гуманітарну допомогу в користуванні застосовуваними правами, викладеними в цій Конвенції та інших міжнародних документах з прав людини або гуманітарних документах, учасницями яких є зазначені держави.

2. З цією метою Держави-учасниці сприяють у випадках, коли вони вважають це за необхідне, будь-яким зусиллям Організації Об'єднаних Націй та інших компетентних міжурядових або неурядових організацій, що співпрацюють з Організацією Об'єднаних Націй, щодо захисту такої дитини та надання їй допомоги у пошуку батьків чи інших членів сім'ї будь-якої дитини-біженця, з тим щоб одержати інформацію, необхідну для її возз'єднання зі своєю сім'єю. В тих випадках, коли батьки або інші члени сім'ї не можуть бути знайдені, цій дитині надається такий самий захист, як і будь-якій іншій дитині, через якісь причини тимчасово або постійно позбавленій сімейного оточення, як це передбачено в цій Конвенції.

Стаття 23

1. Держави-учасниці визнають, що дитина з інвалідністю має вести повноцінне і достойне життя в умовах, які забезпечують її гідність, сприяють почуттю впевненості в собі і полегшують її активну участь у житті суспільства.

2. Держави-учасниці визнають право дитини з інвалідністю на особливе піклування, заохочують і забезпечують надання, за умови наявності ресурсів, дитині, яка має на це право, та відповідальним за турботу про неї допомогу, щодо якої подано прохання і яка відповідає стану дитини та становищу її батьків або інших осіб, що забезпечують турботу про дитину.

3. На забезпечення особливих потреб дитини з інвалідністю допомога згідно з пунктом 2 цієї статті надається при можливості безкоштовно з урахуванням фінансових ресурсів батьків або інших осіб, що забезпечують турботу про дитину, та має на меті забезпечення дитині з інвалідністю ефективного доступу до послуг у галузі освіти, професійної підготовки, медичного обслуговування, відновлення здоров'я, підготовки до трудової діяльності та доступу до засобів відпочинку таким чином, який призводить до найбільш повного по можливості втягнення дитини в соціальне життя і досягнення розвитку її особи, включаючи культурний і духовний розвиток дитини.

4. Держави-учасниці сприяють у дусі міжнародного співробітництва

обміну відповідною інформацією в галузі профілактичної охорони здоров'я, медичного, психологічного і функціонального лікування дітей з інвалідністю, включаючи розповсюдження інформації про методи реабілітації, загальноосвітньої і професійної підготовки, а також доступу до цієї інформації, з тим щоб дозволити Державам-учасницям покращити свої можливості і знання, і розширити свій досвід в цій галузі. В зв'язку з цим особлива увага має приділятися потребам країн, що розвиваються.

Стаття 24

1. Держави-учасниці визнають право дитини на користування найбільш досконалими послугами системи охорони здоров'я та засобами лікування хвороб і відновлення здоров'я. Держави-учасниці намагаються забезпечити, щоб жодна дитина не була позбавлена свого права на доступ до подібних послуг системи охорони здоров'я.

2. Держави-учасниці домагаються повного здійснення цього права, зокрема, вживають заходів щодо:

a) зниження рівня смертності немовлят і дитячої смертності;

b) забезпечення надання необхідної медичної допомоги та охорони здоров'я всіх дітей з приділенням першочергової уваги розвитку первинної медико-санітарної допомоги;

c) боротьби з хворобами і недоїданням, зокрема в межах первинної медико-санітарної допомоги, шляхом, поряд з іншим, застосування легкодоступної технології та надання достатньої кількості поживного продовольства та чистої питної води, беручи до уваги небезпеку і ризик забруднення навколишнього середовища;

d) надання матерям належних послуг по охороні здоров'я у допологовий і післяпологовий періоди;

e) забезпечення інформацією всіх прошарків суспільства, зокрема батьків і дітей, щодо здоров'я і харчування дітей, переваги грудного годування, гігієни, санітарії середовища перебування дитини і запобігання нещасним випадкам, а також доступу до освіти та підтримки у використанні цих знань;

f) розробки превентивних заходів з охорони здоров'я, керівництва для батьків та навчання і послуг з планування сім'ї.

3. Держави-учасниці вживають будь-яких ефективних і необхідних заходів з метою скасування традиційної практики, що негативно впливає на здоров'я дітей.

4. Держави-учасниці зобов'язані сприяти міжнародному співробітництву і розвивати його з метою поступового досягнення повного здійснення права, яке визнається в цій статті. В зв'язку з цим особлива увага має приділятися потребам країн, що розвиваються.

Стаття 25

Держави-учасниці визнають права дитини, яка віддана компетентними органами на піклування з метою догляду за нею, її захисту або фізичного чи психічного лікування, на періодичну оцінку лікування, наданого дитині, і всіх інших умов, пов'язаних з таким піклуванням про дитину.

Стаття 26

1. Держави-учасниці визнають за кожною дитиною право користуватися благами соціального забезпечення, включаючи соціальне страхування, і вживають необхідних заходів щодо досягнення повного здійснення цього права згідно з їх національним законодавством.

2. Ці блага в міру необхідності надаються з урахуванням наявних ресурсів і можливостей дитини та осіб, які несуть відповідальність за утримання дитини, а також будь-яких міркувань, пов'язаних з одержанням благ дитиною чи від її імені.

Стаття 27

1. Держави-учасниці визнають право кожної дитини на рівень життя, необхідний для фізичного, розумового, духовного, морального і соціального розвитку дитини.

2. Батько (-ки) або інші особи, які виховують дитину, несуть основну відповідальність за забезпечення в межах своїх здібностей і фінансових можливостей умов життя, необхідних для розвитку дитини.

3. Держави-учасниці відповідно до національних умов і в межах своїх можливостей вживають необхідних заходів щодо надання допомоги батькам та іншим особам, які виховують дітей, у здійсненні цього права і у випадку необхідності надають матеріальну допомогу і підтримують програми, особливо щодо забезпечення дитини харчуванням, одягом і житлом.

4. Держави-учасниці вживають всіх необхідних заходів щодо забезпечення відновлення утримання дитини батьками або іншими особами, які відповідають за дитину як всередині Держави-учасниці, так і за кордоном. Зокрема, якщо особа, яка несе фінансову відповідальність за дитину, і дитина проживають в різних державах, Держави-учасниці сприяють приєднанню до міжнародних угод або укладенню таких угод, а також досягненню інших відповідних домовленостей.

Стаття 28

1. Держави-учасниці визнають право дитини на освіту, і з метою поступового досягнення здійснення цього права на підставі рівних можливостей вони, зокрема:

a) вводять безплатну й обов'язкову початкову освіту;

b) сприяють розвиткові різних форм середньої освіти, як загальної, так і професійної, забезпечують її доступність для всіх дітей та вживають таких заходів, як введення безплатної освіти та надання у випадку необхідності фінансової допомоги;

c) забезпечують доступність вищої освіти для всіх на підставі здібностей кожного за допомогою всіх необхідних засобів;

d) забезпечують доступність інформації і матеріалів у галузі освіти й професійної підготовки для всіх дітей;

e) вживають заходів для сприяння регулярному відвіданню шкіл і зниженню кількості учнів, які залишили школу.

2. Держави-учасниці вживають всіх необхідних заходів, щоб шкільна дисципліна була забезпечена методами, що ґрунтуються на повазі до людської гідності дитини та відповідно до цієї Конвенції.

3. Держави-учасниці заохочують і розвивають міжнародне співробітництво з питань, що стосуються освіти, зокрема, з метою сприяння ліквідації невігластва і неписьменності в усьому світі та полегшення доступу до науково-технічних знань і сучасних методів навчання. В цьому зв'язку особлива увага має приділятися потребам країн, що розвиваються.

Стаття 29

1. Держави-учасниці погоджуються щодо того, що освіта дитини має бути спрямована на:

a) розвиток особи, талантів, розумових і фізичних здібностей дитини в найповнішому обсязі;

b) виховання поваги до прав людини та основних свобод, а також принципів, проголошених у Статуті Організації Об'єднаних Націй;

c) виховання поваги до батьків дитини, її культурної самобутності, мови і національних цінностей країни, в якій дитина проживає, країни її походження та до цивілізацій, відмінних від її власної;

d) підготовку дитини до свідомого життя у вільному суспільстві в дусі розуміння, миру, терпимості, рівноправності чоловіків і жінок та дружби між усіма народами, етнічними, національними і релігійними групами, а також особами з корінного населення;

e) виховання поваги до навколишньої природи.

2. Жодна частина цієї статті або статті 28 не тлумачиться як така, що обмежує свободу окремих осіб і органів створювати учбові заклади та керувати ними за умови постійного додержання принципів, викладених у пункті 1 цієї статті, та виконання вимоги того, щоб освіта, яку одержують в таких учбових закладах, відповідала мінімальним нормам, що можуть бути встановлені державою.

Стаття 30

У таких державах, де існують етнічні, релігійні або мовні меншості чи особи з числа корінного населення, дитині, яка належить до таких меншостей чи корінного населення, не може бути відмовлено в праві спільно з іншими членами її групи користуватися своєю культурою, сповідати свою релігію і виконувати її обряди, а також користуватися рідною мовою.

Стаття 31

1. Держави-учасниці визнають право дитини на відпочинок і дозвілля, право брати участь в іграх і розважальних заходах, що відповідають її віку, та вільно брати участь у культурному житті та займатися мистецтвом.

2. Держави-учасниці поважають і заохочують право дитини на всебічну участь у культурному і творчому житті та сприяють наданню їй відповідних і рівних можливостей для культурної і творчої діяльності, дозвілля і відпочинку.

Стаття 32

1. Держави-учасниці визнають право дитини на захист від економічної експлуатації та від виконання будь-якої роботи, яка може являти небезпеку для здоров'я, бути перешкодою в одержанні нею освіти чи завдавати шкоди її здоров'ю, фізичному, розумовому, духовному, моральному та соціальному розвитку.

2. Держави-учасниці вживають законодавчі, адміністративні і соціальні заходи, а також заходи в галузі освіти, з тим щоб забезпечити здійснення цієї статті. З цією метою, керуючись відповідними положеннями інших міжнародних документів, Держави-учасниці, зокрема:

a) встановлюють мінімальний вік для прийому на роботу;

b) визначають необхідні вимоги щодо тривалості робочого дня й умови праці;

c) передбачають відповідні види покарань або інші санкції для забезпечення ефективного здійснення цієї статті.

Стаття 33

Держави-учасниці вживають всіх необхідних заходів, включаючи законодавчі, адміністративні та соціальні, а також заходи в галузі освіти, з тим щоб захистити дітей від незаконного зловживання наркотичними засобами та психотропними речовинами, як вони визначені у відповідних міжнародних договорах, та не допускати залучення дітей до протизаконного виробництва таких речовин і торгівлі ними.

Стаття 34

Держави-учасниці зобов'язані захищати дитину від усіх форм сексуальної експлуатації та сексуальних розбещень. З цією метою Держави-учасниці, зокрема, вживають на національному, двосторонньому та багатосторонньому рівнях всіх необхідних заходів щодо запобігання:

a) схилянню або примушуванню дитини до будь-якої незаконної сексуальної діяльності;

b) використанню дітей з метою експлуатації у проституції або в іншій незаконній сексуальній практиці;

c) використанню дітей з метою експлуатації у порнографії та порнографічних матеріалах.

Стаття 35

Держави-учасниці вживають на національному, двосторонньому та багатосторонньому рівнях всіх необхідних заходів щодо відвернення викрадень дітей, торгівлі дітьми чи їх контрабанди в будь-яких цілях і в будь-якій формі.

Стаття 36

Держави-учасниці захищають дитину від усіх форм експлуатації, що завдають шкоди будь-якому аспекту добробуту дитини.

Стаття 37

Держави-учасниці забезпечують, щоб:

a) жодна дитина не піддавалась катуванням та іншим жорстоким, нелюдським або принижуючим гідність видам поводження чи покарання. Ні смертна кара, ні довічне тюремне ув'язнення, які не передбачають можливості звільнення, не призначаються за злочини, вчинені особами, молодшими 18 років;

b) жодна дитина не була позбавлена волі незаконним або свавільним чином. Арешт, затримання чи тюремне ув'язнення дитини здійснюються згідно з законом та використовуються лише як крайній захід і протягом якомога більш короткого відповідного періоду часу;

c) гуманне ставлення до кожної позбавленої волі дитини і повагу до гідності її особи з урахуванням потреб осіб її віку. Зокрема, кожна позбавлена волі дитина має бути відокремлена від дорослих, якщо тільки не вважається, що в найкращих інтересах дитини цього не слід робити, та мати право підтримувати зв'язок із своєю сім'єю шляхом листування та побачень, за винятком особливих обставин;

d) кожна позбавлена волі дитина мала право на негайний доступ до правової та іншої відповідної допомоги, а також право оспорювати законність позбавлення її волі перед судом чи іншим компетентним, незалежним і безстороннім органом та право на невідкладне прийняття ними рішень щодо будь-якої такої процесуальної дії.

Стаття 38

1. Держави-учасниці зобов'язані поважати норми міжнародного гуманітарного права, що застосовуються до них у випадку збройних конфліктів і мають відношення до дітей, та забезпечувати їх додержання.

2. Держави-учасниці вживають всіх можливих заходів для забезпечення того, щоб особи, які не досягли 15-річного віку, не брали безпосередньої участі у воєнних діях.

3. Держави-учасниці утримуються від призову будь-якої особи, яка не досягла 15-річного віку, на службу до збройних сил. При вербуванні з числа осіб, які досягли 15-річного віку, але яким ще не виповнилося 18 років, Держави-учасниці прагнуть віддавати перевагу особам більш старшого віку.

4. Згідно з своїми зобов'язаннями за міжнародним гуманітарним правом, пов'язаним із захистом цивільного населення під час збройних конфліктів, Держави-учасниці зобов'язані вживати всіх можливих заходів з метою забезпечення захисту дітей, яких торкається збройний конфлікт, та догляду за ними.

Стаття 39

Держави-учасниці вживають всіх необхідних заходів для сприяння фізичному та психологічному відновленню та соціальній інтеграції дитини, яка є жертвою будь-яких видів нехтування, експлуатації чи зловживань, катувань чи будь-яких жорстоких, нелюдських або принижуючих гідність видів поводження, покарання чи збройних конфліктів. Таке відновлення і реінтеграція мають здійснюватися в умовах, що забезпечують здоров'я, самоповагу і гідність дитини.

Стаття 40

1. Держави-учасниці визнають право кожної дитини, яка, як вважається, порушила кримінальне законодавство, звинувачується або визнається винною в його порушенні, на таке поводження, що сприяє розвиткові у дитини почуття гідності і значущості, зміцнює в ній повагу до прав людини й основних свобод інших та при якому враховуються вік дитини і бажаність сприяння її реінтеграції та виконання нею корисної ролі в суспільстві.

2. З цією метою і беручи до уваги відповідні положення міжнародних документів, Держави-учасниці, зокрема, забезпечують, щоб:

a) жодна дитина не вважалася порушником кримінального законодавства, не була звинувачена та визнана винною в його порушенні через дію чи бездіяльність, які не були заборонені національним і міжнародним правом на час їх здійснення;

b) кожна дитина, яка, як вважається, порушила кримінальне законодавство чи звинувачується в його порушенні, мала принаймні такі гарантії:

1) презумпцію невинності, поки її вина не буде доведена згідно із законом;

2) негайне і безпосереднє інформування її про звинувачення проти неї, а у випадку необхідності, через її батьків чи законних опікунів, та одержання правової й іншої необхідної допомоги при підготовці та здійсненні свого захисту;

3) невідкладне прийняття рішення з розглядуваного питання компетентним, незалежним і безстороннім органом чи судовим органом у ході справедливого слухання згідно із законом у присутності адвоката чи іншої відповідної особи і, якщо це не вважається таким, що суперечить найкращим інтересам дитини, зокрема, з урахуванням її віку чи становища її батьків або законних опікунів;

4) свобода від примусу щодо даваних свідчень чи визнання вини; вивчення показань свідків звинувачення або самостійно, або за допомогою інших осіб та забезпечення рівноправної участі свідків захисту та вивчення їх свідчень;

5) якщо вважається, що дитина порушила кримінальне законодавство, повторний розгляд вищим компетентним, незалежним і безстороннім органом чи судовим органом згідно із законом відповідного рішення та будь-яких вжитих у цьому зв'язку заходів;

6) безплатна допомога перекладача, якщо дитина не розуміє використовуваної мови чи не розмовляє нею;

7) повна повага її особистого життя на всіх стадіях розгляду.

3. Держави-учасниці прагнуть сприяти створенню законів, процедур, органів і установ, що мають безпосереднє відношення до дітей, які, як вважається, порушили кримінальне законодавство, звинувачуються чи визнаються винними в його порушенні, і зокрема:

a) встановленню мінімального віку, нижче якого діти вважаються нездатними порушити кримінальне законодавство;

b) у випадку необхідності і бажаності вжиттю заходів щодо поводження з такими дітьми без використання судового розгляду за умов повного додержання прав людини і правових гарантій.

4. Необхідна наявність таких різних заходів, як догляд, положення про опіку і нагляд, консультативні послуги, призначення випробного строку виховання, програми навчання і професійної підготовки, та інших форм догляду, що замінюють догляд в установах, з метою забезпечення такого поводження з дитиною, яке забезпечувало б її добробут і відповідало її становищу та характеру злочину.

Стаття 41

Жодне в цій Конвенції не торкається будь-яких положень, які більшою мірою сприяють здійсненню прав дитини і можуть міститися:

a) в законі Держави-учасниці, або,

b) в нормах міжнародного права, що діють щодо даної держави.

Частина II

Стаття 42

Держави-учасниці зобов'язані, використовуючи належні та дійові засоби, широко інформувати про принципи і положення Конвенції як дорослих, так і дітей.

Стаття 43

1. З метою розгляду прогресу, досягнутого Державами-учасницями щодо виконання зобов'язань, взятих згідно з цією Конвенцією, засновується Комітет по правах дитини, який здійснює функції, передбачені нижче.

2. Комітет складається з вісімнадцяти експертів, що відзначаються високими моральними якостями та визнаною компетентністю в галузі, охоплюваній цією Конвенцією. Членів Комітету обирають Держави-учасниці з числа своїх громадян, вони виступають в особистій якості, при цьому приділяється увага справедливому географічному розподілу, а також головним правовим системам.

3. Членів Комітету обирають таємним голосуванням із числа внесених до списку осіб, висунутих Державами-учасницями. Кожна Держава-учасниця може висувати одну особу з числа своїх громадян.

4. Первісні вибори в Комітет проводяться не пізніше ніж через шість місяців з дня набуття чинності цією Конвенцією, а надалі - раз на два роки. Принаймні за чотири місяці до дня кожних виборів Генеральний секретар Організації Об'єднаних Націй звертається до Держав-учасниць з листом, пропонуючи їм подати свої кандидатури протягом двох місяців. Потім Генеральний секретар складає в алфавітному порядку список всіх висунутих таким чином осіб із зазначенням Держав-учасниць, які висунули цих осіб, та представляє цей список Державам-учасницям цієї Конвенції.

5. Вибори проводяться на нарадах Держав-учасниць, які скликає Генеральний секретар у центральних установах Організації Об'єднаних Націй. На нарадах, де дві третини Держав-учасниць складають кворум, обраними до складу Комітету є ті кандидати, які дістали найбільшу кількість голосів і абсолютну більшість голосів представників Держав-учасниць, що присутні та беруть участь у голосуванні.

6. Члени Комітету обираються на чотирирічний строк. Вони мають право бути переобраними у випадку повторного висунення їх кандидатур. Строк повноважень п'яти членів, обраних на перших виборах, минає в кінці дворічного періоду; негайно після перших виборів імена цих п'яти членів визначаються голови наради шляхом жеребкування.

7. У випадку смерті або відставки якого-небудь члена Комітету або якщо він чи вона з якоїсь іншої причини не може більше виконувати обов'язки члена Комітету, Держава-учасниця, що висунула даного члена Комітету, призначає іншого експерта з числа своїх громадян на строк, що залишився, за умови схвалення Комітетом.

8. Комітет встановлює власні правила процедури.

9. Комітет обирає своїх службових осіб на дворічний строк.

10. Сесії Комітету, як правило, проводяться в центральних установах Організації Об'єднаних Націй або в будь-якому іншому відповідному місці, визначеному Комітетом. Комітет, як правило, проводить сесії щорічно. Тривалість сесії Комітету визначається і при необхідності переглядається на нарадах Держав-учасниць цієї Конвенції за умови схвалення Генеральною Асамблеєю.

11. Генеральний секретар Організації Об'єднаних Націй надає необхідні персонал і матеріальні засоби для ефективного здійснення Комітетом своїх функцій відповідно до цією Конвенції.

12. Члени Комітету, заснованого відповідно до цієї Конвенції, одержують схвалювану Генеральною Асамблеєю винагороду з коштів Організації Об'єднаних Націй в порядку та на умовах, встановлених Генеральною Асамблеєю.

Стаття 44

1. Держави-учасниці зобов'язані подавати Комітету через Генерального секретаря Організації Об'єднаних Націй доповіді про вжиті ними заходи щодо закріплення визнаних у Конвенції прав та прогрес, досягнутий у здійсненні цих прав:

a) протягом двох років після набуття чинності цією Конвенцією для відповідної Держави-учасниці;

b) надалі – кожні п'ять років.

2. У доповідях, які подаються відповідно до цієї статті, зазначаються фактори і труднощі, якщо такі є, що впливають на ступінь виконання зобов'язань за цією Конвенцією. Доповіді містять також достатню інформацію, з тим щоб забезпечити Комітету повне розуміння дії Конвенції у даній країні.

3. Державі-учасниці, яка подала Комітету всебічну первинну інформацію, немає необхідності повторювати у наступних доповідях, що подаються відповідно до пункту 1 підпункту b цієї статті, раніше викладену основну інформацію.

4. Комітет може запитувати у Держав-учасниць додаткову інформацію, що стосується здійснення цієї Конвенції.

5. Доповіді про діяльність Комітету раз на два роки представляються Генеральній Асамблеї через Економічну та Соціальну Раду.

6. Держави-учасниці забезпечують широку гласність своїм доповідям у власних країнах.

Стаття 45

З метою сприяння ефективному здійсненню Конвенції та заохочення міжнародного співробітництва в галузі, охоплюваній цією Конвенцією:

a) спеціалізовані установи, Дитячий фонд Організації Об'єднаних Націй та інші органи Організації Об'єднаних Націй мають право бути представленими при розгляді питань про здійснення таких положень цієї Конвенції, які входять до сфери їх повноважень. Комітет може запропонувати спеціалізованим установам, Дитячому фонду Організації Об'єднаних Націй та іншим компетентним органам, якщо він вважає це за доцільне, подавати висновки експертів щодо здійснення Конвенції у тих галузях, які входять до сфери їх відповідних повноважень. Комітет може запропонувати спеціалізованим установам, Дитячому фонду Організації Об'єднаних Націй та іншим органам Організації Об'єднаних Націй подавати доповіді про здійснення Конвенції у галузях, що входять до сфери їх діяльності;

b) Комітет направляє, якщо він вважає за доцільне, до спеціалізованих установ, Дитячого фонду Організації Об'єднаних Націй та інших компетентних органів будь-які доповіді Держав-учасниць, в яких вміщені прохання про технічну консультацію чи допомогу або йдеться про потреби в цьому, зазначені зауваження та пропозиції Комітету, якщо такі є, щодо таких прохань чи зауважень;

c) Комітет може рекомендувати Генеральній Асамблеї запропонувати Генеральному секретарю провести від її імені дослідження з питань, що стосуються прав дитини;

d) Комітет може вносити пропозиції і рекомендації загального характеру, засновані на інформації, одержаній відповідно до статей 44 і 45 цієї Конвенції. Такі пропозиції і рекомендації загального характеру направляються будь-якій зацікавленій Державі-учасниці і повідомляються Генеральній Асамблеї поряд із зауваженнями Держав-учасниць, якщо такі є.

Частина III

Стаття 46

Ця Конвенція відкрита для підписання її всіма державами.

Стаття 47

Ця Конвенція підлягає ратифікації. Ратифікаційні грамоти здаються на зберігання Генеральному секретарю Організації Об'єднаних Націй.

Стаття 48

Ця Конвенція відкрита для приєднання до неї будь-якої держави. Документи про приєднання здаються на зберігання Генеральному секретарю Організації Об'єднаних Націй.

Стаття 49

1. Ця Конвенція набуває чинності на тридцятий день після дати здачі на зберігання Генеральному секретарю Організації Об'єднаних Націй двадцятої ратифікаційної грамоти або документа про приєднання.

2. Для кожної держави, яка ратифікує цю Конвенцію або приєднується до неї після здачі на зберігання двадцятої ратифікаційної грамоти або документа про приєднання, ця Конвенція набирає чинності на тридцятий день після здачі такою державою на зберігання її ратифікаційної грамоти або документа про приєднання.

Стаття 50

1. Будь-яка Держава-учасниця може запропонувати поправку і подати її Генеральному секретарю Організації Об'єднаних Націй. Генеральний секретар потім направляє запропоновану поправку Державам-учасницям з проханням повідомити його, чи висловлюються вони за скликання конференції Держав-учасниць з метою розгляду цих пропозицій і проведення по них голосування. Якщо протягом чотирьох місяців, починаючи з дати такого повідомлення, принаймні третина Держав-учасниць висловиться за таку конференцію, Генеральний секретар скликає цю конференцію під егідою Організації Об'єднаних Націй. Будь-яка поправка, прийнята більшістю Держав-учасниць, які присутні та голосують на цій конференції, подається Генеральній Асамблеї на її затвердження.

2. Поправка, прийнята згідно з пунктом 1 цієї статті, набуває чинності після затвердження її Генеральною Асамблеєю Організації Об'єднаних Націй та прийняття її більшістю у дві третини Держав-учасниць.

3. Коли поправка набуває чинності, вона стає обов'язковою для тих Держав-учасниць, які її прийняли, а для інших Держав-учасниць залишаються обов'язковими положення цієї Конвенції і будь-які попередні поправки, які вони прийняли.

Стаття 51

1. Генеральний секретар Організації Об'єднаних Націй отримує та розсилає всім державам текст застережень, зроблених державами у момент ратифікації або приєднання.

2. Застереження, не сумісні з цілями і завданнями цієї Конвенції, не допускаються.

3. Застереження можуть бути зняті у будь-який час шляхом відповідного повідомлення, направленого Генеральному секретарю Організації Об'єднаних Націй, який потім повідомляє про це всі держави. Таке

повідомлення набуває чинності з дня отримання його Генеральним секретарем.

Стаття 52

Будь-яка Держава-учасниця може денонсувати цю Конвенцію шляхом письмового повідомлення Генерального секретаря Організації Об’єднаних Націй. Денонсація набуває чинності через рік після отримання повідомлення Генеральним секретарем.

Стаття 53

Генеральний секретар Організації Об’єднаних Націй є депозитарієм цієї Конвенції.

Стаття 54

Оригінал цієї Конвенції, англійський, арабський, іспанський, китайський, російський та французький тексти якої є рівноавтентичними, здається на зберігання Генеральному секретарю Організації Об’єднаних Націй.

На посвідчення чого повноважні представники, що підписалися нижче, належним чином уповноважені на те своїми відповідними урядами, підписали цю Конвенцію.

{Текст Конвенції українською та англійською мовами додано до листа Міністерства закордонних справ України № 72/14-612-138441 від 16.11.2023}

Факультативний протокол до Конвенції про права дитини щодо участі дітей у збройних конфліктах від 01 січня 2000 року

Протокол ратифіковано із заявою Законом № 1845-IV (1845-15) від 23.06.2004, ВВР, 2004, № 38, ст.476

Держави-учасниці цього Протоколу,

– будучи натхненні повсюдною підтримкою Конвенції про права дитини (995_021), яка свідчить про широке поширення готовності служити справі заохочення та захисту прав дитини;

– знову підтверджуючи, що права дітей потребують особливого захисту, і закликаючи до забезпечення постійного покращення становища дітей без жодного розрізнення, а також їхнього розвитку та освіти в умовах миру та безпеки;

– будучи стурбовані пагубним і широкомасштабним впливом збройних конфліктів на дітей, а також їх довгостроковими наслідками для міцного миру, безпеки та розвитку;

– засуджуючи зазіхання на дітей в умовах збройного конфлікту, а також безпосередні напади на об'єкти, які охороняються відповідно до міжнародного права, в тому числі місця, у яких звичайно присутня велика кількість дітей, такі як школи та лікарні;

– відмічаючи прийняття Статуту Міжнародного кримінального суду (995_588), і зокрема, кваліфікацію в ньому як військового злочину дій, пов'язаних з призовом на військову службу чи мобілізацією дітей, які не досягли 15-річного віку, або з їх активним використанням у військових діях у межах як міжнародних, так і неміжнародних збройних конфліктів;

– вважаючи, таким чином, що в цілях сприяння більш ефективному здійсненню прав, визнаних у Конвенції про права дитини (995_021), необхідно посилити захист дітей від участі у збройних конфліктах;

– відзначаючи, що стаття 1 Конвенції про права дитини (995_021) передбачає, що для цілей цієї Конвенції дитиною є кожна людська істота до досягнення нею 18-річного віку, якщо за законом, застосовним до цієї дитини, вона не досягає повноліття раніше;

– будучи впевнені, що факультативний протокол до Конвенції, який підвищує вік можливого призову осіб до збройних сил і їхньої участі у військових діях, ефективно сприятиме здійсненню принципу, згідно з яким у всіх діях щодо дітей першочергова увага повинна приділятися найкращому забезпеченню інтересів дитини;

– відмічаючи, що двадцять шоста Міжнародна конференція Червоного Хреста і Червоного Півмісяця, яка відбулася в грудні 1995 року, рекомендувала, зокрема, сторонам конфліктів вживати будь-яких можливих кроків у цілях забезпечення того, щоб діти, які не досягли 18-річного віку, не

брали участі у військових діях;

– вітаючи одностайне прийняття у червні 1999 року Конвенції Міжнародної організації праці № 182 про заборону та негайні заходи щодо викорінювання найгірших форм дитячої праці (993_166), яка забороняє, зокрема, примусове або обов'язкове вербування дітей для використання їх у збройних конфліктах;

– засуджуючи з найглибшою занепокоєністю вербування, навчання та використання в середині держави і за її межами дітей у військових діях озброєними групами, які відрізняються від збройних сил держави, і визнаючи відповідальність тих, хто вербує, навчає і використовує дітей з цією метою;

– нагадуючи про зобов'язання кожної сторони збройного конфлікту дотримуватися положення міжнародного гуманітарного права;

– підкреслюючи, що цей Протокол не завдає шкоди цілям і принципам, які містяться у Статуті Організації Об'єднаних Націй (995_010), включаючи статтю 51, і відповідним нормам гуманітарного права;

– беручи до уваги, що становище миру та безпеки, засноване на повній повазі цілей і принципів, викладених у Статуті (995_010), та на дотриманні застосовних угод у галузі прав людини, є обов'язковою умовою для повного захисту дітей, зокрема, під час збройних конфліктів та іноземної окупації;

– визнаючи особливі потреби дітей, які є особливо уразливими щодо їхнього вербування та використання у військових діях всупереч цьому Протоколу, у зв'язку з їх економічним та соціальним станом або статтю;

– пам'ятаючи про необхідність ураховувати економічні, соціальні та політичні причини участі дітей у збройних конфліктах;

– будучи впевнені у необхідності зміцнення міжнародного співробітництва щодо виконання цього Протоколу, а також у справі фізичної та психосоціальної реабілітації і соціальної реінтеграції дітей, які є жертвами збройних конфліктів;

– заохочуючи участь суспільства, і зокрема дітей і дітей, які є жертвами, в розповсюдженні інформації та освітніх програм, що стосуються виконання Протоколу;

домовились про таке:

Стаття 1

Держави-учасниці вживають всіх можливих заходів для забезпечення того, щоб військовослужбовці їхніх збройних сил, які не досягли 18-річного віку, не брали прямої участі у військових діях.

Стаття 2

Держави-учасниці забезпечують, щоб особи, які не досягли 18-річного віку, не підлягали обов'язковому призову до їхніх збройних сил.

Стаття 3

1. Держави-учасниці підвищують мінімальний вік добровільного призову осіб до їхніх національних збройних сил порівняно з віком, визначеним у пункті 3 статті 38 Конвенції про права дитини (995_021), враховуючи принципи, які містяться в цій статті, і визнаючи, що відповідно до Конвенції особи, які не досягли 18 років, мають право на особливий захист.

2. Кожна держава-учасниця під час ратифікації цього Протоколу або приєднанні до нього здає на зберігання заяву, що має обов'язковий характер, у якій вказується мінімальний вік, при якому вона допускає добровільний призов до її національних збройних сил, і викладаються гарантії, прийняті державою для забезпечення того, щоб такий призов не мав насильницького чи примусового характеру.

3. Держави-учасниці, які допускають добровільний призов до їхніх національних збройних сил осіб, які не досягли 18-річного віку, надають гарантії, які як мінімум забезпечують, щоб:

a) такий призов мав в дійсності добровільний характер;

b) такий призов проводився з усвідомленої згоди батьків або законних опікунів цієї особи;

c) такі особи були повною мірою поінформовані про обов'язки, пов'язані з несенням такої військової служби;

d) такі особи подавали достовірні свідоцтва свого віку до їх прийняття на національну військову службу.

4. Кожна держава-учасниця в будь-який момент може підсилити положення своєї заяви шляхом направлення відповідного повідомлення на адресу Генерального секретаря Організації Об'єднаних Націй, який інформує всі держави-учасниці. Таке повідомлення набуває чинності з дати його отримання Генеральним секретарем.

5. Вимога про підвищення віку, яка міститься в пункті 1 цієї статті, не поширюється на навчальні заклади, які знаходяться у віданні або під контролем збройних сил держав-учасниць, відповідно до статей 28 та 29 Конвенції про права дитини (995_021).

Стаття 4

1. Збройні групи, відмінні від збройних сил держави, за жодних обставин не повинні вербувати або використовувати у військових діях осіб, які не досягли 18-річного віку.

2. Держави-учасниці вживають всіх можливих заходів у цілях попередження такого вербування і використання, включаючи вжиття правових заходів, необхідних для заборони і криміналізації такої практики.

3. Застосування цієї статті згідно з цим Протоколом не зачіпає юридичного статусу жодної із сторін збройного конфлікту.

Стаття 5

Ніщо в цьому Протоколі не може тлумачитись як таке, що виключає положення, що містяться в законодавстві держави-учасниці або в міжнародних угодах і міжнародному гуманітарному праві, які більшою мірою сприяють здійсненню прав дитини.

Стаття 6

1. Кожна держава-учасниця в межах своєї юрисдикції вживає всіх необхідних правових, адміністративних та інших заходів для забезпечення ефективного виконання і застосування положень цього Протоколу.

2. Держави-учасниці зобов'язуються забезпечити широке розповсюдження та пропаганду відповідними засобами принципів та положень цього Протоколу серед дорослих та дітей.

3. Держави-учасниці вживають всіх можливих заходів для забезпечення того, щоб особи, які перебувають під їхньою юрисдикцією, які були завербовані або використовувались у військових діях всупереч цьому Протоколу, були демобілізовані або іншим чином звільнені від військової служби. За необхідності держави-учасниці надають цим особам всю належну допомогу в цілях відновлення їхнього фізичного і психологічного стану, а також їхньої соціальної реінтеграції.

Стаття 7

1. Держави-учасниці співпрацюють у справі виконання цього Протоколу, в тому числі у справі попередження будь-якої діяльності, яка суперечить Протоколу, та у справі реабілітації та соціальної реінтеграції осіб, які стали жертвами дій, що суперечать цьому Протоколу, в тому числі через технічне співробітництво та фінансову допомогу. Такі допомога і співробітництво здійснюватимуться у консультації з заінтересованими державами-учасницями і відповідними міжнародними організаціями.

2. Держави-учасниці, які в змозі зробити це, надають таку допомогу в рамках існуючих багатосторонніх, двосторонніх або інших програм, або, зокрема, через фонд добровільних внесків, який засновується відповідно до правил Генеральної асамблеї.

Стаття 8

1. Кожна держава-учасниця протягом двох років після набуття чинності цим Протоколом для цієї держави-учасниці подає Комітету з прав дитини доповідь, яка містить повну інформацію про заходи, вжиті нею з метою виконання положень Протоколу, включаючи заходи, вжиті з метою виконання положень щодо участі та призову.

2. Після подання повної доповіді кожна держава-учасниця вносить у доповіді, які подаються нею Комітету з прав дитини відповідно до статті 44 Конвенції (995_021), будь-яку додаткову інформацію, щодо виконання Протоколу. Інші держави-учасниці Протоколу подають доповіді кожні

п’ять років.

3. Комітет з прав дитини може запитати у держав-учасниць додаткову інформацію щодо виконання цього Протоколу.

Стаття 9

1. Цей Протокол відкритий для підписання будь-якою державою, яка є учасницею Конвенції (995_021) або яка її підписала.

2. Цей Протокол підлягає ратифікації та відкритий для приєднання до нього будь-якої держави. Ратифікаційні грамоти або документи про приєднання здаються на зберігання Генеральному секретареві Організації Об’єднаних Націй.

3. Генеральний секретар, діючи як депозитарій Конвенції (995_021) та Протоколу, повідомляє всі держави-учасниці Конвенції і всі держави, які підписали Конвенцію, про здачу на зберігання кожної заяви відповідно до статті 13.

Стаття 10

1. Цей Протокол набуває чинності через три місяці після здачі на зберігання десятої ратифікаційної грамоти або документа про приєднання.

2. Для кожної держави, яка ратифікує цей Протокол або приєднується до нього після набуття ним чинності, цей Протокол набуває чинності через один місяць після здачі на зберігання її ратифікаційної грамоти або документа про приєднання.

Стаття 11

1. Будь-яка держава-учасниця може денонсувати цей Протокол у будь-який час шляхом письмового повідомлення Генерального секретаря Організації Об’єднаних Націй, який потім інформує про це інші держави-учасниці Конвенції (995_021) та всі держави, які підписали Конвенцію. Денонсація набуває чинності після закінчення одного року з дати отримання повідомлення Генеральним секретарем. Проте, якщо на день закінчення цього року в державі-учасниці, яка денонсує, має місце збройний конфлікт, денонсація не набуває чинності до закінчення цього збройного конфлікту.

2. Така денонсація не звільняє державу-учасницю від її обов’язків, передбачених в цьому Протоколі, щодо будь-якої дії, яка сталася до дати набуття денонсацією чинності. Отже така денонсація ніяк не перешкоджає подальшому розгляду будь-якого питання, яке вже надійшло на розгляд Комітету до дати набуття денонсацією чинності.

Стаття 12

1. Будь-яка держава-учасниця може запропонувати зміни та доповнення і подати їх Генеральному секретареві Організації Об’єднаних Націй. Після цього Генеральний секретар перепроваджує запропоновані зміни та доповнення державам-учасницям з проханням зазначити, чи висловлюються вони за скликання конференції держав-учасниць з метою

розгляду цих пропозицій і проведення голосування щодо них. Якщо протягом чотирьох місяців, починаючи з дати такого повідомлення, хоча б одна третина держав-учасниць висловиться за таку конференцію, Генеральний секретар скликає цю конференцію під егідою Організації Об'єднаних Націй. Будь-які зміни та доповнення, прийняті більшістю держав-учасниць, які присутні та беруть участь у голосуванні на цій конференції, подаються Генеральній Асамблеї на затвердження.

2. Зміни та доповнення, прийняті відповідно до пункту 1 цієї статті, набувають чинності після затвердження їх Генеральною Асамблеєю Організації Об'єднаних Націй і прийняття більшістю в дві третини держав-учасниць.

3. Коли зміни та доповнення набувають чинності, вони стають обов'язковими для тих держав-учасниць, які їх прийняли, а для інших держав-учасниць залишаються обов'язковими положення цього Протоколу та будь-які попередні зміни та доповнення, які ними прийняті.

Стаття 13

1. Цей Протокол, англійський, арабський, іспанський, китайський, російський і французький тексти якого є рівно автентичними, зберігається в архівах Організації Об'єднаних Націй.

2. Генеральний секретар Організації Об'єднаних Націй направляє завірені копії цього Протоколу всім державам-учасницям Конвенції (995_021) і всім державам, які підписали Конвенцію.

Женевська конвенція про захист цивільного населення під час війни від 12 серпня 1949 року (витяг)

Дата підписання:	*12.08.1949*
Дата набуття чинності:	*21.10.1950*
Дата ратифікації Українською РСР:	*03.07.1954*
Дата набуття чинності для України:	*03.01.1955*

Уповноважені, які підписалися нижче, Урядів, представлених на Дипломатичній конференції, що проходила в Женеві з 21 квітня до 12 серпня 1949 року, з метою створення Конвенції про захист цивільного населення під час війни, домовилися про таке:

Частина I. ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ

Стаття 1

Високі Договірні Сторони зобов'язуються дотримуватися та забезпечувати дотримання цієї Конвенції за всіх обставин.

Стаття 2

На додаток до положень, які втілюються в мирний час, ця Конвенція застосовується до всіх випадків оголошеної війни чи будь-якого іншого збройного конфлікту, що може виникнути між двома чи більше Високими Договірними Сторонами, навіть якщо одна з них не визнає стану війни.

Конвенція також застосовується до всіх випадків часткової або цілковитої окупації Високої Договірної Сторони, навіть якщо ця окупація не натрапляє на жодний збройний спротив.

Хоча одна з держав, які перебувають у конфлікті, може не бути учасницею цієї Конвенції, держави, які є її учасницями, залишаються зобов'язаними нею у своїх взаємовідносинах. Крім того, вони зобов'язані Конвенцією стосовно зазначеної держави, якщо остання приймає та застосовує її положення.

Стаття 3

У разі збройного конфлікту, який не має міжнародного характеру й виникає на території однієї з Високих Договірних Сторін, кожна сторона конфлікту зобов'язана застосовувати як мінімум такі положення:

1. З особами, які не беруть активної участі в бойових діях, у тому числі з особами зі складу збройних сил, що склали зброю, а також із тими, хто *hors de combat* унаслідок хвороби, поранення, затримання чи з будь-якої іншої причини, поводяться гуманно, без будь-якої ворожої дискримінації, причиною якої слугують раса, колір шкіри, релігія чи вірування, стать, походження чи майновий стан чи будь-які інші подібні критерії.

Із цією метою є забороненими й залишатимуться забороненими будь-коли та будь-де такі діяння стосовно зазначених вище осіб:

а) насилля над життям й особистістю, зокрема всі види вбивств,

завдання каліцтва, жорстоке поводження й тортури;

b) захоплення заручників;

c) наруга над людською гідністю, зокрема образливе та принизливе поводження;

d) засудження та застосування покарання без попереднього судового рішення, винесеного судом, який створено належним чином і який надає судові гарантії, визнані цивілізованими народами як необхідні.

2. Підбирати поранених і хворих та надавати їм допомогу.

Безстороння гуманітарна організація, така, як Міжнародний комітет Червоного Хреста, може запропонувати свої послуги сторонам конфлікту.

Крім того, сторони конфлікту повинні шляхом укладення спеціальних угод докладати зусиль з метою введення в дію всіх або частини інших положень цієї Конвенції.

Застосування попередніх положень не впливає на правовий статус сторін конфлікту.

Стаття 4

Особами, що перебувають під захистом цієї Конвенції, є ті, хто в будь-який момент та за будь-яких обставин опиняються, у разі конфлікту чи окупації, під владою сторони конфлікту або окупаційної держави, громадянами яких вони не є.

Громадяни держави, не зобов'язаної цією Конвенцією, під її захистом не перебувають. Громадяни нейтральної держави, які опиняються на території воюючої держави, та громадяни союзної з воюючою державою не вважаються особами, що перебувають під захистом, тоді, коли держава, громадянами якої вони є, має нормальне дипломатичне представництво в державі, під владою якої вони є.

Проте положення частини II є ширшими в застосуванні, визначеному в статті 13.

Особи, що перебувають під захистом Женевської конвенції про поліпшення долі поранених і хворих у діючих арміях від 12 серпня 1949 року, або Женевської конвенції про поліпшення долі поранених, хворих та осіб, які зазнали корабельної аварії, зі складу збройних сил на морі від 12 серпня 1949 року, або Женевської конвенції про поводження з військовополоненими від 12 серпня 1949 року, не розглядаються як особи, що перебувають під її захистом.

Стаття 5

У випадках, коли на території сторони конфлікту остання пересвідчилася в тому, що окрему особу, що перебуває під захистом, насправді підозрюють у тому, що вона займається діяльністю, ворожою для безпеки держави, або що її залучено до такої діяльності, така окрема особа не має права заявляти про права й переваги, що надає ця Конвенція, через те, що вони, якби виконувалися на користь такої особи, були б такими, що завдають шкоди безпеці такої держави.

Якщо на окупованій території окрему особу, що перебуває під захистом

Конвенції, затримано як шпигуна чи диверсанта або як підозрюваного на законній підставі в діяльності, що загрожує безпеці окупаційної держави, у тих випадках, коли цього вимагають настійні міркування воєнної безпеки, ця особа може бути позбавленою прав на зв'язок, які надаються цією Конвенцією.

У кожному із цих випадків такі особи, однак, користуватимуться гуманним поводженням і в разі судового переслідування не позбавлятимуться своїх прав на справедливий і нормальний суд, передбачений цією Конвенцією. Їм будуть також цілком надані в якомога коротший строк, сумісний з безпекою держави або, у відповідному випадку, окупаційної держави, права та переваги, які надаються особі, що перебуває під захистом, відповідно до цієї Конвенції.

Стаття 6

Ця Конвенція повинна застосовуватися з самого початку будь-якого конфлікту або окупації, зазначених у статті 2.

На території сторін конфлікту застосування Конвенції припиняється після загального припинення бойових дій.

На окупованій території застосування цієї Конвенції припиняється через рік після загального припинення бойових дій, але окупаційна держава, настільки, наскільки вона виконує функції уряду на цій території, буде пов'язана на строк окупації положеннями таких статей цієї Конвенції: 1-12, 27, 29-34, 47, 49, 51-53, 59, 61-77 та 143.

Особи, що перебувають під захистом, звільнення, репатріація або влаштування яких відбудуться після цих строків, будуть протягом зазначеного часу перебувати під захистом цієї Конвенції.

Стаття 7

Крім угод, спеціально передбачених у статтях 11, 14, 15, 17, 36, 108, 109, 132, 133 та 149 Високі Договірні Сторони зможуть укладати інші спеціальні угоди з будь-якого питання, що його вони вважали б за доцільне врегулювати окремо. Жодна спеціальна угода не повинна погіршувати становища осіб, які перебувають під захистом, установленим цією Конвенцією, або обмежувати прав, які вона їм надає.

Особи, які перебувають під захистом, продовжують користуватися привілеями цих угод протягом усього часу застосування до них Конвенції, крім випадків спеціального включення інших умов до зазначених вище або пізніше укладених угод, а також крім випадків, коли та чи та сторона конфлікту надасть їм сприятливі умови.

Стаття 8

Особи, які перебувають під захистом, за жодних обставин не можуть відмовлятися, частково або цілком від прав, які їм забезпечують ця Конвенція та спеціальні угоди, згадані в попередній статті, якщо такі є.

Стаття 9

Ця Конвенція застосовується за сприяння та під контролем держав-покровительок, на які покладено охорону інтересів сторін конфлікту. Для цього держави-покровительки можуть призначати крім свого дипломатичного або консульського персоналу делегатів з-поміж своїх громадян або громадян інших нейтральних держав. Названі делегати повинні бути погоджені державою, у якій їм належить виконувати свої обов'язки.

Сторони конфлікту якомога більше сприяють виконанню завдань представників чи делегатів держав-покровительок.

Представники чи делегати держав-покровительок за жодних обставин не повинні виходити за межі своєї місії, яку визначено цією конвенцією.

Вони повинні, зокрема, брати до уваги нагальні потреби безпеки держави, у якій вони виконують свої обов'язки.

Стаття 10

Положення цієї Конвенції не перешкоджають гуманітарній діяльності, яку Міжнародний комітет Червоного Хреста чи будь-яка інша безстороння гуманітарна організація, за згодою заінтересованих сторін конфлікту, можуть здійснювати для захисту цивільних осіб та надання їм допомоги.

Стаття 11

Високі Договірні Сторони можуть будь-коли домовитися доручити міжнародній організації, яка дає всі гарантії безсторонності й дієвості, виконання обов'язків, що покладаються цією Конвенцією на державу-покровительку.

Коли особи, які перебувають під захистом цієї Конвенції, не мають користі або перестали мати користь від діяльності держави-покровительки або організації, передбаченої у викладеному вище абзаці першому, тоді держава, яка затримує, звертається з проханням до нейтральної держави або такої організації взяти на себе функції, що виконуються відповідно до цієї Конвенції державою-покровителькою, визначеною сторонами конфлікту.

Якщо про захист не можна домовитися відповідним чином, то держава, яка затримує, звертається з проханням надати або приймає пропозицію, з урахуванням положень цієї статті, надати послуги гуманітарної організації, наприклад Міжнародного комітету Червоного Хреста, з узяття на себе виконання гуманітарних функцій, що виконуються державами-покровительками відповідно до цієї Конвенції.

Будь-яка нейтральна держава чи будь-яка організація, яку запросила заінтересована держава або яка сама пропонує свої послуги для цих цілей, повинна діяти з почуттям відповідальності стосовно сторони конфлікту, від якої залежать особи, що перебувають під захистом цієї Конвенції, та повинна надати достатні гарантії того, що вона може взяти на себе відповідні функції та виконувати їх безсторонньо.

Попередні положення не можуть частково скасовуватися спеціальними угодами між державами, одна з яких є обмеженою, навіть тимчасово, у своїх можливостях вільно вести переговори через воєнні події, особливо у випадках, коли всю або значну частину території зазначеної держави окуповано.

Кожного разу, коли в цій Конвенції згадується держава-покровителька, таке згадування стосується й організацій, які заміщають її в розумінні цієї статті.

Положення цієї статті поширюються на випадки та адаптуються до випадків, пов'язаних з громадянами нейтральної держави, які перебувають на окупованій території або які опиняються на території воюючої держави, у якій держава, громадянами якої вони є, не має нормального дипломатичного представництва.

Стаття 12

Держави-покровительки у випадках, коли вони вважатимуть це за потрібне в інтересах осіб, що перебувають під захистом, зокрема в разі розбіжності між сторонами конфлікту з приводу застосування або тлумачення положень цієї Конвенції, надаватимуть свої добрі послуги з метою врегулювання розбіжності.

З цією метою кожна з держав-покровительок може, або на прохання однієї зі сторін, або з власної ініціативи, запропонувати сторонам конфлікту скликати нараду їхніх представників, зокрема властей, відповідальних за осіб, що перебувають під захистом, можливо, на нейтральній, належним чином вибраній території. Сторони конфлікту повинні розглянути такі пропозиції. Держави-покровительки можуть, у разі необхідності, запропонувати для схвалення сторонами конфлікту особу, яка належить до нейтральної держави або яку делегував Міжнародний комітет Червоного Хреста, яку буде запрошено взяти участь у такій нараді.

Частина II. ЗАГАЛЬНИЙ ЗАХИСТ НАСЕЛЕННЯ ВІД ДЕЯКИХ НАСЛІДКІВ ВІЙНИ

Стаття 13

Положення частини II стосуються всього населення країн, які перебувають у конфлікті, без будь-якої дискримінації за ознакою, зокрема, раси, національності, релігійних або політичних переконань, і спрямовані на полегшення страждань, спричинених війною.

Стаття 14

У мирний час Високі Договірні Сторони, а після початку бойових дій і сторони конфлікту можуть створювати на своїй території, а в разі необхідності й на окупованих територіях санітарні та безпечні зони та місцевості, організовані в такий спосіб, який дає змогу оберігати від наслідків війни поранених, хворих та осіб похилого віку, дітей до п'ятнадцяти років, вагітних жінок та матерів з дітьми до семи років.

З початком та протягом бойових дій, заінтересовані сторони можуть укладати угоди про взаємне визнання створених ними зон та місцевостей. Із цією метою вони можуть використовувати положення проекту угоди, що додається до цієї Конвенції, з такими змінами, які вони можуть уважати необхідними.

Державам-покровителькам та Міжнародному комітету Червоного Хреста пропонується надавати добрі послуги для полегшення створення та визнання цих санітарних і безпечних зон та місцевостей.

Стаття 15

Будь-яка сторона конфлікту може звернутися безпосередньо або за посередництвом нейтральної держави чи якоїсь гуманітарної організації до протилежної сторони з пропозицією про створення в районах, де відбуваються бойові дії, нейтралізованих зон, призначених для захисту від наслідків війни таких осіб, без різниці:

a) поранених та хворих комбатантів або некомбатантів;

b) цивільних осіб, які не беруть участі в бойових діях та, перебуваючи в зонах, не виконують жодної роботи воєнного характеру.

Коли відповідні сторони доходять згоди стосовно географічного положення нейтралізованої зони, керівництва нею, постачання продуктів харчування до неї та здійснення контролю над нею, представники сторін конфлікту укладають й підписують письмову угоду. Угода встановлює початок і тривалість нейтралізації зони.

Стаття 16

Поранені та хворі, а також інваліди та вагітні жінки перебувають під особливим захистом і користуються особливим шануванням.

Настільки, наскільки дозволяють воєнні фактори, які необхідно враховувати, кожна сторона конфлікту сприяє заходам, ужитим для розшуку вбитих та поранених, з метою надання допомоги особам, які зазнали корабельної аварії, та іншим особам, що наражаються на серйозну небезпеку, а також з метою захисту їх від пограбування та поганого поводження.

Стаття 17

Сторони конфлікту намагаються укладати місцеві угоди про евакуацію з обложених або оточених зон поранених, хворих, інвалідів, осіб похилого віку, дітей і породілей та про пропуск служителів культу всіх віросповідань, медичного персоналу та санітарного майна на їхньому шляху до таких зон.

Стаття 18

Цивільні лікарні, організовані для надання допомоги пораненим, хворим, інвалідам та породіллям, за жодних обставин не можуть бути об’єктом нападу, натомість вони завжди користуються повагою сторін конфлікту й перебуватимуть під їхнім захистом.

Держави, які є сторонами конфлікту, забезпечують усі цивільні лікарні свідоцтвами, які підтверджують, що вони є цивільними лікарнями та що будівлі, які вони займають, не використовуються для жодних цілей, які могли б позбавити ці лікарні захисту відповідно до статті 19.

Цивільні лікарні позначаються емблемою, передбаченою в статті 38 Женевської конвенції про поліпшення долі поранених і хворих у діючих арміях від 12 серпня 1949 року, але тільки якщо на це є дозвіл держави.

Сторони конфлікту намагаються, наскільки на це дозволяють воєнні фактори, які необхідно брати до уваги, уживати необхідних заходів для того, щоб зробити розпізнавальні емблеми, якими позначаються цивільні лікарні, чітко помітними сухопутним, повітряним та морським силам супротивника для усунення можливості будь-якої ворожої дії.

З огляду на небезпеки, яким лікарні можуть піддаватися через свою близькість до воєнних об’єктів, рекомендується розташовувати такі лікарні якнайдалі від таких об’єктів.

Стаття 19

Захист, на який мають право цивільні лікарні, не може припинитися, якщо вони використовуються, крім виконання гуманітарних обов’язків, для вчинення дій, шкідливих для супротивника. Захист, однак, може бути припинено лише після відповідного попередження, у якому в усіх відповідних випадках установлено обґрунтований строк, і після того, як таке попередження залишилося без уваги.

Те, що в цих лікарнях лікуються поранені та хворі із числа особового складу збройних сил, або наявність стрілецької зброї та боєприпасів, вилучених у таких комбатантів, але ще не зданих відповідним службам, не вважається діями, шкідливими для супротивника.

Стаття 20

Особи, які займаються регулярно й виключно обслуговуванням та адмініструванням цивільних лікарень, у тому числі персонал, призначений для пошуку, підбирання, транспортування та лікування поранених і хворих цивільних осіб, інвалідів та породілей, користуються повагою та перебувають під захистом.

На окупованих територіях та в зонах бойових дій зазначений вище персонал розпізнається за допомогою посвідчення особи, що підтверджує його статус, з фотокарткою власника та рельєфною печаткою відповідального органу, а також за допомогою проштемпельованої водостійкої пов’язки, яку він носить на лівій руці під час виконання ним службових обов’язків. Ця пов’язка видається державою й має емблему, передбачену в статті 38 Женевської конвенцій про поліпшення долі поранених і хворих у діючих арміях від 12 серпня 1949 року.

Інший персонал, зайнятий обслуговуванням та адмініструванням цивільних лікарень, має право на повагу й захист, а також на носіння пов’язки, передбаченої в умовах, установлених у цій статті, відповідно до них під час виконання ним таких обов’язків. У посвідченні особи зазначаються обов’язки, для виконання яких його найнято.

Адміністрація кожної лікарні завжди надає компетентним національним або окупаційним органам влади оновлений список такого персоналу.

Стаття 21

Колони автомобілів або санітарні поїзди на суші чи на спеціально оснащених суднах на морі, які перевозять поранених і хворих цивільних осіб, інвалідів та породілей, користуються повагою та захищаються так само, як і лікарні, передбачені в статті 18, і позначаються, за згодою держави, демонстрацією відмітної емблеми, передбаченої в статті 38 Женевської конвенції про поліпшення долі поранених і хворих у діючих арміях від 12 серпня 1949 року.

Стаття 22

Літальні апарати, призначені виключно для транспортування поранених і хворих цивільних осіб, інвалідів та породілей або для транспортування медичного персоналу й санітарного майна, не можуть бути атаковані, натомість користуються повагою, коли вони летять на висоті, в час та за маршрутами, які спеціально погоджені всіма заінтересованими сторонами конфлікту.

Вони можуть бути позначені відмітною емблемою, передбаченою в статті 38 Женевської конвенції про поліпшення долі поранених і хворих у діючих арміях від 12 серпня 1949 року.

Якщо не погоджено інше, то польоти над ворожою територією або територією, окупованою супротивником, забороняються.

Такі літальні апарати повинні виконувати кожну вимогу приземлитися. У разі приземлення на вимогу літальний апарат зі своїми пасажирами може продовжувати свій політ після огляду, якщо такий є.

Стаття 23

Кожна Висока Договірна Сторона дозволяє вільне пропускання всіх посилок з медикаментами та санітарними матеріалами, а також предметами, необхідними для виконання релігійних обрядів, які призначаються виключно для цивільного населення іншої Високої Договірної Сторони, навіть якщо ця остання є ворожою. Вона також дозволяє вільне пропускання всіх посилок з найважливішими продуктами харчування, одягом і тонізуючими засобами, призначеними для дітей, молодших 15 років, вагітних жінок та породілей.

Зобов'язання Високої Договірної Сторони забезпечувати вільний пропуск усіх посилок, зазначених у попередньому абзаці, виконується за умови, що ця Сторона може пересвідчитися в тому, що немає причин боятися:

a) що посилки можуть потрапити не за призначенням, або

b) що контроль може бути неефективним, або

c) що посилки можуть очевидно сприяти успіху воєнних зусиль або економіки супротивника, будучи заміною товарів, які в іншому разі супротивник повинен був би забезпечити чи виробити, або вивільняючи сировину, матеріали і робочу силу, необхідні для виробництва таких товарів.

Держава, яка дозволяє пропускання посилок, зазначених в абзаці першому цієї статті, може поставити умовою такого дозволу, щоб розподіл їх адресатам виконувався під контролем на місці доставки з боку держав-покровительок.

Пересилання таких посилок здійснюватиметься, і держава, яка дозволяє їхнє вільне пропускання, повинна мати право встановлювати технічні умови, за яких воно дозволяється.

Стаття 24

Сторони конфлікту вживатимуть усіх необхідних заходів для того, щоб діти до 15 років, які осиротіли чи були розлучені зі своїми сім'ями внаслідок війни, не залишалися напризволяще, а також для того, щоб полегшити, за

будь-яких обставин, догляд за ними, виконання обрядів, пов'язаних з їхнім віросповіданням, та їхню освіту. Якщо це буде можливо, їхню освіту слід доручати особам з такими самими культурними традиціями.

Сторони конфлікту сприятимуть прийманню цих дітей нейтральною країною на час конфлікту за згодою держави-покровительки, якщо така є, та коли гарантується додержання принципів, викладених в абзаці першому.

Крім того, вони намагатимуться вжити необхідних заходів для того, щоб особу усіх дітей до 12 років можна було встановити завдяки спеціальним медальйонам або якось інакше.

Стаття 25

Кожна особа, яка знаходиться на території однієї зі сторін конфлікту або на окупованій нею території, зможе повідомляти членам своєї сім'ї, де б вони не були, а також отримувати від них відомості суто сімейного характеру. Ця кореспонденція повинна пересилатися швидко й без невиправданого зволікання.

Якщо внаслідок обставин, що склалися, обмін сімейною кореспонденцією звичайною поштою ускладнений або неможливий, заінтересовані сторони конфлікту повинні звернутися до нейтрального посередника, такого як, наприклад, Центральне агентство, зазначене в статті 140, для того, щоб визначити разом з ним, як найліпше забезпечити виконання ними своїх зобов'язань, зокрема з допомогою національних товариств Червоного Хреста (Червоного Півмісяця, Червоного Лева та Сонця).

Якщо сторони конфлікту визнають за доцільне обмежити сімейне листування, такі обмеження можуть полягати лише у вимозі обов'язкового використання стандартних формулярів, на яких можна написати 25 слів будь-якого тексту, та обмежити листування до одного разу на місяць.

Стаття 26

Кожна зі сторін конфлікту повинна полегшувати пошуки, які здійснюють члени розлучених війною сімей з метою встановлення контакту, та, наскільки це можливо, об'єднання. Вона, зокрема, повинна підтримувати діяльність організацій, які присвячують себе цій справі, коли вони визнані цією стороною та поважають заходи безпеки, яких вона вживає.

Частина III. СТАТУС ОСІБ, ЯКІ ПЕРЕБУВАЮТЬ ПІД ЗАХИСТОМ, ТА ПОВОДЖЕННЯ З НИМИ

Розділ I. Положення, спільні для територій сторін конфлікту та для окупованих територій

Стаття 27

Особи, що перебувають під захистом, мають право за будь-яких обставин, на особисту повагу, повагу до своєї честі, права на сім'ю, їхніх релігійних переконань та обрядів, звичок та звичаїв. До них завжди слід ставитися гуманно й захищати їх, зокрема, від будь-якого акту насильства чи залякування, від образ та цікавості натовпу.

Жінки потребують особливого захисту від будь-якого зазіхання на їхню честь, і, зокрема, захисту від зґвалтування, примушування до проституції чи будь-якої іншої форми посягання на їхню моральність.

З урахуванням положень стосовно здоров'я, віку та статі, сторона конфлікту, під владою якої є особи, що перебувають під захистом, має право поводитися з усіма ними однаково, без жодної дискримінації, зокрема стосовно раси, релігії або політичних переконань.

Проте сторони конфлікту повинні застосовувати до осіб, що перебувають під захистом, таких заходів контролю чи безпеки, які будуть визнані за необхідні під час ведення війни.

Стаття 28

Присутність будь-якої особи, яка перебуває під захистом, у будь-яких пунктах чи районах не може бути використана для захисту цих місць від воєнних операцій.

Стаття 29

Сторона конфлікту, під владою якої є особи, що перебувають під захистом, відповідає за поводження своїх представників із цими особами, причому це не знімає особистої відповідальності з таких представників.

Стаття 30

Особам, що перебувають під захистом, будуть надані всі можливості звертатися до держав-покровительок, до Міжнародного комітету Червоного Хреста, до Національного товариства Червоного Хреста (Червоного Півмісяця, Червоного Лева та Сонця) країни, у якій перебувають, а також до будь-якої іншої організації, яка зможе надати їм допомогу.

Власті сприятимуть цим організаціям в межах, які дозволяють умови війни або вимоги безпеки.

Крім візитів делегатів держав-покровительок та Міжнародного комітету Червоного Хреста, передбачених статтею 143, держави, під владою яких є особи, що перебувають під захистом, або окупаційні держави сприятимуть, у міру можливого, відвідуванню представниками інших організацій, метою яких є надання духовної або матеріальної допомоги, осіб, що перебувають під захистом.

Стаття 31

Жодний примус фізичного чи морального порядку не може застосовуватися до осіб, які перебувають під захистом, зокрема з метою отримання від них або від третіх осіб якихось відомостей.

Стаття 32

Високі Договірні Сторони спеціально дають згоду на те, що їм забороняється застосування будь-яких заходів, які можуть завдати фізичних страждань або призвести до знищення осіб, що перебувають під захистом, які є під їхньою владою. Ця заборона поширюється не лише на вбивства, тортури, тілесні покарання, каліцтва та медичні чи наукові досліди, які не викликані потребою лікування особи, що перебуває під захистом, а й на будь-яке інше брутальне поводження з боку як цивільних, так і військових властей.

Стаття 33

Жодну особу, що перебуває під захистом, не може бути покарано за правопорушення, якого вона не вчинила особисто. Колективні покарання, так само як і будь-які залякування чи терор, забороняються.

Пограбування забороняються.

Репресалії стосовно осіб, які перебувають під захистом, та їхнього майна забороняються.

Стаття 34

Захоплення заручників забороняється.

Розділ II. Іноземці на території однієї зі сторін конфлікту

Стаття 35

Будь-яка особа, що перебуває під захистом, яка захотіла би залишити територію на початку чи під час конфлікту, матиме право це зробити, якщо її виїзд не суперечить національним інтересам держави. Розгляд заяв про виїзд повинен відбуватися за встановленою процедурою, і рішення повинно прийматися у якомога скоріше. Ті особи, які отримають дозвіл на виїзд, зможуть забезпечити себе необхідними для поїздки грошима та взяти з собою, в розумних межах, достатню кількість речей та предметів особистого вжитку.

Особи, яким буде відмовлено в дозволі залишити територію, мають право на розгляд цієї відмови в найкоротший строк відповідним судом або адміністративним органом, призначеним для цього державою, яка затримує.

Якщо таке клопотання було подано, представники держави-покровительки зможуть, коли це дозволяють міркування безпеки, або коли заінтересовані особи не виступають проти, отримати повідомлення про причини відмови стосовно будь-якого клопотання про дозвіл залишити територію, та повідомлення, якомога скоріше, прізвищ усіх осіб, яким було відмовлено у такому дозволі.

Стаття 36

Для виїздів, дозволених відповідно до попередньої статті, повинні бути створені задовільні умови з погляду безпеки, гігієни здоров'я та харчування. Усі пов'язані із цим витрати від пункту виїзду з території держави, яка затримує, повинна взяти на себе країна, до якої вони виїжджають, або у разі перебування у нейтральній країні, держава, громадяни якої користуються такою можливістю. Практичні умови таких переміщень визначатимуть, у разі необхідності, спеціальні угоди між заінтересованими державами.

Зазначене вище не стосується спеціальних угод, які можуть укладати сторони конфлікту стосовно обміну та репатріації їхніх громадян, що опинилися під владою супротивника.

Стаття 37

До осіб, що перебувають під захистом, які відбувають попереднє ув'язнення або покарання у місцях позбавлення волі, слід ставитися гуманно протягом періоду їхнього ув'язнення.

Після звільнення вони мають право звернутися з проханням залишити територію згідно з попередніми статтями.

Стаття 38

За винятком особливих заходів, передбачених цією Конвенцією, зокрема статтями 27 та 41, становище осіб, що перебувають під захистом, в цілому продовжуватиме регулюватися положеннями про статус іноземців у мирний час. У будь-якому разі їм надаватимуться такі права:

1) вони матимуть змогу отримувати індивідуальну або колективну допомогу, що їм надсилатиметься.

2) вони матимуть право на медичну допомогу та лікування в лікарні такою настільки, наскільки й громадяни держави, на території якої вони перебувають, якщо цього вимагає стан їхнього здоров'я.

3) вони матимуть право сповідувати свою релігію та отримувати духовну підтримку від служителів їхньої віри.

4) якщо вони перебувають на території, що є особливо небезпечною у зв'язку з веденням воєнних дій, вони матимуть право залишити цей регіон, так само як і громадяни держави, на території якої вони перебувають.

5) діти віком до п'ятнадцяти років, вагітні жінки та матері дітей віком до семи років матимуть право скористатися перевагами настільки, наскільки й громадяни держави, на території якої вони перебувають.

Стаття 39

Особи, що перебувають під захистом, які внаслідок воєнних дій втратили свій заробіток, повинні бути забезпечені можливістю отримати оплачувану роботу. З міркувань безпеки та враховуючи положення статті 40, така можливість повинна бути забезпечена на такому самому рівні, як і для громадян держави, на території якої перебувають ці особи.

Якщо державою – стороною конфлікту здійснюється контроль над особами, що перебувають під захистом, який призводить до неспроможності останніх забезпечити свою життєдіяльність, і, особливо, якщо таким особам з міркувань безпеки відмовляють у наданні оплачуваної роботи на задовільних для них умовах, згадана вище держава повинна забезпечити їх та осіб, яких вони утримують засобами для існування.

У будь-якому разі, особи, що перебувають під захистом, мають право отримувати грошову допомогу від країни, громадянами якої вони є, від держави-покровительки або від організацій з надання підтримки, зазначених у статті 30.

Стаття 40

Особи, що перебувають під захистом, можуть бути зайняті на примусових роботах виключно настільки, наскільки й громадяни держави – сторони конфлікту, на території якої вони перебувають.

Якщо особи, що перебувають під захистом, є громадянами держави-супротивниці, їх можна залучати лише до таких видів примусових робіт, виконання яких є необхідним для забезпечення продуктів харчування, житла, одягу, транспорту та здоров'я людей і які не є безпосередньо пов'язаними з проведенням воєнних операцій.

У випадках, зазначених у двох попередніх абзацах, особи, що перебувають під захистом, залучені до примусових робіт прирівнюються у правах до громадян цієї держави стосовно умов та гарантій праці, зокрема це стосується зарплатні, тривалості робочого дня, одягу та обладнання, попередньої підготовки та компенсації за нещасні випадки на виробництві та хвороби.

У разі порушення згаданих вище положень, особам, що перебувають під захистом, дозволяється скористатися своїм правом на оскарження згідно зі статтею 30.

Стаття 41

Якщо держава, під владою якої можуть бути особи, що перебувають під захистом, визнає заходи контролю, згадані у цій Конвенції, недостатніми, то вона, однак, не зможе вживати заходів, жорсткіших, ніж примусове поселення на певній території або інтернування згідно з положеннями статей 42 та 43.

Під час застосування положень абзацу другого статті 39 стосовно осіб, від яких вимагається залишити їхнє постійне місце проживання у зв'язку з рішенням про переселення їх на іншу визначену територію, держава, яка затримує, повинна максимально точно дотримуватись вимог стосовно забезпечення їхнього добробуту, зазначених у розділі IV частини III цієї Конвенції.

Стаття 42

Розпорядження стосовно інтернування або примусового виселення осіб, що перебувають під захистом, може бути видане лише тоді, коли це є абсолютно необхідним для забезпечення безпеки держави, яка затримує.

Якщо будь-яка особа через представників держави-покровительки добровільно звертається з проханням про її інтернування і якщо це є необхідним через її особисте становище, особу буде інтерновано державою, під владою якої вона є.

Стаття 43

Будь-яка особа, що перебуває під захистом, яку було інтерновано або примусово поселено на визначеній території, матиме право на перегляд цього рішення у найкоротший строк відповідним судом або адміністративним органом, призначеним з цією метою державою. Якщо рішення про інтернування або примусове поселення на визначеній території залишається чинним, суд або адміністративний орган повинен періодично, принаймні двічі на рік переглядати справу цієї особи, щоб вносити сприятливі зміни до попереднього рішення, якщо це дозволяють обставини.

Якщо особи, що перебувають під захистом, не заперечують, держава, яка затримує, повинна в найкоротший строк повідомляти державі-покровительці прізвища всіх осіб, що перебувають під захистом, яких було інтерновано або примусово поселено на визначених територіях, або прізвища осіб, яких було звільнено з місць інтернування або примусового поселення. Державу-покровительку слід також у найкоротший строк повідомляти про рішення судів та органів згаданих в абзаці першому цієї статті, дотримуючись таких самих умов.

Стаття 44

Застосовуючи заходи контролю, зазначені в цій Конвенції, держава, яка затримує, не повинна вороже поводитися з біженцями, які фактично не перебувають під захистом жодного уряду, лише на підставі їхньої юридичної належності до держави-супротивниці.

Стаття 45

Особи, що перебувають під захистом, не можуть бути передані державі, яка не є учасницею Конвенції.

Це положення не може перешкоджати репатріації осіб, що перебувають під захистом, або їхньому поверненню до країни їхнього проживання після закінчення воєнних дій.

Особи, що перебувають під захистом, можуть бути передані державою, яка затримує, лише державі, яка є учасницею цієї Конвенції, і лише тоді, коли держава, яка затримує, упевниться в бажанні та спроможності цієї держави виконувати положення Конвенції. Якщо за таких умов передача осіб, що перебувають під захистом, відбулась, відповідальність за виконання положень Конвенції покладається на державу, яка погодилась їх прийняти протягом періоду, на який вони будуть їй довірені. Однак, якщо ця держава не дотримається положень Конвенції стосовно будь-якого важливого питання, держава, яка здійснила передачу осіб, що перебувають під захистом, повинна після письмового повідомлення держави-покровительки вжити ефективних заходів, щоб виправити ситуацію або повинна звернутися з вимогою про повернення осіб, що перебувають під захистом. Така вимога повинна бути задоволена.

Особу, що перебуває під захистом, за будь-яких обставин не може бути передано країні, де існує можливість її переслідування за політичні чи релігійні переконання.

Положення цієї статті не є перешкодою для видачі осіб, що перебувають під захистом, яких звинувачують у порушенні кримінального законодавства на підставі угод, укладених до початку воєнних дій.

Стаття 46

Обмежувальні заходи, яких ужито стосовно осіб, що перебувають під захистом, будуть скасовані у найкоротший строк після припинення воєнних дій, якщо цього не було зроблено раніше.

Обмежувальні заходи, яких ужито стосовно майна осіб, що перебувають під захистом, будуть скасовані у найкоротший строк після припинення воєнних дій відповідно до законодавства держави, яка затримує.

Розділ III. Окуповані території

Стаття 47

Особи, що перебувають під захистом, які знаходяться на окупованій території не будуть у жодному разі та жодним чином позбавлені переваг цієї Конвенції у зв’язку з будь-якими змінами, запровадженими стосовно

керівних установ чи управління цією територією внаслідок її окупації, або у зв'язку з будь-якою угодою, укладеною між властями окупованої території та властями окупаційної держави, або у зв'язку з анексію окупаційною державою всієї або частини окупованої території.

Стаття 48

Особи, що перебувають під захистом, які не є громадянами держави, територію якої окуповано можуть скористатися правом залишити цю територію за умови дотримання положень, передбачених статтею 35 і рішення пов'язані з цим повинні прийматися згідно з процедурою, яку встановить окупаційна держава відповідно до зазначеної статті.

Стаття 49

Забороняється, незалежно від мотивів, здійснювати примусове індивідуальне чи масове переселення або депортацію осіб, що перебувають під захистом, з окупованої території на територію окупаційної держави або на територію будь-якої іншої держави, незалежно від того, окупована вона чи ні.

Однак окупаційна держава може здійснювати загальну або часткову евакуацію з певної території, якщо це є необхідним для забезпечення безпеки населення або зумовлено особливо вагомими причинами військового характеру. Проведення таких евакуацій не може передбачати переміщення осіб, що перебувають під захистом, за межі окупованої території за винятком випадків, коли цього неможливо уникнути з матеріальних причин. Особи, яких було евакуйовано в такий спосіб, повинні бути відправлені додому відразу після припинення воєнних дій на цій території.

Окупаційна держава, що здійснює таке переміщення або евакуацію повинна в межах своїх можливостей максимально забезпечити розміщення осіб, що перебувають під захистом, у належних приміщеннях, а також забезпечити щоб власне переміщення відбувалось у задовільних умовах з погляду санітарії, здоров'я, безпеки та харчування, а також те, що члени однієї сім'ї не будуть розлучені.

Одразу після здійснення переміщень або евакуації, про них слід повідомити державі-покровительці.

Окупаційна держава не повинна затримувати осіб, що перебувають під захистом, на території, що є особливо небезпечною у зв'язку з веденням воєнних дій, за винятком випадків, коли це є необхідним для забезпечення безпеки населення або у зв'язку з особливо вагомими причинами військового характеру.

Окупаційна держава не повинна здійснювати переміщення або депортації частини свого громадянського населення на територію, яку вона окуповує.

Стаття 50

Окупаційна держава повинна в співробітництві з державними та місцевими органами влади сприяти належному функціонуванню закладів, відповідальних за піклування про дітей і їхню освіту.

Окупаційна держава повинна вжити всіх необхідних заходів для полегшення процедури встановлення особи дітей та реєстрації їхніх сімейних зв'язків. Вона за будь-яких обставин не повинна змінювати їхнього громадянського статусу або вносити їх до списків підконтрольних їй формувань або організацій.

Якщо місцеві установи виявляться неспроможними забезпечити утримання та освіту дітей, окупаційна держава повинна вжити всіх необхідних заходів, щоб забезпечити ними дітей, які втратили батьків чи були з ними розлучені в результаті війни і які не мають можливості отримати необхідне піклування з боку близького родича або друга; навчання повинно здійснюватися по можливості особами їхньої національності, мови та релігії.

Спеціальний відділ бюро, створеного згідно зі статтею 136 повинен вживати всіх необхідних заходів для встановлення особи дітей, якщо існують сумніви стосовно їхньої особи. Дані про їхніх батьків та інших близьких родичів, якими вони володітимуть необхідно також реєструвати.

Окупаційна держава не повинна перешкоджати реалізації будь-яких преференційних заходів стосовно надання харчування, медичної допомоги та забезпечення захисту постраждалих внаслідок війни, реалізація яких була затверджена до початку окупації з метою сприяння дітям віком до 15 років, вагітним жінкам та матерям дітей віком до 7 років.

Стаття 51

Окупаційна держава не може примушувати осіб, що перебувають під захистом, служити в її збройних чи допоміжних силах. Забороняється будь-який тиск чи пропаганда, спрямовані на забезпечення добровільного вступу на військову службу.

Окупаційна держава не може примушувати до роботи осіб, що перебувають під захистом, яким не виповнилося 18 років, а по досягненню такого віку – лише до такої роботи, яка є необхідною або для забезпечення потреб окупаційної армії, або для забезпечення населення окупованої країни комунальними послугами або продуктами військових діях. Окупаційна держава не може вимагати від осіб, що перебувають під захистом, застосовувати силу для забезпечення безпеки приміщень, де вони виконують обов'язкову працю.

Робота повинна виконуватись лише в межах окупованої території, на якій знаходяться такі особи. Кожна така особа, наскільки це можливо, повинна бути залишена на своєму звичайному місці роботи. Робота повинна належним чином оплачуватись та відповідати фізичним та інтелектуальним можливостям працівників. Дія чинного в окупованій країні законодавства, яким регулюються умови та гарантії праці, зокрема стосовно оплати праці, робочих годин, обладнання, попередньої підготовки та компенсації за виробничі травми та професійні захворювання, поширюється на осіб, що перебувають під захистом, залучених до робіт, зазначених в цій статті.

У жодному разі примусове залучення до праці не повинно призводити до участі працівників в організаціях військового або напіввійськового характеру.

Стаття 52

Жодний контракт, угода чи положення не можуть обмежувати права працівника, добровільного чи недобровільного, де б він не знаходився, звертатися до представників держави-покровительки з проханням про її покровительство.

Будь-які заходи, що мають на меті спричинити безробіття чи обмежити можливості працевлаштування для працівників окупованої території, щоб примусити їх працювати на окупаційну державу, забороняються.

Стаття 53

Будь-яке знищення окупаційною державою рухомого чи нерухомого майна, що є індивідуальною або колективною власністю приватних осіб чи держави, або інших громадських установ чи соціальних або кооперативних організацій забороняється, за винятком випадків, коли це є необхідним для проведення воєнних операцій.

Стаття 54

Окупаційній державі забороняється змінювати статус посадових осіб чи суддів на окупованих територіях або вживати стосовно них будь-яких заходів примусу, якщо вони утримуватимуться від виконання своїх обов'язків з міркувань совісті.

Ця заборона не становить перешкоди для виконання абзацу другого статті 51. Вона не впливає на право окупаційної держави звільняти посадових осіб з посад, які вони обіймають.

Стаття 55

Окупаційна держава зобов'язана за допомогою усіх наявних засобів забезпечувати населення продуктами харчування та медичним матеріалами; зокрема, постачати необхідні продукти харчування, медичні матеріали та інші припаси, якщо ресурсів окупованої території виявиться недостатньо.

Окупаційна держава може реквізувати харчові та інші припаси, а також медичні матеріли, що знаходяться на окупованій території виключно для потреб окупаційних сил та співробітників адміністрації і лише враховуючи потреби громадянського населення. За умов дотримання положень інших міжнародних конвенцій, окупаційна держава повинна вжити заходів для забезпечення справедливої компенсації будь-якої реквізиції.

Держава-покровителька має право будь-коли здійснити перевірку стану постачання продуктів харчування та медичних матеріалів на окупованій території, за винятком випадків, коли діють тимчасові обмеження, спричинені особливо важливими воєнними потребами.

Стаття 56

Окупаційна держава зобов'язана за допомогою всіх наявних засобів та в співробітництві з державними та місцевими органами влади забезпечувати та підтримувати діяльність медичних та лікарняних установ, а також забезпечити та підтримувати на окупованій території умови задовільні з погляду охорони здоров'я та санітарії, зокрема, вдаючись до вживання та

проведення профілактичних та запобіжних заходів, необхідних для запобігання поширенню інфекційних захворювань та епідемій. Медичному персоналу усіх категорій буде дозволено виконувати свої обов'язки.

При створенні нових лікарень на окупованій території за відсутності тут компетентних органів, окупаційна влада повинна, якщо це необхідно, офіційно визнати ці лікарні згідно зі статтею 18. За подібних обставин окупаційна влада повинна також офіційно визнати медичний персонал та транспортні засоби відповідно до положень статей 20 та 21.

Ухвалюючи рішення про проведення заходів з охорони здоров'я та забезпечення задовільних санітарних умов та під час реалізації цих заходів окупаційна держава повинна враховувати моральні та етичні вимоги населення окупованої території.

Стаття 57

Окупаційна держава може реквізувати громадські лікарні лише тимчасово і лише в разі нагальної потреби в лікуванні поранених та хворих військовослужбовців за умови, що своєчасно буде вжито належних заходів стосовно забезпечення догляду та лікування пацієнтів, що знаходяться у цих лікарнях, а також для забезпечення потреби громадянського населення у лікарняному догляді.

Майно та запаси громадських лікарень не можуть бути реквізовані доти, доки вони є необхідними для потреб громадянського населення.

Стаття 58

Окупаційна держава повинна дозволити релігійним служителям надавати духовну підтримку їхнім одновірцям.

Окупаційна держава також прийматиме посилки, у яких містяться книжки та предмети, необхідні для задоволення релігійних потреб, та сприятиме їхньому розповсюдженню на окупованій території.

Стаття 59

Якщо усе або частина населення окупованої території отримують недостатній обсяг постачань, окупаційна держава повинна погодитись вжити заходів, спрямованих на надання підтримки цьому населенню і повинна сприяти реалізації цих заходів усіма наявними у неї засобами.

Така допомога може надходити як з боку держав, так і з боку незалежних гуманітарних організацій, таких, як Міжнародний комітет Червоного Хреста, і повинна, зокрема, передбачати забезпечення посилками, що містять продукти харчування, медичні матеріали та одяг.

Усі Договірні Сторони повинні дозволити вільне перевезення таких посилок та забезпечити їхню охорону.

Держава, яка надає право на вільне ввезення посилок на територію, окуповану супротивною стороною, повинна, однак, мати право на огляд посилок та контроль за їхнім перевезенням відповідно до визначеного строку та маршруту, і за сприяння держави-покровительки пересвідчитись, що ці посилки використовуватимуться для надання допомоги населенню, яке її потребує, а не в інтересах окупаційної держави.

Стаття 60

Вантажі допомоги жодним чином не позбавляють окупаційну державу зобов'язань, що покладаються на неї відповідно до статей 55, 56 та 59. Окупаційна держава не повинна в жодному разі змінювати призначення цих вантажів, за винятком випадків, коли в цьому є особлива потреба, в інтересах населення окупованої території та за згодою держави-покровительки.

Стаття 61

Розповсюдження вантажів допомоги, зазначених у попередніх статтях повинно здійснюватись за сприяння та під контролем держави-покровительки. Цей обов'язок може бути передано нейтральній державі, Міжнародному комітету Червоного Хреста чи будь-якій іншій незалежній гуманітарній організації за згодою окупаційної держави та держави-покровительки.

Такі вантажі допомоги звільняються від усіх видів оплат, податків та митних зборів, за винятком випадків, коли це необхідно в інтересах економіки цієї території.

Усі сторони контракту повинні докладати всіх зусиль, щоб дозволити безоплатне перевезення та транспортування вантажів допомоги, що направляються на окуповані території.

Стаття 62

Коли це не суперечить особливим вимогам безпеки, особи, що перебувають під захистом, зможуть також отримувати допомогу, що надсилається їм особисто.

Стаття 63

За умов дотримання тимчасових та виняткових заходів, які запроваджуються окупаційною державою з особливо важливих міркувань безпеки:

a) визнані національні Товариства Червоного Хреста (Червоного Півмісяця, Червоного Лева та Сонця) матимуть змогу продовжувати свою діяльність, яка відповідає принципам Червоного Хреста, визначеним на міжнародних конференціях організації Червоного Хреста. Іншим організаціям з надання допомоги буде дозволено продовжувати їхню гуманітарну діяльність за таких самих умов;

b) Окупаційна держава не має права вимагати будь-якої зміни персоналу чи структури цих організацій, що може негативно позначитись на згаданій вище діяльності.

Таким самим принципам повинна відповідати діяльність персоналу чи спеціальних організацій невійськового характеру, які вже існують або можуть бути засновані з метою забезпечення умов життя громадянського населення шляхом сприяння функціонуванню основних служб громадського користування, розподілення допомоги та організації рятувальних операцій.

Стаття 64

Кримінальне законодавство окупованої території залишається чинним, за винятком випадків, коли дія його скасовується або призупиняється окупаційною державою, якщо це законодавство становить загрозу безпеці

окупаційної держави або є перешкодою виконання цієї Конвенції. Враховуючи згадане вище, та з огляду на необхідність забезпечення ефективного судочинства, суди окупованої території продовжуватимуть виконувати свої функції стосовно розгляду правопорушень, визначених цим законодавством.

Окупаційна держава, однак, може поширювати на населення окупованої території дію положень, які є необхідними для виконання нею зобов'язань, що покладаються на неї відповідно до цієї Конвенції, підтримання ефективного управління територією, забезпечення безпеки окупаційної держави, особового складу та власності окупаційних сил та адміністрації, а також об'єктів та комунікаційних ліній, які ними використовуються.

Стаття 65

Положення про кримінальну відповідальність, які ухвалюються окупаційною державою можуть набирати чинності лише після того, як їх опубліковано та доведено до відома населення їхньою рідною мовою. Ці положення не повинні мати зворотної сили.

Стаття 66

У разі порушення положень про кримінальну відповідальність, ухвалених окупаційною державою на підставі абзацу другого статті 64, окупаційна держава може передавати обвинувачених своїм неполітичним військовим судам, які належним чином організовані за умови їхнього розташування в окупованій країні. Апеляційні суди повинні функціонувати переважно на території окупованої країни.

Стаття 67

Суди повинні діяти лише відповідно до тих законодавчих положень, які були чинними до моменту скоєння правопорушення і які відповідають загальним принципам права, зокрема принципу відповідності покарання правопорушенню.

Стаття 68

Якщо особи, що перебувають під захистом, скоюють правопорушення з метою завдання шкоди виключно окупаційній державі і якщо це правопорушення не є замахом на життя чи фізичну недоторканість представників особового складу окупаційних військ чи адміністрації, не становить серйозної колективної загрози й не завдає великої шкоди майну окупаційних військ або адміністрації чи об'єктам, які ними використовуються, то такі особи підлягають інтернуванню або ув'язненню, за умови, що строк цього інтернування або ув'язнення є відповідним ступеню важкості скоєного ними правопорушення. Крім того, інтернування або ув'язнення повинні бути єдиними видами покарання, що передбачають позбавлення волі, які застосовуватимуться до осіб, що перебувають під захистом, у разі скоєння ними згаданих вище правопорушень. Суди, дія яких передбачена статтею 66 цієї Конвенції мають право на власний розсуд заміняти ув'язнення інтернуванням на той самий строк.

Положення про кримінальну відповідальність, ухвалені окупаційною державою згідно зі статтями 64 та 65 можуть передбачати покарання осіб, що перебувають під захистом, через смертну кару лише у разі визнання їх винними у шпіонажі, здійсненні серйозних актів диверсії проти військових об'єктів окупаційної держави або скоєнні умисних правопорушень, які призвели до смерті однієї чи більше осіб, та за умови, що законодавство окупованої території, яке було чинним до початку окупації передбачало покарання через смертну кару за скоєння таких злочинів.

Смертний вирок особі, що перебуває під захистом, може бути призначений лише тоді, коли суд приділив особливу увагу тому, що обвинувачений не є громадянином окупаційної держави, а отже, – не є пов'язаним з нею жодними зобов'язаннями вірності.

У жодному разі смертної кари не може бути призначено особі, що перебуває під захистом, яка на момент скоєння злочину не досягла 18-річного віку.

Стаття 69

У всіх випадках строк попереднього ув'язнення буде зараховуватися до будь-якого строку тюремного ув'язнення, до якого було засуджено особу, що перебуває під захистом.

Стаття 70

Окупаційна держава не має права здійснювати арешт, переслідування або висувати обвинувачення проти осіб, що перебувають під захистом, за вчинки або переконання скоєні або виражені ними до початку окупації або протягом періоду її тимчасового припинення, за винятком випадків порушення законів або звичаїв війни.

Арешт, переслідування, висунення обвинувачень та депортація за межі окупованої території громадян окупаційної держави, які до початку конфлікту шукали притулок на окупованій території можуть здійснюватись лише в разі скоєння ними злочину після початку воєнних дій, або за кримінальні злочини, скоєні до початку воєнних дій, за які згідно із законодавством окупованої держави передбачалась би видача злочинця у мирний період.

Стаття 71

Компетентні судові органи окупаційної держави не мають права виносити будь-якого вироку без розгляду справи відповідно до встановленого процесуального порядку.

Особам, проти яких висунуто обвинувачення з боку окупаційної держави, слід негайно повідомити про це в письмовій формі, зрозумілою для них мовою з викладом усіх подробиць обвинувачення, яке проти неї висувається та притягнути її до судової відповідальності у найкоротший строк. Державі-покровительці повинно бути повідомлено про будь-яке переслідування, розпочате окупаційною державою проти особи, що перебуває під захистом, у зв'язку із скоєнням ними злочинів, за які передбачається

покарання через смертний вирок або ув'язнення на строк понад два роки; окупаційна держава повинна мати змогу будь-коли отримувати інформацію про стан проведення таких переслідувань. Крім того, держава-покровителька матиме право отримати на її вимогу усі дані про ці судові справи або інші переслідування, розпочаті окупаційною державою проти особи, що перебуває під захистом.

Повідомлення державі-покровительці, як це передбачено в абзаці другому цієї статті, повинно бути надіслане негайно й у будь-якому разі держава-покровителька повинна отримати його за три тижні до початку першого слухання справи. Слухання справи не може розпочатись, якщо до його початку не було надано доказів про повне виконання положень цієї статті. Це повідомлення повинно містити такі дані:

a) дані про особу обвинуваченого;

b) місце перебування або ув'язнення;

c) детальна інформація про висунуті обвинувачення (із зазначенням постанов про кримінальну відповідальність, на яких базується обвинувачення);

d) найменування суду, де буде проходити слухання справи;

e) місце та дата першого слухання.

Стаття 72

Обвинувачені мають право надати докази, необхідні для їхнього захисту, зокрема викликати до суду свідків. Вони повинні мати право на допомогу кваліфікованого правозахисника за власним вибором, який повинен мати змогу вільно відвідувати обвинуваченого та повинен бути забезпечений усіма необхідними засобами для підготовки захисту.

Якщо обвинувачений не обирає захисника сам, то держава-покровителька може йому його надати. Коли проти особи висувається обвинувачення у скоєнні серйозного злочину і за відсутності держави-покровительки, окупаційна держава за згодою обвинуваченого повинна надати йому захисника.

Обвинуваченому повинні бути надані послуги перекладача як під час попереднього розслідування, так і під час слухання справи в суді, за винятком випадків, коли обвинувачений добровільно відмовляється від таких послуг. Вони мають право у будь-який момент відмовитися від послуг перекладача або попросити його замінити.

Стаття 73

Засуджений має право на подання апеляції у порядку визначеному законодавством згідно з яким діє суд. Він повинен бути цілком поінформований про своє право на подання апеляції або оскарження, а також про строк, протягом якого він може скористатися цим правом.

Кримінально-процесуальна процедура, передбачена цим розділом, повинна застосовуватись, наскільки це можливо, до процедури оскарження. Якщо в законодавстві, відповідно до якого діє суд, немає положень, якими регулюється процедура оскарження, засуджений матиме право на оскарження вироку у відповідних органах окупаційної держави.

Стаття 74

Представники держави-покровительки мають право бути присутніми на будь-якому засіданні суду, де розглядається справа особи, що перебуває під захистом, окрім виняткових випадків, коли слухання проходитиме за зачиненими дверима в інтересах безпеки окупаційної держави, про що вона повинна повідомити державі-покровительці. Повідомлення про місце та дату проведення слухання повинно бути надіслане державі-покровительці.

Про всі вироки, якими передбачається смертна кара або ув'язнення строком понад два роки, слід у найкоротший строк повідомляти державі-покровительці із зазначенням підстав, на яких було винесено вирок. У повідомленні повинно міститись посилання на повідомлення, зроблене відповідно до статті 71, а в разі винесення вироку, яким передбачається ув'язнення, також бути зазначене місце відбування строку ув'язнення. Записи про інші вироки, крім тих, які зазначено вище, повинні зберігатись у суді та надаватись для перегляду представникам держави-покровительки. Строк, установлений для подання оскарження в разі винесення вироку, яким передбачається смертна кара або ув'язнення строком на два роки й більше не повинен розпочинатися доти, доки держава-покровителька не отримає повідомлення про винесення вироку.

Стаття 75

У жодному разі людина, що була засуджена до смертної кари, не повинна бути позбавлена права звертатися з проханням про помилування.

Жодного смертного вироку не буде виконано до завершення шестимісячного періоду з моменту, коли держава-покровителька отримає повідомлення про остаточне рішення суду, що підтверджує смертну кару чи рішення про відмову стосовно помилування.

В окремих випадках, коли через надзвичайні обставини виникає підготовлена загроза для безпеки чи для збройних сил окупаційної держави, шестимісячний період до виконання вироку про смертну кару може бути зменшено. Державі-покровительці буде завжди повідомлено про таке скорочення строку, та вона завжди буде мати достатньо часу та можливість звернутися з пропонуванням до компетентних окупаційних органів.

Стаття 76

Особи, що перебувають під захистом, обвинувачі в скоєнні злочину, повинні знаходитися в окупованій країні, а в разі засудження повинні там само відбувати строк покарання. Вони повинні бути, якщо це можливо, відділені від інших ув'язнених, причому для них повинно бути встановлено санітарний та харчовий режими, що є достатніми для підтримання їхнього здоров'я та відповідають режимам в'язниць окупованої країни.

Вони повинні отримувати таку медичну допомогу, яку вимагає стан їхнього здоров'я.

Їм буде дозволено користуватись духовною підтримкою, яка б могла їм допомогти.

Жінки будуть утримуватись в окремих приміщеннях та за ними будуть наглядати безпосередньо жінки.

Буде взято до уваги запровадження спеціального режиму для неповнолітніх.

Особи, що перебувають під захистом і є в'язнями, будуть мати право отримувати візити від делегатів держави-покровительки та Міжнародного комітету Червоного Хреста, згідно з положеннями статті 143.

Такі особи мають право отримувати, принаймні, одну посилку з предметами допомоги на місяць.

Стаття 77

Особи, що перебувають під захистом, які були обвинувачені або визнані судом винними та які знаходяться на окупованій території, після закінчення строку окупації повинні бути передані відповідним органам на визволеній території разом з заведеними на них справами.

Стаття 78

Якщо окупаційна держава через причини збереження безпеки визнає необхідним вжити заходів стосовно осіб, що перебувають під захистом, найбільше, що вона може застосувати – це змушено поселити їх у визначеному місці чи інтернувати.

Рішення стосовно вимушеного переселення чи інтернування повинні бути ухвалені згідно з нормативною процедурою, яка повинна бути визначена окупаційною державою згідно з положеннями цієї Конвенції. Ця процедура повинна передбачати право на апеляцію з боку заінтересованих сторін. Рішення стосовно апеляції будуть прийматися в якомога швидші строки.

Якщо рішення залишатимуться в силі, вони стануть предметом періодичного перегляду, по можливості через кожні шість місяців компетентними органами, що створює держава.

Особи, що перебувають під захистом, яких вимушено переселяють, а отже змушують покинути місця їхнього проживання, будуть користуватися всіма перевагами, що згадані в статті 39 цієї Конвенції.

Частина IV. ВИКОНАННЯ КОНВЕНЦІЇ

Розділ I. Загальні положення

Стаття 142

За умови заходів, що держави, які затримують, можуть вважати необхідними для того, щоб забезпечити безпеку або виконати будь-яку іншу обґрунтовану потребу, представники релігійних організацій, організацій з надання допомоги чи будь-яких інших організацій, які надають допомогу особам, що перебувають під захистом, отримують від цих держав, самостійно або через їхніх належним чином на те вповноважених представників, усі засоби для відвідування осіб, яким надається захист, для роздачі припасів допомоги й матеріалу з будь-якого джерела, адресованих для освітніх,

рекреаційних або релігійних цілей, або для надання їм допомоги в організації їхнього вільного часу в межах місць інтернування. Такі об'єднання й організації можуть розміщуватися на території держави, яка затримує, чи в будь-якій іншій країні, або вони можуть мати міжнародний характер.

Держава, яка затримує, може обмежити кількість об'єднань або організацій, чиїм делегатам дозволяється здійснювати їхню діяльність на її території й під її наглядом, однак за умови, що таке обмеження не перешкоджає поставкам ефективної та адекватної допомоги всім особам, що перебувають під захистом.

Особлива позиція Міжнародного комітету Червоного Хреста з цього питання визнається й шанується повсякчасно.

Стаття 143

Представники чи делегати держав-покровительок мають дозвіл відвідувати всі місця, де знаходяться особи, яким надається захист, особливо місця інтернування, затримання чи роботи.

Вони мають доступ до всіх приміщень, у яких знаходяться особи, яким надається захист, і можуть проводити співбесіди з останніми без свідків, особисто або через перекладача.

Такі відвідування не можуть заборонятися, окрім з причин нагальної воєнної необхідності, і навіть тоді – лише як винятковий і тимчасовий захід. Їхня тривалість і частота не обмежуються.

Такі представники та делегати мають повну свободу вибирати місця, які вони хочуть відвідати. Держава, яка затримує, чи окупаційна держава, держава-покровителька та, коли виникає необхідність, держава походження осіб, яких відвідують, можуть погодити, щоб співвітчизникам інтернованих дозволялося брати участь у таких відвідуваннях.

Делегати Міжнародного комітету Червоного Хреста також користуються згаданими вище прерогативами. Призначення таких делегатів подається на схвалення до держави, яка управляє територіями, де вони будуть виконувати свої службові обов'язки.

Стаття 144

Високі Договірні Сторони зобов'язуються, як у мирний час, так і воєнний час, розповсюджувати текст цієї Конвенції якомога ширше в їхніх відповідних країнах, та, зокрема, додавати навчання про цю Конвенцію в їхні програми військового, та, якщо можливо, цивільного інструктування так, щоб принципи цієї Конвенції стали відомими всьому населенню.

Будь-які цивільні, військові, поліцейські чи інші органи влади, які в воєнний час беруть на себе зобов'язання стосовно осіб, що перебувають під захистом, повинні мати текст цієї Конвенції і бути спеціально проінструктованими стосовно її положень.

Стаття 145

Високі Договірні Сторони передають одна одній через Швейцарську Федеральну Раду та, під час воєнних дій, через держави-покровительки, офіційні переклади цієї Конвенції, а також закони й адміністративні правила, які вони можуть ухвалити для того, щоб забезпечити застосування цієї Конвенції.

Стаття 146

Високі Договірні Сторони зобов'язуються надати чинності будь-якому закону, необхідному для надання дієвих карних санкцій для осіб, які вчинять, або наказують іншим учинити будь-яке серйозне порушення цієї Конвенції, визначеного в цій статті.

Кожна Висока Договірна Сторона зобов'язується розшукати осіб, яких обвинувачено у вчиненні або в наказі вчинити такі серйозні порушення, і представляють таких осіб, незалежно від їхнього громадянства, перед своїми судами. Вона може також, якщо вона вважає це потрібним, і відповідно до положень свого законодавства, передати таких осіб для судового процесу іншій заінтересованій Високій Договірній Стороні за умови, що така Висока Договірна Сторона не має доказів, які давали б підстави для обвинувачення таких осіб.

Кожна Висока Договірна Сторона вживає заходів, необхідних для припинення всіх дій, які суперечать положенням цієї Конвенції, крім серйозних порушень визначених наступною статтею.

За будь-яких обставин обвинувачені особи користуються перевагами гарантій належного судового процесу та захисту, що надають не менше переваг, ніж ті, що обумовлені статтею 105, і ті, що випливають з Женевської конвенції про поводження з військовополоненими від 12 серпня 1949 р.

Стаття 147

Серйозні порушення, про які йдеться в попередній статті, становлять такі порушення, що охоплюють такі дії, якщо їх здійснено проти осіб або власності, які перебувають під захистом цієї Конвенції: умисне вбивство, тортури або нелюдяне поводження, зокрема біологічні експерименти, які умисно спричинять великі страждання чи серйозні травми тілу чи здоров'ю, нелегальна депортація чи переведення або нелегальне ув'язнення особи, що перебуває під захистом, примушення особи, що перебуває під захистом, служити в збройних силах ворожої держави, або умисне відбирання в особи, що перебуває під захистом, прав на справедливий і офіційний судовий процес, рекомендований цією Конвенцією, захоплення полонених і широкомасштабне руйнування і привласнення власності, не виправдане воєнною необхідністю, і здійснюване незаконним чином і безцільно.

Стаття 148

Жодній Високій Договірній Стороні не дозволяється звільняти себе чи будь-яку іншу Високу Договірну Сторону від відповідальності, яку несе вона чи інша Висока Договірна Сторона за порушення, наведені в попередній статті.

Стаття 149

На запит воюючої сторони створюється розслідування у спосіб, який вирішується між заінтересованими Сторонами, стосовно будь-якого інкримінованого порушення цієї Конвенції.

Якщо не було досягнуто згоди стосовно процедури такого розслідування,

Сторони повинні погодити вибір посередника, який винесе рішення стосовно процедури, якої треба дотримуватися.

Як тільки таке порушення було встановлено, воюючі сторони припиняють його і придушують з якомога меншою затримкою.

Розділ II. Прикінцеві положення

Стаття 150

Ця Конвенція приймається англійською та французькою мовами. Обидва тексти є автентичними.

Швейцарська Федеральна Рада організовує офіційні переклади цієї Конвенції російською та іспанською мовами.

Стаття 151

Ця Конвенція, яка датована цим днем, відкрита для підписання до 12 лютого 1950 р., від імені держав, представлених на Конференції, що відкрилася в Женеві 21 квітня 1949 р.

Стаття 152

Ця Конвенція ратифікується якомога швидше, і ці ратифікаційні грамоти здаються на зберігання в Берн.

Записується реєстрація здачі на зберігання кожної ратифікаційної грамоти, і засвідчені копії цієї реєстрації передаються Швейцарською Федеральною Радою всім державам, від імені яких була підписана ця Конвенція, або про чиє приєднання було повідомлено.

Стаття 153

Ця Конвенція набирає чинності через шість місяців після того, як, принаймні, дві ратифікаційні грамоти здано на зберігання.

Відповідно до цього, вона набирає чинності для кожної Високої Договірної Сторони через шість місяців після здачі на зберігання ратифікаційної грамоти.

Стаття 154

У відносинах між державами, які зобов'язані Гаазькими конвенціями про закони та звичаї сухопутної війни як від 29 липня 1899, так і від 18 жовтня 1907, і які є сторонами цієї Конвенції, ця остання Конвенція є додатковою до розділів II й III Положень, доданих до згаданих вище Гаазьких конвенцій.

Стаття 155

З дати набуття нею чинності ця Конвенція є відкритою для приєднання будь-якої держави, від імені якої її було підписано.

Стаття 156

Про приєднання повідомляється в письмовій формі Швейцарській Федеральній Раді, і вони набирають чинності через шість місяців з дати, в яку їх було отримано.

Швейцарська Федеральна Рада передає ці приєднання всім державам, від імені яких було підписано цю Конвенцію або про чиє приєднання було повідомлено.

Стаття 157

Ситуації, обумовлені статтями 2 й 3, негайно надають сили ратифікаційним грамотам, зданим на зберігання, і приєднанням, про які було повідомлено воюючими сторонами до чи після початку воєнних дій або окупації. Швейцарська Федеральна Рада передає найшвидшим шляхом будь-які ратифікаційні грамоти чи документи про приєднання, отримані від воюючих сторін.

Стаття 158

Кожна з Високих Договірних Сторін може денонсувати цю Конвенцію.

Про таку денонсацію повідомляється письмово Швейцарській Федеральній Раді, яка передає її урядам Високих Договірних Сторін.

Денонсація набирає чинності через рік після того, як повідомлення про неї було надіслано Швейцарській Федеральній Раді. Однак денонсація, про яку було надіслане повідомлення тоді, коли держава, що здійснює цю денонсацію, веде воєнні дії, не набирає чинності доти, доки не буде укладено миру й доки не буде припинено операцій, пов'язаних зі звільненням, репатріацією та поновленням у суспільстві осіб, що перебувають під захистом цієї Конвенції.

Денонсація є чинною лише для держави, що денонсує. Вона жодним чином не порушує зобов'язань, які воюючі сторони зобов'язані виконати відповідно до принципів міжнародного права, оскільки вони є результатом звичаїв, установлених серед цивілізованих народів, законів гуманності й веління суспільної думки.

Стаття 159

Швейцарська Федеральна Рада реєструє цю Конвенцію в Секретаріаті Об'єднаних Націй. Швейцарська Федеральна Рада також повідомляє Секретаріатові Об'єднаних Націй про всі ратифікаційні грамоти, документи про приєднання та денонсацію, отримані нею, стосовно цієї Конвенції.

На посвідчення чого ті, що підписалися нижче, передавши на зберігання їхні повні відповідні повноваження, підписали цю Конвенцію.

Учинено в м. Женева дванадцятого серпня 1949 року англійською та французькою мовами. Оригінал Конвенції зберігається в архіві Швейцарської Конфедерації. Швейцарське Федеральне Консульство передає засвідчені копії документа кожній з держав, що підписали Конвенцію чи приєдналися до неї.

Додатковий протокол до Женевських конвенцій від 12 серпня 1949 року, що стосується захисту жертв міжнародних збройних конфліктів

(Протокол I) від 8 червня 1977 року (витяг)

Дата підписання Україною: *12.12.1977*
Дата набуття чинності для України: *25.07.1990*

Преамбула

Високі Договірні Сторони,

– *заявляючи про своє щире бажання бачити народи, що живуть у мирі;*

– *нагадуючи, що кожна держава зобов'язана згідно із Статутом Організації Об'єднаних Націй (995_010) утримуватися в їх міжнародних відносинах від загрози силою або її застосування як проти суверенітету, територіальної цілісності чи політичної незалежності будь-яким державам, так і будь-яким іншим чином, несумісним з цілями Організації Об'єднаних Націй;*

– *вважаючи, однак, за необхідне підтвердити й розвинути положення, що передбачають захист жертв збройних конфліктів, та доповнити заходи, спрямовані на забезпечення більш ефективного їх застосування;*

– *висловлюючи своє переконання в тому, що ніщо в цьому Протоколі або в Женевських конвенціях від 12 серпня 1949 року (995_151, 995_152, 995_153, 995_154) не може бути витлумачене як таке, що узаконює чи санкціонує будь-який акт агресії або будь-яке інше застосування сили, несумісне із Статутом Організації Об'єднаних Націй (995_010);*

– *підтверджуючи далі, що положення Женевських конвенцій від 12 серпня 1949 року (995_151, 995_152, 995_153, 995_154) та цього Протоколу повинні за всіх обставин цілком застосовуватися до всіх осіб, які перебувають під захистом цих документів, без яких-небудь несприятливих відмінностей, що полягають у характері чи походженні збройного конфлікту або у причинах, що висуваються Сторонами в конфлікті чи приписуються їм;*

погодилися про таке:

Частина I. ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ

Стаття 1. Загальні принципи і сфера застосування

1. Високі Договірні Сторони зобов'язуються додержувати цього Протоколу та забезпечувати його додержання за будь-яких обставин.

2. У випадках, не передбачених цим Протоколом або іншими міжнародними угодами, цивільні особи й комбатанти залишаються під захистом і дією принципів міжнародного права, що випливають з усталених звичаїв, з принципів гуманності та з вимог суспільної свідомості.

3. Цей Протокол, що доповнює Женевські конвенції від 12 серпня 1949 року (995_151, 995_152, 995_153, 995_154) про захист жертв війни, застосовується при ситуаціях, зазначених у статті 2, спільній для цих Конвенцій.

4. Ситуації, згадані в попередньому пункті, включають збройні конфлікти, в яких народи ведуть боротьбу проти колоніального панування, іноземної окупації та расистських режимів для здійснення свого права на самовизначення, закріпленого в Статуті Організації Об'єднаних Націй (995_010) та в Декларації про принципи міжнародного права, що стосуються дружніх відносин і співробітництва між державами відповідно до Статуту Організації Об'єднаних Націй (995_569).

Стаття 2. Визначення

Для цілей цього Протоколу:

a) «Перша конвенція», «Друга конвенція», «Третя конвенція» і «Четверта конвенція» означають відповідно: Женевську конвенцію про поліпшення долі поранених і хворих у діючих арміях від 12 серпня 1949 року (995_151); Женевську конвенцію про поліпшення долі поранених, хворих та осіб зі складу збройних сил, які потерпіли корабельну аварію на морі, від 12 серпня 1949 року (995_152); Женевську конвенцію про поводження з військовополоненими від 12 серпня 1949 року (995_153); Женевську конвенцію про захист цивільного населення під час війни від 12 серпня 1949 року (995_154); «Конвенції» означають чотири Женевські конвенції від 12 серпня 1949 року про захист жертв війни (995_151, 995_152, 995_153, 995_154);

b) вислів «норми міжнародного права, застосовуваного в період збройних конфліктів» означає норми, застосовувані в період збройних конфліктів, наведені в міжнародних угодах, учасницями яких є сторони, що перебувають у конфлікті, а також загальновизнані принципи і норми міжнародного права, застосовувані до збройних конфліктів;

c) «Держава-покровителька» означає нейтральну державу або іншу державу, що не є стороною в конфлікті, яка була призначена стороною, що перебуває в конфлікті, і визнана супротивною стороною та яка погодилася здійснювати функції, що покладаються на Державу-покровительку згідно з Конвенціями (995_151, 995_152, 995_153, 995_154) та цим Протоколом;

d) «субститут» означає організацію, яка виступає замість Держави-покровительки згідно зі статтею 5.

Стаття 3. Початок і припинення застосування

Без шкоди для положень, які застосовуються в будь-який час:

a) Конвенції (995_151, 995_152, 995_153, 995_154) і цей Протокол застосовуються з початку будь-якої ситуації, згаданої у статті 1 цього Протоколу;

b) застосування Конвенцій (995_151, 995_152, 995_153, 995_154) і цього Протоколу на території сторін, що перебувають у конфлікті, припиняється із загальним припиненням воєнних дій, а на окупованій території – після

припинення окупації. Винятком в обох випадках є особи, остаточне звільнення, репатріація чи влаштування яких відбудеться пізніше. Ці особи продовжують користуватися покровительством відповідних положень Конвенцій і цього Протоколу до моменту їх остаточного звільнення, репатріації чи влаштування.

Стаття 4. Правовий статус сторін, що перебувають у конфлікті

Застосування Конвенцій (995_151, 995_152, 995_153, 995_154) і цього Протоколу, а також укладання угод, передбачених цими документами, не торкаються правового статусу сторін, що перебувають у конфлікті. Ні окупація якої-небудь території, ні застосування Конвенцій і цього Протоколу не торкаються правового статусу цієї території.

Стаття 5. Призначення Держави-покровительки та її субститут

1. Зобов'язання сторін, що перебувають у конфлікті, полягають у тому, щоб з початку такого конфлікту забезпечити додержання й застосування Конвенцій (995_151, 995_152, 995_153, 995_154) і цього Протоколу шляхом застосування системи Держав-покровительок, включаючи, зокрема, їх призначення та визнання відповідно до нижченаведених пунктів. На Держави-покровительки покладається обов'язок охороняти інтереси сторін, що перебувають у конфлікті.

2. З моменту виникнення ситуації, згаданої у статті 1, кожна сторона, що перебуває в конфлікті, без затримки призначає Державу-покровительку з метою застосування Конвенцій (995_151, 995_152, 995_153, 995_154) і цього Протоколу, а також без затримки дозволяє діяльність Держави-покровительки, визнаної нею такою після призначення супротивною стороною.

3. Якщо Держава-покровителька не призначена чи не визнана з моменту виникнення ситуації, згаданої у статті 1, Міжнародний комітет Червоного Хреста, не зачіпаючи права будь-якої іншої неупередженої гуманітарної організації чинити так само, пропонує свої добрі послуги сторонам, що перебувають у конфлікті, з метою призначення без затримки Держави-покровительки за згодою сторін, що перебувають у конфлікті. З цією метою він може, зокрема, звернутися з проханням до кожної сторони подати йому список принаймні п'яти держав, які така сторона вважає прийнятними для того, щоб діяти як Держава-покровителька від її імені щодо супротивної сторони, та звернутися з проханням до кожної супротивної сторони, подати список принаймні п'яти держав, які вона вважатиме прийнятними як Держави-покровительки іншої сторони; такі списки повинні бути надіслані цьому Комітету протягом двох тижнів після одержання прохання; він зіставляє їх і запитує згоди будь-якої запропонованої держави, зазначеної у двох списках.

4. Якщо незважаючи на вищевикладене Держава-покровителька або не призначена або не діє, сторони, що перебувають у конфлікті, без затримки приймають пропозицію, яка може бути зроблена Міжнародним комітетом Червоного Хреста чи будь-якою іншою організацією, що надає гаранти

неупередженості та ефективності, діяти як субститут після відповідних консультацій з вищезгаданими сторонами та з урахуванням результатів цих консультацій. Діяльність такого субституту обумовлюється згодою сторін, що перебувають у конфлікті; сторони, що перебувають у конфлікті, докладають усіх зусиль для сприяння діяльності субституту при виконанні його завдань згідно з Конвенціями (995_151, 995_152, 995_153, 995_154) і цим Протоколом.

5. Згідно зі статтею 4 призначення й визнання Держав-покровительок з метою застосування Конвенцій (995_151, 995_152, 995_153, 995_154) і цього Протоколу не торкаються правового статусу сторін, що перебувають у конфлікті, чи будь-якої території, включаючи окуповану територію.

6. Підтримання дипломатичних відносин між сторонами, що перебувають у конфлікті, або доручення третій державі захисту інтересів однієї із сторін та інтересів її громадян згідно з нормами міжнародного права, що стосуються дипломатичних зносин, не є перешкодою для призначення Держав-покровительок з метою застосування Конвенцій (995_151, 995_152, 995_153, 995_154) і цього Протоколу.

7. Кожного разу, коли в цьому Протоколі згадується Держава-покровителька, це стосується також субституту.

Стаття 6. Спеціально підготовлений персонал

1. Ще в мирний час Високі Договірні Сторони з допомогою національних товариств Червоного Хреста (Червоного Півмісяця, Червоного Лева і Сонця) докладають зусиль для підготовки спеціального персоналу з метою сприяння застосування Конвенцій (995_151, 995_152, 995_153, 995_154) та цього Протоколу і, зокрема, діяльності Держав-покровительок.

2. Набір і підготовка такого персоналу є компетенцією держави.

3. Міжнародний комітет Червоного Хреста зберігатиме для представлення їх Високим Договірним Сторонам списки осіб, підготовлених таким чином, які Високі Договірні Сторони могли б скласти й надіслати йому з цією метою.

4. Умови використання цих осіб за межами національної території у кожному випадку є предметом спеціальних угод між заінтересованими сторонами.

Стаття 7. Наради

Депозитарій цього Протоколу на прохання однієї чи кількох Високих Договірних Сторін та за згодою більшості Високих Договірних Сторін скликає наради всіх зазначених Сторін з метою розгляду загальних проблем, які стосуються застосування Конвенцій (995_151, 995_152, 995_153, 995_154) і цього Протоколу.

Частина II. ПОРАНЕНІ, ХВОРІ І ОСОБИ, ЯКІ ПОТЕРПІЛИ КОРАБЕЛЬНУ АВАРІЮ

Розділ I. Загальний захист

Стаття 8. Термінологія

Для цілей цього Протоколу:

a) «Поранені» і «хворі» означають як військовослужбовців, так і цивільних осіб, які внаслідок травми, хвороби або іншого фізичного чи психічного розладу або інвалідності потребують медичної допомоги чи догляду, та які утримуються від будь-яких ворожих дій. Ці слова стосуються також породіль, новонароджених та інших осіб, які можуть потребувати в даний час медичної допомоги чи догляду, наприклад, вагітні жінки чи немічні, та які утримуються від будь-яких ворожих дій;

b) «особи, які потерпіли корабельну аварію» означають як військовослужбовців, так і цивільних осіб, які зазнають небезпеки на морі чи в інших водах внаслідок нещастя, що сталося або з ними, або з судном чи літальним апаратом, що перевозив їх, та які утримуються від будь-яких ворожих дій. Ці особи продовжують вважатися такими, що потерпіли корабельну аварію, під час їх рятування і доти, доки вони не одержать іншого статусу згідно з Конвенціями (995_151, 995_152, 995_153, 995_154) або цим Протоколом, за умови, що вони продовжують утримуватися від ворожих дій;

c) «медичний персонал» означає осіб, які призначені стороною, що перебуває в конфлікті, виключно для медичних цілей, перерахованих у пункті «e», для адміністративно-господарського забезпечення медичних формувань або для роботи на санітарно-транспортних засобах та для адміністративно-технічного забезпечення. Такі призначення можуть бути або постійними, або тимчасовими. Цей термін включає:

1) медичний персонал сторони, що перебуває в конфлікті, як військовий, так і цивільний, включаючи персонал, зазначений в Першій (995_151) і Другій (995_152) конвенціях, та персонал, який придано організаціям цивільної оборони;

2) медичний персонал національних товариств Червоного Хреста (Червоного Півмісяця, Червоного Лева і Сонця) та інших національних добровільних товариств допомоги, належним чином визнаних і уповноважених стороною, що перебуває в конфлікті;

3) медичний персонал медичних формувань або санітарно-транспортних засобів, зазначених у статті 9, пункт 2;

d) «духовний персонал» означає осіб, як військових, так і цивільних, як, наприклад, священиків, що зайняті виключно виконанням своїх духовних функцій та придані:

1) збройним силам сторони, що перебуває в конфлікті;

2) медичним формуванням або санітарно-транспортним засобам сторони, що перебуває в конфлікті;

3) медичним формуванням або санітарно-транспортним засобам, зазначеним у статті 9, пункт 2;

4) організаціям цивільної оборони сторони, що перебуває в конфлікті.

Духовний персонал може бути приданий постійно або тимчасово, і на нього поширюються відповідні положення пункту k;

e) «медичні формування» означають установи та інші формування, як

воєнні, так і цивільні, створені для медичних цілей, а саме: для розшуку, підбирання, транспортування, встановлення діагнозу чи лікування, включаючи надання першої допомоги, поранених, хворих і осіб, які потерпіли корабельну аварію, а також для профілактики захворювань. Цей термін стосується, наприклад, госпіталів та інших подібних медичних центрів та інститутів, складів медичного майна та медико-фармацевтичних складів таких формувань. Медичні формування можуть бути стаціонарними або рухомими, постійними або тимчасовими;

f) «санітарне перевезення» означають перевезення сушею, водою чи повітрям поранених, хворих і осіб, які потерпіли корабельну аварію, а також медичного і духовного персоналу, медичного обладнання й запасів, що перебувають під захистом Конвенцій (995_151, 995_152, 995_153, 995_154) і цього Протоколу;

g) «санітарно-транспортні засоби» означають будь-які засоби перевезення, як воєнні, так і цивільні, постійні або тимчасові, що призначені виключно для санітарного перевезення й перебувають під контролем компетентного органу влади сторони, що перебуває в конфлікті;

h) «наземні санітарно-транспортні засоби» означають будь-які засоби санітарного перевезення сушею;

i) «санітарні судна і плаваючі засоби» означають будь-які засоби санітарного перевезення по воді;

j) «санітарні літальні апарати» означають будь-які засоби санітарного перевезення в повітрі;

k) «постійними» є медичні формування, медичний персонал і санітарно-транспортні засоби, які призначаються виключно для медичних цілей на невизначений період часу. «Тимчасовими» є медичні формування, медичний персонал і санітарно-транспортні засоби, залучені виключно для медичних цілей на обмежені періоди часу протягом усього строку таких періодів. За відсутністю іншого спеціального визначення терміни «медичні формування», «медичний персонал» і «санітарно-транспортні засоби» стосуються як постійних, так і тимчасових категорій;

l) «розпізнавальна емблема» означає розпізнавальну емблему Червоного Хреста, Червоного Півмісяця або Червоного Лева і Сонця на білому тлі, коли вони використовуються для захисту медичних формувань і санітарно-транспортних засобів, медичного і духовного персоналу та устаткування або запасів;

m) «розпізнавальний сигнал» означає будь-який сигнал або повідомлення, які встановлені виключно для розпізнавання медичних формувань або санітарно-транспортних засобів згідно з главою III Додатка 1 до цього Протоколу.

Стаття 9. Сфера застосування

1. Ця частина, положення якої спрямовані на поліпшення долі поранених, хворих і осіб, які потерпіли корабельну аварію, застосовується до всіх осіб, яких торкається ситуація, зазначена у статті 1, без яких-небудь несприятливих відмінностей, як-от: раса, колір шкіри, стать, мова, релігія чи віра, політичні чи інші переконання, національне чи соціальне походження, майновий стан, місце народження чи інший статус або будь-які інші аналогічні критерії.

2. Відповідні положення статей 27 і 32 Першої конвенції (995_151) застосовуються до постійних медичних формувань і санітарно-транспортних засобів (крім госпітальних суден, до яких застосовуються положення статті 25 Другої конвенції (995_152) та їх персоналу, наданих з гуманітарною метою стороні, що перебуває в конфлікті:

a) нейтральною державою або іншою державою, яка не є стороною, що перебуває в конфлікті;

b) визнаним і уповноваженим товариством допомоги такої держави;

c) неупередженою міжнародною гуманітарною організацією.

Стаття 10. Захист та догляд

1. Всі поранені, хворі й особи, які потерпіли корабельну аварію, незалежно від того, до якої сторони вони належать, користуються повагою та захистом.

2. За всіх обставин з ними поводяться гуманно і надають їм в максимально можливій мірі та в найкоротші строки медичну допомогу й догляд, яких вимагає їх стан. Між ними не робиться жодної різниці з яких би то не було міркувань, крім медичних.

Стаття 11. Захист окремих осіб

1. Фізичному і психічному стану здоров'я і недоторканності осіб, що перебувають під владою супротивної сторони, або інтернованих, затриманих чи яким-небудь іншим чином позбавлених свободи в результаті ситуації, зазначеної у статті 1, не повинно завдаватися шкоди шляхом якоїсь невиправданої дії або бездіяльності. Відповідно забороняється піддавати осіб, зазначених у цій статті, жодній медичній процедурі, яка не вимагається за станом здоров'я зазначеної особи й не відповідає загальноприйнятим медичним нормам, що застосовуються за аналогічних, з медичної точки зору, обставин до громадян сторони, що проводить цю процедуру, які не позбавлені свободи в якій би то не було формі.

2. Зокрема, забороняється піддавати таких осіб, навіть за їх згодою:

a) фізичним каліцтвам;

b) медичним чи науковим експериментам;

c) видаленню тканин чи органів для пересадки; за винятком тих випадків, коли такі дії є виправданими згідно з умовами, передбаченими пунктом 1.

3. Винятки із заборони, що містяться в пункті 2 c, можуть бути

зроблені тільки в разі здавання крові для переливання або шкіри для пересадки за умови, що це робиться добровільно, без жодного примусу чи спонукання й до того ж лише з лікувальною метою в умовах, що відповідають загальновизнаним медичним нормам, та під контролем, спрямованим на благо як донора, так і реципієнта.

4. Будь-яка навмисна дія чи навмисна бездіяльність, що серйозно загрожують фізичному чи психічному стану або недоторканності будь-якої особи, яка перебуває під владою супротивної сторони, до котрої вона не належить, та які або порушують будь-яку із заборон, що містяться в пунктах 1 і 2, або не виконують вимог пункту 3, є серйозним порушенням цього Протоколу.

5. Особи, зазначені в пункті 1, мають право відмовитися від будь-якої хірургічної операції. У разі відмови медичний персонал повинен домагатися отримання письмової заяви, підписаної або підтвердженої пацієнтом.

6. Кожна сторона, що перебуває в конфлікті, повинна вести медичні записи при кожному здаванні крові для переливання або шкіри для пересадки особами, зазначеними в пункті 1, якщо таке здавання проводиться під відповідальність такої сторони. Крім того, кожна сторона, що перебуває в конфлікті, прагне вести запис всіх медичних процедур, застосованих щодо будь-якої особи, інтернованої, затриманої або яким-небудь іншим чином позбавленої волі в результаті ситуації, зазначеної у статті 1. Такі записи повинні бути готові для надання в будь-який час Державі-покровительці для перевірки.

Стаття 17. Роль цивільного населення й товариств допомоги

1. Цивільне населення ставиться з повагою до поранених, хворих та осіб, які потерпіли корабельну аварію, навіть якщо вони належать до супротивної сторони, і не допускає щодо них актів насильства. Цивільному населенню й товариствам допомоги, таким як національні товариства Червоного Хреста (Червоного Півмісяця, Червоного Лева і Сонця), дозволяється, навіть з їх власної ініціативи, підбирати поранених, хворих і осіб, які потерпіли корабельну аварію, та доглядати їх навіть на захопленій чи окупованій території. Ніхто не може зазнавати утисків, переслідування, засудження або покарання за такі гуманні дії.

2. Сторони, що перебувають у конфлікті, можуть звертатися до цивільного населення або товариств допомоги, зазначених у пункті 1, з проханням підбирати поранених, хворих і осіб, які потерпіли корабельну аварію, та доглядати їх, розшукувати мертвих і повідомляти про їх місцезнаходження; вони забезпечують захист і необхідне сприяння тим, хто відгукується на їх звернення. Якщо супротивна сторона встановлює чи відновлює контроль над територією, то ця сторона надає такий самий захист і сприяння доти, доки вони необхідні.

Стаття 19. Нейтральні держави та інші держави, які не є сторонами, що перебувають у конфлікті

Нейтральні держави та інші держави, які не є сторонами, що перебувають у конфлікті, застосовують відповідні положення цього Протоколу щодо осіб, які користуються захистом згідно з положеннями частини II цього Протоколу і які можуть бути прийняті або інтерновані в межах їх територій, а також щодо померлих осіб, які належать сторонам, що перебувають у конфлікті, і яких вони зможуть знайти.

Розділ III. Особи, що пропали безвісти, та померлі

Стаття 32. Загальний принцип

При застосуванні положень цього розділу Високі Договірні Сторони, сторони, що перебувають у конфлікті, та міжнародні гуманітарні організації, згадані в Конвенціях (995_151, 995_152, 995_153, 995_154) і в цьому Протоколі, у своїй діяльності насамперед виходять з права сімей знати про долю своїх родичів.

Стаття 33. Особи, які пропали безвісти

1. Як тільки дозволяють обставини і найпізніше після закінчення активних воєнних дій, кожна сторона, що перебуває в конфлікті, розшукує осіб, про які супротивна сторона повідомляє як про таких, що пропали безвісти. Ця супротивна сторона подає всі необхідні відомості про таких осіб з метою сприяння їх розшуку.

2. З метою сприяння збиранню відомостей відповідно до попереднього пункту кожна сторона, що перебуває в конфлікті, щодо осіб, які не будуть користуватися більш сприятливим ставленням згідно з Конвенцією і цим Протоколом:

a) реєструє відомості, як це передбачено статтею 138 Четвертої конвенції (995_154), про тих осіб, які були затримані, ув'язнені чи яким-небудь іншим чином позбавлені волі на строк, що перевищує два тижні, внаслідок воєнних дій чи окупації, або які померли під час такого затримання;

b) максимально можливо сприяє розшуку таких осіб та реєстрації відомостей про них, якщо вони померли за інших обставин внаслідок воєнних дій чи окупації, і, за необхідності, сама проводить розшук і реєстрацію.

3. Відомості про осіб, про яких згідно з пунктом 1 повідомлялося як про таких, що пропали безвісти, та запити щодо відомостей передаються або безпосередньо, або через Державу-покровительку, або через Центральне агентство Міжнародного комітету Червоного Хреста, або через національні товариства Червоного Хреста (Червоного Півмісяця, Червоного Лева і Сонця). Коли відомості передаються не через Міжнародний комітет Червоного Хреста і його Центральне довідкове агентство, кожна сторона, що перебуває в конфлікті, забезпечує надсилання таких відомостей також у Центральне довідкове агентство.

4. Сторони, що перебувають у конфлікті, прагнуть дійти згоди щодо

створення команд для розшуку, впізнання й вивезення померлих із районів бойових дій, включаючи угоди, якщо це необхідно, про супроводження таких команд персоналом супротивної сторони при виконанні цих завдань у районах, що контролюються супротивною стороною. Персонал таких команд користується повагою й захистом при виконанні ним виключно таких обов'язків.

Стаття 34. Останки померлих

1. Останки осіб, які померли з причин, пов'язаних з окупацією, або в ув'язненні, що є наслідком окупації або воєнних дій, та осіб, котрі не є громадянами країни, в якій вони померли внаслідок воєнних дій, користуються повагою, і місця поховання таких осіб також користуються повагою, утримуються й позначаються, як це передбачено у статті 130 Четвертої конвенції (995_154), якщо останки таких осіб або місця їх поховання не користуються більш сприятливим ставленням згідно з Конвенціями (995_151, 995_152, 995_153, 995_154) й цим Протоколом.

2. Як тільки дозволять обставини й відносини між супротивними сторонами, Високі Договірні Сторони, на території яких розміщені могили і, можливо, інші місця поховання останків осіб, померлих внаслідок воєнних дій під час окупації або ув'язнення, укладають угоди з метою:

a) сприяння доступу родичів померлих і представників офіційних служб реєстрації могил до місць поховання, а також визначення практичних заходів щодо забезпечення такого доступу;

b) постійного збереження й догляду за такими місцями поховання;

c) сприяння поверненню останків і особистого майна померлих на батьківщину на прохання цієї країни або, якщо ця країна не заперечує, на прохання близьких родичів померлих.

3. У разі відсутності угод, передбачених у пунктах 2 b і 2 c, і якщо країна, що є батьківщиною померлих, не згодна утримувати місця поховання за свій рахунок, Висока Договірна Сторона, на території якої є такі місця поховання, може запропонувати надати сприяння поверненню останків таких померлих на батьківщину. Коли така пропозиція не приймається, Висока Договірна Сторона після закінчення п'яти років з дати такої пропозиції і після належного повідомлення країни, що є батьківщиною померлих, може вжити заходів, передбачених у її власному законодавстві щодо кладовищ і могил.

4. Високій Договірній Стороні, на території якої розміщені місця поховання, зазначені в цій статті, дозволяється проводити ексгумацію тільки:

a) згідно з пунктами 2 b і 3; або

b) коли ексгумація викликана вищою громадською необхідністю, включаючи випадки, зумовлені медичною необхідністю й необхідністю проведення розслідування; у цьому разі Висока Договірна Сторона завжди з повагою ставиться до останків і повідомляє країну, що є батьківщиною померлих, про свій намір провести ексгумацію, а також повідомляє подробиці про гадане місце перепоховання.

Частина IV. ЦИВІЛЬНЕ НАСЕЛЕННЯ

Розділ I. Загальний захист від наслідків воєнних дій

Глава I. Основна норма і сфера застосування

Стаття 48. Основна норма

Для забезпечення поваги й захисту цивільного населення та цивільних об'єктів сторони, що перебувають у конфлікті, повинні завжди розрізняти цивільне населення й комбатантів, а також цивільні й воєнні об'єкти та відповідно спрямовувати свої дії тільки проти воєнних об'єктів.

Стаття 49. Визначення нападів та сфера застосування

1. «Напад» означає акти насильства щодо противника незалежно від того, здійснюються вони під час наступу чи під час оборони.

2. Положення цього Протоколу, що стосуються нападів, застосовуються до всіх нападів незалежно від того, на якій території вони здійснюються, включаючи національну територію, яка належить стороні, що перебуває в конфлікті, але є під контролем супротивної сторони.

3. Положення цього розділу застосовуються до будь-яких воєнних дій на суші, у повітрі або на морі, які можуть завдати шкоди цивільному населенню або цивільним об'єктам, що розміщені на суші. Вони також застосовуються до всіх нападів з моря або з повітря на об'єкти, що розміщені на суші, але не торкаються будь-яким чином норм міжнародного права, застосовуваних у період збройних конфліктів на морі або в повітрі.

4. Положення цього розділу доповнюють норми, що стосуються гуманітарного захисту, які містяться в Четвертій конвенції (995_154), зокрема в частині II цієї Конвенції, та в інших міжнародних угодах, обов'язкових для Високих Договірних Сторін, а також доповнюють інші норми міжнародного права, що стосуються захисту цивільних осіб і цивільних об'єктів на суші, на морі або в повітрі від наслідків воєнних дій.

Глава II. Цивільні особи й цивільне населення

Стаття 50. Визначення цивільних осіб і цивільного населення

1. Цивільною особою є будь-яка особа, що не належить до жодної з категорій осіб, зазначених у статті 4 A, 1, 2, 3 та 6 Третьої конвенції (995_153) та у статті 43 цього Протоколу. У разі сумніву щодо того, чи є яка-небудь особа цивільною особою, вона вважається цивільною особою.

2. Цивільне населення складається з усіх осіб, які є цивільними особами.

3. Присутність серед цивільного населення окремих осіб, які не підпадають під визначення цивільних осіб, не позбавляє це населення його цивільного характеру.

Стаття 51. Захист цивільного населення

1. Цивільне населення й окремі цивільні особи користуються загальним захистом від небезпек, що виникають у зв'язку з воєнними операціями. З метою здійснення цього захисту, на доповнення до інших застосовуваних норм міжнародного права, за всіх обставин слід додержувати таких норм.

2. Цивільне населення як таке, а також окремі цивільні особи не повинні бути об’єктом нападів. Заборонено акти насильства чи загрози насильства, що мають головною метою тероризувати цивільне населення.

3. Цивільні особи користуються захистом, передбаченим цим розділом, за винятком окремих випадків і на такий період, поки вони беруть безпосередню участь у воєнних діях.

4. Напади невибіркового характеру заборонено. До нападу невибіркового характеру належать:

a) напади, не спрямовані на конкретні воєнні об’єкти;

b) напади, при яких застосовуються методи або засоби ведення воєнних дій, які не можуть бути спрямовані на конкретні воєнні об’єкти;

c) напади, при яких застосовуються методи або засоби ведення воєнних дій, наслідки яких не можуть бути обмежені, як це вимагається згідно з цим Протоколом; і які, таким чином, у кожному такому випадку поражають воєнні об’єкти й цивільних осіб або цивільні об’єкти, не розрізняючи їх.

5. Серед інших належить вважати невибірковими такі види нападів:

a) напад шляхом бомбардування будь-якими методами або засобами, при якому як єдиний воєнний об’єкт розглядається ряд явно пов’язаних один з одним і розрізнюваних воєнних об’єктів, розміщених у місті, у селі чи в іншому районі, де сконцентровані цивільні особи або цивільні об’єкти; і

b) напад, котрий, як можна очікувати, попутно потягне за собою втрати життя серед цивільного населення, поранення цивільних осіб та шкоду цивільним об’єктам, або те й інше разом, які були б надмірними щодо конкретної і безпосередньої воєнної переваги, якої передбачається таким чином досягти.

6. Заборонено напади на цивільне населення або на окремих цивільних осіб у порядку репресалій.

7. Присутність або пересування цивільного населення або окремих цивільних осіб не повинні використовуватись для захисту певних пунктів або районів від воєнних дій, зокрема у спробах захистити воєнні об’єкти від нападу або прикрити воєнні дії, сприяти чи перешкодити їм. Сторони, що перебувають у конфлікті, не повинні направляти пересування цивільного населення або окремих цивільних осіб з метою спробувати захистити воєнні об’єкти від нападу чи прикрити воєнні операції.

8. Будь-яке порушення цих заборон не звільняє сторони, що перебувають у воєнному конфлікті, від їх правових зобов’язань щодо цивільного населення й цивільних осіб, у тому числі від зобов’язань вживати запобіжних заходів, передбачених у статті 57.

Глава III. Цивільні об’єкти

Стаття 54. Захист об’єктів, необхідних для виживання цивільного населення

1. Заборонено вдаватися до голоду серед цивільного населення як

методу ведення війни.

2. Заборонено піддавати нападу або знищувати, виводити або доводити до непридатності об’єкти, необхідні для виживання цивільного населення, такі як запаси продуктів харчування, сільськогосподарські райони, що виробляють продовольство, посіви, худобу, споруди для забезпечення питною водою й запаси останньої, а також іригаційні споруди спеціально з метою не допустити використання їх цивільним населенням або супротивною стороною як засобу підтримання існування, незалежно від мотивів, ніби з метою викликати голод серед цивільних осіб, примусити їх до виїзду або з якої-небудь іншої причини.

3. Заборони, передбачені в пункті 2, не застосовуються щодо таких об’єктів, зазначених у цьому пункті, які використовуються супротивною стороною:

a) для підтримання виключно особового складу їх збройних сил; або

b) якщо не для підтримання існування, то для прямої підтримки воєнних дій, за умови, однак, що проти цих об’єктів ні в якому разі не вдаються до дій, в результаті яких можна очікувати, що цивільне населення залишиться без достатньої кількості продовольства або води, що викличе серед нього голод, або примусить до виїзду.

4. Ці об’єкти не повинні ставати об’єктами репресалій.

5. Виходячи із визнання життєво важливих для будь-якої сторони, що перебуває в конфлікті, потреб в обороні своєї національної території від вторгнення, допускається відступ від заборон, передбачених у пункті 2, стороною, що перебуває в конфлікті, на такій контрольованій нею території, де цього вимагає постійна воєнна необхідність.

Глава IV. Запобіжні заходи

Стаття 57. Запобіжні заходи при нападі

1. При проведенні воєнних операцій повинна постійно виявлятися турбота про те, щоб оберігати цивільне населення, цивільних осіб і цивільні об’єкти.

2. Щодо нападів вживаються такі запобіжні заходи:

a) ті, хто планує напад або приймає рішення про його здійснення:

1) роблять все практично можливе, щоб пересвідчитися в тому, що об’єкти нападу не є ні цивільними особами, ні цивільними об’єктами й не підлягають особливому захисту, а є воєнними об’єктами у значенні пункту 2 статті 52, і що згідно з положенням цього Протоколу напад на них не заборонено;

2) вживають усіх практично можливих запобіжних заходів при виборі засобів і методів нападу з тим, щоб уникнути випадкових втрат життя серед цивільного населення, поранення цивільних осіб і випадкової шкоди цивільним об’єктам і, в усякому випадку, звести їх до мінімуму;

3) утримуються від прийняття рішень про здійснення будь-якого нападу, який, як можна очікувати, викличе випадкові втрати життя серед цивільного населення, поранення цивільних осіб і завдасть випадкової шкоди

цивільним об’єктам або те й інше разом, що було б надмірним щодо конкретної і прямої воєнної переваги, яку передбачається одержати;

b) напад відміняється або зупиняється, якщо стає очевидним, що об’єкт не є воєнним, що він підлягає особливому захисту, або що напад, як можна очікувати, викличе випадкові втрати життя серед цивільного населення, поранення цивільних осіб і завдасть випадкової шкоди цивільним об’єктам або те й інше разом, що було б надмірним щодо конкретної і прямої воєнної переваги, яку передбачається отримати;

c) робиться ефективне завчасне попередження про напади, які можуть торкнутися цивільного населення, за винятком тих випадків, коли обставини цього не дозволяють.

3. Коли можливий вибір між кількома воєнними об’єктами для отримання рівноцінної воєнної переваги, обирається той об’єкт, напад на який, як можна очікувати, створить найменшу небезпеку для життя цивільних осіб та для цивільних об’єктів.

4. При проведенні воєнних операцій на морі або в повітрі кожна сторона, що перебуває в конфлікті, вживає, відповідно до своїх прав і обов’язків згідно з нормами міжнародного права, застосовними в період воєнних конфліктів, усіх розумних запобіжних заходів з тим, щоб уникнути втрат життя серед цивільного населення і шкоди цивільним об’єктам.

5. Жодне з положень цієї статті не може тлумачитися як таке, що дозволяє будь-які напади на цивільне населення, цивільних осіб або цивільні об’єкти.

Стаття 58. Запобіжні заходи щодо наслідків нападу

Сторони, що перебувають у конфлікті, максимально можливою мірою:

a) прагнуть без шкоди для статті 49 Четвертої конвенції (995_154) вивести цивільне населення, цивільних осіб і цивільні об’єкти, що перебувають під їхнім контролем, із районів, розміщених поблизу воєнних об’єктів;

b) уникають розміщення воєнних об’єктів у густонаселених районах або поблизу них;

c) вживають інших необхідних запобіжних заходів щодо захисту цивільного населення й цивільних об’єктів, що перебувають під їхнім контролем, від небезпек, що виникають у результаті воєнних операцій.

Розділ II. Допомога цивільному населенню

Стаття 68. Сфера застосування

Положення цього розділу застосовуються до цивільного населення, як воно визначене цим Протоколом, і є доповненням до статей 23, 55, 59, 60, 61 і 62 та до інших відповідних положень Четвертої конвенції (995_154).

Стаття 69. Основні потреби на окупованих територіях

1. На доповнення до перелічених у статті 55 Четвертої конвенції (995_154) обов’язків, що стосуються постачання продовольства і медикаментів, окупуюча держава, максимально можливою мірою використовуючи наявні в неї засоби і без будь-якої дискримінації, забезпечує також одягом, постільною білизною, засобами притулку та припасами, істотно важливими

для виживання цивільного населення окупованої території, а також предметами, необхідними для відправлення релігійних обрядів.

2. Заходи щодо надання без істотної затримки допомоги цивільному населенню окупованих територій регулюються статтями 59, 60, 61, 62, 108, 109, 110 і 111 Четвертої конвенції (995_154), а також статтею 71 цього Протоколу.

Стаття 70. Операції з надання допомоги

1. Якщо цивільне населення будь-якої території, яка перебуває під контролем сторони, що бере участь у конфлікті, крім окупованої території, недостатньо забезпечується запасами, згаданими у статті 69, то проводяться операції з надання допомоги, які мають гуманітарний та беззастережний характер і здійснюються без будь-яких несприятливих особливостей за згодою між сторонами, заінтересованими в таких операціях щодо надання допомоги. Пропозиції щодо надання допомоги, що відповідають вищезазначеним умовам, не розглядаються як втручання у збройний конфлікт або як недружні акти. При розподілі поставок допомоги пріоритет надається таким особам, як діти, вагітні жінки, породіллі й годувальниці, які згідно з Четвертою конвенцією (995_154) або цим Протоколом користуються особливими пільгами та особливим захистом.

2. Сторони, що перебувають у конфлікті, і кожна Висока Договірна Сторона дозволяють швидке й безперешкодне перевезення всіх поставок, обладнання та персоналу для надання допомоги згідно з цим розділом, і сприяють йому, якщо навіть така допомога призначається для цивільного населення супротивної сторони.

3. Сторони, що перебувають у конфлікті, і кожна Висока Договірна Сторона, які дозволяють перевезення поставок, обладнання та персоналу з метою надання допомоги відповідно до пункту 2:

a) мають право на проведення технічних заходів, включаючи огляд, за умови виконання яких дозволено таке перевезення;

b) можуть обумовити такий дозвіл тим, щоб розподіл допомоги проводився на місці під контролем Держави-покровительки;

c) жодним чином не змінюють первісного призначення поставок допомоги й не затримують їх перевезення, за винятком випадків термінової необхідності в інтересах відповідного цивільного населення.

4. Сторони, що перебувають у конфлікті, забезпечують захист поставок допомоги і сприяють їх швидкому розподіленню.

5. Сторони, що перебувають у конфлікті, і кожна заінтересована Висока Договірна Сторона заохочують ефективну міжнародну координацію операцій з надання допомоги, зазначених у пункті 1, та сприяють їй.

Стаття 71. Персонал, який бере участь в операціях з надання допомоги

1. У разі потреби виділення персоналу для сприяння проведенню операцій з надання допомоги, особливо для транспортування й розподілу поставок допомоги, може складати частину цих операцій; на участь такого персоналу в операціях з надання допомоги має бути отримана згода сторони,

на території якої він виконуватиме свої обов'язки.

2. Такий персонал користується повагою й захистом.

3. Кожна сторона, що отримує поставки допомоги, максимально практично можливою мірою допомагає згаданому в пункті 1 персоналу у виконанні його місії з надання допомоги. Тільки за настійної воєнної потреби діяльність такого персоналу та його пересування можуть бути тимчасово обмежені.

4. За жодних обставин персонал для проведення операцій з надання допомоги не повинен виходити за рамки своєї місії відповідно до цього Протоколу. Зокрема, він має брати до уваги вимоги безпеки сторони, на території якої виконує свої обов'язки. Діяльність будь-якої особи, що входить до складу даного персоналу, яка не додержує цих вимог, може бути припинена.

Розділ III. Поводження з особами, які перебувають під владою сторони, що бере участь у конфлікті

Глава I. Сфера застосування й захист осіб та об'єктів

Стаття 72. Сфера застосування

Положення, що містяться в даному розділі, є доповненням до норм, що стосуються гуманітарного захисту цивільних осіб і цивільних об'єктів, які перебувають під владою сторони, що бере участь у конфлікті, які містяться в Четвертій конвенції (995_154), зокрема її частинах I і III, а також до інших застосовуваних норм міжнародного права, щодо захисту основних прав людини в період міжнародних збройних конфліктів.

Стаття 73. Біженці й апатриди

Особи, які до початку воєнних дій розглядалися як апатриди або біженці згідно з відповідними міжнародними актами, прийнятими заінтересованими сторонами, або з національним законодавством держави, що надала притулок, чи держави проживання, є особами, які користуються захистом відповідно до смислу частин I і III Четвертої конвенції (995_154) за всіх обставин і без будь-якого несприятливого розрізнення.

Стаття 74. Возз'єднання роз'єднаних сімей

Високі Договірні Сторони і сторони, що перебувають у конфлікті, будь-якими можливими шляхами сприяють возз'єднанню сімей, роз'єднаних внаслідок збройних конфліктів, і, зокрема, заохочують роботу гуманітарних організацій, що виконують це завдання, відповідно до положень Конвенцій (995_151, 995_152, 995_153, 995_154) і цього Протоколу та згідно з їхніми відповідними правилами безпеки.

Стаття 75. Основні гарантії

1. Тією мірою, якою їх торкається ситуація, зазначена у статті 1 цього Протоколу, з особами, які перебувають під владою сторони, що бере участь у конфлікті, і не користуються сприятливим ставленням згідно з Конвенціями (995_151, 995_152, 995_153, 995_154) або згідно з цим Протоколом, за всіх

обставин поводяться гуманно, і вони, як мінімум, користуються захистом, передбаченим у цій статті, без будь-якої несприятливої різниці, заснованої на ознаках раси, кольору шкіри, статі, мови, релігії чи віросповідання, політичних або інших переконань, національного чи соціального походження, майнового стану, народження чи іншого статусу або на яких-небудь інших подібних критеріях. Кожна сторона має з повагою ставитися до особи, честі, переконань та релігійних обрядів усіх таких осіб.

2. Заборонені й будуть залишатися забороненими в будь-який час і в будь-якому місці такі дії, незалежно від того, чиняться вони представниками цивільних чи воєнних органів:

a) насильство над життям, здоров'ям і фізичним та психічним станом осіб, зокрема:

1) вбивство;

2) катування всіх видів – фізичні чи психічні;

3) тілесні покарання;

4) каліцтво;

b) знущання над людською гідністю, зокрема, принижуюче й образливе поводження, примус до проституції чи непристойне посягання в будь-якій його формі;

c) взяття заручників;

d) колективне покарання; і

e) погрози вчинити будь-яку з вищезазначених дій.

3. Будь-яка особа, що піддається арешту, затриманню або інтернуванню за дії, пов'язані зі збройним конфліктом, має бути невідкладно проінформована зрозумілою їй мовою про причини вжиття таких заходів, за винятком випадків арешту або затримання за кримінальні правопорушення. Такі особи повинні бути звільнені у найкоротший строк і в будь-якому разі, як тільки обставини, що виправдовують арешт, затримання чи інтернування, стали недійсними.

4. Особі, визнаній винною у вчиненні кримінального правопорушення, пов'язаного зі збройним конфліктом, не може бути винесено жодного вироку, і вона не може бути піддана жодному покаранню, крім як за постановою неупередженого й відповідним чином створеного суду, що додержує загальновизнаних принципів звичайного судочинства, які включають таке:

a) процедура повинна передбачати, щоб обвинувачений був без затримки проінформований про деталі правопорушення, що ставиться йому за вину, й надавати звинуваченому до і під час суду всі необхідні права та засоби захисту;

b) жодна особа не може бути засуджена за правопорушення, крім як на підставі кримінальної відповідальності;

c) жодна особа не може бути звинувачена у вчиненні кримінального правопорушення або засуджена за нього на підставі будь-якої дії чи недоліку, які не є кримінальним правопорушенням згідно з нормами національного законодавства або міжнародного права, дія яких поширювалася на цю особу під час вчинення такої дії чи бездіяльності; також не може накладатися

суворіше покарання, ніж те, яке було застосоване в той час, коли було вчинено це кримінальне правопорушення, якщо після вчинення правопорушення законом установлюється легше покарання, то дія цього закону поширюється й на даного правопорушника;

d) кожний, кому пред'являється звинувачення у правопорушенні, вважається невинним доти, доки його вина не буде доведена за законом;

e) кожний, кому пред'являється звинувачення у правопорушенні, має право на судовий розгляд у його присутності;

f) жодна особа не може бути примушена до подання свідчень проти самої себе або визнання себе винною;

g) кожний, кому пред'являється звинувачення у правопорушенні, має право допитувати свідків, які дають свідчення проти нього, або вимагати, щоб свідки були допитані, а також право на виклик і допит свідків на його користь на тих самих умовах, що й для свідків, які дають свідчення проти нього;

h) жодна особа не може переслідуватися або каратися тією ж стороною за правопорушення, за яке згідно з тим самим законом і судовою процедурою даній особі раніше було винесено вирок, що виправдовує чи засуджує її;

i) кожний, хто є переслідуваним у судовому порядку за правопорушення, має право на те, щоб вирок суду було оголошено публічно;

j) при винесенні вироку засудженому має бути повідомлено про його право на оскарження в судовому чи іншому порядку, а також про строк, протягом якого він може скористатися цим правом.

5. Жінки, свобода яких обмежується з причин, пов'язаних із збройним конфліктом, утримуються в приміщеннях, відокремлених від приміщень для чоловіків. Вони перебувають під безпосереднім наглядом жінок. Однак у випадках, коли затримуються чи інтернуються сім'ї, їх, за можливості, розміщують в одному й тому самому місці й утримують як окремі сім'ї.

6. Особи, які піддаються арешту, затриманню чи інтернуванню з причин, пов'язаних зі збройним конфліктом, користуються захистом, передбаченим цією статтею, до їх остаточного звільнення, репатріації чи влаштування навіть після закінчення збройного конфлікту.

7. Щоб уникнути будь-якого сумніву щодо переслідування осіб, які звинувачуються у вчиненні воєнних злочинів або у злочинах проти людства, та суду над ними, застосовуються такі принципи:

a) особи, які звинувачуються в таких злочинах, повинні переслідуватися й передаватися до суду згідно із чинними нормами міжнародного права;

b) будь-які особи, які не користуються сприятливим обходженням згідно з Конвенціями (995_151, 995_152, 995_153, 995_154) і цим Протоколом, користуються обходженням, передбаченим цією статтею, незалежно від того, є чи не є злочини, в яких їх звинувачують, серйозним порушенням Конвенцій і цього Протоколу.

8. Жодне з положень цієї статті не може бути використане як таке, що обмежує будь-яке інше сприятливіше положення, що надає особам, про які йдеться в пункті 1, більший захист згідно з будь-якими застосовуваними нормами міжнародного права.

Глава II. Заходи для захисту жінок і дітей

Стаття 76. Захист жінок

1. Жінки користуються особливою повагою і їм забезпечується захист, зокрема, від згвалтування, примусу до проституції і будь-яких інших форм непристойних посягань.

2. Справи вагітних жінок і матерів малолітніх дітей, від яких такі діти залежать, які піддаються арешту, затриманню чи інтернуванню з причин, пов'язаних із збройним конфліктом, розглядаються в першочерговому порядку.

3. Максимально можливою мірою сторони, що перебувають у конфлікті, прагнуть уникати винесення смертних вироків за правопорушення, пов'язані зі збройним конфліктом, щодо вагітних жінок або матерів малолітніх дітей, від яких такі діти залежать. Смертний вирок за такі правопорушення не виконується щодо таких жінок.

Стаття 77. Заходи для захисту дітей

1. Діти користуються особливою повагою, і їм забезпечується захист від будь-якого роду непристойних посягань. Сторони, що перебувають у конфлікті, забезпечують захист і допомогу, які їм потрібні з огляду на їх вік або з будь-якої іншої причини.

2. Сторони, що перебувають у конфлікті, вживають усіх практично можливих заходів для того, щоб діти, які не досягли п'ятнадцятирічного віку, не брали безпосередньої участі у воєнних діях, і, зокрема, сторони утримуються від вербування їх у свої збройні сили. При вербуванні із числа осіб, які досягли п'ятнадцятирічного віку, але яким ще не виповнилося вісімнадцяти років, сторони, що перебувають у конфлікті, прагнуть віддавати перевагу особам старшого віку.

3. Якщо, у виключних випадках, усупереч положенням пункту 2, діти, які не досягли п'ятнадцятирічного віку, беруть безпосередню участь у воєнних діях і потрапляють під владу супротивної сторони, вони продовжують користуватися особливим захистом, що надається цією статтею, незалежно від того, є вони військовополоненими чи ні.

4. У разі арешту, затримання чи інтернування з причин, пов'язаних зі збройним конфліктом, діти утримуються в приміщеннях, відокремлених від приміщень для дорослих, крім тих випадків, коли сім'ї розміщуються окремо, як це передбачено пунктом 5 статті 75.

5. Смертний вирок за правопорушення, пов'язане зі збройним конфліктом, не виконується щодо осіб, які не досягли вісімнадцятирічного віку на той час, коли це правопорушення було вчинено.

Стаття 78. Евакуація дітей

1. Жодна сторона, що перебуває в конфлікті, не вживає заходів щодо евакуації дітей, крім як своїх власних громадян в іноземну державу, за винятком випадків, коли йдеться про тимчасову евакуацію, необхідну з невідкладних причин, пов'язану зі станом здоров'я чи лікуванням дітей або, якщо вони не перебувають на окупованій території, з їх безпекою. У разі, коли можуть бути знайдені батьки чи законні опікуни, вимагається їхня

письмова згода на таку евакуацію. Якщо такі особи не можуть бути знайдені, вимагається письмова згода на евакуацію від осіб, які за законом або звичаєм несуть головну відповідальність за опіку над дітьми. Будь-яка така евакуація проводиться під спостереженням Держави-покровительки за погодженням із заінтересованими сторонами, тобто стороною, що здійснює евакуацію, стороною, що приймає дітей, і будь-якими сторонами, громадяни яких евакуюються. У кожному випадку всі сторони, що перебувають у збройному конфлікті, вживають усіх практично можливих заходів обережності з метою уникнути створення загрози для евакуації.

2. У всіх випадках здійснення евакуації згідно з пунктом 1 навчання кожної дитини, включаючи її релігійне й моральне виховання згідно з бажанням її батьків, здійснюється, поки вона перебуває в евакуації, максимально можливою мірою безперервно.

3. З метою полегшення повернення у свої сім'ї й у свою країну дітей, евакуйованих згідно з цією статтею, власті сторони, що здійснює евакуацію, і, коли це доцільно, власті приймаючої країни заповнюють на кожну дитину картку з фотографіями, яку вони надсилають у Центральне довідкове агентство Міжнародного комітету Червоного Хреста. У кожній картці міститься, якщо це можливо й не має наслідку ризик завдати шкоди дитині, така інформація:

a) прізвище (прізвища) дитини;
b) ім'я (імена) дитини;
c) стать дитини;
d) місце й дата народження (якщо дата народження невідома, приблизний вік);
e) повне ім'я батька;
f) повне ім'я і дівоче прізвище матері, якщо таке зберігається;
g) найближчі родичі дитини;
h) національність дитини;
i) рідна мова дитини та будь-які інші мови, якими вона володіє;
j) адреса сім'ї дитини;
k) будь-який особистий номер дитини;
l) стан здоров'я дитини;
m) група крові дитини;
n) розпізнавальні прикмети;
o) дата й місце, де була знайдена дитина;
p) дата виїзду дитини із своєї країни й назва місця, звідки вона виїхала;
q) релігія дитини, якщо така є;
r) у разі смерті дитини до її повернення – дата, місце й обставини смерті та місце її поховання.

Конвенція ООН про статус біженців від 28 липня 1951 року (витяг)

Приєднання до Конвенції від 10 січня 2002 р.

Преамбула

Високі Договірні Сторони,

– беручи до уваги, що Статут Організації Об'єднаних Націй (995_010) і Загальна декларація прав людини (995_015), ухвалена Генеральною Асамблеєю 10 грудня 1948 р., встановили принцип, згідно з яким всі люди повинні користуватися основними правами та свободами без будь-якої дискримінації у цьому відношенні;

– беручи до уваги, що Організація Об'єднаних Націй неодноразово виявляла свій глибокий інтерес до долі біженців і докладала всіх зусиль для того, щоб забезпечити біженцям якомога ширше користування зазначеними основними правами та свободами;

– беручи до уваги, що бажано переглянути та об'єднати укладені раніше міжнародні угоди про статус біженців і розширити сферу застосування цих договорів та захист, який вони надають, шляхом укладення нової угоди;

– беручи до уваги, що надання права притулку може покласти на деякі країни надмірний тягар і що задовільне вирішення проблеми, міжнародний масштаб і характер якої визнані Організацією Об'єднаних Націй, не може через це бути досягнуте без міжнародного співробітництва;

– висловлюючи побажання, щоб всі держави, визнаючи соціальний і гуманітарний характер проблеми біженців, вжили всіх заходів для запобігання непорозумінню між державами у зв'язку з цією проблемою;

– відмічаючи, що Верховному комісару Організації Об'єднаних Націй у справах біженців доручено нагляд за дотриманням міжнародних конвенцій із захисту біженців, і визнаючи, що ефективність координації заходів, які вживаються для вирішення цієї проблеми, залежатиме від співпраці держав з Верховним комісаром;

уклали таку угоду:

Розділ I. ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ

Стаття 1. Визначення терміну «біженець»

А. У цій Конвенції термін «біженець» означає особу, яка:

1) вважалася біженцем згідно з угодами від 12 травня 1926 р. і 30 червня 1928 р. або згідно з конвенціями від 28 жовтня 1933 р. і 10 лютого 1938 р., Протоколом від 14 вересня 1939 р. або згідно зі Статутом Міжнародної організації у справах біженців; постанови про відмову в праві вважатися біженцями, ухвалені Міжнародною організацією у справах біженців у період

її діяльності, не перешкоджають тому, щоб статус біженця надавався особам, які задовольняють умовам, викладеним у пункті 2 цього розділу;

2) внаслідок подій, які відбулися до 1 січня 1951 р., і через обгрунтовані побоювання стати жертвою переслідувань за ознакою расової належності, релігії, громадянства, належності до певної соціальної групи чи політичних поглядів знаходиться за межами країни своєї національної належності і не в змозі користуватися захистом цієї країни або не бажає користуватися таким захистом внаслідок таких побоювань; або, не маючи визначеного громадянства і знаходячись за межами країни свого колишнього місця проживання в результаті подібних подій, не може чи не бажає повернутися до неї внаслідок таких побоювань.

У тих випадках, коли будь-яка особа є громадянином декількох країн, вислів «країна її національної належності» означає будь-яку з країн, громадянином якої вона є, і така особа не вважається такою, що позбавлена захисту країни своєї національної належності, якщо без будь-якої поважної причини, яка випливає з обгрунтованих побоювань, вона не скористалася захистом однієї з країн, громадянином якої вона є.

B. 1) У цій Конвенції слова «події, які відбулися до 1 січня 1951 р.» в статті 1 розділу А означають:

a) «події, які відбулися в Європі до 1 січня 1951 р.»;

b) «події, які відбулися в Європі або в інших місцях до 1 січня 1951 р.»; кожна Договірна Держава зазначить під час підписання, ратифікації або приєднання, яке з цих значень вона використовує щодо своїх зобов'язань за цією Конвенцією.

2) Будь-яка Договірна Держава, яка прийняла альтернативне значення «a», може будь-коли розширити свої зобов'язання, прийнявши альтернативне значення «b» шляхом повідомлення на адресу Генерального Секретаря Організації Об'єднаних Націй.

C. Положення цієї Конвенції більше не поширюються на особу, яка підпадає під визначення розділу А, та яка:

1) добровільно повторно скористалася захистом країни своєї громадянської належності;

2) втративши своє громадянство, знову добровільно набула його;

3) набула нового громадянства і користується захистом країни своєї нової громадянської належності;

4) добровільно знову влаштувалася в країні, яку вона залишила або за межами якої вона перебувала через побоювання щодо переслідувань;

5) більше не може відмовлятися від користування захистом країни своєї громадянської належності, оскільки обставини, за яких вона була визнана біженцем, більше не існують; положення цього пункту не застосовуються до біженців, які підпадають під визначення пункту 1 розділу А цієї статті, якщо

вони в змозі привести достатні підстави, які випливають з попередніх переслідувань, для своєї відмови користуватися захистом країни своєї громадянської належності;

6) будучи особою без визначеного громадянства, може повернутися до країни свого попереднього звичайного місця проживання, оскільки обставини, за яких вона була визнана біженцем, більше не існують; положення цього пункту не застосовуються до біженців, які підпадають під визначення пункту 1 розділу А цієї статті, якщо вони можуть навести переконливі причини, які випливають з попередніх переслідувань, для своєї відмови повернутися до країни свого колишнього місця проживання.

D. Положення цієї Конвенції не поширюються на осіб, які в цей час користуються захистом або допомогою інших органів або установ Організації Об'єднаних Націй, окрім Верховного комісара Організації Об'єднаних Націй у справах біженців.

У разі, коли такий захист або допомога з будь-якої причини були припинені до того, як становище цих осіб було остаточно врегульоване згідно з відповідними резолюціями, прийнятими Генеральною Асамблеєю Організації Об'єднаних Націй, ці особи автоматично набувають прав, які випливають з цієї Конвенції.

E. Положення цієї Конвенції не поширюються на осіб, за якими компетентні органи країни, в якій вони проживають, визнають права та обов'язки, пов'язані з громадянством цієї країни.

F. Положення цієї Конвенції не поширюються на тих осіб, щодо яких є серйозні підстави вважати, що вони:

a) вчинили злочин проти миру, військовий злочин або злочин проти людяності, як це визначено в міжнародних актах, укладених з метою вжиття заходів щодо подібних злочинів;

b) вчинили тяжкий злочин неполітичного характеру за межами країни, яка надала їм притулок, і до того, як вони були допущені до цієї країни як біженці;

c) винні у вчиненні дій, які суперечать цілям і принципам Організації Об'єднаних Націй.

Стаття 2. Загальні зобов'язання

У кожного біженця є зобов'язання перед країною, в якій він знаходиться, згідно з якими, зокрема, він повинен дотримуватися законів та розпоряджень цієї країни, а також заходів, які застосовуються для підтримання громадського порядку.

Стаття 3. Неприпустимість дискримінації

Договірні Держави застосовуватимуть положення цієї Конвенції до біженців без будь-якої дискримінації за ознакою їхньої раси, релігії або країни їхнього походження.

Стаття 4. Релігійні переконання

Договірні Держави надаватимуть біженцям, які знаходяться на їхніх територіях, принаймні таке ж сприятливе становище, як і своїм власним громадянам, щодо свободи сповідувати свою релігію і свободи надавати своїм дітям релігійне виховання.

Стаття 5. Права, які надаються незалежно від цієї Конвенції

Ніщо в цій Конвенції не порушує жодних прав і переваг, наданих біженцям будь-якою Договірною Державою незалежно від цієї Конвенції.

Стаття 6. Вираз «за таких самих обставин»

У цій Конвенції вираз «за таких самих обставин» означає, що біженець повинен задовольняти будь-які вимоги (включаючи вимоги щодо терміну та умов перебування або проживання в країні), які конкретна особа мала б виконати аби скористатися відповідним правом, якби вона не була біженцем, за винятком вимог, які біженець не в змозі виконати у зв'язку з їхнім характером.

Стаття 7. Вилучення з принципу взаємності

1. Крім тих випадків, коли біженцям на підставі цієї Конвенції надається більш сприятливе правове становище, Договірна Держава надаватиме їм становище, яким взагалі користуються іноземці.

2. Після закінчення трирічного періоду проживання на території Договірних Держав усі біженці звільнятимуться від встановленої законодавчим шляхом вимоги взаємності.

3. Кожна Договірна Держава й надалі надаватиме біженцям права та переваги, на які вони, без усякої взаємності, мали право в день набуття чинності цією Конвенцією щодо цієї держави.

4. Договірні Держави прихильно ставляться до можливості надання біженцям, без усякої взаємності, прав і переваг, окрім тих, на які вони мають право згідно з пунктами 2 і 3, і до можливого звільнення від вимоги взаємності біженців, які не відповідають умовам, передбаченим у пунктах 2 і 3.

5. Положення пунктів 2 і 3 застосовуються як до прав і переваг, згаданих у статтях 13, 18, 19, 21 і 22 цієї Конвенції, так і до прав і переваг, не передбачених в ній.

Стаття 8. Вилучення з виключних заходів

Виключні заходи, які можуть бути вжиті щодо осіб, майна або інтересів громадян іноземної держави, не застосовуватимуться Договірними Державами до біженців, які формально є громадянами цієї держави, лише на підставі їхнього громадянства. Договірні Держави, законодавство яких не допускає застосування висловленого у цій статті, загального принципу, у відповідних випадках встановлюватимуть вилучення в інтересах таких біженців.

Стаття 9. Тимчасові заходи

Ніщо в цій Конвенції не позбавляє Договірну Державу права під час війни або за інших надзвичайних і виняткових обставин вживати тимчасових

заходів, які вона вважає необхідними в інтересах державної безпеки, щодо тієї чи іншої окремої особи, ще до того, як ця Договірна Держава з'ясує, що ця особа дійсно є біженцем і що подальше застосування цих заходів щодо неї є необхідним в інтересах державної безпеки.

Стаття 10. Безперервність проживання

1. Якщо біженець був депортований під час другої світової війни та відправлений на територію однієї з Договірних Держав і там проживає, то період такого примусового перебування розглядатиметься як період законного проживання в межах цієї території.

2. Якщо біженець був депортований під час другої світової війни з території однієї з Договірних Держав і до набуття чинності цією Конвенцією повернувся туди для постійного проживання, то період проживання до та після такої депортації розглядатиметься як один безперервний період у всіх тих випадках, коли потрібне безперервне проживання.

Розділ II. ПРАВОВИЙ СТАТУС

Стаття 12. Особистий статус

1. Особистий статус біженця визначається законами країни його доміцилія або, якщо у нього такого немає, – законами країни його проживання.

2. Права, раніше набуті біженцем і пов'язані з його особистим статусом, зокрема права, які стосуються шлюбу, дотримуватимуться Договірними Державами після виконання, якщо необхідно, формальностей, які вимагаються законами цієї держави, за умови, що відповідне право є одним з тих прав, які були б визнані законами цієї держави, якби ця особа не стала біженцем.

Стаття 16. Право звернення до суду

1. Кожний біженець має право вільного звернення до суду на території всіх Договірних Держав.

2. На території Договірної Держави, в якій знаходиться його звичайне місце проживання, кожний біженець користуватиметься щодо права звернення до суду таким самим правом, що й громадяни, зокрема з питань юридичної допомоги та звільнення від забезпечення сплати судових витрат (cautio judicatum solvi).

3. Кожному біженцю в усіх інших країнах, крім країни його звичайного місця проживання, з питань, згаданих у пункті 2, надаватиметься те ж становище, що й громадянам країни його звичайного місця проживання.

Розділ IV. СОЦІАЛЬНЕ ПІКЛУВАННЯ

Стаття 20. Система пайків

Там, де існує обов'язкова для всього населення система пайків, яка регулює загальний розподіл дефіцитних продуктів, така система застосовується

щодо біженців на рівних умовах з громадянами.

Стаття 21. Житлове питання

Оскільки житлове питання регулюється законами або розпорядженнями або знаходиться під контролем публічної влади, Договірні Держави надаватимуть біженцям, які законно проживають на їхній території, найсприятливіше правове становище, у будь-якому разі положення не менш сприятливе, ніж те, яким звичайно користуються іноземці за таких самих обставин.

Стаття 22. Народна освіта

1. Щодо початкової освіти Договірні Держави надаватимуть біженцям те ж правове становище, що й громадянам.

2. Щодо інших видів народної освіти, окрім початкової, і зокрема щодо можливості навчатися, визнання іноземних атестатів, дипломів та ступенів, звільнення від плати за право навчання та зборів, а також щодо надання стипендій Договірні Держави надаватимуть біженцям найсприятливіше правове становище, принаймні становище не менш сприятливе, ніж те, яким звичайно користуються іноземці за таких самих обставин.

Стаття 23. Урядова допомога

Договірні Держави надаватимуть біженцям, які законно проживають на їхній території, таке саме становище щодо урядової допомоги та підтримки, яким користуються їхні громадяни.

Розділ V. АДМІНІСТРАТИВНІ ЗАХОДИ

Стаття 25. Адміністративне сприяння

1. Коли користування будь-яким правом біженцями зазвичай потребує сприяння з боку органів влади іноземної держави, до яких ці біженці не можуть звертатися, Договірні Держави, на території яких проживають згадані біженці, вживатимуть заходів для того, щоб таке сприяння надавалося їм властями цієї держави або будь-якою міжнародною владою.

2. Орган або органи влади, згадані в пункті 1, видають або забезпечують під своїм наглядом видачу біженцям таких документів або посвідчень, які зазвичай видаються іноземцям органами влади або через посередництво органів влади держав, громадянами яких вони є.

3. Документи або посвідчення, видані таким чином, замінятимуть офіційні документи, які видаються іноземцям органами влади або через посередництво органів влади держав, громадянами яких вони є, і визнаватимуться дійсними доти, доки не доведено, що вони недійсні.

4. За винятком випадків особливих пільг, які надаються незаможнім особам, за згадані в цій статті послуги може стягуватися плата; однак така плата буде помірною та відповідатиме тій, яка стягується за аналогічні послуги з громадян.

5. Положення цієї статті не зачіпають положень статей 27 та 28.

Стаття 26. Свобода пересування

Кожна Договірна Держава надаватиме біженцям, які законно проживають на її території, право обирати місце проживання та вільно пересуватись в межах її території за умови дотримання всіх правил, які зазвичай застосовуються до іноземців за тих же обставин.

Стаття 27. Посвідчення особи

Договірні Держави видаватимуть посвідчення особи біженцям, які знаходяться на їхній території та не мають дійсних проїзних документів.

Стаття 28. Проїзні документи

1. Договірні Держави видаватимуть біженцям, які законно проживають на їхній території, проїзні документи для пересування за межами їхньої території, оскільки цьому не перешкоджають поважні причини державної безпеки та громадського порядку; до таких документів застосовуватимуться положення правил, які додаються до цієї Конвенції. Договірні Держави можуть видавати такі проїзні документи будь-якому іншому біженцю, який знаходиться на їхній території; вони, зокрема, прихильно поставляться до питання про видачу подібних проїзних документів біженцям, які знаходяться на їхній території та не мають можливості отримати проїзний документ у країні свого законного проживання.

2. Проїзні документи, видані біженцям на підставі попередніх міжнародних угод учасниками таких, визнаватимуться та розглядатимуться Договірними Державами так, як би вони були видані на підставі цієї статті.

Стаття 34. Натуралізація

Договірні Держави будуть по можливості полегшувати асиміляцію та натуралізацію біженців. Вони, зокрема, робитимуть все, що від них залежить, для прискорення діловодства з натуралізації та можливого зменшення пов’язаних з цим зборів та витрат.

Конвенція про запобігання злочину геноциду та покарання за нього від 09 грудня 1948 р.

Дата вчинення:	*09.12.1948*
Дата підписання українською стороною:	*16.12.1949*
Дата ратифікації Президіумом Верховної Ради СРСР:	*18.03.1954*
Дата набуття чинності для України:	*13.02.1955*

Договірні Сторони,

– *беручи до уваги, що Генеральна Асамблея Організації Об'єднаних Націй у своїй резолюції 96 (I) від 11 грудня 1946 року, оголосила геноцид злочином за міжнародним правом, який суперечить духу і цілям Організації Об'єднаних Націй та засуджується цивілізованим світом;*

– *визнаючи, що протягом всієї історії геноцид спричиняв людству великі втрати;*

– *вважаючи, що задля звільнення людства від такого огидного лиха необхідна міжнародна співпраця;*

домовилися про таке:

Стаття I

Договірні Сторони підтверджують, що геноцид, незалежно від того, вчинений він у мирний час чи під час війни, є злочином за міжнародним правом, якому вони зобов'язуються запобігати і за який карати, у разі його вчинення.

Стаття II

У цій Конвенції під геноцидом розуміється будь-яке з наступних діянь, вчинене з наміром знищити, повністю або частково, національну, етнічну, расову або релігійну групу як таку:

a) вбивство членів такої групи;

b) заподіяння серйозних тілесних ушкоджень або психічного розладу членам такої групи;

c) умисне створення для такої групи умов життя, розрахованих призвести до її повного або часткового фізичного знищення;

d) впровадження заходів, спрямованих на запобігання дітонародженню в такій групі;

e) примусове переміщення дітей такої групи до іншої групи.

Стаття III

Наступні діяння є караними:

a) геноцид;

b) змова з метою вчинення геноциду;

c) прямі та публічні заклики до вчинення геноциду;

d) замах на вчинення геноциду;

e) співучасть у геноциді.

Стаття IV

Особи, які вчиняють геноцид, або будь-які інші діяння, перелічені в статті III, підлягають покаранню, незалежно від того, чи є вони уповноваженими за конституцією правителями, посадовими або приватними особами.

Стаття V

Договірні Сторони зобов'язуються прийняти, у відповідності до своїх Конституцій, необхідне законодавство задля забезпечення дії положень цієї Конвенції, і зокрема, впровадити дієве покарання для осіб, винних у вчиненні геноциду або будь-яких інших діянь, перелічених у статті III.

Стаття VI

Особи, звинувачені у вчиненні геноциду або будь-яких інших діянь, перелічених у статті III, мають постати перед компетентним судовим органом Держави, на території якої таке діяння було вчинено, або перед таким міжнародним кримінальним судом, який може мати юрисдикцію стосовно Договірних Сторін, що визнали його юрисдикцію.

Стаття VII

Геноцид та інші діяння, перелічені в статті III, не вважаються політичними злочинами задля цілей екстрадиції.

В цих випадках Договірні Сторони зобов'язуються здійснювати екстрадицію відповідно до свого законодавства і чинних договорів.

Стаття VIII

Будь-яка Договірна Сторона може звернутися до уповноважених органів Організації Об'єднаних Націй з вимогою вжити, відповідно до Статуту ООН, таких заходів, яких вони вважають необхідними задля запобігання і припинення актів геноциду або будь-яких інших діянь, перелічених у статті III.

Стаття IX

Спори між Договірними Сторонами стосовно тлумачення, застосування або виконання цієї Конвенції, включно зі спорами щодо відповідальності Держави за геноцид або будь-які інші діяння, перелічені в статті III, передаються на розгляд Міжнародного Суду ООН за вимогою будь-якої із сторін спору.

Стаття X

Ця Конвенція, тексти якої китайською, англійською, французькою, російською та іспанською мовами є рівно автентичними, датується 9 грудня 1948 року.

Стаття XI

Ця Конвенція відкрита для підписання до 31 грудня 1949 року будь-яким Членом Організації Об'єднаних Націй та будь-якою Державою, що не є членом Організації Об'єднаних Націй, якій Генеральна Асамблея направила запрошення підписати Конвенцію.

Ця Конвенція підлягає ратифікації, і ратифікаційні грамоти здаються на зберігання Генеральному Секретарю Організації Об'єднаних Націй.

Після 1 січня 1950 року до цієї Конвенції може приєднатися будь-який Член Організації Об'єднаних Націй та будь-яка Держава, що не є членом Організації Об'єднаних Націй, яка отримала запрошення, про яке зазначено вище.

Документи про приєднання здаються на зберігання Генеральному Секретарю Організації Об'єднаних Націй.

Стаття XII

Будь-яка з Договірних Сторін може в будь-який час, шляхом направлення повідомлення Генеральному Секретарю Організації Об'єднаних Націй, поширити застосування цієї Конвенції на всі або деякі з територій, за зовнішні відносини яких така Договірна Сторона відповідає.

Стаття XIII

У день, коли перші двадцять ратифікаційних грамот та документів про приєднання будуть здані на зберігання, Генеральний Секретар складає про це Протокол, і передає його копії усім Членам Організації Об'єднаних Націй, а також усім Державам, зазначеним у статті XI, що не є членами Організації Об'єднаних Націй.

Ця Конвенція набирає чинності на дев'яностий день з дати здачі на зберігання двадцятої ратифікаційної грамоти або документа про приєднання.

Будь-яка ратифікація або приєднання, здійснені після цієї дати, набирає чинності на дев'яностий день після здачі на зберігання відповідної ратифікаційної грамоти або документа про приєднання.

Стаття XIV

Ця Конвенція залишається чинною протягом періоду в десять років з дати набрання нею чинності.

В подальшому вона продовжуватиме залишатися чинною на наступні періоди в п'ять років для тих Договірних Сторін, які не денонсують її щонайменше за шість місяців до завершення поточного періоду.

Денонсація здійснюється шляхом направлення письмового повідомлення Генеральному Секретарю Організації Об'єднаних Націй.

Стаття XV

Якщо в результаті денонсацій кількість Сторін цієї Конвенції стає меншою від шістнадцяти, ця Конвенція втрачає чинність з дати, коли остання з цих денонсацій набрала чинності.

Стаття XVI

Звернення щодо перегляду цієї Конвенції може бути здійснене в будь-який час будь-якою Договірною Стороною шляхом направлення письмового повідомлення Генеральному Секретарю.

Генеральна Асамблея приймає рішення щодо подальших заходів, які мають бути здійснені стосовно такого звернення, якщо вважатиме такі заходи за необхідні.

Стаття XVII

Генеральний Секретар Організації Об'єднаних Націй повідомляє всіх Членів Організації Об'єднаних Націй, а також Держави, зазначені у статті XI, що не є членами Організації Об'єднаних Націй, про:

a) підписання, ратифікації та приєднання, отримані відповідно до статті XI;
b) повідомлення, отримані відповідно до статті XII;
c) дату набрання цією Конвенції чинності відповідно до статті XIII;
d) денонсації, отримані відповідно до статті XIV;
e) скасування Конвенції відповідно до статті XV;
f) повідомлення, отримані відповідно до статті XVI.

Стаття XVIII

Оригінал цієї Конвенції передається на зберігання до архіву Організації Об'єднаних Націй.

Засвідчена копія цієї Конвенції передається усім Членам Організації Об'єднаних Націй, а також усім Державам, зазначеним у статті XI, що не є членами Організації Об'єднаних Націй.

Стаття XIX

Ця Конвенція підлягає реєстрації Генеральним Секретарем Організації Об'єднаних Націй на дату набрання нею чинності.

{Текст Конвенції українською та англійською мовами додано до листа Міністерства закордонних справ України № 72/14-612-54598 від 22.04.2024}

Гаазька конвенція про цивільно-правові аспекти міжнародного викрадення дітей від 25 жовтня 1980 р.

Дата підписання:	*25.10.1980*
Дата приєднання:	*11.01.2006*
Дата набуття чинності:	*01.09.2006*

Держави, що підписали цю Конвенцію,

– *твердо переконані в тому, що інтереси дітей – це найважливіше в справі турботи про них;*

– *бажаючи надати дітям захист у міжнародному масштабі від шкідливих наслідків їхнього незаконного переміщення або утримування і створити процедури для забезпечення їхнього негайного повернення до держави їхнього постійного проживання, а також забезпечити захист прав доступу;*

вирішили з цією метою укласти Конвенцію і домовилися про таке:

Глава I. Сфера дії Конвенції

Стаття 1

Цілями цієї Конвенції є:

a) забезпечення негайного повернення дітей, незаконно переміщених до будь-якої з Договірних держав або утримуваних у будь-якій із Договірних держав; та

b) забезпечення того, щоб права на опіку і на доступ, передбачені законодавством однієї Договірної держави, ефективно дотримувалися в інших Договірних державах.

Стаття 2

Договірні держави вживатимуть усіх належних заходів для забезпечення досягнення цілей Конвенції на їхніх територіях. Для цього вони використовують самі швидкі процедури, наявні в їхньому розпорядженні.

Стаття 3

Переміщення або утримування дитини розглядаються як незаконні, якщо:

a) при цьому порушуються права піклування про дитину, що належать будь-якій особі, установі або іншому органу, колективно або індивідуально, відповідно до законодавства держави, у якій дитина постійно мешкала до переміщення або утримування; та

b) у момент переміщення або утримування ці права ефективно здійснювалися, колективно або індивідуально, або здійснювалися б, якби не переміщення або утримування.

Права піклування, згадані в пункті a, можуть виникнути, зокрема, на підставі будь-якого законодавчого акта, або в силу рішення судової або адміністративної влади, або внаслідок угоди, що спричиняє юридичні наслідки відповідно до законодавства такої держави.

Стаття 4

Конвенція застосовується до будь-якої дитини, яка постійно проживала в Договірній державі безпосередньо перед вчиненням акта порушення прав піклування або доступу. Застосування Конвенції припиняється, коли дитина досягає віку 16 років.

Стаття 5

Для цілей цієї Конвенції:

a) «права піклування» включають права, пов'язані з піклуванням будь-якої особи про дитину, і зокрема, право визначати місце проживання дитини;

b) «права доступу» включають право переміщення дитини на обмежений час у місце інше, ніж місце її постійного проживання.

Глава II. Центральні органи

Стаття 6

Договірна держава визначає Центральний орган для виконання функцій, покладених Конвенцією на такі органи.

Федеративні держави, держави з більш ніж однією системою права або держави, до складу яких входять автономні утворення, мають право визначити більше одного Центрального органу, і визначити територіальні межі їхніх повноважень. Якщо держава визначила більш ніж один Центральний орган, вона призначає Центральний орган, до якого повинні надсилатися всі заяви для передачі відповідному Центральному органу у такій державі.

Стаття 7

Центральні органи співпрацюють один з одним і сприяють співробітництву між компетентними органами своїх держав з метою забезпечення негайного повернення дітей та досягнення інших цілей цієї Конвенції.

Зокрема, безпосередньо або через посередника, вони вживають усіх належних заходів для того, щоб:

a) виявити місцезнаходження дитини, що була незаконно переміщена або утримується;

b) запобігти нанесенню подальшої шкоди дитині або збитку зацікавленим сторонам шляхом вжиття або спричинення вжиття тимчасових заходів;

c) забезпечити добровільне повернення дитини або досягнення дружнього вирішення питань;

d) обмінюватися там, де це бажано, інформацією про соціальне походження дитини;

e) надавати інформацію загального характеру про законодавство їхніх держав, пов'язане із застосуванням Конвенції;

f) ініціювати судові або адміністративні процедури або сприяти таким процедурам з метою домогтися повернення дитини та, якщо це доречно, організовувати або забезпечити ефективне здійснення права доступу;

g) якщо потребують обставини, надавати або сприяти наданню юридичної допомоги і консультацій, включаючи участь адвокатів і юридичних радників;

h) надавати таку організаційну допомогу, яка може бути необхідна і доречна для забезпечення безпечного повернення дитини;

i) обмінюватися інформацією про хід реалізації цієї Конвенції й у міру можливості усувати будь-які перешкоди до її застосування.

Глава III. Повернення дітей

Стаття 8

Будь-яка особа, установа або інший орган, які стверджують, що дитина була переміщена або утримується з порушенням прав піклування, може звернутися з заявою до Центрального органу за місцем постійного проживання дитини або до Центрального органу будь-якої іншої Договірної держави за допомогою у забезпеченні повернення дитини.

Заява повинна містити:

a) інформацію про особу заявника, особу дитини і про особу того, хто підозрюється в переміщенні або утримуванні дитини;

b) якщо можливо, дату народження дитини;

c) підстави, на яких заявник вимагає повернення дитини;

d) всю наявну інформацію про дитину і про особу того, у кого ймовірно знаходиться дитина.

Заяву може бути доповнено:

e) завіреною копією будь-якого рішення або угоди, що має відношення до справи;

f) посвідченням або письмовим свідченням, виданим Центральним органом або іншим компетентним органом держави постійного проживання дитини або кваліфікованою особою, стосовно відповідного законодавства такої держави;

g) будь-яким іншим документом, що має відношення до справи.

Стаття 9

Якщо Центральний орган, що одержав заяву, передбачену статтею 8, має підстави вважати, що дитина знаходиться в іншій Договірній державі, він без затримок передає заяву безпосередньо Центральному органу такої Договірної держави та відповідно інформує Центральний орган, що запитує, або заявника.

Стаття 10

Центральний орган держави, де знаходиться дитина, вживає або забезпечує вживання всіх належних заходів для добровільного повернення дитини.

Стаття 11

Судові й адміністративні органи Договірних держав без затримок здійснюють усі процедури для повернення дітей.

Якщо відповідні судові або адміністративні органи не досягли ніякого рішення протягом шести тижнів із дати початку процедур, заявник або Центральний орган запитуваної держави за власною ініціативою або на прохання Центрального органу держави, що запитує, мають право просити про надання їм пояснень про причини затримки. Якщо відповідь отримана

Центральним органом запитуваної держави, такий орган передає відповідь Центральному органові держави, що запитує, або заявнику.

Стаття 12

Якщо дитина незаконно переміщена або утримується так, як це передбачено статтею 3, і на дату початку процедур у судовому або адміністративному органі тієї Договірної держави, де знаходиться дитина, минуло менше одного року з дати незаконного переміщення або утримування, відповідний орган видає розпорядження про негайне повернення дитини.

Судовий і адміністративний орган, навіть у тих випадках, коли процедури розпочаті після сплину річного терміну, про який йдеться в попередньому пункті, також видає розпорядження про повернення дитини, якщо тільки немає даних про те, що дитина вже прижилася у своєму новому середовищі.

Якщо судовий або адміністративний орган в запитуваній державі має підстави вважати, що дитина була переміщена до іншої держави, він може зупинити процедури або відмовити в прийнятті заяви про повернення дитини.

Стаття 13

Незважаючи на положення попередньої статті, судовий або адміністративний орган запитуваної держави не зобов'язаний видавати розпорядження про повернення дитини, якщо особа, установа або інший орган, що заперечує проти її повернення, доведуть, що:

a) особа, установа або інший орган, що піклуються про дитину, фактично не здійснювали права піклування на момент переміщення або утримування, або дали згоду на переміщення або утримування, або згодом дали мовчазну згоду на переміщення або утримування; або

b) існує серйозний ризик того, що повернення поставить дитину під загрозу заподіяння фізичної або психічної шкоди або іншим шляхом створить для дитини нетерпиму обстановку.

Судовий або адміністративний орган може також відмовити в розпорядженні про повернення дитини, якщо виявить, що дитина заперечує проти повернення і досягла такого віку і рівня зрілості, при якому слід брати до уваги її думку.

Розглядаючи обставини, про які йдеться в цій статті, судові й адміністративні органи беруть до уваги інформацію про соціальне походження дитини, подану Центральним органом або іншим компетентним органом країни постійного проживання дитини.

Стаття 14

Встановлюючи, чи дійсно мали місце незаконні переміщення або утримування відповідно до статті 3, судові або адміністративні органи запитуваної держави можуть безпосередньо враховувати законодавство і судові й адміністративні рішення, формально визнані або не визнані у державі постійного проживання дитини, не вдаючись до спеціальних процедур доведення цього законодавства або визнання рішень іноземних

органів, які застосовувалися б у такому випадку.

Стаття 15

Судові або адміністративні органи Договірної держави, перед тим, як видати розпорядження про повернення дитини, можуть просити заявника одержати від уповноважених держави постійного проживання дитини рішення або інший документ, що містить визначення переміщення або утримування як незаконного акта відповідно до статті 3 Конвенції, якщо таке рішення або визначення може бути отримане в такій державі. Центральні органи Договірних держав, наскільки це можливо, сприяють заявнику в одержанні такого рішення або визначення.

Стаття 16

Після одержання повідомлення про незаконне переміщення або утримування дитини відповідно до статті 3, судові або адміністративні органи Договірної держави, на територію якої була переміщена дитина, або на території якої вона утримується, не буде вирішувати по суті питання про піклування доти, поки не буде визначено, що дитина не повинна бути повернута відповідно до цієї Конвенції або поки заява не подана відповідно до цієї Конвенції протягом розумного періоду часу після одержання повідомлення.

Стаття 17

Сам факт винесення рішення про піклування або про визнання цього рішення в запитуваній державі не є підставою для відмови в поверненні дитини відповідно до цієї Конвенції, але судові або адміністративні органи запитуваної держави можуть брати до уваги аргументацію такого рішення під час застосування цієї Конвенції.

Стаття 18

Положення цієї глави не обмежують повноваження судового або адміністративного органу видати розпорядження про повернення дитини у будь-який час.

Стаття 19

Ніяке рішення, прийняте відповідно до цієї Конвенції, щодо повернення дитини, не розглядається як встановлення обставин будь-якого питання про піклування.

Стаття 20

У поверненні дитини відповідно до положень статті 12 може бути відмовлено, якщо воно не допускається основними принципами запитуваної держави в галузі захисту прав людини й основних свобод.

Глава IV. Права доступу

Стаття 21

Заява з проханням організувати або забезпечити ефективне здійснення прав доступу може бути подана до Центральних органів Договірних держав у тому ж порядку, як і заява з проханням про повернення дитини.

Центральні органи зобов’язані, на підставі положень про співробітництво, викладених у статті 7, сприяти мирному здійсненню прав доступу і

виконанню будь-яких умов здійснення цих прав. Центральні органи вживають заходів, наскільки це можливо, для усунення будь-яких перешкод здійсненню таких прав.

Центральні органи безпосередньо або через посередників можуть порушувати або сприяти порушенню процедур з метою організації здійснення або захисту цих прав і забезпечення поваги до умов для їхнього дотримання.

Глава V. Загальні положення

Стаття 22

Не вимагається ніяких гарантій, застав або депозитів, незважаючи на назву, для забезпечення оплати витрат на судові або адміністративні процедури, передбачені цією Конвенцією.

Стаття 23

Ніякої легалізації або подібних їй формальностей не вимагається для виконання положень цієї Конвенції.

Стаття 24

Будь-яка заява, повідомлення або інший документ направляються до Центрального органу запитуваної держави мовою оригіналу, і супроводжується перекладом офіційною мовою або однією з офіційних мов запитуваної держави, або якщо це неможливо, перекладом англійською або французькою мовою.

Однак, Договірна держава може, роблячи застереження відповідно до статті 42, заперечити проти використання або англійської, або французької мови, але не обох, у будь-яких заявах, повідомленнях або інших документах, що направляються до її Центрального органу.

Стаття 25

Громадяни Договірних держав і особи, які постійно проживають у цих державах, мають право на одержання юридичної допомоги та консультацій в питаннях, пов’язаних із виконанням цієї Конвенції, у будь-якій іншій Договірній державі на тих же умовах, що і громадяни такої держави або особи, які постійно проживають на її території.

Стаття 26

Кожен Центральний орган несе свої власні витрати по застосуванню цієї Конвенції.

Центральні органи й інші публічні служби Договірних держав не вимагають сплати будь-яких зборів у зв’язку з заявами, надісланими відповідно до цієї Конвенції. Зокрема, вони не можуть вимагати будь-які платежі із боку заявника на відшкодування витрат на процедури, або тих, що виникають у зв’язку з участю адвокатів або радників. Проте вони можуть вимагати відшкодування витрат, що спричинені або будуть спричинені поверненням дитини.

Проте, Договірна держава може, роблячи застереження відповідно до статті 42, заявити, що вона не вважає себе зобов’язаною нести будь-які витрати, передбачені в попередньому абзаці, на оплату послуг адвокатів або радників або судових витрат, крім тих, що можуть бути відшкодовані її

системою юридичної допомоги та консультацій.

Віддаючи розпорядження про повернення дитини або розпорядження, пов'язане з виконанням прав доступу відповідно до цієї Конвенції, судові або адміністративні органи можуть покласти на особу, яка здійснила переміщення або утримування дитини, або особу, що перешкоджала здійсненню прав доступу, необхідні витрати, здійснені заявником або від його імені, у тому числі витрати на оплату проїзду, будь-які витрати на виявлення місцезнаходження дитини, витрати на юридичне представництво заявника, і витрати на повернення дитини.

Стаття 27

Якщо очевидно, що вимоги цієї Конвенції не виконані, або що заява є іншим чином недостатньо обґрунтованою, Центральний орган не зобов'язаний приймати заяву. У такому випадку Центральний орган негайно інформує про причини цього відповідно заявника або Центральний орган, через який була подана заява.

Стаття 28

Центральний орган може вимагати, щоб заява супроводжувалась письмовим дорученням, яке надає їй повноваження діяти від імені заявника або призначити представника для таких дій.

Стаття 29

Ця Конвенція не перешкоджає ніякій особі, установі або органу, що заявляє про порушення прав піклування або доступу відповідно до положень статей 3 або 21, прямо звернутися до судових або адміністративних органів будь-якої Договірної держави, на основі положень цієї Конвенції або на іншій основі.

Стаття 30

Будь-яка заява, надіслана до Центральних органів або безпосередньо до судових або адміністративних органів Договірної держави відповідно до умов цієї Конвенції, разом із прикладеними до неї або виданими Центральним органом документами або іншою інформацією, приймається судами або адміністративними органами Договірних держав.

Стаття 31

Для держави, в якій в сфері піклування над дітьми діє дві або більше системи права, які застосовуються в різних територіальних одиницях:

a) будь-яке посилання на постійне проживання в такій державі розуміється як посилання на постійне проживання в одній з територіальних одиниць такої держави;

b) будь-яке посилання на законодавство держави проживання розуміється як посилання на законодавство тієї територіальної одиниці такої держави, де дитина мешкає постійно.

Стаття 32

Для держави, в якій в сфері піклування над дітьми діє дві або більш системи права, які застосовуються до різних категорій осіб, будь-яке посилання на право такої держави розуміється як посилання на правову систему, визначену правом такої держави.

Стаття 33

Держава, у якій різні територіальні одиниці мають власні правові норми відносно піклування над дітьми, не зобов'язані застосовувати цю Конвенцію в тих випадках, коли держава з єдиною системою права не зобов'язана робити це.

Стаття 34

Ця Конвенція має переважну силу стосовно регульованих нею питань над Конвенцією від 5 жовтня 1961 р. щодо повноважень влади і права, застосовного до захисту неповнолітніх, для учасників обох Конвенцій. В інших випадках ця Конвенція не обмежує застосування будь-якого міжнародного договору, що діє між державою походження і запитуваної держави, або іншого законодавства запитуваної держави для цілей повернення незаконно переміщеної чи утримуваної дитини, або організації прав доступу.

Стаття 35

Ця Конвенція застосовується між Договірними державами стосовно актів незаконного переміщення або утримування, що мають місце тільки після набуття нею чинності для цих держав.

У разі, якщо зроблено заяву відповідно до статей 39 або 40, посилання на Договірну державу в попередньому пункті тлумачиться, як таке що стосується територіальної одиниці або одиниць, стосовно яких застосовується ця Конвенція.

Стаття 36

Ніщо в цій Конвенції не перешкоджає двом або більш Договірним державам, з метою звузити обмеження, що можуть бути накладені на повернення дитини, укласти угоду, що дозволяє ухилитися від виконання будь-якого положення цієї Конвенції, що може накладати таке обмеження.

Глава VI. Заключні положення

Стаття 37

Конвенція відкрита для підписання державами, що були членами Гаазької Конференції міжнародного приватного права під час її Чотирнадцятої сесії.

Вона підлягає ратифікації, прийняттю або схваленню; документи про ратифікацію, прийняття або схвалення передаються на зберігання до Міністерства закордонних справ Королівства Нідерланди.

Стаття 38

Будь-яка інша держава може приєднатися до Конвенції.

Документ про приєднання передається на зберігання до Міністерства закордонних справ Королівства Нідерланди.

Конвенція набуває чинності для держави, що приєдналася до неї, у перший день третього календарного місяця після передачі на зберігання документу про приєднання.

Приєднання має силу тільки у відносинах між державою, що приєдналася, і тими Договірними державами, що заявлять про своє визнання цього приєднання. Така заява також має робитися будь-якою державою-

членом, що ратифікує, приймає або схвалює Конвенцію після такого приєднання. Така заява передається на зберігання до Міністерства закордонних справ Королівства Нідерланди; це Міністерство надає засвідчену копію Конвенції кожній Договірній державі по дипломатичних каналах.

Конвенція набуває чинності між державою, що приєдналася, і тією державою, що заявила про своє визнання приєднання, в перший день третього календарного місяця після передачі на зберігання заяви про визнання.

Стаття 39

Будь-яка держава може під час підписання, ратифікації, прийняття, схвалення або приєднання заявити про те, що дія Конвенції поширюється на всі території, за міжнародні відносини яких вона відповідає, або на одну або більш з них. Така заява набуває чинності у момент набуття чинності Конвенцією для такої держави.

Про таку заяву, як і про будь-яке наступне розширення дії Конвенції, повідомляється Міністерству закордонних справ Королівства Нідерланди.

Стаття 40

Якщо до складу Договірної держави входить дві або більше територіальних одиниці, у яких до питань, регульованих цією Конвенцією застосовуються різні правові системи, вона може під час підписання, ратифікації, прийняття, схвалення або приєднання заявити, що Конвенція застосовується у всіх цих територіальних одиницях або тільки в одній або більше із них, і може змінити цю заяву, представивши іншу заяву в будь-який час.

Про будь-яку таку заяву повідомляється Міністерству закордонних справ Королівства Нідерланди, і в ній повинні бути прямо зазначені ті території, до яких застосовується Конвенція.

Стаття 41

Якщо в системі державного управління Договірної держави виконавча, судова і законодавча влади розподілені між центральним і іншими органами всередині такої держави, її підписання, ратифікація, прийняття, схвалення, приєднання до цієї Конвенції, або її заява відповідно до статті 40 не спричиняє ніяких наслідків для розподілу влади всередині такої держави.

Стаття 42

Будь-яка держава може, не пізніше, ніж у момент ратифікації, прийняття, схвалення або приєднання, або під час здійснення заяви відповідно до статей 39 або 40, зробити одне або обидва застереження, передбачені в статті 24 або в пункті 3 статті 26. Жодні інші застереження не дозволяються.

Будь-яка держава може в будь-який час відкликати своє застереження. Про відкликання повідомляється Міністерству закордонних справ Королівства Нідерланди.

Застереження перестає діяти в перший день третього календарного місяця після повідомлення, зазначеного в попередньому пункті.

Стаття 43

Конвенція набуває чинності в перший день третього календарного місяця після передачі на зберігання третього документа про ратифікацію, прийняття, схвалення або приєднання, зазначених у статтях 37 і 38.

Після цього Конвенція набуває чинності:

1) для кожної держави, що ратифікує, приймає, схвалює Конвенцію або приєднується до неї – у перший день третього календарного місяця після передачі на зберігання документа про ратифікацію, прийняття, схвалення або приєднання;

2) для будь-якої території або територіальної одиниці, на яку поширена дія Конвенції відповідно до статей 39 або 40 – у перший день третього календарного місяця після повідомлення, про які йде мова в такій статті.

Стаття 44

Конвенція залишається чинною протягом п'ятьох років після набуття нею чинності відповідно до пункту 1 статті 43, у тому числі для держав, що пізніше ратифікували, прийняли, схвалили або приєдналися до неї.

За відсутності денонсацій, дія Конвенції поновлюється автоматично кожні п'ять років.

Про будь-яку денонсацію повідомляється Міністерству закордонних справ Королівства Нідерланди щонайменше за шість місяців до закінчення п'ятилітнього періоду. Денонсація може бути обмежена окремими територіями або територіальними одиницями, на які поширена дія Конвенції.

Денонсація набуває чинності тільки для держави, що повідомила про неї. Конвенція залишається чинною для інших Договірних держав.

Стаття 45

Міністерство закордонних справ Королівства Нідерланди повідомляє держави-учасниці Конференції, і держави, що приєдналися відповідно до статті 38, про таке:

1) підписання і ратифікації, прийняття і схвалення відповідно до статті 37;
2) приєднання, передбачені статтею 38;
3) дату набуття Конвенцією чинності відповідно до статті 43;
4) поширення дії Конвенції відповідно до статті 39;
5) заяви, передбачені у статтях 38 і 40;
6) застереження, передбачені у статті 24 і пункті 3 статті 26, а також про відкликання відповідно до статті 42;
7) денонсації, передбачені статтею 44.

На посвідчення чого нижчепідписані, належним чином на те уповноважені представники підписали цю Конвенцію.

Вчинено у Гаазі 25 жовтня 1980 р. англійською і французькою мовами, причому обидва тексти є рівно автентичними, в одному примірнику, що зберігатиметься в архівах Уряду Королівства Нідерланди, засвідчені копії якого надсилаються по дипломатичних каналах кожній державі-члену Гаазької конференції міжнародного приватного права під час її Чотирнадцятої сесії.

Конвенція Ради Європи про захист дітей від сексуальної експлуатації та сексуального насильства від 25 жовтня 2007 року (витяг)

Конвенцію ратифіковано з заявами Законом № 4988-VI від 20.06.2012

Держави-члени Ради Європи та інші держави, які підписали цю Конвенцію,

– ураховуючи, що метою Ради Європи є досягнення більшої єдності між її членами;

– ураховуючи, що кожна дитина має право на такі заходи захисту з боку її сім'ї, суспільства та держави, яких потребує її статус неповнолітньої особи;

– відзначаючи, що сексуальна експлуатація дітей, зокрема у формах дитячої порнографії та проституції, а також всі інші форми сексуального насильства стосовно дітей, у тому числі діяння, які вчинюються за кордоном, є руйнівними для дитячого здоров'я та психосоціального розвитку;

– відзначаючи, що сексуальна експлуатація та сексуальне насильство стосовно дітей набули тривожних розмірів на національному та міжнародному рівнях, зокрема стосовно зростаючого використання як дітьми, так і злочинцями інформаційно-комунікаційних технологій, і що запобігання сексуальній експлуатації та сексуальному насильству стосовно дітей і боротьба із цими явищами потребують міжнародного співробітництва;

– ураховуючи, що добробут і найкращі інтереси дітей є основними цінностями, що визнаються всіма державами-членами, та повинні підтримуватися без будь-якого обмеження;

– відзначаючи План дій, прийнятий на Третьому саміті глав держав та урядів Ради Європи (м. Варшава, 16-17 травня 2005 року), який вимагає розробки заходів для припинення сексуальної експлуатації дітей;

– відзначаючи, зокрема, Рекомендацію № R (91) 11 Комітету міністрів про сексуальну експлуатацію, порнографію, проституцію, а також торгівлю дітьми та підлітками, Рекомендацію Rec (2001) 16 про захист дітей від сексуальної експлуатації та Конвенцію про кіберзлочинність (ETS № 185), зокрема статтю 9 цієї Конвенції, а також Конвенцію Ради Європи про заходи щодо протидії торгівлі людьми (CETS № 197);

– беручи до уваги Конвенцію про захист прав людини і основоположних свобод (1950 року, ETS № 5), переглянуту Європейську соціальну хартію (1996 року, ETS № 163) та Конвенцію про здійснення прав дітей (1996 року, ETS № 160);

– також беручи до уваги Конвенцію ООН про права дитини, зокрема статтю 34 цієї Конвенції, Факультативний протокол до Конвенції про права дитини щодо торгівлі дітьми, дитячої проституції і дитячої порнографії, Протокол про попередження і припинення торгівлі людьми, особливо жінками і дітьми, і покарання за неї, що доповнює Конвенцію

Організації Об'єднаних Націй проти транснаціональної організованої злочинності, а також Конвенцію Міжнародної організації праці щодо заборони та прийняття негайних заходів для усунення найгірших форм дитячої праці;

– *беручи до уваги Рамкове рішення Ради Європейського Союзу про боротьбу із сексуальною експлуатацією дітей і дитячою порнографією (2004/68/JHA), Рамкове рішення Ради Європейського Союзу про становище жертв у кримінальному процесі (2001/220/JHA) та Рамкове рішення Ради Європейського Союзу про боротьбу з торгівлею людьми (2002/629/JHA);*

– *ураховуючи інші відповідні міжнародні документи й програми в цій сфері, зокрема Стокгольмську декларацію та Порядок дій, прийняті на першому Світовому конгресі проти сексуальної експлуатації дітей для комерційних цілей (27-31 серпня 1996 року), Йокогамські глобальні зобов'язання, прийняті на Другому світовому конгресі проти сексуальної експлуатації дітей для комерційних цілей (17-20 грудня 2001 року), Будапештські зобов'язання та План дій, прийняті на підготовчій конференції до Другого світового конгресу проти сексуальної експлуатації дітей для комерційних цілей (20–21 листопада 2001 року), Резолюцію Генеральної Асамблеї ООН S-27/2 – «Світ, придатний для життя дітей» і трирічну програму «Розбудова Європи для дітей та з дітьми», прийняту за результатами Третього саміту й запроваджену на Монакській конференції (4-5 квітня 2006 року);*

– *будучи сповненими рішучості ефективно сприяти загальній меті стосовно захисту дітей від сексуальної експлуатації та сексуального насильства, незалежно від того, хто може бути злочинцем, та забезпечення допомоги жертвам;*

– *беручи до уваги необхідність підготовки всеосяжного міжнародного документа, завданням якого були б запобіжні, захисні та кримінально-правові аспекти боротьби з усіма формами сексуальної експлуатації та сексуального насильства стосовно дітей і створення особливого механізму моніторингу;*

домовилися про таке:

Глава I. Цілі, принцип недискримінації та визначення

Стаття 1. Цілі

1. Цілями цієї Конвенції є:

a) запобігання сексуальній експлуатації та сексуальному насильству стосовно дітей і боротьба із цими явищами;

b) захист прав дітей, які стали жертвами сексуальної експлуатації та сексуального насильства;

c) сприяння національному та міжнародному співробітництву в боротьбі із сексуальною експлуатацією та сексуальним насильством стосовно дітей.

2. Ця Конвенція для забезпечення ефективного виконання Сторонами її положень установлює особливий механізм моніторингу.

Стаття 2. Принцип недискримінації

Виконання положень цієї Конвенції Сторонами, зокрема вжиття заходів для захисту прав жертв, забезпечується без дискримінації за будь-якою ознакою, як-от: статі, раси, кольору шкіри, мови, релігійних, політичних або інших переконань, національного або соціального походження, належності до національної меншини, майнового стану, народження, сексуальної орієнтації, стану здоров'я, інвалідності або іншого статусу.

Стаття 3. Визначення

Для цілей цієї Конвенції:

a) «дитина» означає будь-яку особу віком до вісімнадцяти років;

b) «сексуальна експлуатація дітей та сексуальне насильство стосовно дітей» охоплює поведінку, зазначену в статтях 18-23 цієї Конвенції;

c) «жертва» означає будь-яку дитину, яка піддавалася сексуальній експлуатації або сексуальному насильству.

Глава II. Запобіжні заходи

Стаття 4. Принципи

Кожна Сторона вживає необхідних законодавчих або інших заходів для запобігання всім формам сексуальної експлуатації та сексуального насильства стосовно дітей і для захисту дітей.

Стаття 5. Наймання, навчання та підвищення обізнаності спеціалістів, які працюють у контакті з дітьми

1. Кожна Сторона вживає необхідних законодавчих або інших заходів для сприяння обізнаності про захист і права дітей серед осіб, які постійно контактують з дітьми в галузях освіти, охорони здоров'я, соціального захисту, у судовій та правоохоронній сферах і в галузях, пов'язаних зі спортом, культурою та відпочинком.

2. Кожна Сторона вживає необхідних законодавчих або інших заходів для забезпечення надання особам, згаданим у пункті 1 цієї статті, відповідних знань про сексуальну експлуатацію та сексуальне насильство стосовно дітей, засоби виявлення таких явищ та можливості, згадані в пункті 1 статті 12 цієї Конвенції.

3. Кожна Сторона вживає необхідних законодавчих або інших заходів відповідно до свого національного законодавства для забезпечення умов, за яких унеможливлюється зайняття кандидатами, засудженими за вчинення діянь сексуальної експлуатації або сексуального насильства стосовно дітей, професіями, виконання яких передбачає регулярні контакти з дітьми.

Стаття 6. Освіта для дітей

Кожна Сторона вживає необхідних законодавчих або інших заходів для забезпечення отримання дітьми протягом дошкільної та загальної середньої освіти інформації про ризик сексуальної експлуатації та сексуального насильства, а також про засоби самозахисту відповідно до їхнього рівня розвитку. Ця інформація, яка забезпечується, де це доречно, у співробітництві з батьками, надається в загальнішому контексті інформації про статеве життя, звертає особливу увагу на випадки ризику, особливо ті,

які містять використання нових інформаційно-комунікаційних технологій.

Стаття 7. Програми або заходи запобіжного втручання

Кожна Сторона забезпечує можливість доступу тим особам, які побоюються, що можуть учинити будь-яке з правопорушень, установлених відповідно до цієї Конвенції, де це доречно, до програм або заходів ефективного втручання, спрямованих на оцінювання та недопущення ризику можливого скоєння правопорушень.

Стаття 8. Заходи для громадськості

1. Кожна Сторона вживає комплексних заходів з підвищення обізнаності громадськості, надаючи інформацію про явище сексуальної експлуатації та сексуального насильства стосовно дітей і про запобіжні заходи, яких може бути вжито.

2. Кожна Сторона вживає необхідних законодавчих або інших заходів для запобігання розповсюдженню матеріалів, що рекламують установлені відповідно до цієї Конвенції правопорушення, або для заборони їх.

Стаття 9. Участь дітей, приватний сектор, засоби масової інформації та громадянське суспільство

1. Кожна Сторона сприяє участі дітей відповідно до їхнього рівня розвитку в розробці та реалізації державної політики, програм або інших ініціатив стосовно боротьби із сексуальною експлуатацію та сексуальним насильством стосовно дітей.

2. Кожна Сторона заохочує приватний сектор, зокрема сектор інформаційно-комунікаційних технологій, індустрію туризму та подорожей, банківський та фінансовий сектори, а також громадянське суспільство брати участь у розробці та реалізації політики запобігання сексуальній експлуатації та сексуальному насильству стосовно дітей і застосовувати внутрішні норми шляхом здійснення саморегулювання або спільного регулювання.

3. Кожна Сторона заохочує засоби масової інформації висвітлювати належну інформацію стосовно всіх аспектів сексуальної експлуатації та сексуального насильства стосовно дітей з належною повагою до незалежності засобів масової інформації та свободи слова.

4. Кожна Сторона заохочує фінансування, зокрема, де це доречно, шляхом створення фондів, а також проектів і програм, які громадянське суспільство виконує для запобігання сексуальній експлуатації та сексуальному насильству стосовно дітей і для їхнього захисту.

Глава III. Спеціалізовані установи та координуючі органи

Стаття 10. Національні засоби координації та співробітництва

1. Кожна Сторона вживає необхідних заходів для забезпечення координації на національному або місцевому рівнях між різними установами, відповідальними за захист дітей від сексуальної експлуатації та сексуального насильства, запобігання цим явищам та боротьбу з ними, зокрема в галузях освіти, охорони здоров’я, соціальних послуг, правоохоронних та судових

органів.

2. Кожна Сторона вживає законодавчих або інших заходів для створення або призначення:

a) незалежних компетентних національних або місцевих інституцій для сприяння правам дітей і їхнього захисту, забезпечуючи їх відповідними ресурсами та компетенцією;

b) механізмів для збору даних або інформаційних центрів на національному або місцевому рівні та в співробітництві з громадянським суспільством для спостереження за явищем сексуальної експлуатації та сексуального насильства стосовно дітей і для його оцінювання з урахуванням вимог стосовно захисту особових даних.

3. Кожна Сторона заохочує співробітництво між компетентними державними органами, громадянським суспільством та приватним сектором для ліпшого запобігання сексуальній експлуатації та сексуальному насильству стосовно дітей і боротьби із цими явищами.

Глава IV. Засоби для захисту та допомога жертвам

Стаття 11. Принципи

1. Кожна Сторона запроваджує ефективні соціальні програми й створює багатопрофільні структури для забезпечення необхідної підтримки жертвам, їхнім близьким родичам та будь-якій іншій особі, яка відповідає за піклування над ними.

2. Коли вік жертви невизначено та є підстави вважати, що жертва є дитиною, кожна Сторона вживає необхідних законодавчих або інших заходів для забезпечення вжиття передбачених для дітей заходів захисту й допомоги доти, доки тривають перевірки її віку.

Стаття 12. Повідомлення про підозру в сексуальній експлуатації та сексуальному насильстві

1. Кожна Сторона вживає необхідних законодавчих або інших заходів для забезпечення неперешкоджання правилами конфіденційності, установленими національним законодавством для фахівців, які працюють у контакті з дітьми, отриманню цими фахівцями можливості повідомити соціальним службам, відповідальним за захист дітей, про будь-яку ситуацію у випадках, коли є обґрунтовані підстави вважати, що дитина є жертвою сексуальної експлуатації або сексуального насильства.

2. Кожна Сторона вживає необхідних законодавчих або інших заходів для заохочення будь-якої особи, яка знає про випадки сексуальної експлуатації або сексуального насильства стосовно дітей або має обґрунтовані підстави так уважати, повідомити про це компетентним службам.

Стаття 13. Лінії допомоги

Кожна Сторона вживає необхідних законодавчих або інших заходів для заохочення й підтримки створення інформаційних служб, зокрема служби телефонної допомоги або допомоги в мережі Інтернет, для надання порад

абонентам, навіть конфіденційно або з належним урахуванням анонімності.

Стаття 14. Допомога жертвам

1. Кожна Сторона вживає необхідних законодавчих або інших заходів для допомоги у фізичній та соціальній реабілітації жертв у короткий та довгий строки. Заходи, яких ужито згідно із цим пунктом, повинні враховувати належним чином погляди, потреби та інтереси дитини.

2. Кожна Сторона вживає заходів відповідно до умов свого національного законодавства для співробітництва з неурядовими організаціями, іншими відповідними організаціями або іншими елементами громадянського суспільства, яких залучено до надання допомоги жертвам.

3. Якщо батьки або особи, які дбають про дитину, мають стосунок до сексуальної експлуатації або сексуального насильства стосовно неї, процедури втручання, зазначені в пункті 1 статті 11 цієї Конвенції, охоплюють:

– можливість усунення ймовірного злочинця;

– можливість вилучення жертви з її сімейного оточення. Умови й тривалість такого вилучення визначаються відповідно до найкращих інтересів дитини.

4. Кожна Сторона вживає необхідних законодавчих або інших заходів для надання, де це можливо, особам, близьким до жертви, медичної допомоги, зокрема термінової психологічної допомоги.

Глава V. Програми та заходи втручання

Стаття 15. Загальні принципи

1. Кожна Сторона відповідно до свого національного законодавства забезпечує ефективні програми та заходи втручання або сприяє їм для осіб, зазначених у пунктах 1 та 2 статті 16 цієї Конвенції, для мінімізації та недопущення ризиків повторюваних правопорушень сексуального характеру проти дітей. Такі програми або заходи є доступними будь-коли під час кримінального переслідування, усередині та за межами в’язниці відповідно до умов, установлених національним законодавством.

2. Кожна Сторона забезпечує або підтримує відповідно до свого національного законодавства розвиток партнерства або інших форм співробітництва між компетентними органами, зокрема закладами охорони здоров’я та соціальними службами, судовими органами та іншими органами, відповідальними за супровід осіб, зазначених у пунктах 1 та 2 статті 16 цієї Конвенції.

3. Кожна Сторона дає відповідно до свого національного законодавства оцінку небезпеки та можливих ризиків повторного вчинення правопорушень, установлених відповідно до цієї Конвенції, особами, зазначеними в пунктах 1 та 2 статті 16 цієї Конвенції, для визначення відповідних програм або заходів.

4. Кожна Сторона відповідно до свого національного законодавства дає оцінку ефективності здійснюваних програм та вжитих заходів.

Стаття 16. Реципієнти програм та заходів утручання

1. Кожна Сторона забезпечує відповідно до свого національного

законодавства можливість доступу тим особам згідно з кримінальним судочинством стосовно будь-якого з правопорушень, установлених відповідно до цієї Конвенції, до програм та заходів, зазначених у пункті 1 статті 15 цієї Конвенції, відповідно до умов, які не суперечать і не шкодять правам на захист і вимогам справедливого й безстороннього судового процесу, та, зокрема, з належним урахуванням принципу презумпції невинуватості.

2. Кожна Сторона забезпечує відповідно до свого національного законодавства можливість доступу тим особам, визнаними винними у вчиненні одного з правопорушень, установлених відповідно до цієї Конвенції, до програм та заходів, зазначених у пункті 1 статті 15 цієї Конвенції.

3. Кожна Сторона забезпечує відповідно до свого національного законодавства розробку та зміну програм і заходів відповідно до потреб дітей, які вчинили статеве правопорушення, зокрема до тих, вік яких менше віку, з якого настає кримінальна відповідальність, для вирішення проблем їхньої сексуальної поведінки.

Стаття 17. Інформація та згода

1. Кожна Сторона забезпечує відповідно до свого національного законодавства інформування зазначених у статті 16 цієї Конвенції осіб, яким було запропоновано програми та заходи втручання, про причини такої пропозиції та надання ними згоди на програму або захід з повною обізнаністю фактів.

2. Кожна Сторона забезпечує відповідно до свого національного законодавства особам, яким було запропоновано програми та заходи втручання, можливість відмовитися від них та, якщо це засуджені особи, інформування їх про можливі наслідки такої відмови.

Глава VI. Матеріальне кримінальне право

Стаття 18. Сексуальне насильство

1. Кожна Сторона вживає необхідних законодавчих або інших заходів для забезпечення криміналізації такої умисної поведінки:

a) заняття діяльністю сексуального характеру з дитиною, яка не досягла передбаченого законодавством віку для заняття діяльністю сексуального характеру;

b) заняття діяльністю сексуального характеру з дитиною, коли:

– використовується примус, сила чи погрози або

– насильство здійснюється зі свідомим використанням довіри, авторитету чи впливу на дитину, зокрема в сім'ї, або

– насильство здійснюється в особливо вразливій для дитини ситуації, зокрема з причини розумової чи фізичної неспроможності або залежного становища.

2. Для цілей пункту 1 цієї статті кожна Сторона визначає вік, до досягнення якого забороняється займатися діяльністю сексуального характеру з дитиною.

3. Дія положень підпункту «a» пункту 1 цієї статті не поширюється на врегулювання статевих стосунків між неповнолітніми, що здійснюються за взаємною згодою.

Стаття 19. Правопорушення, що стосуються дитячої проституції

1. Кожна Сторона вживає необхідних законодавчих або інших заходів для забезпечення криміналізації такої умисної поведінки:

a) вербування дітей для заняття проституцією або спонукання дитини до участі в проституції;

b) примушування дитини до проституції або отримання прибутку від цього або іншого використання дитини із цією метою;

c) звернення до дитячої проституції.

2. Для цілей цієї статті термін «дитяча проституція» означає факт використання дитини для діяльності сексуального характеру, коли грошова чи інша форма винагороди або відшкодування надаються чи обіцяються як оплата, незалежно від того, чи здійснюється ця оплата, ця обіцянка або це відшкодування дитині чи третій особі.

Стаття 20. Правопорушення, що стосуються дитячої порнографії

1. Кожна Сторона вживає необхідних законодавчих або інших заходів для забезпечення криміналізації такої умисної поведінки, учиненої без правових підстав:

a) виготовлення дитячої порнографії;

b) пропонування або надання доступу до дитячої порнографії;

c) розповсюдження або передавання дитячої порнографії;

d) придбання дитячої порнографії для себе або іншої особи;

e) володіння дитячою порнографією;

f) свідоме одержання доступу до дитячої порнографії за допомогою інформаційно-комунікаційних технологій.

2. Для цілей цієї статті термін «дитяча порнографія» означає будь-які матеріали, які візуально зображують дитину, залучену до реальної або модельованої явно сексуальної поведінки, чи будь-яке зображення дитячих статевих органів, здебільшого із сексуальною метою.

3. Кожна Сторона може залишити за собою право не застосовувати цілком або частково підпунктів «a» та «e» пункту 1 цієї статті до виготовлення порнографічної продукції та володіння нею:

– яка складається лише з модельованих образів або реалістичних зображень неіснуючої дитини;

– до якої залучено дітей, які досягли віку, визначеного під час застосування пункту 2 статті 18 цієї Конвенції, якщо за їхньою згодою й тільки для їхнього приватного використання вони виготовили ці зображення або володіють ними.

4. Кожна Сторона може залишити за собою право не застосовувати цілком або частково підпункту «f» пункту 1 цієї статті.

Стаття 21. Правопорушення, що стосуються участі дитини в порнографічних виставах

1. Кожна Сторона вживає необхідних законодавчих або інших заходів для забезпечення криміналізації такої умисної поведінки:

a) вербування дітей для участі в порнографічних виставах або спонукання дитини до участі в таких виставах;

b) примушування дитини до участі в порнографічних виставах або отримання користі від цього чи іншого використання дитини із цією метою;

c) свідоме відвідування порнографічних вистав, у яких залучено дітей.

2. Кожна Сторона може залишити за собою право обмежити застосування підпункту «c» пункту 1 цієї статті до випадків, коли дітей вербували або примушували відповідно до підпунктів «a» чи «b» пункту 1 цієї статті.

Стаття 22. Розбещення дітей

Кожна Сторона вживає необхідних законодавчих або інших заходів для забезпечення криміналізації умисного спонукання дитини, яка не досягла віку, передбаченого пунктом 2 статті 18 цієї Конвенції, спостерігати за сексуальним насильством або діяльністю сексуального характеру, навіть якщо вона не бере в цьому участі.

Стаття 23. Домагання дитини для сексуальних цілей

Кожна Сторона вживає необхідних законодавчих або інших заходів для забезпечення криміналізації умисної пропозиції, зробленої дорослою людиною за допомогою інформаційно-комунікаційних технологій, зустрітися з дитиною, яка не досягла віку, передбаченого пунктом 2 статті 18 цієї Конвенції, для скоєння проти неї одного з правопорушень, передбачених підпунктом «a» пункту 1 статті 18 або підпунктом «a» пункту 1 статті 20 цієї Конвенції, якщо після цієї пропозиції відбулись істотні дії, що призвели до такої зустрічі.

Стаття 24. Пособництво, спонукання та замах

1. Кожна Сторона вживає необхідних законодавчих або інших заходів для визнання кримінальними правопорушеннями умисно скоєного пособництва та підбурення у вчиненні будь-якого з правопорушень, установлених відповідно до цієї Конвенції.

2. Кожна Сторона вживає необхідних законодавчих або інших заходів для визнання кримінальними правопорушеннями умисно вчинених замахів на скоєння правопорушень, установлених відповідно до цієї Конвенції.

3. Кожна Сторона може залишити за собою право не застосовувати цілком або частково пункту 2 цієї статті до правопорушень, установлених відповідно до підпунктів «b», «d», «e» та «f» пункту 1 статті 20, підпункту «c» пункту 1 статті 21, статті 22 й статті 23 цієї Конвенції.

Стаття 25. Юрисдикція

1. Кожна Сторона вживає необхідних законодавчих або інших заходів для встановлення юрисдикції над будь-яким правопорушенням, установленим

відповідно до цієї Конвенції, якщо правопорушення вчинено:

a) на її території,

b) на борту корабельного судна під прапором цієї Сторони,

c) на борту повітряного судна, зареєстрованого відповідно до законодавства цієї Сторони,

d) одним з її громадян,

e) особою, яка постійно проживає на її території.

2. Кожна Сторона намагається вживати необхідних законодавчих або інших заходів для встановлення юрисдикції над будь-яким правопорушенням, установленим відповідно до цієї Конвенції, якщо правопорушення вчинено проти одного з її громадян або особи, яка постійно проживає на її території.

3. Кожна Сторона під час підписання або передачі на зберігання своєї ратифікаційної грамоти або документа про прийняття, затвердження чи приєднання може в заяві, адресованій Генеральному секретарю Ради Європи, залишити за собою право не застосовувати норм юрисдикції, передбачених у підпункті «e» пункту 1 цієї статті, або застосовувати їх лише в окремих випадках чи за певних умов.

4. Для кримінального переслідування правопорушень, установлених відповідно до статей 18, 19, підпункту «a» пункту 1 статті 20 й підпунктів «a» та «b» пункту 1 статті 21 цієї Конвенції, кожна Сторона вживає необхідних законодавчих або інших заходів для забезпечення унеможливлення залежності її юрисдикції стосовно підпункту «d» пункту 1 цієї статті від умови, що дії криміналізовано в місці, де їх було вчинено.

5. Кожна Сторона під час підписання або передачі на зберігання своєї ратифікаційної грамоти або документа про прийняття, затвердження чи приєднання може в заяві, адресованій Генеральному секретарю Ради Європи, залишити за собою право обмежити застосування пункту 4 цієї статті стосовно правопорушень, установлених відповідно до другого й третього відступів підпункту «b» пункту 1 статті 18 цієї Конвенції, до випадків, коли її громадянин постійно проживає на її території.

6. Для кримінального переслідування правопорушень, установлених відповідно до статей 18, 19, підпункту «a» пункту 1 статті 20 й статті 21 цієї Конвенції, кожна Сторона вживає необхідних законодавчих або інших заходів для забезпечення її юрисдикції стосовно підпунктів «d» та «e» пункту 1 цієї статті, незалежно від умови, що кримінальне переслідування може бути розпочато тільки після заяви жертви або повідомлення держави, на території якої було вчинено злочин.

7. Кожна Сторона вживає необхідних законодавчих або інших заходів для встановлення юрисдикції стосовно правопорушень, установлених відповідно до цієї Конвенції, у випадках, коли ймовірний правопорушник присутній на її території та не підлягає екстрадиції іншій Стороні тільки на підставі свого громадянства.

8. У випадках, коли ймовірне правопорушення, установлене відповідно

до цієї Конвенції, підпадає під юрисдикцію більше ніж однієї Сторони, такі Сторони у разі необхідності проводять консультації для визначення найсприятливішої юрисдикції для кримінального переслідування.

9. Без шкоди загальним нормам міжнародного права ця Конвенція не виключає будь-якої кримінальної юрисдикції, що здійснює Сторона відповідно до свого національного законодавства.

Стаття 26. Відповідальність юридичних осіб

1. Кожна Сторона вживає необхідних законодавчих або інших заходів для забезпечення можливості притягнення до відповідальності юридичної особи за правопорушення, установлене відповідно до цієї Конвенції, яке вчинено на її користь будь-якою фізичною особою, яка діяла особисто чи в складі органу юридичної особи та займала керівну посаду в межах цієї юридичної особи, на підставі:

a) повноважень представництва юридичної особи;

b) повноважень приймати рішення від імені юридичної особи;

c) повноважень здійснювати контроль у межах юридичної особи.

2. Крім випадків, передбачених у пункті 1 цієї статті, кожна Сторона вживає необхідних законодавчих або інших заходів для забезпечення можливості притягнення до відповідальності юридичної особи в разі, коли відсутність нагляду або контролю з боку фізичної особи, зазначеної в пункті 1, призвела до можливості вчинення правопорушення, установленого відповідно до цієї Конвенції, в інтересах цієї юридичної особи фізичною особою, яка діє під її керівництвом.

3. Відповідно до принципів правової системи Сторони відповідальність юридичної особи може бути кримінальною, цивільною або адміністративною.

4. Така відповідальність не впливає на кримінальну відповідальність фізичних осіб, які скоїли правопорушення.

Стаття 27. Санкції та заходи

1. Кожна Сторона вживає законодавчих або інших заходів для забезпечення покарання ефективними, пропорційними та переконливими санкціями за скоєння правопорушень, установлених відповідно до цієї Конвенції, з урахуванням ступеню їхньої тяжкості. Ці санкції охоплюють покарання, що передбачають позбавлення свободи, що може стати причиною екстрадиції.

2. Кожна Сторона вживає необхідних законодавчих або інших заходів для забезпечення застосування до юридичних осіб, притягнутих до відповідальності згідно зі статтею 26 цієї Конвенції, ефективних, пропорційних та переконливих санкцій, які охоплюють грошові кримінальні або некримінальні стягнення та можуть охоплювати інші заходи, зокрема:

a) позбавлення права отримання державних пільг або допомоги;

b) тимчасове або постійне позбавлення права займатися комерційною діяльністю;

c) взяття під судовий нагляд;

d) судове рішення про ліквідацію.

3. Кожна Сторона вживає необхідних законодавчих або інших заходів для:

a) передбачення арешту й конфіскації:

– товарів, документів й інших засобів, використаних для вчинення правопорушень, установлених відповідно до цієї Конвенції, або для сприяння їхньому вчиненню;

– доходів, одержаних від таких злочинів, або власності, вартість якої еквівалентна таким доходам;

b) передбачення закриття на тимчасовій або постійній основі будь-якого закладу, використаного для вчинення будь-якого з правопорушень, установленого відповідно до цієї Конвенцією, без обмеження прав третіх осіб, які діяли добросовісно, або позбавлення злочинця права постійно чи тимчасово займатися професійною або волонтерською діяльністю, яка охоплює контакт з дітьми, під час якого було вчинено злочин.

4. Кожна Сторона може вжити інших заходів стосовно правопорушників, як-от: позбавлення батьківських прав або здійснення контролю або нагляду за засудженою особою.

5. Кожна Сторона може встановити, що доходи від злочину або власність, конфісковані відповідно до цієї статті, можуть бути спрямовані до спеціального фонду з метою фінансування програм запобігання та допомоги для жертв будь-якого правопорушення, установленого відповідно до цієї Конвенції.

Стаття 28. Обтяжуючі обставини

Кожна Сторона вживає необхідних законодавчих або інших заходів для забезпечення можливості врахування таких обставин, якщо вони вже не є частиною складових елементів злочину, згідно з відповідними положеннями національного законодавства як обтяжуючі обставини під час визначення покарання за правопорушення, установлені відповідно до цієї Конвенції:

a) злочин завдав серйозної шкоди фізичному або психічному здоров'ю жертви;

b) злочину передувало або його супроводжувало катування чи тяжке насилля;

c) злочин було скоєно проти особливо вразливої жертви;

d) злочин було скоєно членом сім'ї, особою, яка проживала з дитиною, або особою, яка зловживала своїми повноваженнями;

e) злочин було скоєно кількома особами, які діяли разом;

f) злочин було скоєно в рамках злочинної організації;

g) правопорушника вже було засуджено за злочин подібного характеру.

Стаття 29. Попередні засудження

Кожна Сторона вживає необхідних законодавчих або інших заходів для передбачення можливості під час визначення покарань враховувати остаточні вироки, винесені іншою Стороною стосовно правопорушень, установлених відповідно до цієї Конвенції.

Глава VII. Розслідування, кримінальне переслідування та процесуальне право

Стаття 30. Принципи

1. Кожна Сторона вживає необхідних законодавчих або інших заходів для забезпечення проведення розслідування та кримінального провадження в найкращих інтересах та з повагою до прав дитини.

2. Кожна Сторона впроваджує захисний підхід до жертв, забезпечуючи унеможливлення посилення розслідуванням та кримінальним провадженням травми, отриманої дитиною, та надання під час кримінального судочинства допомоги, якщо це доцільно.

3. Кожна Сторона забезпечує пріоритетне розслідування та кримінальне провадження, а також проведення їх без будь-яких необґрунтованих затримок.

4. Кожна Сторона забезпечує унеможливлення обмеження заходами, які застосовуються відповідно до цієї глави, прав на захист і вимог стосовно справедливого та неупередженого судового розгляду відповідно до статті 6 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод.

5. Кожна Сторона вживає необхідних законодавчих або інших заходів відповідно до основних принципів свого національного законодавства для:

– забезпечення ефективного розслідування та кримінального переслідування стосовно правопорушень, установлених відповідно до цієї Конвенції, дозволяючи, де це доцільно, можливість таємних операцій;

– надання підрозділам або слідчим службам права ідентифікувати жертв злочинів, установлених відповідно до статті 20 цієї Конвенції, зокрема шляхом вивчення матеріалів дитячої порнографії, у тому числі фотографій та аудіовізуальних записів, переданих або наданих шляхом використання інформаційно-комунікаційних технологій.

Стаття 31. Основні заходи захисту

1. Кожна Сторона вживає необхідних законодавчих або інших заходів для захисту прав й інтересів жертв, у тому числі їхніх особливих потреб як свідків, на всіх стадіях розслідування та кримінального провадження, зокрема шляхом:

a) інформування їх про їхні права й послуги, які їм може бути надано, та, крім випадків, коли вони не бажають отримувати такої інформації, про наслідки розгляду їхньої заяви, обвинувачень, загальний розвиток розслідування або провадження, їхню роль у цьому, а також результат розгляду їхніх справ;

b) забезпечення, якщо є необхідність, надання інформації, принаймні у випадках, коли жертви та їхні сім'ї можуть опинитися в небезпеці, коли обвинувачувану або засуджену особу тимчасово або остаточно звільнено;

c) надання їм можливості в спосіб, що відповідає процесуальним нормам національного законодавства, бути вислуханими, надавати докази та вибирати засоби для викладу безпосередньо або через посередника своїх думок, потреб і стурбованостей, а також для врахування їх;

d) забезпечення їх належними послугами підтримки для представлення та врахування належним чином їхніх прав й інтересів;

e) захисту їхнього приватного життя, їхньої особистості та їхньої репутації та вжиття заходів відповідно до національного законодавства для запобігання публічному розповсюдженню будь-якої інформації, яка могла б призвести до встановлення їхньої особи;

f) забезпечення їхньої безпеки, а також безпеки їхніх сімей та з їхнього боку свідків від погроз, помсти та повторної віктимізації;

g) забезпечення уникнення контакту між жертвами та правопорушниками в суді та приміщеннях правоохоронних органів, крім випадків, коли компетентні органи встановлять інше в найкращих інтересах дитини або коли розслідування чи провадження вимагають такого контакту.

2. Кожна Сторона забезпечує можливість отримання жертвами, починаючи з першого контакту з компетентними органами, доступу до інформації про відповідні судові та адміністративні процедури.

3. Кожна Сторона забезпечує одержання жертвою в передбачених випадках доступу до безоплатної правової допомоги, коли жертва може отримати статус сторони в кримінальному провадженні.

4. Кожна Сторона передбачає можливість для судових органів призначати спеціального представника для жертви тоді, коли згідно з національним законодавством вона може мати статус Сторони в кримінальному провадженні, й тоді, коли особам, які несуть батьківську відповідальність, заборонено представляти дитину в такому провадженні через конфлікт інтересів між ними та жертвою.

5. Кожна Сторона забезпечує шляхом законодавчих або інших заходів відповідно до умов свого національного законодавства можливість групам, фундаціям, асоціаціям, урядовим чи неурядовим організаціям надання допомоги та (або) підтримки жертві за її згодою під час кримінального провадження, що стосується злочинів, установлених відповідно до цієї Конвенції.

6. Кожна Сторона забезпечує згідно з положеннями цієї статті надання жертвам інформації в спосіб, що відповідає їхньому вікові й ступеню зрілості, і мовою, яку вони можуть розуміти.

Стаття 32. Порушення справи

Кожна Сторона вживає необхідних законодавчих або інших заходів для забезпечення незалежності розслідувань або кримінального переслідування стосовно правопорушень, установлених відповідно до цієї Конвенції, від заяви чи обвинувачень, зроблених жертвою, та можливості продовження провадження навіть тоді, коли жертва відкликала свою заяву.

Стаття 33. Строки давності

Кожна Сторона вживає необхідних законодавчих або інших заходів для забезпечення подовження строків давності для порушення справи стосовно злочинів, установлених відповідно до статті 18, підпунктів «a» та «b» пункту 1 статті 19 та підпунктів «a» та «b» пункту 1 статті 21 цієї Конвенції, на строк, який достатній для здійснення ефективного початку провадження після досягнення жертвою повноліття і який буде домірним до ступеня тяжкості злочину, про який ідеться.

Стаття 34. Розслідування

1. Кожна Сторона вживає таких заходів, які можуть бути необхідні для забезпечення спеціалізації осіб, підрозділів та служб, що займаються розслідуваннями у сфері боротьби із сексуальною експлуатацією та сексуальним насильством стосовно дітей, або забезпечує навчання відповідних працівників для цих цілей. Такі підрозділи або служби забезпечуються відповідним фінансуванням.

2. Кожна Сторона вживає необхідних законодавчих або інших заходів для унеможливлення перешкоджання порушенню кримінального розслідування через невпевненість стосовно точного віку жертви.

Стаття 35. Опитування дитини

1. Кожна Сторона вживає необхідних законодавчих або інших заходів для забезпечення:

a) проведення опитувань дитини без необґрунтованої затримки, відразу після повідомлення фактів компетентним органам;

b) проведення опитувань дитини, якщо це необхідно, у спеціально обладнаному та прилаштованому для цих цілей приміщенні;

c) проведення опитувань дитини особою, спеціально підготовленою для цих цілей;

d) проведення всіх опитувань дитини одними й тими самими особами, якщо це можливо та де це доцільно;

e) якомога меншої кількості опитувань і настільки, наскільки це є вкрай необхідним для цілей кримінального провадження;

f) можливості супроводження дитини її законним представником або, де це доцільно, дорослим, якого вона сама вибирає, якщо стосовно цієї особи не буде винесено мотивованого рішення про інше.

2. Кожна Сторона вживає необхідних законодавчих або інших заходів для забезпечення можливості запису на відеоплівку опитування жертви або, де це доцільно, свідка дитини та прийняття таких відеосвідчень як доказу в суді згідно з нормами її національного законодавства.

3. Якщо вік жертви не встановлено та є підстави вважати, що жертва є дитиною, то заходи, передбачені в пунктах 1 та 2 цієї статті, застосовуються до неї доти, доки тривають перевірки її віку.

Стаття 36. Судовий розгляд кримінальної справи

1. Кожна Сторона вживає необхідних законодавчих або інших заходів з належним дотриманням норм, що регулюють незалежність правових професій, для забезпечення можливості навчання всіх осіб, яких залучено до провадження, зокрема суддів, прокурорів та адвокатів, з питань, що стосуються прав дитини й сексуальної експлуатації та сексуального насильства стосовно дітей.

2. Кожна Сторона вживає необхідних законодавчих або інших заходів для забезпечення згідно з нормами національного законодавства можливості:

a) судді призначити судове слухання без присутності громадськості;

b) жертві свідчити, не перебуваючи при цьому в залі суду, тобто шляхом використання належних комунікаційних технологій.

Резолюція Ради Безпеки ООН 1261 (1999)
(про дітей у збройних конфліктах) від 25 серпня 1999 року
прийнята на 4037 засіданні, 25 серпня 1999 року

(неофіційний переклад)

Рада Безпеки,

– посилаючись на заяви свого Голови від 29 червня 1998 року (S/PRST/1998/18), 12 лютого 1999 року (S/PRST/1999/6) та 8 липня 1999 року (S/PRST/1999/21);

– відзначаючи нещодавні зусилля щодо припинення використання дітей як солдатів у порушення міжнародного права в рамках Конвенції № 182 Міжнародної організації праці про заборону найгірших форм дитячої праці та про вжиття негайних заходів щодо їх ліквідації, що забороняє насильницьку або примусову працю в армії. суду, в якому заклик або зарахування дітей віком до 15 років до національних збройних сил або їх використання для активної участі у військових діях кваліфікуються як військовий злочин;

1. висловлює свою серйозну занепокоєність у зв'язку з згубним та повсюдним впливом збройних конфліктів на становище дітей та довгостроковими наслідками цього для міцного миру, безпеки та розвитку;

2. рішуче засуджує спрямовані проти дітей дії у ситуаціях збройного конфлікту, включаючи вбивства та каліцтва, сексуальні наруги, викрадення і насильницьке переміщення, набір в армію та використання дітей у збройних конфліктах в порушення міжнародного права, а також напади на об'єкти, які користуються захистом у відповідності з міжнародним правом, у тому числі сторони покласти край такій практиці;

3. закликає всі відповідні сторони неухильно виконувати свої зобов'язання відповідно до міжнародного права, зокрема Женевських конвенцій від 12 серпня 1949 року (995 152, 995 153, 995 154) та протоколів (9 7 99, 995 200) та Конвенцією Організації Об'єднаних Націй про права дитини 1989 року (995 021), та наголошує на відповідальності всіх держав за те, щоб покласти край безкарності, та їх обов'язок переслідувати осіб, відповідальних за серйозні порушення Женевських конвенцій;

4. висловлює свою підтримку роботі, що проводиться Спеціальним представником Генерального секретаря з питання про дітей та збройні конфлікти, Дитячим фондом Організації Об'єднаних Націй (ЮНІСЕФ), Управлінням Верховного комісара Організації Об'єднаних Націй у справах біженців (УВКБ) та іншими підрозділами дітьми, які торкнулися збройних конфліктів, і просить Генерального секретаря і надалі зміцнювати координацію та взаємодію між ними;

5. вітає та схвалює зусилля всіх відповідних організацій на національному та міжнародному рівнях, спрямовані на розробку більш цілісного та ефективного підходу до питання про дітей та збройні конфлікти;

6. висловлює підтримку роботі міжсесійної робочої групи відкритого складу Комісії з прав людини над проектом факультативного протоколу до Конвенції про права дитини щодо участі дітей у збройних конфліктах і висловлює сподівання, що їй вдасться досягти подальшого прогресу та завершити свою роботу;

7. наполегливо закликає всі сторони у збройних конфліктах забезпечувати, щоб у ході мирних переговорів та всього процесу зміцнення миру після завершення конфлікту враховувалися такі питання, як захист, благополуччя та права дітей;

8. закликає сторони в ході збройних конфліктів вживати реальних заходів для мінімізації збитків, завданих дітям, таких як «дні спокою», що дозволить їм надавати основні необхідні послуги, і закликає далі всі сторони в збройних конфліктах сприяти вжиттю, здійсненню та забезпеченню дотримання таких заходів;

9. настійно закликає всі сторони у збройних конфліктах дотримуватись взятих конкретних зобов'язань щодо забезпечення захисту дітей у ситуаціях збройних конфліктів;

10. настійно закликає всі сторони у збройних конфліктах вживати спеціальних заходів для захисту дітей, зокрема дівчаток, від зґвалтування та інших форм сексуальної наруги та обумовленого статевою приналежністю насильства в ситуаціях збройного конфлікту та враховувати в ході та після завершення збройних конфліктів, у тому числі при наданні гуманітарної допомоги;

11. закликає всі сторони у збройних конфліктах забезпечувати повний, безпечний та безперешкодний доступ гуманітарного персоналу до всіх дітей, порушених збройними конфліктами, та надання їм гуманітарної допомоги;

12. підкреслює важливе значення забезпечення безпеки, охорони та свободи пересування персоналу Організації Об'єднаних Націй та пов'язаного з нею персоналу з погляду пом'якшення наслідків збройних конфліктів для дітей та настійно закликає всі сторони у збройних конфліктах повною мірою поважати статус персоналу Організації Об'єднаних Націй та пов'язаних з ними осіб;

13. закликає держави і всі відповідні організації системи Організації Об'єднаних Націй активізувати свої зусилля з метою покласти край набору в армію та використанню дітей у збройних конфліктах з порушенням міжнародного права за допомогою політичних та інших зусиль, у тому числі через надання дітям альтернативи їх участі у збройних конфліктах;

14. визнає згубний вплив поширення зброї, зокрема стрілецької зброї, на безпеку цивільного населення, включаючи біженців та інші уразливі групи населення, особливо дітей, і у зв'язку з цим посилається на резолюцію 1209 (1998) від 19 листопада 1998 року, в якій, зокрема, або збуті зброї, обмежувати постачання зброї, які могли б провокувати чи затягувати збройні конфлікти або загострювати існуючу напруженість чи збройні конфлікти, і в якій міститься настійний заклик розвивати міжнародне співробітництво у боротьбі з незаконним постачанням зброї;

15. наполегливо закликає держави та систему Організації Об’єднаних Націй сприяти роззброєнню, демобілізації, реабілітації та реінтеграції дітей, які використовуються як солдати з порушенням міжнародного права, та закликає, зокрема, Спеціального представника Генерального секретаря з питань про дітей та збройних конфліктів, ЮНІСЕФ, УВКБ у цьому напрямі;

16. зобов’язується при вжитті заходів, спрямованих на забезпечення миру та безпеки, приділяти особливу увагу охороні, благополуччю та захисту прав дітей і просить Генерального секретаря включати доповіді рекомендації щодо цього;

17. знову підтверджує свою готовність щодо ситуацій збройного конфлікту:

a) продовжувати надавати підтримку у наданні гуманітарної допомоги громадянському населенню, що перебуває у тяжкому становищі, враховуючи особливі потреби дітей, включаючи, зокрема, надання та відновлення системи медичного обслуговування та освіти для задоволення потреб дітей, реабілітацію фізично покалічених або психологічно травмованих дітей та здійснення орієнтації;

b) продовжувати надавати підтримку захисту переміщених дітей, включаючи їх розселення УВКБ та, залежно від обставин, іншими організаціями;

c) у кожному випадку при вжитті заходів відповідно до статті 41 Статуту Організації Об’єднаних Націй (995_010) враховувати їх вплив на дітей, щоб мати змогу робити відповідні винятки із правил з гуманітарною метою;

18. знову підтверджує також свою готовність розглядати відповідні заходи у відповідь у тих випадках, коли в ситуаціях збройного конфлікту в порушення міжнародного права безпосереднім об’єктом нападів є будівлі або місця, де зазвичай перебуває багато дітей;

19. просить Генерального секретаря забезпечити належну підготовку з питань охорони, захисту прав та благополуччя дітей для співробітників, що залучаються до діяльності Організації Об’єднаних Націй щодо встановлення миру, підтримання миру та миробудування, і настійно закликає держави, відповідні міжнародні та регіональні організації забезпечувати включення відповідних питань до питань;

20. просить Генерального секретаря подати Раді до 31 липня 2000 року доповідь про здійснення цієї резолюції у консультації з усіма відповідними підрозділами системи Організації Об’єднаних Націй та з урахуванням іншої відповідної роботи;

21. ухвалює продовжувати активно займатися цим питанням.

Резолюція Ради Безпеки ООН 1882 (2009)
«Діти і збройні конфлікти» від 4 серпня 2009 року
прийнята на 6176 засіданні від 4 серпня 2009 року

(неофіційний переклад)

Рада Безпеки,

знову підтверджуючи свої резолюції 1261 (1999) від 25 серпня 1999 року, 1314 (2000) від 11 серпня 2000, 1379 (2001) від 20 листопада 2001, 1460 (2003) від 30 січня 2003 року, 1539 (2004) від 22 квітня 2004 року та 1612 (2005) від 26 липня 2005 року та заяви свого Голови від 24 липня 2006 року (S/PRST/2006/32) 12 лютого 2008 року (S/PRST/2008/6), 17 липня 2008 року (S/PRST/2008/28) та 29 квітня 2009 року (S/PRST/2009/9), які розвивають всеосяжну основу для вирішення завдання захисту дітей, які торкаються збройних конфліктів;

– визнаючи, що у здійсненні його резолюції 1612 (2005) досягнуто прогресу, що призвело до звільнення та реінтеграції дітей у їхні сім'ї та громади та більш систематичного діалогу між країновими цільовими групами Організації Об'єднаних Націй та сторонами у збройних конфліктах з питання про здійснення планів. стурбований відсутністю прогресу на місцях, де в деяких ситуаціях, що викликають стурбованість, сторони в конфлікті продовжують безкарно порушувати відповідні застосовні норми міжнародного права, що стосуються прав та захисту дітей в умовах збройного конфлікту;

– підкреслюючи провідну роль національних урядів у справі забезпечення захисту всіх дітей, які зачіпаються збройними конфліктами, та надання їм надзвичайної допомоги;

– знову підтверджуючи, що всі дії, що вживаються організаціями системи Організації Об'єднаних Націй у рамках механізму спостереження та звітності, мають бути спрямовані на те, щоб підтримувати та доповнювати, за необхідності, вживані національними урядами заходи щодо забезпечення захисту та реабілітації;

– нагадуючи про відповідальність держав за припинення безкарності та судове переслідування осіб, відповідальних за геноцид, злочини проти людяності, військові злочини та інші кричущі злочини, що скоюються проти дітей;

– висловлюючи задоволення з приводу того, що низка осіб, які, згідно з наявною інформацією, вчинили злочини проти дітей в умовах збройного конфлікту, були притягнуті до відповідальності національними органами правосуддя, міжнародними механізмами правосуддя та «змішаними» кримінальними судами та трибуналами;

– будучи переконаний у тому, що захист дітей в умовах збройного конфлікту має бути важливим аспектом будь-якої всеосяжної стратегії щодо вирішення конфлікту;

– закликаючи всі сторони у збройних конфліктах неухильно

виконувати обов'язки, що стосуються них, згідно з міжнародно-правовими нормами, що стосуються захисту дітей у збройних конфліктах, у тому числі сформульованих у Конвенції про права дитини та Факультативний протокол до неї про участь дітей у збройних конфліктах, а також у Женевських конвенціях 7 років;

– *знову підтверджуючи свою головну відповідальність за підтримку міжнародного миру та безпеки і, у зв'язку з цим, своє зобов'язання займатися проблемою повсюдного впливу збройних конфліктів на дітей;*

– *підкреслюючи свою рішучість забезпечити повагу своїх резолюцій та інших міжнародних зобов'язань та застосовних норм у сфері захисту дітей, які торкаються збройних конфліктів;*

– *розглянувши доповідь Генерального секретаря від 26 березня 2009 року (S/2009/158) і наголошуючи, що ця резолюція не має на меті дати будь-яке правове визначення тому, чи є ситуації, які згадуються в доповіді Генерального секретаря, не озброєні конфліктами за змістом Женевських конвенційних суб'єктів, залучених у ці ситуації;*

– *будучи глибоко стурбований тим, що діти, як і раніше, становлять значну частку серед людей, загиблих і скалічених у збройних конфліктах, у тому числі в результаті умисного перетворення їх в об'єкт нападу, невиборчого та надмірного застосування сили, невибіркового застосування наземних мін і касетних боєприпасів. у високої частотності та жахливої жорстокості випадків зґвалтування та інших форм сексуального насильства щодо дітей, які відбуваються в контексті збройних конфліктів та у зв'язку з ними, включаючи використання зґвалтувань та інших форм сексуального насильства в деяких ситуаціях як військову тактику,*

1. рішуче засуджує будь-які порушення застосовних норм міжнародного права, пов'язані з вербуванням та використанням дітей у збройних конфліктах, а також їх повторне вербування, вбивство та нанесення каліцтв, зґвалтування та інші форми сексуального насильства, викрадення, напади на школи та лікарні що піклуються про дітей в умовах збройного конфлікту;

2. знову підтверджує, що механізм спостереження та звітності як і раніше застосовуватиметься у ситуаціях, перелічених у додатках до доповідей Генерального секретаря про дітей та збройні конфлікти відповідно до принципів, сформульованих у пункті 2 її резолюції 1612 (2005), і що його створення та застосування не буденної ситуації до порядку денного;

3. посилається на пункт 16 своєї резолюції 1379 (2001) і просить Генерального секретаря також включати до додатків до його доповідей про дітей та збройні конфлікти інформацію про ті сторони у збройному конфлікті, які в порушення застосовних норм міжнародного права систематично вчиняють акти вбивства дітей та у ситуаціях збройного конфлікту, беручи до уваги всі інші порушення та наруги, на які наражаються діти, та зазначає, що положення цього пункту будуть застосовуватися до ситуацій відповідно до умов, викладених у пункті 16 його резолюції 1379 (2001);

4. пропонує Генеральному секретарю через його Спеціального представника з питань про дітей та збройні конфлікти здійснювати обмін відповідною інформацією та з самого початку підтримувати взаємодію з відповідними урядами з питання про порушення та наруги, що вчиняються стосовно дітей сторонами, інформація про які може бути включена до додатку до його періодичного;

5. беручи до уваги той факт, що деякі сторони у збройних конфліктах відгукнулися на його заклик підготувати та здійснити конкретні обмежені за строками плани дій щодо припинення вербування та використання дітей з порушенням застосовних норм міжнародного права;

a) знову закликає сторони у збройних конфліктах, які перераховані в додатках до доповіді Генерального секретаря про дітей та збройні конфлікти і які ще не зробили цього, без подальших зволікань підготувати та здійснити плани дій щодо припинення вербування та використання дітей з порушенням застосовних норм міжнародного права;

b) закликає ті перелічені у додатках до доповіді Генерального секретаря про дітей та збройні конфлікти сторони, які порушують застосовні норми міжнародного права вчиняють акти вбивства дітей та нанесення дітям каліцтв та/або акти зґвалтування та іншого сексуального насильства щодо дітей у ситуаціях збройного конфлікту;

c) закликає далі всі сторони, які перераховані в додатках до доповіді Генерального секретаря про дітей та збройні конфлікти, зайнятися розглядом усіх інших порушень та наруг, яким зазнають діти, та вжити конкретних зобов'язань та заходів у зв'язку з цим;

d) настійно закликає сторони, які перераховані у додатках до доповіді Генерального секретаря про дітей та збройні конфлікти, виконувати положення цього пункту у тісній співпраці зі Спеціальним представником Генерального секретаря з питань дітей та збройних конфліктів Організації Об'єднаних Націй;

6. у цьому контексті рекомендує державам-членам шукати шляхи, діючи в тісній консультації з цільовою групою Організації Об'єднаних Націй зі спостереження та звітності та групами Організації Об'єднаних Націй, для сприяння підготовці та здійсненню обмежених за строками планів дій та перегляду та спостереженню умови збройних конфліктів;

7. знову заявляє про свою рішучість забезпечити виконання його резолюцій з питання про дітей та збройні конфлікти і у зв'язку з цим:

a) із задоволенням зазначає невпинну діяльність та рекомендації його Робочої групи з питання про дітей та збройні конфлікти, про яку йдеться в пункті 8 його резолюції 1612 (2005), і пропонує їй продовжувати регулярно звітувати перед Радою Безпеки;

b) просить активізувати обмін інформацією між Робочою групою та відповідними комітетами Ради Безпеки щодо санкцій, у тому числі за рахунок обміну належною інформацією про порушення та наруги, на які наражаються діти в умовах збройних конфліктів;

c) знову заявляє про свій намір застосувати відповідні заходи щодо

тих, хто постійно чинить порушення щодо дітей, відповідно до пункту 9 його резолюції 1612 (2005);

8. підкреслює відповідальність цільових груп Організації Об'єднаних Націй щодо спостереження та звітності та груп Організації Об'єднаних Націй, відповідно до їх відповідних мандатів, за забезпечення ефективного контролю за виконанням резолюцій Ради Безпеки з питання про дітей та збройних конфліктів, щодо спостереження та подання звітів про дітях та збройних конфліктах та забезпечення скоординованих дій у відповідь з питань, що стосуються дітей та збройних конфліктів;

9. просить Генерального секретаря більш регулярно включати доповіді з питань про дітей та збройні конфлікти конкретну інформацію про виконання рекомендацій Робочої групи;

10. знову звертається з проханням до Генерального секретаря забезпечити, щоб у всіх його доповідях про ситуації в конкретних країнах в якості окремого аспекту висвітлювалося питання про дітей і збройні конфлікти, і заявляє про свій намір ретельно вивчати інформацію, що міститься в них, у тому числі інформацію про виконання відповідних резолюцій. конфлікти під час розгляду цих ситуацій у межах свого порядку денного;

11. вітає зусилля, що здійснюються Департаментом операцій з підтримки миру для врахування аспектів, пов'язаних із захистом дітей, у всіх операціях з підтримки миру відповідно до нещодавно прийнятої Департаментом директиви про стратегію захисту дітей, та підтримує направлення радників з питань захисту дітей в операції з підтримки миру та місії у мандати таких місій конкретних положень про захист дітей;

12. просить держави-члени, місії з підтримки миру та миробудування та політичні місії Організації Об'єднаних Націй та групи Організації Об'єднаних Націй – у рамках їх відповідних мандатів та у тісній співпраці з урядами відповідних країн – розробити належні стратегії та механізми ним проблемам, беручи до уваги відповідні висновки Робочої групи Ради Безпеки з питання про дітей та збройні конфлікти та пункт 2(d) його резолюції 1612 (2005);

13. підкреслює, що дієві програми роззброєння, демобілізації та реінтеграції для дітей, засновані на передовій практиці, виявленої Дитячим фондом Організації Об'єднаних Націй та іншими відповідними учасниками діяльності з захисту дітей, мають вирішальне значення для благополуччя всіх дітей, які порушують застосовні норми міжнародного права. безпеки, і наполегливо закликає національні уряди та донорів надавати своєчасне, безперервне та адекватне ресурсне та фінансове забезпечення для цих програм;

14. підкреслює також важливість своєчасного, безперервного та адекватного забезпечення ресурсами та фінансами для забезпечення результативності програм соціального забезпечення для дітей, які торкаються збройних конфліктів;

15. Закликає держави-члени, структури Організації Об'єднаних

Націй, включаючи Комісію з миробудування, та інші зацікавлені сторони забезпечити включення питань захисту, прав, благополуччя та створення можливостей для дітей, які зачіпаються збройними конфліктами, у всі мирні процеси та постановку питань, що стосуються дітей, які зачіпаються збройними конфліктами;

16. закликає відповідні держави-члени вжити рішучих та негайних заходів щодо тих, хто постійно вчиняє порушення та наруги щодо дітей, і надалі закликає їх вжити заходів щодо притягнення до відповідальності осіб, винних у вчиненні таких порушень у порушення застосовних норм міжнародного права, у тому числі щодо вербування та використання та інших форм сексуального насильства, в рамках національних систем правосуддя та, де це застосовно, міжнародних механізмів відправлення правосуддя та змішаних кримінальних судів та трибуналів з метою покінчити з безкарністю тих, хто чинить злочини проти дітей;

17. просить Генерального секретаря продовжувати вживати необхідних заходів, включаючи, коли це необхідно, зусилля щодо повномасштабного задіяння механізму спостереження та звітності, які дозволять забезпечити оперативне розголошення всіх порушень і наруг, що вчиняються стосовно дітей, та ефективне реагування на них, та забезпечити, щоб інформація, що збирається цим механізмом, була надійною;

18. просить Генерального секретаря надавати адміністративну та основну підтримку Робочій групі Ради з питань дітей та збройних конфліктів з урахуванням поточного обсягу роботи та необхідності розширення її можливостей та збереження інституційної пам'яті;

19. просить Генерального секретаря подати до травня 2010 року доповідь про здійснення резолюцій та заяв його Голови з питання про дітей та збройні конфлікти, включаючи цю резолюцію, в якій утримуватиметься, зокрема:

a) додаток із переліком сторін у ситуаціях збройного конфлікту, що фігурують на порядку денному Ради Безпеки, або в інших ситуаціях, що викликають занепокоєння, відповідно до пункту 3 цієї резолюції;

b) інформація про заходи, вжиті переліченими у додатках сторонами для припинення всіх порушень та знущань, що здійснюються щодо дітей в умовах збройних конфліктів;

c) інформація про досягнутий прогрес у справі введення в дію механізму спостереження та звітності, передбаченого у його резолюції 1612 (2005);

d) інформація про критерії та процедури включення сторін у збройні конфлікти до переліку, що наводиться у додатках до його періодичних доповідей, та виключення їх із цього переліку, беручи до уваги думки, висловлені всіма членами Робочої групи під час неофіційних брифінгів, які будуть проведені до кінця 2009 року;

20. ухвалює продовжувати активно займатися цим питанням.

Резолюція Ради Безпеки ООН 1998 (2011)
«Діти і збройні конфлікти» від 12 липня 2011 року
прийнята на 6581 засіданні від 12 липня 2011 року

(неофіційний переклад)

Рада Безпеки,

– знову підтверджуючи свої резолюції 1261 (1999) від 25 серпня 1999 року, 1314 (2000) від 11 серпня 2000, 1379 (2001) від 20 листопада 2001, 1460 (2003) від 30 січня 2003 року, 1539 (2004) від 22 квітня 2004 року, 1612 (2005) від 26 липня 2005 року та 1882 (2009) від 4 серпня 2009 року, а також усі відповідні заяви свого Голови, які розвивають всеосяжну основу для вирішення завдання захисту дітей, які торкаються збройних конфліктів;

– підтверджуючи свою головну відповідальність за підтримку міжнародного миру та безпеки і, у зв'язку з цим, зобов'язання займатися проблемою повсюдного впливу збройних конфліктів на дітей;

– закликаючи всі сторони у збройних конфліктах неухильно виконувати обов'язки, що стосуються них, згідно з міжнародно-правовими нормами, що стосуються захисту дітей у збройних конфліктах, у тому числі сформульованих у Конвенції про права дитини та Факультативний протокол до неї про участь дітей у збройних конфліктах, а також у Женевських конвенціях 7 років;

– визнаючи, що у здійсненні його резолюцій 1612 (2005) та 1882 (2009) досягнуто прогресу, що призвело до звільнення та реінтеграції дітей у їхні сім'ї та громади та більш систематичному діалогу між країною цільової групою Організації Об'єднаних Націй та сторонами будучи при цьому, як і раніше, глибоко стурбований відсутністю прогресу на місцях, де в деяких ситуаціях, що викликають занепокоєння, сторони в конфлікті продовжують безкарно порушувати відповідні застосовні норми міжнародного права, що стосуються прав і захисту дітей в умовах збройного конфлікту;

– підкреслюючи провідну роль урядів у справі забезпечення захисту всіх дітей, які зачіпаються збройними конфліктами, та надання їм надзвичайної допомоги, а також знову підтверджуючи, що всі дії, які вживаються;

– організаціями системи Організації Об'єднаних Націй у рамках механізму спостереження та звітності повинні бути спрямовані на те, щоб підтримувати та доповнювати, за необхідності, вживані національними урядами заходи щодо забезпечення захисту та реабілітації;

– будучи переконаний у тому, що захист дітей в умовах збройного конфлікту має бути важливим аспектом будь-якої всеосяжної стратегії щодо вирішення конфлікту;

– *нагадуючи про відповідальність держав за припинення безкарності та судове переслідування осіб, відповідальних за геноцид, злочини проти людяності, військові злочини та інші кричущі злочини, що скоюються проти дітей;*

– *наголошуючи на необхідності притягнення до відповідальності передбачуваних виконавців злочинів проти дітей в умовах збройного конфлікту в рамках національних систем правосуддя та, у відповідних випадках, міжнародних механізмів правосуддя та «змішаних» кримінальних судів і трибуналів, щоб покласти край безкарності;*

– *відзначаючи також відповідні положення Римського статуту Міжнародного кримінального суду;*

– *розглянувши доповідь Генерального секретаря від 11 травня 2011 року (A/65/820-S/2011/250) і підкреслюючи, що справжня резолюція не має на меті дати будь-яке правове визначення тому, чи є ситуації, які згадуються у доповіді Генерального секретаря, озброєних правового статусу недержавних суб'єктів, залучених до цих ситуацій;*

– *висловлюючи глибоке занепокоєння з приводу нападів та загроз нападів на порушення застосовних норм міжнародного права на школи та/або лікарні та на осіб, що користуються захистом у зв'язку з ними, а також закриття шкіл та лікарень в умовах збройного конфлікту внаслідок нападів та загроз нападів та закликаючи всі сторони у збройних конфліктах негайно покласти край;*

– *посилаючись на положення резолюції Генеральної Асамблеї під назвою «Право на освіту у надзвичайних ситуаціях» (A/RES/64/290) щодо дітей в умовах збройного конфлікту;*

– *наголошуючи, що у статті 28 Конвенції про права дитини визнається право дитини на освіту та викладаються зобов'язання держав-учасниць Конвенції, спрямовані на забезпечення поступового досягнення цього права на основі рівних можливостей;*

1. рішуче засуджує будь-які порушення застосовних норм міжнародного права, пов'язані з вербуванням та використанням дітей сторонами у збройних конфліктах, а також їх повторне вербування, вбивства та нанесення каліцтв, зґвалтування та інші форми сексуального насильства, викрадення, напади на школи або лікарні та відмову у наданні гуманітарної допомоги, що здійснюються щодо дітей в умовах збройного конфлікту;

2. знову підтверджує, що механізм спостереження та звітності як і раніше застосовуватиметься у ситуаціях, перелічених у додатку I та додатку II («додатки») до доповідей Генерального секретаря про дітей та збройні конфлікти відповідно до принципів, сформульованих у пункті 2 його рішення, або рішення про включення або невключення тієї чи іншої ситуації

до його порядку денного;

3. посилається на пункт 16 своєї резолюції 1379 (2001) і просить Генерального секретаря також включати до додатків до його доповідей про дітей та збройні конфлікти інформацію про ті сторони у збройному конфлікті, які порушують застосовні норми міжнародного права:

a) періодично нападають на школи та/або лікарні,

b) періодично вчиняють напади або загрожують нападами на осіб, які користуються захистом у зв'язку зі школами та/або лікарнями в ситуаціях збройного конфлікту, беручи до уваги всі інші порушення та зловживання, яким зазнають діти, та зазначає, що положення цього пункту будуть застосовуватися до ситуацій відповідно до умов, викладених у пункті 10 його резолюції 9;

4. наполегливо закликає сторони у збройних конфліктах утримуватися від дій, що ускладнюють доступ дітей до освіти та послуг у сфері охорони здоров'я, і просить Генерального секретаря продовжувати стежити за випадками військового використання шкіл та лікарень з порушенням норм міжнародного гуманітарного права, а також за нападами на вчителів та медичних працівників;

5. пропонує Генеральному секретареві через Спеціального представника Генерального секретаря з питань дітей та збройних конфліктів здійснювати обмін відповідною інформацією та за першої ж можливості встановлювати та підтримувати взаємодію з відповідними урядами з питання про порушення та зловживання, що вчиняються стосовно дітей до періоду, до яких може бути включена;

6. наголошуючи, що деякі сторони у збройних конфліктах відгукнулися на його заклик підготувати та здійснити конкретні обмежені за строками плани дій щодо припинення вербування та використання дітей з порушенням застосовних норм міжнародного права:

a) знову закликає сторони у збройних конфліктах, які перераховані у додатках до доповіді Генерального секретаря про дітей та збройні конфлікти і які ще не зробили цього, без подальших зволікань підготувати та здійснити плани дій щодо припинення вербування та використання дітей та вбивств дітей та нанесення їм каліцтв у порушення насильств;

b) закликає ті сторони, які вже підготували плани дій і які згодом були включені до додатків за множинні порушення, підготувати та здійснити у належних випадках окремі плани дій щодо припинення вбивств дітей та нанесення їм каліцтв, періодичних нападів на школи та/або лікарні, періодичних нападів або загроз нападів на осіб, які користуються захистом у зв'язку зі школами та/або лікарнями, порушуючи застосовні норми міжнародного права, а також зґвалтувань та іншого сексуального насильства щодо дітей;

c) закликає сторони, перелічені в додатках до доповіді Генерального секретаря про дітей та збройні конфлікти, які порушують застосовні норми міжнародного права вчиняють періодичні напади на школи та/або лікарні, періодичні напади або загрози нападів на користуються захистом осіб у зв'язку зі школами та/або лікарнями у ситуації збройного конфлікту, зловживань;

d) закликає далі всі сторони, перелічені у додатках до доповіді Генерального секретаря про дітей та збройні конфлікти, зайнятися розглядом усіх інших порушень та зловживань, що скоюються щодо дітей, та вжити у зв'язку з цим конкретні зобов'язання та заходи;

e) настійно закликає сторони, перелічені у додатках до доповіді Генерального секретаря про дітей та збройні конфлікти, виконувати положення цього пункту у тісній співпраці зі Спеціальним представником Генерального секретаря з питань дітей та збройних конфліктів та країновими цільовими групами Організації Об'єднаних Націй;

7. у зв'язку з цим рекомендує державам-членам, діючи в тісній консультації з країновою цільовою групою Організації Об'єднаних Націй зі спостереження та звітності та країновими групами Організації Об'єднаних Націй, вишукувати шляхи для сприяння підготовці та здійсненню обмежених за строками планів дій та розгляду та відстеження що стосуються захисту дітей в умовах збройного конфлікту;

8. пропонує країновій цільовій групі Організації Об'єднаних Націй зі спостереження та звітності розглянути можливість включення до неї доповідей належної інформації, що надається відповідним урядом, та забезпечувати точність, об'єктивність, достовірність та можливість перевірки інформації, що збирається та розповсюджується механізмом;

9. знову заявляє про свою рішучість забезпечити виконання своїх резолюцій з питання про дітей та збройні конфлікти і у зв'язку з цим:

a) із задоволенням відзначає невпинну діяльність та рекомендації своєї Робочої групи з питання про дітей та збройні конфлікти, про яку йдеться у пункті 8 його резолюції 1612 (2005), та пропонує їй продовжувати регулярно подавати доповіді Раді Безпеки;

b) висловлює глибоке занепокоєння з приводу того, що деякі сторони наполегливо продовжують вчиняти порушення та зловживання щодо дітей, та висловлює готовність вжити щодо тих, хто постійно вчиняє такі порушення, цілеспрямовані та поетапні заходи з урахуванням відповідних положень своїх резолюцій 1522 (0) 9);

c) просить активізувати обмін інформацією між Робочою групою та відповідними комітетами щодо санкцій Ради Безпеки, у тому числі шляхом обміну належною інформацією про порушення та зловживання, що скоюються щодо дітей в умовах збройного конфлікту;

d) рекомендує своїм відповідним комітетам з санкцій і надалі запрошувати Спеціального представника Генерального секретаря з питання про дітей та збройні конфлікти з тим, щоб вона доводила до їх відома конкретну інформацію, що стосується її мандату та має відношення до роботи цих комітетів. секретаря про дітей та збройні конфлікти, а також рекомендує Спеціальному представнику Генерального секретаря доводити до відома груп експертів відповідних комітетів із санкцій конкретну інформацію, що міститься у доповідях Генерального секретаря;

e) заявляє про свій намір при затвердженні, зміні або продовженні мандатів відповідних режимів санкцій розглядати можливість включення положень, що стосуються сторін у збройних конфліктах, які вчиняють дії, що порушують норми міжнародного права щодо прав та захисту дітей у збройних конфліктах;

10. рекомендує державам-членам, які бажають робити це, продовжувати надсилати Раді Безпеки відповідну інформацію про виконання її резолюцій щодо дітей та збройних конфліктів;

11. закликає відповідні держави-члени вжити рішучих та негайних заходів щодо тих, хто постійно вчиняє порушення та зловживання щодо дітей у ситуаціях збройного конфлікту, та закликає їх надалі притягувати до відповідальності осіб, винних у вчиненні таких порушень, які заборонені застосуванням норм міжнародного права, в тому числі ґвалтувань та іншого сексуального насильства, нападів на школи та/або лікарні, нападів або загроз нападів на осіб, що користуються захистом у зв'язку зі школами та/або лікарнями в рамках національних систем правосуддя та, при необхідності, міжнародних механізмів відправлення правосуддя та змішаних кримінальних судів та трибуналів, щоб покінчити з безкарністю осіб;

12. підкреслює відповідальність країнових цільових груп Організації Об'єднаних Націй щодо спостереження та звітності та країнових груп Організації Об'єднаних Націй, відповідно до їх відповідних мандатів, за забезпечення ефективного здійснення резолюцій Ради Безпеки з питання про дітей та збройних конфліктів, а також надання звітів Генеральному секретарю про дітей та збройні конфлікти, а також за забезпечення прийняття скоординованих дій у відповідь з питань, що стосуються дітей та збройних конфліктів;

13. Знову звертається з проханням до Генерального секретаря забезпечити, щоб у всіх його доповідях про ситуації в конкретних країнах в якості окремого аспекту висвітлювалося питання про дітей і збройні конфлікти, і заявляє про свій намір ретельно вивчати інформацію, що міститься в цих доповідях, про безпеку та резолюції. збройних конфліктах під час розгляду цих ситуацій у межах свого порядку денного;

14. знову підтверджує своє рішення продовжувати включати конкретні

положення щодо захисту дітей у мандати всіх відповідних місій з підтримки миру та миробудування та політичних місій Організації Об'єднаних Націй, рекомендує направляти радників з питань захисту дітей у такі місії та закликає Генерального секретаря забезпечувати набір та направлення таких порад. конкретним країнам та Стратегічній директиві Департаменту операцій з підтримки миру (ДОПМ) з урахування необхідності захисту, забезпечення прав та благополуччя дітей, порушених збройними конфліктами;

15. просить держави-члени, місії з підтримки миру та миробудування та політичні місії Організації Об'єднаних Націй, а також країнові групи Організації Об'єднаних Націй – у рамках їх відповідних мандатів та у тісній співпраці з урядами відповідних країн – прийняти належні стратегії. дітей, зокрема транскордонних проблем, беручи до уваги відповідні висновки Робочої групи Ради Безпеки з питання про дітей та збройні конфлікти та пункт 2(d) своєї резолюції 1612 (2005);

16. вітає прогрес, досягнутий країновими цільовими групами зі спостереження та звітності, та наголошує, що для забезпечення належного здійснення рекомендацій Генерального секретаря та висновків Робочої групи з питання про дітей та збройні конфлікти відповідно до резолюцій 1612 (2005) та 1882 ними ресурсами;

17. просить Генерального секретаря продовжувати вживати необхідних заходів, у тому числі, у відповідних випадках, для повномасштабного задіяння механізму спостереження та звітності, щоб сприяти оперативному розголошенню інформації про всі порушення та зловживання, що здійснюються щодо дітей, та ефективному реагуванню на них, а також забезпечити точність, об'єктивність, об'єктивність;

18. підкреслює, що дієві програми роззброєння, демобілізації та реінтеграції для дітей, засновані на передовій практиці, рекомендованій ЮНІСЕФ та іншими відповідними учасниками діяльності з захисту дітей, включаючи Міжнародну організацію праці, мають вирішальне значення для благополуччя всіх дітей, завербованих та застосовуваних збройними силами та групами. очного миру та безпеки, і наполегливо закликає національні уряди та донорів своєчасно, безперервно та в достатньому обсязі забезпечувати ці програми ресурсами та фінансовими коштами;

19. закликає держави-члени, структури Організації Об'єднаних Націй, включаючи Комісію з миробудування, та інші зацікавлені сторони забезпечити облік питань захисту, прав, благополуччя та розширення можливостей дітей, які зачіпаються збройними конфліктами, у всіх мирних процесах, а також приділення першорядної уваги питанням, що стосуються дітей, ня та реконструкції;

20. пропонує Спеціальному представнику з питань дітей та збройних конфліктів надати Раді Безпеки коротку інформацію про способи включення

сторін до переліків, що містяться в додатках до періодичної доповіді Генерального секретаря про дітей та збройні конфлікти, що дозволить налагодити обмін думками;

21. доручає своїй Робочій групі з питань дітей та збройних конфліктів за підтримки Спеціального представника з питань дітей та збройних конфліктів вивчити протягом одного року всі можливості посилення впливу на осіб, винних у вчиненні неодноразових порушень та зловживань щодо дітей у збройних конфліктах;

22. просить Генерального секретаря подати до червня 2012 року доповідь про здійснення резолюцій Ради та заяв її Голови з питання про дітей та збройні конфлікти, у тому числі цієї резолюції, в якій будуть утримуватися, зокрема:

a) додаток із переліком сторін у ситуаціях збройного конфлікту, що фігурують на порядку денному Ради Безпеки, або інших ситуаціях відповідно до пункту 19(a) резолюції 1882 (2009) та пункту 3 цієї резолюції;

b) інформація про заходи, вжиті переліченими у додатках сторонами для припинення всіх порушень та зловживань щодо дітей в умовах збройних конфліктів;

c) інформація про досягнутий прогрес у справі введення в дію механізму спостереження та звітності, передбаченого в резолюції 1612 (2005) Ради;

d) інформація про критерії та процедури включення сторін у збройні конфлікти до переліку, що наводиться у додатках до його періодичних доповідей, та виключення з цього переліку відповідно до пункту 3 цієї резолюції, беручи до уваги думки, висловлені всіма членами Робочої групи в ході неофіційних брифінгів, які будуть проведені до кінця;

23. ухвалює продовжувати активно займатися цим питанням.

Резолюція Ради Безпеки ООН 2225 (2015)
«Діти і збройні конфлікти» від 18 червня 2015 року
прийнята на 7466 засіданні від 18 червня 2015 року

(неофіційний переклад)

Рада Безпеки,

– знову підтверджуючи свої резолюції 1261 (1999) від 25 серпня 1999 року, 1314 (2000) від 11 серпня 2000, 1379 (2001) від 20 листопада 2001, 1460 (2003) від 30 січня 2003 року, 1539 (2004) від 22 квітня 2004 року, 1612 (2005) від 26 липня 2005 року, 1882 (2009) від 4 серпня 2009 року, 1998 (2011) від 12 липня 2011 року, 2068 (2012) від 19 вересня 2012 року, 2143 (2014) від 7 березня 2014 року, а також усі відповідні заяви свого Голови, які розвивають всеосяжну основу для вирішення завдання захисту дітей, які стосуються озброєних

– підтверджуючи свою головну відповідальність за підтримку міжнародного миру та безпеки та у зв'язку з цим своє зобов'язання займатися проблемою повсюдного впливу збройних конфліктів на дітей;

– визнаючи, що його резолюції, їх здійснення та заяви його Голови про дітей та збройні конфлікти, а також висновки Робочої групи Ради Безпеки з питання про дітей та збройні конфлікти забезпечили прогрес у запобіганні та припиненні порушень і жорстокостей щодо дітей, що висловився, зокрема, збройний конфлікт та виключення деяких сторін у конфлікті з додатків до щорічної доповіді Генерального секретаря;

– проте, як і раніше, глибоко стурбований відсутністю прогресу на місцях у деяких ситуаціях, що викликають занепокоєння, де сторони в конфлікті продовжують безкарно порушувати відповідні положення застосовного міжнародного права, що стосуються прав та захисту дітей в умовах збройного конфлікту;

– нагадуючи, що всі сторони у збройному конфлікті повинні суворо виконувати зобов'язання, застосовні до них згідно з нормами міжнародного права про захист дітей у збройному конфлікті, включаючи зобов'язання, що містяться в Конвенції про права дитини та у відношенні до неї Факультативний протокол, що стосується участі дітей у збройних конфліктах9 і 2 1977 року;

– будучи переконаний у тому, що захист дітей в умовах збройного конфлікту має бути важливим аспектом будь-якої всеосяжної стратегії вирішення конфлікту, і підкреслюючи також важливість прийняття широкої стратегії запобігання конфліктам, яка дозволяла б всеосяжним чином займатися першопричинами збройних конфліктів з метою посилення захищеності дітей на довгостроковій основі;

– підкреслюючи провідну роль урядів у справі забезпечення захисту всіх дітей, які зачіпаються збройними конфліктами, та визнаючи важливість зміцнення національного потенціалу у цій сфері;

– знову підтверджуючи, що всі дії, що вживаються організаціями системи Організації Об'єднаних Націй у рамках механізму спостереження та звітності, мають бути спрямовані на те, щоб підтримувати та доповнювати, за необхідності, вживані національними урядами заходи щодо забезпечення захисту та реабілітації;

– визнаючи також важливу роль, яку місцеві лідери та мережі громадянського суспільства можуть відігравати у посиленні на рівні громад заходів щодо захисту та реабілітації дітей, які торкаються збройних конфліктів, включаючи недопущення їх стигматизації;

– нагадуючи про відповідальність усіх держав-членів за виконання даних ними відповідних зобов'язань покласти край безкарності та розслідувати дії та переслідувати в судовому порядку осіб, відповідальних за геноцид, злочини проти людяності, військові злочини та інші кричущі злочини, що вчиняються проти дітей. шані щодо дітей, посилилася завдяки розслідуванню таких злочинів та переслідуванню за них у Міжнародному кримінальному суді, спеціальних та змішаних трибуналах та спеціалізованих палатах національних судів;

– розглянувши доповідь Генерального секретаря від 8 червня 2015 року (S/2015/409) і наголошуючи, що ця резолюція не має на меті дати будь-яке правове визначення тому, чи є ситуації, які згадуються в доповіді Генерального секретаря, чи не мають чинності. неучасників, залучених у ці ситуації;

– висловлюючи серйозну занепокоєність у зв'язку з викраденнями дітей у ситуаціях збройного конфлікту, що здійснюються в більшості випадків неударними озброєними суб'єктами, визнаючи, що викрадення відбуваються в різних місцях, включаючи школи, визнаючи далі, що викрадення часто передують вчиненню, в порушенні застосовних норм, включаючи вербування та використання, вбивство та нанесення каліцтв, згвалтування та інші форми сексуального насильства, які можуть бути рівносильними військовим злочинам або злочинам проти людяності, та закликаючи всі держави-члени притягувати до відповідальності винних у скоєнні викрадень;

– будучи глибоко стурбований вчиненими недержавними збройними групами, у тому числі застосовуючи насильство екстремістськими групами, посяганнями на права людини та порушеннями міжнародного гуманітарного права, включаючи масові викрадення, згвалтування та інші форми сексуального насильства, такі як сексуальне рабство, особливо щодо жінок в обслуговуванні, та наголошуючи на важливості притягнення до відповідальності осіб, винних у вчиненні таких зазіхань та порушень;

– наголошуючи, що стаття 35 Конвенції про права дитини закликає держави-учасниці вживати на національному, двосторонньому та багатосторонньому рівнях усіх необхідних заходів для запобігання викраденню дітей, торгівлі дітьми або їх контрабанди в будь-яких цілях та у будь-якій формі;

– будучи глибоко стурбований згубними наслідками незаконної передачі, дестабілізуючого накопичення та неправомірного використання стрілецької зброї та легких озброєнь для дітей у збройному конфлікті, зокрема у зв'язку з вербуванням та використанням дітей сторонами у збройному конфлікті, а також з їх повторним вербуванням, вбивством та нанесенням на них на школи та лікарні з порушенням міжнародного права;

– особливо наголошуючи на необхідності враховувати принцип найкращого забезпечення інтересів дитини, а також особливі потреби та фактори вразливості дітей у ході планування та здійснення заходів, що стосуються дітей у ситуаціях збройних конфліктів;

– нагадуючи про зобов'язання всіх сторін у збройному конфлікті, які застосовуються до них згідно з нормами гуманітарного права та міжнародного права прав людини, підкреслюючи, що жодна дитина не повинна бути позбавлена волі незаконним або довільним чином, і закликаючи всі сторони в конфлікті припинити незаконні або довільні позбавлення дітей волі або застосування до них під час позбавлення волі. або покарання;

– визнаючи важливість надання своєчасної та належної допомоги дітям, які зачіпаються збройними конфліктами, у їх реінтеграції та реабілітації, у поєднанні із забезпеченням обліку особливих потреб дівчаток, а також дітей-інвалідів, включаючи доступ до програм медичного обслуговування, психосоціальної підтримки та освіти, що сприяють благополуччю дітей та встановленню міцного;

– закликаючи всі сторони у конфлікті поважати громадянський характер шкіл відповідно до міжнародного гуманітарного права

1. рішуче засуджує всі порушення застосовного міжнародного права, пов'язані з вербуванням та використанням дітей сторонами у збройних конфліктах, а також з їх повторним вербуванням, вбивством та каліченням, згвалтуваннями та іншими формами сексуального насильства, викраденнями, нападами на школи та лікарні та перешкоджанням сторонами збройного конфлікту гуманітарного доступу, та всі інші порушення міжнародного права, у тому числі міжнародного гуманітарного права, права прав людини та біженського права, які здійснюються щодо дітей в умовах збройного конфлікту, і вимагає, щоб усі відповідні сторони негайно поклали край такій практиці та вжили спеціальних заходів щодо захисту дітей;

2. знову підтверджує, що механізм спостереження та звітності як і раніше застосовуватиметься у ситуаціях, перелічених у додатку I та додатку II («додатки») до доповідей Генерального секретаря про дітей та збройні конфлікти відповідно до принципів, сформульованих у пункті 2 його рішення, або рішення про включення або невключення тієї чи іншої ситуації до його порядку денного;

3. посилається на пункт 16 своєї резолюції 1379 (2001) і просить Генерального секретаря також включати до додатків до його доповідей про дітей та збройні конфлікти інформацію про ті сторони у збройному конфлікті,

які, порушуючи застосовні норми міжнародного права, систематично займаються викраденням дітей у ситуаціях зброї, та зазначає, що положення цього пункту будуть застосовуватися до ситуацій відповідно до умов, викладених у пункті 16 його резолюції 1379 (2001);

4. закликає ті перелічені в додатках до доповіді Генерального секретаря про дітей та збройні конфлікти сторони, які порушують застосовні норми міжнародного права вчиняють злочини та зазіхання щодо дітей, включаючи викрадення дітей у ситуаціях збройного конфлікту, негайно нізацією Об'єднаних Націй;

5. настійно закликає до негайного, безпечного та беззастережного звільнення викрадених дітей усіма сторонами у конфлікті та рекомендує державам-членам, структурам Організації Об'єднаних Націй та регіональним та субрегіональним організаціям вживати відповідних зусиль для забезпечення безпечного звільнення викрадених дітей, захисту дітей, а також прагнути забезпечити їх возз'єднання з сім'ями та їх реабілітацію та реінтеграцію;

6. рекомендує державам-членам розглянути можливість застосування в якості альтернативи судовому переслідуванню та взяттю під варту заходів несудового характеру, спрямованих на реабілітацію та реінтеграцію дітей, раніше пов'язаних із збройними силами та збройними групами, враховуючи, що позбавлення дітей волі слід застосовувати лише як термін, а також на короткий термін;

7. висловлює глибоке занепокоєння з приводу того, що використання шкіл у військових цілях з порушенням застосовного міжнародного права здатне зробити школи законними цілями для нападів і тим самим створити загрозу для безпеки дітей, і у зв'язку з цим рекомендує державам-членам вжити конкретних заходів щодо запобігання використанню шкіл збройними силами та в збройних силах;

8. підкреслює важливість регулярного і своєчасного розгляду порушень і посягань, скоєних щодо дітей в умовах збройного конфлікту, із задоволенням відзначає у зв'язку з цим невпинну діяльність своєї Робочої групи з питання про дітей та збройні конфлікти і пропонує Робочій групі в повній мірі використовувати передбачений її мандатом інструментарій. ізації взаємодії з відповідними державами-членами, у світлі обговорень, що продовжуються, питання про посилення заходів щодо забезпечення дотримання;

9. продовжує закликати держави-члени, структури Організації Об'єднаних Націй, регіональні та субрегіональні організації та інші відповідні сторони забезпечувати, щоб положення про захист дітей, у тому числі положення щодо демобілізації та реінтеграції дітей, які раніше входили до складу збройних сил або збройних груп, включалися в усі мирні переговори та угоди припинення вогню;

10. вітає прогрес, досягнутий у рамках кампанії «Діти, а не солдати», що має на меті до 2016 року забезпечити припинення і недопущення вербування та використання дітей у конфліктах урядовими збройними

силами, наполегливо закликає далі відповідні уряди і надалі докладати всіх зусиль для забезпечення того, щоб у рядах, лени, всі відповідні структури Організації Об'єднаних Націй, неурядові організації та спільнота донорів підтримати, кожен у своїй якості, цю кампанію;

11. пропонує Спеціальному представнику Генерального секретаря з питань дітей та збройних конфліктів надавати Раді Безпеки оновлену інформацію про кампанію «Діти, а не солдати», а також про прогрес, досягнутий у справі підписання та здійснення планів дій або зобов'язань недержавними збройними групами, у тому числі про хід та результати;

12. настійно закликає всі відповідні сторони, включаючи держави-члени, структури Організації Об'єднаних Націй, а також фінансові установи, належним чином сприяти, враховуючи національні інтереси, розвитку та зміцненню потенціалу національних установ та місцевих мереж громадянського суспільства у справі відстоювання інтересів, захисту та соціальної реабілітації своєчасного, безперервного та адекватного забезпечення ресурсами та фінансами;

13. настійно закликає відповідні держави-члени в ході реформування сектора безпеки забезпечувати всебічний облік питань захисту дітей, наприклад шляхом включення питань захисту дітей у військові навчальні матеріали та стандартні оперативні процедури, у тому числі питань, що стосуються передачі дітей відповідним цивільним органам захисту дітей, шляхом створення підрозділів з захисту дітей у складі національних сил. неповнолітніх осіб, наголошуючи у зв'язку з останнім на важливості загальної реєстрації народжень, включаючи пізню реєстрацію народження, яка має залишатися винятком;

14. підкреслює відповідальність усіх держав за припинення безкарності та розслідування дій та судове переслідування тих, хто несе відповідальність за геноцид, злочини проти людяності, військові злочини та інші кричущі злочини, що скоюються у дітей, і особливо зазначає в зв'язку з цим внесок Міжнародного кримінального суду, який вноситься до нього й юстиції;

15. визнає роль операцій з підтримки миру та політичних місій Організації Об'єднаних Націй у справі захисту дітей, зокрема виключно важливу роль радників з питань захисту прав дітей у забезпеченні всебічної уваги до захисту дітей та у керівництві зусиллями, пов'язаними зі спостереженням, попередженням та поданням доповідей у місіях, і в цьому зв'язку, мандати всіх відповідних операцій з підтримки миру та політичних місій Організації Об'єднаних Націй, рекомендує направляти радників з питань захисту дітей для роботи у складі таких місій та закликає Генерального секретаря забезпечувати регулярну оцінку потреб у таких радниках та їх кількість та функції на етапах підготовки та продовження мандату кожної операції з підтримки;

16. закликає до подальшого здійснення операціями Організації Об'єднаних Націй щодо підтримки миру політики, що проводиться Генеральним секретарем, абсолютної нетерпимості щодо сексуальної експлуатації та

насильства та забезпечити повне дотримання їх персоналом кодексу поведінки Організації Об'єднаних Націй, знову звертається до Генерального секретаря з проханням продовжувати приймати і ні війська, продовжувати вживати відповідних превентивних заходів, таких як проведення перед розгортанням обов'язкової навчальної підготовки з питань захисту дітей, включаючи захист від сексуальної експлуатації та посягань, та забезпечити всю повноту відповідальності у випадках неправомірної поведінки їх персоналу;

17. наполегливо закликає далі всі структури Організації Об'єднаних Націй, включаючи місії з підтримки миру, політичні місії, відділення з миробудування, інші відділення, установи, фонди та програми Організації Об'єднаних Націй, приділяти всебічну увагу порушенням, жертвами яких стають діти, в рамках політики належної обережності, що носиться до Організації Об'єднаних Націй;

18. знову просить Генерального секретаря продовжувати представляти Раді всеосяжні щорічні доповіді про хід здійснення її резолюцій та заяв Голови про дітей та збройні конфлікти та забезпечувати, щоб у всіх його доповідях про ситуацію в конкретних країнах питання про дітей та збройні конфлікти висвітлювалося як окремий аспект;

19. ухвалює продовжувати активно займатися цим питанням.

Резолюція ПАРЄ 2482 (2023) «Правові та правозахисні аспекти агресії російської федерації проти України» від 26 січня 2023 р.

(неофіційний переклад)

1. Парламентська асамблея повторює, що збройний напад Російської Федерації та широкомасштабне вторгнення в Україну, розпочате 24 лютого 2022 року, є «агресією» згідно з положеннями Резолюції 3314 (XXIX) Генеральної Асамблеї Організації Об'єднаних Націй, прийнятої в 1974 році, і явно порушують Статут Організації Об'єднаних Націй. Спроба анексії українських областей Донецької, Херсонської, Луганської та Запорізької областей після незаконних «референдумів», організованих Російською Федерацією в цих областях у вересні 2022 року, є подальшою ескалацією агресії проти України. Це явно порушує принцип міжнародного права, згідно з яким жодне територіальне придбання в результаті застосування сили не може визнаватися законним. Вважатиметься, що Російська Федерація продовжує свою агресію до повного відновлення суверенітету, територіальної цілісності, єдності та політичної незалежності України в її міжнародно визнаних кордонах. Асамблея нагадує, що агресія, яка триває, є продовженням агресії, розпочатої 20 лютого 2014 року, яка включала вторгнення, окупацію та незаконну анексію Криму Російською Федерацією.

2. Асамблея зазначає, що агресія становила серйозне порушення Російською Федерацією Статуту Ради Європи (ETS № 1), яке виправдало безпрецедентне рішення Комітету міністрів про виключення Російської Федерації з Організації, відповідно до одностайної позиції, висловленої Асамблеєю у її Висновку 300 (2022).

3. Асамблея також зазначає, що Білорусь брала участь в агресії Російської Федерації проти України, оскільки дозволила Російській Федерації використовувати свою територію для здійснення актів агресії проти України. Його роль і співучасть повинні бути засуджені міжнародним співтовариством, а його лідери повинні бути притягнуті до відповідальності.

4. Асамблея вважає, що неспровоковані акти агресії, вчинені Російською Федерацією та Білоруссю, з огляду на їхній характер, масштаб і серйозність, становлять явні порушення Статуту Організації Об'єднаних Націй, зокрема заборони застосування сили, яка міститься в статті 2(4). Їм бракує будь-якого правдоподібного правового обґрунтування за jus ad bellum , наприклад самозахисту. Таким чином, ці дії відповідають визначенню злочину агресії, викладеному в статті 8-біс Статуту Міжнародного кримінального суду (МКС) і відповідно до міжнародного звичаєвого права. Російські та білоруські політичні та військові лідери, які планували, готували, ініціювали або здійснили ці дії, і які мали змогу контролювати або керувати політичними чи військовими діями держави, повинні бути ідентифіковані та притягнуті до відповідальності. Без їхнього рішення вести цю загарбницьку війну проти України, звірства, які з неї випливають (воєнні злочини, злочини

проти людяності та можливий геноцид), а також усі руйнування, смерть і збитки, спричинені війною, у тому числі внаслідок законних воєнних дій, не відбулися б. Як заявив Комітет ООН з прав людини, держави, які здійснюють акти агресії, як це визначено міжнародним правом, що призводять до позбавлення життя, порушують ipso facto право на життя, гарантоване статтею 6 Міжнародного пакту про громадянські та політичні права.

5. Асамблея зазначає, що МКС на даний момент не має юрисдикції щодо злочину агресії, вчиненого проти України, враховуючи, що жодна з Російської Федерації, Білорусі чи України не є сторонами Статуту МКС і що Рада Безпеки Організації Об'єднаних Націй не передала ситуацію до Прокурора МКС. Ймовірне застосування та зловживання правом вето з боку Російської Федерації в Раді Безпеки ООН робить таке звернення вкрай неправдоподібним за нинішніх обставин. Асамблея також зазначає, що немає іншого міжнародного кримінального трибуналу, компетентного переслідувати та карати злочини агресії, вчинені проти України. Національні органи прокуратури в Україні та інших країнах на основі принципів територіальності чи універсальної юрисдикції стикаються з багатьма правовими та практичними проблемами, зокрема щодо уявної неупередженості, легітимності та імунітету.

6. Тому Асамблея повторює свій одностайний заклик до держав-членів і держав-спостерігачів Ради Європи створити спеціальний міжнародний кримінальний трибунал для злочину агресії проти України, який має бути схвалений і підтриманий якомога більшою кількістю держав і міжнародних організацій, і, зокрема, Генеральною Асамблеєю Організації Об'єднаних Націй. Пропозицію про створення спеціального трибуналу щодо злочину агресії проти України наразі підтримали кілька національних парламентів та урядів, Європейський парламент, Європейська комісія, Парламентська асамблея Організації з безпеки та співробітництва в Європі та Парламентська асамблея Організації Північноатлантичного договору. Комітет міністрів привітав зусилля, які тривають у співпраці з Україною, щоб забезпечити відповідальність за злочин агресії. Асамблея вважає, що глави держав і урядів Ради Європи на своєму 4-му саміті в Рейк'явіку в травні 2023 року повинні надати політичну підтримку створенню такого трибуналу та надати експертну та технічну підтримку Ради Європи процесу його створення в тісній співпраці з іншими зацікавленими міжнародними організаціями та державами. Асамблея вважає, що Рада Європи повинна відігравати активну провідну роль у створенні спеціального трибуналу, брати участь у відповідних консультаціях і переговорах і надавати конкретну експертну та технічну підтримку процесу створення спеціального трибуналу.

7. Асамблея рішуче підтримує створення спеціального трибуналу, який мав би такі особливості:

7.1 його юрисдикція обмежуватиметься злочином агресії, вчиненим проти України, і поширюватиметься ratione temporis на агресію, розпочату Російською Федерацією в лютому 2014 року. Його юрисдикція включатиме роль і співучасть лідерів Білорусі в агресійній війні проти України;

7.2 його статут містив би визначення злочину агресії відповідно до статті 8 bis Статуту МКС та міжнародного звичаєвого права;

7.3 його статуту буде чітко вказано, що особисті імунітети не застосовуватимуться до посадових осіб держави, відповідно до практики інших міжнародних кримінальних трибуналів, і що функціональні імунітети в будь-якому випадку не будуть застосовуватися до злочину агресії. Офіційна посада глави держави чи уряду, члена уряду чи парламенту, обраного представника чи урядовця ні в якому разі не повинна звільняти обвинуваченого від кримінальної відповідальності за злочин агресії чи виправдовувати пом'якшене покарання. Цей принцип має застосовуватися до громадян держав, які не є учасниками установчого договору чи угоди, зокрема держав-агресорів та її спільників;

7.4 його статут містив би перелік прав обвинуваченого на справедливий судовий розгляд, а також посилання на принципи законності та non bis in idem відповідно до міжнародного права прав людини та Європейської конвенції з прав людини (ETS № 5, «Конвенція») у тлумаченні Європейського суду з прав людини;

7.5 його роль буде доповнювати юрисдикцію МКС і жодним чином не обмежуватиме та не впливатиме на здійснення останнім юрисдикції щодо воєнних злочинів, злочинів проти людяності та можливого геноциду, вчиненого в контексті триваючої агресії, та його юрисдикції в цілому. І МКС, і спеціальний трибунал повинні домовитися про практичні та правові питання, такі як обмін доказами, тримання підозрюваних під вартою, розробка загальних схем захисту свідків і послідовність судових процесів над особами, переслідуваними обома судами;

7.6 його місцеперебування має бути встановлено в Гаазі з метою забезпечення взаємодоповнюваності та співпраці з МКС та іншими міжнародними судами та установами;

7.7 Держави та міжнародні організації, які підтримують спеціальний трибунал, повинні надати йому достатні людські та фінансові ресурси, забезпечивши його повну незалежність та ефективне оперативне функціонування, беручи до уваги в його структурі той факт, що він, безумовно, не зможе відразу чи постійно працювати на повну потужність.

8. До створення спеціального трибуналу щодо злочину агресії проти України Асамблея закликає держави-члени та Раду Європи підтримати та надати конкретну експертну та технічну допомогу процесу створення тимчасової міжнародної прокуратури для розслідування злочину агресії у тісній співпраці з Генеральною прокуратурою України. Держави-члени повинні тісно співпрацювати з цим новим офісом і забезпечити у своєму внутрішньому законодавстві тісну судову співпрацю з ним. Такий офіс міг би бути за межами України, в ідеалі в Гаазі.

9. Паралельно зі створенням спеціального трибуналу, Асамблея закликає держави-члени та держави-спостерігачі, які ще не ратифікували Статут МКС або поправки до Кампали, зробити це якнайшвидше. Вони

також повинні вжити необхідних заходів для внесення змін до юрисдикційного режиму Статуту МКС, дозволивши Генеральній Асамблеї Організації Об'єднаних Націй передавати справи до МКС, коли Рада Безпеки Організації Об'єднаних Націй заблокована, або скасувавши існуючі обмеження юрисдикції щодо злочину агресії, щоб узгодити цей злочин з іншими злочинами, які підпадають під його юрисдикцію. Ці зміни зміцнять загальну послідовність, легітимність і універсальність міжнародного кримінального правосуддя, зокрема щодо злочину агресії. Пропозиція створити спеціальний трибунал для реагування на триваючу кримінальну агресію проти України та довгострокова реформа Статуту МКС, яка дозволить МКС переслідувати та карати подібні (майбутні) агресії, не є взаємовиключними і мають здійснюватися паралельно.

10. Асамблея обурена численними повідомленнями про жорстокості, грубі порушення прав людини та порушення міжнародного гуманітарного права, вчинені російськими військами або пов'язаними з ними збройними групами, і, зокрема, жахливою роллю Групи Вагнера в ході військових дій або в районах, тимчасово окупованих ними під час триваючої агресивної війни. Вони включають невибіркові напади на цивільних осіб і цивільні об'єкти, включаючи лікарні, школи, атомні електростанції, енергетичну та водну інфраструктуру та об'єкти культурної спадщини, з порушенням принципів розрізнення, пропорційності та обережності. Вони також включають:

– незасуджені страти цивільних осіб;
– цілеспрямовані вбивства;
– катування та жорстоке поводження з цивільним населенням і військовополоненими;
– насильницькі зникнення;
– викрадення;
– зґвалтування та інші форми сексуального насильства;
– незаконне утримання цивільних осіб;
– примусове переміщення та видворення громадян України, у тому числі дітей, до Російської Федерації або на окуповані Росією території;
– застосування фугасної зброї в населених пунктах;
– мародерство;
– примусова «паспортизація» та призов громадян України;
– суди та смертні вироки проти військовополонених.

Існують вагомі ознаки того, що багато з цих порушень становлять серйозні порушення Женевських конвенцій і військові злочини, а деякі навіть можуть кваліфікуватися як злочини проти людяності в рамках широкомасштабного чи систематичного нападу на цивільне населення в Україні.

11. Асамблея рішуче засуджує ці злочини та повторює свій заклик до міжнародної спільноти надіслати чітке повідомлення про те, що особи, які вчинили військові злочини та злочини проти людяності, будуть притягнуті до

відповідальності та що безкарність за такі злочини є неприйнятною. Це однаково стосується виконавців нижчого рангу та тих, хто несе командну відповідальність за злочини. Згідно з міжнародним правом, як Російська Федерація, так і Україна несуть основну відповідальність за розслідування та судове переслідування таких злочинів і притягнення винних до відповідальності.

12. Асамблея зазначає, що є все більше доказів того, що офіційна російська риторика, яка використовується для виправдання повномасштабного вторгнення та агресії проти України, так званого процесу «деукраїнізації», має ознаки публічного підбурювання до геноциду або виявляє геноцидний намір знищити українську національну групу як таку або принаймні її частину. Він нагадує, що Конвенція 1948 року про попередження злочину геноциду та покарання за нього (далі – Конвенція про геноцид), учасниками якої є як Україна, так і Російська Федерація, забороняє пряме та публічне підбурювання до вчинення геноциду та замах на геноцид. Він також із глибоким занепокоєнням зазначає, що деякі дії, вчинені російськими військами проти українських цивільних осіб, можуть підпадати під статтю II Конвенції про геноцид, такі як вбивства та примусове переміщення дітей однієї групи до іншої з метою русифікації шляхом усиновлення російськими сім'ями та/або переведення до російських дитячих будинків чи житлових закладів, таких як літні табори.

13. Асамблея нагадує, що всі держави-учасниці Конвенції про геноцид зобов'язані карати геноцид. Згідно з тлумаченням Міжнародного Суду ООН, вони також мають зобов'язання запобігати геноциду та відповідний обов'язок діяти, який виникає в той момент, коли держава дізнається або повинна була дізнатися про існування серйозного ризику вчинення геноциду.

14. Асамблея зазначає, що міжнародні та національні механізми відповідальності вже існують для розслідування, судового переслідування та, у відповідних випадках, покарання за воєнні злочини, злочини проти людяності та можливий геноцид, скоєний під час війни, що триває. До них належать МКС, який має юрисдикцію щодо таких злочинів, нібито скоєних на території України; система кримінальної юстиції України; і системи кримінального правосуддя третіх держав, які мають юрисдикцію на основі принципу універсальної юрисдикції або принципів активної чи пасивної правосуб'єктності. Асамблея вітає передачу 43 державами-учасницями Статуту МКС інформації про поточну ситуацію в Україні до Прокурора МКС. Він рішуче підтримує розслідування, розпочаті прокурором МКС, Генеральною прокуратурою України та третіми країнами, і вітає створення спільної слідчої групи для координації відповідних зусиль.

15. Асамблея закликає держави-члени та держави-спостерігачі Ради Європи:

15.1 повністю підтримати розслідування, розпочате Прокурором МКС щодо ситуації в Україні, шляхом обміну будь-якими доказами, якими вони володіють, та надання належних людських і фінансових ресурсів МКС, що дозволить йому протистояти збільшеному та безпрецедентному навантаженню;

15.2 допомагати українській владі та, зокрема, Генеральній прокуратурі в їхніх поточних зусиллях з розслідування передбачуваних міжнародних злочинів, скоєних в Україні, шляхом посилення їх спроможності, надання ресурсів та експертних знань, у тому числі судово-медичних експертів, і, у відповідних випадках, шляхом збору, збереження та обміну доказами від потенційних жертв і свідків, які втекли з України, відповідно до стандартів прав людини, щоб забезпечити їх прийнятність у кримінальних справах. провадження;

15.3 надавати експертну підтримку українській владі в її зусиллях з розслідування сексуального насильства, пов'язаного з конфліктом, про яке жертви часто не повідомляють;

15.4 використовувати принцип універсальної юрисдикції або інші принципи (активної чи пасивної правосуб'єктності) для розслідування та судового переслідування ймовірних міжнародних злочинів, скоєних в Україні;

15.5 приєднатися або співпрацювати зі спільною слідчою групою, створеною Україною та деякими державами-членами Європейського Союзу під егідою Агентства Європейського Союзу зі співробітництва у сфері кримінальної юстиції (Євроюст) та за участю Прокурора МКС, з метою обміну доказами та інформацією у зв'язку з поточними розслідуваннями підозрюваних злочинів, скоєних в Україні;

15.6 якомога ширше використовувати положення Ради Європи та інші міжнародні документи про взаємну правову допомогу з метою збору, передачі та використання доказів у зв'язку зі звинуваченими злочинами, скоєними в Україні, і, якщо необхідно, передбачити їх розширення;

15.7 підтримувати роботу українських і міжнародних неурядових організацій, а також правозахисників і журналістів на місцях у зборі доказів і документації передбачуваних міжнародних злочинів або наданні різних видів допомоги жертвам і свідкам, у тому числі щодо примусового переміщення дітей до Російської Федерації та на окупованих Росією територій;

15.8 забезпечити посилену координацію та узгодженість між усіма механізмами підзвітності та залученими учасниками з метою запобігання дублюванню та підвищення ефективності;

15.9 ратифікувати Римський статут МКС і поправки до нього, включаючи поправки Кампали, якщо вони ще не зробили цього.

16. Асамблея закликає українську владу суворо виконувати свої зобов'язання згідно з міжнародним гуманітарним правом і проводити ретельне розслідування всіх передбачуваних військових злочинів і порушень міжнародного гуманітарного права, які ймовірно вчинені російськими або українськими силами та комбатантами, незалежно від приналежності злочинця чи жертви. Усі судові процеси в українських судах мають проводитися з дотриманням права підозрюваних на справедливий суд відповідно до міжнародного права прав людини та міжнародного гуманітарного права. З цією метою Асамблея закликає українську владу

співпрацювати з міжнародними спостерігачами за судовими процесами та розглянути можливість запрошення міжнародних юристів для участі в майбутніх судових процесах. Винесені обвинувальні вироки мають відповідати принципу законності, закріпленому в статті 7 Європейської конвенції з прав людини, яка не може бути відступлена під час війни.

17. Асамблея також закликає українську владу приділити особливу увагу активізації всіх відповідних процедур для збору інформації та забезпечення безпечного повернення примусово переміщених українських дітей з Російської Федерації та окупованих Росією територій.

18. Асамблея вітає ухвалення 14 листопада 2022 року Генеральною Асамблеєю Організації Об'єднаних Націй резолюції під назвою «Сприяння виправленню та відшкодуванню за агресію проти України», в якій визнається, що Російська Федерація повинна нести правові наслідки всіх своїх міжнародно-протиправних дій в Україні або проти України, у тому числі шляхом відшкодування шкоди та збитків, спричинених такими діями. Ця резолюція також визнає необхідність створення міжнародного механізму для відшкодування пов'язаних збитків, збитків або травм і рекомендує державам-членам у співпраці з Україною створити міжнародний реєстр збитків.

19. У цьому контексті Асамблея повторює свій заклик до всіх держав-членів Ради Європи створити міжнародний механізм компенсації, включаючи міжнародний реєстр збитків, у співпраці з українською владою. Асамблея підкреслює порівняльну перевагу Ради Європи завдяки досвіду, отриманому Європейським судом з прав людини та Комітетом міністрів у оцінці та виконанні позовів про справедливу сатисфакцію за серйозні порушення прав людини, і вважає, що Організація повинна відігравати провідну роль у створенні та управлінні майбутнім механізмом. Такий механізм мав би такі особливості:

19.1 вона буде встановлена багатостороннім договором або угодою, відкритою для всіх держав-однодумців за підтримки ООН, Ради Європи, Європейського Союзу та інших міжнародних організацій;

19.2 він включатиме як перший крок реєстр збитків, який створить облік доказів і претензій щодо збитків, збитків або збитків, заподіяних усім фізичним і юридичним особам в Україні, а також державі Україна внаслідок порушення міжнародного права, що випливає з агресії Російської Федерації проти України;

19.3 він включав би на більш пізньому етапі міжнародну компенсаційну комісію, уповноважену розглядати та виносити рішення щодо претензій, поданих і задокументованих реєстром, а також компенсаційний фонд, з якого виплачувалися б компенсації заявникам, які виграли претензії. Установчий договір або угода регулюватиме такі питання, як фінансування компенсаційного фонду, виконання компенсаційних рішень і те, як рішення інших міжнародних органів і судів щодо відшкодування та компенсації у зв'язку з російською агресією, такі як рішення Європейського суду з прав людини, можуть бути виконані через такий механізм.

20. Асамблея, повторюючи свої попередні рекомендації, адресовані Російській Федерації з моменту початку її агресії проти України, закликає Російську Федерацію:

20.1 негайно та безумовно припинити агресію проти України;

20.2 повністю та беззастережно вивести свої окупаційні сили, включно з власними військовими та довіреними особами, з міжнародно визнаної території України;

20.3 суворо дотримуватись своїх зобов'язань згідно з міжнародним правом, включаючи Статут Організації Об'єднаних Націй, міжнародне право прав людини та міжнародне гуманітарне право;

20.4 негайно припинити напади на цивільних осіб і цивільні об'єкти, включаючи масові невибіркові напади, забезпечити повну повагу до принципів розрізнення, пропорційності та запобіжних заходів і надати Міжнародному комітету Червоного Хреста повний доступ для відвідування військовополонених;

20.5 негайно припинити примусову депортацію та переміщення українських цивільних осіб, у тому числі дітей, до Російської Федерації та на окупованих Росією територій, дозволити їх безпечне повернення та, у випадку дітей, забезпечити їх негайне возз'єднання зі своїми родинами;

20.6 ефективно розслідувати всі звинувачення у військових злочинах, злочинах проти людяності та можливому геноциді, вчинених російськими військами та пов'язаними з ними збройними групами, і забезпечити належним чином судове переслідування та покарання всіх винуватців і осіб, які несуть командну відповідальність;

20.7 співпрацювати з розслідуваннями та провадженнями в МКС і Міжнародному суді (МС) і виконувати їхні рішення, включаючи наказ МС від 16 березня 2022 року про те, що Російська Федерація повинна негайно призупинити військові операції, які вона розпочала 24 лютого 2022 року на території України;

20.8 співпрацювати з Незалежною міжнародною слідчою комісією ООН щодо України та виконувати її рекомендації;

20.9 співпрацювати з провадженням у Європейському суді з прав людини стосовно дій чи бездіяльності, які можуть становити порушення Конвенції, за умови, що вони мали місце до 16 вересня 2022 року, зокрема в контексті міждержавної справи Україна проти Росії (X) щодо ймовірних масових і грубих порушень прав людини, вчинених Російською Федерацією в Україні з 24 лютого 2022 року, та будь-якої пов'язаної особи заяви проти Російської Федерації та дотримуватись тимчасових заходів, визначених Судом відповідно до Правила 39 Регламенту Суду в контексті цього провадження.

21. Крім того, Асамблея пропонує:

21.1 Європейський суд з прав людини продовжити пріоритетність розгляду міждержавних та індивідуальних заяв проти Російської Федерації,

що випливають із триваючої агресійної війни;

21.2 членам Ради Безпеки Організації Об'єднаних Націй розглянути питання про голосування та не перешкоджати прийняттю резолюції Ради Безпеки, яка вимагає передачі ситуації в Україні до Прокурора МКС відповідно до Розділу VII Статуту Організації Об'єднаних Націй;

21.3 Генеральна Асамблея Організації Об'єднаних Націй підтримати та схвалити створення спеціального міжнародного кримінального трибуналу для злочину агресії проти України та міжнародного механізму компенсації за шкоду, збитки та збитки, заподіяні державі Україна, а також фізичним і юридичним особам в Україні внаслідок російської агресивної війни;

21.4 Європейський Союз має тісно координувати свої зусилля з Радою Європи для забезпечення комплексної системи відповідальності за агресію Російської Федерації проти України, включаючи злочин агресії, військові злочини, злочини проти людяності, можливий геноцид і відшкодування збитків.

21. Асамблея закликає Білорусь і діючий режим утримуватися від будь-якої подальшої участі в агресії, включаючи дозвіл на використання її території Російською Федерацією для вчинення актів агресії проти України, і виконувати свої зобов'язання згідно з міжнародним правом.

22. Асамблея вважає нездатність Організації Об'єднаних Націй та її Ради Безпеки протистояти російській агресії через зловживання правом вето як реальну загрозу міжнародному правопорядку та демократичній безпеці держав-членів Ради Європи. У цьому відношенні Асамблея підтримує всі зусилля та дискусії щодо розблокування ситуації в Організації Об'єднаних Націй і підвищення ефективності Організації Об'єднаних Націй, включаючи заклик запросити консультативний висновок у Міжнародного Суду щодо можливих обмежень права вето, закладених у Статуті Організації Об'єднаних Націй та загальних принципах права.

23. Асамблея повинна продовжувати стежити за розвитком подій, пов'язаних з агресією Російської Федерації проти України та її правовими аспектами та аспектами прав людини. Після закінчення військових дій Асамблея повинна розглянути можливість проведення однієї зі своїх сесій у Києві на знак солідарності з Україною.

Резолюція ПАРЄ 2495 (2023) «Депортації та насильницькі переміщення українських дітей та інших цивільних осіб до російської федерації або на тимчасово окуповані території України: створення умов для їхнього безпечного повернення, припинення цих злочинів та покарання винних» від 27 квітня 2023 року

(неофіційний переклад)

1. Повномасштабна загарбницька війна, розв'язана Російською Федерацією проти України, є масовим і триваючим порушенням міжнародного права та трагедією людських страждань. Примусове переміщення цивільного населення України, зокрема дітей раннього віку до 17 років, до Російської Федерації або на тимчасово окуповані українські території є особливо серйозною ознакою цієї агресії. Потрібні термінові дії, підтверджені документацією та моніторингом того, що сталося і продовжує відбуватися, встановлення відповідальності та притягнення до відповідальності всіх винних на всіх рівнях відповідальності.

2. Організація Об'єднаних Націй, Рада Європи, Європейський парламент та Організація з безпеки та співробітництва в Європі рішуче засудили протягом останніх місяців і тижнів практику примусового переміщення та депортації цивільних осіб, зокрема дітей, Російською Федерацією. Нав'язуючи цю практику, Російська Федерація часто нав'язує їм російське громадянство, що також призводить до порушення права дітей на особистість та сприяє незаконному усиновленню українських дітей російськими родинами. Така практика заборонена міжнародним гуманітарним правом, правом прав людини та кримінальним правом і заслуговує на переслідування як військові злочини та злочини проти людяності. У випадку примусово переміщених дітей злочин геноциду підняв свою голову, і його необхідно ретельно розслідувати та переслідувати.

3. Українська влада та національні та міжнародні правозахисні організації інтенсивно працюють над документуванням і розслідуванням примусового переміщення та депортації цивільних осіб, а також для пошуку, підтримки та визволення жертв і возз'єднання їх із сім'ями та домом. Їхнім зусиллям заважає надзвичайно складний, ворожий контекст і умови підступу, в яких Російська Федерація застосовує ці практики.

4. Практика незаконної депортації українців до Російської Федерації з тимчасово окупованих територій у Донецькій та Луганській областях започаткована ще до початку повномасштабної агресії Російської Федерації проти України 24 лютого 2022 року у формі депортації до Російської Федерації дітей із дитячих будинків та дітей з інвалідністю зі спеціалізованих закладів. З того часу ця практика посилилася та розвинулася, і вона явно планується та організовується систематично в рамках державної політики. Вони передбачають усі рівні прийняття політичних рішень згори до низу та виконання адміністративними органами та державними установами Російської Федерації, особливо щодо примусового переміщення, депортації та виховання українських дітей.

5. При визначенні обсягу та масштабів примусових переселень та депортацій важко встановити точні цифри з огляду на триваючу агресію, відсутність доступу до тимчасово окупованих територій України та підступи з боку Російської Федерації щодо обставин примусових переселень та депортацій та поточного місця перебування жертв. Тим не менш, різні джерела та дані свідчать про те, що багато тисяч українців є жертвами такої практики і що людська ціна та наслідки цієї практики сьогодні та в майбутньому є величезними. Станом на середину квітня 2023 року український уряд заявив, що зібрав звіти про понад 19 384 дітей, класифікованих як «депортовані» до Російської Федерації, лише 361 з яких, за даними влади, повернулися додому. Тому залишилося багато тисяч дітей та інших мирних жителів, долю яких необхідно з'ясувати.

6. Парламентська асамблея засуджує дії російської влади в порушення своїх зобов'язань за міжнародним гуманітарним правом, які полягають у невиправданих затримках у репатріації дітей та перешкодах возз'єднанню сімей, розділених внаслідок цього збройного конфлікту. Також засуджується порушення прав депортованих українських дітей на збереження своєї особистості, визначених Конвенцією ООН про права дитини (стаття 8), практикою примусового прийняття російського громадянства та влаштування дітей на виховання в сім'ї громадян Російської Федерації.

7. Незважаючи на труднощі зі встановленням остаточних даних про кількість залучених осіб або про поточну долю жертв, докази вказують на різні практики, про які широко повідомляють жертви та свідки та які вказують на систематичну політику Російської Федерації. До них належать:

7.1 шляхом навмисного націлювання та руйнування цивільної інфраструктури, надзвичайного тиску з боку російських військових та пов'язаних з Росією посадових осіб, щоб змусити українських цивільних осіб тікати від бойових дій, маючи лише можливість переселитися до Російської Федерації, на окуповані Росією території України чи до Білорусі;

7.2 »фільтрація» українських цивільних осіб російськими військовими та пов'язаними з Росією офіційними особами, включаючи нав'язливі обшуки їхніх тіл і речей, агресивні допити та вилучення величезної кількості особистих і біометричних даних. У деяких випадках цивільні особи піддавалися тортурам і жорстокому поводженню; багато з них були затримані, а деякі зникли, за словами членів сімей;

7.3 примусове переміщення дітей до Російської Федерації та на тимчасово окуповані території України для розміщення у прийомних сім'ях, російських дитячих будинках або інтернатних закладах, у тому числі «літніх таборах», а також сприяння усиновленню таких дітей російськими родинами. Сюди входять діти-сироти та діти з обмеженими можливостями, а також діти, які були переміщені з батьками чи без них, і діти, батьки яких погодилися дозволити окупаційній владі перевезти їх у «відпочинкові» табори, з яких вони ніколи не повернулися;

7.4 практика «перевиховання» дітей, вилучених із домівок і сімей, як в інтернатних закладах, так і в прийомних чи прийомних сім'ях. Ця практика називається «русифікацією», яка передбачає заборону розмовляти українською мовою чи будь-яким чином виражати свою українську ідентичність і культуру, обов'язкове знайомство з російською мовою і культурою через заняття, загальне вплив пануючої пропаганди через ЗМІ, викладання російської версії історії, відвідування «патріотичних» сайтів, військову підготовку та очорнення української мови, культури та історії. У деяких випадках дітям (часто неправдиво) повідомляли, що їхні батьки померли; більшість із них не може дізнатися, де вони знаходяться, як зв'язатися зі своїми сім'ями чи отримати будь-яку допомогу, і багато хто страждає від знущань і психологічних переслідувань.

8. Організований і систематичний характер залучених практик і подібні характеристики таких операцій, як географічно (у різних тимчасово окупованих регіонах), так і в часі (зокрема до повномасштабної агресії, яка почалася в лютому 2022 року), вказують на висновок, що ці злочини не є ані випадковими, ані незапланованими. Ці злочини свідчать про намір знищити Україну та українську ідентичність, а також культурні та мовні особливості її народу. Примусове переміщення, незаконна депортація та «перевиховання» дітей, які є особливо вразливими та потребують захисту, є огидними з їх метою знищити всі зв'язки та особливості української ідентичності дітей.

9. Асамблея зазначає, що як Російська Федерація, так і Україна є сторонами, які підписали найважливіші договори з гуманітарного права, які застосовуються до міжнародних збройних конфліктів: Женевська конвенція про захист цивільного населення під час війни (Женевська конвенція IV, 1949 р.) і Додатковий протокол до Женевських конвенцій від 12 серпня 1949 р., що стосується захисту жертв міжнародних збройних конфліктів (Протокол I, 1977). Інші відповідні міжнародні договори включають Статут Організації Об'єднаних Націй (1945), Європейську конвенцію Ради Європи про права людини (ETS № 5, 1950), Міжнародний пакт про громадянські та політичні права (1966), Гаазькі конвенції 1899 та 1907 років щодо законів і звичаїв сухопутної війни, Конвенцію про запобігання злочину геноциду та покарання за нього (Конвенція про геноцид, 1948), Римського статуту Міжнародного кримінального суду (1998), Міжнародної конвенції про захист усіх осіб від насильницьких зникнень (2010) і Конвенції ООН про права дитини (1989) і додаткових протоколів до неї.

10. Асамблея підкреслює, що примусове переміщення дітей з однієї групи в іншу з наміром знищити, повністю або частково, національну, етнічну, расову чи релігійну групу розглядається як злочин геноциду відповідно до пункту (e) статті 2 Конвенції про геноцид, що збігається з документальними доказами депортації та примусового переміщення українських дітей до Російської Федерації або на території, тимчасово окуповані Росією.

11. Асамблея також нагадує про свою Резолюцію 2367 (2021) »Захист жертв свавільного переміщення», свою Резолюцію 2448 (2022) »Гуманітарні наслідки та внутрішнє та зовнішнє переміщення у зв'язку з агресією Російської Федерації проти України» та свою Резолюцію 2482 (2023)« Правові та правозахисні аспекти Російської Федерації агресія проти України», в якій, зокрема, посилається на Конвенцію проти геноциду в частині примусового переміщення дітей.

12. Асамблея вітає рішення Міжнародного кримінального суду від 17 березня 2023 року про видачу ордерів на арешт президента Російської Федерації Володимира Путіна та російського уповноваженого з прав дитини Марії Львової-Бєлової за військові злочини незаконної депортації та переміщення населення, зокрема дітей, з тимчасово окупованих територій України до Російської Федерації.

13. Асамблея підтримує Генерального секретаря Ради Європи у закликах до участі цієї Організації у визначенні відповідальності та забезпеченні правосуддя за агресію Російської Федерації проти України, включаючи створення, у співпраці з Україною, міжнародного реєстру збитків, який слугуватиме записом у документальній формі доказів і претензій щодо збитків, збитків чи збитків усім зацікавленим фізичним і юридичним особам, а також державі Україна, спричинених міжнародно-протиправні дії Російської Федерації в Україні або проти неї, а також для сприяння та координації збору доказів.

14. Асамблея також підтримує необхідність ретельної реєстрації, збору та оцінки доказів злочину геноциду, як це передбачено як Римським статутом, так і Конвенцією про геноцид. Асамблея підтримує розслідування та судове переслідування державної політики примусового переміщення та депортації українських дітей Російською Федерацією та потенційних позовів України до Міжнародного кримінального суду та Міжнародного суду ООН.

15. Асамблея також підтримує рекомендації, висунуті в березні 2023 року Комісаром Ради Європи з прав людини, закликаючи до створення конкретних механізмів і рішень для возз'єднання дітей з їхніми сім'ями, зокрема через ідентифікацію та реєстрацію дітей без супроводу та розлучених дітей з України та спрощення процедур розшуку та возз'єднання сімей.

16. У світлі всього вищезазначеного, Асамблея закликає вжити негайних і термінових заходів для припинення практики незаконного примусового переміщення та депортації, яка зараз здійснюється Російською Федерацією проти українського населення, і особливо її політики та практики, пов'язаної з вилученням дітей із їхніх сімей та домівок та їх подальшим поглинанням російським суспільством і культурою та нав'язуванням російської ідентичності. Асамблея наголошує на необхідності реєстрації та моніторингу окремих випадків, як для того, щоб забезпечити механізми швидкого відшкодування, так і для збору доказів притягнення до відповідальності з метою притягнення винних на всіх рівнях відповідальності до відповідальності.

17. Асамблея закликає Російську Федерацію:

17.1 що стосується особливо гострого становища українських дітей, які перебувають у руках Російської Федерації, негайно та беззастережно припинити незаконне примусове переміщення та депортацію українських дітей до Російської Федерації, Білорусі або на тимчасово окуповані українські території; зупинити будь-які поточні процедури усиновлення; припинити нав'язування російського громадянства; відновити зв'язки дітей з батьками або опікунами та повернути їх на батьківщину або відпустити до безпечної третьої країни;

17.2 забезпечити безперешкодний, негайний і безпечний доступ представникам і персоналу відповідних органів Організації Об'єднаних Націй та інших міжнародних правозахисних і гуманітарних механізмів і організацій, таких як Міжнародний Комітет Червоного Хреста; надавати достовірну та вичерпну інформацію про кількість та місцезнаходження українських дітей; і забезпечити гідне поводження з ними та безпечне повернення;

17.3 повною мірою співпрацювати з Комітетом з прав дитини ООН у встановленні фактів на основі доповіді, наданої останньому Human Rights Watch у листопаді 2022 року щодо огляду дотримання Росією Конвенції про права дитини;

17.4 припинити всі практики, пов'язані з процесом «фільтрації», незаконної депортації та примусового переміщення цивільних осіб та інших осіб, які перебувають під захистом, з території України та звільнити всіх, хто все ще перебуває на «фільтраційних» пунктах; забезпечити, щоб евакуація цивільних осіб із небезпечних зон відбувалася на основі їхнього повного відома та згоди та з можливістю переміщення в межах України або в безпечні пункти призначення за їхнім вибором.

18. Асамблея закликає міжнародне співтовариство рішуче та послідовно засуджувати та вживати всіх можливих заходів, щоб запобігти продовженню цих злочинів, підтримати українську владу та інших у старанному зборі доказів і доказів, а також забезпечити виявлення та притягнення винних на всіх рівнях до відповідальності. Він також закликає:

18.1 Держави-учасниці Римського статуту повинні вжити всіх можливих заходів для виконання своїх зобов'язань щодо виконання ордерів на арешт, уже виданих Міжнародним кримінальним судом, і підтримувати судове переслідування та притягнення до відповідальності всіх інших відповідальних осіб. Зокрема, названі особи, щодо яких міжнародні правозахисні організації притягнули пряму відповідальність, включають прем'єр-міністра Російської Федерації, міністрів освіти і охорони здоров'я, уповноваженого з прав людини та першого заступника керівника апарату президента Росії, самопроголошеного президента Білорусі Олександра Лукашенка, а на регіональному рівні – губернаторів Краснодарського, Магаданського, Камчатського країв, президента Татарстану та голову Республіки Адигея;

18.2 Міжнародний кримінальний суд розглянути з усією серйозністю можливе судове переслідування злочину геноциду щодо державної політики Російської Федерації щодо українських дітей, яка зараз знаходиться в її руках, і заохочувати держави-учасниці розглянути можливість притягнення до кримінальної відповідальності за всі злочини в своїх національних кримінальних судах, де можлива юрисдикція (в Україні або в судах третіх сторін з універсальною юрисдикцією);

18.3 владі України забезпечити, щоб громадяни України, які були примусово переміщені до Росії, включно з чоловіками віком від 18 до 60 років, не зазнавали жодних правових наслідків за таку передачу після повернення в Україну;

18.4 міжнародне співтовариство посилити співпрацю з Європейським Союзом з метою припинення злочинів примусового переміщення та депортації українських цивільних осіб Російською Федерацією, створення умов для безпечного повернення або поселення українських дітей у безпечній третій країні в Європі, запобігання усиновленню українських дітей з імовірним незаконним російським громадянством громадянами держав-членів Ради Європи та покарання винних, як підкреслили в Раді Європейського Союзу та Європейській Комісії. заяви в Європейському парламенті 19 квітня 2023 року.

19. Асамблея закликає держави-члени Ради Європи:

19.1 надати всю можливу політичну та фінансову підтримку механізмам і заходам Ради Європи, які впроваджені для підтримки її держави-члена України, включно з Планом дій для України «Стійкість, відновлення та реконструкція» (2023-2026) та Експертно-консультативною групою при Офісі Генерального прокурора України;

19.2 підтримати Україну в її зусиллях щодо документування та моніторингу ситуації українських громадян, особливо дітей, які були примусово переміщені або депортовані Російською Федерацією, а також надати свою політичну, матеріально-технічну та фінансову підтримку для розробки ефективного та швидкого механізму виявлення, визначення місцезнаходження та репатріації жертв в Україну або безпечну третю країну;

19.3 у цих зусиллях надавати підтримку та допомогу у зміцненні координації між усіма відповідними національними органами та установами в Україні та роботі Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини;

19.4 підтримувати українську владу в розробці швидкого механізму виявлення, визначення місцезнаходження та репатріації жертв в Україну або безпечну третю країну, зокрема шляхом зміцнення платформи «Діти війни» та просування програми «Возз’єднаймо Україну», а також надавати дітям, які повертаються, необхідну підтримку, зокрема екстрену та постійну психологічну підтримку;

19.5 забезпечити, щоб Директива про тимчасовий захист (2001/55/ЕС) державами-членами Європейського Союзу та інші тимчасові заходи захисту ефективно застосовувалися до всіх українців, які бажають в’їхати на кордоні Європейського Союзу з Російською Федерацією, з дійсними або непошкодженими проїзними документами або без них;

19.6 підтримувати та сприяти діяльності організацій громадянського суспільства, які займаються захистом прав громадян України, переміщених осіб та біженців;

19.7 посилити роботу відділів стратегічної комунікації та незалежних ЗМІ, які сприяють розвінчуванню російських кампаній дезінформації, оскільки поширення фактів про злочини Росії є важливим для надання допомоги жертвам та відновлення справедливості.

20. Підкріплюючи все вищесказане та окрім негайних заходів, які мають бути вжиті для захисту українських цивільних осіб і дітей сьогодні, Асамблея ще раз наголошує, що особи, які вчинили злочини згідно з міжнародним правом, включаючи злочин агресії проти іншої країни, військові злочини, злочини проти людяності та геноцид, мають бути ідентифіковані та притягнуті до відповідальності. Напередодні 4-го саміту глав держав і урядів Ради Європи в Рейк'явіку він закликає держави-члени та міжнародне співтовариство в цілому проголосити та підтвердити свою прихильність цій меті, швидко встановити механізми та процеси, необхідні для досягнення цієї мети, і залишатися непохитними у своїх спільних зусиллях для забезпечення справедливості.

РОЗДІЛ ІІ. ЗАКОНИ УКРАЇНИ, ЩО РЕГУЛЮЮТЬ ЗАХИСТ ПРАВ ДІТЕЙ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Конституція України від 28 червня 1996 року (витяг)

Розділ І. ЗАГАЛЬНІ ЗАСАДИ

Стаття 3. Людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю.

Права і свободи людини та їх гарантії визначають зміст і спрямованість діяльності держави. Держава відповідає перед людиною за свою діяльність. Утвердження і забезпечення прав і свобод людини є головним обов'язком держави.

Стаття 8. В Україні визнається і діє принцип верховенства права.

Конституція України має найвищу юридичну силу. Закони та інші нормативно-правові акти приймаються на основі Конституції України і повинні відповідати їй.

Норми Конституції України є нормами прямої дії. Звернення до суду для захисту конституційних прав і свобод людини і громадянина безпосередньо на підставі Конституції України гарантується.

Стаття 17. Захист суверенітету і територіальної цілісності України, забезпечення її економічної та інформаційної безпеки є найважливішими функціями держави, справою всього Українського народу.

Оборона України, захист її суверенітету, територіальної цілісності і недоторканності покладаються на Збройні Сили України.

Забезпечення державної безпеки і захист державного кордону України покладаються на відповідні військові формування та правоохоронні органи держави, організація і порядок діяльності яких визначаються законом.

Збройні Сили України та інші військові формування ніким не можуть бути використані для обмеження прав і свобод громадян або з метою повалення конституційного ладу, усунення органів влади чи перешкоджання їх діяльності.

Держава забезпечує соціальний захист громадян України, які перебувають на службі у Збройних Силах України та в інших військових формуваннях, а також членів їхніх сімей.

На території України забороняється створення і функціонування будь-яких збройних формувань, не передбачених законом.

На території України не допускається розташування іноземних військових баз.

Розділ ІІ. ПРАВА, СВОБОДИ ТА ОБОВ'ЯЗКИ ЛЮДИНИ І ГРОМАДЯНИНА

Стаття 21. Усі люди є вільні і рівні у своїй гідності та правах. Права і свободи людини є невідчужуваними та непорушними.

Стаття 22. Права і свободи людини і громадянина, закріплені цією Конституцією, не є вичерпними.

Конституційні права і свободи гарантуються і не можуть бути скасовані.

При прийнятті нових законів або внесенні змін до чинних законів не допускається звуження змісту та обсягу існуючих прав і свобод.

Стаття 23. Кожна людина має право на вільний розвиток своєї особистості, якщо при цьому не порушуються права і свободи інших людей, та має обов'язки перед суспільством, в якому забезпечується вільний і всебічний розвиток її особистості.

Стаття 24. Громадяни мають рівні конституційні права і свободи та є рівними перед законом.

Не може бути привілеїв чи обмежень за ознаками раси, кольору шкіри, політичних, релігійних та інших переконань, статі, етнічного та соціального походження, майнового стану, місця проживання, за мовними або іншими ознаками.

Рівність прав жінки і чоловіка забезпечується: наданням жінкам рівних з чоловіками можливостей у громадсько-політичній і культурній діяльності, у здобутті освіти і професійній підготовці, у праці та винагороді за неї; спеціальними заходами щодо охорони праці і здоров'я жінок, встановленням пенсійних пільг; створенням умов, які дають жінкам можливість поєднувати працю з материнством; правовим захистом, матеріальною і моральною підтримкою материнства і дитинства, включаючи надання оплачуваних відпусток та інших пільг вагітним жінкам і матерям.

{Офіційне тлумачення положення статті 24 див. в Рішенні Конституційного Суду № 9-рп/2012 від 12.04.2012}

Стаття 25. Громадянин України не може бути позбавлений громадянства і права змінити громадянство.

Громадянин України не може бути вигнаний за межі України або виданий іншій державі.

Україна гарантує піклування та захист своїм громадянам, які перебувають за її межами.

Стаття 26. Іноземці та особи без громадянства, що перебувають в Україні на законних підставах, користуються тими самими правами і свободами, а також несуть такі самі обов'язки, як і громадяни України, – за винятками, встановленими Конституцією, законами чи міжнародними договорами України.

Іноземцям та особам без громадянства може бути надано притулок у порядку, встановленому законом.

Стаття 27. Кожна людина має невід'ємне право на життя.

Ніхто не може бути свавільно позбавлений життя. Обов'язок держави – захищати життя людини.

Кожен має право захищати своє життя і здоров'я, життя і здоров'я інших людей від протиправних посягань.

Стаття 28. Кожен має право на повагу до його гідності.

Ніхто не може бути підданий катуванню, жорстокому, нелюдському або такому, що принижує його гідність, поводженню чи покаранню.

Жодна людина без її вільної згоди не може бути піддана медичним, науковим чи іншим дослідам.

Стаття 29. Кожна людина має право на свободу та особисту недоторканність.

Ніхто не може бути заарештований або триматися під вартою інакше як за вмотивованим рішенням суду і тільки на підставах та в порядку, встановлених законом.

У разі нагальної необхідності запобігти злочинові чи його перепинити уповноважені на те законом органи можуть застосувати тримання особи під вартою як тимчасовий запобіжний захід, обґрунтованість якого протягом сімдесяти двох годин має бути перевірена судом. Затримана особа негайно звільняється, якщо протягом сімдесяти двох годин з моменту затримання їй не вручено вмотивованого рішення суду про тримання під вартою.

Кожному заарештованому чи затриманому має бути невідкладно повідомлено про мотиви арешту чи затримання, роз'яснено його права та надано можливість з моменту затримання захищати себе особисто та користуватися правничою допомогою захисника.

{Частина четверта статті 29 із змінами, внесеними згідно із Законом № 1401-VIII від 02.06.2016}

Кожний затриманий має право у будь-який час оскаржити в суді своє затримання.

Про арешт або затримання людини має бути негайно повідомлено родичів заарештованого чи затриманого.

Стаття 30. Кожному гарантується недоторканність житла.

Не допускається проникнення до житла чи до іншого володіння особи, проведення в них огляду чи обшуку інакше як за вмотивованим рішенням суду.

У невідкладних випадках, пов'язаних із врятуванням життя людей та майна чи з безпосереднім переслідуванням осіб, які підозрюються у вчиненні злочину, можливий інший, встановлений законом, порядок проникнення до житла чи до іншого володіння особи, проведення в них огляду і обшуку.

Стаття 31. Кожному гарантується таємниця листування, телефонних розмов, телеграфної та іншої кореспонденції. Винятки можуть бути встановлені лише судом у випадках, передбачених законом, з метою запобігти злочинові чи з'ясувати істину під час розслідування кримінальної справи, якщо іншими способами одержати інформацію неможливо.

Стаття 32. Ніхто не може зазнавати втручання в його особисте і сімейне життя, крім випадків, передбачених Конституцією України.

{Офіційне тлумачення положення частини першої статті 32 див. в Рішенні Конституційного Суду № 2-рп/2012 від 20.01.2012}

Не допускається збирання, зберігання, використання та поширення конфіденційної інформації про особу без її згоди, крім випадків, визначених законом, і лише в інтересах національної безпеки, економічного добробуту та прав людини.

{Офіційне тлумачення положення частини другої статті 32 див. в Рішенні Конституційного Суду № 2-рп/2012 від 20.01.2012}

Кожний громадянин має право знайомитися в органах державної влади, органах місцевого самоврядування, установах і організаціях з відомостями про себе, які не є державною або іншою захищеною законом таємницею.

Кожному гарантується судовий захист права спростовувати недостовірну інформацію про себе і членів своєї сім'ї та права вимагати вилучення будь-якої інформації, а також право на відшкодування матеріальної і моральної шкоди, завданої збиранням, зберіганням, використанням та поширенням такої недостовірної інформації.

Стаття 33. Кожному, хто на законних підставах перебуває на території України, гарантується свобода пересування, вільний вибір місця проживання, право вільно залишати територію України, за винятком обмежень, які встановлюються законом.

Громадянин України не може бути позбавлений права в будь-який час повернутися в Україну.

Стаття 34. Кожному гарантується право на свободу думки і слова, на вільне вираження своїх поглядів і переконань.

Кожен має право вільно збирати, зберігати, використовувати і поширювати інформацію усно, письмово або в інший спосіб – на свій вибір.

{Офіційне тлумачення положення частини другої статті 34 див. в Рішенні Конституційного Суду № 2-рп/2012 від 20.01.2012}

Здійснення цих прав може бути обмежене законом в інтересах національної безпеки, територіальної цілісності або громадського порядку з метою запобігання заворушенням чи злочинам, для охорони здоров'я населення, для захисту репутації або прав інших людей, для запобігання розголошенню інформації, одержаної конфіденційно, або для підтримання авторитету і неупередженості правосуддя.

{Офіційне тлумачення положення частини третьої статті 34 див. в Рішенні Конституційного Суду № 2-рп/2012 від 20.01.2012}

Стаття 35. Кожен має право на свободу світогляду і віросповідання. Це право включає свободу сповідувати будь-яку релігію або не сповідувати ніякої, безперешкодно відправляти одноособово чи колективно релігійні культи і ритуальні обряди, вести релігійну діяльність.

Здійснення цього права може бути обмежене законом лише в інтересах охорони громадського порядку, здоров'я і моральності населення або захисту прав і свобод інших людей.

Церква і релігійні організації в Україні відокремлені від держави, а школа – від церкви. Жодна релігія не може бути визнана державою як обов'язкова.

Ніхто не може бути увільнений від своїх обов'язків перед державою або відмовитися від виконання законів за мотивами релігійних переконань. У разі якщо виконання військового обов'язку суперечить релігійним переконанням громадянина, виконання цього обов'язку має бути замінене альтернативною (невійськовою) службою.

Стаття 36. Громадяни України мають право на свободу об'єднання у політичні партії та громадські організації для здійснення і захисту своїх прав і свобод та задоволення політичних, економічних, соціальних, культурних та інших інтересів, за винятком обмежень, встановлених законом в інтересах національної безпеки та громадського порядку, охорони здоров'я населення або захисту прав і свобод інших людей.

Політичні партії в Україні сприяють формуванню і вираженню політичної волі громадян, беруть участь у виборах. Членами політичних партій можуть бути лише громадяни України. Обмеження щодо членства у політичних партіях встановлюються виключно цією Конституцією і законами України.

Громадяни мають право на участь у професійних спілках з метою захисту своїх трудових і соціально-економічних прав та інтересів. Професійні спілки є громадськими організаціями, що об'єднують громадян, пов'язаних спільними інтересами за родом їх професійної діяльності. Професійні спілки утворюються без попереднього дозволу на основі вільного вибору їх членів. Усі професійні спілки мають рівні права. Обмеження щодо членства у професійних спілках встановлюються виключно цією Конституцією і законами України.

Ніхто не може бути примушений до вступу в будь-яке об'єднання громадян чи обмежений у правах за належність чи неналежність до політичних партій або громадських організацій.

Усі об'єднання громадян рівні перед законом.

Стаття 37. Утворення і діяльність політичних партій та громадських організацій, програмні цілі або дії яких спрямовані на ліквідацію незалежності України, зміну конституційного ладу насильницьким шляхом, порушення суверенітету і територіальної цілісності держави, підрив її безпеки, незаконне захоплення державної влади, пропаганду війни, насильства, на розпалювання міжетнічної, расової, релігійної ворожнечі, посягання на права і свободи людини, здоров'я населення, забороняються.

Політичні партії та громадські організації не можуть мати воєнізованих формувань.

Не допускається створення і діяльність організаційних структур політичних партій в органах виконавчої та судової влади і виконавчих органах місцевого самоврядування, військових формуваннях, а також на державних підприємствах, у навчальних закладах та інших державних установах і організаціях.

Заборона діяльності об'єднань громадян здійснюється лише в судовому порядку.

Стаття 38. Громадяни мають право брати участь в управлінні державними справами, у всеукраїнському та місцевих референдумах, вільно обирати і бути обраними до органів державної влади та органів місцевого самоврядування.

{Офіційне тлумачення положення частини першої статті 38 див. в Рішенні Конституційного Суду № 7-рп/99 від 06.07.99}

Громадяни користуються рівним правом доступу до державної служби, а також до служби в органах місцевого самоврядування.

Стаття 39. Громадяни мають право збиратися мирно, без зброї і проводити збори, мітинги, походи і демонстрації, про проведення яких завчасно сповіщаються органи виконавчої влади чи органи місцевого самоврядування.

{Офіційне тлумачення положення частини першої статті 39 див. в Рішенні Конституційного Суду № 4-рп/2001 від 19.04.2001}

Обмеження щодо реалізації цього права може встановлюватися судом відповідно до закону і лише в інтересах національної безпеки та громадського порядку – з метою запобігання заворушенням чи злочинам, для охорони здоров'я населення або захисту прав і свобод інших людей.

Стаття 40. Усі мають право направляти індивідуальні чи колективні письмові звернення або особисто звертатися до органів державної влади, органів місцевого самоврядування та посадових і службових осіб цих органів, що зобов'язані розглянути звернення і дати обґрунтовану відповідь у встановлений законом строк.

Стаття 41. Кожен має право володіти, користуватися і розпоряджатися своєю власністю, результатами своєї інтелектуальної, творчої діяльності.

Право приватної власності набувається в порядку, визначеному законом.

Громадяни для задоволення своїх потреб можуть користуватися об'єктами права державної та комунальної власності відповідно до закону.

Ніхто не може бути протиправно позбавлений права власності. Право приватної власності є непорушним.

Примусове відчуження об'єктів права приватної власності може бути застосоване лише як виняток з мотивів суспільної необхідності, на підставі і в порядку, встановлених законом, та за умови попереднього і повного відшкодування їх вартості. Примусове відчуження таких об'єктів з наступним повним відшкодуванням їх вартості допускається лише в умовах воєнного чи надзвичайного стану.

Конфіскація майна може бути застосована виключно за рішенням суду у випадках, обсязі та порядку, встановлених законом.

Використання власності не може завдавати шкоди правам, свободам та гідності громадян, інтересам суспільства, погіршувати екологічну ситуацію і природні якості землі.

Стаття 42. Кожен має право на підприємницьку діяльність, яка не заборонена законом.

Підприємницька діяльність депутатів, посадових і службових осіб органів державної влади та органів місцевого самоврядування обмежується законом.

Держава забезпечує захист конкуренції у підприємницькій діяльності. Не допускаються зловживання монопольним становищем на ринку, неправомірне обмеження конкуренції та недобросовісна конкуренція. Види і межі монополії визначаються законом.

Держава захищає права споживачів, здійснює контроль за якістю і безпечністю продукції та усіх видів послуг і робіт, сприяє діяльності громадських організацій споживачів.

Стаття 43. Кожен має право на працю, що включає можливість заробляти собі на життя працею, яку він вільно обирає або на яку вільно погоджується.

Держава створює умови для повного здійснення громадянами права на працю, гарантує рівні можливості у виборі професії та роду трудової діяльності, реалізовує програми професійно-технічного навчання, підготовки і перепідготовки кадрів відповідно до суспільних потреб.

Використання примусової праці забороняється. Не вважається примусовою працею військова або альтернативна (невійськова) служба, а також робота чи служба, яка виконується особою за вироком чи іншим рішенням суду або відповідно до законів про воєнний і про надзвичайний стан.

Кожен має право на належні, безпечні і здорові умови праці, на заробітну плату, не нижчу від визначеної законом.

Використання праці жінок і неповнолітніх на небезпечних для їхнього здоров'я роботах забороняється.

Громадянам гарантується захист від незаконного звільнення.

Право на своєчасне одержання винагороди за працю захищається законом.

Стаття 44. Ті, хто працює, мають право на страйк для захисту своїх економічних і соціальних інтересів.

Порядок здійснення права на страйк встановлюється законом з урахуванням необхідності забезпечення національної безпеки, охорони здоров'я, прав і свобод інших людей.

Ніхто не може бути примушений до участі або до неучасті у страйку.

Заборона страйку можлива лише на підставі закону.

Стаття 45. Кожен, хто працює, має право на відпочинок.

Це право забезпечується наданням днів щотижневого відпочинку, а також оплачуваної щорічної відпустки, встановленням скороченого робочого дня щодо окремих професій і виробництв, скороченої тривалості роботи у нічний час.

Максимальна тривалість робочого часу, мінімальна тривалість відпочинку та оплачуваної щорічної відпустки, вихідні та святкові дні, а також інші умови здійснення цього права визначаються законом.

Стаття 46. Громадяни мають право на соціальний захист, що включає право на забезпечення їх у разі повної, часткової або тимчасової втрати працездатності, втрати годувальника, безробіття з незалежних від них обставин, а також у старості та в інших випадках, передбачених законом.

Це право гарантується загальнообов'язковим державним соціальним страхуванням за рахунок страхових внесків громадян, підприємств, установ і організацій, а також бюджетних та інших джерел соціального забезпечення; створенням мережі державних, комунальних, приватних закладів для догляду за непрацездатними.

Пенсії, інші види соціальних виплат та допомоги, що є основним джерелом існування, мають забезпечувати рівень життя, не нижчий від прожиткового мінімуму, встановленого законом.

Стаття 47. Кожен має право на житло. Держава створює умови, за яких кожний громадянин матиме змогу побудувати житло, придбати його у власність або взяти в оренду.

Громадянам, які потребують соціального захисту, житло надається державою та органами місцевого самоврядування безоплатно або за доступну для них плату відповідно до закону.

Ніхто не може бути примусово позбавлений житла інакше як на підставі закону за рішенням суду.

Стаття 48. Кожен має право на достатній життєвий рівень для себе і своєї сім'ї, що включає достатнє харчування, одяг, житло.

Стаття 49. Кожен має право на охорону здоров'я, медичну допомогу та медичне страхування.

Охорона здоров'я забезпечується державним фінансуванням відповідних соціально-економічних, медико-санітарних і оздоровчо-профілактичних програм.

Держава створює умови для ефективного і доступного для всіх громадян медичного обслуговування. У державних і комунальних закладах охорони здоров'я медична допомога надається безоплатно; існуюча мережа таких закладів не може бути скорочена. Держава сприяє розвиткові лікувальних закладів усіх форм власності.

{Офіційне тлумачення положення частини третьої статті 49 див. в Рішенні Конституційного Суду № 10-рп/2002 від 29.05.2002}

Держава дбає про розвиток фізичної культури і спорту, забезпечує санітарно-епідемічне благополуччя.

Стаття 50. Кожен має право на безпечне для життя і здоров'я довкілля та на відшкодування завданої порушенням цього права шкоди.

Кожному гарантується право вільного доступу до інформації про стан довкілля, про якість харчових продуктів і предметів побуту, а також право на її поширення. Така інформація ніким не може бути засекречена.

Стаття 51. Шлюб ґрунтується на вільній згоді жінки і чоловіка. Кожен із подружжя має рівні права і обов'язки у шлюбі та сім'ї.

Батьки зобов'язані утримувати дітей до їх повноліття. Повнолітні діти

зобов'язані піклуватися про своїх непрацездатних батьків.

Сім'я, дитинство, материнство і батьківство охороняються державою.

Стаття 52. Діти рівні у своїх правах незалежно від походження, а також від того, народжені вони у шлюбі чи поза ним.

Будь-яке насильство над дитиною та її експлуатація переслідуються за законом.

Утримання та виховання дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування, покладається на державу. Держава заохочує і підтримує благодійницьку діяльність щодо дітей.

Стаття 53. Кожен має право на освіту.

Повна загальна середня освіта є обов'язковою.

Держава забезпечує доступність і безоплатність дошкільної, повної загальної середньої, професійно-технічної, вищої освіти в державних і комунальних навчальних закладах; розвиток дошкільної, повної загальної середньої, позашкільної, професійно-технічної, вищої і післядипломної освіти, різних форм навчання; надання державних стипендій та пільг учням і студентам.

{Офіційне тлумачення положень частини третьої статті 53 див. в Рішенні Конституційного Суду № 5-рп/2004 від 04.03.2004}

Громадяни мають право безоплатно здобути вищу освіту в державних і комунальних навчальних закладах на конкурсній основі.

Громадянам, які належать до національних меншин, відповідно до закону гарантується право на навчання рідною мовою чи на вивчення рідної мови у державних і комунальних навчальних закладах або через національні культурні товариства.

Стаття 54. Громадянам гарантується свобода літературної, художньої, наукової і технічної творчості, захист інтелектуальної власності, їхніх авторських прав, моральних і матеріальних інтересів, що виникають у зв'язку з різними видами інтелектуальної діяльності.

Кожний громадянин має право на результати своєї інтелектуальної, творчої діяльності; ніхто не може використовувати або поширювати їх без його згоди, за винятками, встановленими законом.

Держава сприяє розвиткові науки, встановленню наукових зв'язків України зі світовим співтовариством.

Культурна спадщина охороняється законом.

Держава забезпечує збереження історичних пам'яток та інших об'єктів, що становлять культурну цінність, вживає заходів для повернення в Україну культурних цінностей народу, які знаходяться за її межами.

Стаття 55. Права і свободи людини і громадянина захищаються судом.

{Офіційне тлумачення частини першої статті 55 див. в Рішенні Конституційного Суду № 9-зп від 25.12.97}

Кожному гарантується право на оскарження в суді рішень, дій чи бездіяльності органів державної влади, органів місцевого самоврядування, посадових і службових осіб.

{Офіційне тлумачення частини другої статті 55 див. в Рішеннях Конституційного Суду № 6-зп від 25.11.97, № 19-рп/2011 від 14.12.2011}

Кожен має право звертатися за захистом своїх прав до Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини.

Кожному гарантується право звернутись із конституційною скаргою до Конституційного Суду України з підстав, установлених цією Конституцією, та у порядку, визначеному законом.

{Статтю 55 доповнено новою частиною згідно із Законом № 1401-VIII від 02.06.2016}

Кожен має право після використання всіх національних засобів юридичного захисту звертатися за захистом своїх прав і свобод до відповідних міжнародних судових установ чи до відповідних органів міжнародних організацій, членом або учасником яких є Україна.

{Частина п'ята статті 55 із змінами, внесеними згідно із Законом № 1401-VIII від 02.06.2016}

Кожен має право будь-якими не забороненими законом засобами захищати свої права і свободи від порушень і протиправних посягань.

Стаття 56. Кожен має право на відшкодування за рахунок держави чи органів місцевого самоврядування матеріальної та моральної шкоди, завданої незаконними рішеннями, діями чи бездіяльністю органів державної влади, органів місцевого самоврядування, їх посадових і службових осіб при здійсненні ними своїх повноважень.

Стаття 57. Кожному гарантується право знати свої права і обов'язки.

Закони та інші нормативно-правові акти, що визначають права і обов'язки громадян, мають бути доведені до відома населення у порядку, встановленому законом.

Закони та інші нормативно-правові акти, що визначають права і обов'язки громадян, не доведені до відома населення у порядку, встановленому законом, є нечинними.

Стаття 58. Закони та інші нормативно-правові акти не мають зворотної дії в часі, крім випадків, коли вони пом'якшують або скасовують відповідальність особи.

{Офіційне тлумачення частини першої статті 58 див. в Рішенні Конституційного Суду № 1-рп/99 від 09.02.99}

Ніхто не може відповідати за діяння, які на час їх вчинення не визнавалися законом як правопорушення.

{Офіційне тлумачення статті 58 див. в Рішеннях Конституційного Суду № 1-зп від 13.05.97, № 6-рп/2000 від 19.04.2000}

Стаття 59. Кожен має право на професійну правничу допомогу. У випадках, передбачених законом, ця допомога надається безоплатно. Кожен є вільним у виборі захисника своїх прав.

{Частина перша статті 59 із змінами, внесеними згідно із Законом № 1401-VIII від 02.06.2016}

{Офіційне тлумачення частини першої статті 59 див. в Рішенні Конституційного Суду № 13-рп/2000 від 16.11.00}

{Офіційне тлумачення положення частини першої статті 59 див. в Рішенні Конституційного Суду № 23-рп/2009 від 30.09.2009}

{Частину другу статті 59 виключено на підставі Закону № 1401-VIII від 02.06.2016}

Стаття 60. Ніхто не зобов'язаний виконувати явно злочинні розпорядження чи накази.

За віддання і виконання явно злочинного розпорядження чи наказу настає юридична відповідальність.

Стаття 61. Ніхто не може бути двічі притягнений до юридичної відповідальності одного виду за одне й те саме правопорушення.

Юридична відповідальність особи має індивідуальний характер.

Стаття 62. Особа вважається невинуватою у вчиненні злочину і не може бути піддана кримінальному покаранню, доки її вину не буде доведено в законному порядку і встановлено обвинувальним вироком суду.

Ніхто не зобов'язаний доводити свою невинуватість у вчиненні злочину.

Обвинувачення не може ґрунтуватися на доказах, одержаних незаконним шляхом, а також на припущеннях. Усі сумніви щодо доведеності вини особи тлумачаться на її користь.

{Офіційне тлумачення положення частини третьої статті 62, відповідно до якого обвинувачення не може ґрунтуватися на доказах, одержаних незаконним шляхом, див. в Рішенні Конституційного Суду № 12-рп/2011 від 20.10.2011}

У разі скасування вироку суду як неправосудного держава відшкодовує матеріальну і моральну шкоду, завдану безпідставним засудженням.

Стаття 63. Особа не несе відповідальності за відмову давати показання або пояснення щодо себе, членів сім'ї чи близьких родичів, коло яких визначається законом.

Підозрюваний, обвинувачений чи підсудний має право на захист.

Засуджений користується всіма правами людини і громадянина, за винятком обмежень, які визначені законом і встановлені вироком суду.

Стаття 64. Конституційні права і свободи людини і громадянина не можуть бути обмежені, крім випадків, передбачених Конституцією України.

В умовах воєнного або надзвичайного стану можуть встановлюватися окремі обмеження прав і свобод із зазначенням строку дії цих обмежень. Не

можуть бути обмежені права і свободи, передбачені статтями 24, 25, 27, 28, 29, 40, 47, 51, 52, 55, 56, 57, 58, 59, 60, 61, 62, 63 цієї Конституції.

{Офіційне тлумачення статті 64 див. в Рішенні Конституційного Суду № 9-зп від 25.12.97}

Стаття 65. Захист Вітчизни, незалежності та територіальної цілісності України, шанування її державних символів є обов'язком громадян України.

Громадяни відбувають військову службу відповідно до закону.

Стаття 66. Кожен зобов'язаний не заподіювати шкоду природі, культурній спадщині, відшкодовувати завдані ним збитки.

Стаття 67. Кожен зобов'язаний сплачувати податки і збори в порядку і розмірах, встановлених законом.

Усі громадяни щорічно подають до податкових інспекцій за місцем проживання декларації про свій майновий стан та доходи за минулий рік у порядку, встановленому законом.

Стаття 68. Кожен зобов'язаний неухильно додержуватися Конституції України та законів України, не посягати на права і свободи, честь і гідність інших людей.

Незнання законів не звільняє від юридичної відповідальності.

Закон України «Про правовий режим воєнного стану»
від 12 травня 2015 року (витяг)

Стаття 8. Заходи правового режиму воєнного стану

1. В Україні або в окремих її місцевостях, де введено воєнний стан, військове командування разом із військовими адміністраціями (у разі їх утворення) можуть самостійно або із залученням органів виконавчої влади, Ради міністрів Автономної Республіки Крим, органів місцевого самоврядування запроваджувати та здійснювати в межах тимчасових обмежень конституційних прав і свобод людини і громадянина, а також прав і законних інтересів юридичних осіб, передбачених указом Президента України про введення воєнного стану, такі заходи правового режиму воєнного стану:

1) встановлювати (посилювати) охорону об'єктів критичної інфраструктури та об'єктів, що забезпечують життєдіяльність населення, і вводити особливий режим їх роботи. Порядок встановлення (посилення) охорони таких об'єктів та їх перелік, що із введенням воєнного стану підлягають охороні, а також порядок особливого режиму їх роботи затверджуються Кабінетом Міністрів України;

2) запроваджувати трудову повинність для працездатних осіб, не залучених до роботи в оборонній сфері та захисту критичної інфраструктури і не забронюваних за підприємствами, установами та організаціями на період дії воєнного стану з метою виконання робіт, що мають оборонний характер, а також ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій, які виникли в період дії воєнного стану, та залучати їх в умовах воєнного стану до суспільно корисних робіт, що виконуються для задоволення потреб Збройних Сил України, інших військових формувань, правоохоронних органів і сил цивільного захисту, забезпечення функціонування національної економіки та захисту критичної інфраструктури і не потребують, як правило, спеціальної професійної підготовки осіб. За працівниками, залученими до виконання суспільно корисних робіт, на час виконання таких робіт зберігається попереднє місце роботи (посада). Порядок залучення працездатних осіб в умовах воєнного стану до суспільно корисних робіт та питання їхнього соціального захисту з урахуванням вимог закону визначаються Кабінетом Міністрів України;

3) використовувати потужності та трудові ресурси підприємств, установ і організацій усіх форм власності для потреб оборони, змінювати режим їхньої роботи, проводити інші зміни виробничої діяльності, а також умов праці відповідно до законодавства про працю;

4) примусово відчужувати майно, що перебуває у приватній або комунальній власності, зокрема об'єкти фонду захисних споруд цивільного захисту, вилучати майно державних підприємств, державних господарських об'єднань для потреб держави в умовах правового режиму воєнного стану в установленому законом порядку та видавати про це відповідні документи встановленого зразка;

5) запроваджувати у порядку, визначеному Кабінетом Міністрів України, комендантську годину (заборону перебування у певний період доби на вулицях та в інших громадських місцях без спеціально виданих перепусток і посвідчень), а також встановлювати спеціальний режим світлового та інших видів маскування;

6) встановлювати у порядку, визначеному Кабінетом Міністрів України, особливий режим в'їзду і виїзду, обмежувати свободу пересування громадян, іноземців та осіб без громадянства, а також рух транспортних засобів;

7) перевіряти у порядку, визначеному Кабінетом Міністрів України, документи у осіб, а в разі потреби проводити огляд речей, транспортних засобів, багажу та вантажів, службових приміщень і житла громадян, за винятком обмежень, встановлених Конституцією України;

8) забороняти проведення мирних зборів, мітингів, походів і демонстрацій, інших масових заходів;

9) порушувати у порядку, визначеному Конституцією та законами України, питання про заборону діяльності політичних партій, громадських об'єднань, якщо вона спрямована на ліквідацію незалежності України, зміну конституційного ладу насильницьким шляхом, порушення суверенітету і територіальної цілісності держави, підрив її безпеки, незаконне захоплення державної влади, пропаганду війни, насильства, на розпалювання міжетнічної, расової, релігійної ворожнечі, посягання на стійкість критичної інфраструктури, права і свободи людини, здоров'я населення;

10) встановлювати у порядку, визначеному Кабінетом Міністрів України, заборону або обмеження на вибір місця перебування чи місця проживання осіб на території, на якій діє воєнний стан;

11) регулювати у порядку, визначеному Кабінетом Міністрів України, роботу постачальників електронних комунікаційних мереж та/або послуг, поліграфічних підприємств, видавництв, телерадіоорганізацій, телерадіоцентрів та інших підприємств, установ, організацій і закладів культури та медіа, а також використовувати місцеві радіостанції, телевізійні центри та друкарні для військових потреб і проведення роз'яснювальної роботи серед військ і населення; забороняти роботу приймально-передавальних радіостанцій особистого і колективного користування та передачу інформації через комп'ютерні мережі;

12) у разі порушення вимог або невиконання заходів правового режиму воєнного стану вилучати у підприємств, установ і організацій усіх форм власності, окремих громадян електронне комунікаційне обладнання, телевізійну, відео- і аудіоапаратуру, комп'ютери, а також у разі потреби інші технічні засоби зв'язку;

13) забороняти у порядку, визначеному Кабінетом Міністрів України, торгівлю зброєю, сильнодіючими хімічними і отруйними речовинами;

14) встановлювати особливий режим у сфері виробництва та реалізації лікарських засобів, які мають у своєму складі наркотичні засоби, психотропні речовини та прекурсори, інші сильнодіючі речовини, перелік яких визначається Кабінетом Міністрів України;

15) вилучати у підприємств, установ і організацій навчальну та бойову техніку, вибухові, радіоактивні речовини і матеріали, сильнодіючі хімічні та отруйні речовини;

16) зменшувати запаси небезпечних хімічних речовин, вибухо- і пожежонебезпечних речовин на об'єктах підвищеної небезпеки;

17) встановлювати для фізичних і юридичних осіб військово-квартирну повинність з розквартирування військовослужбовців, осіб рядового і начальницького складу правоохоронних органів, особового складу сил цивільного захисту, евакуйованого населення та розміщення військових частин, підрозділів і установ у порядку, визначеному Кабінетом Міністрів України;

18) встановлювати порядок використання за призначенням об'єктів фонду захисних споруд цивільного захисту всіх форм власності та відомчої належності, який повинен передбачати вимоги щодо приведення будівель, споруд чи їх окремих частин у готовність до використання за призначенням відповідно до встановлених законодавством вимог щодо утримання та експлуатації об'єктів фонду захисних споруд цивільного захисту, забезпечення цілодобового безперешкодного доступу до них населення, а також організовувати укриття в ньому у разі можливості (наявність вільних місць, можливість доступу сторонніх осіб) усіх категорій населення, здійснення інформування населення про об'єкти зазначеного фонду, у тому числі у доступній для осіб з порушеннями зору та слуху формі;

18.1 організовувати будівництво захисних споруд цивільного захисту, споруд подвійного призначення та виготовлення (монтування) первинних (мобільних) і облаштування найпростіших укриттів, а також (у разі потреби) відновлення пошкоджених (зруйнованих) об'єктів фонду захисних споруд цивільного захисту;

18.2 здійснювати маркування будівель та споруд, транспортних засобів, що підпадають під дію норм міжнародного гуманітарного права, відповідними розпізнавальними знаками (емблемами);

19) проводити евакуацію населення у разі виникнення або загрози виникнення надзвичайної ситуації, а також із зон збройних конфліктів (з районів можливих бойових дій) у безпечні райони;

19.1 проводити евакуацію матеріальних і культурних цінностей, що перебувають у державній власності, у разі виникнення загрози їх пошкодження або знищення згідно з переліком, що затверджується Кабінетом Міністрів України;

20) запроваджувати у разі необхідності у порядку, визначеному Кабінетом Міністрів України, нормоване забезпечення населення основними продовольчими і непродовольчими товарами;

21) вживати додаткових заходів щодо посилення охорони державної таємниці;

22) інтернувати (примусово оселяти) громадян іноземної держави, яка загрожує нападом чи здійснює агресію проти України;

23) здійснювати у порядку, визначеному Кабінетом Міністрів України, обов'язкову евакуацію затриманих осіб, що перебувають в ізоляторах тимчасового тримання; підозрюваних, обвинувачених осіб, щодо яких застосовано запобіжний захід – тримання під вартою, що перебувають в слідчих ізоляторах; етапування засуджених осіб, які відбувають такі покарання, як арешт, обмеження волі, позбавлення волі на певний строк та довічне ув'язнення, з установ виконання покарань, розташованих у місцевостях, наближених до районів, де ведуться бойові дії, до відповідних установ, які розташовані в безпечній місцевості;

24) запроваджувати інші заходи, передбачені нормами міжнародного гуманітарного права.

2. У місцевостях, де ведуться бойові дії, запровадження та здійснення заходів правового режиму воєнного стану покладається безпосередньо на військове командування та військові адміністрації (у разі їх утворення).

Стаття 13. Особливості дії нормативно-правових актів в умовах воєнного стану

1. Нормативно-правові акти Верховної Ради Автономної Республіки Крим, рішення Ради міністрів Автономної Республіки Крим, рішення місцевих органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування, які стосуються прав і свобод людини і громадянина, що обмежуються у зв'язку з введенням воєнного стану, тимчасово не застосовуються.

Стаття 20. Правовий статус та обмеження прав і свобод громадян та прав і законних інтересів юридичних осіб в умовах воєнного стану

1. Правовий статус та обмеження прав і свобод громадян та прав і законних інтересів юридичних осіб в умовах воєнного стану визначаються відповідно до Конституції України та цього Закону.

2. В умовах воєнного стану не можуть бути обмежені права і свободи людини і громадянина, передбачені частиною другою статті 64 Конституції України.

3. У процесі трудової діяльності осіб, щодо яких запроваджена трудова повинність, забезпечується дотримання таких стандартів, як мінімальна заробітна плата, мінімальний термін відпустки та час відпочинку між змінами, максимальний робочий час, врахування стану здоров'я особи тощо. На час залучення працюючої особи до виконання трудової повинності поза місцем її роботи за трудовим договором за нею після закінчення виконання таких робіт зберігається відповідне робоче місце (посада).

4. У період дії воєнного стану громадяни України чоловічої статі віком від 18 до 60 років зобов'язані мати при собі військово-обліковий документ разом з документом, що посвідчує особу, та пред'являти їх за вимогою уповноваженого представника районного (міського) територіального центру комплектування та соціальної підтримки або поліцейського, а також представника Державної прикордонної служби України у прикордонній смузі, контрольованому прикордонному районі та на пунктах пропуску через державний кордон України.

5. Вчинення консульських дій у закордонних дипломатичних установах України в умовах воєнного стану за заявами громадян України чоловічої статі віком від 18 до 60 років, які не оновили персональні дані у строки, визначені цим Законом, здійснюється за умови одночасного їх оновлення.

Дійсність військово-облікових документів перевіряється консульською посадовою особою закордонної дипломатичної установи України у порядку, встановленому Кабінетом Міністрів України.

Положення абзацу першого цієї частини не застосовується у разі:

– оформлення посвідчення особи на повернення в Україну;

– вчинення консульських дій щодо дітей громадянина України, другий з батьків яких є іноземцем або особою без громадянства;

– вчинення дій за заявами громадян України, які перебувають під арештом, затримані чи позбавлені волі за кордоном.

6. В умовах воєнного стану оформлення паспорта громадянина України та паспорта громадянина України для виїзду за кордон розміщеним за межами України відокремленим підрозділом (філією, представництвом) державного підприємства, що належить до сфери управління Державної міграційної служби України, громадянам України чоловічої статі віком від 18 до 60 років здійснюється за умови наявності у вказаних осіб військово-облікових документів.

Дійсність військово-облікових документів перевіряється працівником відокремленого підрозділу (філії, представництва) у порядку, встановленому Кабінетом Міністрів України.

Стаття 21. Правовий статус іноземців, осіб без громадянства та юридичних осіб іноземних держав в умовах воєнного стану

1. Правовий статус іноземців та осіб без громадянства, юридичних осіб іноземних держав, які перебувають на території України під час дії воєнного стану, визначається Конституцією та законами України, міжнародними договорами України, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України.

Стаття 22. Неприпустимість використання правового режиму воєнного стану для захоплення влади та порушення прав і свобод громадян та прав і законних інтересів юридичних осіб

1. Введення воєнного стану не може бути підставою для застосування тортур, жорстокого чи принижуючого людську гідність поводження або покарання. Будь-які спроби використати введення воєнного стану для захоплення влади тягнуть за собою відповідальність згідно із законом.

Закон України «Про охорону дитинства» від 26 квітня 2001 р.

Цей Закон визначає охорону дитинства в Україні як стратегічний загальнонаціональний пріоритет, що має важливе значення для забезпечення національної безпеки України, ефективності внутрішньої політики держави, і з метою забезпечення реалізації прав дитини на життя, охорону здоров'я, освіту, соціальний захист, всебічний розвиток та виховання в сімейному оточенні встановлює основні засади державної політики у цій сфері, що ґрунтуються на забезпеченні найкращих інтересів дитини.

Розділ І. ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ

Стаття 1. Визначення термінів

У цьому Законі терміни вживаються в такому значенні:

– *дитина* – особа віком до 18 років (повноліття), якщо згідно з законом, застосовуваним до неї, вона не набуває прав повнолітньої раніше;

– *дитинство* – період розвитку людини до досягнення повноліття;

– *забезпечення найкращих інтересів дитини* – дії та рішення, що спрямовані на задоволення індивідуальних потреб дитини відповідно до її віку, статі, стану здоров'я, особливостей розвитку, життєвого досвіду, родинної, культурної та етнічної належності та враховують думку дитини, якщо вона досягла такого віку і рівня розвитку, що може її висловити;

– *жорстоке поводження з дитиною* – будь-які форми фізичного, психологічного, сексуального або економічного насильства над дитиною, зокрема домашнього насильства, насильства за ознакою статі, булінгу (цькування), мобінгу (цькування), а також будь-які незаконні угоди стосовно дитини, зокрема вербування, переміщення, переховування, передача або одержання дитини, вчинені з метою експлуатації, з використанням обману, шантажу чи уразливого стану дитини;

{Статтю 1 доповнено новим абзацом згідно із Законом № 2229-VIII від 07.12.2017; із змінами, внесеними згідно із Законом № 3792-IX від 06.06.2024}

– *булінг (цькування)* – психологічне, фізичне, економічне чи сексуальне насильство, тобто будь-яке умисне діяння (дія або бездіяльність), у тому числі із застосуванням засобів електронних комунікацій, яке систематично вчиняється особою стосовно дитини, з якою вони є учасниками одного колективу, або дитиною стосовно іншого учасника одного колективу та яке порушує права, свободи, законні інтереси потерпілої особи та/або перешкоджає виконанню нею визначених законодавством обов'язків;

{Статтю 1 доповнено новим абзацом згідно із Законом № 3792-IX від 06.06.2024}

– *програма для дитини або іншої особи, яка вчинила булінг (цькування),* – комплекс заходів, що формується на основі результатів оцінки ризиків та спрямований на зміну насильницької поведінки особи, яка вчинила булінг (цькування), формування у неї нової, неагресивної психологічної

моделі поведінки у приватних стосунках, відповідального ставлення до своїх вчинків та їх наслідків;

{Статтю 1 доповнено новим абзацом згідно із Законом № 3792-IX від 06.06.2024}

– *програма для дитини або іншої особи, яка постраждала від булінгу (цькування) або стала його свідком,* – комплекс заходів, спрямованих на позбавлення емоційної залежності, невпевненості у собі та формування у особи, яка постраждала від булінгу (цькування) або стала його свідком, здатності відстоювати власну гідність, захищати свої права у приватних стосунках, у тому числі за допомогою уповноважених органів державної влади, органів місцевого самоврядування;

{Статтю 1 доповнено новим абзацом згідно із Законом № 3792-IX від 06.06.2024}

– *охорона дитинства* – система державних та громадських заходів, спрямованих на забезпечення повноцінного життя, всебічного виховання і розвитку дитини та захисту її прав;

– *дитина-сирота* – дитина, в якої померли чи загинули батьки;

– *діти, позбавлені батьківського піклування,* – діти, які залишилися без піклування батьків у зв'язку з позбавленням їх батьківських прав, відібранням у батьків без позбавлення батьківських прав, визнанням батьків безвісно відсутніми або недієздатними, оголошенням їх померлими, відбуванням покарання в місцях позбавлення волі та перебуванням їх під вартою на час слідства, розшуком їх органами Національної поліції, пов'язаним з відсутністю відомостей про їх місцезнаходження, тривалою хворобою батьків, яка перешкоджає їм виконувати свої батьківські обов'язки, а також діти, розлучені із сім'єю, підкинуті діти, діти, батьки яких невідомі, діти, від яких відмовились батьки, діти, батьки яких не виконують своїх батьківських обов'язків з причин, які неможливо з'ясувати у зв'язку з перебуванням батьків на тимчасово окупованій території України або в районах проведення антитерористичної операції, здійснення заходів із забезпечення національної безпеки і оборони, відсічі і стримування збройної агресії Російської Федерації у Донецькій та Луганській областях, та безпритульні діти;

{Абзац статті 1 із змінами, внесеними згідно із Законами № 5290-VI від 18.09.2012, № 901-VIII від 23.12.2015, № 936-VIII від 26.01.2016, № 2443-VIII від 22.05.2018}

– *дитина, яка постраждала внаслідок воєнних дій та збройних конфліктів,* – дитина, яка внаслідок воєнних дій чи збройного конфлікту отримала поранення, контузію, каліцтво, зазнала фізичного, сексуального, психологічного насильства, була викрадена або незаконно вивезена за межі України, залучалася до участі у військових формуваннях або незаконно утримувалася, у тому числі в полоні;

{Статтю 1 доповнено новим абзацом згідно із Законом № 936-VIII від

26.01.2016}

– *дитина, яка перебуває у складних життєвих обставинах,* – дитина, яка потрапила в умови, що негативно впливають на її життя, стан здоров'я та розвиток у зв'язку з інвалідністю, тяжкою хворобою, безпритульністю, перебуванням у конфлікті із законом, залученням до найгірших форм дитячої праці, залежністю від психотропних речовин та інших видів залежності, жорстоким поводженням, зокрема домашнім насильством, ухиленням батьків, осіб, які їх замінюють, від виконання своїх обов'язків, обставинами стихійного лиха, техногенних аварій, катастроф, воєнних дій чи збройних конфліктів тощо, що встановлено за результатами оцінки потреб дитини;

{Статтю 1 доповнено новим абзацом згідно із Законом № 936-VIII від 26.01.2016; із змінами, внесеними згідно із Законами № 2229-VIII від 07.12.2017}

– *дитина, розлучена із сім'єю,* – дитина, яка прибуває чи прибула на територію України без супроводу батьків чи одного з них, діда чи баби, повнолітніх брата чи сестри або опікуна чи піклувальника, призначених відповідно до законодавства країни походження, або інших повнолітніх осіб, які до прибуття в Україну добровільно чи в силу звичаю країни походження взяли на себе відповідальність за виховання дитини;

{Статтю 1 доповнено новим абзацом згідно із Законом № 5290-VI від 18.09.2012}

– *безпритульні діти* – діти, які були покинуті батьками, самі залишили сім'ю або дитячі заклади, де вони виховувались, і не мають певного місця проживання;

– *дитина з інвалідністю* – дитина зі стійким розладом функцій організму, спричиненим захворюванням, травмою або вродженими порушеннями розумового чи фізичного розвитку, що зумовлюють обмеження її нормальної життєдіяльності та необхідність додаткової соціальної допомоги і захисту;

– *дитина-біженець* – дитина, яка не є громадянином України і внаслідок обгрунтованих побоювань стати жертвою переслідувань за ознаками раси, віросповідання, національності, громадянства (підданства), належності до певної соціальної групи або політичних переконань перебуває за межами країни своєї громадянської належності та не може користуватися захистом цієї країни або не бажає користуватися цим захистом внаслідок таких побоювань, або, не маючи громадянства (підданства) і перебуваючи за межами країни свого попереднього постійного проживання, не може чи не бажає повернутися до неї внаслідок зазначених побоювань;

{Абзац статті 1 в редакції Закону № 177-IV від 26.09.2002}

– *дитина, яка потребує додаткового захисту,* – дитина, яка не є біженцем відповідно до Конвенції про статус біженців 1951 року і Протоколу щодо статусу біженців 1967 року та Закону України »Про біженців та осіб, які потребують додаткового або тимчасового захисту», але потребує захисту, оскільки вона була змушена прибути в Україну або залишитися в Україні внаслідок виникнення загрози її життю, безпеці чи свободі в країні

походження, через побоювання застосування щодо неї смертної кари або виконання вироку про смертну кару чи тортур, нелюдського або такого, що принижує гідність, поводження чи покарання;

{Статтю 1 доповнено новим абзацом згідно із Законом № 5290-VI від 18.09.2012}

– *діти, які потребують тимчасового захисту,* – діти, які є іноземцями та особами без громадянства, які постійно проживають на території країни, що має спільний кордон з Україною, які масово вимушені шукати захисту в Україні внаслідок зовнішньої агресії, іноземної окупації, громадянської війни, зіткнень на етнічній основі, природних чи техногенних катастроф або інших подій, що порушують громадський порядок у певній частині або на всій території країни походження;

{Статтю 1 доповнено новим абзацом згідно із Законом № 5290-VI від 18.09.2012}

– *діти, які мають право на безоплатне або пільгове забезпечення* дитячим харчуванням, діти грудного віку та другого року життя, які входять до складу малозабезпечених сімей, діти грудного та раннього віку, які мають статус дитини, яка постраждала внаслідок воєнних дій і збройних конфліктів, або з числа внутрішньо переміщених осіб, або дітей з числа осіб, визначених у статті 10 Закону України «Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту»;

{Статтю 1 доповнено новим абзацом згідно із Законом № 1822-IX від 21.10.2021}

– *неповна сім'я* – сім'я, що складається з матері або батька і дитини (дітей);

– *багатодітна сім'я* – сім'я, в якій подружжя (чоловік та жінка) перебуває у зареєстрованому шлюбі, разом проживає та виховує трьох і більше дітей, у тому числі кожного з подружжя, або один батько (одна мати), який (яка) проживає разом з трьома і більше дітьми та самостійно їх виховує. До складу багатодітної сім'ї включаються також діти, які навчаються за денною або дуальною формою здобуття освіти у закладах загальної середньої, професійної (професійно-технічної), фахової передвищої та вищої освіти, – до закінчення закладів освіти, але не довше ніж до досягнення ними 23 років;

{Абзац статті 1 в редакції Законів № 3525-VI від 16.06.2011, № 2745-VIII від 06.06.2019}

– *прийомна сім'я* – сім'я, яка добровільно взяла із закладів для дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування, від 1 до 4 дітей на виховання та спільне проживання;

– *дитячий будинок сімейного типу* – окрема сім'я, яка створюється за бажанням подружжя або окремої особи, яка не перебуває у шлюбі, які беруть на виховання та спільне проживання не менш як 5 дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування;

– *колектив* – група з двох або більше осіб, які об'єднані (організовані) відповідно до законодавства з метою здобуття освіти, тренування, творчості, оздоровлення, відпочинку, лікування тощо та не перебувають між собою у трудових відносинах;

{Статтю 1 доповнено новим абзацом згідно із Законом № 3792-IX від 06.06.2024}

– *контакт з дитиною* – реалізація матір'ю, батьком, іншими членами сім'ї та родичами, у тому числі тими, з якими дитина не проживає, права на спілкування з дитиною, побачення зазначених осіб з дитиною, а також надання їм інформації про дитину або дитині про таких осіб, якщо це не суперечить інтересам дитини.

{Статтю 1 доповнено абзацом згідно із Законом № 1397-VI від 21.05.2009}

Стаття 2. Законодавство про охорону дитинства та його завдання

Законодавство про охорону дитинства грунтується на Конституції України, Конвенції ООН про права дитини, міжнародних договорах, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, і складається з цього Закону, а також інших нормативно-правових актів, що регулюють суспільні відносини у цій сфері.

Завданням законодавства про охорону дитинства є розширення соціально-правових гарантій дітей, забезпечення фізичного, інтелектуального, культурного розвитку молодого покоління, створення соціально-економічних і правових інститутів з метою захисту прав та законних інтересів дитини в Україні.

Стаття 3. Основні принципи охорони дитинства

Всі діти на території України, незалежно від раси, кольору шкіри, статі, мови, релігії, політичних або інших переконань, національного, етнічного або соціального походження, майнового стану, стану здоров'я та народження дітей і їх батьків (чи осіб, які їх замінюють) або будь-яких інших обставин, мають рівні права і свободи, визначені цим Законом та іншими нормативно-правовими актами.

Держава гарантує всім дітям рівний доступ до безоплатної правничої допомоги, необхідної для забезпечення захисту їхніх прав, на підставах та в порядку, встановлених Законом України »Про безоплатну правничу допомогу».

{Частина друга статті 3 в редакції Законів № 5477-VI від 06.11.2012, № 3022-IX від 10.04.2023}

У разі якщо вік особи не встановлено, але є підстави вважати, що особа є дитиною, до встановлення віку такої особи їй надається захист, передбачений для дитини згідно з цим Законом та іншими актами законодавства.

{Статтю 3 доповнено частиною третьою згідно із Законом № 1256-IX від 18.02.2021}

Стаття 4. Система заходів щодо охорони дитинства

Система заходів щодо охорони дитинства в Україні включає:

– визначення основних правових, економічних, організаційних, культурних та соціальних засад щодо охорони дитинства, удосконалення законодавства про правовий і соціальний захист дітей, приведення його у відповідність з міжнародними правовими нормами у цій сфері;

– забезпечення належних умов для гарантування безпеки, охорони здоров'я, навчання, виховання, фізичного, психічного, соціального, духовного та інтелектуального розвитку дітей, їх соціально-психологічної адаптації та активної життєдіяльності, зростання в сімейному оточенні в атмосфері миру, гідності, взаємоповаги, свободи та рівності;

{Абзац третій статті 4 із змінами, внесеними згідно із Законом № 2180-VIII від 07.11.2017}

– проведення державної політики, спрямованої на реалізацію цільових програм з охорони дитинства, підтримки виробництва дитячого харчування, у тому числі первинного виробництва, надання дітям пільг, переваг та соціальних гарантій у процесі виховання, навчання, підготовки до трудової діяльності, заохочення наукових досліджень з актуальних проблем дитинства;

{Абзац четвертий статті 4 із змінами, внесеними згідно із Законом № 1822-IX від 21.10.2021}

– встановлення відповідальності юридичних і фізичних осіб (посадових осіб і громадян) за порушення прав і законних інтересів дитини, заподіяння їй шкоди;

– створення умов для забезпечення наявності на ринку в достатній кількості дитячого харчування, що відповідає вимогам законодавства про безпечність та окремі показники якості харчових продуктів, у тому числі шляхом запровадження пільгового кредитування та/або оподаткування операторів ринку харчових продуктів, митного та/або тарифного регулювання.

{Статтю 4 доповнено абзацом шостим згідно із Законом № 1822-IX від 21.10.2021}

Стаття 5. Організація охорони дитинства

Основні засади охорони дитинства та державну політику у цій сфері визначає Верховна Рада України шляхом затвердження відповідних загальнодержавних програм.

Проведення державної політики щодо охорони дитинства, розробку і здійснення цільових загальнодержавних програм соціального захисту та поліпшення становища дітей, підтримки сімей з дітьми, координацію діяльності центральних та місцевих органів виконавчої влади у цій сфері забезпечує Кабінет Міністрів України. Щорічно Кабінет Міністрів України звітує Верховній Раді України про стан демографічної ситуації в Україні, становище дітей та тенденції його змін у ході впроваджених соціально-економічних перетворень.

{Частина друга статті 5 із змінами, внесеними згідно із Законом № 936-VIII від 26.01.2016}

Місцеві органи виконавчої влади та органи місцевого самоврядування відповідно до їх компетенції, визначеної законом, забезпечують:

{Абзац перший частини третьої статті 5 в редакції Закону № 911-VIII від 24.12.2015}

– проведення державної політики у сфері охорони дитинства, розроблення і здійснення галузевих та регіональних програм поліпшення становища дітей, підтримки сімей з дітьми, вирішення інших питань у цій сфері;

{Абзац другий частини третьої статті 5 в редакції Закону № 911-VIII від 24.12.2015; із змінами, внесеними згідно із Законом № 936-VIII від 26.01.2016}

– розвиток мережі навчальних закладів, закладів охорони здоров'я, соціального захисту, а також позашкільних навчальних закладів, діяльність яких спрямована на організацію дозвілля, відпочинку і оздоровлення дітей, зміцнення їх матеріально-технічної бази;

{Абзац третій частини третьої статті 5 в редакції Закону № 911-VIII від 24.12.2015}

– вирішення питань щодо забезпечення прав дітей, встановлення опіки і піклування, створення інших передбачених законодавством умов для виховання дітей, які внаслідок смерті батьків, позбавлення батьків батьківських прав, хвороби батьків чи з інших причин залишилися без батьківського піклування, а також для захисту особистих і майнових прав та інтересів дітей;

{Абзац четвертий частини третьої статті 5 в редакції Закону № 911-VIII від 24.12.2015; із змінами, внесеними згідно із Законом № 936-VIII від 26.01.2016}

– організацію безкоштовного харчування дітей-сиріт, дітей, позбавлених батьківського піклування, дітей з особливими освітніми потребами, які навчаються у спеціальних і інклюзивних класах, та учнів 1-4 класів загальноосвітніх навчальних закладів із сімей, які отримують допомогу відповідно до Закону України «Про державну соціальну допомогу малозабезпеченим сім'ям»;

{Абзац п'ятий частини третьої статті 5 в редакції Закону № 911-VIII від 24.12.2015}

– можуть забезпечувати пільговий проїзд учнів, вихованців, студентів до місця навчання і додому у порядку та розмірах, визначених органами місцевого самоврядування, та передбачати на це відповідні видатки з місцевих бюджетів;

{Абзац шостий частини третьої статті 5 в редакції Закону № 76-VIII від 28.12.2014}

– вирішення питань про надання пільг та державної допомоги дітям та сім'ям з дітьми відповідно до законодавства;

– контроль за дотриманням в ігрових залах, комп'ютерних клубах, відеотеках, дискотеках, інших розважальних закладах та громадських місцях правопорядку та етичних норм стосовно дітей;

{Частину третю статті 5 доповнено абзацом згідно із Законом № 2304-IV від 11.01.2005}

– вжиття інших заходів щодо охорони дитинства, віднесених до їх компетенції законодавством України.

Інші органи виконавчої влади в межах своїх повноважень:

– подають Кабінету Міністрів України пропозиції щодо вдосконалення положень законодавства, які стосуються забезпечення захисту прав дітей;

– подають висновки до проектів законодавчих актів із зазначених питань;

– надають медіа, громадськості та особам чи органам, які займаються вирішенням питань захисту дітей, загальну інформацію про забезпечення захисту прав дітей.

{Частина четверта статті 5 в редакції Закону № 1397-VI від 21.05.2009}

У порядку, встановленому законодавством, трудові колективи, благодійні та інші громадські організації, фізичні особи можуть брати участь у забезпеченні реалізації заходів з охорони дитинства, поліпшення становища дітей, створення розвиненої системи сімейних форм виховання дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування, та патронату над дітьми, які перебувають у складних життєвих обставинах, розвитку послуг з підтримки батьків або осіб, які їх замінюють, заходів, спрямованих на забезпечення відповідних умов для виховання, освіти, всебічного гармонійного культурного і фізичного розвитку дитини.

{Частина п'ята статті 5 в редакції Закону № 936-VIII від 26.01.2016}

Держава сприяє трудовим колективам, громадським та благодійним організаціям, іншим об'єднанням громадян та фізичним особам у їх діяльності, спрямованій на поліпшення становища дітей, охорону їх прав та інтересів, заохочує розвиток усіх форм благодійності, патронату і спонсорства щодо дітей шляхом надання податкових, інвестиційних, митних, кредитних та тарифних пільг у порядку, встановленому законами України.

Розділ II. ПРАВА ТА СВОБОДИ ДИТИНИ

Стаття 6. Право на життя та охорону здоров'я

Кожна дитина має право на життя з моменту визначення її живонародженою та життєздатною за критеріями Всесвітньої організації охорони здоров'я.

Держава гарантує дитині право на охорону здоров'я, безоплатну кваліфіковану медичну допомогу в державних і комунальних закладах охорони здоров'я, сприяє створенню безпечних умов для життя і здорового розвитку дитини, раціонального харчування, формуванню навичок здорового способу життя.

З цією метою держава вживає заходів щодо:

– зниження рівня смертності немовлят і дитячої смертності;

– забезпечення надання необхідної медичної допомоги всім дітям;

– боротьби з хворобами і недоїданням, у тому числі шляхом надання дітям доступу до достатньої кількості якісних харчових продуктів та чистої

питної води;

– створення безпечних і здорових умов праці;

– надання матерям належних послуг з охорони здоров'я у допологовий і післяпологовий періоди;

– забезпечення всіх прошарків суспільства, зокрема батьків і дітей, інформацією щодо охорони здоров'я і здорового харчування дітей, переваг грудного вигодовування, гігієни, санітарних умов проживання дітей та запобігання нещасним випадкам;

– розвитку просвітницької роботи, послуг у галузі планування сім'ї та охорони репродуктивного здоров'я;

– пільгового забезпечення дітей ліками та харчуванням у порядку, встановленому законодавством.

Стаття 7. Право на ім'я та громадянство

Кожна дитина з моменту народження має право на ім'я та громадянство. Місце і порядок реєстрації народження дитини визначаються сімейним законодавством, реєстрацію актів цивільного стану, а підстави і порядок набуття та зміни громадянства визначаються Законом України »Про громадянство України», іншими нормативно-правовими актами.

{Стаття 7 із змінами, внесеними згідно із Законом № 1410-IV від 03.02.2004}

Стаття 8. Право на достатній життєвий рівень

Кожна дитина має право на рівень життя, достатній для її фізичного, інтелектуального, морального, культурного, духовного і соціального розвитку.

Батьки або особи, які їх замінюють, несуть відповідальність за створення умов, необхідних для всебічного розвитку дитини, відповідно до законів України.

Стаття 9. Право дитини на вільне висловлення думки та отримання інформації

Кожна дитина має право на вільне висловлювання особистої думки, формування власних поглядів, розвиток власної суспільної активності, отримання інформації, що відповідає її віку. Це право включає свободу розшукувати, одержувати, використовувати, поширювати та зберігати інформацію в усній, письмовій чи іншій формі, за допомогою творів мистецтва, літератури, медіа, засобів зв'язку (комп'ютерної, телефонної мережі тощо) чи інших засобів на вибір дитини. Їй забезпечується доступ до інформації та матеріалів з різних національних і міжнародних джерел, особливо тих, які сприяють здоровому фізичному і психічному розвитку, соціальному, духовному та моральному благополуччю.

Діти мають право звертатися до органів державної влади, органів місцевого самоврядування, підприємств, установ, організацій, медіа та їх посадових осіб із зауваженнями та пропозиціями стосовно їхньої діяльності, заявами та клопотаннями щодо реалізації своїх прав і законних інтересів та скаргами про їх порушення.

З метою реалізації цього права держава сприяє:

– поширенню медіа матеріалів, корисних для розвитку дитини;

– виданню та розповсюдженню дитячої літератури та підручників шляхом створення пільгових умов для їх видання;

– міжнародному співробітництву у сфері обміну та поширення інформації та матеріалів, що надходять із різних національних і міжнародних джерел;

– діяльності медіа, спрямованій на задоволення мовних потреб дітей, у тому числі тих, які належать до національних меншин.

Здійснення прав дитини на вільне висловлювання думки та отримання інформації може бути обмежене законом в інтересах національної безпеки, територіальної цілісності або громадського порядку з метою запобігання заворушенням чи кримінальним правопорушенням, для охорони здоров'я населення, для захисту репутації або прав інших людей, для запобігання розголошенню інформації, одержаної конфіденційно, або для підтримання авторитету та неупередженості правосуддя.

{Частина четверта статті 9 із змінами, внесеними згідно із Законом № 720-IX від 17.06.2020}

Стаття 10. Право на захист від усіх форм насильства

Кожній дитині гарантується право на свободу, особисту недоторканність та захист гідності. Дисципліна і порядок у сім'ї, навчальних та інших дитячих закладах мають забезпечуватися на принципах, що грунтуються на взаємоповазі, справедливості і виключають приниження честі та гідності дитини.

Держава здійснює захист дитини від:

– усіх форм домашнього насильства та інших проявів жорстокого поводження з дитиною, експлуатації, включаючи сексуальне насильство, у тому числі з боку батьків або інших законних представників дитини;

{Абзац другий частини другої статті 10 в редакції Закону № 2229-VIII від 07.12.2017; із змінами, внесеними згідно із Законом № 3792-IX від 06.06.2024}

– втягнення у злочинну діяльність, залучення до вживання алкоголю, наркотичних засобів і психотропних речовин;

– залучення до екстремістських релігійних психокультових угруповань та течій, використання її для створення та розповсюдження порнографічних матеріалів, примушування до проституції, жебрацтва, бродяжництва, втягнення до азартних ігор тощо.

Держава через органи опіки і піклування, служби у справах дітей, цетри соціальних служб, кол-центр з питань запобігання та протидії домашньому насильству, насильству за ознакою статі, сексуальному насильству, пов'язаному зі збройною агресією Російської Федерації проти України, протидії торгівлі людьми та з питань захисту прав дитини у порядку, встановленому законодавством, надає дитині та особам, які

піклуються про неї, необхідну допомогу у запобіганні та виявленні випадків жорстокого поводження з дитиною, передачі інформації про ці випадки для розгляду до відповідних уповноважених законом органів для проведення розслідування і вжиття заходів щодо припинення насильства.

{Частина третя статті 10 із змінами, внесеними згідно із Законами № 3109-III від 07.03.2002, № 2353-IV від 18.01.2005, № 5462-VI від 16.10.2012, № 2229-VIII від 07.12.2017, № 4073-IX від 20.11.2024}

Дитина вправі особисто звернутися до органу опіки та піклування, служби у справах дітей, центрів соціальних служб, кол-центру з питань запобігання та протидії домашньому насильству, насильству за ознакою статі, сексуальному насильству, пов'язаному зі збройною агресією Російської Федерації проти України, протидії торгівлі людьми та з питань захисту прав дитини, інших уповноважених органів за захистом своїх прав, свобод і законних інтересів.

{Частина четверта статті 10 із змінами, внесеними згідно із Законами № 3109-III від 07.03.2002, № 2353-IV від 18.01.2005, № 5462-VI від 16.10.2012, № 2229-VIII від 07.12.2017, № 4073-IX від 20.11.2024}

Розголошення чи публікація будь-якої інформації про дитину, що може заподіяти їй шкоду, без згоди законного представника дитини забороняється.

Типова програма унеможливлення насильства та жорстокого поводження з дітьми та Порядок реагування на випадки насильства та жорстокого поводження з дітьми затверджуються Кабінетом Міністрів України.

{Частина шоста статті 10 із змінами, внесеними згідно із Законом № 2229-VIII від 07.12.2017; в редакції Закону № 3792-IX від 06.06.2024}

Працівники закладів освіти, культури, охорони здоров'я, соціального захисту, фізичної культури і спорту, оздоровлення та відпочинку, молодіжних центрів, дитячих та молодіжних громадських об'єднань, інших громадських об'єднань, що є суб'єктами молодіжної роботи, які контактують з дітьми, повинні бути ознайомлені з інформацією про захист дітей від усіх форм насильства, у тому числі домашнього насильства, експлуатації, найгірших форм дитячої праці або інших проявів жорстокого поводження з дитиною.

{Статтю 10 доповнено частиною сьомою згідно із Законом № 1256-IX від 18.02.2021; в редакції Закону № 3792-IX від 06.06.2024}

Адміністрація підприємств, установ і організацій незалежно від форми власності та господарювання, до штатів яких входять особи, які в своїй роботі контактують з дітьми, зобов'язана проводити їх періодичне інформування про захист дітей від усіх форм та видів насильства та експлуатації.

{Статтю 10 доповнено частиною восьмою згідно із Законом № 1256-IX від 18.02.2021; із змінами, внесеними згідно із Законом № 3792-IX від 06.06.2024}

Порядок організації, планування і проведення зазначеного інформування та його періодичність визначаються Кабінетом Міністрів України.

{Статтю 10 доповнено частиною дев'ятою згідно із Законом № 1256-IX

від 18.02.2021}

Заходи із запобігання та профілактики насильства включаються до цільових загальнодержавних програм соціального захисту та поліпшення становища дітей.

{Статтю 10 доповнено частиною десятою згідно із Законом № 1256-IX від 18.02.2021}

Забороняється працювати у контакті з дітьми особам, інформацію про яких внесено до Єдиного реєстру осіб, засуджених за злочини проти статевої свободи та статевої недоторканості малолітньої особи.

{Статтю 10 доповнено частиною одинадцятою згідно із Законом № 1256-IX від 18.02.2021}

Стаття 10[-1]. Механізми унеможливлення насильства та жорстокого поводження з дитиною

Керівники та працівники закладів (установ), молодіжних центрів, дитячих та молодіжних громадських об'єднань, інших громадських об'єднань, що є суб'єктами молодіжної роботи, в яких у колективах перебувають діти, зобов'язані сформувати середовище, вільне від насильства та жорстокого поводження з дитиною.

Керівник закладу (установи), молодіжного центру, дитячого та молодіжного громадського об'єднання, іншого громадського об'єднання, що є суб'єктом молодіжної роботи, в якому в колективах перебувають діти:

– затверджує положення про запобігання та протидію насильству та жорстокому поводженню з дітьми в закладі (установі), молодіжному центрі, дитячому та молодіжному громадському об'єднанні, іншому громадському об'єднанні, що є суб'єктом молодіжної роботи, з урахуванням Типової програми унеможливлення насильства та жорстокого поводження з дітьми та Порядку реагування на випадки насильства та жорстокого поводження з дітьми, затверджених Кабінетом Міністрів України, забезпечує його оприлюднення, обов'язкове ознайомлення з ним працівників та здійснює контроль за його виконанням;

– розглядає усні та письмові заяви (скарги, повідомлення) про випадки насильства або жорстокого поводження з дитиною в закладі (установі), молодіжному центрі, дитячому та молодіжному громадському об'єднанні, іншому громадському об'єднанні, що є суб'єктом молодіжної роботи, протягом однієї доби з моменту надходження та у разі виявлення ознак насильства або жорстокого поводження з дитиною невідкладно повідомляє про це батьків, інших законних представників дитини, а також письмово повідомляє уповноважений підрозділ органу Національної поліції України та службу у справах дітей;

– сприяє проходженню особами, які вчинили насильство або жорстоке поводження з дитиною, стали свідком або постраждали від насильства або жорстокого поводження, відповідної програми для таких осіб.

Працівники закладу (установи), молодіжного центру, дитячого та

молодіжного громадського об’єднання, іншого громадського об’єднання, що є суб’єктом молодіжної роботи, в якому в колективах перебувають діти, у разі виявлення ознак насильства або жорстокого поводження з дитиною зобов’язані:

– вжити невідкладних заходів для припинення насильства або жорстокого поводження з дитиною;

– за потреби надати домедичну допомогу, викликати бригаду екстреної (швидкої) медичної допомоги та звернутися до органів Національної поліції України;

– повідомити керівника закладу (установи), молодіжного центру, дитячого та молодіжного громадського об’єднання, іншого громадського об’єднання, що є суб’єктом молодіжної роботи, в якому в колективах перебувають діти, та принаймні одного з батьків або інших законних представників дитини, яка вчинила насильство або жорстоке поводження, та дитини, яка постраждала від насильства або жорстокого поводження.

Суб’єктами, відповідальними за виконання програм для дітей та інших осіб, які вчинили булінг (цькування), та програм для дітей та інших осіб, які постраждали від булінгу (цькування) або стали його свідком, є місцеві державні адміністрації та органи місцевого самоврядування.

Суб’єкт, відповідальний за виконання програм, передбачених частиною четвертою цієї статті, організовує та забезпечує проходження таких програм особами, які вчинили булінг (цькування), а особами, які постраждали від булінгу (цькування) або стали його свідком, – за їхньою згодою.

Формування та виконання програм, передбачених частиною четвертою цієї статті, для дітей здійснюються з урахуванням їхніх вікових та психологічних особливостей.

Виконання програм, передбачених частиною четвертою цієї статті, забезпечують фахівці, які пройшли відповідне навчання.

Типові програми для дітей та інших осіб, які вчинили булінг (цькування), для дітей та інших осіб, які постраждали від булінгу (цькування) або стали його свідком, розробляються і затверджуються центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну політику з питань сім’ї та дітей.

У випадках, передбачених законодавством, особу, яка вчинила булінг (цькування), за рішенням суду може бути направлено для проходження відповідної програми строком від одного до трьох місяців.

За відсутності судового рішення про направлення особи, яка вчинила булінг (цькування), для проходження відповідної програми така особа може пройти відповідну програму на добровільній основі, а діти віком до 16 років – за згодою батьків (інших законних представників дитини).

{Розділ II доповнено статтею 10[-1] згідно із Законом № 3792-IX від 06.06.2024}

Розділ ІІІ. ДИТИНА І СІМ'Я

Стаття 11. Дитина і сім'я

Сім'я є природним середовищем для фізичного, духовного, інтелектуального, культурного, соціального розвитку дитини, її матеріального забезпечення і несе відповідальність за створення належних умов для цього.

Кожна дитина має право на проживання в сім'ї разом з батьками або в сім'ї одного з них та на піклування батьків.

Батько і мати мають рівні права та обов'язки щодо своїх дітей. Предметом основної турботи та основним обов'язком батьків є забезпечення інтересів своєї дитини.

Стаття 12. Права, обов'язки та відповідальність батьків за виховання та розвиток дитини

Виховання в сім'ї є першоосновою розвитку особистості дитини. На кожного з батьків покладається однакова відповідальність за виховання, навчання і розвиток дитини. Батьки або особи, які їх замінюють, мають право і зобов'язані виховувати дитину, піклуватися про її здоров'я, фізичний, духовний і моральний розвиток, навчання, створювати належні умови для розвитку її природних здібностей, поважати гідність дитини, готувати її до самостійного життя та праці.

Виховання дитини має спрямовуватися на розвиток її особистості, поваги до прав, свобод людини і громадянина, мови, національних історичних і культурних цінностей українського та інших народів, підготовку дитини до свідомого життя у суспільстві в дусі взаєморозуміння, миру, милосердя, забезпечення рівноправності всіх членів суспільства, злагоди та дружби між народами, етнічними, національними, релігійними групами.

Держава надає батькам або особам, які їх замінюють, допомогу у виконанні ними своїх обов'язків щодо виховання дітей, захищає права сім'ї, сприяє розвитку системи послуг з підтримки сімей з дітьми та мережі дитячих закладів.

{Частина третя статті 12 в редакції Закону № 936-VIII від 26.01.2016}

Позбавлення батьківських прав або відібрання дитини у батьків без позбавлення їх цих прав не звільняє батьків від обов'язку утримувати дітей.

Порядок і розміри відшкодування витрат на перебування дитини в прийомній сім'ї, сім'ї патронатного вихователя, дитячому будинку сімейного типу, будинку дитини, дитячому будинку, дитячому будинку-інтернаті, школі-інтернаті чи іншому закладі для дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, встановлюються законодавством.

{Частина п'ята статті 12 в редакції Закону № 936-VIII від 26.01.2016}

Батьки або особи, які їх замінюють, несуть відповідальність за порушення прав і обмеження законних інтересів дитини на охорону здоров'я, фізичний і духовний розвиток, навчання, невиконання та ухилення від виконання батьківських обов'язків відповідно до закону.

У разі відмови від надання дитині необхідної медичної допомоги, якщо

це загрожує її здоров'ю, батьки або особи, які їх замінюють, несуть відповідальність згідно з законом. Медичні працівники у разі критичного стану здоров'я дитини, який потребує термінового медичного втручання, зобов'язані попередити батьків або осіб, які їх замінюють, про відповідальність за залишення дитини в небезпеці.

Батьки або інші законні представники дитини мають право отримувати інформацію щодо порядку та умов проходження їхньою дитиною, яка постраждала від насильства або жорстокого поводження, стала свідком насильства або жорстокого поводження, відповідних програм для таких осіб.

{Статтю 12 доповнено частиною восьмою згідно із Законом № 3792-IX від 06.06.2024}

Стаття 13. Державна допомога сім'ям з дітьми

З метою створення належних матеріальних умов для виховання дітей у сім'ях держава надає батькам або особам, які їх замінюють, соціальну допомогу, передбачену Законом України »Про державну допомогу сім'ям з дітьми» та іншими законами України.

Сім'ям з дітьми у порядку, що визначається Кабінетом Міністрів України, надаються пільгові довгострокові кредити на придбання житла, предметів довгострокового користування та житлове будівництво.

Багатодітним сім'ям надаються такі пільги:

1) 50-відсоткова знижка плати за користування житлом (квартирна плата) в межах норм, передбачених чинним законодавством (21 кв. метр загальної площі житла на кожного члена сім'ї, який постійно проживає в жилому приміщенні (будинку), та додатково 10,5 кв. метра на сім'ю);

2) 50-відсоткова знижка плати за користування комунальними послугами (газопостачання, електропостачання та інші послуги) та вартості скрапленого балонного газу для побутових потреб у межах норм, визначених законодавством.

Площа житла, на яку надається знижка при розрахунках плати за опалення, становить 21 кв. метр опалюваної площі на кожного члена сім'ї, який постійно проживає в жилому приміщенні (будинку), та додатково 10,5 кв. метра на сім'ю;

3) 50-відсоткова знижка вартості палива, у тому числі рідкого, в межах норм, визначених законодавством, у разі якщо відповідні будинки не мають центрального опалення;

4) позачергове встановлення квартирних телефонів. Абонентна плата за користування квартирним телефоном встановлюється у розмірі 50 відсотків від затверджених тарифів.

{Статтю 13 доповнено частиною третьою згідно із Законом № 1343-VI від 19.05.2009}

Пільги щодо плати за користування житлом (квартирної плати), комунальними послугами та вартості палива, передбачені пунктами 1-3 частини третьої цієї статті, надаються багатодітним сім'ям незалежно від

виду житла та форми власності на нього.

{Статтю 13 доповнено частиною четвертою згідно із Законом № 1343-VI від 19.05.2009}

Дитячим будинкам сімейного типу та прийомним сім'ям, в яких не менше року проживають відповідно троє або більше дітей, а також сім'ям (крім багатодітних сімей), в яких не менше року проживають троє і більше дітей, враховуючи тих, над якими встановлено опіку чи піклування, надаються пільги, передбачені частиною третьою, з урахуванням умов, визначених частиною четвертою цієї статті.

{Статтю 13 доповнено новою частиною згідно із Законом № 4723-VI від 17.05.2012}

Дітям з багатодітних сімей надаються такі пільги:

1) безоплатне одержання ліків за рецептами лікарів;

2) щорічне медичне обстеження і диспансеризація в державних та комунальних закладах охорони здоров'я із залученням необхідних спеціалістів, а також компенсація витрат на зубопротезування;

3) першочергове обслуговування в лікувально-профілактичних закладах, аптеках та першочергова госпіталізація;

4) безоплатний проїзд усіма видами міського пасажирського транспорту (крім таксі), автомобільним транспортом загального користування в сільській місцевості, а також залізничним і водним транспортом приміського сполучення та автобусами приміських і міжміських маршрутів, у тому числі внутрірайонних, внутрі- та міжобласних незалежно від відстані та місця проживання за наявності посвідчення встановленого зразка, а в разі запровадження автоматизованої системи обліку оплати проїзду – також електронного квитка, який видається на безоплатній основі;

{Пункт 4 частини шостої статті 13 із змінами, внесеними згідно із Законом № 1812-VIII від 17.01.2017}

5) безоплатне одержання послуг з оздоровлення та відпочинку відповідно до Закону України »Про оздоровлення та відпочинок дітей».

{Статтю 13 доповнено частиною згідно із Законом № 1343-VI від 19.05.2009}

Батькам і дітям з багатодітних сімей видаються відповідні посвідчення. Зразок посвідчення, порядок виготовлення і видачі посвідчень встановлюються Кабінетом Міністрів України.

{Статтю 13 доповнено частиною згідно із Законом № 1343-VI від 19.05.2009}

Установити, що пільги, передбачені пунктами 1, 2, 3 та 4 частини третьої та пунктом 1 частини шостої цієї статті, надаються за умови, якщо розмір середньомісячного сукупного доходу сім'ї в розрахунку на одну особу за попередні шість місяців не перевищує величини доходу, який дає право на податкову соціальну пільгу у порядку, визначеному Кабінетом Міністрів України.

{Статтю 13 доповнено частиною восьмою згідно із Законом № 76-VIII від 28.12.2014}

Стаття 14. Розлучення дитини з сім'єю

Діти та батьки не повинні розлучатися всупереч їх волі, за винятком випадків, коли таке розлучення необхідне в інтересах дитини і цього вимагає рішення суду, що набрало законної сили.

Під час вчинення дій, пов'язаних з розлученням дитини з одним або обома батьками, а також інших дій, що стосуються дитини, в порядку, встановленому законом, судом заслуховується думка та побажання дитини.

Стаття 15. Право дитини на контакт з батьками, які проживають окремо

{Назва статті 15 в редакції Закону № 1397-VI від 21.05.2009}

Дитина, яка проживає окремо від батьків або одного з них, має право на підтримання з ними регулярних особистих стосунків і прямих контактів.

Батьки, які проживають окремо від дитини, зобов'язані брати участь у її вихованні і мають право спілкуватися з нею, якщо судом визнано, що таке спілкування не перешкоджатиме нормальному вихованню дитини.

У разі коли батьки не можуть дійти згоди щодо участі одного з батьків, який проживає окремо, у вихованні дитини, порядок такої участі визначається органами опіки та піклування за участю батьків виходячи з інтересів дитини. Рішення органів опіки та піклування з цих питань можуть бути оскаржені до суду у порядку, встановленому законом.

Дитина має право на отримання інформації про відсутніх батьків, якщо це не завдає шкоди її психічному і фізичному здоров'ю.

Стаття 16. Право дитини на контакт з батьками, іншими членами сім'ї та родичами, які проживають у різних державах

{Назва статті 16 в редакції Закону № 1397-VI від 21.05.2009}

Дитина, батьки якої проживають у різних державах, має право на регулярні особисті стосунки і прямі контакти з обома батьками. Дитина та її батьки для возз'єднання сім'ї мають право на вільний в'їзд в Україну та виїзд з України у порядку, встановленому законом.

Батьки, інші члени сім'ї та родичі, зокрема ті, які проживають у різних державах, не повинні перешкоджати одне одному реалізувати право дитини на контакт з ними, зобов'язані гарантувати повернення дитини до місця її постійного проживання після реалізації нею права на контакт, не допускати неправомірної зміни її місця проживання.

{Статтю 16 доповнено частиною другою згідно із Законом № 1397-VI від 21.05.2009}

Стаття 16^{-1}. Заходи і гарантії забезпечення виконання рішення суду про реалізацію права дитини на контакт

Заходи і гарантії забезпечення виконання рішення суду про реалізацію права дитини на контакт визначаються судом у кожному конкретному випадку.

Такими заходами і гарантіями є:

– зобов’язання особи, яка контактує з дитиною, оплачувати витрати, пов’язані з переїздом та проживанням дитини, а також, у разі потреби, – будь-якої іншої особи, яка супроводжує дитину, повідомляти особі, з якою проживає дитина, про місце перебування дитини під час реалізації нею права на контакт, з’являтися особисто разом з дитиною до органу опіки та піклування з періодичністю, визначеною судом;

– заборона зміни місця перебування дитини під час реалізації нею права на контакт;

– реалізація права на контакт з дитиною на території іноземної держави за умови подання органу опіки та піклування за місцем проживання дитини документа, що підтверджує визнання рішення суду України про контакт з дитиною на території іншої держави;

– інші заходи, передбачені законом.

{Закон доповнено статтею 16[-1] згідно із Законом № 1397-VI від 21.05.2009}

Стаття 17. Право дитини на майно

Кожна дитина, в тому числі й усиновлена, має право на одержання в установленому законом порядку в спадщину майна і грошових коштів батьків чи одного з них у разі їх смерті або визнання їх за рішенням суду померлими незалежно від місця проживання. Дитина, батьки якої позбавлені батьківських прав, не втрачає права на успадкування їх майна.

У разі визнання батьків або одного з них рішенням суду безвісно відсутніми дитина має право на утримання за рахунок їх коштів і майна.

Батьки або інші законні представники не мають права без дозволу органу опіки та піклування, наданого відповідно до закону, вчиняти від імені малолітньої дитини правочини, визначені частиною другою статті 177 Сімейного кодексу України.

{Частина третя статті 17 в редакції Законів № 3234-VI від 19.04.2011, № 1871-IX від 05.11.2021, № 3265-IX від 14.07.2023}

На вчинення неповнолітньою особою правочинів, передбачених частиною другою статті 177 Сімейного кодексу України, має бути одержана згода батьків або інших законних представників такої особи та дозвіл органу опіки та піклування відповідно до закону.

{Статтю 17 доповнено новою частиною згідно із Законом № 3265-IX від 14.07.2023}

Суд у разі позбавлення батьків батьківських прав або відібрання дитини без позбавлення батьківських прав одночасно накладає заборону на відчуження майна та житла дітей, про що повідомляє нотаріуса за місцем знаходження майна та житла.

{Частина статті 17 із змінами, внесеними згідно із Законом № 2435-VI від 06.07.2010}

Інші права дитини на майно та порядок їх захисту встановлюються законами України.

{Частина шоста статті 17 в редакції Закону № 3265-IX від 14.07.2023}

Стаття 18. Право дитини на житло

Держава забезпечує право дитини на проживання в таких санітарно-гігієнічних та побутових умовах, що не завдають шкоди її фізичному та розумовому розвитку.

Діти-члени сім'ї наймача або власника жилого приміщення мають право користуватися займаним приміщенням нарівні з власником або наймачем.

Органи опіки та піклування зобов'язані здійснювати контроль за додержанням батьками або особами, які їх замінюють, майнових та житлових прав дітей при відчуженні жилих приміщень та купівлі нового житла.

Розділ IV. ДИТИНА І СУСПІЛЬСТВО

Стаття 19. Право на освіту

Кожна дитина має право на освіту.

Держава гарантує доступність і безоплатність дошкільної, повної загальної середньої, професійної (професійно-технічної), фахової передвищої, вищої освіти в державних і комунальних закладах освіти; надання стипендій та пільг здобувачам освіти таких закладів у порядку, встановленому законодавством України. Громадяни мають право безоплатно здобути фахову передвищу та вищу освіту в державних і комунальних закладах освіти на конкурсній основі.

{Частина друга статті 19 із змінами, внесеними згідно із Законом № 911-VIII від 24.12.2015; *в редакції Закону № 2745-VIII від 06.06.2019}*

Держава забезпечує право на вибір навчального закладу і навчання рідною мовою чи на вивчення рідної мови у державних і комунальних навчальних закладах.

Місцеві органи виконавчої влади та органи місцевого самоврядування організовують облік дітей дошкільного та шкільного віку для виконання вимог щодо навчання дітей у загальноосвітніх навчальних закладах.

Учні державних та комунальних професійно-технічних навчальних закладів із числа дітей-сиріт, дітей, позбавлених батьківського піклування, і дітей, які потребують особливих умов виховання, перебувають на повному утриманні держави. Порядок забезпечення учнів державних та комунальних професійно-технічних навчальних закладів стипендією, організації харчування учнів із числа дітей-сиріт, дітей, позбавлених батьківського піклування, осіб з їх числа, дітей з інвалідністю/осіб з інвалідністю I-III групи та дітей із сімей, які отримують допомогу відповідно до Закону України »Про державну соціальну допомогу малозабезпеченим сім'ям», визначається Кабінетом Міністрів України.

{Частина п'ята статті 19 в редакції Закону № 76-VIII від 28.12.2014}

Органи місцевого самоврядування відповідно до законодавства можуть забезпечувати харчуванням учнів інших категорій та передбачати на це відповідні видатки з місцевих бюджетів.

{Частина статті 19 в редакції Закону № 76-VIII від 28.12.2014}

Діти-сироти та діти, позбавлені батьківського піклування (за винятком тих, які мають порушення фізичного та розумового розвитку і не можуть навчатися в загальних навчальних закладах), навчаються в загальноосвітніх школах.

Для дітей з інвалідністю та осіб з інвалідністю з дитинства, які потребують опіки і стороннього догляду, центральний орган виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері освіти і науки, за згодою батьків дітей або осіб, які їх замінюють, забезпечує навчання в загальноосвітніх та спеціальних загальноосвітніх навчальних закладах за відповідними навчальними програмами, у тому числі і в домашніх умовах.

{Статтю 19 доповнено частиною згідно із Законом № 2414-IV від 03.02.2005; із змінами, внесеними згідно із Законом № 5462-VI від 16.10.2012}

Діти з інвалідністю та особи з інвалідністю з дитинства, які перебувають у реабілітаційних закладах, закладах та установах, що належать до сфери управління центральних органів виконавчої влади, що забезпечують формування державної політики у сферах трудових відносин, соціального захисту населення, охорони здоров'я, органів виконавчої влади Автономної Республіки Крим у сферах трудових відносин, соціального захисту населення, охорони здоров'я, місцевих державних адміністрацій, мають право на здобуття освіти за індивідуальними навчальними програмами, які узгоджуються з індивідуальними програмами реабілітації дітей з інвалідністю та осіб з інвалідністю з дитинства.

{Статтю 19 доповнено частиною згідно із Законом № 2414-IV від 03.02.2005; із змінами, внесеними згідно із Законом № 5462-VI від 16.10.2012}

Здобувачі фахової передвищої та вищої освіти із числа дітей-сиріт, дітей, позбавлених батьківського піклування, перебувають на повному утриманні держави. Студентам, які є дітьми з інвалідністю та особами з інвалідністю I-III групи, студентам із сімей, які отримують допомогу відповідно до Закону України »Про державну соціальну допомогу малозабезпеченим сім'ям», включаючи студентів з багатодітних сімей, призначається соціальна стипендія та може надаватися додаткова соціальна і матеріальна допомога.

{Частина статті 19 із змінами, внесеними згідно із Законом № 1343-VI від 19.05.2009; в редакції Закону № 911-VIII від 24.12.2015; із змінами, внесеними згідно із Законом № 2745-VIII від 06.06.2019}

{Частину одинадцяту статті 19 виключено на підставі Закону № 911-VIII від 24.12.2015}

Норми навантаження у навчальних програмах та планах навчальних закладів повинні визначатися з урахуванням віку та стану здоров'я дітей. Контроль за дотриманням цих норм у порядку, встановленому законодавством, здійснюють центральні органи виконавчої влади, що забезпечують формування державної політики у сферах освіти і науки, охорони здоров'я.

{Частина статті 19 із змінами, внесеними згідно із Законом № 5462-VI від 16.10.2012}

У порядку, встановленому законодавством, держава забезпечує підтримку та заохочення особливо обдарованих дітей шляхом направлення їх на навчання до провідних вітчизняних та іноземних навчальних закладів і встановлення спеціальних стипендій.

Держава забезпечує дітям осіб, визнаних постраждалими учасниками Революції Гідності, учасниками бойових дій, особами з інвалідністю внаслідок війни відповідно до Закону України «Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту», дітям, один із батьків яких загинув (пропав безвісти) у районі проведення антитерористичних операцій, здійснення заходів із забезпечення національної безпеки і оборони, відсічі і стримування збройної агресії Російської Федерації у Донецькій та Луганській областях, бойових дій чи збройних конфліктів або помер внаслідок поранення, контузії чи каліцтва, одержаних у районі проведення антитерористичних операцій, здійснення заходів із забезпечення національної безпеки і оборони, відсічі і стримування збройної агресії Російської Федерації у Донецькій та Луганській областях, бойових дій чи збройних конфліктів, а також дітям загиблих (померлих) осіб, визначених у частині першій статті 10^{-1} Закону України «Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту», дітям, один із батьків яких загинув під час масових акцій громадянського протесту або помер внаслідок поранення, контузії чи каліцтва, одержаних під час масових акцій громадянського протесту, дітям, які проживають у населених пунктах на лінії зіткнення, дітям, зареєстрованим як внутрішньо переміщені особи, у тому числі дітям, які навчаються за денною формою навчання у закладах професійної (професійно-технічної), фахової передвищої та вищої освіти, – до закінчення закладів освіти, але не довше ніж до досягнення ними 23 років, державну цільову підтримку для здобуття професійної (професійно-технічної), фахової передвищої та вищої освіти у державних та комунальних закладах освіти.

{Статтю 19 доповнено частиною чотирнадцятою згідно із Законом № 425-VIII від 14.05.2015; із змінами, внесеними згідно із Законами № 1838-VIII від 07.02.2017, № 2443-VIII від 22.05.2018, № 2300-VIII від 27.02.2018, № 2745-VIII від 06.06.2019, № 2153-IX від 24.03.2022}

Державна цільова підтримка для здобуття професійної (професійно-технічної), фахової передвищої та вищої освіти надається у вигляді:

{Абзац перший частини п'ятнадцятої статті 19 із змінами, внесеними згідно із Законом № 2745-VIII від 06.06.2019}

– повної або часткової оплати навчання за рахунок коштів державного та місцевих бюджетів;

– пільгових довгострокових кредитів для здобуття освіти;

– соціальної стипендії;

– безоплатного забезпечення підручниками;

– безоплатного доступу до мережі Інтернет, систем баз даних у державних та комунальних закладах освіти;

{Абзац шостий частини п'ятнадцятої статті 19 із змінами, внесеними згідно із Законом № 2745-VIII від 06.06.2019}

– безоплатного проживання в гуртожитку;

– інших заходів, затверджених Кабінетом Міністрів України.

{Статтю 19 доповнено частиною п'ятнадцятою згідно із Законом № 425-VIII від 14.05.2015}

Порядок та умови надання державної цільової підтримки для здобуття професійної (професійно-технічної), фахової передвищої та вищої освіти зазначеним категоріям громадян визначаються Кабінетом Міністрів України.

{Статтю 19 доповнено частиною шістнадцятою згідно із Законом № 425-VIII від 14.05.2015; із змінами, внесеними згідно із Законом № 2745-VIII від 06.06.2019}

Стаття 20. Залучення дитини до національної та світової культури

З метою сприяння соціальному, духовному, моральному благополуччю, всебічному здоровому розвитку дитини держава забезпечує їй безкоштовний доступ до національних духовних та історичних цінностей, досягнень світової культури шляхом надання можливості користування бібліотечними фондами, виставковими залами, музеями тощо. З цією метою створюється мережа спеціальних дитячих закладів культури, закладів позашкільної освіти, діяльність яких спрямовується на сприяння розвитку індивідуальної та колективної творчості дітей.

Розробка навчальних програм, що застосовуються в навчальних закладах, повинна базуватися на найкращих здобутках людства у сфері культури, засадах моралі та добра, національних духовних традиціях.

Держава сприяє випуску і забезпеченню доступності кіно- та відеофільмів, теле- і радіопередач, виданню друкованих медіа, розрахованих на дитячу та молодіжну аудиторію, а також поширенню іншої корисної для культурного розвитку дітей інформації.

Забороняється пропагування у медіа культу насильства і жорстокості, розповсюдження порнографії та інформації, що зневажає людську гідність і завдає шкоди моральному благополуччю дитини.

Стаття 20^{-1}. Особливості перебування дітей у закладах, у яких провадиться діяльність у сфері розваг, або закладах громадського харчування

Діти віком до 16 років з двадцять другої до шостої години можуть перебувати у закладах, у яких провадиться діяльність у сфері розваг, або закладах громадського харчування лише в присутності принаймні одного з батьків чи іншого законного представника дитини або особи, яка її супроводжує і несе за неї персональну відповідальність.

Власники закладів, у яких провадиться діяльність у сфері розваг, або закладів громадського харчування та уповноважені ними особи зобов'язані вживати заходів щодо недопущення у такі заклади з двадцять другої до шостої години дітей до 16 років без супроводження осіб, зазначених у частині першій цієї статті.

Власники закладів, у яких провадиться діяльність у сфері розваг, або закладів громадського харчування та уповноважені ними особи мають право у період з двадцять другої до шостої години вимагати у відвідувачів таких закладів документи, що підтверджують досягнення ними 16-річного віку.

{Закон доповнено статтею 20[1] згідно із Законом № 243-VII від 16.05.2013}

Стаття 21. Дитина і праця

Порядок застосування праці дітей визначається законодавством України про працю.

Вік, з якого допускається прийняття дитини на роботу, становить 16 років. Діти, які досягли 15-річного віку, можуть прийматися на роботу, що не завдає шкоди їх здоров'ю і навчанню, за згодою одного з батьків або особи, яка замінює батьків.

Для дітей, молодших 16 років, тривалість робочого часу обмежується відповідно до потреб їх розвитку та професійної підготовки. Час, витрачений дитиною за згодою власника або уповноваженого ним органу на професійну підготовку в межах встановленого законодавством робочого часу, зараховується як робочий час.

Забороняється залучення дітей до найгірших форм дитячої праці, участі у важких роботах і роботах з шкідливими або небезпечними умовами праці, а також на підземних роботах та до праці понад встановлений законодавством скорочений робочий час.

{Частина четверта статті 21 із змінами, внесеними згідно із Законом № 2414-IV від 03.02.2005}

До найгірших форм дитячої праці належать:

– усі форми рабства або практика, подібна до рабства, зокрема, продаж дітей та торгівля ними, боргова залежність, а також примусова чи обов'язкова праця, включаючи примусове чи обов'язкове вербування дітей для використання їх у збройних конфліктах;

– використання, вербування або пропонування дитини для зайняття проституцією, виробництва порнографічної продукції чи порнографічних вистав;

– використання, вербування або пропонування дитини для незаконної діяльності;

– робота, яка за своїм характером чи умовами, в яких вона виконується, може завдати шкоди фізичному або психічному здоров'ю дитини.

{Статтю 21 доповнено частиною згідно із Законом № 2414-IV від 03.02.2005}

Діти приймаються на роботу лише після попереднього медичного огляду за наявності письмового медичного висновку про відсутність протипоказань для участі у трудовій діяльності та в подальшому до досягнення 21 року щорічно підлягають обов'язковим профілактичним медичним оглядам.

Участь у трудовій діяльності дітей з інвалідністю та дітей з порушеннями

фізичного та розумового розвитку забезпечується шляхом створення відповідної мережі робочих місць.

З метою захисту своїх трудових прав діти, які працюють, можуть створювати професійні спілки або вступати до існуючих професійних спілок у порядку, встановленому законодавством України.

Державний контроль і нагляд за додержанням трудових прав дитини забезпечується в порядку, встановленому законодавством України.

Стаття 22. Право на зайняття підприємницькою діяльністю

Діти, які досягли 16-річного віку, мають право займатися підприємницькою діяльністю, можуть бути членами колективного сільськогосподарського підприємства та членами селянського (фермерського) господарства в порядку, встановленому законом.

Стаття 23. Право на об'єднання в дитячі та молодіжні організації

Діти мають право на об'єднання в самостійні дитячі та молодіжні громадські організації за умови, що їх діяльність не суперечить Конституції України та законам України, не порушує громадський порядок і безпеку держави, права і свободи інших осіб, не шкодить моралі та здоров'ю дітей та інших громадян.

Дитячі громадські організації можуть створювати свої об'єднання, встановлювати контакти з дитячими громадськими організаціями інших країн, вступати до міжнародних дитячих об'єднань.

Створення дитячих організацій політичного та релігійного спрямування забороняється.

Місцеві органи виконавчої влади та органи місцевого самоврядування надають допомогу дитячим організаціям та об'єднанням, сприяють їх роботі.

Розділ V. ДІТИ, ЯКІ ПОТРЕБУЮТЬ ОСОБЛИВОГО ЗАХИСТУ ДЕРЖАВИ

{Назва розділу V в редакції Закону № 936-VIII від 26.01.2016}

Стаття 23^{-1}. Захист прав та інтересів дітей, які перебувають у складних життєвих обставинах

Усі дії щодо дитини, яка перебуває у складних життєвих обставинах, спрямовуються на захист прав та інтересів дитини, усунення причин таких обставин і забезпечення безпечних умов її утримання та виховання, надання їй та її батькам комплексу необхідних послуг та соціальної допомоги.

Суб'єкти соціальної роботи з сім'ями, дітьми та молоддю в процесі своєї професійної діяльності здійснюють заходи з виявлення дітей, які перебувають у складних життєвих обставинах, надають їм комплекс послуг у межах повноважень, визначених законодавством, інформують інших суб'єктів, органи опіки та піклування в разі необхідності здійснення комплексних заходів щодо захисту прав та інтересів дитини та надання підтримки батькам чи притягнення їх до відповідальності. Суб'єкти соціальної роботи з сім'ями, дітьми та молоддю забезпечують ведення обліку

дітей, які перебувають у складних життєвих обставинах.

{Частина друга статті 23[-1] із змінами, внесеними згідно із Законом № 2229-VIII від 07.12.2017}

У разі якщо у зв'язку із складними життєвими обставинами дитина тимчасово не проживає чи не може проживати із своїми батьками, іншими законними представниками, її утримання та виховання можуть здійснювати родичі, сім'я патронатного вихователя, центри соціально-психологічної реабілітації дітей, притулки для дітей служб у справах дітей, інші установи для дітей (незалежно від форми власності та підпорядкування), в яких створені належні умови для проживання, виховання, навчання та реабілітації дитини відповідно до її потреб.

Уповноважені органи, що здійснюють соціальну роботу з сім'ями, дітьми та молоддю, зобов'язані в максимально короткий термін запропонувати сім'ї дитини комплекс послуг, спрямованих на мінімізацію чи повне подолання складних життєвих обставин, та сприяти поверненню дитини до батьків, інших законних представників.

У разі якщо повернення дитини до батьків, інших законних представників є неможливим чи суперечить її інтересам, органи опіки та піклування здійснюють заходи щодо надання дитині статусу дитини-сироти чи дитини, позбавленої батьківського піклування, захисту її житлових та майнових прав, влаштування в одну із форм виховання, яка найбільше відповідає найкращим інтересам дитини.

Порядок діяльності органів опіки та піклування з питань захисту прав дітей, які перебувають у складних життєвих обставинах, визначається Кабінетом Міністрів України.

{Розділ V доповнено статтею 23[-1] згідно із Законом № 936-VIII від 26.01.2016}

Стаття 24. Утримання і виховання дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, та безпритульних дітей

Утримання і виховання дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, забезпечує держава.

Безпритульні діти в порядку, встановленому законом, тимчасово розміщуються в притулках для дітей служб у справах дітей, центрах соціально-психологічної реабілітації дітей, сім'ях патронатних вихователів, у яких створюються належні житлово-побутові умови та умови, спрямовані на забезпечення їх соціальної адаптації та підготовку до повернення у рідні сім'ї або влаштування в сімейні форми виховання, надається правова, психологічна, медична та інша допомога таким дітям.

{Частина друга статті 24 із змінами, внесеними згідно із Законом № 5462-VI від 16.10.2012; в редакції Закону № 936-VIII від 26.01.2016}

Діти-сироти та діти, позбавлені батьківського піклування, повинні бути передані на усиновлення або влаштовані на виховання в сім'ї громадян (під опіку чи піклування, в прийомні сім'ї, дитячі будинки сімейного типу), у

будинки дитини, дитячі будинки, школи-інтернати, дитячі будинки-інтернати на повне державне утримання. Таким дітям створюються необхідні умови для всебічного і гармонійного розвитку, підготовки до самостійного життя та праці.

{Частина третя статті 24 в редакції Закону № 936-VIII від 26.01.2016}

Посадові особи органів державної влади та органів місцевого самоврядування, поліцейські, працівники відповідних структурних підрозділів місцевих державних адміністрацій, житлово-експлуатаційних організацій, навчальних закладів, громадяни та інші особи, яким стало відомо про факт залишення дитини без опіки (піклування) батьків, зобов'язані негайно повідомити про це органи опіки та піклування за місцем знаходження дитини.

{Частина четверта статті 24 із змінами, внесеними згідно із Законами № 5462-VI від 16.10.2012, № 901-VIII від 23.12.2015}

Усиновлення допускається виключно в інтересах дитини України відповідно до закону.

Усиновлення (удочеріння) є оформлена спеціальним юридичним актом (рішенням суду) передача на виховання в сім'ю неповнолітньої дитини на правах сина чи дочки.

Усиновлення дитини, яка є громадянином України, іноземцями провадиться, якщо були вичерпані всі можливості щодо передачі під опіку, піклування, на усиновлення чи виховання в сім'ї громадян України.

{Частина сьома статті 24 із змінами, внесеними згідно із Законом № 5462-VI від 16.10.2012}

Усиновлення дитини, яка є громадянином України, не може здійснюватися іноземцем, який не перебуває в шлюбі, за винятком, коли іноземець є родичем дитини.

{Статтю 24 доповнено частиною згідно із Законом № 257-VI від 10.04.2008}

Переважне право серед інших іноземців на усиновлення дитини, яка є громадянином України, мають громадяни держав, які уклали міжнародні договори з Україною про усиновлення дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування.

{Частина дев'ята статті 24 в редакції Закону № 5462-VI від 16.10.2012}

Порядок передачі дітей на усиновлення, а також здійснення контролю за умовами їх проживання і виховання в сім'ях усиновителів встановлюється Кабінетом Міністрів України.

Посередницька, комерційна діяльність щодо усиновлення дітей, передання їх під опіку, піклування чи на виховання в сім'ї громадян України, іноземців або осіб без громадянства забороняється.

{Частина статті 24 в редакції Закону № 2414-IV від 03.02.2005}

Порядок створення, реорганізації та ліквідації навчально-виховних закладів для дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, передачі дітей на виховання та спільне проживання в прийомні сім'ї або дитячі будинки сімейного типу, а також положення про них затверджуються

Кабінетом Міністрів України.

Працівники закладів для дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, які здійснюють виховні функції, в разі вчинення аморального проступку, не сумісного з продовженням зазначеної роботи, притягаються до дисциплінарної відповідальності у порядку, встановленому законом.

Контроль за умовами виховання і проживання дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, в сім'ях опікунів (піклувальників), усиновителів, у дитячих будинках сімейного типу, в прийомних сім'ях покладається на органи опіки і піклування, центри соціальних служб або інші уповноважені органи.

{Частина статті 24 із змінами, внесеними згідно із Законами № 3109-III від 07.03.2002, № 2353-IV від 18.01.2005, № 5462-VI від 16.10.2012, № 4073-IX від 20.11.2024}

Стаття 25. Соціальний захист дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування

Діти, які внаслідок смерті батьків, позбавлення батьків батьківських прав, хвороби батьків чи з інших причин залишилися без батьківського піклування, мають право на особливий захист і допомогу з боку держави.

Відсутність одного або обох з батьків та батьківського піклування підтверджується відповідними документами, які є підставою для надання цим дітям матеріального забезпечення і пільг, передбачених законодавством України.

У разі передачі дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, під опіку чи піклування, влаштування в будинки дитини, дитячі будинки, школи-інтернати, дитячі будинки сімейного типу та прийомні сім'ї жиле приміщення, в якому вони проживали, зберігається за дітьми протягом усього часу перебування їх в цих закладах, у опікунів чи піклувальників, дитячому будинку сімейного типу, прийомній сім'ї незалежно від того, чи проживають у жилому приміщенні, з якого вибули діти, інші члени сім'ї. Жиле приміщення, яке зберігається за дітьми, може бути передано в оренду іншим громадянам на строк до повернення дітей із зазначених закладів, від опікунів чи піклувальників, з прийомної сім'ї чи дитячого будинку сімейного типу. Порядок збереження і передачі в оренду жилого приміщення та іншого майна дитини затверджується Кабінетом Міністрів України.

{Частина третя статті 25 із змінами, внесеними згідно із Законом № 2394-VI від 01.07.2010}

Держава забезпечує дітям-сиротам та дітям, позбавленим батьківського піклування, а також особам з їх числа, які до передачі під опіку чи піклування, влаштування в дитячі будинки сімейного типу, прийомні сім'ї, заклади для дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, мали впорядковане житло, що зберігалося за ними, вселення їх у ці приміщення і повернення їм майна, що знаходилося в цих приміщеннях на день передачі

дітей під опіку чи піклування, влаштування в дитячі будинки сімейного типу, прийомні сім'ї, заклади для дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування.

{Частина четверта статті 25 в редакції Закону № 2394-VI від 01.07.2010}

Діти-сироти та діти, позбавлені батьківського піклування, а також особи з їх числа, які до передачі під опіку чи піклування, влаштування в дитячі будинки сімейного типу, прийомні сім'ї, заклади для дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, не мали впорядкованого житла або вселення яких у приміщення, що зберігалося за ними, неможливе внаслідок його знищення чи пошкодження або з інших поважних причин, що унеможливлюють проживання в них таких дітей, забезпечуються позачергово впорядкованим житлом за місцем їх перебування на обліку громадян, які потребують поліпшення житлових умов, або, за їхнім бажанням, – грошовою компенсацією за належне їм для отримання жиле приміщення в порядку, встановленому Кабінетом Міністрів України, або забезпечуються позачергово соціальним житлом за місцем їх перебування на соціальному квартирному обліку.

{Статтю 25 доповнено частиною згідно із Законом № 2394-VI від 01.07.2010; із змінами, внесеними згідно із Законом № 2279-VIII від 08.02.2018; в редакції Закону № 1095-IX від 16.12.2020 – вводиться в дію з 31.03.2021}

Особи з числа дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, після досягнення 23 років не втрачають право на позачергове отримання жилого приміщення або, за їхнім бажанням, – грошової компенсації за належне їм для отримання жиле приміщення, на позачергове отримання соціального житла за умови їх перебування у встановленому порядку на обліку громадян, які потребують поліпшення житлових умов, на момент досягнення 23-річного віку.

{Статтю 25 доповнено новою частиною згідно із Законом № 1095-IX від 16.12.2020 - вводиться в дію з 31.03.2021}

Держава гарантує матеріальну допомогу на дітей, які перебувають під опікою чи піклуванням, у дитячих будинках сімейного типу і прийомних сім'ях у порядку, встановленому законодавством України.

Дітям-сиротам та дітям, позбавленим батьківського піклування, після досягнення ними 18-річного віку надається одноразова допомога у розмірах і порядку, визначених Кабінетом Міністрів України.

{Дію частини статті 25 зупинено на 2003 рік згідно із Законом № 380-IV від 26.12.2002; дію частини статті 25 зупинено на 2004 рік згідно із Законом № 1344-IV від 27.11.2003; в редакції Закону № 2505-IV від 25.03.2005}

{Установити, що у 2004 році положення і норми, передбачені частиною статті 25 реалізуються в розмірах і порядку, визначених Кабінетом Міністрів України, в межах видатків, врахованих у розрахунках до Державного бюджету України та місцевих бюджетів на 2004 рік згідно із Законом № 1344-IV від 27.11.2003}

Держава гарантує працевлаштування дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, після повернення їх з дитячих закладів, від опікунів чи піклувальників, з дитячих будинків сімейного типу та прийомних сімей, закінчення навчання в державних та комунальних навчальних закладах.

Стаття 26. Захист прав дітей з інвалідністю та дітей з порушеннями розумового або фізичного розвитку

Дискримінація дітей з інвалідністю та дітей з порушеннями розумового або фізичного розвитку забороняється.

Держава сприяє створенню дітям з інвалідністю та дітям з порушеннями розумового або фізичного розвитку необхідних умов, рівних з іншими громадянами можливостей для повноцінного життя та розвитку з урахуванням індивідуальних здібностей та інтересів, гарантує надання їм відповідної матеріальної допомоги, встановлення одному з батьків дитини з інвалідністю чи особі, яка його замінює, на підприємстві, в установі чи організації незалежно від форм власності, за його згодою, скороченого робочого дня, надання додаткової оплачуваної відпустки на строк до 5 днів, відпустки без збереження заробітної плати та інших пільг, передбачених законодавством України.

Дітям з інвалідністю та дітям з порушеннями розумового або фізичного розвитку надається безоплатна спеціалізована медична, дефектологічна і психологічна допомога та здійснюється безоплатне протезування у відповідних державних і комунальних закладах охорони здоров'я, надається можливість отримати базову, професійно-технічну та вищу освіту, в тому числі в домашніх умовах. Таким дітям гарантується безоплатне забезпечення засобами індивідуальної корекції.

З метою створення умов для безперешкодного доступу дітей з інвалідністю та дітей з порушеннями фізичного розвитку до об'єктів соціальної інфраструктури планування та забудова населених пунктів, формування жилих районів, розробка проектних рішень, будівництво та реконструкція будинків, споруд та їх комплексів, об'єктів та засобів громадського транспорту повинні здійснюватися з дотриманням вимог Закону України »Про основи соціальної захищеності осіб з інвалідністю в Україні».

{Частина четверта статті 26 в редакції Закону № 2249-VIII від 19.12.2017}

Діти з інвалідністю мають право на безоплатне матеріальне, соціально-побутове і медичне забезпечення, а також забезпечення медикаментами, технічними й іншими засобами індивідуальної корекції відповідно до законодавства.

{Статтю 26 доповнено частиною згідно із Законом № 2414-IV від 03.02.2005}

Діти з інвалідністю, які мають порушення опорно-рухового апарату та яким виповнилося 5 років, забезпечуються автотранспортними засобами на пільгових умовах. Право користуватися таким автотранспортним засобом, за

наявності права на керування транспортним засобом відповідної категорії, набуває один із повнолітніх членів сім'ї, в якій виховується дитина з інвалідністю.

{Статтю 26 доповнено частиною згідно із Законом № 2414-IV від 03.02.2005; в редакції Закону № 4170-IX від 19.12.2024}

Діти з інвалідністю з числа дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, які проживають у сім'ях піклувальників, прийомних сім'ях, дитячих будинках сімейного типу, державних або комунальних дитячих закладах, після досягнення повноліття забезпечуються житлом у порядку, встановленому статтею 33 Закону України «Про основи соціальної захищеності осіб з інвалідністю в Україні.

{Частина сьома статті 26 в редакції Законів № 2394-VI від 01.07.2010, № 2249-VIII від 19.12.2017}

Стаття 27. Заклади для дітей з інвалідністю та дітей з порушеннями розумового або фізичного розвитку

Для дітей з інвалідністю та дітей з порушеннями розумового або фізичного розвитку, які не можуть навчатися в загальних навчальних закладах, створюються спеціальні загальноосвітні школи (школи-інтернати), загальноосвітні санаторні школи (школи-інтернати), будинки-інтернати для дітей з інвалідністю, дошкільні та інші заклади, в яких вони утримуються за рахунок держави. При направленні дітей до таких закладів останні мають обиратися з урахуванням принципу їх максимальної територіальної наближеності до місця проживання батьків або осіб, що їх замінюють.

Кошти на фінансування будівництва та утримання закладів для дітей з інвалідністю і дітей з порушеннями розумового або фізичного розвитку в Державному бюджеті України, бюджеті Автономної Республіки Крим та місцевих бюджетах виділяються окремою статтею.

Стаття 28. Захист дітей, які постраждали внаслідок стихійного лиха, техногенних аварій, катастроф

Дітям, які постраждали внаслідок стихійного лиха, техногенних аварій, катастроф, держава забезпечує всебічну підтримку. В порядку, встановленому законодавством, їм гарантується першочергове і невідкладне відселення з небезпечної зони, надання кваліфікованої безоплатної медичної допомоги, пенсійного, соціального та іншого забезпечення, компенсацій за втрачене або пошкоджене майно та житло, вживаються заходи щодо сприяння возз'єднанню з членами сім'ї.

Стаття 29. Державна допомога дітям, ураженим ВІЛ-інфекцією, та дітям, хворим на інші невиліковні та тяжкі хвороби

Дітям, ураженим ВІЛ-інфекцією (ВІЛ-інфіковані та хворі на СНІД), гарантується державна допомога в порядку та обсягах, визначених Законом України «Про запобігання захворюванню на синдром набутого імунодефіциту (СНІД) та соціальний захист населення».

Діти, хворі на інші невиліковні та тяжкі хвороби, мають право на

державну допомогу в порядку, встановленому законодавством України.

Стаття 30. Заборона участі дітей у воєнних діях і збройних конфліктах

Участь дітей у воєнних діях і збройних конфліктах, включаючи вербування, фінансування, матеріальне забезпечення, навчання дітей з метою використання у збройних конфліктах інших держав або насильницьких діях, спрямованих на повалення державної влади чи порушення територіальної цілісності, а також використання дітей у воєнних діях і збройних конфліктах, залучення та/або втягування дітей до не передбачених законами України воєнізованих чи збройних формувань, пропаганда війни забороняються.

Держава вживає всіх можливих заходів для запобігання вербуванню та використанню дітей у воєнних діях і збройних конфліктах, виявлення завербованих дітей та звільнення їх від військової служби.

Центральний орган виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну політику з питань сім'ї та дітей, забезпечує проведення широкої інформаційно-роз'яснювальної роботи щодо захисту дітей від участі у воєнних діях і збройних конфліктах, заохочує суспільство, громадські об'єднання та неурядові організації, медіа до просвітницької роботи серед дітей, їхніх батьків, інших законних представників.

Особи, винні у порушенні вимог частини першої цієї статті, несуть кримінальну відповідальність, встановлену законом.

{Стаття 30 в редакції Закону № 936-VIII від 26.01.2016}

Стаття 30^{-1}. Захист дітей, які перебувають у зоні воєнних дій і збройних конфліктів, та дітей, які постраждали внаслідок воєнних дій і збройних конфліктів

Держава вживає всіх необхідних заходів для забезпечення захисту дітей, які перебувають у зоні воєнних дій і збройних конфліктів, дітей, які постраждали внаслідок воєнних дій і збройних конфліктів, догляду за ними та возз'єднання їх із членами сім'ї, включаючи розшук, звільнення з полону, повернення в Україну дітей, незаконно вивезених за кордон. У разі якщо вік особи не визначений і є підстави вважати, що ця особа є дитиною, їй надається захист, передбачений цією статтею, до встановлення віку.

Усі дії держави стосовно захисту дітей, які перебувають у зоні воєнних дій і збройних конфліктів, дітей, які постраждали внаслідок воєнних дій і збройних конфліктів, здійснюються відповідно до норм міжнародного гуманітарного права.

Місцеві органи виконавчої влади та органи місцевого самоврядування першочергово проводять відселення дітей, які опинилися чи можуть опинитися у зоні воєнних дій чи збройних конфліктів, до безпечних районів. Відселення дітей проводиться разом з батьками, законними представниками або, за їхньою згодою, без супроводження чи з іншими особами.

У разі переміщення, у тому числі за кордон з метою евакуації під час дії надзвичайного або воєнного стану в Україні, дітей, зарахованих/ влаштованих на цілодобове перебування до закладів різних типів, форм

власності та підпорядкування, влаштованих у сім'ю патронатних вихователів, керівники відповідних закладів, уповноважені ними працівники або інші особи, призначені органом опіки та піклування чи військовою адміністрацією/ військово-цивільною адміністрацією за місцем розташування закладу, зокрема у разі усунення керівника або уповноваженого ним працівника від виконання обов'язків чи відсутності керівника або уповноваженого ним працівника, патронатні вихователі є законними представниками таких дітей (крім повноважень щодо вчинення від імені та в інтересах дитини правочинів, пов'язаних із житловими та майновими правами, надання згоди на усиновлення та зміну громадянства дитини) до повернення такої дитини в Україну або до її возз'єднання з сім'єю.

{Статтю 30[-1] доповнено новою частиною згідно із Законом № 2267-IX від 22.05.2022}

Центральний орган виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну політику з питань сім'ї та дітей, здійснює заходи, спрямовані на возз'єднання дитини з сім'єю. Центральний орган виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну політику у сфері захисту прав і свобод людини та громадянина, здійснює заходи з встановлення місцезнаходження членів сім'ї дитини, сприяє пошукам, що здійснюються членами сім'ї, громадськими, благодійними, волонтерськими, гуманітарними організаціями та фондами, що беруть участь у возз'єднанні сімей.

Центральний орган виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну політику з питань сім'ї та дітей, центральний орган виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну політику у сферах освіти і науки, центральний орган виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну політику у сфері охорони здоров'я, створюють умови для реабілітації у сфері охорони здоров'я, психологічної, педагогічної реабілітації та соціальної реінтеграції дітей, які постраждали внаслідок воєнних дій і збройних конфліктів.

{Частина статті 30[-1] із змінами, внесеними згідно із Законом № 1053-IX від 03.12.2020 - вводиться в дію з 30.06.2021}

Статус дитини, яка постраждала внаслідок воєнних дій і збройних конфліктів, надається органом опіки та піклування за місцем реєстрації дитини як внутрішньо переміщеної особи. Порядок надання статусу дитини, яка постраждала внаслідок воєнних дій і збройних конфліктів, визначається Кабінетом Міністрів України.

{Розділ V доповнено статтею 30[-1] згідно із Законом № 936-VIII від 26.01.2016}

Стаття 30[-2]. Захист дітей, які постраждали від сексуального насильства або стали його свідками (очевидцями)

Держава здійснює захист дітей від сексуального насильства (у тому числі від сексуальної експлуатації та вчиненого з боку батьків або осіб, які їх замінюють), а також дітей, які постраждали від такого насильства або стали

його свідками (очевидцями).

Виявлення дітей, які постраждали від сексуального насильства, приймання та розгляд звернень і повідомлень про вчинення сексуального насильства стосовно дітей, організація надання таким дітям медичної, соціальної, психологічної допомоги здійснюються згідно з порядком, затвердженим Кабінетом Міністрів України.

Центральний орган виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну політику з питань сім'ї та дітей, центральний орган виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну політику у сферах освіти і науки, центральний орган виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну політику у сфері охорони здоров'я, Міністерство внутрішніх справ України спільним актом затверджують порядок виявлення ознак сексуального насильства стосовно дітей, проведення опитування дитини, яка постраждала від сексуального насильства або стала його свідком (очевидцем), із застосуванням дружньої до дитини методики.

Центральний орган виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну політику з питань сім'ї та дітей, центральний орган виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну політику у сферах освіти і науки, центральний орган виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну політику у сфері охорони здоров'я, створюють умови та забезпечують надання медичної і психологічної допомоги та необхідних реабілітаційних заходів дітям, які постраждали від сексуального насильства або стали його свідками (очевидцями).

Організація функціонування, кадрове, методичне і матеріально-технічне забезпечення спеціального приміщення, передбаченого для опитування (допиту) дитини, яка постраждала від сексуального насильства або стала його свідком (очевидцем), із застосуванням дружньої до дитини методики, здійснюється спеціалізованими службами підтримки постраждалих осіб, що утворюються місцевими органами виконавчої влади та органами місцевого самоврядування відповідно до законодавства.

{Закон доповнено статтею 30[-2] згідно із Законом № 1256-IX від 18.02.2021}

Стаття 31. Захист дітей-біженців та дітей, які потребують додаткового або тимчасового захисту

Держава через уповноважені органи вживає необхідних заходів щодо забезпечення захисту дітей-біженців та дітей, які потребують додаткового або тимчасового захисту на території України.

Центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері міграції (імміграції та еміграції) сприяє розшуку батьків або інших законних представників дітей-біженців та дітей, які потребують додаткового або тимчасового захисту, розлучених із сім'ями, влаштуванню таких дітей у відповідні дитячі заклади або сім'ї.

{Частина друга статті 31 із змінами, внесеними згідно із Законом № 5462-VI від 16.10.2012}

Органи опіки та піклування вживають заходів щодо тимчасового влаштування у відповідні дитячі заклади або сім'ї дітей-біженців та дітей, які потребують додаткового або тимчасового захисту, розлучених із сім'ями, встановлення опіки чи піклування над такими дітьми, сприяють дітям-біженцям та дітям, які потребують додаткового або тимчасового захисту, розлученим із сім'ями, у реалізації їхніх прав.

{Стаття 31 в редакції Законів № 177-IV від 26.09.2002, № 5290-VI від 18.09.2012}

Стаття 32. Захист дитини від незаконного переміщення

У порядку, встановленому законодавством України та відповідними міжнародними договорами, держава вживає заходів для недопущення незаконного переміщення, вивезення та неповернення дітей з-за кордону, їх викрадення, торгівлі дітьми.

Держава вживає всіх необхідних та можливих заходів для розшуку та повернення в Україну дітей, які були незаконно вивезені за кордон, у тому числі у зв'язку з обставинами, пов'язаними з воєнними діями і збройними конфліктами.

{Текст статті 32 в редакції Закону № 936-VIII від 26.01.2016}

Стаття 33. Захист прав дитини на особисту свободу

Право дитини на особисту свободу охороняється законом.

Затримання та арешт неповнолітніх застосовується як винятковий захід і тільки у випадках та порядку, встановлених законом. Про затримання дитини відповідні органи негайно повідомляють батьків чи осіб, які їх замінюють, а також органи прокуратури. Забороняється утримання дитини в одному приміщенні з дорослими затриманими, арештованими чи засудженими особами.

Порядок притягнення неповнолітніх до кримінальної відповідальності, відбування ними покарання і застосування до них пробації встановлюється законом.

{Частина третя статті 33 із змінами, внесеними згідно із Законом № 1492-VIII від 07.09.2016}

Не допускається застосування до дитини насильства, погроз, інших незаконних дій з метою примушення її дати показання як свідка або визнання своєї вини.

Примусові заходи виховного характеру за вчинення дитиною кримінального правопорушення або в інших передбачених законом випадках застосовуються до неї лише судом.

{Частина п'ята статті 33 із змінами, внесеними згідно із Законом № 720-IX від 17.06.2020}

Стаття 34. Захист прав дитини в спеціальних навчально-виховних закладах для неповнолітніх, які потребують особливих умов виховання

Неповнолітні правопорушники, які потребують особливих умов виховання, в порядку, встановленому законом, направляються до загальноосвітніх шкіл

соціальної реабілітації та професійних училищ соціальної реабілітації.

Неповнолітні, які вживають алкоголь, наркотики, та неповнолітні, які за станом здоров'я не можуть бути направлені до загальноосвітніх шкіл соціальної реабілітації та професійних училищ соціальної реабілітації, в порядку, встановленому законом, направляються до центрів медико-соціальної реабілітації неповнолітніх.

Дітям, які перебувають у зазначених закладах, гарантується право на гуманне ставлення з боку оточуючих, на охорону здоров'я, отримання базової освіти і професійної підготовки, побачення з батьками або особами, які їх замінюють, відпустку, листування, на отримання передач, посилок від батьків, гуманітарних, благодійних та інших громадських організацій, які виявили бажання допомогти їм, у порядку, встановленому законодавством України.

Розділ V^{-1}. ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДИТЯЧИМ ХАРЧУВАННЯМ ДІТЕЙ, ЯКІ МАЮТЬ ПРАВО НА БЕЗОПЛАТНЕ АБО ПІЛЬГОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДИТЯЧИМ ХАРЧУВАННЯМ

Стаття 34^{-1}. Забезпечення дитячим харчуванням дітей, які мають право на безоплатне або пільгове забезпечення дитячим харчуванням

Забезпечення дитячим харчуванням дітей, які мають право на безоплатне або пільгове забезпечення дитячим харчуванням, крім випадку, якщо такі діти забезпечуються безоплатним або пільговим харчуванням у закладах дошкільної освіти, здійснюється шляхом формування наборів дитячого харчування в порядку, встановленому Кабінетом Міністрів України.

Забезпечення дитячим харчуванням дітей, які мають право на безоплатне або пільгове забезпечення дитячим харчуванням, здійснюється за рахунок коштів державного бюджету.

Кабінет Міністрів України щороку при формуванні Державного бюджету України передбачає видатки на безоплатне і пільгове забезпечення дитячим харчуванням дітей відповідно до цього Закону.

Органи місцевого самоврядування можуть приймати рішення про додаткове забезпечення дитячим харчуванням дітей, які мають право на безоплатне або пільгове забезпечення дитячим харчуванням.

Органи місцевого самоврядування зобов'язані інформувати батьків та інших законних представників дітей, які мають право на безоплатне або пільгове забезпечення дитячим харчуванням, про порядок забезпечення таким харчуванням.

Контроль за дотриманням порядку забезпечення дитячим харчуванням дітей, які мають право на безоплатне або пільгове забезпечення дитячим харчуванням, здійснює центральний орган виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері соціального захисту населення, у порядку, визначеному Кабінетом Міністрів України.

{Закон доповнено розділом V^{-1} згідно із Законом № 1822-IX від 21.10.2021}

Розділ VI. ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА ПОРУШЕННЯ ЗАКОНОДАВСТВА ПРО ОХОРОНУ ДИТИНСТВА

Стаття 35. Відповідальність за порушення законодавства про охорону дитинства

Особи, винні у порушенні вимог законодавства про охорону дитинства, несуть цивільно-правову, адміністративну або кримінальну відповідальність відповідно до законів України.

Розділ VII. МІЖНАРОДНЕ СПІВРОБІТНИЦТВО

Стаття 36. Участь України у міжнародному співробітництві з охорони дитинства

Україна бере участь у міжнародному співробітництві з питань охорони дитинства та захисту законних прав дитини відповідно до норм міжнародного права.

У порядку, встановленому законом, Україна укладає з іноземними державами договори про правову допомогу і правові відносини у цивільних, сімейних та кримінальних справах, з питань правового захисту дітей – громадян України, усиновлених іноземцями, та здійснення контролю за умовами утримання та виховання таких дітей у сім'ях іноземців.

{Частина друга статті 36 із змінами, внесеними згідно із Законом № 5462-VI від 16.10.2012}

Стаття 37. Міжнародні договори

Якщо міжнародним договором, згода на обов'язковість якого надана Верховною Радою України, встановлено інші правила, ніж ті, що містяться у законодавстві України про охорону дитинства, застосовуються правила міжнародного договору.

Розділ VIII. ПРИКІНЦЕВІ ПОЛОЖЕННЯ

1. Цей Закон набирає чинності з дня його опублікування.
2. Кабінету Міністрів України у тримісячний термін:

– подати на розгляд Верховної Ради України пропозиції щодо внесення змін до законів України, що випливають з цього Закону;

– привести свої нормативно-правові акти у відповідність з цим Законом;

– забезпечити перегляд і скасування міністерствами та іншими центральними органами виконавчої влади прийнятих ними нормативно-правових актів, що не відповідають вимогам цього Закону.

Закон України «Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб» від 20 жовтня 2014 р. (витяг)

Цей Закон відповідно до Конституції та законів України, міжнародних договорів України, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, встановлює гарантії дотримання прав, свобод та законних інтересів внутрішньо переміщених осіб.

Стаття 1. Поняття внутрішньо переміщеної особи

1. Внутрішньо переміщеною особою є громадянин України, іноземець або особа без громадянства, яка перебуває на території України на законних підставах та має право на постійне проживання в Україні, яку змусили залишити або покинути своє місце проживання у результаті або з метою уникнення негативних наслідків збройного конфлікту, тимчасової окупації, повсюдних проявів насильства, порушень прав людини та надзвичайних ситуацій природного чи техногенного характеру.

Зазначені обставини вважаються загальновідомими і такими, що не потребують доведення, якщо інформація про них міститься в офіційних звітах (повідомленнях) Верховного Комісара Організації Об'єднаних Націй з прав людини, Організації з безпеки та співробітництва в Європі, Міжнародного Комітету Червоного Хреста і Червоного Півмісяця, Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини, розміщених на веб-сайтах зазначених організацій, або якщо щодо таких обставин уповноваженими державними органами прийнято відповідні рішення.

2. Адресою покинутого місця проживання внутрішньо переміщеної особи в розумінні цього Закону визнається адреса місця проживання особи на момент виникнення обставин, зазначених у частині першій цієї статті.

Стаття 2. Гарантії дотримання прав і свобод внутрішньо переміщених осіб

1. Україна вживає всіх можливих заходів, передбачених Конституцією та законами України, міжнародними договорами, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, щодо запобігання виникненню передумов вимушеного внутрішнього переміщення осіб, захисту та дотримання прав і свобод внутрішньо переміщених осіб, створення умов для добровільного повернення таких осіб до покинутого місця проживання або інтеграції за новим місцем проживання в Україні.

2. Відносини щодо прийняття, набрання чинності, оскарження в адміністративному порядку, виконання, припинення дії адміністративних актів у сфері забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб регулюються Законом України «Про адміністративну процедуру» з урахуванням особливостей, визначених цим Законом.

Будь-якій особі гарантуються розгляд, вирішення та оскарження адміністративних справ, що стосуються забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб, оскарження рішень, дій чи бездіяльності адміністративного органу у порядку, передбаченому Законом України »Про адміністративну процедуру».

Стаття 3. Захист від примусового внутрішнього переміщення та примусового повернення на попереднє місце проживання

1. Громадянин України, іноземець або особа без громадянства, яка перебуває на території України на законних підставах та має право на постійне проживання в Україні, за обставин, визначених у статті 1 цього Закону, має право на захист від примусового внутрішнього переміщення або примусового повернення на покинуте місце проживання.

Стаття 4. Облік внутрішньо переміщених осіб

1. Факт внутрішнього переміщення підтверджується довідкою про взяття на облік внутрішньо переміщеної особи, що діє безстроково, крім випадків, передбачених статтею 12 цього Закону.

Кожна дитина, у тому числі яка прибула без супроводження батьків, інших законних представників, отримує довідку про взяття на облік внутрішньо переміщеної особи.

2. Підставою для взяття на облік внутрішньо переміщеної особи є проживання на території, де виникли обставини, зазначені в статті 1 цього Закону, на момент їх виникнення.

3. Для отримання довідки про взяття на облік внутрішньо переміщеної особи така особа звертається із заявою до структурного підрозділу з питань соціального захисту населення районних, районних у місті Києві державних адміністрацій, виконавчих органів міських, районних у містах (у разі утворення) рад за місцем проживання у порядку, встановленому Кабінетом Міністрів України з урахуванням вимог Закону України «Про адміністративну процедуру».

4. Заява подається внутрішньо переміщеною особою, у тому числі неповнолітніми дітьми, особисто, а малолітніми дітьми, недієздатними особами або особами, дієздатність яких обмежено, – через законного представника (далі – заявник).

Від імені малолітньої дитини, яка прибула без супроводження законних представників, таку заяву може подати її родич (баба, дід, прабаба, прадід, повнолітні брат або сестра, тітка, дядько) або вітчим, мачуха, у яких проживає (перебуває) дитина.

Від імені малолітньої дитини, яка прибула без супроводження законних представників або осіб, зазначених в абзаці другому цієї частини, таку заяву подає представник органу опіки та піклування за місцем перебування такої дитини.

Від імені дитини, влаштованої до дитячого закладу, закладу охорони здоров’я або закладу соціального захисту дітей на повне державне забезпечення, таку заяву подає керівник відповідного закладу.

Заява підписується заявником або особою, зазначеною в абзацах другому – четвертому цієї частини, яка дає згоду на обробку, використання, зберігання його персональних даних та персональних даних особи, від імені якої подається заява.

{Частина четверта статті 4 в редакції Закону № 936-VIII від 26.01.2016}

5. Студенти, які здобували певний освітньо-кваліфікаційний рівень та

мали реєстрацію місця проживання в гуртожитках, після зняття з реєстрації мають право на отримання довідки про взяття на облік внутрішньо переміщеної особи у випадку, якщо не бажають повернутися до попереднього місця проживання через обставини, зазначені у статті 1 цього Закону.

{Частину шосту статті 4 виключено на підставі Закону № 921-VIII від 24.12.2015}

7. Разом із заявою заявник подає документ, що посвідчує особу та підтверджує громадянство України, або документ, що посвідчує особу та підтверджує її спеціальний статус, або свідоцтво про народження дитини.

{Абзац перший частини сьомої статті 4 із змінами, внесеними згідно із Законом № 936-VIII від 26.01.2016}

У разі наявності в документі, що посвідчує особу та підтверджує громадянство України, або документі, що посвідчує особу та підтверджує її спеціальний статус, відмітки про реєстрацію місця проживання на території адміністративно-територіальної одиниці, з якої здійснюється внутрішнє переміщення у зв'язку з обставинами, визначеними у статті 1 цього Закону, довідка про взяття на облік внутрішньо переміщеної особи або рішення про відмову у видачі довідки з обов'язковим зазначенням підстави відмови, строків і порядку оскарження, підписане керівником уповноваженого органу, видається заявнику в день подання заяви.

{Абзац другий частини сьомої статті 4 із змінами, внесеними згідно із Законом № 4017-IX від 10.10.2024}

У разі відсутності в документі, що посвідчує особу та підтверджує громадянство України, або документі, що посвідчує особу та підтверджує її спеціальний статус, відмітки про реєстрацію місця проживання на території адміністративно-територіальної одиниці, з якої здійснюється внутрішнє переміщення у зв'язку з обставинами, визначеними у статті 1 цього Закону, заявник надає докази, що підтверджують факт проживання на території адміністративно-територіальної одиниці, з якої здійснюється внутрішнє переміщення, на день виникнення обставин, що спричинили внутрішнє переміщення, визначених статтею 1 цього Закону (військовий квиток з відомостями про проходження військової служби, трудова книжка із записами про здійснення трудової діяльності (за наявності), документ, що підтверджує право власності на рухоме або нерухоме майно, свідоцтво про базову загальну середню освіту, атестат про повну загальну середню освіту, документи про професійно-технічну освіту, документ про вищу освіту (науковий ступінь), довідку з місця навчання, рішення районної, районної у місті Києві чи Севастополі державної адміністрації, виконавчого органу міської чи районної у місті ради про влаштування дитини до дитячого закладу, у прийомну сім'ю, дитячий будинок сімейного типу, встановлення опіки чи піклування, медичні документи, фотографії, відеозаписи тощо).

{Абзац третій частини сьомої статті 4 із змінами, внесеними згідно із Законами № 936-VIII від 26.01.2016, № 1217-IX від 05.02.2021}

У передбаченому абзацом третім цієї частини випадку уповноважений орган, визначений частиною третьою цієї статті, зобов'язаний розглянути

заяву про отримання довідки про взяття на облік внутрішньо переміщеної особи протягом 15 робочих днів та прийняти рішення про видачу заявнику довідки про взяття на облік внутрішньо переміщеної особи або про відмову у видачі довідки з обов'язковим зазначенням підстави відмови, строків і порядку оскарження, яке підписується керівником цього органу.

{Абзац четвертий частини сьомої статті 4 із змінами, внесеними згідно із Законом № 4017-IX від 10.10.2024}

Рішення про видачу заявнику довідки про взяття на облік внутрішньо переміщеної особи або про відмову у видачі довідки приймається з урахуванням вимог, передбачених Законом України »Про адміністративну процедуру».

{Частину сьому статті 4 доповнено абзацом згідно із Законом № 4017-IX від 10.10.2024}

{Частина сьома статті 4 в редакції Закону № 921-VIII від 24.12.2015}

8. У разі подання заяви законним представником особи додатково подаються:

– документ, що посвідчує особу законного представника;

– документ, що підтверджує повноваження особи як законного представника, крім випадків, коли законними представниками є батьки (усиновлювачі);

– у разі необхідності – свідоцтво про народження дитини.

У разі подання заяви особою, зазначеною в абзацах другому – четвертому частини четвертої цієї статті, додатково подаються:

{Частину восьму статті 4 доповнено абзацом п'ятим згідно із Законом № 936-VIII від 26.01.2016}

– документ, що посвідчує особу заявника;

{Частину восьму статті 4 доповнено абзацом шостим згідно із Законом № 936-VIII від 26.01.2016}

– документи, що підтверджують родинні стосунки між дитиною і заявником;

{Частину восьму статті 4 доповнено абзацом сьомим згідно із Законом № 936-VIII від 26.01.2016}

– документ, що підтверджує повноваження представника органу опіки та піклування або керівника дитячого закладу, закладу охорони здоров'я або закладу соціального захисту дітей, у якому дитина перебуває на повному державному забезпеченні, та документ, що підтверджує факт зарахування дитини до цього закладу.

{Частину восьму статті 4 доповнено абзацом восьмим згідно із Законом № 936-VIII від 26.01.2016}

{Частина восьма статті 4 в редакції Закону № 921-VIII від 24.12.2015}

9. Порядок збирання та оброблення даних, оформлення і видачі довідки про взяття на облік внутрішньо переміщеної особи та форма її зразка затверджуються Кабінетом Міністрів України з урахуванням вимог Закону України »Про адміністративну процедуру».

{Частина дев'ята статті 4 в редакції Закону № 921-VIII від 24.12.2015;

із змінами, внесеними згідно із Законом № 4017-IX від 10.10.2024}

10. Заявнику може бути відмовлено у видачі довідки про взяття на облік внутрішньо переміщеної особи з обґрунтуванням такого рішення, якщо:

{Абзац перший частини десятої статті 4 із змінами, внесеними згідно із Законом № 4017-IX від 10.10.2024}

1) відсутні обставини, що спричинили внутрішнє переміщення, визначені у статті 1 цього Закону;

2) у державних органів наявні відомості про подання завідомо неправдивих відомостей для отримання довідки;

3) заявник втратив документи, що посвідчують його особу, до їх відновлення;

4) у заявника немає відмітки про реєстрацію місця проживання на території адміністративно-територіальної одиниці, з якої здійснюється внутрішнє переміщення, та відсутні докази, що підтверджують факт проживання на території адміністративно-територіальної одиниці, з якої здійснюється внутрішнє переміщення, визначені частиною сьомою цієї статті;

5) докази, надані заявником для підтвердження факту проживання на території адміністративно-територіальної одиниці, з якої здійснюється внутрішнє переміщення у зв'язку з обставинами, визначеними у статті 1 цього Закону, не доводять факту проживання заявника на території зазначеної адміністративно-територіальної одиниці.

Особа має право звернутися із заявою повторно, якщо у неї з'явилися підстави, визначені у статті 1 цього Закону, або усунуті підстави для відмови у видачі довідки, передбачені цією статтею, чи оскаржити рішення про відмову у видачі довідки про взяття на облік внутрішньо переміщеної особи в адміністративному порядку відповідно до Закону України «Про адміністративну процедуру» та/або до адміністративного суду.

{Абзац сьомий частини десятої статті 4 із змінами, внесеними згідно із Законом № 4017-IX від 10.10.2024}

{Частина десята статті 4 в редакції Закону № 921-VIII від 24.12.2015}

11. Розгляд заяви щодо видачі довідки про взяття на облік внутрішньо переміщеної особи зупиняється, якщо заяву подано особою, яка втратила документи, що посвідчують її особу, до їх відновлення.

{Статтю 4 доповнено новою частиною згідно із Законом № 4017-IX від 10.10.2024}

12. У разі втрати або псування довідки про взяття на облік внутрішньо переміщеної особи замість неї безоплатно видається дублікат.

Стаття 5. Реєстрація місця проживання внутрішньо переміщеної особи

1. Довідка про взяття на облік внутрішньо переміщеної особи засвідчує місце проживання внутрішньо переміщеної особи на період наявності підстав, зазначених у статті 1 цього Закону.

2. Адресою фактичного місця проживання внутрішньо переміщеної особи може бути адреса відповідного місця компактного поселення внутрішньо переміщених осіб (адреса містечка із збірних модулів, гуртожитку, оздоровчого

табору, будинку відпочинку, санаторію, пансіонату, готелю тощо).

Стаття 6. Забезпечення права внутрішньо переміщених осіб на отримання документів, що посвідчують особу та підтверджують громадянство України, або документів, що посвідчують особу та підтверджують її спеціальний статус

1. Оформлення, обмін документів, що посвідчують особу та підтверджують громадянство України, або документів, що посвідчують особу та підтверджують її спеціальний статус, вклеювання у визначених законодавством випадках фотокартки при досягненні відповідного віку в паспорт громадянина України здійснює центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну політику у сферах міграції (імміграції та еміграції), у тому числі протидії нелегальній (незаконній) міграції, громадянства, реєстрації фізичних осіб, біженців та інших визначених законодавством категорій мігрантів, за місцем звернення внутрішньо переміщеної особи.

2. Внесення відомостей про зареєстроване або задекларованe місце проживання внутрішньо переміщеної особи на тимчасово окупованій Російською Федерацією території України, а також на територіях, на яких ведуться (велися) бойові дії, визначених у порядку, встановленому Кабінетом Міністрів України, до Єдиного державного демографічного реєстру під час оформлення, обміну документів, що посвідчують особу та підтверджують громадянство України, або документів, що посвідчують особу та підтверджують її спеціальний статус, здійснюється на підставі документів, що підтверджують зареєстроване або задекларованe місце проживання, або відомостей, внесених до документів особи, що підлягають обміну.

Для внесення відомостей про зареєстроване або задекларованe місце проживання внутрішньо переміщеної особи на тимчасово окупованій Російською Федерацією території України, а також на територіях, на яких ведуться (велися) бойові дії, визначених у порядку, встановленому Кабінетом Міністрів України, може використовуватися інформація з Державного реєстру виборців, відомчої інформаційної системи центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сферах міграції (імміграції та еміграції), у тому числі протидії нелегальній (незаконній) міграції, громадянства, реєстрації фізичних осіб, біженців та інших визначених законодавством категорій мігрантів, Державного реєстру актів цивільного стану громадян, Єдиної інформаційної бази даних про внутрішньо переміщених осіб.

Стаття 7. Забезпечення реалізації прав зареєстрованих внутрішньо переміщених осіб на зайнятість, пенсійне забезпечення, загальнообов'язкове державне соціальне страхування, соціальні послуги, освіту

1. Для взятої на облік внутрішньо переміщеної особи реалізація прав на зайнятість, пенсійне забезпечення, загальнообов'язкове державне соціальне страхування на випадок безробіття, у зв'язку з тимчасовою втратою працездатності, від нещасного випадку на виробництві та професійного захворювання, які спричинили втрату працездатності, на отримання соціальних послуг здійснюється відповідно до законодавства України.

Перереєстрація безробітних, яких у подальшому було зареєстровано як внутрішньо переміщені особи, здійснюється державною службою зайнятості за місцем перебування фактичного проживання особи у порядку, визначеному Кабінетом Міністрів України.

2. Україна вживає всіх можливих заходів, спрямованих на розв'язання проблем, пов'язаних із соціальним захистом, зокрема відновленням усіх соціальних виплат внутрішньо переміщеним особам.

3. Громадянин пенсійного віку, особа з інвалідністю, дитина з інвалідністю та інша особа, яка перебуває у складних життєвих обставинах, яких зареєстровано внутрішньо переміщеними особами, мають право на отримання соціальних послуг відповідно до законодавства України за місцем реєстрації фактичного місця проживання такої внутрішньо переміщеної особи.

4. Внутрішньо переміщена особа, яка звільнилася з роботи (припинила інший вид зайнятості), за відсутності документів, що підтверджують факт звільнення (припинення іншого виду зайнятості), періоди трудової діяльності та страхового стажу, реєструється як безробітна та отримує допомогу по безробіттю, соціальні та інші послуги за загальнообов'язковим державним соціальним страхуванням на випадок безробіття відповідно до законодавства.

Внутрішньо переміщена особа, яка не мала можливості припинити трудовий договір (інший вид зайнятості) відповідно до пункту 1 статті 36, статей 38, 39 Кодексу законів про працю України у зв'язку з неможливістю продовження роботи за таким трудовим договором (іншого виду зайнятості) за попереднім місцем проживання, для набуття статусу безробітного та отримання допомоги по безробіттю і соціальних послуг за загальнообов'язковим державним соціальним страхуванням на випадок безробіття має право припинити такий трудовий договір в односторонньому порядку, подавши до центру зайнятості за місцем проживання внутрішньо переміщеної особи заяву на ім'я роботодавця про припинення трудового договору.

Датою припинення трудового договору є день, наступний за днем подання такої заяви.

Центр зайнятості за місцем проживання внутрішньо переміщеної особи у день припинення трудового договору повідомляє про це:

– роботодавця (будь-якими засобами комунікації, у тому числі електронними). У разі якщо у таких осіб не розірвані трудові договори з роботодавцем, що перебуває на непідконтрольній території або щодо якого відсутня інформація про місце перебування, заява зберігається у територіальному органі центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері зайнятості населення та трудової міграції, на підконтрольній території до моменту деокупації (розблокування) відповідних територій, після чого протягом 7 календарних днів повідомляє роботодавця (будь-якими засобами комунікації, у тому числі електронними);

– територіальний орган Пенсійного фонду України;

– територіальний орган Державної податкової служби.

Взята на облік внутрішньо переміщена особа, яка не має документів,

необхідних для надання статусу безробітного, отримує статус безробітного без вимог, що застосовуються за звичайної процедури. До отримання документів та відомостей про періоди трудової діяльності, заробітну плату (дохід), страховий стаж допомога по безробіттю таким особам призначається у мінімальному розмірі, встановленому законодавством на випадок безробіття.

5. Припинення самозайнятості внутрішньо переміщеної особи здійснюється за її заявою та спрощеною процедурою (без вимог, що застосовуються за звичайної процедури) за місцем проживання такої особи у відповідному територіальному органі державної виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері міграції (імміграції та еміграції), на підставі довідки про взяття на облік внутрішньо переміщеної особи.

6. Реєстрація внутрішньо переміщеною особою юридичної особи (за умов її входження до складу засновників такої юридичної особи) або реєстрація такою внутрішньо переміщеною особою фізичної особи – підприємця здійснюється за її заявою та спрощеною процедурою (без вимог, що застосовуються за звичайної процедури) за місцем проживання такої особи у відповідному територіальному органі, уповноваженому здійснювати державну реєстрацію юридичних осіб та фізичних осіб - підприємців, на підставі довідки про взяття на облік внутрішньо переміщеної особи.

7. Взята на облік внутрішньо переміщена особа має право на забезпечення допоміжними засобами реабілітації, на одержання реабілітаційних послуг відповідно до законодавства за місцем проживання.

8. Забезпечення допоміжними засобами реабілітації, надання реабілітаційних послуг здійснюється за наявності необхідних документів, що підтверджують право на ці послуги та засоби, а у разі їх відсутності – за даними Централізованого банку даних з проблем інвалідності (для осіб, які звертаються повторно) та індивідуальної програми реабілітації особи з інвалідністю, дитини з інвалідністю в порядку, встановленому Кабінетом Міністрів України.

9. Взята на облік внутрішньо переміщена особа має право на продовження здобуття певного освітнього рівня на території інших регіонів України за рахунок коштів державного бюджету або інших джерел фінансування. Порядок фінансування навчання категорії осіб, які були зараховані у навчальні заклади на територіях, де виникли обставини, зазначені у статті 1 цього Закону, на навчання за рахунок коштів державного бюджету, встановлюється Кабінетом Міністрів України.

{Частина дев'ята статті 7 із змінами, внесеними згідно із Законом № 921-VIII від 24.12.2015}

10. Діти з числа внутрішньо переміщених осіб чи діти, які мають статус дитини, яка постраждала внаслідок воєнних дій і збройних конфліктів, які навчаються у дошкільних, загальноосвітніх, професійно-технічних навчальних закладах незалежно від підпорядкування, типів і форми власності, забезпечуються безкоштовним харчуванням у порядку, встановленому Кабінетом Міністрів України.

11. Внутрішньо переміщені особи з тимчасово окупованої території

мають право на отримання матеріального забезпечення, страхових виплат та соціальних послуг за загальнообов'язковим державним соціальним страхуванням у зв'язку з тимчасовою втратою працездатності і від нещасного випадку на виробництві та професійного захворювання, які спричинили втрату працездатності, безпосередньо у робочих органах Фонду соціального страхування України за фактичним місцем проживання, перебування.

Матеріальне забезпечення, страхові виплати призначаються за наявності необхідних документів, що підтверджують право на ці виплати, а в разі їх відсутності – за даними Державного реєстру загальнообов'язкового державного соціального страхування у порядку, встановленому правлінням Фонду соціального страхування України.

У разі відсутності в зазначеному Реєстрі необхідних відомостей матеріальне забезпечення, страхові виплати надаються у мінімальному розмірі, встановленому правлінням Фонду соціального страхування України, з наступним перерахуванням сум матеріального забезпечення після надходження документів, що підтверджують право застрахованих осіб на їх надання.

Стаття 9. Інші права внутрішньо переміщеної особи та її обов'язки

1. Внутрішньо переміщена особа має право на:

– єдність родини;

– сприяння органами державної виконавчої влади, органами місцевого самоврядування та суб'єктами приватного права у пошуку та возз'єднанні членів сімей, які втратили зв'язок внаслідок внутрішнього переміщення;

– інформацію про долю та місцезнаходження зниклих членів сім'ї та близьких родичів;

– безпечні умови життя і здоров'я;

– достовірну інформацію про наявність загрози для життя та здоров'я на території її покинутого місця проживання, а також місця її тимчасового поселення, стану інфраструктури, довкілля, забезпечення її прав і свобод;

– створення належних умов для її постійного чи тимчасового проживання;

– оплату вартості комунальних послуг, електричної та теплової енергії, природного газу в місцях компактного поселення внутрішньо переміщених осіб (містечках із збірних модулів, гуртожитках, оздоровчих таборах, будинках відпочинку, санаторіях, пансіонатах, готелях тощо) за відповідними тарифами, встановленими на такі послуги та товари для населення;

– забезпечення органами державної виконавчої влади, органами місцевого самоврядування та суб'єктами приватного права можливості безоплатного тимчасового проживання (за умови оплати особою вартості комунальних послуг) протягом шести місяців з моменту взяття на облік внутрішньо переміщеної особи; для багатодітних сімей, осіб з інвалідністю, осіб похилого віку цей термін може бути продовжено;

– сприяння у переміщенні її рухомого майна;

– сприяння у поверненні на попереднє місце проживання;

– забезпечення лікарськими засобами у випадках та порядку,

визначених законодавством;

– надання необхідної медичної допомоги в державних та комунальних закладах охорони здоров'я;

– влаштування дітей у дошкільні та загальноосвітні навчальні заклади;

– отримання соціальних та адміністративних послуг за місцем перебування;

– проведення державної реєстрації актів цивільного стану, внесення змін до актових записів цивільного стану, їх поновлення та анулювання за місцем перебування;

– безкоштовний проїзд для добровільного повернення до свого покинутого постійного місця проживання у всіх видах громадського транспорту у разі зникнення обставин, що спричинили таке переміщення;

– отримання гуманітарної та благодійної допомоги;

– інші права, визначені Конституцією та законами України.

2. Внутрішньо переміщена особа зобов'язана:

1) дотримуватися Конституції та законів України, інших актів законодавства;

3) повідомляти про зміну місця проживання структурний підрозділ з питань соціального захисту населення районних, районних у місті Києві державних адміністрацій, виконавчих органів міських, районних у містах (у разі утворення) рад за новим місцем проживання протягом 10 днів з дня прибуття до нового місця проживання.

У разі добровільного повернення до покинутого постійного місця проживання внутрішньо переміщена особа зобов'язана повідомити про це структурний підрозділ з питань соціального захисту населення районних, районних у місті Києві державних адміністрацій, виконавчих органів міських, районних у містах (у разі утворення) рад за місцем отримання довідки не пізніш як за три дні до дня від'їзду;

{Пункт 3 частини другої статті 9 в редакції Закону № 921-VIII від 24.12.2015}

4) у разі виявлення подання внутрішньо переміщеною особою завідомо неправдивих відомостей для отримання довідки про взяття на облік відшкодувати фактичні витрати, понесені за рахунок державного та місцевих бюджетів у результаті реалізації прав, передбачених цим Законом.

Внутрішньо переміщена особа зобов'язана виконувати інші обов'язки, визначені Конституцією та законами України.

Стаття 10. Повноваження Кабінету Міністрів України з питань забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб

1. Кабінет Міністрів України:

1) координує і контролює діяльність органів виконавчої влади щодо вжиття ними необхідних заходів із забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб відповідно до цього Закону;

2) забезпечує проведення моніторингу внутрішнього переміщення осіб, спрямовує діяльність органів виконавчої влади на усунення обставин (умов), що сприяли внутрішньому переміщенню осіб, захист прав і

свобод внутрішньо переміщених осіб, сприяння поверненню таких осіб до залишеного місця проживання та їх реінтеграції;

3) у разі настання обставин, зазначених у статті 1 цього Закону, які спричинили масове (більше 100 тисяч осіб) переміщення громадян України, або у разі продовження дії обставин, зазначених у статті 1 цього Закону, понад 6 місяців затверджує комплексні державні цільові програми щодо підтримки та соціальної адаптації внутрішньо переміщених осіб із визначенням джерел та обсягів фінансування, контролює їх виконання;

4) здійснює інші повноваження, передбачені цим та іншими законами.

Стаття 11. Повноваження центральних та місцевих органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування з питань забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб

1. Центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері міграції (імміграції та еміграції):

3) сприяє возз'єднанню сімей внутрішньо переміщених осіб шляхом надання інформації внутрішньо переміщеній особі про місце фактичного перебування її членів сім'ї;

4) у разі виявлення факту повідомлення внутрішньо переміщеною особою неправдивих відомостей та/або подання недійсних або підроблених документів, скоєння кримінальних правопорушень або співучасті у кримінальних правопорушеннях, виїзду особи на постійне місце проживання за кордон повідомляє протягом одного робочого дня орган, що видав довідку про взяття на облік внутрішньо переміщеної особи, про такі факти для прийняття в установленому порядку рішення щодо дії довідки;

{Пункт 4 частини першої статті 11 із змінами, внесеними згідно із Законом № 720-IX від 17.06.2020}

5) у разі відсутності документів, що посвідчують особу та підтверджують її громадянство, здійснює ідентифікацію внутрішньо переміщеної особи; забезпечує оформлення, видачу, обмін, продовження строку дії документів, що посвідчують особу та підтверджують громадянство України, за місцем фактичного перебування внутрішньо переміщеної особи.

2. Центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері охорони здоров'я, забезпечує організацію надання медичної допомоги та медичного обслуговування, здійснення комплексних заходів щодо санітарно-епідеміологічної безпеки населення та карантинних заходів за місцем фактичного перебування внутрішньо переміщених осіб.

3. Центральний орган виконавчої влади з формування та забезпечення реалізації державної політики у сферах соціального захисту, соціального обслуговування населення, волонтерської діяльності, з питань сім'ї та дітей, оздоровлення та відпочинку дітей, а також захисту прав депортованих за національною ознакою осіб, які повернулися в Україну:

{Абзац перший частини третьої статті 11 із змінами, внесеними згідно із Законом № 341-IX від 05.12.2019}

– відповідає за забезпечення формування та ведення Єдиної інформаційної бази даних про внутрішньо переміщених осіб;

– забезпечує захист персональних даних внутрішньо переміщених осіб, що містяться в Єдиній інформаційній базі даних про внутрішньо переміщених осіб;

– забезпечує надання внутрішньо переміщеним особам гуманітарної допомоги;

– розробляє державні програми підтримки та вирішення соціально-побутових питань внутрішньо переміщених осіб;

– подає Кабінету Міністрів України пропозиції про заходи, необхідні для реалізації цього Закону, щодо забезпечення прав та свобод внутрішньо переміщених осіб.

{Абзац сьомий частини третьої статті 11 виключено на підставі Закону № 2622-IX від 21.09.2022}

Центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну політику з питань усиновлення та захисту прав дітей, здійснює координацію та методологічне забезпечення діяльності місцевих органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування щодо соціального захисту внутрішньо переміщених дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, осіб з їх числа, а також забезпечує дотримання вимог законодавства під час встановлення опіки чи піклування над дітьми-сиротами та дітьми, позбавленими батьківського піклування, їх усиновлення, застосування інших передбачених законодавством форм влаштування дітей, проводить роботу з соціальної підтримки внутрішньо переміщених сімей з дітьми, над якими встановлено опіку чи піклування, прийомних сімей та дитячих будинків сімейного типу.

{Частину третю статті 11 доповнено абзацом восьмим згідно із Законом № 936-VIII від 26.01.2016}

Законні представники дитини-сироти чи дитини, позбавленої батьківського піклування, посадові особи, які здійснюють заходи щодо захисту прав такої дитини, у разі необхідності підтвердження чи перевірки персональних даних про дитину можуть отримати відповідні відомості на підставі письмового запиту до центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику з питань усиновлення та захисту прав дітей, який забезпечує ведення єдиного електронного обліку дітей-сиріт, дітей, позбавлених батьківського піклування, дітей, які опинилися у складних життєвих обставинах.

{Частину третю статті 11 доповнено абзацом дев'ятим згідно із Законом № 936-VIII від 26.01.2016}

{Частина третя статті 11 в редакції Закону № 921-VIII від 24.12.2015}

4. Центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну політику у сферах освіти і науки:

1) створює умови для здобуття громадянами дошкільної, повної загальної середньої, позашкільної освіти, професійно-технічної, вищої освіти з урахуванням відомостей щодо внутрішнього переміщення осіб;

2) здійснює в межах повноважень координацію діяльності органів

виконавчої влади, у тому числі органів управління освітою місцевих державних адміністрацій, та органів місцевого самоврядування з метою забезпечення реалізації права на освіту внутрішньо переміщених осіб;

3) координує діяльність місцевих органів управління освітою в частині формування оптимальної мережі дошкільних, загальноосвітніх, позашкільних навчальних закладів та забезпечує формування оптимальної мережі професійно-технічних навчальних закладів, експериментальних навчальних закладів для задоволення освітніх потреб населення з урахуванням потреб внутрішньо переміщених осіб;

4) формує щороку пропозиції та доводить до підпорядкованих навчальних закладів державне замовлення на підготовку фахівців, наукових, науково-педагогічних та робітничих кадрів, на підвищення кваліфікації та перепідготовку кадрів для державних потреб з урахуванням кількості внутрішньо переміщених осіб.

5. Центральний орган виконавчої влади, який забезпечує формування та реалізує державну політику у сфері цивільного захисту, забезпечує відповідно до законодавства здійснення заходів з мінімізації та ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій, евакуації населення, надання екстреної медичної допомоги у зоні надзвичайної ситуації.

6. Центральні органи виконавчої влади здійснюють аналіз стану реалізації прав і свобод внутрішньо переміщених осіб та подають Кабінету Міністрів України відомості щодо витрат та заходів, необхідних для реалізації вимог цього Закону.

7. Центральні органи виконавчої влади на виконання цього Закону здійснюють обмін інформацією на безоплатній основі в порядку, що визначається Кабінетом Міністрів України, а також взаємодіють з громадськими об’єднаннями, волонтерськими, благодійними організаціями, іншими юридичними та фізичними особами з питань забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб.

8. Місцеві державні адміністрації в межах своїх повноважень забезпечують:

1) прийом громадян та надання їм безоплатної первинної правничої допомоги з питання взяття на облік внутрішньо переміщених осіб;

{Пункт 1 частини восьмої статті 11 в редакції Закону № 3022-IX від 10.04.2023}

2) взяття на облік внутрішньо переміщеної особи в порядку, встановленому статтею 4 цього Закону;

3) надання інформації внутрішньо переміщеним особам про можливі місця і умови для їх тимчасового проживання/перебування з урахуванням пропозицій органів місцевого самоврядування, громадських об’єднань, волонтерських, благодійних організацій, інших юридичних та фізичних осіб, про стан інфраструктури, довкілля у таких місцях;

4) надання у разі необхідності внутрішньо переміщеним особам

медико-психологічної допомоги;

5) безоплатне харчування відповідно до законодавства внутрішньо переміщених осіб на період до отримання такими особами статусу безробітних або їх працевлаштування, але не більше одного місяця;

6) надання у тимчасове користування внутрішньо переміщеним особам житлового приміщення або соціального житла, придатного для проживання, за умови оплати зазначеними особами відповідно до законодавства вартості житлово-комунальних послуг;

7) внесення до Єдиної інформаційної бази даних про внутрішньо переміщених осіб структурним підрозділом місцевої державної адміністрації з питань соціального захисту населення відомостей про взяття на облік внутрішньо переміщеної особи, у тому числі місце її фактичного перебування, та про надані такій особі послуги;

8) набуття відповідно до законодавства внутрішньо переміщеними особами за місцем їх фактичного перебування прав на земельну ділянку із земель державної власності;

9) допомогу за клопотанням внутрішньо переміщеної особи у переміщенні рухомого майна під час залишення особою місця проживання на території, де виникли обставини, зазначені у статті 1 цього Закону, та поверненні до такого залишеного місця проживання;

10) влаштування дітей у дошкільні та загальноосвітні навчальні заклади державної форми власності;

11) одержання гуманітарної та благодійної допомоги;

12) виявлення із числа внутрішньо переміщених осіб сімей, які перебувають у складних життєвих обставинах, надання їм соціальних послуг та здійснення передбачених законодавством заходів у разі виникнення загрози життю та здоров'ю дітей, втрати дітьми батьківського піклування;

{Пункт 12 частини восьмої статті 11 в редакції Закону № 936-VIII від 26.01.2016}

12^{-1}) здійснення соціального захисту внутрішньо переміщених дітей, дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, та осіб з їх числа, сімей, в яких виховуються такі діти, соціального супроводження таких сімей і дітей;

{Частину восьму статті 11 доповнено пунктом 12^{-1} згідно із Законом № 936-VIII від 26.01.2016}

12^{-2}) здійснення в повному обсязі повноважень органу опіки та піклування стосовно зареєстрованих на їх території внутрішньо переміщених дітей, зокрема дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування;

{Частину восьму статті 11 доповнено пунктом 12^{-2} згідно із Законом № 936-VIII від 26.01.2016}

12^{-3}) прийняття рішень про забезпечення функціонування внутрішньо переміщених прийомних сімей, дитячих будинків сімейного типу, сімей з дітьми, над якими встановлено опіку чи піклування, до яких діти влаштовані

згідно з рішеннями районних державних адміністрацій, виконавчих органів міських чи районних у містах рад тих адміністративно-територіальних одиниць, з яких здійснюється внутрішнє переміщення у зв'язку з обставинами, визначеними у частині першій статті 1 цього Закону;

{Частину восьму статті 11 доповнено пунктом 12-3 згідно із Законом № 936-VIII від 26.01.2016}

12-4) надання житла дитячим будинкам сімейного типу, які вимушено або самостійно залишили місце проживання у зв'язку з обставинами, визначеними у частині першій статті 1 цього Закону;

{Частину восьму статті 11 доповнено пунктом 12-4 згідно із Законом № 936-VIII від 26.01.2016}

12-5) організацію роботи з виявлення дітей, переміщених без супроводження батьків, інших законних представників, здійснення заходів щодо встановлення особи дитини, пошуку її батьків, влаштування таких дітей у сім'ї родичів, патронатних вихователів, до закладів соціального захисту дітей з урахуванням потреб дитини;

{Частину восьму статті 11 доповнено пунктом 12-5 згідно із Законом № 936-VIII від 26.01.2016}

13) влаштування громадян похилого віку, осіб з інвалідністю, які проживали в стаціонарних інтернатних установах та закладах на території, де виникли обставини, зазначені у статті 1 цього Закону, в аналогічні установи та заклади за місцем фактичного перебування таких осіб;

14) організацію роботи медичних закладів з надання необхідної допомоги населенню з урахуванням тимчасового проживання/перебування на відповідній території внутрішньо переміщених осіб;

15) безоплатний проїзд залізничним, автомобільним транспортом внутрішньо переміщених осіб до залишеного місця проживання в порядку, встановленому Кабінетом Міністрів України.

9. Органи місцевого самоврядування в межах своїх повноважень:

– формують фонди житла, призначеного для тимчасового проживання внутрішньо переміщених осіб, у тому числі шляхом викупу (придбання), оренди, будівництва нового житла, реконструкції будинків і гуртожитків, переведення нежилих приміщень у жилі, передачі житла в комунальну або державну власність, капітального ремонту об'єктів житлового фонду;

{Частину дев'яту статті 11 доповнено новим абзацом згідно із Законом № 3446-IX від 08.11.2023}

– інформують місцеві державні адміністрації про можливі місця і умови для тимчасового проживання/перебування внутрішньо переміщених осіб, про стан інфраструктури, довкілля у таких місцях;

– надають у тимчасове безоплатне користування внутрішньо переміщеним особам з комунальної власності житлові приміщення, придатні для проживання (за умови оплати особою відповідно до законодавства вартості комунальних послуг);

– вирішують питання щодо набуття відповідно до законодавства внутрішньо переміщеними особами за місцем їх фактичного перебування прав на земельну ділянку із земель комунальної власності;

– сприяють за клопотанням внутрішньо переміщеної особи у переміщенні її рухомого майна для повернення на залишене місце проживання;

– забезпечують надання медичної допомоги в комунальних закладах охорони здоров'я з урахуванням відомостей про внутрішньо переміщених осіб, які тимчасово проживають (перебувають) у відповідному населеному пункті;

– забезпечують влаштування дітей у дошкільні та загальноосвітні навчальні заклади комунальної форми власності;

– забезпечують соціальний захист внутрішньо переміщених дітей, дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, та осіб з їх числа, сімей, в яких виховуються такі діти, соціальне супроводження таких сімей і дітей;

{Частину дев'яту статті 11 доповнено абзацом згідно із Законом № 936-VIII від 26.01.2016}

– забезпечують зарахування внутрішньо переміщених дітей-сиріт, дітей, позбавлених батьківського піклування, та осіб з їх числа на облік громадян, які потребують поліпшення житлових умов, і соціальний квартирний облік за місцем їх обліку як внутрішньо переміщених осіб;

{Частину дев'яту статті 11 доповнено новим абзацом згідно із Законом № 2279-VIII від 08.02.2018}

– здійснюють у повному обсязі повноваження органу опіки та піклування стосовно зареєстрованих на їх території внутрішньо переміщених дітей, зокрема дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування;

{Частину дев'яту статті 11 доповнено абзацом згідно із Законом № 936-VIII від 26.01.2016}

– приймають рішення про забезпечення функціонування внутрішньо переміщених прийомних сімей, дитячих будинків сімейного типу, сімей з дітьми, над якими встановлено опіку чи піклування, до яких діти влаштовані згідно з рішеннями районних державних адміністрацій, виконавчих органів міських чи районних у містах рад тих адміністративно-територіальних одиниць, з яких здійснюється внутрішнє переміщення у зв'язку з обставинами, визначеними у частині першій статті 1 цього Закону;

{Частину дев'яту статті 11 доповнено абзацом згідно із Законом № 936-VIII від 26.01.2016}

– забезпечують надання житла дитячим будинкам сімейного типу, які вимушено або самостійно залишили місце проживання у зв'язку з обставинами, визначеними у частині першій статті 1 цього Закону;

{Частину дев'яту статті 11 доповнено абзацом згідно із Законом № 936-VIII від 26.01.2016}

– організовують роботу з виявлення дітей, переміщених без супроводження батьків, інших законних представників, здійснюють заходи щодо встановлення особи дитини, пошуку її батьків, влаштування таких дітей у сім'ї родичів, патронатних вихователів, до закладів соціального захисту дітей з урахуванням потреб дитини.

Стаття 12. Підстави для відкликання або визнання недійсною довідки про взяття на облік внутрішньо переміщеної особи та внесення відомостей про це в Єдину інформаційну базу даних про внутрішньо переміщених осіб

1. Підставою для відкликання довідки про взяття на облік внутрішньо переміщеної особи та внесення відомостей про це в Єдину інформаційну базу даних про внутрішньо переміщених осіб є обставини, за яких внутрішньо переміщена особа:

1) подала заяву про відмову від довідки;

2) скоїла кримінальне правопорушення: дії, спрямовані на насильницьку зміну чи повалення конституційного ладу або на захоплення державної влади; посягання на територіальну цілісність і недоторканність України; терористичний акт; втягнення у вчинення терористичного акту; публічні заклики до вчинення терористичного акту; створення терористичної групи чи терористичної організації; сприяння вчиненню терористичного акту; фінансування тероризму; вчинення кримінального правопорушення проти миру, безпеки людства та міжнародного правопорядку або військового кримінального правопорушення;

3) повернулася до покинутого місця постійного проживання;

4) виїхала на постійне місце проживання за кордон.

Підставою для визнання недійсною довідки про взяття на облік внутрішньо переміщеної особи та внесення відомостей про це до Єдиної інформаційної бази даних про внутрішньо переміщених осіб є подання особою завідомо недостовірних відомостей.

Рішення про відкликання або визнання недійсною довідки приймається керівником структурного підрозділу з питань соціального захисту населення районних, районних у місті Києві державних адміністрацій, виконавчих органів міських, районних у містах (у разі утворення) рад за місцем проживання особи та доводиться до відома особи протягом трьох днів з дня прийняття такого рішення.

У разі неповідомлення внутрішньо переміщеною особою про її повернення до покинутого місця постійного проживання згідно з абзацом другим пункту 3 частини другої статті 9 цього Закону рішення про відкликання довідки відповідно до пункту 3 частини першої цієї статті приймається на підставі інформації про тривалу відсутність (понад 60 днів) особи за місцем проживання, яка дає обґрунтовані підстави вважати, що внутрішньо переміщена особа повернулася до покинутого місця постійного проживання.

Інформацією, яка дає обґрунтовані підстави вважати, що внутрішньо

переміщена особа повернулася до покинутого місця постійного проживання, є:

– дані, отримані з відповідних державних реєстрів;

– дані, отримані в результаті обміну інформацією структурного підрозділу з питань соціального захисту населення районних, районних у місті Києві державних адміністрацій, виконавчих органів міських, районних у містах (у разі утворення) рад з органами виконавчої влади та органами місцевого самоврядування;

– дані, отримані в результаті обміну інформацією структурного підрозділу з питань соціального захисту населення районних, районних у місті Києві державних адміністрацій, виконавчих органів міських, районних у містах (у разі утворення) рад з громадськими об'єднаннями, волонтерськими, благодійними організаціями, іншими юридичними та фізичними особами, що надають допомогу внутрішньо переміщеним особам відповідно до статті 16 цього Закону.

У разі наявності у внутрішньо переміщеної особи обґрунтованих причин для продовження строку її відсутності за місцем проживання понад 60 днів така особа звертається з відповідною письмовою заявою за місцем проживання до структурного підрозділу з питань соціального захисту населення районних, районних у місті Києві державних адміністрацій, виконавчих органів міських, районних у містах (у разі утворення) рад. У такому разі строк відсутності внутрішньо переміщеної особи за місцем проживання може бути збільшено до 90 днів.

Структурний підрозділ з питань соціального захисту населення районних, районних у місті Києві державних адміністрацій, виконавчих органів міських, районних у містах (у разі утворення) рад на підставі прийнятого рішення невідкладно вносить до Єдиної інформаційної бази даних про внутрішньо переміщених осіб відомості про скасування дії довідки про взяття на облік внутрішньо переміщеної особи.

Закон України «Про забезпечення прав і свобод громадян та правовий режим на тимчасово окупованій території України» від 15 квітня 2014 (витяг)

Стаття 1. Правовий статус тимчасово окупованої території України

1. Тимчасово окупована Російською Федерацією територія України (далі – тимчасово окупована територія) є невід'ємною частиною території України, на яку поширюється дія Конституції та законів України, а також міжнародних договорів, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України.

Правовий статус тимчасово окупованої території, а також правовий режим на тимчасово окупованій території визначаються цим Законом, іншими законами України, а також міжнародними договорами, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, принципами та нормами міжнародного права.

Тимчасова окупація Російською Федерацією територій України, визначених частиною першою статті 3 цього Закону, незалежно від її тривалості, є незаконною і не створює для Російської Федерації жодних територіальних прав.

За державою Україна, територіальними громадами сіл, селищ, міст, розташованих на тимчасово окупованій території, органами державної влади, органами місцевого самоврядування та іншими суб'єктами публічного права зберігається право власності, інші речові права на майно, у тому числі на нерухоме майно, включаючи земельні ділянки, що знаходиться на тимчасово окупованій території.

2. Датою початку тимчасової окупації Російською Федерацією окремих територій України є 19 лютого 2014 року.

Окремі об'єкти нафтогазовидобування в межах континентального шельфу України є окупованими Російською Федерацією з 19 лютого 2014 року. Перелік таких об'єктів визначається Кабінетом Міністрів України.

Автономна Республіка Крим та місто Севастополь є тимчасово окупованими Російською Федерацією з 20 лютого 2014 року.

Окремі території України, що входять до складу Донецької та Луганської областей, є окупованими Російською Федерацією (у тому числі окупаційною адміністрацією Російської Федерації) починаючи з 7 квітня 2014 року. Межі та перелік районів, міст, селищ і сіл, частин їх територій, тимчасово окупованих у Донецькій та Луганській областях з цієї дати, визначено Президентом України за поданням Міністерства оборони України, підготовленим на основі пропозицій Генерального штабу Збройних Сил України

3. Дата початку і дата завершення тимчасової окупації територій, передбачених пунктом 3 частини першої статті 3 цього Закону, визначаються у встановленому Кабінетом Міністрів України порядку.

Стаття 1[-1]. Визначення термінів

1. У цьому Законі наведені нижче терміни вживаються в такому значенні:

1) адміністративна межа – умовна лінія на поверхні землі між тимчасово окупованою територією та іншою територією України, на прилеглих територіях до якої не ведуться бойові дії;

2) гуманітарний коридор – тимчасово демілітаризована за домовленістю між уповноваженими представниками України та представниками збройних формувань Російської Федерації та/або окупаційної адміністрації Російської Федерації зона, призначена для забезпечення безпечного транзиту гуманітарної допомоги на тимчасово окуповану територію та/або надання медичної допомоги цивільному населенню та пораненим на тимчасово окупованій території та/або евакуації цивільного населення, поранених та загиблих з тимчасово окупованої території;

3) деокупація – комплекс заходів державної політики, наслідком яких є повна відсутність на території України, що була тимчасово окупована, збройних формувань Російської Федерації і окупаційної адміністрації Російської Федерації та встановлення загального ефективного контролю України на цій території (повернення тимчасово окупованої території під загальну юрисдикцію України та відновлення конституційного ладу України на цій території);

4) збройні формування Російської Федерації - регулярні з'єднання і підрозділи, підпорядковані Міністерству оборони Російської Федерації, підрозділи та спеціальні формування, підпорядковані іншим силовим відомствам Російської Федерації, їхні радники, інструктори та іррегулярні незаконні збройні формування, озброєні банди та групи найманців, створені, підпорядковані, керовані та фінансовані Російською Федерацією, а також за допомогою окупаційної адміністрації Російської Федерації, яку складають її державні органи і структури, функціонально відповідальні за управління тимчасово окупованими територіями України, та підконтрольні Російській Федерації самопроголошені органи, які узурпували виконання владних функцій на тимчасово окупованих територіях України;

5) лінія зіткнення – умовна лінія на поверхні землі між тимчасово окупованою територією та іншою територією України, на прилеглих територіях до якої ведуться бойові дії;

6) окупаційна адміністрація Російської Федерації – сукупність державних органів і структур Російської Федерації, функціонально відповідальних за управління тимчасово окупованими територіями та підконтрольних Російській Федерації самопроголошених органів, які узурпували виконання владних повноважень на тимчасово окупованих територіях та які виконували чи виконують властиві органам державної влади чи органам місцевого самоврядування функції на тимчасово окупованій території України, в тому числі органи, організації, підприємства та установи, включаючи правоохоронні

та судові органи, нотаріусів та суб'єктів адміністративних послуг;

7) тимчасово окупована Російською Федерацією територія України (тимчасово окупована територія) – це частини території України, в межах яких збройні формування Російської Федерації та окупаційна адміністрація Російської Федерації встановили та здійснюють фактичний контроль або в межах яких збройні формування Російської Федерації встановили та здійснюють загальний контроль з метою встановлення окупаційної адміністрації Російської Федерації.

Стаття 4[-1]. Цілі державної політики на тимчасово окупованій території

1. Цілями державної політики із забезпечення державного суверенітету України на тимчасово окупованій території є:

1) деокупація тимчасово окупованої території;

2) забезпечення захисту прав, свобод і законних інтересів фізичних та юридичних осіб у передбаченому законом обсязі;

3) забезпечення незалежності, єдності та територіальної цілісності України.

2. Правовою підставою для відсічі збройної агресії Російської Федерації та відновлення територіальної цілісності України є Конституція України, законодавство України та стаття 51 Статуту Організації Об'єднаних Націй.

3. Для забезпечення державного суверенітету України, національної безпеки, відсічі збройної агресії Російської Федерації органи державної влади, в тому числі органи сектору безпеки і оборони, їх посадові особи, діючи на підставі, в межах повноважень та у спосіб, що передбачені Конституцією та законами України:

1) здійснюють відповідно до Конституції України та законів України заходи для відновлення територіальної цілісності України;

2) вживають заходів із забезпечення національної безпеки і оборони, відсічі збройної агресії Російської Федерації;

3) вживають заходів для захисту прав і свобод цивільного населення;

4) здійснюють із додержанням міжнародних зобов'язань України, міжнародних договорів, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, принципів і норм міжнародного права політико-дипломатичні, санкційні та інші заходи з метою відновлення територіальної цілісності України у межах міжнародно визнаного державного кордону;

5) розвивають із залученням ресурсів держави та міжнародної допомоги оборонний і безпековий потенціал України з метою відсічі збройній агресії Російської Федерації;

6) забезпечують комплексний розвиток безпекової, економічної, інформаційно-телекомунікаційної, соціальної та гуманітарної інфраструктури на територіях, прилеглих до тимчасово окупованих територій;

7) реалізують відповідно до документів стратегічного оборонного планування заходи зі зміцнення оборонних і безпекових спроможностей

України;

8) використовують механізми двосторонньої міжнародної співпраці, міжнародних організацій та міжнародних судових інстанцій з метою збереження та посилення санкцій, що застосовуються до Російської Федерації членами міжнародного співтовариства, притягнення винних осіб до кримінальної відповідальності за воєнні злочини, злочини геноциду, проти миру, безпеки людства та міжнародного правопорядку, відбудови та відновлення знищеної внаслідок збройної агресії Російської Федерації інфраструктури України.

Стаття 5. Захист прав і свобод людини і громадянина на тимчасово окупованій території

1. Україна вживає всіх необхідних заходів щодо гарантування прав і свобод людини і громадянина, передбачених Конституцією та законами України, а також міжнародними договорами, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, усім громадянам України, які проживають на тимчасово окупованій території.

2. Основними напрямами захисту прав і свобод цивільного населення на тимчасово окупованих територіях є:

1) захист основоположних політичних і громадянських, економічних, соціальних, культурних та інших прав і свобод людини;

2) вжиття заходів для звільнення всіх незаконно затриманих чи утримуваних Російською Федерацією або окупаційною адміністрацією Російської Федерації громадян України, а також іноземців та осіб без громадянства, які на законних підставах перебували на момент їх затримання на території України;

3) сприяння забезпеченню відновлення порушених матеріальних прав;

4) сприяння забезпеченню соціально-економічних, екологічних та культурних потреб, зокрема шляхом реалізації заходів, визначених центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну політику з питань тимчасово окупованих територій, на виконання відповідних рішень Кабінету Міністрів України;

5) надання правової та гуманітарної допомоги, у тому числі із залученням міжнародної допомоги, зокрема надання медичних та соціальних послуг на контрольованих Україною територіях;

6) сприяння підтриманню культурних зв'язків;

7) забезпечення доступу до закладів освіти та медіа України.

3. За фізичними особами незалежно від перебування їх на обліку як внутрішньо переміщених осіб чи від набуття ними спеціального правового статусу та за юридичними особами зберігається право власності, інші речові права на майно, у тому числі на нерухоме майно, включаючи земельні ділянки, що знаходиться на тимчасово окупованій території, якщо таке майно набуте відповідно до законів України.

4. Україна зобов'язується підтримувати і забезпечувати економічні, фінансові, політичні, соціальні, інформаційні, культурні та інші зв'язки з

громадянами України, які проживають на тимчасово окупованій території, сприяти їх залученню до процесів утвердження української національної та громадянської ідентичності.

5. Російська Федерація як держава-окупант відповідно до IV Гаазької конвенції про закони і звичаї війни на суходолі та додатка до неї: Положення про закони і звичаї війни на суходолі від 18 жовтня 1907 року, Женевської конвенції про захист цивільного населення під час війни від 12 серпня 1949 року та Додаткового протоколу до Женевських конвенцій від 12 серпня 1949 року, що стосується захисту жертв міжнародних збройних конфліктів (Протокол I), від 8 червня 1977 року несе відповідальність за порушення захисту прав цивільного населення.

6. Примусове автоматичне набуття громадянами України, які проживають на тимчасово окупованій території, громадянства Російської Федерації не визнається Україною та не є підставою для втрати громадянства України.

7. Кабінет Міністрів України здійснює постійний моніторинг стану дотримання прав і свобод людини і громадянина на тимчасово окупованій території, за результатами якого оприлюднює та надає відповідну інформацію міжнародним організаціям у сфері захисту прав і свобод людини і громадянина та вживає необхідних заходів (у тому числі через міжвідомчий координаційний орган) для узагальнення правової позиції держави у питанні відсічі і стримування збройної агресії Російської Федерації та підготовки і супроводження консолідованої претензії України до Російської Федерації щодо реалізації її міжнародно-правової відповідальності за збройну агресію проти України.

8. Уповноважений Верховної Ради України з прав людини здійснює парламентський контроль за додержанням конституційних прав і свобод людини і громадянина на тимчасово окупованих територіях та, у разі необхідності, представляє Верховній Раді України спеціальну доповідь про стан додержання прав і свобод людини і громадянина на цих територіях.

9. Відшкодування матеріальної та моральної шкоди, заподіяної внаслідок тимчасової окупації державі Україна, юридичним особам, громадським об’єднанням, громадянам України, іноземцям та особам без громадянства, у повному обсязі покладається на Російську Федерацію як на державу, що здійснює окупацію.

Держава Україна всіма можливими засобами сприяє відшкодуванню матеріальної та моральної шкоди Російською Федерацією.

10. Держава Україна не несе відповідальності за незаконні дії Російської Федерації чи її окупаційної адміністрації на тимчасово окупованих територіях або за прийняті ними незаконні рішення.

11. Особливості реалізації інших прав і свобод цивільного населення та вчинення правочинів на тимчасово окупованій території визначаються цим та іншими законами України.

12. Громадяни України, які проживають на тимчасово окупованій

території, мають право на безоплатну вторинну правничу допомогу з питань, пов'язаних із захистом порушених, невизнаних або оспорюваних прав, свобод чи інтересів фізичних осіб (у тому числі про відшкодування шкоди, завданої внаслідок обмеження у здійсненні права власності на нерухоме майно або його знищення, пошкодження) у зв'язку із збройною агресією Російської Федерації та тимчасовою окупацією території України, у порядку, встановленому Законом України »Про безоплатну правничу допомогу».

Стаття 6. Забезпечення права осіб, які проживають на тимчасово окупованій території, а також на територіях, на яких ведуться (велися) бойові дії, на отримання документів, що посвідчують особу та підтверджують громадянство України, або документів, що посвідчують особу та підтверджують її спеціальний статус

1. Оформлення, обмін документів, що посвідчують особу та підтверджують громадянство України, або документів, що посвідчують особу та підтверджують її спеціальний статус, вклеювання у визначених законодавством випадках фотокартки при досягненні відповідного віку в паспорт громадянина України особам, які мають зареєстроване або задекларованe місце проживання на тимчасово окупованій території, а також на територіях, на яких ведуться (велися) бойові дії, визначених у порядку, встановленому Кабінетом Міністрів України, здійснює центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну політику у сферах міграції (імміграції та еміграції), у тому числі протидії нелегальній (незаконній) міграції, громадянства, реєстрації фізичних осіб, біженців та інших визначених законодавством категорій мігрантів, за місцем звернення особи.

2. Внесення відомостей про зареєстроване або задекларованe місце проживання осіб на тимчасово окупованій території, а також на територіях, на яких ведуться (велися) бойові дії, визначених у порядку, встановленому Кабінетом Міністрів України, до Єдиного державного демографічного реєстру під час оформлення, обміну документів, що посвідчують особу та підтверджують громадянство України, або документів, що посвідчують особу та підтверджують її спеціальний статус, здійснюється на підставі документів, що підтверджують зареєстроване або задекларованe місце проживання, або відомостей, внесених до документів особи, що підлягають обміну.

Для внесення відомостей про зареєстроване або задекларованe місце проживання осіб, визначених частиною першою цієї статті, може використовуватися інформація з Державного реєстру виборців, відомчої інформаційної системи центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сферах міграції (імміграції та еміграції), у тому числі протидії нелегальній (незаконній) міграції, громадянства, реєстрації фізичних осіб, біженців та інших визначених законодавством категорій мігрантів, Державного реєстру актів цивільного стану громадян, Єдиної інформаційної бази даних про внутрішньо переміщених осіб.

Стаття 7. Забезпечення реалізації прав осіб, які проживають на тимчасово окупованій території, на зайнятість, пенсійне забезпечення, загальнообов'язкове державне соціальне страхування, соціальні послуги, освіту

1. Для громадян України, які проживають на тимчасово окупованій території, реалізація прав на зайнятість, пенсійне забезпечення, загальнообов'язкове державне соціальне страхування на випадок безробіття, у зв'язку з тимчасовою втратою працездатності, від нещасного випадку на виробництві та професійного захворювання, які спричинили втрату працездатності, на надання соціальних послуг здійснюється відповідно до законодавства України.

2. Виплата пенсій громадянам України, які проживають на тимчасово окупованій території, здійснюється в порядку, визначеному Кабінетом Міністрів України.

3. Громадяни похилого віку, особи з інвалідністю, діти з інвалідністю та інші громадяни України, які перебувають у складних життєвих обставинах та проживають на тимчасово окупованій території, мають право на отримання соціальних послуг відповідно до законодавства України.

Порядок надання соціальних послуг громадянам, які проживають на тимчасово окупованій території, визначається Кабінетом Міністрів України.

4. Бездомні особи, які перебувають на тимчасово окупованій території, мають право на соціальний захист відповідно до законодавства України.

12. Громадяни України, які проживали на тимчасово окупованій території, мають право на здобуття або продовження здобуття освіти певного рівня у порядку, визначеному законодавством, на території інших регіонів України за рахунок коштів державного та/або місцевого бюджету з наданням місця в гуртожитку на час навчання.

Іноземці та особи без громадянства, які постійно проживають в Україні, особи, яким надано статус біженця в Україні, особи, які потребують додаткового або тимчасового захисту, та особи, яким надано статус закордонного українця, які перебувають в Україні на законних підставах та проживали на тимчасово окупованій території, мають право на здобуття або продовження здобуття певного рівня освіти на території інших регіонів України відповідно до законів України «Про дошкільну освіту», «Про повну загальну середню освіту», «Про професійну (професійно-технічну) освіту», «Про фахову передвищу освіту», «Про вищу освіту».

Особи, зазначені в абзацах першому і другому цієї частини, мають право на здобуття дошкільної, позашкільної, загальної середньої, професійної (професійно-технічної), фахової передвищої та вищої освіти за будь-якою формою здобуття освіти, визначеною законодавством.

Особи, зазначені в абзацах першому і другому цієї частини, мають право на визнання результатів навчання, здобутих на тимчасово окупованій території України, відповідно до процедури, встановленої статтею 40^{-1} Закону України «Про освіту».

Стаття 10. Порядок в'їзду осіб на тимчасово окуповану територію та виїзду з неї

1. Громадяни України мають право на вільний та безперешкодний виїзд з тимчасово окупованої території на іншу територію України. Такий виїзд може здійснюватися:

1) через адміністративну межу у випадку, передбаченому частиною третьою статті 3 цього Закону, – через контрольні пункти в'їзду-виїзду, на яких здійснюється тимчасовий прикордонний контроль, за умови пред'явлення будь-якого документа, визначеного статтею 5 Закону України «Про громадянство України» або статтею 2 Закону України «Про порядок виїзду з України і в'їзду в Україну громадян України»;

2) через лінію зіткнення – через гуманітарні коридори, організовані представниками державних органів, а також у будь-який інший доступний для них спосіб.

2. Громадяни України мають право на в'їзд на окуповану територію у випадку, передбаченому частиною третьою статті 3 цього Закону, – через контрольні пункти в'їзду-виїзду, на яких здійснюється тимчасовий прикордонний контроль, за умови пред'явлення будь-якого документа, визначеного статтею 5 Закону України «Про громадянство України» або статтею 2 Закону України «Про порядок виїзду з України і в'їзду в Україну громадян України».

У разі проведення на окупованій території бойових дій в'їзд громадян України на тимчасово окуповану територію у зв'язку із загрозою їх життю та здоров'ю обмежується на період проведення бойових дій.

3. Іноземці та особи без громадянства, які перебувають на території України на законних підставах, в'їжджають на тимчасово окуповану територію та виїжджають з неї в порядку, встановленому частинами першою та другою цієї статті, за умови пред'явлення паспортного документа іноземця (документа, що посвідчує особу іноземця або особу без громадянства) та спеціального дозволу з урахуванням положень Закону України «Про правовий статус іноземців та осіб без громадянства»;

4. Норми міжнародних договорів України, укладених між компетентними органами України та інших держав, про в'їзд, виїзд і пересування фізичних осіб територією договірних сторін, не поширюються на тимчасово окуповану територію.

5. Виїзд з тимчасово окупованої території іноземців та осіб без громадянства може здійснюватися у випадках та за процедурою, передбаченими Конвенцією Організації Об'єднаних Націй про статус біженців 1951 року.

6. Порядок в'їзду громадян України, іноземців та осіб без громадянства на тимчасово окуповану територію та виїзду з неї встановлюється Кабінетом Міністрів України.

Стаття 11^{-1}. Забезпечення реалізації права на спадкування

1. Особливості реалізації права на спадкування щодо тимчасово окупованої території, передбаченої частиною першою статті 3 цього Закону, регулюються Цивільним кодексом України.

Закон України «Про правовий статус осіб, зниклих безвісти за особливих обставин» від 12 липня 2018 року (витяг)

Цей Закон визначає правовий статус осіб, зниклих безвісти за особливих обставин, та забезпечує правове регулювання суспільних відносин, пов'язаних із набуттям правового статусу осіб, зниклих безвісти за особливих обставин, з обліком, розшуком та соціальним захистом таких осіб і членів їхніх сімей.

Для цілей цього Закону особливими обставинами вважаються збройний конфлікт, воєнні дії, тимчасова окупація частини території України, надзвичайні ситуації природного чи техногенного характеру.

Розділ І. ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ

Стаття 1. Визначення термінів

1. У цьому Законі наведені нижче терміни вживаються в такому значенні:

– *близькі родичі та члени сім'ї особи, зниклої безвісти за особливих обставин,* – чоловік, дружина, батько, мати, вітчим, мачуха, син, дочка, пасинок, падчерка, рідний брат, рідна сестра, дід, баба, прадід, прабаба, внук, внучка, правнук, правнучка, усиновлювач чи усиновлений, опікун чи піклувальник, особа, яка перебуває під опікою або піклуванням, а також особи, які спільно проживають, пов'язані спільним побутом і мають взаємні права та обов'язки, у тому числі особи, які спільно проживають, але не перебувають у шлюбі;

– *вилучення тіл (останків) померлих (загиблих) осіб* – комплекс виконуваних кваліфікованим персоналом заходів та робіт, спрямованих на вилучення тіл (останків) померлих (загиблих) з їх місцезнаходження на місцевості або з необлікованих поховань з метою ідентифікації останків та їх подальшого перепоховання відповідно до ритуальних (релігійних) обрядів;

– *Єдиний реєстр осіб, зниклих безвісти за особливих обставин,* – електронна база даних, призначена для зберігання, захисту, обробки, використання та поширення визначеної цим Законом інформації про осіб, зниклих безвісти за особливих обставин, їх невпізнані останки, наявність чи відсутність рішення суду про визнання осіб, зниклих безвісти, безвісно відсутніми або оголошення померлими, інформації про видачу нотаріусами свідоцтва про призначення опікуна над майном осіб, зниклих безвісти за особливих обставин, а також інших даних, що використовуються для забезпечення обліку осіб, зниклих безвісти, з метою їх розшуку;

{Абзац четвертий частини першої статті 1 в редакції Закону № 4174-IX від 19.12.2024}

– *заявник* – особа, яка подала заяву про розшук особи, стосовно якої немає відомостей про її місцеперебування;

– *ідентифікація тіл (останків) померлих (загиблих) осіб* – комплекс

експертних (лабораторних) дослідницьких заходів, спрямованих на достовірне встановлення особистості невпізнаного тіла;

– *інформація, що може сприяти розшуку особи, зниклої безвісти за особливих обставин,* – будь-які відомості та/або дані про особу, зниклу безвісти, що можуть сприяти визначенню її місцеперебування, ідентифікації невпізнаних останків, визначенню місця поховання або місцезнаходження останків померлої особи;

{Абзац сьомий частини першої статті 1 в редакції Закону № 2191-IX від 14.04.2022}

– *медична ідентифікація тіл (останків) померлих (загиблих) осіб* – процес та результат визначення належності останків конкретній особі шляхом порівняння відомої інформації про особу, зниклу безвісти (прижиттєвої інформації), та інформації, отриманої за результатами дослідження мертвого тіла (посмертної інформації);

– *невпізнані останки померлої особи* – останки людини (тіло або частини тіла), належність яких конкретній особі не може бути встановлена без проведення додаткових заходів для ідентифікації;

– *особа, зникла безвісти,* – фізична особа, стосовно якої немає відомостей про її місцеперебування на момент подання заявником заяви про її розшук;

{Абзац одинадцятий частини першої статті 1 виключено на підставі Закону № 2191-IX від 14.04.2022}

– *особа, зникла безвісти за особливих обставин,* – особа, зникла безвісти у зв'язку із збройним конфліктом, воєнними діями, тимчасовою окупацією частини території України, надзвичайними ситуаціями природного чи техногенного характеру;

{Абзац дванадцятий частини першої статті 1 в редакції Закону № 2191-IX від 14.04.2022}

– *посмертна інформація* – обставини смерті (зникнення), фізичні дані, дані медичної історії, особисті прикмети, стоматологічні дані, антропологічні дані та генетичний профіль;

– *пошукова група* – гуманітарна місія органів, уповноважених на облік та/або розшук осіб, зниклих безвісти за особливих обставин, а також на виконання інших функцій, пов'язаних з реалізацією цього Закону, організацій та/або окремих осіб, спрямована на пошук осіб, зниклих безвісти за особливих обставин, їх останків, розшук і фіксацію місць поховання осіб, зниклих безвісти за особливих обставин, проведення вилучення тіл (останків) померлих (загиблих) осіб та вивезення їх останків. Пошукові групи мають право збирати інформацію (відомості, дані), людські останки та інші матеріали за погодженням з Національною поліцією України. З цією метою за потреби з дозволу центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері дотримання норм міжнародного гуманітарного права на всій території України, пошукові групи мають право встановлювати

контакти з юридичними та фізичними особами на тимчасово окупованих територіях у Донецькій та Луганській областях, Автономній Республіці Крим та місті Севастополі, інших тимчасово окупованих територіях України. Порядок створення та діяльності пошукових груп визначається Кабінетом Міністрів України;

{Абзац чотирнадцятий частини першої статті 1 в редакції Закону № 2191-IX від 14.04.2022}

{Абзац п'ятнадцятий частини першої статті 1 виключено на підставі Закону № 2191-IX від 14.04.2022}

– *судово-медична ідентифікація тіл (останків) померлих (загиблих) осіб* – комплекс заходів та методів, спрямованих на достовірне встановлення належності останків конкретній особі з використанням словесного портрета, стоматологічних даних, особливих прикмет, генетичного аналізу тканин у зіставленні з прижиттєво задокументованими медичними та антропологічними даними.

Термін «збройний конфлікт» у цьому Законі вживається у значенні, наведеному в Законі України «Про національну безпеку України».

{Абзац сімнадцятий частини першої статті 1 в редакції Закону № 2191-IX від 14.04.2022}

Стаття 2. Законодавство про правовий статус осіб, зниклих безвісти за особливих обставин

1. Правовий статус осіб, зниклих безвісти за особливих обставин, визначається цим Законом та іншими законами України, а також міжнародними договорами України, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України.

{Стаття 2 в редакції Закону № 2191-IX від 14.04.2022}

Стаття 3. Сфера дії Закону

1. Цей Закон регулює суспільні відносини, пов'язані з набуттям правового статусу осіб, зниклих безвісти за особливих обставин, з обліком, розшуком та соціальним захистом таких осіб і членів їхніх сімей.

{Стаття 3 в редакції Закону № 2191-IX від 14.04.2022}

Стаття 4. Набуття правового статусу особи, зниклої безвісти за особливих обставин

1. Особа набуває статусу такої, що зникла безвісти за особливих обставин, з моменту внесення про неї відомостей, що містяться у заяві про факт зникнення, до Єдиного реєстру осіб, зниклих безвісти за особливих обставин, у порядку, передбаченому цим Законом, та вважається такою, що зникла безвісти за особливих обставин, з моменту подання заявником заяви про факт зникнення особи.

2. Особа вважається зниклою безвісти за особливих обставин до моменту припинення її розшуку у порядку, передбаченому цим Законом.

3. Надання особі статусу зниклої безвісти за особливих обставин відповідно до цього Закону не позбавляє її родичів або інших осіб права

звернення до суду із заявою про визнання такої особи безвісно відсутньою чи оголошення її померлою у порядку, передбаченому законодавством.

4. Якщо особа, зникла безвісти за особливих обставин, була оголошена померлою, але її місцеперебування, місце поховання чи місцезнаходження її останків не було встановлено, проведення розшуку в розумінні цього Закону не припиняється до встановлення її місцеперебування, місця поховання чи місцезнаходження її останків.

Іноземець чи особа без громадянства, яка зникла на території України, набуває правового статусу особи, зниклої безвісти за особливих обставин, у порядку, передбаченому цим Законом, якщо така особа перебувала на території України на законних підставах.

{Стаття 4 в редакції Закону № 2191-IX від 14.04.2022}

Розділ II. ПРАВА ОСІБ, ЗНИКЛИХ БЕЗВІСТИ ЗА ОСОБЛИВИХ ОБСТАВИН, ТА ЇХНІХ РОДИЧІВ. ПРАВОВІ НАСЛІДКИ НАБУТТЯ ПРАВОВОГО СТАТУСУ ОСОБИ, ЗНИКЛОЇ БЕЗВІСТИ ЗА ОСОБЛИВИХ ОБСТАВИН

{Назва розділу II в редакції Закону № 2191-IX від 14.04.2022}

Стаття 5. Права особи, зниклої безвісти за особливих обставин

{Назва статті 5 із змінами, внесеними згідно із Законом № 2191-IX від 14.04.2022}

1. Особа, зникла безвісти за особливих обставин, має всі права, гарантовані Конституцією та законами України, а також має право на всебічне розслідування обставин її зникнення та встановлення її місцеперебування.

Держава зобов'язана вжити всіх можливих заходів для розшуку особи, зниклої безвісти за особливих обставин.

2. Права та інтереси особи, зниклої безвісти за особливих обставин, а також її майно підлягають захисту до моменту припинення її розшуку у порядку, передбаченому цим Законом, або оголошення її померлою відповідно до законодавства.

3. У разі якщо особа, зникла безвісти за особливих обставин на території України, є громадянином іншої держави, Національна поліція України зобов'язана в установленому законодавством порядку повідомити уповноважені органи держави, громадянином якої така особа є, про факт її зникнення та про результати її розшуку.

{Текст статті 5 із змінами, внесеними згідно із Законом № 2191-IX від 14.04.2022}

Стаття 6. Права близьких родичів та членів сім'ї осіб, зниклих безвісти за особливих обставин

1. Близькі родичі та члени сім'ї особи, зниклої безвісти за особливих обставин, мають право на отримання достовірних відомостей про місцеперебування особи, зниклої безвісти за особливих обставин, обставини її загибелі (смерті), місце поховання (якщо воно відоме).

2. Реалізація права, передбаченого частиною першою цієї статті, відбувається шляхом подання заяви про розшук особи, зниклої безвісти за особливих обставин, та отримання достовірної інформації про хід та результати проведення її розшуку в порядку, визначеному цим Законом та іншими законами України.

3. Органи державної влади, уповноважені на здійснення обліку та/або розшуку осіб, зниклих безвісти за особливих обставин, зобов'язані надавати інформацію про хід та результати їх розшуку в порядку, встановленому цим Законом, близьким родичам та членам сім'ї таких осіб.

4. Члени сім'ї особи, зниклої безвісти за особливих обставин, мають право на соціальний захист у порядку, визначеному законодавством України.

5. Громадяни, громадські об'єднання, юридичні особи приватного права можуть за їх згодою залучатися Національною поліцією України до розшуку осіб, зниклих безвісти за особливих обставин.

Громадяни, громадські об'єднання, юридичні особи приватного права з власної ініціативи, за погодженням з Національною поліцією України, мають право брати участь у розшуку осіб, зниклих безвісти за особливих обставин, надавати допомогу і сприяння органам Національної поліції України у розшуку таких осіб у формах, не заборонених законодавством.

Громадяни, громадські об'єднання, юридичні особи приватного права, які беруть участь у розшуку осіб, зниклих безвісти за особливих обставин, мають право отримувати від державних органів інформацію про особу, зниклу безвісти за особливих обставин, маршрут та територію, на яких доцільно проводити розшук, іншу інформацію, яка може сприяти ефективному розшуку особи, зниклої безвісти за особливих обставин, крім даних, які отримано в результаті слідчих дій чи оперативно-розшукової діяльності.

{Стаття 6 в редакції Закону № 2191-IX від 14.04.2022}

Стаття 7. Заборона дискримінації

1. Будь-яка дискримінація осіб, зниклих безвісти за особливих обставин, та їхніх близьких родичів і членів сім'ї за ознакою раси, кольору шкіри, статі, віросповідання, політичних чи інших поглядів, національного чи соціального походження, належності до будь-якої соціальної групи, території походження чи зникнення, економічного чи соціального становища, сексуальної орієнтації, фізичних можливостей чи за іншими ознаками забороняється.

{Стаття 7 в редакції Закону № 2191-IX від 14.04.2022}

Стаття 8. Правові наслідки набуття правового статусу особи, зниклої безвісти за особливих обставин

{Назва статті 8 із змінами, внесеними згідно із Законом № 2191-IX від 14.04.2022}

1. Набуття правового статусу особи, зниклої безвісти за особливих обставин, не зменшує обсяг цивільної правоздатності такої особи.

{Частина перша статті 8 із змінами, внесеними згідно із Законом

№ 2191-IX від 14.04.2022}

2. З моменту внесення даних про особу, зниклу безвісти за особливих обставин, до Єдиного реєстру осіб, зниклих безвісти за особливих обставин над майном такої особи може бути встановлено опіку в порядку, передбаченому Цивільним кодексом України.

{Абзац перший частини другої статті 8 із змінами, внесеними згідно із Законом № 2191-IX від 14.04.2022 – щодо набрання чинності в частині Єдиного реєстру осіб, зниклих безвісти за особливих обставин, див. пункт 1 розділу II}

Опікун над майном особи, зниклої безвісти за особливих обставин, здійснює управління цим майном, а також забезпечує виконання зобов'язань такої особи за рахунок цього майна.

{Абзац другий частини другої статті 8 із змінами, внесеними згідно із Законом № 2191-IX від 14.04.2022}

Опіка над майном особи, зниклої безвісти за особливих обставин, встановлюється, здійснюється та припиняється відповідно до Цивільного кодексу України з урахуванням положень Закону України »Про нотаріат».

{Абзац третій частини другої статті 8 в редакції Законів № 2191-IX від 14.04.2022, № 4174-IX від 19.12.2024}

3. У разі якщо обидва з батьків дитини є особами, зниклими безвісти за особливих обставин, над такою дитиною встановлюється опіка/піклування у порядку, передбаченому Цивільним кодексом України.

Якщо на утриманні особи, зниклої безвісти за особливих обставин, були повнолітні особи, які за станом здоров'я не можуть самостійно здійснювати свої права і виконувати обов'язки, над такими особами встановлюється опіка.

{Частина третя статті 8 із змінами, внесеними згідно із Законом № 2191-IX від 14.04.2022}

4. Набуття правового статусу особи, зниклої безвісти за особливих обставин, не змінює її сімейного стану до моменту розірвання шлюбу за заявою другого з подружжя внаслідок визнання особи безвісно відсутньою або до моменту оголошення такої особи померлою.

{Частина четверта статті 8 із змінами, внесеними згідно із Законом № 2191-IX від 14.04.2022}

5. За особою, зниклою безвісти за особливих обставин, зберігаються місце роботи та займана посада, але не більш як до моменту визнання її безвісно відсутньою чи оголошення померлою у порядку, встановленому законодавством.

{Частина п'ята статті 8 із змінами, внесеними згідно із Законом № 2191-IX від 14.04.2022}

Стаття 9. Особливості правового статусу осіб, уповноважених на виконання функцій держави, які зникли безвісти за особливих обставин

{Назва статті 9 в редакції Закону № 2191-IX від 14.04.2022}

1. За особою, уповноваженою на виконання функцій держави, яка

зникла безвісти за особливих обставин, зберігаються місце роботи, займана посада та середній заробіток на підприємстві, в установі, організації, незалежно від підпорядкування, але не більш як до моменту оголошення такої особи померлою в порядку, встановленому законодавством.

{Частина перша статті 9 в редакції Закону № 2191-IX від 14.04.2022}

2. Особам, які зникли безвісти за особливих обставин під час проходження військової служби, надаються гарантії, передбачені Законом України »Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей» та іншими актами законодавства України.

{Частина друга статті 9 в редакції Закону № 2191-IX від 14.04.2022}

3. Виплати в межах середнього заробітку у випадках, передбачених цією статтею, здійснюються за рахунок коштів державного бюджету в порядку, визначеному Кабінетом Міністрів України.

Розділ IV. ЄДИНИЙ РЕЄСТР ОСІБ, ЗНИКЛИХ БЕЗВІСТИ ЗА ОСОБЛИВИХ ОБСТАВИН

Стаття 12. Єдиний реєстр осіб, зниклих безвісти за особливих обставин

1. Єдиний реєстр осіб, зниклих безвісти за особливих обставин (далі – Реєстр), створюється для накопичення та централізації відомостей і даних про таких осіб, інформації про видачу нотаріусами свідоцтва про призначення опікуна над майном осіб, зниклих безвісти за особливих обставин, а також обліку інформації, необхідної для їх ефективного розшуку.

{Частина перша статті 12 в редакції Закону № 4174-IX від 19.12.2024}

2. Відомості в Реєстрі накопичуються та зберігаються з метою обліку інформації, необхідної для розшуку осіб, зниклих безвісти за особливих обставин.

3. Держателем Реєстру є Міністерство внутрішніх справ України.

Держатель має право доступу до відомостей, внесених до Реєстру, у повному обсязі.

Держатель у межах повноважень, визначених цим Законом, має право отримувати інформацію (включаючи персональні дані) від інших органів державної влади, у тому числі шляхом інформаційної взаємодії між Реєстром та іншими державними інформаційними ресурсами в електронній формі інформаційно-комунікаційними засобами з використанням засобів технічного та криптографічного захисту інформації відповідно до вимог законодавства з питань захисту інформації.

4. Адміністратором Реєстру є державне підприємство, що належить до сфери управління Міністерства внутрішніх справ України.

5. Адміністратор Реєстру здійснює заходи щодо створення і супроводження програмного забезпечення Реєстру, збереження та захисту бази даних, відповідає за його функціонування, надає доступ до його розділів у порядку, визначеному положенням про Реєстр.

6. Структура та порядок ведення Реєстру визначаються положенням,

яке затверджується наказом Міністерства внутрішніх справ України.

Стаття 16. Захист персональних даних

1. Метою обробки персональних даних, що зберігаються у Реєстрі, є забезпечення реалізації відносин, пов'язаних з набуттям правового статусу осіб, зниклих безвісти за особливих обставин, вжиттям заходів для встановлення опіки над майном таких осіб та виконанням органами, визначеними цим Законом, повноважень, спрямованих на встановлення місця перебування осіб, зниклих безвісти за особливих обставин.

{Частина перша статті 16 в редакції Закону № 4174-IX від 19.12.2024}

2. Обробка персональних даних здійснюється виключно для досягнення мети, визначеної цим Законом, з урахуванням вимог законодавства про захист персональних даних.

3. Персональні дані, що зберігаються у Реєстрі, можуть бути поширені або передані особам та органам у порядку, встановленому законом.

Розділ V. РОЗШУК ОСІБ, ЗНИКЛИХ БЕЗВІСТИ ЗА ОСОБЛИВИХ ОБСТАВИН

{Назва розділу V в редакції Закону № 2191-IX від 14.04.2022}

Стаття 17. Органи, уповноважені на облік та/або розшук осіб, зниклих безвісти за особливих обставин

{Назва статті 17 в редакції Закону № 2191-IX від 14.04.2022}

{Частину першу статті 17 виключено на підставі Закону № 2191-IX від 14.04.2022}

2. До органів, уповноважених на облік осіб, зниклих безвісти за особливих обставин, а також на виконання інших функцій, пов'язаних з реалізацією цього Закону, належать:

{Пункт 1 частини другої статті 17 виключено на підставі Закону № 2191-IX від 14.04.2022}

2) Міністерство оборони України;

3) центральний орган виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну політику у сфері охорони здоров'я;

4) центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну політику у сферах міграції (імміграції та еміграції), у тому числі протидії нелегальній (незаконній) міграції, громадянства, реєстрації фізичних осіб, біженців та інших визначених законодавством категорій мігрантів;

5) центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері виконання кримінальних покарань та пробації;

6) центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері цивільного захисту, захисту населення і територій від надзвичайних ситуацій та запобігання їх виникненню;

7) центральний орган виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну регіональну політику і політику у сфері будівництва, архітектури, містобудування, житлово-комунального господарства;

8) центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері дотримання норм міжнародного гуманітарного права на всій території України;

{Пункт 8 частини другої статті 17 в редакції Закону № 2191-IX від 14.04.2022}

9) центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері охорони державного кордону;

10) Національна гвардія України;

11) Національна поліція України;

12) Служба безпеки України;

13) органи прокуратури;

14) місцеві органи виконавчої влади.

3. До органів, уповноважених на розшук осіб, зниклих безвісти за особливих обставин, а також на виконання інших функцій, пов'язаних з реалізацією цього Закону, належать Національна поліція України та органи, що здійснюють оперативно-розшукову діяльність, визначені Законом України «Про оперативно-розшукову діяльність».

{Частина третя статті 17 в редакції Закону № 2191-IX від 14.04.2022}

Стаття 18. Заява про розшук особи, зниклої безвісти за особливих обставин

{Назва статті 18 із змінами, внесеними згідно із Законом № 2191-IX від 14.04.2022}

1. Заява про розшук особи, зниклої безвісти за особливих обставин, подається до відповідного територіального органу Національної поліції України.

Заява про розшук особи, зниклої безвісти за особливих обставин, може бути подана родичем такої особи, представником військового формування, органом державної влади, органом місцевого самоврядування, громадським об'єднанням або будь-якою іншою особою, якій стало відомо про зникнення.

{Абзац другий частини першої статті 18 із змінами, внесеними згідно із Законом № 2191-IX від 14.04.2022}

Заява про розшук особи, зниклої безвісти за особливих обставин, може бути подана Уповноваженим, якщо зазначені в абзаці другому цієї частини особи звернулися до неї з повідомленням про зникнення особи.

У заяві про розшук особи, зниклої безвісти за особливих обставин, зазначається інформація, що може сприяти розшуку такої особи.

{Частина перша статті 18 із змінами, внесеними згідно із Законом № 2191-IX від 14.04.2022}

2. У разі отримання інформації про зникнення особи за особливих обставин або заяви про розшук такої особи Національна поліція України зобов'язана інформувати Уповноваженого протягом трьох днів з моменту отримання такої інформації або заяви.

3. Відомості, зазначені у заяві про розшук особи, зниклої безвісти за

особливих обставин, підлягають внесенню до Реєстру в порядку, передбаченому цим Законом, протягом 24 годин після отримання Уповноваженим від Національної поліції України інформації про зникнення особи за особливих обставин або інформації про отримання заяви про розшук такої особи.

Стаття 19. Розшук особи, зниклої безвісти за особливих обставин

1. З метою отримання інформації, що може сприяти розшуку особи, зниклої безвісти за особливих обставин, Уповноважений надсилає запити на отримання інформації до органів державної влади (зокрема органів, уповноважених на облік та/або розшук осіб, зниклих безвісти за особливих обставин), органів місцевого самоврядування, їх посадових чи службових осіб, громадських об'єднань та міжнародних гуманітарних організацій, що можуть володіти необхідною інформацією.

Керівники органів державної влади (зокрема органів, уповноважених на облік та/або розшук осіб, зниклих безвісти за особливих обставин), органів місцевого самоврядування, їх посадові чи службові особи, а також керівники громадських об'єднань, до яких надійшов запит Уповноваженого на отримання інформації, зобов'язані повідомити Уповноваженого в письмовій формі про результати розгляду такого запиту в триденний строк з дня його одержання.

Якщо запит Уповноваженого про отримання інформації з об'єктивних причин не може бути розглянуто у встановлений строк, керівник відповідного органу державної влади (зокрема органу, уповноваженого на облік та/або розшук осіб, зниклих безвісти за особливих обставин), органу місцевого самоврядування, його посадова чи службова особа, керівник громадського об'єднання, до якого надійшов запит, зобов'язаний письмово повідомити про це Уповноваженого та розглянути запит в інший строк, що не перевищує одного місяця з дня одержання запиту.

Якщо запит Уповноваженого про отримання інформації з об'єктивних причин не може бути розглянуто протягом одного місяця з дня його одержання, керівник відповідного органу державної влади (зокрема органу, уповноваженого на облік та/або розшук осіб, зниклих безвісти за особливих обставин), органу місцевого самоврядування, його посадова чи службова особа, керівник громадського об'єднання, до якого надійшов запит, продовжує вживати всіх можливих заходів з метою отримання інформації, що може сприяти розшуку особи, зниклої безвісти за особливих обставин, та повідомляє про це Уповноваженого із зазначенням причин, що унеможливлюють надання інформації у встановлений строк.

Ненадання керівником органу державної влади (зокрема органу, уповноваженого на облік та/або розшук осіб, зниклих безвісти за особливих обставин), органу місцевого самоврядування, громадського об'єднання відповіді на запит Уповноваженого тягне за собою адміністративну відповідальність у порядку, визначеному законом.

2. Органи, уповноважені на облік та/або розшук осіб, зниклих безвісти

за особливих обставин, під час виконання запитів (звернень) заінтересованих організацій, установ, громадян щодо інформування про стан розшуку (ідентифікації) особи (трупа) не повідомляють результати проведення негласних слідчих (розшукових) дій, оперативних заходів, не розкривають методи та способи розшукової роботи.

3. Уповноважений узагальнює отриману інформацію та у триденний строк передає її до відповідного територіального органу Національної поліції України для вжиття заходів з розшуку особи, зниклої безвісти за особливих обставин, про що повідомляє заявнику.

4. Уповноважений здійснює моніторинг виконання заходів щодо розшуку осіб, зниклих безвісти за особливих обставин, і має право витребувати у відповідного територіального органу Національної поліції України інформацію про результати виконання таких заходів на будь-якій стадії їх проведення на підставі запиту від заявника або за власною ініціативою.

5. Після закриття кримінального провадження щодо розшуку особи, зниклої безвісти за особливих обставин, відповідний територіальний орган Національної поліції України повідомляє про це Уповноваженого не пізніше ніж у триденний строк із зазначенням підстав для прийняття такого рішення.

{Стаття 19 в редакції Закону № 2191-IX від 14.04.2022}

Стаття 20. Припинення розшуку особи, зниклої безвісти за особливих обставин

1. Розшук особи, зниклої безвісти за особливих обставин, припиняється не пізніше ніж через три дні з дня встановлення місця перебування особи, зниклої безвісти за особливих обставин, місця поховання чи місцезнаходження останків такої особи з повідомленням про це її близьких родичів та членів сім'ї, а також заявника, якщо заявник не є близьким родичем та членом сім'ї. Про припинення розшуку особи, зниклої безвісти за особливих обставин, невідкладно робиться відмітка в Реєстрі.

2. Рішення суду про визнання особи безвісно відсутньою не є підставою для припинення її розшуку.

Якщо особа, зникла безвісти за особливих обставин, оголошена померлою, але її останки не знайдено, проведення розшуку не припиняється до встановлення її місцеперебування, місця поховання чи місцезнаходження останків такої особи.

{Стаття 20 в редакції Закону № 2191-IX від 14.04.2022}

Розділ VI. РОЗШУК ЛЮДСЬКИХ ОСТАНКІВ, ВИЛУЧЕННЯ ТІЛ (ОСТАНКІВ) ПОМЕРЛИХ (ЗАГИБЛИХ) ОСІБ, ЕКСГУМАЦІЯ ТА ПОВОДЖЕННЯ З ЛЮДСЬКИМИ ОСТАНКАМИ

Стаття 21. Встановлення наявності обставин, що свідчать про смерть особи

1. У разі наявності достовірної інформації про те, що особа, яка зникла безвісти за особливих обставин, померла, Уповноважений надає

висновок про наявність обставин, що свідчать про смерть цієї особи, та направляє його її родичам.

Достовірною інформацією про смерть особи є результати аналізу і зіставлення інформації про вилучення людських останків, наданої пошуковими групами, посмертної інформації про такі останки, наданої бюро судово-медичної експертизи, інформації про профілі ДНК та результати зіставлення ДНК, надані ДНК-лабораторіями, з інформацією, що відома про особу, зниклу безвісти за особливих обставин. Ця інформація міститься у комплексному звіті про ідентифікацію.

{Абзац другий частини першої статті 21 в редакції Закону № 2191-IX від 14.04.2022}

Достовірність цієї інформації підтверджується Уповноваженим в порядку, визначеному Кабінетом Міністрів України.

2. Висновок Уповноваженого про наявність обставин, що свідчать про смерть особи, не є фактом, від якого залежить виникнення, зміна або припинення особистих чи майнових прав фізичних осіб, що встановлюються в судовому порядку.

Стаття 22. Поховання, вилучення та ексгумація тіл (останків) померлих (загиблих) осіб з числа осіб, зниклих безвісти за особливих обставин

{Назва статті 22 в редакції Закону № 2191-IX від 14.04.2022}

1. Порядок проведення процедури поховання, належного ставлення до людського тіла (останків, праху) та збереження місця поховання встановлюється законодавством, що визначає загальні правові засади здійснення в Україні діяльності з поховання померлих, та міжнародними договорами, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України.

2. Людські останки мають бути ідентифіковані та поховані в індивідуально позначених могилах у визначених та зареєстрованих місцях поховань відповідно до ритуальних (релігійних) обрядів.

Позначення місць поховання здійснюється в порядку, встановленому законодавством.

{Абзац другий частини другої статті 22 в редакції Закону № 2191-IX від 14.04.2022}

3. У разі неможливості ідентифікації людських останків інформація, що може сприяти її здійсненню, зокрема дата та місце знайдення людських останків, дані повного посмертного вивчення, у тому числі особливі прикмети, вік, статура тощо, одяг і особисті речі, зразки та профілі ДНК, отримані в ДНК-лабораторіях, фіксується у межах компетенції, визначеної законодавством, центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну політику у сфері охорони здоров'я, та відповідними підрозділами Міністерства внутрішніх справ України і вноситься до Реєстру.

Поховання невпізнаних останків здійснюється після фіксації інформації, що може сприяти здійсненню ідентифікації людських останків.

Інформація, що може сприяти здійсненню ідентифікації людських останків, оприлюднюється в порядку, визначеному Кабінетом Міністрів України.

У разі поховання невпізнаних останків у книзі реєстрації поховань та перепоховань померлих відповідно до Закону України «Про поховання та похоронну справу» зазначаються стать померлої особи, дата виявлення її останків, дата і місце поховання останків, причина смерті та номер свідоцтва про смерть.

На місці поховання невпізнаних останків встановлюється табличка, на якій зазначаються номери ділянки, ряду і могили, реєстраційний номер і дата поховання останків.

4. У разі проведення ексгумації ідентифікація тіл (останків) померлих (загиблих) осіб та встановлення причин смерті здійснюються в порядку, визначеному центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну політику у сфері охорони здоров’я.

Інформація про невпізнані останки, отримана за результатами ідентифікації, вноситься до розділу Реєстру, що містить відомості про невпізнані останки та пов’язані з ними речі.

РОЗДІЛ ІІІ. ПІДЗАКОННІ НОРМАТИВНО-ПРАВОВІ АКТИ, ЩО РЕГУЛЮЮТЬ ЗАХИСТ ПРАВ ДІТЕЙ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Указ Президента України від 8 серпня 2022 року № 568/2022 «Про Координаційну раду з питань захисту та безпеки дітей»

Відповідно до пункту 28 частини першої статті 106 Конституції України **постановляю:**

1. Утворити Координаційну раду з питань захисту та безпеки дітей як консультативно-дорадчий орган при Президентові України.
2. Затвердити такі, що додаються:

– Положення про Координаційну раду з питань захисту та безпеки дітей;

– персональний склад Координаційної ради з питань захисту та безпеки дітей.

3. Цей Указ набирає чинності з дня його опублікування.

Президент України **В. ЗЕЛЕНСЬКИЙ**

м. Київ
8 серпня 2022 року
№ 568/2022

ПОЛОЖЕННЯ
про Координаційну раду з питань захисту та безпеки дітей

1. Координаційна рада з питань захисту та безпеки дітей є консультативно-дорадчим органом при Президентові України (далі – Координаційна рада).
2. Координаційна рада у своїй діяльності керується Конституцією та законами України, актами Президента України, Кабінету Міністрів України, іншими актами законодавства, а також цим Положенням.
3. Основними завданнями Координаційної ради є:

– системний аналіз ситуації, визначення напрямів та пріоритетів щодо захисту прав та безпеки дітей, насамперед в умовах воєнного стану, напрацювання пропозицій щодо заходів з попередження вчинення злочинів проти дітей, недопущення примусового переміщення та депортації дітей, сприяння скоординованій реалізації таких заходів, забезпечення моніторингу ефективності їх реалізації;

– внесення на розгляд Президентові України пропозицій щодо

можливих шляхів вирішення проблемних питань із захисту прав і безпеки дітей, зокрема шляхів пошуку та повернення примусово переміщених та депортованих дітей;

– підготовка проектів нормативно-правових актів, прийняття і реалізація, яких є необхідними для ефективного розслідування злочинів проти дітей, фактів їх примусового переміщення на тимчасово окуповані території України та депортації за межі держави, зміни громадянства та незаконного усиновлення громадянами Російської Федерації;

– напрацювання пропозицій щодо налагодження взаємодії з інститутами громадянського суспільства, у тому числі з громадськими об'єднаннями, релігійними організаціями, а також з міжнародними організаціями,

– експертами у вирішенні питань захисту прав дитини в умовах воєнного стану, сприяння їх залученню до участі у захисті дітей, постраждалих внаслідок війни, у тому числі примусово переміщених та депортованих;

– моніторинг ситуації щодо незаконного усиновлення громадянами Російської Федерації, зміни громадянства дітей, які були примусово переміщені на тимчасово окуповані території України та депортовані за межі України, встановлення місцезнаходження, повернення таких дітей;

– моніторинг ситуації щодо тимчасового переміщення (евакуації) дітей, у тому числі дітей-сиріт, дітей, позбавлених батьківського піклування, дітей з інвалідністю, дітей з особливими освітніми потребами, які проживають або зараховані до закладів різних типів, форм власності та підпорядкування на цілодобове перебування, а також дітей, влаштованих до сімейних форм виховання, з територій, які розташовані в районі проведення воєнних (бойових) дій або які перебувають в тимчасовій окупації, оточенні (блокуванні) або межують з такими територіями, дотримання їх прав, повернення та влаштування таких дітей у післявоєнний період.

{Пункт 3 в редакції Указу Президента № 372/2023 від 05.07.2023}

4. Координаційна рада для виконання покладених на неї завдань має право в установленому порядку:

– створювати тимчасові робочі, експертні групи, інші робочі органи для розроблення та детального опрацювання окремих питань, що належать до компетенції Координаційної ради, визначати порядок їх роботи, залучати до роботи в таких групах експертів і фахівців (відповідно за їх згодою або за погодженням з їх керівниками), у тому числі іноземних, координувати та коригувати роботу створених тимчасових робочих груп, заслуховувати їх звіти;

– запрошувати на свої засідання представників державних органів, органів місцевого самоврядування, громадських об'єднань, експертів, у тому числі іноземних;

– залучати до розгляду питань, що належать до компетенції Координаційної ради, працівників органів виконавчої влади, підприємств,

установ та організацій (за погодженням з їх керівниками), а також незалежних експертів (за їх згодою), у тому числі іноземних;

– запитувати та одержувати від органів державної влади, органів місцевого самоврядування, працівників підприємств, установ, організацій інформацію, документи і матеріали.

{Пункт 4 в редакції Указу Президента № 372/2023 від 05.07.2023}

5. Координаційна рада у процесі виконання покладених на неї завдань взаємодіє з Національною радою з відновлення України від наслідків війни, іншими допоміжними органами і службами, створеними Президентом України, а також державними органами, органами місцевого самоврядування, громадськими об'єднаннями та міжнародними організаціями.

6. Координаційна рада утворюється у складі голови, секретаря та інших членів Координаційної ради, які беруть участь у її роботі на громадських засадах.

Головою Координаційної ради є Керівник Офісу Президента України.

Персональний склад Координаційної ради затверджує Президент України за пропозицією голови Координаційної ради.

7. Організаційною формою роботи Координаційної ради є засідання, які проводяться в міру потреби, але не рідше одного разу на місяць, і скликаються секретарем Координаційної ради за дорученням голови Координаційної ради.

{Абзац другий пункту 7 виключено на підставі Указу Президента № 372/2023 від 05.07.2023}

Засідання Координаційної ради є відкритими. Голова Координаційної ради у разі необхідності може прийняти рішення про проведення закритого засідання.

8. Рішення Координаційної ради приймається більшістю голосів присутніх на засіданні членів Координаційної ради.

За результатами засідання Координаційної ради може оформлятися протокол, який підписує секретар Координаційної ради.

9. Діяльність Координаційної ради є відкритою і гласною.

Відкритість діяльності Координаційної ради забезпечується шляхом створення умов для присутності на її засіданнях представників засобів масової інформації (крім випадків проведення закритого засідання), гласність – шляхом розміщення інформації про діяльність Координаційної ради на веб-сайті Офіційного інтернет-представництва Президента України.

Координаційна рада систематично інформує громадськість про свою діяльність.

10. Організаційне забезпечення діяльності Координаційної ради здійснюється Офісом Президента України, Державним управлінням справами (у межах компетенції).

Постанова Кабінету Міністрів України від 23 вересня 2015 року № 740 «Про затвердження Порядку надання статусу члена сім'ї загиблого (померлого) Захисника чи Захисниці України»

Відповідно до частини другої статті 10^{-1} Закону України «Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту» Кабінет Міністрів України **постановляє**:

Затвердити Порядок надання статусу члена сім'ї загиблого (померлого) Захисника чи Захисниці України, що додається.

ПОРЯДОК
надання статусу члена сім'ї загиблого (померлого) Захисника чи Захисниці України

1. Цей Порядок визначає процедуру надання статусу члена сім'ї загиблого (померлого) Захисника чи Захисниці України.

2. Терміни, що вживаються у цьому Порядку, мають таке значення:

1) *електронний кабінет* – складова Єдиного державного реєстру ветеранів війни (далі – Реєстр), яка призначена для доступу користувачів електронного кабінету до Реєстру з метою внесення та отримання інформації з нього;

2) *заявник* – член сім'ї загиблої (померлої) особи, зазначений в частині четвертій статті 10^{-1} Закону України «Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту» (далі – Закон), його законний представник або уповноважена особа, яка звертається за наданням статусу члена сім'ї загиблого (померлого) Захисника чи Захисниці України;

3) *користувач електронного кабінету* – заявник, працівник структурного підрозділу, на який покладено функції з питань ветеранської політики, районної, районної у м. Києві та м. Севастополі держадміністрації, виконавчого органу міської, районної у місті (у разі її утворення) ради (далі – місцевий структурний підрозділ з питань ветеранської політики) або адміністратор центру надання адміністративних послуг (далі – центр), якому надано доступ до електронного кабінету відповідно до визначених для нього прав користувача і який пройшов процедуру електронної ідентифікації та автентифікації;

4) *надання статусу члена сім'ї загиблого (померлого) Захисника чи Захисниці України* – публічна (електронна публічна) послуга, що надається місцевим структурним підрозділом з питань ветеранської політики за заявою, поданою в паперовій або електронній формі, за результатами розгляду якої приймається рішення про надання (відмову у наданні) статусу члена сім'ї загиблого (померлого) Захисника чи Захисниці України.

Інші терміни вживаються у значенні, наведеному в Законі, Законах

України «Про особливості надання публічних (електронних публічних) послуг», «Про публічні електронні реєстри», «Про захист персональних даних», «Про електронну ідентифікацію та електронні довірчі послуги», «Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб», Положенні про Єдиний державний вебпортал електронних послуг, затвердженому постановою Кабінету Міністрів України від 4 грудня 2019 р. № 1137 «Питання Єдиного державного вебпорталу електронних послуг та Реєстру адміністративних послуг» (Офіційний вісник України, 2020 р., № 3, ст. 136; 2021 р., № 43, ст. 2625; 2022 р., № 69, ст. 4171), та інших нормативно-правових актах.

3. Статус члена сім'ї загиблого (померлого) Захисника чи Захисниці України надається заявникам з числа членів сімей осіб, зазначених у пунктах 2-6 частини першої статті 10^{-1} Закону.

4. Підставою для надання заявникам статусу члена сім'ї загиблого (померлого) Захисника чи Захисниці України є:

1) для заявників з числа членів сімей осіб, зазначених у пункті 2 частини першої статті 10^{-1} Закону (у тому числі тих, які провадили волонтерську діяльність за напрямами, визначеними абзацом дев'ятим частини третьої статті 1 Закону України «Про волонтерську діяльність»):

– свідоцтво про смерть або рішення суду про визнання безвісно відсутнім;

– договір про провадження волонтерської діяльності (за наявності) або договір про надання волонтерської допомоги (за наявності);

– свідчення командира (начальника) військової частини (органу, підрозділу), керівника добровольчого формування, які захищали незалежність, суверенітет і територіальну цілісність України та брали безпосередню участь в антитерористичній операції, забезпеченні її проведення, перебуваючи безпосередньо в районах антитерористичної операції в період її проведення, під час забезпечення здійснення заходів із забезпечення національної безпеки і оборони, відсічі і стримування збройної агресії Російської Федерації у Донецькій та Луганській областях, під час безпосередньої участі у заходах, необхідних для забезпечення оборони України, захисту безпеки населення та інтересів держави у зв'язку з військовою агресією Російської Федерації проти України, перебуваючи безпосередньо в районах та у період здійснення зазначених заходів, про безпосередню участь особи в антитерористичній операції, у здійсненні заходів із забезпечення національної безпеки і оборони, відсічі і стримування збройної агресії Російської Федерації у Донецькій та Луганській областях, у заходах, необхідних для забезпечення оборони України, захисту безпеки населення та інтересів держави у зв'язку з військовою агресією Російської Федерації проти України, завірені печаткою військової частини;

– довідка (витяг з наказу) керівника Антитерористичного центру при СБУ, Генерального штабу Збройних Сил про добровільне забезпечення або добровільне залучення до забезпечення проведення антитерористичної

операції, здійснення заходів із забезпечення національної безпеки і оборони, відсічі і стримування збройної агресії Російської Федерації у Донецькій та Луганській областях особи, яка загинула (пропала безвісти) або померла;

– висновок судово-медичної експертизи (крім випадків, коли особа пропала безвісти);

– рішення суду про встановлення факту добровільного забезпечення або добровільного залучення до забезпечення проведення антитерористичної операції, здійснення заходів із забезпечення національної безпеки і оборони, відсічі і стримування збройної агресії Російської Федерації у Донецькій та Луганській областях особи, яка загинула (пропала безвісти) або померла, – за відсутності зазначених в абзацах третьому – п'ятому цього підпункту документів;

2) для заявників з числа членів сімей осіб, зазначених у пункті 3 частини першої статті 10^{-1} Закону:

– свідоцтво про смерть або рішення суду про визнання безвісно відсутнім;

– довідка (витяг з наказу) керівника Антитерористичного центру при СБУ, Генерального штабу Збройних Сил про виконання добровольчим формуванням, до складу якого входила особа, яка загинула (пропала безвісти) або померла, завдань антитерористичної операції у взаємодії із Збройними Силами, МВС, Національною гвардією та іншими утвореними відповідно до законів України військовими формуваннями та правоохоронними органами під час перебування безпосередньо в районах антитерористичної операції у період її проведення;

– документи про безпосереднє виконання завдань антитерористичної операції в районах її проведення (витяги з наказів, розпоряджень, книг нарядів, матеріалів спеціальних/службових розслідувань за фактами отримання поранень), а також інші видані державними органами офіційні документи, що містять достатні докази про безпосередню участь особи, яка загинула (пропала безвісти) або померла, у виконанні завдань антитерористичної операції в районах її проведення, або письмові свідчення не менш як двох свідків з числа осіб, які разом з такою особою брали участь в антитерористичній операції та отримали статус учасника бойових дій або особи з інвалідністю внаслідок війни. Свідомо неправдиве показання свідка про безпосередню участь особи у виконанні завдань антитерористичної операції тягне за собою відповідальність, встановлену законом;

– висновок судово-медичної експертизи (крім випадків, коли особа пропала безвісти);

3) для заявників з числа членів сімей осіб, зазначених у пункті 4 частини першої статті 10^{-1} Закону:

– свідоцтво про смерть або рішення суду про визнання безвісно відсутнім;

– клопотання про надання статусу члена сім'ї загиблого (померлого) Захисника чи Захисниці України керівника добровольчого формування, до

складу якого входила особа, яка загинула (пропала безвісти) або померла. До клопотання додаються документи або письмові свідчення не менш як двох свідків з числа осіб, які разом з такою особою брали участь в антитерористичній операції та отримали статус учасника бойових дій, або особи з інвалідністю внаслідок війни, або учасника війни відповідно до Закону України «Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту», що підтверджують участь особи, яка загинула (пропала безвісти) або померла, в антитерористичній операції;

– довідка (витяг з наказу) керівника Антитерористичного центру при СБУ, Генерального штабу Збройних Сил про виконання добровольчими формуваннями завдань антитерористичної операції у взаємодії із Збройними Силами, МВС, Національною гвардією та іншими утвореними відповідно до законів України військовими формуваннями та правоохоронними органами під час перебування безпосередньо в районах антитерористичної операції у період її проведення;

– висновок судово-медичної експертизи (крім випадків, коли особа пропала безвісти);

4) для заявників з числа членів сімей осіб (крім осіб, які входили до складу добровольчого формування територіальної громади, та працівників підприємств, установ, організацій), зазначених у пункті 5 частини першої статті 10^{-1} Закону:

– свідоцтво про смерть або рішення суду про визнання безвісно відсутнім;

– документи про безпосередню участь особи, яка захищала незалежність, суверенітет та територіальну цілісність України і брала безпосередню участь в антитерористичній операції, забезпеченні її проведення, перебуваючи безпосередньо в районах антитерористичної операції у період її проведення, у здійсненні заходів із забезпечення національної безпеки і оборони, відсічі і стримування збройної агресії Російської Федерації у Донецькій та Луганській областях, забезпеченні їх здійснення, перебуваючи безпосередньо в районах та у період здійснення зазначених заходів, і загинула (пропала безвісти) або померла внаслідок поранення, контузії, каліцтва або захворювання, одержаних під час безпосередньої участі в антитерористичній операції, забезпеченні її проведення, перебуваючи безпосередньо в районах антитерористичної операції у період її проведення, під час безпосередньої участі у здійсненні заходів із забезпечення національної безпеки і оборони, відсічі і стримування збройної агресії Російської Федерації у Донецькій та Луганській областях, у забезпеченні їх здійснення, перебуваючи безпосередньо в районах та у період здійснення зазначених заходів, довідка про безпосередню участь особи у заходах, необхідних для забезпечення оборони України, захисту безпеки населення та інтересів держави у зв’язку з військовою агресією Російської Федерації проти України, за формою згідно з додатком 1;

– постанова (рішення) відповідної військово-лікарської (лікарсько-

експертної, медичної) комісії (крім випадків, коли особа пропала безвісти).

Для заявників з числа членів сімей осіб, які входили до складу добровольчого формування територіальної громади:

– свідоцтво про смерть або рішення суду про визнання безвісно відсутнім;

– контракт добровольця територіальної оборони;

– довідка за формою згідно з додатком 1, видана командиром військової частини Сил територіальної оборони Збройних Сил, під безпосереднім керівництвом і контролем якого провадиться діяльність добровольчого формування територіальної громади, за клопотанням командира добровольчого формування територіальної громади;

– висновок судово-медичної експертизи (крім випадків, коли особа пропала безвісти).

Для заявників з числа членів сімей працівників підприємств, установ, організацій:

– свідоцтво про смерть або рішення суду про визнання безвісно відсутнім;

– документи про безпосереднє залучення особи, яка загинула (пропала безвісти) або померла, до забезпечення проведення антитерористичної операції, забезпечення здійснення заходів із забезпечення національної безпеки і оборони, відсічі і стримування збройної агресії Російської Федерації у Донецькій та Луганській областях в районах та у період здійснення зазначених заходів, про виконання особою мобілізаційних завдань (замовлень) для участі у здійсненні заходів, необхідних для забезпечення оборони України, захисту безпеки населення та інтересів держави у зв'язку з військовою агресією Російської Федерації проти України, або направлення (прибуття) у відрядження для безпосередньої участі в антитерористичній операції в районах її проведення, забезпечення здійснення заходів із забезпечення національної безпеки і оборони, відсічі і стримування збройної агресії Російської Федерації у Донецькій та Луганській областях в районах та у період здійснення зазначених заходів (витяги з наказів, розпоряджень, посвідчень про відрядження, книг нарядів, матеріалів спеціальних/службових розслідувань за фактами отримання поранень, документи, що підтверджують виконання підприємством, установою і організацією мобілізаційних завдань (замовлень), а також документи, що були підставою для прийняття керівником підприємства, установи і організації рішення про направлення особи у таке відрядження;

– висновок судово-медичної експертизи (крім випадків, коли особа пропала безвісти);

5) для заявників з числа членів сімей осіб, зазначених у пункті 6 частини першої статті 10^{-1} Закону:

– свідоцтво про смерть (крім випадків, коли особа пропала безвісти);

– довідка за формою згідно з додатком 1, видана Мінветеранів.

5. Для надання статусу члена сім'ї загиблого (померлого) Захисника

чи Захисниці України заявник подає місцевому структурному підрозділу з питань ветеранської політики за задекларованим/зареєстрованим місцем проживання (перебування) або за адресою фактичного місця проживання (для внутрішньо переміщених осіб) заявника заяву:

– у паперовій формі за задекларованим/зареєстрованим місцем проживання (перебування) або за адресою фактичного місця проживання (для внутрішньо переміщених осіб) заявника безпосередньо місцевому структурному підрозділу з питань ветеранської політики, у тому числі шляхом надсилання засобами поштового зв'язку або через центр;

– в електронній формі заявниками з числа членів сімей осіб, зазначених у пункті 5 частини першої статті 10^{-1} Закону, засобами Порталу Дія (для законних представників або уповноважених осіб зазначених осіб за наявності технічної можливості) або засобами Реєстру.

Подати заяву в електронній формі засобами Порталу Дія може громадянин України, засобами Реєстру - громадянин України, іноземець або особа без громадянства (за наявності реєстраційного номера облікової картки платника податків).

Заява в електронній формі засобами Порталу Дія та/або Реєстру за задекларованим/зареєстрованим місцем проживання (перебування) або за адресою фактичного місця проживання (для внутрішньо переміщених осіб) заявника може бути подана адміністратором центру, який здійснює ідентифікацію заявника шляхом пред'явлення заявником паспорта громадянина України або тимчасового посвідчення громадянина України (для громадян України), паспортного документа іноземця або документа, що посвідчує особу без громадянства, або посвідки на постійне проживання, або посвідки на тимчасове проживання, або посвідчення біженця, або посвідчення особи, яка потребує додаткового захисту, або іншого документа, що підтверджує законність перебування іноземця або особи без громадянства на території України, крім довідки про звернення за захистом в Україні та довідки про звернення за визнанням особою без громадянства (для іноземців та осіб без громадянства), після проходження електронної ідентифікації та автентифікації з використанням інтегрованої системи електронної ідентифікації, електронного підпису або інших засобів електронної ідентифікації, які дають змогу однозначно встановити особу адміністратора центру.

Після формування заяви в електронній формі засобами Порталу Дія або Реєстру на неї адміністратором центру накладається кваліфікований електронний підпис або удосконалений електронний підпис, що базується на кваліфікованому сертифікаті електронного підпису.

{Пункт 5 в редакції Постанови КМ № 1171 від 15.10.2024}

6. У заяві, яка подається засобами Порталу Дія, зазначаються такі відомості про:

– прізвище, власне ім'я, по батькові (за наявності);

– стать;

– дату народження;

– реєстраційний номер облікової картки платника податків;

– унікальний номер запису в Єдиному державному демографічному реєстрі (за наявності);

– адресу задекларованого/зареєстрованого місця проживання (перебування) або адресу фактичного місця проживання (для внутрішньо переміщених осіб);

– серію та/або номер паспорта громадянина України або паспорта громадянина України для виїзду за кордон;

– контактні дані (номер телефону та адреса електронної пошти);

– номер (за наявності) та дату видачі довідки про взяття на облік внутрішньо переміщеної особи (для внутрішньо переміщених осіб);

– прізвище, власне ім'я, по батькові (за наявності), дату народження та смерті загиблої (померлої) особи;

– дату реєстрації шлюбу (у разі подання заяви дружиною (чоловіком);

– серію та/або номер (за наявності) рішення районної, районної у м. Києві та м. Севастополі держадміністрації, виконавчого органу міської, районної у місті (у разі її утворення), сільської, селищної ради або суду про встановлення опіки чи піклування над дитиною-сиротою, дитиною, позбавленою батьківського піклування (у разі здійснення опіки або піклування над дітьми особи, яка загинула (пропала безвісти) або померла);

{Абзац чотирнадцятий пункту 6 виключено на підставі Постанови КМ № 1171 від 15.10.2024}

– наявний статус ветерана війни, постраждалого учасника Революції Гідності та/або члена сім'ї загиблого (померлого) ветерана війни, члена сім'ї загиблого (померлого) Захисника чи Захисниці України (за наявності);

– документи, зазначені в абзаці третьому або в абзацах сьомому та восьмому, або в абзаці дванадцятому підпункту 4 пункту 4 цього Порядку;

– наявність (відсутність) судимості;

{Пункт 6 доповнено новим абзацом згідно з Постановою КМ № 1171 від 15.10.2024}

– форму та спосіб отримання посвідчення (за місцем оформлення посвідчення (повне найменування та місцезнаходження місцевого структурного підрозділу з питань ветеранської політики), у центрі (повне найменування та місцезнаходження).

7. У заяві, яка подається засобами Реєстру, зазначаються такі відомості про:

– прізвище, власне ім'я, по батькові (за наявності);

– стать;

– дату народження;

– реєстраційний номер облікової картки платника податків (серію та/або номер паспорта громадянина України у разі, коли особа через свої релігійні переконання відмовляється від прийняття реєстраційного номера облікової картки платника податків та повідомила про це відповідному

контролюючому органу і має відповідну відмітку в паспорті);

– унікальний номер запису в Єдиному державному демографічному реєстрі (за наявності);

– адресу задекларованого/зареєстрованого місця проживання (перебування) або адресу фактичного місця проживання (для внутрішньо переміщених осіб);

– серію та/або номер паспорта громадянина України/тимчасового посвідчення громадянина України (для громадян України), паспортного документа іноземця або документа, що посвідчує особу без громадянства, посвідки на постійне проживання, посвідки на тимчасове проживання, посвідчення біженця, посвідчення особи, яка потребує додаткового захисту, або іншого документа, що підтверджує законність перебування іноземця або особи без громадянства на території України, крім довідки про звернення за захистом в Україні (для іноземців та осіб без громадянства);

– контактні дані (номер телефону та адреса електронної пошти);

– номер (за наявності) та дату видачі довідки про взяття на облік внутрішньо переміщеної особи (для внутрішньо переміщених осіб);

– прізвище, власне ім’я, по батькові (за наявності), дату народження та смерті загиблої (померлої) особи;

– дату реєстрації шлюбу (у разі подання заяви дружиною (чоловіком);

– відомості про призначення пенсії в разі втрати годувальника (у разі подання заяви утриманцем, зазначеним в абзаці сьомому частини четвертої статті 10^{-1} Закону);

{Пункт 7 доповнено новим абзацом згідно з Постановою КМ № 1171 від 15.10.2024}

– серію та/або номер (за наявності) рішення районної, районної у м. Києві та Севастополі держадміністрації, виконавчого органу міської, районної у місті (у разі її утворення), сільської, селищної ради або суду про встановлення опіки чи піклування над дитиною-сиротою, дитиною, позбавленою батьківського піклування (у разі здійснення опіки або піклування над дітьми особи, яка загинула (пропала безвісти) або померла);

– серію та/або номер (за наявності) рішення суду або нотаріально посвідченого правочину, що підтверджує факт перебування заявника на утриманні особи, яка загинула (пропала безвісти) або померла (для осіб, які не були членами сім’ї особи, яка загинула (пропала безвісти) або померла, але перебували на її утриманні);

– наявний статус ветерана війни, постраждалого учасника Революції Гідності та/або члена сім’ї загиблого (померлого) ветерана війни, члена сім’ї загиблого (померлого) Захисника чи Захисниці України (за наявності);

– наявність (відсутність) судимості;

{Пункт 7 доповнено новим абзацом згідно з Постановою КМ № 1171 від 15.10.2024}

– документи, зазначені в абзаці третьому або в абзацах сьомому та

восьмому, або в абзаці дванадцятому підпункту 4 пункту 4 цього Порядку;

– форму та спосіб отримання посвідчення (за місцем оформлення посвідчення (повне найменування та місцезнаходження місцевого структурного підрозділу з питань ветеранської політики), у центрі (повне найменування та місцезнаходження).

8. До заяви, поданої в електронній формі, додаються за наявності оригінали або скановані копії оригіналів документів, передбачених підпунктом 4 пункту 4 цього Порядку, шляхом завантаження заявником для подальшого їх опрацювання місцевим структурним підрозділом з питань ветеранської політики.

У разі відсутності документів, передбачених підпунктом 4 пункту 4 цього Порядку, вони витребовуються місцевим структурним підрозділом з питань ветеранської політики у порядку, передбаченому пунктом 14 цього Порядку.

9. Під час формування заяви засобами Порталу Дія та/або Реєстру отримуються/підтверджуються у разі технічної можливості такі відомості з:

– Єдиного державного демографічного реєстру через єдину інформаційну систему МВС – про прізвище, власне ім'я, по батькові (за наявності), стать особи, дату та місце народження, серію та/або номер, дату видачі паспорта громадянина України або паспорта громадянина України для виїзду за кордон, унікальний номер запису в Єдиному державному демографічному реєстрі, адресу задекларованого/зареєстрованого місця проживання (перебування);

– Державного реєстру фізичних осіб – платників податків – про реєстраційний номер облікової картки платника податків;

– Державного реєстру актів цивільного стану громадян – щодо актових записів про народження, смерть та шлюб;

– Єдиної інформаційної бази даних про внутрішньо переміщених осіб – про номер (за наявності) та дату видачі довідки про взяття на облік внутрішньо переміщеної особи, адресу фактичного місця проживання (у разі наявності таких відомостей);

– відповідної інформаційної системи Пенсійного фонду України - щодо призначеної пенсії в разі втрати годувальника із зазначенням прізвища, власного імені, по батькові (за наявності) загиблої (померлої) особи;

{Пункт 9 доповнено новим абзацом згідно з Постановою КМ № 1171 від 15.10.2024}

– Єдиного державного реєстру судових рішень – про судове рішення із зазначенням дати, найменування суду, статті Кримінального кодексу України, виду та строку покарання, дати набрання законної сили (у разі наявності таких відомостей);

{Пункт 9 доповнено новим абзацом згідно з Постановою КМ № 1171 від 15.10.2024}

– Реєстру – про наявний статус ветерана війни, постраждалого

учасника Революції Гідності та/або члена сім'ї загиблого (померлого) ветерана війни, члена сім'ї загиблого (померлого) Захисника чи Захисниці України (у разі наявності таких відомостей).

Відомості, що містяться в державних електронних інформаційних ресурсах, отримуються/підтверджуються шляхом електронної інформаційної взаємодії.

Відповідальність за достовірність відомостей, що містяться у заяві, несе заявник.

10. Формування заяви в електронній формі засобами Порталу Дія та/або Реєстру припиняється, якщо зазначені в ній відомості:

– надані не в повному обсязі;

– не відповідають вимогам арифметичного та формато-логічного контролю.

Заявник може подати не більше однієї заяви в електронній формі.

Після формування заяви в електронній формі засобами Порталу Дія або Реєстру на неї разом з доданими оригіналами або сканованими копіями оригіналів документів накладається кваліфікований електронний підпис, що базується на сертифікаті електронного підпису, з дотриманням вимог законодавства у сферах електронної ідентифікації та електронних довірчих послуг і після накладення кваліфікованої електронної печатки технічного адміністратора Порталу Дія або Реєстру надсилається до електронного кабінету для опрацювання місцевим структурним підрозділом з питань ветеранської політики з метою надання статусу члена сім'ї загиблого (померлого) Захисника чи Захисниці України.

11. Заява у паперовій формі подається заявником за формою згідно з додатком 2.

Під час подання заяви для перевірки паспортних даних, зазначених у заяві, та реєстраційного номера облікової картки платника податків пред'являється паспорт громадянина України/тимчасове посвідчення громадянина України (для громадян України), паспортний документ іноземця або документ, що посвідчує особу без громадянства, посвідка на постійне проживання, посвідка на тимчасове проживання, посвідчення біженця, посвідчення особи, яка потребує додаткового захисту, або інший документ, що підтверджує законність перебування іноземця або особи без громадянства на території України, крім довідки про звернення за захистом в Україні та довідки про звернення за визнанням особою без громадянства (для іноземців та осіб без громадянства), та документ, що засвідчує реєстрацію у Державному реєстрі фізичних осіб – платників податків (крім осіб, які через свої релігійні переконання відмовляються від прийняття реєстраційного номера облікової картки платника податків та повідомили про це відповідному контролюючому органу і мають відмітку у паспорті), або дані про реєстраційний номер облікової картки платника податків з Державного реєстру фізичних осіб – платників податків, внесені до паспорта громадянина України.

У разі надсилання заяви засобами поштового зв’язку до початку впровадження електронного кабінету для перевірки паспортних даних, зазначених у заяві, та реєстраційного номера облікової картки платника податків додаються копії документів, зазначених в абзаці другому цього пункту.

У разі подання заяви у паперовій формі працівник місцевого структурного підрозділу з питань ветеранської політики або адміністратор центру на вимогу заявника складає заяву в електронній формі, друкує її та надає заявнику для перевірки та підписання.

До заяви за наявності додаються копії (скановані копії):

– документа, який надає повноваження законному представнику або уповноваженій особі представляти заявника, оформленого відповідно до вимог законодавства (у разі звернення законного представника або уповноваженої особи);

– довідки про взяття на облік внутрішньо переміщеної особи (для внутрішньо переміщених осіб);

– повного витягу з інформаційно-аналітичної системи «Облік відомостей про притягнення особи до кримінальної відповідальності та наявності судимості», сформованого засобами Порталу Дія не пізніше ніж за п’ять календарних днів до моменту заповнення заяви;

– документів, визначених пунктом 4 цього Порядку.

{Пункт 11 в редакції Постанови КМ № 1171 від 15.10.2024}

12. Заява у паперовій формі з необхідними документами приймається адміністратором центру виключно з формуванням електронної справи та не пізніше ніж протягом наступного робочого дня після її формування через електронний кабінет передається до місцевого структурного підрозділу з питань ветеранської політики за задекларованим/зареєстрованим місцем проживання (перебування) або за адресою фактичного місця проживання (для внутрішньо переміщених осіб) заявника.

{Абзац перший пункту 12 із змінами, внесеними згідно з Постановою КМ № 1171 від 15.10.2024}

У разі відсутності технічної можливості передати заяву з необхідними документами через електронний кабінет вона не пізніше ніж через три дні після її прийняття передається до місцевого структурного підрозділу з питань ветеранської політики за задекларованим/зареєстрованим місцем проживання (перебування) або за адресою фактичного місця проживання (для внутрішньо переміщених осіб) заявника у паперовій формі.

{Абзац другий пункту 12 із змінами, внесеними згідно з Постановою КМ № 1171 від 15.10.2024}

13. Рішення про надання (відмову у наданні) статусу члена сім’ї загиблого (померлого) Захисника чи Захисниці України приймається місцевим структурним підрозділом з питань ветеранської політики за задекларованим/ зареєстрованим місцем проживання (перебування) або за адресою фактичного

місця проживання (для внутрішньо переміщених осіб) заявника в місячний строк з дня надходження заяви (заяви в електронній формі).

14. У разі відсутності оригіналів або копій (сканованих копій) документів, передбачених підпунктом 4 пункту 4 цього Порядку, вони витребовуються місцевим структурним підрозділом з питань ветеранської політики за задекларованим/зареєстрованим місцем проживання (перебування) або за адресою фактичного місця проживання (для внутрішньо переміщених осіб) заявника в уповноваженого органу або в особи у рамках міжвідомчої взаємодії між суб'єктами владних повноважень у формі документів або відомостей не пізніше ніж через п'ять календарних днів з дати надходження заяви.

Такий місцевий структурний підрозділ з питань ветеранської політики надсилає для цього відповідні запити щодо витребування:

1) постанови (рішення) військово-лікарської (лікарсько-експертної, медичної) комісії або висновку судово-медичної експертизи, зазначених в абзацах четвертому, дев'ятому або тринадцятому підпункту 4 пункту 4 цього Порядку, – військово-лікарській (лікарсько-експертній, медичній) комісії або бюро судово-медичної експертизи, зазначеним заявником у заяві;

2) документів, зазначених в абзацах третьому, сьомому, восьмому або дванадцятому підпункту 4 пункту 4 цього Порядку:

– районному територіальному центру комплектування та соціальної підтримки (за місцем перебування на військовому обліку) – щодо військовослужбовців Збройних Сил та осіб, які входили до складу добровольчого формування територіальної громади;

– Головному управлінню Національної гвардії – щодо військовослужбовців Національної гвардії;

– Центральному органу управління Національної поліції та/або територіальному органу Національної поліції – щодо поліцейських;

– Центральному управлінню СБУ – щодо військовослужбовців СБУ;

– розвідувальним органам України – щодо військовослужбовців розвідувальних органів України;

– Адміністрації Держприкордонслужби – щодо військовослужбовців Держприкордонслужби;

– Адміністрації Держспецзв'язку – щодо військовослужбовців Держспецзв'язку;

– ДСНС – щодо осіб рядового і начальницького складу ДСНС;

– Управлінню державної охорони – щодо військовослужбовців Управління державної охорони;

– Адміністрації Держспецтрансслужби – щодо військовослужбовців Держспецтрансслужби;

– Державному бюро розслідувань – щодо осіб рядового і начальницького складу Державного бюро розслідувань;

– Національному антикорупційному бюро – щодо осіб начальницького складу Національного антикорупційного бюро.

Уповноважені органи, зазначені в абзацах третьому – шістнадцятому цього пункту, зобов'язані надати місцевому структурному підрозділу з питань ветеранської політики витребувані документи (відомості) або повідомити обґрунтовану причину їх відсутності не пізніше ніж через 15 календарних днів з дати надходження такого запиту.

{Пункт 14 в редакції Постанови КМ № 1171 від 15.10.2024}

15. Місцевий структурний підрозділ з питань ветеранської політики за задекларованим/зареєстрованим місцем проживання (перебування) або за адресою фактичного місця проживання (для внутрішньо переміщених осіб) заявника не пізніше ніж через 10 календарних днів після отримання відповіді на запит приймає рішення про надання (відмову у наданні) статусу члена сім'ї загиблого (померлого) Захисника чи Захисниці України.

{Абзац перший пункту 15 із змінами, внесеними згідно з Постановою КМ № 1171 від 15.10.2024}

Статус члена сім'ї загиблого (померлого) Захисника чи Захисниці України вважається наданим за заявою, поданою в електронній формі, якщо такий місцевий структурний підрозділ з питань ветеранської політики створив реєстрову інформацію про наданий статус члена сім'ї загиблого (померлого) Захисника чи Захисниці України шляхом внесення такої реєстрової інформації до Реєстру і запис про це обліковано в Реєстрі.

{Абзац другий пункту 15 із змінами, внесеними згідно з Постановою КМ № 1171 від 15.10.2024}

Інформація про заявників, яким надано статус члена сім'ї загиблого (померлого) Захисника чи Захисниці України за заявою, поданою в паперовій формі, у триденний строк з дня прийняття відповідного рішення вноситься таким місцевим структурним підрозділом з питань ветеранської політики до Реєстру, а у разі відсутності технічної можливості внесення такої інформації такий місцевий структурний підрозділ з питань ветеранської політики інформує щомісяця до 15 та 28 числа Мінветеранів про заявників, яким надано статус члена сім'ї загиблого (померлого) Захисника чи Захисниці України, за формою, визначеною в додатку 1 до Положення про порядок видачі посвідчень і нагрудних знаків ветеранів війни, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 травня 1994 р. № 302 (ЗП України, 1994 р., № 9, ст. 218; 2022 р., № 19, ст. 1038) (за наявності).

{Абзац третій пункту 15 із змінами, внесеними згідно з Постановою КМ № 1171 від 15.10.2024}

15[-1]. Місцевий структурний підрозділ з питань ветеранської політики за задекларованим/зареєстрованим місцем проживання (перебування) або за адресою фактичного місця проживання (для внутрішньо переміщених осіб) заявника у випадку отримання у місячний строк відповіді на запит від органів, зазначених в абзацах третьому – шістнадцятому пункту 14 цього

Порядку, після прийняття рішення про відмову у наданні заявнику статусу члена сім'ї загиблого (померлого) Захисника чи Захисниці України протягом одного календарного дня інформує про це заявника в електронній формі або іншими засобами зв'язку та пропонує йому повторно подати заяву у письмовій формі про надання статусу, яка долучається до раніше поданої заяви та витребуваних документів.

За результатами розгляду повторно поданої заяви місцевий структурний підрозділ з питань ветеранської політики за задекларованим/ зареєстрованим місцем проживання (перебування) або за адресою фактичного місця проживання (для внутрішньо переміщених осіб) приймає рішення про надання (відмову у наданні) статусу члена сім'ї загиблого (померлого) Захисника чи Захисниці України з урахуванням вимог пункту 16 цього Порядку.

{Порядок доповнено пунктом 15^{-1} згідно з Постановою КМ № 1171 від 15.10.2024}

16. Місцевий структурний підрозділ з питань ветеранської політики за задекларованим/зареєстрованим місцем проживання (перебування) або за адресою фактичного місця проживання (для внутрішньо переміщених осіб) заявника відмовляє заявнику у наданні статусу члена сім'ї загиблого (померлого) Захисника чи Захисниці України у разі:

{Абзац перший пункту 16 із змінами, внесеними згідно з Постановою КМ № 1171 від 15.10.2024}

1) якщо заявник не належить до осіб, зазначених в частині четвертій статті 10^{-1} Закону;

2) відсутності необхідних документів, визначених пунктом 4 цього Порядку, з урахуванням положень, передбачених пунктом 14 цього Порядку;

3) подання неправдивих відомостей;

4) виявлення підробок у поданих документах;

4^{-1}) наявності обвинувального вироку суду, який набрав законної сили, за вчинення заявником умисного тяжкого або особливо тяжкого злочину проти основ національної безпеки України, або умисного тяжкого або особливо тяжкого злочину проти встановленого порядку несення військової служби, або умисного тяжкого або особливо тяжкого злочину проти миру, безпеки людства та міжнародного порядку;

{Пункт 16 доповнено підпунктом 4^{-1} згідно з Постановою КМ № 1171 від 15.10.2024}

5) наявності обвинувального вироку суду, який набрав законної сили, за вчинення особою, яка загинула (пропала безвісти) або померла, умисного тяжкого або особливо тяжкого злочину під час участі в антитерористичній операції, забезпеченні її проведення, здійсненні заходів із забезпечення національної безпеки і оборони, відсічі і стримування збройної агресії Російської Федерації в Донецькій та Луганській областях, забезпеченні їх здійснення, під час безпосередньої участі у заходах, необхідних для забезпечення оборони України, захисту безпеки населення та інтересів

держави у зв’язку з військовою агресією Російської Федерації проти України;

6) коли причина смерті внаслідок поранення (контузії, каліцтва або захворювання) особи, яка загинула (пропала безвісти) або померла, не пов’язана із безпосередньою участю в антитерористичній операції, забезпеченні її проведення, здійсненні заходів із забезпечення національної безпеки і оборони, відсічі і стримування збройної агресії Російської Федерації в Донецькій та Луганській областях, забезпеченні їх здійснення або заходах, необхідних для забезпечення оборони України, захисту безпеки населення та інтересів держави у зв’язку з військовою агресією Російської Федерації проти України.

Рішення місцевого структурного підрозділу з питань ветеранської політики, прийняте за результатами розгляду заяви, може бути оскаржене відповідно до Закону України «Про адміністративну процедуру» та/або в судовому порядку.

17. Повідомлення про надання (відмову у наданні) статусу члена сім’ї загиблого (померлого) Захисника чи Захисниці України заявник отримує:

{Абзац перший пункту 17 в редакції Постанови КМ № 1171 від 15.10.2024}

– шляхом надсилання місцевим структурним підрозділом з питань ветеранської політики повідомлення на електронну (поштову) адресу, зазначену заявником у заяві, що подана в паперовій формі;

{Абзац пункту 17 в редакції Постанови КМ № 1171 від 15.10.2024}

– засобами Порталу Дія або засобами Реєстру (у разі подання заяви в електронній формі).

{Абзац пункту 17 в редакції Постанови КМ № 1171 від 15.10.2024}

До центру повідомлення про надання (відмову у наданні) статусу члена сім’ї загиблого (померлого) Захисника чи Захисниці України передається через електронний кабінет. У разі відсутності технічної можливості передати повідомлення про надання (відмову у наданні) статусу члена сім’ї загиблого (померлого) Захисника чи Захисниці України через електронний кабінет такі відомості не пізніше ніж через три дні після їх прийняття передаються до центру у паперовій формі.

18. Місцевий структурний підрозділ з питань ветеранської політики позбавляє заявника статусу члена сім’ї загиблого (померлого) Захисника чи Захисниці України у разі:

1) наявності обвинувального вироку суду, який набрав законної сили, за вчинення особою, яка загинула (пропала безвісти) або померла, умисного тяжкого або особливо тяжкого злочину під час участі в антитерористичній операції, забезпеченні її проведення, здійсненні заходів із забезпечення національної безпеки і оборони, відсічі і стримування збройної агресії Російської Федерації в Донецькій та Луганській областях, забезпеченні їх здійснення, під час безпосередньої участі у заходах, необхідних для забезпечення оборони України, захисту безпеки населення та інтересів держави у зв’язку з військовою агресією Російської Федерації проти України;

1-1) наявності обвинувального вироку суду, який набрав законної сили, за вчинення заявником умисного тяжкого або особливо тяжкого злочину проти основ національної безпеки України, або умисного тяжкого або особливо тяжкого злочину проти встановленого порядку несення військової служби, або умисного тяжкого або особливо тяжкого злочину проти миру, безпеки людства та міжнародного порядку;

{Пункт 18 доповнено підпунктом 1-1 згідно з Постановою КМ № 1171 від 15.10.2024}

2) виявлення факту підроблення документів про участь в антитерористичній операції, забезпеченні її проведення, здійсненні заходів із забезпечення національної безпеки і оборони, відсічі і стримування збройної агресії Російської Федерації в Донецькій та Луганській областях, забезпеченні їх здійснення, участь у заходах, необхідних для забезпечення оборони України, захисту безпеки населення та інтересів держави у зв'язку з військовою агресією Російської Федерації проти України або надання недостовірних даних;

3) виявлення факту зміни причини смерті внаслідок поранення (контузії, каліцтва або захворювання) особи, яка загинула (пропала безвісти) або померла, що не пов'язана із безпосередньою участю в антитерористичній операції, забезпеченні її проведення, здійсненні заходів із забезпечення національної безпеки і оборони, відсічі і стримування збройної агресії Російської Федерації в Донецькій та Луганській областях, забезпеченні їх здійснення або заходах, необхідних для забезпечення оборони України, захисту безпеки населення та інтересів держави у зв'язку з військовою агресією Російської Федерації проти України;

4) повторної реєстрації шлюбу дружинами (чоловіками) загиблих (померлих) осіб, зазначених у пунктах 2-6 частини першої статті 10-1 Закону;

5) народження дитини чи реєстрації шлюбу дітьми (крім дітей, які стали особами з інвалідністю до досягнення повноліття, та дітей, обоє з батьків яких загинули або пропали безвісти) загиблих (померлих) осіб, зазначених у пунктах 2-6 частини першої статті 10-1 Закону;

6) подання заявником заяви у довільній формі про позбавлення його статусу члена сім'ї загиблого (померлого) Захисника чи Захисниці України.

7) встановлення Мінветеранів за результатами проведеної перевірки факту порушення місцевим структурним підрозділом з питань ветеранської політики процедури надання статусу члена сім'ї загиблого (померлого) Захисника чи Захисниці України.

Рішення місцевого структурного підрозділу з питань ветеранської політики щодо позбавлення заявника статусу члена сім'ї загиблого (померлого) Захисника чи Захисниці України може бути оскаржене відповідно до Закону України «Про адміністративну процедуру» та/або в судовому порядку.

Інформація про заявників, яких позбавлено статусу члена сім'ї загиблого (померлого) Захисника чи Захисниці України, у триденний строк з дня прийняття відповідного рішення вноситься місцевим структурним

підрозділом з питань ветеранської політики до Реєстру, а у разі відсутності технічної можливості внесення такої інформації місцевий структурний підрозділ з питань ветеранської політики інформує у триденний строк з дня прийняття відповідного рішення Мінветеранів про заявників, яких позбавлено статусу члена сім'ї загиблого (померлого) Захисника чи Захисниці України, за формою, визначеною в додатку 2 до Положення про порядок видачі посвідчень і нагрудних знаків ветеранів війни, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 травня 1994 р. № 302 (ЗП України, 1994 р., № 9, ст. 218; 2022 р., № 19, ст. 1038).

Проведення перевірки відомостей про наявність обвинувальних вироків суду, зазначених у підпунктах 1 та 1^{-1} цього пункту, здійснюється на підставі даних, одержаних з Єдиного державного реєстру судових рішень, в порядку інформаційної взаємодії Мінветеранів з ДСА.

{Пункт 18 доповнено абзацом згідно з Постановою КМ № 1171 від 15.10.2024}

19. Посвідчення з написом «Посвідчення члена сім'ї загиблого Захисника чи Захисниці України» видається відповідно до Положення про порядок видачі посвідчень і нагрудних знаків ветеранів війни, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 травня 1994 р. № 302 (ЗП України, 1994 р., № 9, ст. 218).

20. Електронна інформаційна взаємодія, передбачена цим Порядком, здійснюється засобами системи електронної взаємодії державних електронних інформаційних ресурсів «Трембіта».

Обсяг та структура даних, якими обмінюються суб'єкти електронної інформаційної взаємодії через програмні інтерфейси електронних інформаційних ресурсів (сервіси), визначаються договорами про інформаційну взаємодію, укладеними відповідно до Порядку електронної (технічної та інформаційної) взаємодії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 8 вересня 2016 р. № 606 «Деякі питання електронної взаємодії електронних інформаційних ресурсів» (Офіційний вісник України, 2016 р., № 73, ст. 2455; 2021 р., № 52, ст. 3216; 2023 р., № 11, ст. 721).

У разі відсутності технічної можливості передачі даних засобами системи електронної взаємодії державних електронних інформаційних ресурсів «Трембіта» електронна інформаційна взаємодія може здійснюватися з використанням інших інформаційно-комунікаційних систем із застосуванням у них відповідних комплексних систем захисту інформації з підтвердженою відповідністю за результатами державної експертизи в порядку, встановленому законодавством.

Обмін інформацією здійснюється в електронній формі з дотриманням вимог Законів України риманням вимог Законів України «Про документи та документообіг», «Про електронну ідентифікацію та електронні довірчі послуги», «Про захист персональних даних», «Про захист інформації в інформаційно-комунікаційних системах».

Постанова Кабінету Міністрів України від 05 квітня 2017 р. № 268 «Про затвердження Порядку надання статусу дитини, яка постраждала внаслідок воєнних дій та збройних конфліктів»

У зв'язку із збройною агресією Російської Федерації, що призвела до тимчасової окупації частини території України, а також до того, що на сході України гинуть, отримують поранення та зазнають різних видів насильства діти, та відповідно до частини шостої статті 30^{-1} Закону України «Про охорону дитинства» Кабінет Міністрів України **постановляє**:

Затвердити Порядок надання статусу дитини, яка постраждала внаслідок воєнних дій та збройних конфліктів, що додається.

ПОРЯДОК
надання статусу дитини, яка постраждала внаслідок воєнних дій та збройних конфліктів

1. Цей Порядок визначає механізм надання статусу дитини, яка постраждала внаслідок воєнних дій та збройних конфліктів (далі – статус).

2. У цьому Порядку терміни вживаються у такому значенні:

1) фізичне насильство, якого зазнала дитина внаслідок воєнних дій та збройних конфліктів (далі – фізичне насильство), – отримання дитиною у період її перебування в зоні воєнних дій та збройних конфліктів тілесних ушкоджень різного ступеня, які завдали їй фізичного болю, спричинили розлад її здоров'я;

2) сексуальне насильство, якого зазнала дитина внаслідок воєнних дій та збройних конфліктів (далі – сексуальне насильство), – перенесені дитиною дії сексуального характеру у період її перебування в зоні воєнних дій та збройних конфліктів, зокрема: демонстрування статевих органів; статевий акт у присутності дитини; статеві зносини чи розпусні дії з дитиною, задоволення статевої пристрасті з дитиною; втягнення дитини в зайняття проституцією або примушування її до зайняття проституцією; примушування до участі у виготовленні зображень, кіно- та відеопродукції, комп'ютерних програм, інших предметів порнографічного характеру, а також інші правопорушення проти статевої свободи та статевої недоторканності дитини;

3) психологічне насильство, якого зазнала дитина внаслідок воєнних дій та збройних конфліктів (далі – психологічне насильство), – моральні та психологічні страждання (травми) дитини, що не потребують доведення, і які вона перенесла внаслідок її проживання/перебування в умовах воєнних дій, збройних конфліктів, тимчасової окупації, її внутрішнього переміщення або переміщення за кордон, як наслідок залишення свого місця проживання/ перебування у результаті або з метою уникнення негативних наслідків збройного конфлікту, а також загибелі (зникнення безвісти), потрапляння у

полон, смерті внаслідок отриманих у результаті збройного конфлікту поранення, контузії або каліцтва на території України чи за кордоном її батьків або одного з них – із числа цивільних осіб, а також її батьків або одного з них - з числа осіб, визначених пунктом 2 Порядку надання статусу члена сім'ї загиблого (померлого) Захисника чи Захисниці України, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 23 вересня 2015 р. № 740 (Офіційний вісник України, 2015 р., № 78, ст. 2605; 2022 р., № 57, ст. 3390).

{Підпункт 3 пункту 2 із змінами, внесеними згідно з Постановою КМ № 436 від 22.05.2019; в редакції Постанови КМ № 547 від 01.06.2023}

{Пункт 2 в редакції Постанови КМ № 301 від 11.04.2018}

3. Право на отримання статусу має дитина, а також особа, яка на час воєнних дій, збройних конфліктів, збройної агресії Російської Федерації не досягла 18 років (повноліття), і в результаті:

{Абзац перший пункту 3 із змінами, внесеними згідно з Постановою КМ № 436 від 22.05.2019; в редакції Постанови КМ № 547 від 01.06.2023}

1) отримали поранення, контузію, каліцтво;
2) зазнали фізичного, сексуального насильства;
3) були викрадені або незаконно вивезені за межі України;
4) залучалися до участі у діях воєнізованих чи збройних формувань;
5) незаконно утримувалися, у тому числі в полоні;
6) зазнали психологічного насильства.

{Пункт 3 в редакції Постанови КМ № 301 від 11.04.2018}

4. Наслідками воєнних дій і збройних конфліктів для дитини можуть бути одна, кілька або всі обставини, зазначені в пункті 3 цього Порядку. Під час надання дитині статусу заявником визначається обставина, яка мала найбільший негативний вплив на стан здоров'я та розвиток дитини.

5. Статус надається органом опіки та піклування за задекларованим/ зареєстрованим місцем проживання/перебування дитини як внутрішньо переміщеної особи, за місцем звернення, якщо місце проживання/перебування дитини не задекларованe/ не зареєстроване або задекларованe/зареєстроване на території, на якій ведуться (велися) бойові дії або тимчасово окупованій Російською Федерацією, або за місцем виявлення такої дитини місцевими органами виконавчої влади та/або органами місцевого самоврядування.

{Пункт 5 в редакції Постанови КМ № 301 від 11.04.2018; із змінами, внесеними згідно з Постановою КМ № 436 від 22.05.2019; в редакції Постанови КМ № 547 від 01.06.2023}

6. Для надання статусу законний представник дитини або у разі, коли дитина переміщується без супроводження батьків або осіб, які їх замінюють, її родичі (баба, дід, прабаба, прадід, тітка, дядько, повнолітні брат або сестра), вітчим, мачуха, представник органу опіки та піклування подають до служби у справах дітей заяву про надання статусу, згоду на обробку персональних даних відповідно до Закону України «Про захист персональних даних» і засвідчені в установленому порядку копії таких документів:

– свідоцтва про народження дитини або іншого документа, що посвідчує особу дитини;

– документа, що посвідчує особу заявника;

– документа, що підтверджує повноваження законного представника дитини (у разі коли дитина постійно проживає/перебуває у закладі охорони здоров'я, закладі освіти або іншому дитячому закладі, – документа, що підтверджує факт перебування дитини в такому закладі) або родинні стосунки між дитиною та заявником;

– довідки про взяття дитини на облік як внутрішньо переміщеної особи (у разі наявності);

{Абзац п'ятий пункту 6 із змінами, внесеними згідно з Постановою КМ № 436 від 22.05.2019; в редакції Постанови КМ № 547 від 01.06.2023}

– паспорта громадянина України, виготовленого у формі книжечки (у разі наявності);

– паспорта громадянина України або паспорта громадянина України для виїзду за кордон у формі е-паспорта або е-паспорта для виїзду за кордон (у разі наявності);

– витягу з реєстру територіальної громади (у разі наявності).

У разі відсутності відомостей про задекларованe/зареєстроване місце проживання/перебування дитини або документів, зазначених в абзацах другому – п'ятому цього пункту, доказами підтвердження її місця проживання/перебування на території, на якій ведуться (велися) бойові дії або тимчасово окупованій Російською Федерацією, можуть бути відомості, які містяться в Державному реєстрі речових прав на нерухоме майно, або документи про право власності батьків або дитини на рухоме чи нерухоме майно, або свідоцтво про базову загальну середню освіту, або атестат про повну загальну середню освіту, або документ про професійно-технічну освіту, або табель успішності, або учнівський квиток, або медичні документи, або свідоцтво про народження дитини.

За обставин, передбачених у підпункті 1 пункту 3 цього Порядку, також подаються виписки з медичної картки дитини або консультаційного висновку спеціаліста, видані після медичного обстеження та лікування дитини в закладах охорони здоров'я та науково-дослідних установах, визначених МОЗ, із зазначенням діагнозу згідно з Міжнародною класифікацією хвороб та споріднених проблем здоров'я десятого перегляду, отриманих у період здійснення воєнних дій, збройних конфліктів.

За обставин, передбачених у підпунктах 2-5 пункту 3 цього Порядку, також подаються копії:

– заяви про вчинення щодо дитини кримінального правопорушення або про залучення дитини до провадження як потерпілої, зареєстрованої в установленому порядку у відповідних правоохоронних органах;

– витягу з Єдиного реєстру досудових розслідувань про відкриття

кримінального провадження (незалежно від результатів досудового розслідування) за зазначеною заявою про вчинення злочину щодо дитини в зоні воєнних дій та збройних конфліктів;

– висновку експерта за результатами судової експертизи (за наявності), проведеної в ході досудового розслідування в кримінальному провадженні, якою встановлено факти фізичного, сексуального насильства щодо дитини внаслідок воєнних дій та збройних конфліктів (за обставин, передбачених у підпункті 2 пункту 3 цього Порядку).

За обставин, передбачених у підпункті 6 пункту 3 цього Порядку, також подаються:

– висновок оцінки потреб сім'ї (особи) у соціальних послугах, підготовлений центром соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді за формою, затвердженою Мінсоцполітики. До оцінювання потреб сім'ї (особи) може бути залучений психолог/практичний психолог, психотерапевт, психіатр, що працює в іншому закладі, установі, організації. На основі висновку оцінки потреб сім'ї (особи) у соціальних послугах за згодою батьків/законних представників дитина направляється до відповідного закладу/організації для реабілітації та отримання відповідних соціальних послуг;

– копія посвідчення з написом «Посвідчення члена сім'ї загиблого», якщо дитина отримала статус відповідно до Порядку надання статусу особи, на яку поширюється чинність Закону України «Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту», деяким категоріям осіб, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 23 вересня 2015 р. № 740;

– копії свідоцтва про смерть та документа, що підтверджує загибель особи внаслідок воєнних дій та збройних конфліктів, або копія документа, що підтверджує смерть особи внаслідок поранення, контузії, каліцтва, отриманих внаслідок воєнних дій та збройних конфліктів, у разі загибелі батьків дитини або одного з них із числа цивільних осіб.

{Абзац пункту 6 в редакції Постанов КМ № 436 від 22.05.2019, № 547 від 01.06.2023}

{Пункт 6 в редакції Постанови КМ № 301 від 11.04.2018}

6^{-1}. Дитина, якій виповнилося 14 років, має право самостійно звернутися до служби у справах дітей та подати документи, зазначені в пункті 6 цього Порядку.

{Порядок доповнено пунктом 6^{-1} згідно з Постановою КМ № 301 від 11.04.2018}

7. Якщо дитина, яка має право на отримання статусу, залишилася без батьківського піклування, а догляд за нею тимчасово здійснюється родичами або іншими особами (сусідами, знайомими) відповідно до пункту 31 Порядку провадження органами опіки та піклування діяльності, пов'язаної із захистом прав дитини, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 24 вересня 2008 р. № 866 "Питання діяльності органів опіки та піклування,

пов’язаної із захистом прав дитини” (Офіційний вісник України, 2008 р., № 76, ст. 2561), документи, зазначені у пункті 6 цього Порядку, готуються службою у справах дітей за місцем виявлення такої дитини.

8. У разі відсутності документів, зазначених в абзацах другому – п’ятому пункту 6 цього Порядку, Державна служба у справах дітей не пізніше ніж через п’ять робочих днів із дати надходження письмового запиту від законного представника дитини-сироти, дитини, позбавленої батьківського піклування, яка постраждала внаслідок воєнних дій та збройних конфліктів, або керівника служби у справах дітей надає про таку дитину інформацію, що міститься в банку даних про дітей-сиріт, дітей, позбавлених батьківського піклування, і сім’ї потенційних усиновлювачів, опікунів, піклувальників, прийомних батьків, батьків-вихователів.

9. Заява про надання статусу реєструється в журналі обліку таких заяв, що ведеться за формою, затвердженою Мінсоцполітики. За результатами розгляду заяви робиться відповідна відмітка: надано статус/відмовлено в наданні статусу.

10. Рішення про надання або відмову в наданні статусу приймається органом опіки та піклування протягом 30 календарних днів з дати реєстрації заяви про надання статусу за результатами розгляду комісії з питань захисту прав дитини документів, зазначених у пункті 6 цього Порядку.

У рішенні зазначаються прізвище, ім’я, по батькові, дата народження, серія та номер свідоцтва про народження/паспорта, адреса місця проживання/перебування дитини, визначені у пункті 3 цього Порядку обставини, за яких вона постраждала внаслідок воєнних дій та збройних конфліктів (за винятком сексуального насильства, яке позначається літерою «А»), документи, що підтверджують такі обставини, а також дата і номер протоколу засідання комісії з питань захисту прав дитини.

Рішення про відмову в наданні статусу приймається в разі відсутності одного з документів, зазначених у пункті 6 цього Порядку (крім випадку, зазначеного в пункті 8 цього Порядку), та може бути оскаржене в суді.

11. Інформація про дитину, якій надано статус, вноситься до банку даних про дітей-сиріт, дітей, позбавлених батьківського піклування, і сім’ї потенційних усиновлювачів, опікунів, піклувальників, прийомних батьків, батьків-вихователів.

12. Підставами для прийняття рішення органу опіки та піклування про скасування статусу є встановлення недостовірних відомостей у поданих документах або непідтвердження обставин, передбачених у підпунктах 1-6 пункту 3 цього Порядку, в ході досудового розслідування у кримінальному провадженні за заявою про вчинення злочину щодо дитини або судового розгляду.

Досягнення особою повноліття не є підставою для скасування статусу.

Рішення про скасування статусу може бути оскаржено в суді.

Постанова Кабінету Міністрів України від 24 жовтня 2008 р. № 866 «Питання діяльності органів опіки та піклування, пов'язаної із захистом прав дитини»

Кабінет Міністрів України **постановляє:**

1. Затвердити такі, що додаються:

– Порядок провадження органами опіки та піклування діяльності, пов'язаної із захистом прав дитини;

– Типове положення про комісію з питань захисту прав дитини.

2. Визнати такою, що втратила чинність, постанову Кабінету Міністрів України від 17 жовтня 2007 р. № 1228 «Питання організації виконання законодавства щодо опіки, піклування над дітьми-сиротами та дітьми, позбавленими батьківського піклування» (Офіційний вісник України, 2007 р., № 79, ст. 2946).

3. Районним, районним у м. Києві та м. Севастополі державним адміністраціям утворити у двомісячний строк комісії з питань захисту прав дитини та затвердити положення про них.

Рекомендувати виконавчим органам міських, районних у містах рад утворити комісії з питань захисту прав дитини.

4. Міністерствам, іншим центральним органам виконавчої влади привести у двомісячний строк власні нормативно-правові акти у відповідність з цією постановою.

ПОРЯДОК
провадження органами опіки та піклування діяльності, пов'язаної із захистом прав дитини

{У тексті Порядку слова «міська, районна у місті, сільська, селищна рада» в усіх відмінках і формах числа замінено словами «міська, районна у місті, сільська, селищна рада, у тому числі об'єднана територіальна громада» у відповідному відмінку і числі, слова «міська, районна у місті, рада» та «міська, районна в місті рада» в усіх відмінках і формах числа замінено словами «міська, районна у місті (у разі утворення) рада, сільська, селищна рада об'єднаної територіальної громади» у відповідному відмінку і числі згідно з Постановою КМ № 877 від 15.11.2017}

ЗАГАЛЬНА ЧАСТИНА

1. Цей Порядок визначає механізм провадження органами опіки та піклування діяльності, пов'язаної із захистом прав дитини.

2. Терміни, що використовуються у цьому Порядку, застосовуються у значеннях, наведених у Законах України «Про охорону дитинства», «Про забезпечення організаційно-правових умов соціального захисту дітей-сиріт та

дітей, позбавлених батьківського піклування», «Про соціальні послуги» і «Про соціальну роботу з сім'ями, дітьми та молоддю», «Про запобігання та протидію домашньому насильству».

{Пункт 2 із змінами, внесеними згідно з Постановами КМ № 1017 від 03.11.2010, № 585 від 01.06.2020}

3. Органами опіки та піклування є районні, районні у м. Києві та м. Севастополі держадміністрації, виконавчі органи міських, районних у містах, сільських, селищних рад, у тому числі об'єднаних територіальних громад (далі – органи опіки та піклування), які провадять діяльність із соціального захисту дітей, які перебувають у складних життєвих обставинах, у тому числі забезпечення їх права на виховання у сім'ї, надання статусу дитини-сироти та дитини, позбавленої батьківського піклування, дитини, яка постраждала внаслідок воєнних дій і збройних конфліктів, влаштування дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування, встановлення опіки та піклування над дітьми-сиротами та дітьми, позбавленими батьківського піклування, із захисту особистих, майнових і житлових прав дітей, запобігання та протидії домашньому насильству стосовно дітей та за участю дітей.

{Абзац перший пункту 3 із змінами, внесеними згідно з Постановою КМ № 585 від 01.06.2020}

Органи опіки та піклування провадять свою діяльність, пов'язану із захистом прав дитини, з дотриманням таких принципів:

- забезпечення найкращих інтересів дитини;
- недопущення дискримінації дітей;
- конфіденційності інформації про дитину.

Безпосереднє ведення справ і координація діяльності стосовно захисту прав дітей, зокрема дітей-сиріт, дітей, позбавлених батьківського піклування, дітей, які перебувають у складних життєвих обставинах, дітей, які постраждали внаслідок воєнних дій та збройних конфліктів, а також стосовно здійснення передбачених законодавством заходів у сфері запобігання та протидії домашньому насильству стосовно дітей та за участю дітей покладаються на служби у справах дітей районних, районних у мм. Києві та Севастополі держадміністрацій, виконавчих органів міських, районних у містах (у разі їх утворення) рад, сільських, селищних рад об'єднаних територіальних громад (далі – служби у справах дітей).

{Абзац шостий пункту 3 із змінами, внесеними згідно з Постановою КМ № 585 від 01.06.2020}

Для здійснення визначених законом повноважень щодо захисту прав дітей міські, районні у містах (у разі їх утворення), сільські, селищні ради об'єднаних територіальних громад забезпечують:

{Пункт 3 доповнено абзацом згідно з Постановою КМ № 783 від 26.08.2020}

- утворення служб у справах дітей;

{Пункт 3 доповнено абзацом згідно з Постановою КМ № 783 від 26.08.2020}

– розроблення та затвердження положення про службу у справах дітей з урахуванням пункту 5 постанови Кабінету Міністрів України від 30 серпня 2007 р. № 1068 «Про затвердження типових положень про службу у справах дітей» (Офіційний вісник України, 2007 р., № 66, ст. 2541) та примірного положення про службу у справах дітей виконавчого органу міської, районної у місті (у разі її утворення) ради, сільської, селищної ради, затвердженого Мінсоцполітики;

{Пункт 3 доповнено новим абзацом згідно з Постановою КМ № 348 від 14.04.2021}

– роботу єдиного електронного банку даних про дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, і сім'ї потенційних усиновлювачів, опікунів, піклувальників, прийомних батьків, батьків-вихователів;

{Пункт 3 доповнено абзацом згідно з Постановою КМ № 783 від 26.08.2020}

– прийом від райдержадміністрацій особових справ дітей-сиріт, дітей, позбавлених батьківського піклування, та осіб з їх числа, які походять з відповідної територіальної громади, дітей, які перебувають у складних життєвих обставинах та проживають (перебувають) на території відповідної територіальної громади, згідно з примірним порядком, затвердженим Мінсоцполітики;

{Пункт 3 доповнено абзацом згідно з Постановою КМ № 783 від 26.08.2020; із змінами, внесеними згідно з Постановою КМ № 1158 від 25.11.2020}

– облік дітей, які залишились без батьківського піклування, дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування; дітей, які можуть бути усиновлені; дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, які прибули з інших територій; усиновлених дітей, за умовами проживання та виховання яких здійснюється нагляд; дітей, які перебувають у складних життєвих обставинах; потенційних опікунів, піклувальників, прийомних батьків, батьків-вихователів; кандидатів в усиновлювачі; нерухомого майна дітей-сиріт, дітей, позбавлених батьківського піклування, у тому числі дітей, які до утворення служб у справах дітей міськими, районними у містах (у разі їх утворення), сільськими, селищними радами об'єднаних територіальних громад перебували на відповідному обліку в службах у справах дітей райдержадміністрацій (облік потенційних прийомних батьків, батьків-вихователів, дітей, які можуть бути усиновлені, та кандидатів в усиновлювачі ведуть виключно служби у справах дітей виконавчих органів міських, районних у містах (у разі їх утворення) рад).

{Пункт 3 доповнено абзацом згідно з Постановою КМ № 1158 від 25.11.2020}

{Пункт 3 в редакції Постанов КМ № 301 від 11.04.2018, № 800 від 03.10.2018}

Соціальний захист дітей, які перебувають у складних життєвих обставинах

3[-1]. З метою створення належних умов для забезпечення реалізації права кожної дитини на виховання в сім'ї, підтримки сімей, які перебувають у складних життєвих обставинах, і захисту прав дітей у таких сім'ях органи державної влади, органи місцевого самоврядування, заклади освіти, охорони здоров'я, соціального захисту населення, інші заклади та установи, зокрема структурні підрозділи районних, районних у м. Києві та м. Севастополі держадміністрацій, виконавчих органів міських, районних у містах (у разі утворення) рад, сільських, селищних рад об'єднаних територіальних громад з питань освіти, охорони здоров'я, соціального захисту населення, здійснення заходів у сфері запобігання та протидії домашньому насильству і насильству за ознакою статі тощо, служби у справах дітей, центри соціальних служб, фахівці із соціальної роботи або інші надавачі соціальних послуг, органи Національної поліції, територіальні органи ДСНС та підпорядковані підрозділи, спеціалізовані установи з надання безоплатної первинної правової допомоги, регіональні та місцеві центри з надання безоплатної вторинної правової допомоги, бюро правової допомоги, суди, органи прокуратури, уповноважені органи з питань пробації, інші загальні та спеціалізовані служби підтримки осіб, постраждалих від домашнього насильства та насильства за ознакою статі, відповідно до Закону України «Про запобігання та протидію домашньому насильству» (далі – уповноважені суб'єкти) забезпечують виявлення дітей, які перебувають у складних життєвих обставинах, за місцем їх проживання (перебування), надання їм послуг у межах повноважень та у спосіб, що передбачені Конституцією та законами України, інформують інших уповноважених суб'єктів у разі необхідності здійснення комплексних заходів щодо захисту прав та інтересів таких дітей і надання підтримки їх сім'ям (у разі наявності) відповідно до Порядку забезпечення соціального захисту дітей, які перебувають у складних життєвих обставинах, у тому числі дітей, які постраждали від жорстокого поводження, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 1 червня 2020 р. № 585.

{Пункт 3[-1] в редакції Постанов КМ № 800 від 03.10.2018, № 585 від 01.06.2020}

{Пункт 3[-2] виключено на підставі Постанови КМ № 800 від 03.10.2018}

{Пункт 3[-3] виключено на підставі Постанови КМ № 800 від 03.10.2018}

{Порядок доповнено розділом згідно з Постановою КМ № 624 від 22.10.2014}

Виявлення дітей, які залишились без батьківського піклування

4. Особи, яким стало відомо про факт залишення дитини без батьківського піклування, зобов'язані негайно повідомити про це службу у справах дітей за місцем виявлення дитини.

Служба у справах дітей або виконавчий орган сільської, селищної ради, до яких надійшло повідомлення про дитину, яка залишилась без батьківського піклування, повинні з'ясувати місце знаходження дитини, її вік, відомості про батьків або осіб, які їх замінюють, обставини, за яких дитина залишилась без батьківського піклування, прізвище, ім'я, по батькові та адресу особи, від якої надійшло повідомлення, та отримати іншу інформацію, що має істотне значення.

Служба у справах дітей у разі потреби подає відповідному центру соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді відомості про дитину, її батьків або осіб, які їх замінюють, та інформацію про обставини, за яких дитина залишилася без батьківського піклування, для надання необхідних соціальних послуг.

{Пункт 4 доповнено абзацом згідно з Постановою КМ № 1017 від 03.11.2010; в редакції Постанови КМ № 624 від 22.10.2014}

4^{-1}. Виявлення розлучених із сім'єю дітей, які є іноземцями або особами без громадянства та виявили бажання особисто чи через інших осіб набути статусу біженця або особи, яка потребує додаткового захисту (далі – діти, розлучені із сім'єю), відповідно до Закону України «Про біженців та осіб, які потребують додаткового або тимчасового захисту», а також взаємодія державних органів та органів місцевого самоврядування проводиться у порядку, встановленому Кабінетом Міністрів України.

{Порядок доповнено пунктом 4^{-1} згідно з Постановою КМ № 832 від 16.11.2016}

5. Сільський, селищний голова або інша уповноважена особа виконавчого органу сільської, селищної ради протягом доби після надходження інформації про дитину, яка залишилась без батьківського піклування, передає її службі у справах дітей.

6. Усі повідомлення про дітей, залишених без батьківського піклування, служба у справах дітей реєструє в журналі обліку повідомлень про дітей, які залишились без батьківського піклування, що ведеться за формою згідно з додатком 1.

Служба у справах дітей, а у разі, коли дитина виявлена на території села, селища, – виконавчий орган сільської, селищної ради разом з працівниками уповноваженого підрозділу органу Національної поліції та охорони здоров'я протягом доби після надходження повідомлення про дитину, яка залишилась без батьківського піклування, проводять обстеження умов її перебування, стану здоров'я та з'ясовують обставини, за яких дитина залишилась без батьківського піклування.

{Абзац другий пункту 6 із змінами, внесеними згідно з Постановою КМ № 437 від 13.07.2016}

За результатами обстеження умов перебування дитини складається акт, в якому зазначається дата, місце проведення обстеження, відомості про дитину, її батьків, інших осіб, з якими вона проживає, умови утримання

дитини та стан її здоров'я, за яких обставин та з яких причин дитина залишилась без батьківського піклування, а також заходи, що були вжиті для захисту прав дитини.

Обстеження умов перебування не проводиться у разі, коли дитина перебуває у закладі охорони здоров'я, притулку для дітей служби у справах дітей, центрі соціально-психологічної реабілітації дітей.

Тимчасове влаштування дітей, які залишились без батьківського піклування, проводиться відповідно до пункту 31 цього Порядку.

7. У разі коли дитина покинута в пологовому будинку, іншому закладі охорони здоров'я, або її відмовилися забрати батьки чи інші родичі, підкинута чи знайдена, складається акт за формою, затвердженою МОЗ і МВС.

7[-1]. У разі коли мати, яка не перебуває у шлюбі, не забрала дитину з пологового будинку або з іншого закладу охорони здоров'я, адміністрація закладу охорони здоров'я негайно повідомляє про таку дитину службу у справах дітей та центр соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді за місцем проживання матері, а якщо місце проживання матері невідоме, – службу у справах дітей за місцем розташування закладу охорони здоров'я.

{Абзац перший пункту 7[-1] в редакції Постанови КМ № 624 від 22.10.2014}

Центр соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді зобов'язаний з'ясувати обставини відмови матері забрати дитину з пологового будинку або з іншого закладу охорони здоров'я, провести у разі потреби відповідну роботу із соціальної підтримки матері з метою зміни її намірів і створення сприятливих умов для виконання нею обов'язків з виховання та утримання дитини та поінформувати у двомісячний строк службу у справах дітей про результати проведеної роботи.

{Пункт 7[-1] доповнено новим абзацом згідно з Постановою КМ № 624 від 22.10.2014}

Служба у справах дітей надсилає протягом семи днів з дня надходження такого повідомлення запит до відділу реєстрації актів цивільного стану за місцем державної реєстрації народження дитини з метою отримання повного витягу з Державного реєстру актів цивільного стану громадян про реєстрацію народження дитини.

Після надходження від відділу державної реєстрації актів цивільного стану повного витягу з Державного реєстру актів цивільного стану громадян про реєстрацію народження дитини із зазначенням відомостей про батька, записаних на підставі статей 126 і 128 Сімейного кодексу України, служба у справах дітей вживає заходів до з'ясування його фактичного місцезнаходження та надсилає (вручає) йому письмове повідомлення про обов'язок забрати дитину для утримання та виховання з пологового будинку або з іншого закладу охорони здоров'я.

У повідомленні служба у справах дітей зазначає відомості про дитину, адресу закладу охорони здоров'я, у якому перебуває дитина, строк, протягом якого необхідно забрати дитину, а також правові наслідки у разі, якщо батько

відмовиться забрати або не забере дитину з пологового будинку або з іншого закладу охорони здоров'я у визначений строк.

{Порядок доповнено пунктом 7[-1] згідно з Постановою КМ № 1024 від 05.10.2011}

8. Якщо виникла безпосередня загроза життю або здоров'ю дитини, орган опіки та піклування, якому стало відомо про це, приймає рішення про негайне відібрання дитини у батьків або осіб, які їх замінюють.

Для прийняття рішення про негайне відібрання дитини у батьків або осіб, які їх замінюють, служба у справах дітей негайно після отримання повідомлення про безпосередню загрозу життю або здоров'ю дитини разом з уповноваженим підрозділом органів Національної поліції, фахівцем із соціальної роботи, представниками закладу охорони здоров'я проводить оцінку рівня безпеки дитини згідно з додатком 10. До проведення оцінки рівня безпеки дитини можуть бути додатково залучені уповноважені суб'єкти в межах своїх повноважень.

{Абзац другий пункту 8 в редакції Постанови КМ № 800 від 03.10.2018}

У разі виявлення (підтвердження) за результатами оцінки рівня безпеки дитини фактів безпосередньої загрози її життю або здоров'ю та потреби у вжитті невідкладних заходів до забезпечення її безпеки дитина може бути невідкладно направлена до закладів охорони здоров'я для обстеження стану її здоров'я, надання необхідної медичної допомоги в стаціонарних умовах та документування фактів жорстокого поводження з нею або тимчасово влаштована відповідно до пункту 31 цього Порядку.

{Абзац третій пункту 8 із змінами, внесеними згідно з Постановами КМ № 1017 від 03.11.2010, № 551 від 05.08.2015, № 437 від 13.07.2016; в редакції Постанови КМ № 800 від 03.10.2018}

Після вжиття невідкладних заходів до забезпечення безпеки дитини служба у справах дітей в той же день подає районній, районній у мм. Києві та Севастополі держадміністрації, виконавчому органу міської, районної у місті (в разі утворення) ради, сільській, селищній раді об'єднаної територіальної громади клопотання про невідкладене відібрання дитини у батьків або осіб, які їх замінюють. Після надходження клопотання уповноважена особа районної, районної у м. Києві та м. Севастополі держадміністрації, виконавчого органу міської, районної у місті (у разі утворення) ради, сільської, селищної ради об'єднаної територіальної громади протягом одного дня розглядає порушене питання та приймає відповідне рішення.

{Абзац четвертий пункту 8 в редакції Постанови КМ № 800 від 03.10.2018}

{Абзац п'ятий пункту 8 виключено на підставі Постанови КМ № 1035 від 06.10.2021}

Про відібрання дитини у батьків або осіб, які їх замінюють, орган опіки та піклування того ж дня письмово інформує органи прокуратури за місцем проживання дитини та у семиденний строк після прийняття рішення звертається до суду з позовом про позбавлення батьків чи одного з них

батьківських прав, про відібрання дитини в матері, батька без позбавлення батьківських прав.

{Абзац пункту 8 в редакції Постанови КМ № 800 від 03.10.2018}

Служба у справах дітей за участю інших структурних підрозділів районної, районної у м. Києві та м. Севастополі держадміністрації, виконавчого органу міської, районної у місті, сільської, селищної ради, у тому числі об'єднаної територіальної громади здійснює підготовку документів для звернення органу опіки та піклування до суду про позбавлення батьків чи одного з них батьківських прав або відібрання дитини у матері, батька без позбавлення їх батьківських прав.

У разі прийняття судом рішення про відібрання дитини у батьків без позбавлення їх батьківських прав служба у справах дітей протягом тижня інформує центр соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді за місцем проживання сім'ї для надання соціальних послуг сім'ї. Результати проведеної центром соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді роботи враховуються службою у справах дітей під час підготовки висновку про доцільність поновлення або позбавлення батьків батьківських прав.

{Абзаци пункту 8 замінено абзацом згідно з Постановою КМ № 624 від 22.10.2014}

Якщо протягом року після прийняття судом рішення про відібрання дитини у батьків не усунені причини, які перешкоджали належному вихованню дитини її батьками, служба у справах дітей за місцем походження дитини, позбавленої батьківського піклування, зобов'язана вжити заходів до позбавлення батьків їх батьківських прав.

9. Протягом двох місяців після виявлення дитини, яка залишилась без батьківського піклування, служба у справах дітей за місцем виявлення дитини разом з адміністрацією закладу, до якого тимчасово її влаштовано, органами Національної поліції, охорони здоров'я вживає заходів до встановлення особи дитини, місця її проживання, відомостей про батьків або осіб, які їх замінюють, інших родичів, місця їх проживання (перебування) та організовує роботу з повернення дитини на виховання в сім'ю чи заклад, який вона самовільно залишила, або забезпечує підготовку документів для надання їй статусу дитини-сироти або дитини, позбавленої батьківського піклування.

{Абзац перший пункту 9 із змінами, внесеними згідно з Постановами КМ № 624 від 22.10.2014, № 437 від 13.07.2016}

У разі коли дитина деякий час перебувала поза сімейним оточенням і місце проживання (перебування) її батьків не встановлено, її влаштування і встановлення статусу дитини-сироти або дитини, позбавленої батьківського піклування, забезпечує служба у справах дітей за місцем виявлення дитини.

Строки підготовки документів для надання дитині, розлученій із сім'єю, статусу дитини, позбавленої батьківського піклування, встановлюються з урахуванням строків, визначених Законом України «Про біженців та осіб,

які потребують додаткового або тимчасового захисту» для визнання дитини біженцем або особою, яка потребує додаткового захисту.

{Пункт 9 доповнено абзацом згідно з Постановою КМ № 832 від 16.11.2016}

10. Після встановлення особи дитини та місця її проживання служба у справах дітей письмово повідомляє батьків або осіб, які їх замінюють, службу у справах дітей за місцем проживання дитини, а у разі, коли дитині надано статус дитини-сироти або дитини, позбавленої батьківського піклування, – службу у справах дітей за місцем її походження, про місце знаходження дитини.

11. Служба у справах дітей за місцем проживання (перебування) дитини:

{Абзац перший пункту 11 в редакції Постанови КМ № 624 від 22.10.2014}

– протягом 15 календарних днів після надходження повідомлення вивчає умови проживання та утримання дитини батьками або особами, які їх замінюють, розглядає питання про доцільність (недоцільність) повернення дитини до батьків, осіб, які їх замінюють, або до закладу (якщо встановлено, що дитина самовільно залишила медичний, навчальний, виховний заклад, інший заклад або установу, в яких проживають діти-сироти та діти, позбавлені батьківського піклування), готує відповідний висновок з урахуванням інтересів дитини, надсилає його керівникові закладу, в якому тимчасово перебуває дитина;

{Абзац пункту 11 в редакції Постанови КМ № 624 від 22.10.2014}

– не пізніше ніж протягом одного місяця з дня надходження повідомлення забезпечує повернення дитини до батьків, осіб, які їх замінюють, або до закладу, який вона самовільно залишила (у разі прийняття рішення про доцільність повернення дитини);

{Абзац пункту 11 в редакції Постанови КМ № 624 від 22.10.2014}

– не пізніше ніж протягом одного місяця з дня надходження повідомлення вирішує питання щодо подальшого влаштування дитини-сироти або дитини, позбавленої батьківського піклування (у разі прийняття рішення про недоцільність повернення дитини до опікуна/піклувальника, в прийомну сім'ю, дитячий будинок сімейного типу або до закладу, який вона самовільно залишила);

{Абзац пункту 11 в редакції Постанови КМ № 624 від 22.10.2014}

– готує документи відповідно до пунктів 13-25 цього Порядку (в разі прийняття рішення про недоцільність повернення дитини до батьків).

{Абзац пункту 11 в редакції Постанови КМ № 624 від 22.10.2014}

У разі коли дитина тимчасово перебуває в сім'ї родичів або інших осіб, з якими у неї склалися близькі стосунки (сусіди, знайомі), висновок про доцільність (недоцільність) повернення її до батьків або закладу, який вона самовільно залишила, надсилається службі у справах дітей за місцем виявлення дитини.

Під час вирішення питання про повернення дитини до батьків, осіб, які

їх замінюють, або до закладу, який вона самовільно залишила, враховується думка дитини, якщо вона досягла такого віку та рівня розвитку, що може її висловити. Думка дитини має бути зазначена у висновку про доцільність (недоцільність) її повернення.

{Пункт 11 із змінами, внесеними згідно з Постановою КМ № 1017 від 03.11.2010}

12. Передача дитини батькам, особам, які їх замінюють, адміністрації закладу, який вона самовільно залишила, здійснюється у присутності працівника служби у справах дітей за місцем розташування закладу, в якому тимчасово перебувала дитина, про що складається акт за формою згідно з додатком 2 у трьох примірниках, перший з яких зберігається у такому закладі, другий – у службі у справах дітей і третій – у батьків або осіб, які їх замінюють.

{Пункт 12 в редакції Постанов КМ № 1017 від 03.11.2010, № 624 від 22.10.2014}

Ведення обліку дітей, які залишились без батьківського піклування, дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування

13. Облік дітей, які залишились без батьківського піклування, здійснює служба у справах дітей за місцем проживання батьків дитини або одного з них, з яким проживала дитина до настання обставин, за яких вона залишилася без піклування батьків, незалежно від місця виявлення дитини, а дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, – служба у справах дітей за місцем походження дитини.

У разі коли батьки дитини або місце їх проживання невідомі, дитина, яка залишилась без батьківського піклування, береться на облік у службі у справах дітей за місцем виявлення дитини або місцем розташування закладу охорони здоров’я, в якому дитину залишили.

Облік дітей, розлучених із сім’єю, веде служба у справах дітей за місцем виявлення дитини.

{Пункт 13 доповнено абзацом згідно з Постановою КМ № 832 від 16.11.2016}

14. Відомості про дитину, яка залишилась без батьківського піклування, збираються службою у справах дітей протягом 10 днів після надходження повідомлення про таку дитину. Зазначений строк може бути продовжений за рішенням керівника служби у справах дітей, але не більше ніж на 25 днів.

Служба у справах дітей на підставі зібраних відомостей про дитину приймає рішення, яке оформлюється наказом, про взяття її на первинний облік дітей, які залишились без батьківського піклування, дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування (далі – первинний облік), і вносить дані про таку дитину до книги первинного обліку, яка ведеться за формою згідно з додатком 3. Дитина вважається такою, що взята на первинний облік, з дати прийняття такого рішення.

Підставою для прийняття рішення про взяття дитини на первинний облік є акт обстеження умов перебування дитини, в якому зазначається факт відсутності батьківського піклування, або інші документи, що підтверджують факт залишення дитини без батьківського піклування.

Підставою для прийняття рішення про взяття дитини, розлученої із сім'єю, на первинний облік є акт про виявлення дитини, розлученої із сім'єю, складений за формою, встановленою Кабінетом Міністрів України.

{Пункт 14 доповнено абзацом згідно з Постановою КМ № 832 від 16.11.2016}

Після взяття дитини на первинний облік служба у справах дітей разом з працівниками уповноважених суб'єктів, до компетенції яких належить питання надання послуг дітям і сім'ям і забезпечення захисту їх прав, складає індивідуальний план соціального захисту дитини, залишеної без батьківського піклування, дитини-сироти, дитини, позбавленої батьківського піклування (далі – індивідуальний план), за формою, затвердженою Мінсоцполітики, який затверджується комісією з питань захисту прав дитини.

{Пункт 14 доповнено абзацом згідно з Постановою КМ № 800 від 03.10.2018; в редакції Постанови КМ № 585 від 01.06.2020}

{Абзац шостий пункту 14 виключено на підставі Постанови КМ № 585 від 01.06.2020}

У разі коли дитина-сирота, дитина, позбавлена батьківського піклування, проживає (перебуває) у закладі охорони здоров'я, освіти або іншому дитячому закладі не за місцем її первинного обліку, індивідуальний план складається службою у справах дітей за місцем первинного обліку дитини з урахуванням пропозицій служби у справах дітей, інших уповноважених суб'єктів за місцем її проживання (перебування).

{Пункт 14 доповнено абзацом згідно з Постановою КМ № 800 від 03.10.2018; в редакції Постанови КМ № 585 від 01.06.2020}

У разі коли дитина-сирота, дитина, позбавлена батьківського піклування, влаштована під опіку або піклування, в прийомну сім'ю або дитячий будинок сімейного типу та проживає не за місцем її первинного обліку, індивідуальний план складається службою у справах дітей за місцем її проживання (перебування).

{Пункт 14 доповнено абзацом згідно з Постановою КМ № 585 від 01.06.2020}

15. Відомості про дитину, яка поставлена на первинний облік, вносяться до єдиного електронного банку даних про дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, і сім'ї потенційних усиновлювачів, опікунів, піклувальників, прийомних батьків, батьків-вихователів (далі – єдиний банк даних).

У єдиному банку даних відомості про кожну дитину зберігаються в електронній обліково-статистичній картці дитини, яка складається на підставі документів, що посвідчують особу дитини. З електронної обліково-

статистичної картки виготовляється дублікат на паперовому носії інформації (далі - дублікат обліково-статистичної картки).

16. Форма електронної обліково-статистичної картки дитини затверджується Мінсоцполітики.

{Пункт 16 із змінами, внесеними згідно з Постановою КМ № 415 від 23.05.2012}

17. Дублікат обліково-статистичної картки підписується оператором єдиного банку даних із зазначенням дати його виготовлення, засвідчується підписом керівника, скріпленим печаткою служби у справах дітей, і зберігається в її особовій справі.

У разі зміни місця проживання (перебування), форми влаштування дитини до її особової справи додається дублікат обліково-статистичної картки, виготовлений на момент переміщення дитини.

18. Служба у справах дітей за місцем первинного обліку дитини-сироти та дитини, позбавленої батьківського піклування, здійснює її супровід до досягнення повноліття або зняття її з цього обліку на підставах, передбачених у пункті 20 цього Порядку.

Служба у справах дітей у разі зміни форми влаштування дитини передає її особову справу з оригіналами документів за новим місцем влаштування. Переміщення дитини, зміна її життєвих обставин чи стану здоров'я фіксуються в її електронній обліково-статистичній картці.

На кожну дитину-сироту та дитину, позбавлену батьківського піклування, формується особова справа, яка зберігається в службі у справах дітей протягом п'яти років після досягнення дитиною повноліття. Після закінчення цього строку особова справа передається до архіву.

Порядок ведення особової справи дитини-сироти та дитини, позбавленої батьківського піклування, затверджується Мінсоцполітики.

{Абзац четвертий пункту 18 із змінами, внесеними згідно з Постановою КМ № 415 від 23.05.2012}

19. Про зміну місця проживання (перебування), форми влаштування та статусу дитини служба у справах дітей за місцем її проживання (перебування) протягом семи днів подає інформацію службі у справах дітей за місцем первинного обліку дитини, а у разі, коли дитина може бути усиновленою, - також уповноваженому органу виконавчої влади Автономної Республіки Крим з питань дітей, службі у справах дітей обласної, Київської та Севастопольської міської держадміністрації, в яких дитина перебуває на регіональному обліку, Державній службі у справах дітей, до якої додаються копії відповідних документів.

{Абзац перший пункту 19 із змінами, внесеними згідно з Постановами КМ № 415 від 23.05.2012, № 348 від 14.04.2021}

У разі надходження нової інформації про дитину служба у справах дітей за місцем її первинного обліку протягом доби вносить таку інформацію до електронної обліково-статистичної картки дитини.

Якщо встановлено, що дитина перебуває на первинному обліку одночасно у кількох службах у справах дітей, її залишають на обліку в службі у справах дітей за місцем набуття дитиною статусу дитини-сироти або дитини, позбавленої батьківського піклування. У разі коли дитина ще не набула такого статусу, вона залишається на обліку в службі у справах дітей, яка раніше прийняла рішення про взяття дитини на первинний облік.

У разі коли дитина проживає (перебуває) не за місцем її походження, відомості про таку дитину заносяться до книги обліку дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, які прибули з інших територій, в якій зазначається прізвище, ім'я, по батькові дитини, дата народження, місце первинного обліку, форма влаштування, місце її проживання, номер і дата листа-повідомлення про зміну місця проживання.

{Пункт 19 доповнено новим абзацом згідно з Постановою КМ № 1017 від 03.11.2010}

У разі тимчасового виїзду дитини-сироти, дитини, позбавленої батьківського піклування за межі України з метою лікування, навчання, участі у фестивалях, наукових виставках, учнівських олімпіадах та конкурсах, екологічних, технічних, мистецьких, туристичних, дослідницьких, спортивних заходах, оздоровлення та відпочинку дитини за кордоном, у тому числі у складі організованої групи дітей, та перебування її за межами України строком до 90 днів опікуни, піклувальники, прийомні батьки, батьки-вихователі та інші законні представники дитини зобов'язані повідомити про це службу у справах дітей за місцем первинного обліку. У разі тимчасового виїзду дитини-сироти, дитини, позбавленої батьківського піклування, за межі України строком більш як на 90 днів опікуни, піклувальники, прийомні батьки, батьки-вихователі та інші законні представники дитини зобов'язані повідомити про це службу у справах дітей за місцем первинного обліку та поставити дитину на консульський облік за місцем її фактичного перебування.

{Пункт 19 доповнено абзацом згідно з Постановою КМ № 85 від 29.01.2020}

20. Рішення про зняття дитини з первинного обліку приймається відповідною службою у справах дітей і оформлюється наказом у разі:

- повернення дитини на виховання до батьків або до одного з них;
- усиновлення дитини;
- досягнення дитиною повноліття;
- набуття дитиною чи надання їй повної цивільної дієздатності;
- смерті дитини;
- взяття дитини на первинний облік за місцем походження.

{Пункт 20 доповнено новим абзацом згідно з Постановою КМ № 1017 від 03.11.2010}

Дитина вважається такою, що знята з первинного обліку, з дати прийняття відповідного рішення.

{Пункт 20 доповнено новим абзацом згідно з Постановою КМ № 1017

від 03.11.2010}

Інформація про зняття дитини з первинного обліку вноситься до книги первинного обліку дітей, які залишились без батьківського піклування, дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, і єдиного банку даних.

Рішення про зняття з первинного обліку дитини, розлученої із сім'єю, приймається також на підставі:

{Пункт 20 доповнено абзацом згідно з Постановою КМ № 832 від 16.11.2016}

– рішення суду про відмову у визнанні дитини біженцем або особою, яка потребує додаткового захисту;

{Пункт 20 доповнено абзацом згідно з Постановою КМ № 832 від 16.11.2016}

– рішення ДМС про втрату чи позбавлення дитини статусу біженця або особи, яка потребує додаткового захисту, чи про скасування рішення про визнання дитини біженцем або особою, яка потребує додаткового захисту, крім випадку, коли вона втратила статус біженця або особи, яка потребує додаткового захисту, у зв'язку з набуттям громадянства України.

{Пункт 20 доповнено абзацом згідно з Постановою КМ № 832 від 16.11.2016}

Набуття дитиною статусу дитини-сироти або дитини, позбавленої батьківського піклування

21. Для надання дитині статусу дитини-сироти або дитини, позбавленої батьківського піклування, служба у справах дітей за місцем походження дитини протягом двох місяців повинна зібрати необхідні документи (свідоцтво про народження дитини та документи, що засвідчують обставини, за яких дитина залишилась без батьківського піклування).

Для надання дитині, розлученій із сім'єю, статусу дитини, позбавленої батьківського піклування, служба у справах дітей за місцем її виявлення збирає необхідні документи (свідоцтво про народження дитини та/або посвідчення біженця або особи, яка потребує додаткового захисту, а також документи, що засвідчують обставини, за яких дитина залишилася без батьківського піклування) з урахуванням строків, визначених Законом України «Про біженців та осіб, які потребують додаткового або тимчасового захисту» для визнання дитини біженцем або особою, яка потребує додаткового захисту.

{Пункт 21 доповнено абзацом згідно з Постановою КМ № 832 від 16.11.2016}

22. Рішення про надання статусу дитини-сироти або дитини, позбавленої батьківського піклування, приймається районною, районною у м. Києві та м. Севастополі держадміністрацією, виконавчим органом міської чи районної у місті (в разі утворення) ради, сільської, селищної ради об'єднаної територіальної громади за місцем походження такої дитини за поданням

служби у справах дітей.

{Абзац перший пункту 22 із змінами, внесеними згідно з Постановою КМ № 877 від 15.11.2017}

У рішенні зазначаються прізвище, ім'я, по батькові дитини, дата народження, обставини, за яких вона залишилась без батьківського піклування, документи, які підтверджують ці обставини, та форма влаштування дитини.

23. Статус дитини-сироти надається дітям, у яких померли або загинули батьки, що підтверджується свідоцтвом про смерть кожного з них.

24. Статус дитини, позбавленої батьківського піклування, надається дітям:

1) батьки яких позбавлені батьківських прав, що підтверджується рішенням суду;

2) які відібрані у батьків без позбавлення батьківських прав, що підтверджується рішенням суду;

3) батьки яких визнані безвісно відсутніми, що підтверджується рішенням суду;

4) батьки яких оголошені судом померлими, що підтверджується свідоцтвом про смерть, виданим органами реєстрації актів цивільного стану;

5) батьки яких визнані недієздатними, що підтверджується рішенням суду;

6) батьки яких відбувають покарання в місцях позбавлення волі, що підтверджується вироком суду;

7) батьки яких під час здійснення кримінального провадження тримаються під вартою, що підтверджується ухвалою слідчого судді (суду);

8) батьки яких перебувають у розшуку органами Національної поліції, пов'язаному з відсутністю відомостей про їх місцезнаходження, що підтверджується ухвалою суду або довідкою органів Національної поліції про розшук батьків та відсутність відомостей про їх місцезнаходження;

9) у зв'язку з тривалою хворобою батьків, яка перешкоджає їм виконувати свої батьківські обов'язки, що підтверджується висновком лікарсько-консультативної комісії закладу охорони здоров'я про наявність у батька, матері хвороби, що перешкоджає виконанню ними батьківських обов'язків, виданим у порядку, встановленому МОЗ;

10) підкинутим, батьки яких невідомі, покинутим в пологовому будинку, іншому закладі охорони здоров'я або яких відмовилися забрати з цих закладів батьки, інші родичі, про що складено акт за формою, затвердженою МОЗ і МВС;

11) батьки яких не виконують свої обов'язки з виховання та утримання дитини з причин перебування батьків на територіях, які розташовані в районі проведення воєнних (бойових) дій або які перебувають в тимчасовій окупації, оточенні (блокуванні)/тимчасово окупованій території, що підтверджується актом, складеним службою у справах дітей за формою згідно з додатком 11;

12) батьки яких перебувають у розшуку як зниклі безвісти за особливих

обставин або визнані такими, що зникли безвісти за особливих обставин, що підтверджується витягом з Єдиного реєстру осіб, зниклих безвісти за особливих обставин (до початку його функціонування витяг з Єдиного реєстру досудових розслідувань);

13) батьки яких є військовополоненими (перебувають у полоні держави-агресора), що підтверджується довідкою державного підприємства, на яке покладено функції Національного інформаційного бюро відповідно до Закону України «Про оборону України», за формою, встановленою Мінреінтеграції;

14) батьки яких позбавлені особистої свободи (затримані, взяті у заручники) органами влади держави-агресора (окупаційних адміністрацій та збройних формувань), що підтверджується довідкою державного підприємства, на яке покладено функції Національного інформаційного бюро відповідно до Закону України «Про оборону України», за формою, встановленою Мінреінтеграції;

15) розлученим із сім'єю, визнаним біженцями або особами, які потребують додаткового захисту, відповідно до Закону України «Про біженців та осіб, які потребують додаткового або тимчасового захисту» (за наявності письмової інформації територіального органу ДМС про розшук батьків або інших законних представників і відсутність відомостей про їх місцезнаходження).

{Пункт 24 в редакції Постанови КМ № 1013 від 10.09.2022}

25. Якщо у випадках, зазначених у пунктах 23 і 24 цього Порядку, дитину виховувала одинока мати, до документів додається довідка, видана органом реєстрації актів цивільного стану за місцем реєстрації народження дитини, про те, що відомості про батька внесені за вказівкою матері відповідно до статті 135 Сімейного кодексу України.

26. Дитина втрачає статус дитини-сироти у разі:

1) усиновлення дитини, що підтверджується рішенням суду;

2) визнання батьківства, що підтверджується рішенням суду та свідоцтвом про народження дитини;

3) встановлення факту батьківства, що підтверджується рішенням суду та свідоцтвом про народження дитини.

{Підпункт 4 пункту 26 виключено на підставі Постанови КМ № 1017 від 03.11.2010}

27. Дитина втрачає статус дитини, позбавленої батьківського піклування, у разі поновлення піклування обох або одного з батьків на підставі:

1) скасування рішення суду про позбавлення батьківських прав;

2) поновлення матері, батька дитини у батьківських правах;

3) скасування рішення суду про відібрання дитини у батьків без позбавлення батьківських прав;

4) рішення суду про повернення батькам дитини, яка в судовому порядку була відібрана у них;

5) скасування рішення суду про визнання матері, батька дитини недієздатними;

6) рішення суду про визнання матері, батька дитини дієздатними;

7) скасування рішення суду про оголошення матері, батька дитини померлими;

8) скасування рішення суду про оголошення матері, батька дитини безвісно відсутніми;

9) усиновлення дитини, що підтверджується рішенням суду;

10) визнання батьківства, що підтверджується рішенням суду та свідоцтвом про народження;

11) встановлення факту батьківства, що підтверджується рішенням суду та свідоцтвом про народження дитини;

{Підпункт 12 пункту 27 виключено на підставі Постанови КМ № 1017 від 03.11.2010}

13) документів, що підтверджують особу дитини, відомостей про батьків та висновку органу опіки та піклування про можливість передачі батькам (або одному з них) дитини, у тому числі дитини, якій надано статус дитини, позбавленої батьківського піклування, на підставі підпунктів 11 і 12 пункту 24 та пункту 79^{-2} цього Порядку;

{Підпункт 13 пункту 27 із змінами, внесеними згідно з Постановами КМ № 624 від 22.10.2014, № 832 від 16.11.2016, № 447 від 15.04.2022}

14) довідки про повернення матері, батька з місць позбавлення волі або звільнення з-під варти, заяви матері, батька, поданої районній, районній у м. Києві та м. Севастополі держадміністрації, виконавчому органу міської, районної у місті (у разі утворення) ради, сільської, селищної ради об'єднаної територіальної громади, про повернення їм дитини та висновку цього органу про можливість передачі дитини для подальшого виховання матері, батькові.

Служба у справах дітей за місцем походження дитини, позбавленої батьківського піклування, на підставі заяви матері, батька, які повернулися з місць позбавлення волі, про повернення їм дитини обстежує їх житлово-побутові умови, перевіряє наявність або відсутність заробітку чи іншого доходу, про що складає відповідний акт, звертається до закладу, установи чи організації, що надає соціальні послуги дітям і сім'ям з дітьми (далі – соціальний заклад), та/або фахівця із соціальної роботи щодо забезпечення проведення оцінки їх потреб з метою встановлення спроможності матері, батька виконувати обов'язки з виховання дитини та догляду за нею та готує висновок районної, районної у мм. Києві та Севастополі держадміністрації, виконавчого органу міської, районної у місті (у разі утворення) ради, сільської, селищної ради об'єднаної територіальної громади про можливість передачі дитини для подальшого виховання матері чи батькові.

{Абзац другий підпункту 14 пункту 27 із змінами, внесеними згідно з Постановою КМ № 800 від 03.10.2018}

Якщо за результатами розгляду питання про можливість передачі

дитини матері, батькові, які повернулися з місць позбавлення волі, районна, районна у м. Києві та м. Севастополі держадміністрація, виконавчий орган міської, районної у місті (у разі утворення) ради, сільської, селищної ради об'єднаної територіальної громади зробить висновок про неможливість передачі дитини для подальшого виховання матері, батькові служба у справах дітей за місцем походження дитини, позбавленої батьківського піклування, протягом двох місяців збирає документи, необхідні для порушення питання про позбавлення батьків їх батьківських прав. Такі документи можуть бути підготовлені також у разі, коли після повернення з місць позбавлення волі або звільнення з-під варти, батьки не звернулися із заявою про повернення дитини;

15) знайдення батьків, які перебували у розшуку як зниклі безвісти за особливих обставин або були визнані такими, що зникли безвісти за особливих обставин;

{Пункт 27 доповнено підпунктом 15 згідно з Постановою КМ № 1013 від 10.09.2022}

16) повернення матері, батька з полону на підставі заяви матері, батька, поданої районній, районній у мм. Києві та Севастополі держадміністрації, виконавчому органу міської, районної у місті (у разі утворення) ради, сільської, селищної ради, за місцем перебування дитини, про повернення їм дитини та висновку цього органу про можливість передачі дитини для подальшого виховання матері, батькові;

{Пункт 27 доповнено підпунктом 16 згідно з Постановою КМ № 1013 від 10.09.2022}

17) повернення матері, батька, які були позбавлені особистої свободи (затримані, взяті у заручники) органами влади держави-агресора (окупаційних адміністрацій та збройних формувань), на підставі заяви матері, батька, поданої районній, районній у м. Києві та м. Севастополі держадміністрації, виконавчому органу міської, районної у місті (у разі утворення) ради, сільської, селищної ради, за місцем перебування дитини, про повернення їм дитини та висновку цього органу про можливість передачі дитини для подальшого виховання матері, батькові;

{Пункт 27 доповнено підпунктом 17 згідно з Постановою КМ № 1013 від 10.09.2022}

18) виїзду батьків з тимчасово окупованих територій України або у випадку деокупації цих територій на підставі заяви матері, батька, поданої районній, районній у м. Києві та м. Севастополі держадміністрації, виконавчому органу міської, районної у місті (у разі утворення) ради, сільської, селищної ради, за місцем перебування дитини, про повернення їм дитини та висновку цього органу про можливість передачі дитини для подальшого виховання матері, батькові.

{Пункт 27 доповнено підпунктом 18 згідно з Постановою КМ № 1013 від 10.09.2022}

28. Дитина втрачає статус дитини-сироти або дитини, позбавленої батьківського піклування, також у разі досягнення нею повноліття.

{Пункт 28 в редакції Постанови КМ № 1017 від 03.11.2010}

29. У разі зміни або втрати дитиною статусу дитини-сироти або дитини, позбавленої батьківського піклування, служба у справах дітей за місцем проживання (перебування) дитини протягом 10 днів повідомляє про це службу у справах дітей за місцем походження дитини.

30. Рішення про втрату дитиною статусу дитини-сироти або дитини, позбавленої батьківського піклування на підставах, зазначених у пунктах 26 і 27 цього Порядку, приймається районною, районною у м. Києві та м. Севастополі держадміністрацією, виконавчим органом міської чи районної у місті (в разі утворення) ради, сільської, селищної ради об'єднаної територіальної громади за місцем її походження за поданням служби у справах дітей.

{Абзац перший пункту 30 із змінами, внесеними згідно з Постановою КМ № 877 від 15.11.2017}

Рішення про втрату дитиною статусу дитини-сироти або дитини, позбавленої батьківського піклування, не приймається в разі її смерті.

{Пункт 30 доповнено абзацом згідно з Постановою КМ № 832 від 16.11.2016}

{Пункт 30 із змінами, внесеними згідно з Постановою КМ № 1017 від 03.11.2010}

Влаштування дітей, які залишились без батьківського піклування, дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування

31. Тимчасове влаштування дитини, яка залишилася без батьківського піклування, у тому числі дитини, розлученої із сім'єю, проводять у межах компетенції служба у справах дітей та уповноважений орган Національної поліції за місцем виявлення дитини.

Дитина, яка залишилася без батьківського піклування, у тому числі дитина, розлучена із сім'єю, тимчасово може бути влаштована у:

– сім'ю родичів, знайомих;

{Абзац третій пункту 31 із змінами, внесеними згідно з Постановою КМ № 148 від 16.03.2017; в редакції Постанови КМ № 800 від 03.10.2018}

– прийомну сім'ю;

{Пункт 31 доповнено новим абзацом згідно з Постановою КМ № 331 від 22.03.2024}

– дитячий будинок сімейного типу;

{Пункт 31 доповнено новим абзацом згідно з Постановою КМ № 331 від 22.03.2024}

– сім'ю патронатного вихователя;

{Абзац пункту 31 в редакції Постанови КМ № 800 від 03.10.2018}

– притулок для дітей служби у справах дітей;

{Абзац пункту 31 в редакції Постанови КМ № 800 від 03.10.2018}

– центр соціально-психологічної реабілітації дітей;

{Абзац пункту 31 в редакції Постанови КМ № 800 від 03.10.2018}

– центр соціальної підтримки дітей та сімей;

{Абзац пункту 31 в редакції Постанови КМ № 800 від 03.10.2018}

– соціально-реабілітаційний центр (дитяче містечко);

{Абзац пункту 31 в редакції Постанови КМ № 800 від 03.10.2018}

– будинок дитини, дитячий будинок-інтернат системи соціального захисту населення;

{Абзац пункту 31 в редакції Постанови КМ № 800 від 03.10.2018; із змінами, внесеними згідно з Постановою КМ № 585 від 01.06.2020}

– стаціонарну службу (відділення) центру соціальних служб, що здійснює соціально-психологічну реабілітацію дітей;

{Пункт 31 доповнено новим абзацом згідно з Постановою КМ № 585 від 01.06.2020}

– стаціонарну службу (відділення) соціально-психологічної реабілітації дітей (надання послуги соціально-психологічної реабілітації дітям, які перебувають у складних життєвих обставинах) центру надання соціальних послуг.

{Пункт 31 доповнено новим абзацом згідно з Постановою КМ № 585 від 01.06.2020}

Дитина, в якої є родичі або інші особи, з якими в неї на момент залишення без батьківського піклування склалися близькі стосунки (сусіди, знайомі) та які бажають залишити її на виховання у своїй сім'ї, може перебувати в їх сім'ї до прийняття рішення про влаштування дитини. Підставою для тимчасового перебування дитини в сім'ї родичів або інших осіб, з якими у неї склалися близькі стосунки, є наказ служби у справах дітей про тимчасове влаштування дитини, виданий на підставі:

– заяви особи про надання згоди на тимчасове влаштування в її сім'ю дитини, а також копія паспортного документа або посвідчення біженця, посвідчення особи, яка потребує додаткового захисту, або довідки про звернення за захистом в Україні. У разі подання копії паспортного документа іноземця до неї додається копія посвідки на постійне проживання або посвідки на тимчасове проживання в Україні;

– акта обстеження умов проживання особи;

– згоди дитини (якщо вона може висловити свою думку) у вигляді її письмової заяви, написаної власноручно в присутності посадової особи, яка приймає документи, про що робиться відмітка на заяві із зазначенням прізвища, імені, по батькові, підпису посадової особи та дати.

Якщо дитина не може дати письмової згоди, про форму та зміст такої згоди посадова особа, яка приймає документи, складає акт за формою, встановленою Мінсоцполітики; письмової згоди всіх повнолітніх членів

сім'ї, що проживають разом із особою, яка надала згоду на тимчасове влаштування в її сім'ю дитини для проживання на одній житловій площі, написаної власноручно в присутності посадової особи, яка приймає документи, про що на заяві робиться відмітка із зазначенням прізвища, імені, по батькові, підпису посадової особи та дати.

Якщо місце проживання особи, яка надала згоду на тимчасове влаштування в її сім'ю дитини, не є місцем виявлення дитини, обстеження умов проживання такої особи проводить служба у справах дітей за місцем проживання особи.

Тимчасове влаштування дитини в сім'ю патронатного вихователя здійснюється у порядку, встановленому Кабінетом Міністрів України.

{Пункт 31 доповнено абзацом згідно з Постановою КМ № 148 від 16.03.2017}

Тимчасове влаштування дитини до функціонуючих прийомних сімей та дитячих будинків сімейного типу здійснюється відповідно до пункту 78 цього Порядку.

{Пункт 31 доповнено абзацом згідно з Постановою КМ № 331 від 22.03.2024}

Тимчасове влаштування дитини (крім дитини, яка потребує особливих умов догляду чи паліативної допомоги) службою у справах дітей до закладів, зазначених в абзацах сьомому – тринадцятому цього пункту, не здійснюється, якщо наявні умови для влаштування за формами, зазначеними в абзацах третьому – шостому цього пункту, а саме:

{Пункт 31 доповнено новим абзацом згідно з Постановою КМ № 1434 від 19.11.2024}

– у дитини є родичі або інші особи, з якими в неї на момент залишення без батьківського піклування склалися близькі стосунки (сусіди, знайомі) та які бажають залишити її на виховання у своїй сім'ї з урахуванням вимог абзаців чотирнадцятого - дев'ятнадцятого цього пункту;

{Пункт 31 доповнено новим абзацом згідно з Постановою КМ № 1434 від 19.11.2024}

– у територіальній громаді за місцем виявлення дитини функціонує сім'я патронатного вихователя, до якої не влаштовано дітей, або сім'я патронатного вихователя, яка готова прийняти на виховання дітей відповідно до пункту 35 Порядку створення та діяльності сім'ї патронатного вихователя, влаштування, перебування дитини в сім'ї патронатного вихователя, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 20 серпня 2021 р. № 893 «Деякі питання захисту прав дитини та надання послуги патронату над дитиною» (Офіційний вісник України, 2021 р., № 69, ст. 4386);

{Пункт 31 доповнено новим абзацом згідно з Постановою КМ № 1434 від 19.11.2024}

– функціонуючі прийомна сім'я або дитячий будинок сімейного типу готові прийняти дитину на умовах тимчасового влаштування в межах

передбаченої граничної чисельності дітей, які можуть бути влаштовані за такими формами виховання.

{Пункт 31 доповнено новим абзацом згідно з Постановою КМ № 1434 від 19.11.2024}

У разі неможливості тимчасового влаштування дитини за формами влаштування, зазначеними в абзацах третьому – шостому цього пункту, з метою забезпечення такої дитини тимчасовим сімейним вихованням служба у справах дітей за місцем її виявлення вживає заходів до влаштування дитини до сім'ї патронатного вихователя, яка функціонує на території іншої територіальної громади в межах територіальної доступності, відповідно до пункту 15 Порядку створення та діяльності сім'ї патронатного вихователя, влаштування, перебування дитини в сім'ї патронатного вихователя, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 20 серпня 2021 р. № 893 «Деякі питання захисту прав дитини та надання послуги патронату над дитиною» (Офіційний вісник України, 2021 р., № 69, ст. 4386).

{Пункт 31 доповнено новим абзацом згідно з Постановою КМ № 1434 від 19.11.2024}

У разі тимчасового влаштування дитини до сім'ї родичів, знайомих, прийомної сім'ї, дитячого будинку сімейного типу зазначені особи, до яких її влаштовано, мають право на призначення та виплату тимчасової допомоги на період тимчасового влаштування дитини в сім'ю родичів, знайомих, прийомну сім'ю або дитячий будинок сімейного типу до дня її вибуття із зазначених форм влаштування, що визначається відповідно до наказу служби у справах дітей про тимчасове влаштування дитини. Тимчасова допомога призначається та виплачується відповідно до Порядку призначення і виплати тимчасової допомоги на дітей, щодо яких встановлено факт відсутності батьківського піклування та які тимчасово влаштовані в сім'ю родичів, знайомих, прийомну сім'ю або дитячий будинок сімейного типу, «Дитина не одна», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 22 березня 2024 р. № 331 «Деякі питання провадження діяльності з усиновлення та влаштування дітей-сиріт, дітей, позбавлених батьківського піклування, соціального захисту дітей, залишених без батьківського піклування».

{Пункт 31 доповнено абзацом згідно з Постановою КМ № 331 від 22.03.2024}

У наказі служби у справах дітей про тимчасове влаштування дитини обов'язково зазначається підстава, яка спричинила тимчасове влаштування дитини, яка залишилася без батьківського піклування.

{Пункт 31 доповнено абзацом згідно з Постановою КМ № 331 від 22.03.2024}

{Пункт 31 в редакції Постанови КМ № 832 від 16.11.2016}

32. Якщо під час обстеження умов перебування дитини підтвердився факт залишення дитини без батьківського піклування, служба у справах дітей або виконавчий орган сільської, селищної ради протягом одного дня

забезпечують тимчасове влаштування такої дитини.

33. Тимчасове влаштування підкинутої чи знайденої дитини, дитини з ознаками насильства або жорстокого поводження, а також дитини, розлученої із сім'єю, проводиться після надання їй необхідної медичної допомоги, завершення медичного обстеження чи лікування.

Медичне обстеження підкинутої чи знайденої дитини, дитини з ознаками насильства або жорстокого поводження у медичному закладі або її влаштування до нього в разі виникнення потреби в наданні їй медичної допомоги чи лікуванні проводиться за клопотанням служби у справах дітей чи уповноваженого органу Національної поліції за місцем виявлення дитини.

Медичне обстеження дитини, розлученої із сім'єю, у медичному закладі або її влаштування до нього в разі виникнення потреби в наданні їй медичної допомоги чи лікуванні проводиться за клопотанням служби у справах дітей за місцем виявлення дитини за сприяння територіального органу ДМС.

{Пункт 33 із змінами, внесеними згідно з Постановою КМ № 624 від 22.10.2014; в редакції Постанови КМ № 832 від 16.11.2016}

34. Безпритульні діти підлягають негайному влаштуванню у притулок або центр за місцем виявлення дитини у встановленому законодавством порядку.

Після тимчасового влаштування такої дитини служба у справах дітей за місцем виявлення дитини та адміністрація притулку, центру вживають заходів до встановлення особи дитини, її родинних зв'язків тощо.

Після встановлення особи дитини розглядається питання про її повернення на виховання до батьків або осіб, які їх замінюють, відповідно до пунктів 10-12 цього Порядку. В разі неможливості або недоцільності повернення дитини на виховання до батьків або осіб, які їх замінюють, служба у справах дітей за місцем походження дитини збирає документи, зазначені у пункті 24 цього Порядку, для підтвердження обставин, за яких дитина втратила батьківське піклування.

{Абзац третій пункту 34 із змінами, внесеними згідно з Постановою КМ № 624 від 22.10.2014}

35. Після встановлення статусу дитини-сироти або дитини, позбавленої батьківського піклування, районна, районна у м. Києві та м. Севастополі держадміністрація, виконавчий орган міської, районної в місті (у разі утворення) ради, сільської, селищної ради об'єднаної територіальної громади за місцем походження такої дитини вживає вичерпних заходів до влаштування її в сім'ю громадян України (усиновлення, під опіку, піклування, у прийомну сім'ю, дитячий будинок сімейного типу).

Діти-сироти, діти позбавлені батьківського піклування, які перебувають на обліку з усиновлення, можуть бути тимчасово влаштовані в сім'ї громадян України, які перебувають на обліку кандидатів в усиновлювачі та проживають (перебувають) на території України, крім територій активних бойових дій

та тимчасово окупованих Російською Федерацією територій, включених до переліку територій, на яких ведуться (велися) бойові дії або тимчасово окупованих Російською Федерацією, затвердженого Мінреінтеграції, для яких не визначена дата завершення бойових дій або тимчасової окупації, за умови наявності позитивного висновку районної, районної у м. Києві та м. Севастополі держадміністрації, виконавчого органу міської, районної у місті (у разі утворення) ради про доцільність усиновлення та відповідність його інтересам дитини і подання до суду заяви щодо усиновлення таких дітей.

{Пункт 35 доповнено новим абзацом згідно з Постановою КМ № 331 від 22.03.2024}

До закладів охорони здоров'я, загальної середньої освіти (зокрема спеціальних закладів загальної середньої освіти, закладів спеціалізованої освіти), іншого закладу або установи (незалежно від форми власності та підпорядкування), в яких проживають діти-сироти та діти, позбавлені батьківського піклування, дитина може бути зарахована у разі, коли з певних причин відсутня можливість влаштування її на виховання в сім'ю.

{Абзац третій пункту 35 із змінами, внесеними згідно з Постановою КМ № 335 від 25.03.2025}

Матеріали, підготовлені службою у справах дітей, в яких обґрунтовано викладені підстави для зарахування дитини-сироти або дитини, позбавленої батьківського піклування, до закладу охорони здоров'я, загальної середньої освіти (зокрема спеціальних закладів загальної середньої освіти, закладів спеціалізованої освіти), іншого закладу або установи (незалежно від форми власності та підпорядкування), в яких проживають діти-сироти та діти, позбавлені батьківського піклування, розглядаються на засіданні комісії з питань захисту прав дитини.

{Абзац четвертий пункту 35 із змінами, внесеними згідно з Постановою КМ № 335 від 25.03.2025}

Зарахування дітей до закладу охорони здоров'я, загальної середньої освіти (зокрема спеціальних закладів загальної середньої освіти, закладів спеціалізованої освіти), іншого закладу або установи (незалежно від форми власності та підпорядкування), в яких проживають діти-сироти та діти, позбавлені батьківського піклування, здійснюється відповідно до направлення (путівки) служби у справах дітей за формою згідно з додатком 12.

{Абзац п'ятий пункту 35 із змінами, внесеними згідно з Постановою КМ № 335 від 25.03.2025}

Направлення (путівку) на зарахування дитини до закладу охорони здоров'я, загальної середньої освіти (зокрема спеціальних закладів загальної середньої освіти, закладів спеціалізованої освіти), іншого закладу або установи (незалежно від форми власності та підпорядкування), в яких проживають діти-сироти та діти, позбавлені батьківського піклування, районного, міського (районного в місті), сільського, селищного підпорядкування видає

служба у справах дітей за місцем первинного обліку дитини за погодженням із структурним підрозділом з питань освіти, охорони здоров'я, соціального захисту населення місцевої держадміністрації або виконавчим органом сільської, селищної, міської (районної в місті) ради, у сфері управління якого перебуває заклад.

{Абзац шостий пункту 35 із змінами, внесеними згідно з Постановою КМ № 335 від 25.03.2025}

У разі коли дитина зараховується до закладу охорони здоров'я, загальної середньої освіти (зокрема спеціальних закладів загальної середньої освіти, закладів спеціалізованої освіти), іншого закладу або установи (незалежно від форми власності та підпорядкування), в яких проживають діти-сироти та діти, позбавлені батьківського піклування, регіонального підпорядкування, направлення (путівка) видається службою у справах дітей обласної, Київської або Севастопольської міської держадміністрації (органом виконавчої влади Автономної Республіки Крим) за наявності всіх необхідних документів за погодженням із відповідним структурним підрозділом з питань освіти, охорони здоров'я, соціального захисту населення місцевої держадміністрації, у сфері управління якого перебуває заклад.

{Абзац сьомий пункту 35 із змінами, внесеними згідно з Постановою КМ № 335 від 25.03.2025}

Рішення про зарахування дитини до закладу охорони здоров'я, загальної середньої освіти (зокрема спеціальних закладів загальної середньої освіти, закладів спеціалізованої освіти), іншого закладу або установи (незалежно від форми власності та підпорядкування), в яких проживають діти-сироти та діти, позбавлені батьківського піклування, приймається районною, районною у м. Києві та м. Севастополі держадміністрацією, виконавчим органом міської, районної в місті (у разі утворення) ради, сільської, селищної ради об'єднаної територіальної громади за місцем походження або за місцем проживання (перебування) дитини. У цьому рішенні обов'язково зазначається найменування закладу або установи та строк перебування в ньому дитини, який не може перевищувати: шести місяців у разі зарахування дитини до будинку дитини (у тому числі спеціалізованого), одного року у разі зарахування дитини до дитячого будинку-інтернату, одного навчального року у разі зарахування дитини до закладу загальної середньої освіти. Продовження строку перебування дитини в закладі незалежно від типу, форми власності та підпорядкування визначається рішенням органу опіки та піклування після розгляду на засіданні комісії з питань захисту прав дитини стану виконання індивідуального плану соціального захисту дитини в частині забезпечення її права на виховання в сім'ї.

{Абзац восьмий пункту 35 із змінами, внесеними згідно з Постановою КМ № 335 від 25.03.2025}

Зарахування дитини до закладу охорони здоров'я, загальної середньої

освіти (зокрема спеціальних закладів загальної середньої освіти, закладів спеціалізованої освіти), іншого закладу або установи (незалежно від форми власності та підпорядкування), в яких проживають діти-сироти та діти, позбавлені батьківського піклування, не звільняє районну, районну у м. Києві та м. Севастополі держадміністрацію, виконавчий орган міської, районної в місті (у разі утворення) ради, сільської, селищної ради об'єднаної територіальної громади за місцем походження або за місцем проживання (перебування) дитини від обов'язку продовжувати роботу з реалізації права цієї дитини на сімейне виховання.

{Абзац дев'ятий пункту 35 із змінами, внесеними згідно з Постановою КМ № 335 від 25.03.2025}

Не допускається одночасне застосування до дитини різних форм влаштування.

Під час визначення форми влаштування в інтересах дитини мають бути враховані обставини, за яких дитина втратила батьківське піклування, її життєвий шлях, родинні зв'язки, наявність братів і сестер, контакти із соціальним оточенням, стан здоров'я, освіта, інші потреби.

{Пункт 35 із змінами, внесеними згідно з Постановою КМ № 624 від 22.10.2014; в редакції Постанови КМ № 853 від 02.09.2020 – застосовується з 1 вересня 2020 року}

36. Рідні брати і сестри не можуть бути роз'єднані під час влаштування. У разі неможливості влаштувати їх разом через стан здоров'я одного з братів/сестер опікуни, піклувальники, прийомні батьки, батьки-вихователі, керівники закладів зобов'язані забезпечити постійні контакти між дітьми, в тому числі періодичні зустрічі, листування, телефонні розмови, обмін фотокартками тощо. Якщо за віком або станом здоров'я дитина не може самостійно писати, повідомлення від її імені та з її слів пишуть особи, які здійснюють догляд за дитиною. Періодичність зустрічей встановлюється залежно від обставин перебування дітей, але не рідше ніж два рази на рік.

36^{-1}. З метою визначення рівня задоволення базових потреб і забезпечення безпеки дитини, доступності освітніх, медичних, реабілітаційних, соціальних та інших послуг для дитини, її готовності до реінтеграції в сім'ю або подальшого влаштування проводиться оцінювання стану задоволення потреб дитини:

– протягом одного місяця після тимчасового переміщення (евакуації) дітей, які проживають або зараховані на цілодобове перебування до закладів різних типів, форм власності та підпорядкування, в межах України, їх повернення в Україну після тимчасового переміщення (евакуації) за межі України;

– за один місяць до настання строку перегляду рішення про зарахування дитини до закладу охорони здоров'я, загальної середньої освіти (зокрема спеціального закладу загальної середньої освіти, закладу спеціалізованої освіти), іншого закладу або установи (незалежно від форми власності та

підпорядкування), в яких проживають діти-сироти та діти, позбавлені батьківського піклування, прийнятого відповідно до пункту 35 цього Порядку;

– під час проведення моніторингу умов перебування дітей за межами України відповідно до абзацу сімнадцятого пункту 2^{-3} Правил перетинання державного кордону громадянами України, затверджених постановою Кабінету Міністрів України від 27 січня 1995 р. № 57 (ЗП України, 1995 р., № 4, ст. 92; Офіційний вісник України, 2010 р., № 65, ст. 2239).

За результатами оцінювання стану задоволення потреб дитини складається акт за формою згідно з додатком 16.

У разі виникнення обставин, визначених в абзаці другому цього пункту, оцінювання стану задоволення потреб дитини організовує Державна служба у справах дітей, у разі виникнення обставин, визначених в абзаці третьому цього пункту, – служба у справах дітей за місцем розташування закладу, зокрема за клопотанням служби у справах дітей за місцем первинного обліку дитини або обліку дитини, яка перебуває в складних життєвих обставинах, у разі виникнення обставин, визначених в абзаці четвертому цього пункту, – Мінсоцполітики (далі – суб'єкт, який організовує оцінювання стану задоволення потреб дитини).

Для оцінювання стану задоволення потреб дитини (групи дітей) суб'єкт, який організовує оцінювання стану задоволення потреб дитини, формує моніторингову групу, до складу якої можуть входити:

– посадова особа суб'єкта, який організовує оцінювання стану задоволення потреб дитини;

– фахівець із соціальної роботи;

– посадова особа служби у справах дітей обласної, Київської та Севастопольської міської держадміністрації (військової адміністрації);

– лікар загальної практики – сімейний лікар або лікар-педіатр закладу охорони здоров'я за місцем розташування закладу або за клопотанням, іншого закладу охорони здоров'я;

– психолог надавача соціальних послуг або закладу освіти;

– представники Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини, центральних органів виконавчої влади (у разі потреби).

До оцінювання стану задоволення потреб дитини можуть бути залучені представники громадських об'єднань, благодійних, міжнародних організацій на підставі меморандуму про співпрацю із суб'єктом, який організовує оцінювання стану задоволення потреб дитини, в якому визначаються порядок отримання, опрацювання, використання інформації, зокрема персональних даних дитини, стан задоволення потреб якої оцінюється, представниками громадського об'єднання, благодійної, міжнародної організації, їх зобов'язання щодо нерозголошення жодних відомостей, персональних даних дітей, що стали їм відомі під час проведення оцінювання стану задоволення потреб дитини.

Керівник моніторингової групи та її склад визначаються наказом про

формування такої групи, що видається суб'єктом, який організовує оцінювання стану задоволення потреб дитини.

Якщо суб'єктом, який організовує оцінювання стану задоволення потреб дитини, є Державна служба у справах дітей, до складу моніторингової групи включаються представники служби у справах дітей обласної, Київської та Севастопольської міської держадміністрації (військової адміністрації) за місцем розташування відповідного закладу.

З метою формування моніторингової групи суб'єкт, який організовує оцінювання стану задоволення потреб дитини, надсилає запит до суб'єктів, зазначених в абзацах дев'ятому – чотирнадцятому цього пункту, щодо кандидатур для формування персонального складу моніторингової групи.

Для оцінювання стану задоволення потреб дитини моніторингова група має право на:

– доступ до документів дитини та відомостей про неї, зокрема відомостей, що містять інформацію з обмеженим доступом, у порядку, визначеному законодавством (особової справи дитини, обліково-статистичної картки дитини в єдиному банку даних (за наявності) з отриманням їх копій тощо);

– проведення бесід із дитиною, працівниками закладів, установ та організацій, у яких дитина отримує освітні, медичні, соціальні, реабілітаційні та інші послуги;

– надсилання запитів до органів місцевого самоврядування за місцем влаштування дитини, за місцем походження дитини та за місцем проживання сім'ї дитини (у разі наявності) щодо заходів, вжитих для соціального захисту дитини та соціальної підтримки її сім'ї.

У разі оцінювання стану задоволення потреб дитини з підстав, визначених абзацами другим і четвертим цього пункту, доступ до відомостей, що містяться в медичних документах дитини, іншої інформації про дитину здійснюється з урахуванням положень частини четвертої статті 30^{-1} Закону України «Про охорону дитинства», з підстави, визначеної абзацом третім цього пункту, – з урахуванням статті 245 Сімейного кодексу України.

Члени моніторингової групи зобов'язані не розголошувати інформацію з обмеженим доступом, зокрема персональні дані дітей, отримані під час оцінювання стану задоволення потреб дитини, крім випадків, установлених законом.

Оцінювання стану задоволення потреб дитини проводиться у строк, визначений наказом про проведення такого оцінювання, що видається суб'єктом, який його організовує.

Результати оцінювання стану задоволення потреб дитини керівник моніторингової групи надсилає службі у справах дітей за місцем первинного обліку дитини (щодо дитини, яка залишилася без батьківського піклування, дитини-сироти, дитини, позбавленої батьківського піклування) або обліку дитини, яка перебуває в складних життєвих обставинах (щодо дитини, яка перебуває в складних життєвих обставинах), для розроблення або перегляду

індивідуального плану її соціального захисту з наданням у разі потреби пропозицій до нього, які мають на меті, зокрема, сприяння реалізації її права на виховання в сім'ї.

За результатами оцінювання стану задоволення потреб дитини після повернення в Україну після тимчасового переміщення (евакуації) за межі України групи дітей керівник моніторингової групи передає результати оцінювання стану задоволення потреб дитини міжвідомчій команді реінтеграції для складення індивідуального плану реінтеграції дитини відповідно до Порядку тимчасового переміщення (евакуації) дітей та осіб, які проживають або зараховані до закладів різних типів, форм власності та підпорядкування на цілодобове перебування, та їх повернення за місцем постійного проживання (перебування), а в разі виїзду за межі України – в Україну, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 1 червня 2023 р. № 546 «Про тимчасове переміщення (евакуацію) дітей та осіб, які проживають або зараховані до закладів різних типів, форм власності та підпорядкування на цілодобове перебування, та їх повернення» (Офіційний вісник України, 2023 р., № 56, ст. 3143).

{Порядок доповнено пунктом 36^{-1} згідно з Постановою КМ № 335 від 25.03.2025}

37. Для влаштування дитини-сироти та дитини, позбавленої батьківського піклування, служба у справах дітей за місцем походження дитини повинна зібрати такі документи:

– свідоцтво про народження або посвідчення біженця або посвідчення особи, яка потребує додаткового захисту, видане відповідно до Закону України «Про біженців та осіб, які потребують додаткового або тимчасового захисту»;

{Абзац другий пункту 37 із змінами, внесеними згідно з Постановою КМ № 832 від 16.11.2016}

– реєстраційний номер облікової картки платника податків (у разі наявності);

{Абзац третій пункту 37 в редакції Постанови КМ № 624 від 22.10.2014}

– відомості про батьків (документи, зазначені в пунктах 23-25 цього Порядку) та родичів дитини;

– довідку про склад сім'ї або осіб, зареєстрованих у житловому приміщенні, будинку;

– які підтверджують право власності дитини на нерухомість (у разі наявності);

– опис майна дитини;

– висновок про стан здоров'я, фізичний та розумовий розвиток дитини, складений за формою згідно з додатком 4;

– відомості або документи про освіту дитини (для дітей шкільного віку);

– дублікат обліково-статистичної картки;

– довідку про призначення та виплату пенсії, державної соціальної допомоги, аліментів тощо (у разі наявності);

– ощадну книжку дитини або договір про відкриття рахунка в установі банку (у разі наявності);

– рішення про надання статусу дитини-сироти або дитини, позбавленої батьківського піклування.

У разі влаштування дитини, розлученої із сім'єю, яка набула статусу дитини, позбавленої батьківського піклування, до її особової справи додаються:

{Пункт 37 доповнено абзацом згідно з Постановою КМ № 832 від 16.11.2016}

– акт про виявлення дитини, розлученої із сім'єю, складений за формою, встановленою Кабінетом Міністрів України;

{Пункт 37 доповнено абзацом згідно з Постановою КМ № 832 від 16.11.2016}

– посвідчення біженця або посвідчення особи, яка потребує додаткового захисту;

{Пункт 37 доповнено абзацом згідно з Постановою КМ № 832 від 16.11.2016}

– письмова інформація територіального органу ДМС про розшук батьків або інших законних представників та відсутність відомостей про їх місцезнаходження.

{Пункт 37 доповнено абзацом згідно з Постановою КМ № 832 від 16.11.2016}

38. Діти-сироти та діти, позбавлені батьківського піклування, можуть бути влаштовані тільки в сім'ї повнолітніх осіб.

Діти-сироти та діти, позбавлені батьківського піклування, не можуть бути влаштовані в сім'ї осіб, які:

– визнані в установленому порядку недієздатними або обмежено дієздатними;

– позбавлені батьківських прав, якщо ці права не були поновлені;

– були усиновлювачами, опікунами, піклувальниками, прийомними батьками, батьками-вихователями іншої дитини, але усиновлення було скасовано або визнано недійсним, опіку, піклування чи діяльність прийомної сім'ї або дитячого будинку сімейного типу було припинено з їх вини;

– були засуджені за злочини проти життя і здоров'я, волі, честі та гідності, статевої свободи та статевої недоторканості особи, проти громадської безпеки, громадського порядку та моральності, у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів, а також за злочини, передбачені статтями 148, 150, 150^{-1}, 164, 166, 167, 169, 181, 187, 324 і 442 Кримінального кодексу України, або мають непогашену чи не зняту в установленому законом порядку судимість за вчинення інших злочинів;

– перебувають на обліку або на лікуванні у психоневрологічному чи

наркологічному диспансері;

– зловживають спиртними напоями або наркотичними засобами;

– страждають на хвороби, перелік яких затверджений МОЗ щодо осіб, які не можуть бути усиновлювачами;

– є особами з інвалідністю I і II групи, які за висновком медико-соціальної експертної комісії або рішенням експертної команди з оцінювання повсякденного функціонування особи потребують стороннього догляду;

{Абзац десятий пункту 38 із змінами, внесеними згідно з Постановами КМ № 132 від 19.02.2020, № 1542 від 27.12.2024}

– проживають на спільній житловій площі з членами сім'ї, які мають розлади здоров'я або поведінку чи спосіб життя, що може негативно вплинути на здоров'я дитини, її фізичний, психічний, моральний стан або інтелектуальний розвиток;

– не мають постійного місця проживання та постійного заробітку (доходу);

– поведінка та інтереси яких суперечать інтересам дитини, яка може бути влаштована в сім'ю на виховання.

{Пункт 38 в редакції Постанови КМ № 20 від 06.01.2010}

39. Особи, в сім'ї яких влаштовуються діти-сироти та діти, позбавлені батьківського піклування, зобов'язані пройти за направленням служб у справах дітей курс навчання з проблем виховання таких дітей (за винятком осіб, які бажають усиновити дитину) в центрі соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді.

{Абзац перший пункту 39 із змінами, внесеними згідно з Постановою КМ № 1017 від 03.11.2010}

Родичі дитини, які мають намір взяти її під опіку, піклування, не зобов'язані проходити курс навчання, але за власним бажанням відповідно до рекомендації служби у справах дітей за місцем походження дитини або за місцем свого проживання вони можуть його пройти.

{Абзац другий пункту 39 в редакції Постанов КМ № 1017 від 03.11.2010, № 624 від 22.10.2014}

40. Особа, яка виявила бажання взяти на виховання в сім'ю дитину-сироту або дитину, позбавлену батьківського піклування, звертається із заявою до служби у справах дітей за місцем свого проживання та подає такі документи:

1) копію документа, що посвідчує особу;

2) копію реєстраційного номера облікової картки платника податків з Державного реєстру фізичних осіб – платників податків або інформація про відмову від прийняття реєстраційного номера облікової картки платника податків (для фізичних осіб, які через свої релігійні переконання відмовляються від прийняття реєстраційного номера облікової картки платника податків та офіційно повідомили про це відповідному контролюючому органу) (за наявності);

3) копію документа, де зазначено унікальний номер запису в Єдиному державному демографічному реєстрі (за наявності);

4) довідку про заробітну плату за останніх шість місяців або відомості з Державного реєстру фізичних осіб – платників податків про суми виплачених доходів та утриманих податків або довідка про подану декларацію про майновий стан і доходи за попередній календарний рік.

Якщо особа, яка бажає взяти дитину-сироту або дитину, позбавлену батьківського піклування, під опіку, піклування, перебуває в шлюбі, довідку про заробітну плату за останніх шість місяців або відомості з Державного реєстру фізичних осіб – платників податків про суми виплачених доходів та утриманих податків, або довідку про подану декларацію про майновий стан і доходи може подавати тільки така особа.

Особи, які бажають утворити прийомну сім'ю або дитячий будинок сімейного типу, додатково подають довідку про наявність або відсутність виконавчого провадження стосовно боргових зобов'язань;

5) копію свідоцтва про шлюб або витяг з Державного реєстру актів цивільного стану громадян про шлюб (для осіб, які перебувають у шлюбі);

6) висновок про стан здоров'я заявника, складений за формою згідно з додатком 5;

7) довідку про наявність чи відсутність судимості для кожного заявника, видана територіальним центром з надання сервісних послуг МВС за місцем проживання заявника;

8) документ, що підтверджує право власності або користування житловим приміщенням (для осіб, які бажають утворити прийомну сім'ю або на власній житловій площі дитячий будинок сімейного типу, – документ, що підтверджує право власності);

9) документ, що підтверджує відомості про місце проживання (перебування) заявника та членів його сім'ї, які проживають з ним на спільній житловій площі (для осіб, які бажають утворити прийомну сім'ю або дитячий будинок сімейного типу);

10) довідку від нарколога та психіатра для осіб, які проживають разом із заявниками;

11) письмову згоду всіх повнолітніх членів сім'ї, що проживають разом з особою, яка бажає взяти дитину-сироту або дитину, позбавлену батьківського піклування, під опіку, піклування, утворити прийомну сім'ю або на власній житловій площі дитячий будинок сімейного типу, справжність підпису на якій засвідчено нотаріально, або написана власноручно в присутності посадової особи, яка здійснює прийом документів, про що робиться позначка на заяві із зазначенням прізвища, власного імені, по батькові (за наявності), підпису посадової особи та дати;

12) згоду другого з подружжя, справжність підпису на якій засвідчено нотаріально (якщо особа, яка бажає взяти дитину-сироту або дитину, позбавлену батьківського піклування, під опіку, піклування, перебуває в

шлюбі).

Заяву може бути подано в паперовій формі безпосередньо під час особистого прийому в службі у справах дітей або в електронній формі через Єдиний державний вебпортал електронних послуг та інтегровані з ним інформаційні системи Мінсоцполітики, органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування відповідно до пункту 40^{-1} цього Порядку. У заяві зазначається адреса проживання заявника (за наявності кількох місць проживання – адреса кожного з них), дані документа, що посвідчує особу, номер телефону та адреса електронної пошти.

Від подружжя, яке бажає утворити прийомну сім'ю або дитячий будинок сімейного типу, приймається спільна заява, підписана кожним з подружжя.

У разі коли особа, яка бажає взяти дитину-сироту або дитину, позбавлену батьківського піклування, під опіку, піклування, перебуває в шлюбі, висновок про стан здоров'я та довідка про наявність чи відсутність судимості подаються кожним із подружжя. На період проходження військової служби одним із подружжя подання висновку про стан здоров'я не вимагається. Висновок про стан здоров'я одним із подружжя надається протягом 15 календарних днів після його повернення з військової служби.

{Абзац вісімнадцятий пункту 40 із змінами, внесеними згідно з Постановою КМ № 331 від 22.03.2024}

Заява вважається поданою, якщо до неї додані всі документи, зазначені в цьому пункті. Витребування у заявників документів, не зазначених у цьому пункті, не допускається.

Строк дії документів становить один рік з дня їх видачі, якщо інше не передбачено законодавством.

{Пункт 40 в редакції Постанови КМ № 636 від 31.05.2022}

40^{-1}. Якщо особи, які бажають взяти дитину-сироту або дитину, позбавлену батьківського піклування, під опіку, піклування, не є родичами дитини, або заявники бажають утворити прийомну сім'ю або дитячий будинок сімейного типу, мають право подати заяву, передбачену пунктом 40 цього Порядку, в електронній формі через Єдиний державний вебпортал електронних послуг (далі – електронна заява) у разі, коли вони пройшли електронну ідентифікацію та автентифікацію з використанням інтегрованої системи електронної ідентифікації, кваліфікованого електронного підпису або інших засобів електронної ідентифікації, які дають змогу однозначного встановлення особи.

Обов'язковими додатками до заяви є документи, визначені підпунктами 2-10 пункту 40 цього Порядку. У разі наявності технічної можливості такі документи (у тому числі у вигляді відомостей) передаються в електронній формі шляхом інформаційної взаємодії з відповідними базами даних, державними реєстрами та інформаційними системами в особистому кабінеті заявника на Єдиному державному вебпорталі електронних послуг.

Якщо один або кілька документів, визначених підпунктами 2 - 9 пункту 40

цього Порядку, відсутні у відповідних базах даних, державних реєстрах та інформаційних системах, заявник додає до електронної заяви їх скановані копії, а також скановані копії документів, передбачених підпунктом 10 пункту 40 цього Порядку.

Заявники, які бажають утворити прийомну сім'ю або дитячий будинок сімейного типу, подають спільну електронну заяву та документи, визначені підпунктами 1-10 пункту 40 цього Порядку, для кожного з подружжя відповідно до абзаців другого та третього цього пункту.

У разі коли заявник, який бажає взяти дитину-сироту або дитину, позбавлену батьківського піклування, під опіку, піклування, перебуває в шлюбі, у своїй електронній заяві він зазначає про згоду другого з подружжя, якщо інше не передбачено законодавством, а також додає скановані копії висновку про стан здоров'я та довідки про наявність чи відсутність судимості другого з подружжя. Про це заявником робиться відмітка в електронній заяві.

На електронну заяву та скановані копії документів заявником накладається його кваліфікований електронний підпис, кваліфікований електронний підпис другого з подружжя, якщо заявник перебуває в шлюбі, а також кваліфікований електронний підпис всіх повнолітніх членів сім'ї заявника.

Електронна заява, подана через Єдиний державний вебпортал електронних послуг, надсилається через інтегровані з ним інформаційні системи Мінсоцполітики, органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування до служби у справах дітей за місцем проживання заявника.

Копія документа, що посвідчує особу заявника (з одночасним пред'явленням його оригіналу), оригінали документів, скановані копії яких подані разом із електронною заявою, передаються заявником працівнику служби у справах дітей під час обстеження його житлово-побутових умов, передбаченого пунктами 41 і 41^{-1} цього Порядку. Про згоду заявника надати оригінали документів для проведення перевірки робиться відмітка в електронній заяві.

За результатами реєстрації електронної заяви в інформаційних системах Мінсоцполітики заявнику в особистий кабінет на Єдиному державному вебпорталі електронних послуг надсилаються реєстраційні реквізити цієї заяви.

{Порядок доповнено пунктом 40^{-1} згідно з Постановою КМ № 636 від 31.05.2022}

40^{-2}. Служба у справах дітей протягом п'яти робочих днів після надходження електронної заяви або заяви у паперовій формі та всіх документів та/або відомостей, зазначених у пунктах 40 і 40^{-1} цього Порядку, перевіряє документи щодо відповідності вимогам законодавства.

Документи, що надійшли разом із електронною заявою шляхом інформаційної взаємодії з відповідними базами даних, державними реєстрами та інформаційними системами в особистому кабінеті заявника на Єдиному

державному вебпорталі електронних послуг, перевірці не підлягають.

Скановані копії документів, додані заявником або заявниками до електронної заяви, підлягають перевірці щодо відповідності оригіналам під час обстеження умов проживання заявника або заявників.

Під час обстеження умов проживання заявник передає службі у справах дітей:

– письмову згоду всіх повнолітніх членів сім'ї, що проживають разом з особою, яка бажає взяти дитину-сироту або дитину, позбавлену батьківського піклування, під опіку, піклування, утворити прийомну сім'ю або на власній житловій площі дитячий будинок сімейного типу, справжність підпису на якій засвідчено нотаріально, або написану власноручно в присутності посадової особи, яка здійснює обстеження житлово-побутових умов заявника, про що робиться позначка на заяві із зазначенням прізвища, власного імені, по батькові (за наявності), підпису посадової особи та дати;

– згоду другого з подружжя, справжність підпису на якій засвідчено нотаріально (якщо особа, яка бажає взяти дитину-сироту або дитину, позбавлену батьківського піклування, під опіку, піклування, перебуває в шлюбі).

Про результати перевірки документів служба у справах дітей інформує заявника в електронній формі з одночасним повідомленням за допомогою телефонного зв'язку.

У разі коли документи, зазначені у пунктах 40 і 40^{-1} цього Порядку, подано не в повному обсязі, служба у справах дітей інформує заявника про необхідність подання таких документів.

{Порядок доповнено пунктом 40^{-2} згідно з Постановою КМ № 636 від 31.05.2022}

41. У разі коли заявники, які бажають взяти дитину-сироту або дитину, позбавлену батьківського піклування, під опіку, піклування, є родичами дитини, служба у справах дітей протягом п'яти робочих днів після перевірки документів, зазначених у пунктах 40 і 40^{-1} цього Порядку, поданих разом з електронною заявою або заявою у паперовій формі, у разі відповідності їх законодавству:

– вносить відомості про заявників до єдиного банку даних;

– проводить обстеження умов проживання заявників, за результатами якого складає акт згідно з додатком 9 (у разі, коли місцем проживання заявників є територія села, селища, подає клопотання до служби у справах дітей відповідної сільської, селищної ради про обстеження умов проживання заявників та складення акта);

– реєструє заявників у журналі обліку потенційних опікунів, піклувальників, прийомних батьків, батьків-вихователів, що ведеться за формою згідно з додатком 6;

– готує висновок про доцільність (недоцільність) встановлення опіки, піклування та відповідність її/його інтересам дитини.

{Пункт 41 в редакції Постанови КМ № 636 від 31.05.2022}

41[-1]. У разі коли заявники, які бажають взяти дитину-сироту або дитину, позбавлену батьківського піклування, під опіку, піклування, не є родичами дитини або бажають утворити прийомну сім'ю або дитячий будинок сімейного типу, служба у справах дітей протягом п'яти робочих днів після проведення перевірки документів, зазначених у пунктах 40 і 40[-1] цього Порядку, поданих разом з електронною заявою або заявою у паперовій формі, у разі відповідності їх законодавству:

– вносить відомості про заявників до єдиного банку даних;

– проводить обстеження умов проживання заявників, за результатами якого складає акт (у разі, коли місцем проживання заявників є територія села, селища, подає клопотання до служби у справах дітей відповідної сільської, селищної ради про обстеження умов та складення акта).

У разі відповідності наданих документів/відомостей та умов проживання заявника вимогам законодавства працівник служби у справах дітей подає до обласного, Київського міського центру соціальних служб електронний запит щодо проходження заявником курсу підготовки з питань виховання дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування.

Обласний, Київський міський центр соціальних служб протягом трьох робочих днів інформує службу у справах дітей про наявні можливості та найближчі дати навчання, про що працівник служби у справах дітей повідомляє заявнику або заявникам та надає направлення в електронній або паперовій формі на проходження курсу підготовки з питань виховання дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, із зазначенням закладу, установи чи організації, що буде проводити навчання.

Протягом п'яти робочих днів після завершення курсу підготовки з питань виховання дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, заклад, установа чи організація, що його проводили, видають заявнику/ заявникам довідку про проходження курсу підготовки з питань виховання дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, за формою, затвердженою Мінсоцполітики, та надсилають електронною поштою її копію до служби у справах дітей, що видала направлення на проходження курсу підготовки, з одночасним інформуванням за допомогою засобів фіксованого або мобільного зв'язку. Строк дії довідки про проходження курсу підготовки з питань виховання дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, становить 24 місяці. У разі зміни форми довідки про проходження курсу підготовки з питань виховання дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, та до закінчення строку її дії за бажанням заявника/заявників заклад, установа чи організація на підставі заяви видають довідку нового зразка без проходження навчання, в якій зазначають строк дії цієї довідки. Строк дії довідки не може перевищувати 24 місяці з дати, коли заявник/ заявники закінчив/закінчили курс підготовки з питань виховання дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування.

{Абзац шостий пункту 41[-1] в редакції Постанови КМ № 331 від 22.03.2024}

За результатами перевірки документів, проходження курсу підготовки з питань виховання дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, та обстеження умов проживання заявника або заявників служба у справах дітей протягом п’яти робочих днів:

– реєструє осіб у журналі обліку потенційних опікунів, піклувальників, прийомних батьків, батьків-вихователів, що ведеться за формою згідно з додатком 6;

– готує висновок про доцільність (недоцільність) встановлення опіки, піклування та відповідність її/його інтересам дитини.

{Порядок доповнено пунктом 41[-1] згідно з Постановою КМ № 636 від 31.05.2022}

42. Опіка, піклування над дитиною встановлюється рішенням районної, районної у м. Києві та м. Севастополі держадміністрації, виконавчого органу міської, районної у місті (у разі утворення) ради, сільської, селищної ради об’єднаної територіальної громади за наявності документів, зазначених у пункті 40 цього Порядку, або судом.

Опікуном, піклувальником призначається переважно особа, яка перебуває у сімейних, родинних відносинах з підопічним, з урахуванням особистих стосунків між ними, можливості особи виконувати обов’язки опікуна чи піклувальника.

43. У разі призначення опікуна, піклувальника враховується бажання дитини-сироти та дитини, позбавленої батьківського піклування. Бесіда з дитиною проводиться працівником служби у справах дітей з урахуванням її віку, обставин, за яких вона втратила батьківське піклування, не принижуючи гідність дитини та осіб, які виявили бажання взяти її під опіку, піклування. За результатами бесіди складається довідка.

44. Рішення про встановлення опіки, піклування приймається у місячний строк після подання заяви і документів, зазначених у пункті 40 цього Порядку.

45. У разі встановлення опіки, піклування над дитиною, яка перебуває у закладі для дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, служба у справах дітей разом з адміністрацією закладу забезпечує передачу дитини на виховання опікуну, піклувальнику і відрахування її із закладу протягом 15 днів після прийняття рішення про встановлення опіки, піклування.

46. Опікун, піклувальник має право:

– самостійно визначати способи виховання з урахуванням думки дитини і рекомендацій органу опіки та піклування;

– вимагати повернення дитини від будь-якої особи, яка тримає її у себе не на підставі закону або рішення суду;

– давати згоду на усиновлення підопічного;

– самостійно здійснювати витрати, необхідні для задоволення потреб підопічного, за рахунок призначеної державної допомоги, пенсії, аліментів, доходів від майна підопічного;

– представляти інтереси підопічного в установах, організаціях і закладах.

47. Опікун, піклувальник зобов’язаний:

– виховувати дитину, піклуватися про її здоров’я, психічний стан, фізичний і духовний розвиток, готувати до самостійного життя, забезпечувати її догляд і лікування;

– створити належні побутові умови та умови для здобуття дитиною повної загальної середньої освіти;

– вживати заходів до захисту цивільних прав та інтересів підопічного;

– щороку з моменту призначення подавати службі у справах дітей за місцем свого проживання (перебування) висновок про стан здоров’я опікуна, піклувальника, складений за формою згідно з додатком 5.

{Пункт 47 доповнено абзацом згідно з Постановою КМ № 800 від 03.10.2018}

48. Соціальний супровід стосовно дітей, які перебувають під опікою, піклуванням та у складних життєвих обставинах, здійснюється центром соціальних служб для сім’ї, дітей та молоді за місцем проживання дитини з опікуном, піклувальником.

{Пункт 48 в редакції Постанови КМ № 1017 від 03.11.2010}

49. Орган, який встановив опіку, піклування, за заявою особи може звільнити її від здійснення повноважень опікуна, піклувальника.

Заява про звільнення від здійснення повноважень опікуна, піклувальника розглядається протягом місяця.

Районна, районна у мм. Києві та Севастополі держадміністрація, виконавчий орган міської, районної у місті (у разі утворення) ради, сільської, селищної ради об’єднаної територіальної громади або суд може звільнити особу від здійснення повноважень опікуна, піклувальника у разі невиконання нею своїх обов’язків, у тому числі вчинення домашнього насильства стосовно дитини, поміщення дитини до медичного, навчального, виховного закладу, іншого закладу або установи, в яких проживають діти-сироти та діти, позбавлені батьківського піклування, у разі, коли між опікуном, піклувальником та дитиною склалися стосунки, які перешкоджають здійсненню опіки, піклування, а також за наявності обставин, зазначених у статті 212 Сімейного кодексу України.

{Абзац третій пункту 49 із змінами, внесеними згідно з Постановами КМ № 20 від 06.01.2010, № 585 від 01.06.2020}

Служба у справах дітей готує проект рішення районної, районної у м. Києві та м. Севастополі держадміністрації, виконавчого органу міської, районної у місті (у разі утворення) ради, сільської, селищної ради об’єднаної територіальної громади про звільнення опікуна, піклувальника від здійснення повноважень або на вимогу суду – проект висновку районної, районної у м. Києві та м. Севастополі держадміністрації, виконавчого органу міської, районної у місті (у разі утворення) ради, сільської, селищної ради об’єднаної територіальної громади про доцільність звільнення опікуна, піклувальника від зазначених повноважень.

{Пункт 49 із змінами, внесеними згідно з Постановою КМ № 624 від 22.10.2014}

50. Опіка, піклування припиняється у разі:

– передачі дитини батькам (усиновлювачам);

– реєстрації шлюбу;

– надання дитині повної цивільної дієздатності;

– відмови від обов'язкової евакуації у разі загрози виникнення або виникнення надзвичайної ситуації, під час дії на території України або в окремих її місцевостях надзвичайного або воєнного стану;

{Пункт 50 доповнено новим абзацом згідно з Постановою КМ № 940 від 23.08.2022}

– смерті опікуна, піклувальника або підопічного.

Проект висновку районної, районної у м. Києві та м. Севастополі держадміністрації, виконавчого органу міської, районної у місті (у разі утворення) ради, сільської, селищної ради об'єднаної територіальної громади для подання до суду (у разі встановлення опіки, піклування судом) або проект рішення районної, районної у м. Києві та м. Севастополі держадміністрації, виконавчого органу міської, районної у місті (у разі утворення) ради, сільської, селищної ради об'єднаної територіальної громади про припинення опіки готує відповідна служба у справах дітей.

Якщо дитина досягла 14-річного віку, особа, яка виконувала обов'язки опікуна, стає піклувальником без прийняття окремого рішення.

Окреме рішення також не приймається у разі досягнення підопічним повноліття або його смерті.

{Пункт 50 в редакції Постанови КМ № 1017 від 03.11.2010}

51. У разі загрози для життя або здоров'я дитини районна, районна у мм. Києві та Севастополі держадміністрація, виконавчий орган міської чи районної у місті (в разі утворення) ради, сільської, селищної ради об'єднаної територіальної громади може прийняти рішення про негайне відібрання дитини в опікуна, піклувальника.

{Абзац перший пункту 51 із змінами, внесеними згідно з Постановою КМ № 877 від 15.11.2017}

Якщо дитина відібрана в опікуна, піклувальника, служба у справах дітей за місцем проживання дитини забезпечує її тимчасове влаштування та протягом семи днів подає клопотання голові районної, районної у м. Києві та м. Севастополі держадміністрації, виконавчого органу міської, районної у місті (у разі утворення) ради, сільської, селищної ради об'єднаної територіальної громади про припинення опіки, піклування, який протягом десяти днів розглядає клопотання та приймає відповідне рішення.

52. Служба у справах дітей із залученням працівників органів освіти та охорони здоров'я за місцем проживання дитини здійснює контроль за умовами утримання, навчання, виховання дитини, над якою встановлено опіку, піклування, яка влаштована у прийомну сім'ю, дитячий будинок

сімейного типу, шляхом відвідування родини. Періодичність відвідувань установлюється окремим графіком, але не рідше ніж один раз на рік, крім першої перевірки, яка проводиться через три місяці після встановлення опіки, піклування, влаштування в прийомну сім'ю, дитячий будинок сімейного типу.

{Пункт 52 із змінами, внесеними згідно з Постановою КМ № 1017 від 03.11.2010}

53. Щороку служба у справах дітей готує висновок про стан утримання, навчання та виховання дитини на основі інформації, що подається працівником центру соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді, який здійснює соціальне супроводження прийомної сім'ї, дитячого будинку сімейного типу, вихователем дошкільного навчального закладу або класним керівником загальноосвітнього навчального закладу, в якому навчається дитина, дільничним лікарем-педіатром, уповноваженою посадовою особою Національної поліції.

{Пункт 53 в редакції Постанови КМ № 1017 від 03.11.2010; із змінами, внесеними згідно з Постановою КМ № 437 від 13.07.2016}

53^{-1}. Районна, районна у м. Києві та м. Севастополі держадміністрація, виконавчий орган міської, районної у місті (у разі утворення) ради, сільської, селищної ради об'єднаної територіальної громади у разі подання батьками, які залишили дитину в пологовому будинку або іншому закладі охорони здоров'я на підставах, передбачених частиною третьою статті 143 Сімейного кодексу України, заяви про відвідування, спілкування, забирання дитини додому на вихідні дні чи на канікули приймає у 10-денний строк після підготовки службою у справах дітей відповідного висновку рішення про надання дозволу на спілкування.

До заяви додаються копія паспорта та висновок про стан здоров'я кожного з батьків, складений за формою згідно з додатком 5.

{Порядок доповнено пунктом 53^{-1} згідно з Постановою КМ № 1017 від 03.11.2010}

53^{-2}. Служба у справах дітей за місцем проживання батьків протягом 20 робочих днів після надходження заяви про відвідування, спілкування, забирання дитини додому на вихідні дні чи на канікули:

– проводить бесіду з батьками з метою з'ясування мотивів відновлення родинних стосунків, ставлення до дитини;

– складає акт обстеження житлово-побутових умов батьків;

– з'ясовує позицію служби у справах дітей за місцем перебування дитини на первинному обліку та закладу, в якому вона перебуває;

– розглядає питання щодо можливості спілкування дитини з батьками та готує відповідний висновок про надання дозволу або відмову в його наданні.

{Порядок доповнено пунктом 53^{-2} згідно з Постановою КМ № 1017 від 03.11.2010}

53. Після завершення строку перебування у прийомній сім'ї, дитячому будинку сімейного типу, припинення піклування у зв'язку з досягненням повноліття, наданням повної цивільної дієздатності, завершенням навчання у

закладі для дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, дитині видаються:

{Абзац перший пункту 54 із змінами, внесеними згідно з Постановою КМ № 1017 від 03.11.2010}

– свідоцтво про народження;

– довідка про присвоєння ідентифікаційного номера;

– рішення про надання дитині статусу дитини-сироти або дитини, позбавленої батьківського піклування;

– відомості про батьків (документи, які підтверджують відсутність батьків або неможливість виконання ними своїх обов'язків);

– відомості про наявність і місце проживання братів і сестер, інших близьких родичів;

– опис майна;

– у разі наявності рухомого або нерухомого майна – документи або засвідчені в установленому порядку їх копії, які підтверджують право власності дитини на це майно або право користування цим майном чи його часткою;

– у разі відсутності в дитини житла – копія рішення районної у м. Києві та м. Севастополі держадміністрації, виконавчого органу міської, районної у місті (у разі утворення) ради, сільської, селищної ради про взяття дитини на облік громадян України, які потребують поліпшення житлових умов;

{Абзац дев'ятий пункту 54 в редакції Постанови КМ № 800 від 03.10.2018}

– документи про освіту (у разі наявності);

{Абзац десятий пункту 54 в редакції Постанови КМ № 800 від 03.10.2018}

– договір про відкриття рахунка в установі банку (у разі наявності);

{Абзац одинадцятий пункту 54 в редакції Постанови КМ № 800 від 03.10.2018}

– особисті речі дитини.

{Абзац пункту 54 в редакції Постанови КМ № 800 від 03.10.2018}

Захист майнових та житлових прав дітей, дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування

55. Особи, яким стало відомо про наявність у дитини-сироти та дитини, позбавленої батьківського піклування, майна, повідомляють про це службу у справах дітей за місцем знаходження майна.

Служба у справах дітей за місцем знаходження майна дитини-сироти або дитини, позбавленої батьківського піклування, протягом десяти днів після надходження повідомлення про наявність у неї майна, складає опис такого майна за формою згідно з додатком 7 (далі – опис майна).

56. До опису майна додаються оригінали документів, які підтверджують право власності дитини на майно або їх копії, засвідчені в установленому порядку.

Опис майна складається у двох примірниках, підписується особами, які брали участь у його складанні. Один примірник опису та завірені копії документів зберігаються в службі у справах дітей за місцем знаходження майна, другий примірник та оригінали документів – в особовій справі дитини-сироти та дитини, позбавленої батьківського піклування, яка зберігається за місцем влаштування дитини.

{Абзац другий пункту 56 із змінами, внесеними згідно з Постановою КМ № 1017 від 03.11.2010}

Якщо місце походження дитини не є місцем знаходження її майна, опис майна складається у трьох примірниках. У такому разі один примірник опису майна та завірені копії документів зберігаються в службі у справах дітей за місцем знаходження майна, другий примірник та оригінали документів – в особовій справі дитини-сироти та дитини, позбавленої батьківського піклування, яка зберігається за місцем влаштування дитини, а третій примірник та завірені копії документів подаються в службу у справах дітей за місцем походження дитини.

{Абзац третій пункту 56 із змінами, внесеними згідно з Постановою КМ № 1017 від 03.11.2010}

57. Районна, районна у м. Києві та м. Севастополі держадміністрація, виконавчий орган міської, районної у місті (у разі утворення) ради, сільської, селищної ради об’єднаної територіальної громади за місцем знаходження майна забезпечує збереження майна дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, і вживає заходів до встановлення опіки над майном. Рішення про встановлення опіки над майном приймається за місцем знаходження майна за поданням служби у справах дітей.

58. Для прийняття рішення про встановлення опіки над майном дитини-сироти та дитини, позбавленої батьківського піклування, служба у справах дітей подає такі документи:

– копію рішення про влаштування дитини;

– опис майна, над яким встановлюється опіка;

– документи, які підтверджують право власності дитини на майно;

– акт обстеження житлово-побутових умов потенційного опікуна над майном та висновок про можливість виконання ним обов’язків опікуна;

– заяву опікуна, піклувальника дитини про відмову бути опікуном над майном дитини, засвідчену нотаріально або написану ним власноручно в присутності посадової особи, яка здійснює прийом документів, про що робиться позначка на заяві із зазначенням прізвища, ім’я, по батькові, підпису посадової особи та дати.

59. Особі, яка призначається опікуном над майном дитини, служба у справах дітей за місцем знаходження майна видає рішення про встановлення

опіки над майном, копію опису майна дитини, копії документів, які підтверджують право власності дитини на майно, та забезпечує передачу їм майна дитини на підставі акта приймання-передачі.

Акт приймання-передачі майна складається у двох примірниках, підписується усіма особами, які були присутні під час його складання. Один примірник акта зберігається в службі у справах дітей за місцем знаходження майна, другий передається опікуну над майном.

60. Районна, районна у мм. Києві та Севастополі держадміністрація, виконавчий орган міської, районної у місті (у разі утворення) ради, сільської, селищної ради об'єднаної територіальної громади у разі втрати дитиною статусу дитини-сироти або дитини, позбавленої батьківського піклування, досягнення дитиною повноліття, надання дитині або набуття нею повної цивільної дієздатності, відмови опікуна над майном від виконання своїх обов'язків, смерті опікуна над майном, смерті дитини приймає рішення про припинення опіки над майном.

У разі неналежного виконання своїх обов'язків опікун над майном дитини може бути звільнений від виконання обов'язків за рішенням органу, який призначив його опікуном.

У разі припинення опіки над майном або звільнення опікуна від його обов'язків служба у справах дітей за місцем знаходження майна зобов'язана протягом п'яти днів прийняти від опікуна майно дитини за актом приймання-передачі.

З метою захисту майнових прав дитини у разі, коли місце проживання (перебування) дитини-сироти та дитини, позбавленої батьківського піклування, місце її походження не є місцем знаходження її майна:

{Пункт 60 доповнено абзацом згідно з Постановою КМ № 624 від 22.10.2014}

– служба у справах дітей за місцем проживання (перебування) дитини інформує служби у справах дітей за місцем походження дитини та за місцем знаходження її майна про зміну життєвих обставин дитини протягом двох тижнів з моменту отримання повідомлення про зміну зазначених обставин;

{Пункт 60 доповнено абзацом згідно з Постановою КМ № 624 від 22.10.2014}

– служба у справах дітей за місцем знаходження майна дитини повідомляє служби у справах дітей за місцем походження дитини та за місцем її проживання (перебування) про звільнення опікуна над майном дитини від виконання своїх обов'язків, його смерть протягом двох тижнів з моменту отримання повідомлення про зміну зазначених обставин.

{Пункт 60 доповнено абзацом згідно з Постановою КМ № 624 від 22.10.2014}

61. Служба у справах дітей за місцем знаходження нерухомого майна дитини-сироти та дитини, позбавленої батьківського піклування, веде облік такого майна за формою згідно з додатком 8.

62. Якщо право користування житлом є тільки у дитини-сироти та дитини, позбавленої батьківського піклування, за клопотанням служби у справах дітей за місцем її походження або проживання за заявою опікуна, піклувальника районна, районна у м. Києві та м. Севастополі держадміністрація, виконавчий орган міської, районної у місті (у разі утворення) ради, сільської, селищної ради об'єднаної територіальної громади за місцем знаходження житла вживає заходів для передачі його у власність дитини.

{Пункт 62 із змінами, внесеними згідно з Постановою КМ № 423 від 20.04.2011}

63. У разі коли дитина-сирота та дитина, позбавлена батьківського піклування, є спадкоємцем майна, районна, районна у м. Києві та м. Севастополі держадміністрація, виконавчий орган міської, районної у місті (у разі утворення) ради, сільської, селищної ради об'єднаної територіальної громади за місцем походження дитини призначає особу, яка буде представляти інтереси дитини на час здійснення права на спадкування.

64. У разі коли в дитини-сироти, дитини, позбавленої батьківського піклування, відсутнє житло, яке належить їй на праві власності (користування), або повернення до нього неможливе, після досягнення дитиною 16-річного віку служба у справах дітей за місцем походження або проживання дитини чи за місцем обліку такої дитини як внутрішньо переміщеної особи з урахуванням її бажання подає органу опіки та піклування документи дитини, необхідні для взяття її на облік громадян, які потребують поліпшення житлових умов, і на соціальний квартирний облік.

Орган опіки та піклування за місцем походження або проживання дитини-сироти, дитини, позбавленої батьківського піклування, чи за місцем обліку такої дитини як внутрішньо переміщеної особи у разі відсутності у неї житла після закінчення (припинення) її перебування під опікою, піклуванням, у прийомній сім'ї, дитячому будинку сімейного типу, закладі охорони здоров'я, освіти, іншому закладі або іншій установі, в яких проживають діти-сироти, діти, позбавлені батьківського піклування, позачергово забезпечує її житловим приміщенням.

{Пункт 64 в редакції Постанови КМ № 616 від 22.08.2018}

65. Служба у справах дітей здійснює підготовку і забезпечує контроль за виконанням рішень районної, районної у м. Києві та м. Севастополі держадміністрації, виконавчого органу міської, районної у місті (у разі утворення) ради, сільської, селищної ради об'єднаної територіальної громади щодо захисту житлових та майнових прав дітей.

Житло, яке належить дитині-сироті та дитині, позбавленій батьківського піклування, на праві власності, може бути передане в оренду іншій особі за рішенням районної, районної у мм. Києві та Севастополі держадміністрації, виконавчого органу міської, районної у місті (у разі утворення) ради, сільської, селищної ради об'єднаної територіальної громади за місцем

знаходження її майна. Відповідне подання готує служба у справах дітей на підставі заяви опікуна (за наявності) над майном дитини.

{Пункт 65 доповнено абзацом згідно з Постановою КМ № 423 від 20.04.2011}

На підставі рішення районної, районної у м. Києві та м. Севастополі держадміністрації, виконавчого органу міської, районної у місті (у разі утворення) ради, сільської, селищної ради об'єднаної територіальної громади між опікуном над майном дитини та особою, яка орендує житлове приміщення, укладається договір оренди такого приміщення. Форма примірного договору оренди житлового приміщення затверджується Мінсоцполітики.

{Пункт 65 доповнено абзацом згідно з Постановою КМ № 423 від 20.04.2011; із змінами, внесеними згідно з Постановою КМ № 415 від 23.05.2012}

Якщо житло дитини-сироти та дитини, позбавленої батьківського піклування, яке належить їй на праві власності, перебуває на балансі житлово-будівельного кооперативу, об'єднання співвласників багатоквартирного будинку та у разі відсутності опікуна над таким майном районна, районна у мм. Києві та Севастополі держадміністрація, виконавчий орган міської, районної у місті (у разі утворення) ради, сільської, селищної ради об'єднаної територіальної громади має право укласти з останніми договір про утримання та збереження зазначеного житла.

{Пункт 65 доповнено абзацом згідно з Постановою КМ № 423 від 20.04.2011}

Питання реєстрації у зазначеному житловому приміщенні особи, яка його орендує, та осіб, які постійно проживають разом з нею, вирішується за погодженням з органами опіки та піклування.

{Пункт 65 доповнено абзацом згідно з Постановою КМ № 423 від 20.04.2011}

Служба у справах дітей за місцем знаходження житла, яке належить дитині-сироті та дитині, позбавленій батьківського піклування, на праві власності, повинна не пізніше ніж за шість місяців до дати повернення такої дитини із медичного, навчального, виховного закладу, іншого закладу або установи, в яких проживають діти-сироти та діти, позбавлені батьківського піклування, від опікуна, піклувальника, з прийомної сім'ї, дитячого будинку сімейного типу повідомити особу, яка орендує приміщення, про необхідність його звільнення та підготовку для проживання дитини.

{Пункт 65 доповнено абзацом згідно з Постановою КМ № 423 від 20.04.2011; із змінами, внесеними згідно з Постановою КМ № 624 від 22.10.2014}

66. Служба у справах дітей за місцем знаходження майна надає консультації громадянам з питань підготовки необхідних документів щодо відчуження майна дитини. Для відчуження майна дитини батьки, опікуни або піклувальники подають зазначеній службі такі документи:

– заяву кожного з батьків (опікунів, піклувальників);

– копію паспорта громадянина України, тимчасового посвідчення громадянина України, паспортного документа іноземця;

{Абзац третій пункту 66 в редакції Постанови КМ № 624 від 22.10.2014}

– копію реєстраційного номера облікової картки платника податків (у разі наявності);

{Абзац пункту 66 в редакції Постанови КМ № 624 від 22.10.2014}

– документ, що підтверджує право власності (користування) дитини на відчужуване майно;

– витяг з Державного реєстру речових прав на нерухоме майно та їх обтяжень, виданий відповідно до законодавства;

{Абзац шостий пункту 66 в редакції Постанови КМ № 624 від 22.10.2014}

– копію свідоцтва про народження дитини;

– довідку з місця проживання, про склад сім'ї та реєстрацію або витяг з домової книги;

– копію рішення про встановлення опіки над дитиною (для опікунів, піклувальників);

– копію рішення про встановлення опіки над майном дитини (для опікунів, піклувальників);

– копію свідоцтва про укладення або розірвання шлюбу між батьками дитини (у разі наявності).

У разі виїзду сім'ї на постійне місце проживання за кордон до зазначених документів додається довідка управління (відділу) у справах громадянства, імміграції та реєстрації фізичних осіб за місцем реєстрації сім'ї.

67. Дозвіл на вчинення правочинів щодо нерухомого майна, право власності на яке або право користування яким має дитина надається районною, районною у м. Києві та м. Севастополі держадміністрацією, виконавчим органом міської, районної у місті (у разі утворення) ради, сільської, селищної ради об'єднаної територіальної громади за поданням служби у справах дітей після проведення зазначеною службою перевірки документів за місцем знаходження майна протягом одного місяця з дня надходження заяви на вчинення правочинів щодо нерухомого майна дитини лише у разі гарантування збереження її права на житло і оформляється рішенням, витяг з якого видається заявникам службою у справах дітей. Для здійснення правочинів щодо нерухомого майна дитини батьки, опікуни або піклувальники подають службі у справах дітей документи, зазначені у пункті 66 цього Порядку. Служба у справах дітей розглядає протягом 10 робочих днів подані документи та з'ясовує наявність (відсутність) обставин, що можуть бути підставою для відмови у наданні дозволу на вчинення правочинів щодо нерухомого майна дитини.

У разі виїзду сім'ї, в якій виховується дитина, за межі населеного

пункту, придбання житла здійснюється з урахуванням інтересів дитини.

Районна, районна у м. Києві та м. Севастополі держадміністрація, виконавчий орган міської, районної у місті (у разі утворення) ради, сільської, селищної ради об'єднаної територіальної громади може відмовити у наданні дозволу на вчинення правочинів щодо нерухомого майна дитини з одночасним зверненням до нотаріуса для накладення заборони відчуження такого майна лише у випадках, передбачених частиною п'ятою статті 177 Сімейного кодексу України.

{Абзац третій пункту 67 в редакції Постанови КМ № 377 від 17.05.2012}

У разі усунення обставин, що обумовили накладення заборони відчуження нерухомого майна дитини, районна, районна у м. Києві та м. Севастополі держадміністрація, виконавчий орган міської, районної у місті (у разі утворення) ради, сільської, селищної ради об'єднаної територіальної громади звертається в установленому законодавством порядку до нотаріуса для зняття заборони відчуження такого майна.

{Абзац пункту 67 в редакції Постанови КМ № 377 від 17.05.2012}

Рішення районної, районної у м. Києві та м. Севастополі держадміністрації, виконавчого органу міської, районної у місті (у разі утворення) ради, сільської, селищної ради об'єднаної територіальної громади про надання дозволу на вчинення правочинів щодо нерухомого майна дитини або відмову у його наданні може бути оскаржено до суду.

{Пункт 67 в редакції Постанови КМ № 913 від 31.08.2011}

68. Якщо батьки, опікуни, піклувальники не виконують рішення районної, районної у м. Києві та м. Севастополі держадміністрації, виконавчого органу міської, районної у місті (у разі утворення) ради, сільської, селищної ради об'єднаної територіальної громади щодо збереження майна дитини, служба у справах дітей подає голові районної, районної у мм. Києві та Севастополі держадміністрації, виконавчого органу міської, районної у місті (у разі утворення) ради, сільської, селищної ради об'єднаної територіальної громади клопотання про необхідність звернення до суду з метою захисту майнових та житлових прав дитини.

Реєстрація народження дитини та розв'язання спорів між батьками щодо виховання дитини

69. Служба у справах дітей готує документи для реєстрації народження підкинутої, знайденої дитини та подання їх органам реєстрації актів цивільного стану за місцем виявлення такої дитини.

Реєстрація народження підкинутої, знайденої дитини, особу якої встановлено, проводиться за місцем проживання її батьків або одного з них, а якщо місце проживання батьків невідоме – за місцем її виявлення.

Рішення про реєстрацію народження підкинутої, знайденої дитини приймається районною, районною у м. Києві та м. Севастополі держадміністрацією, виконавчим органом міської, районної у місті (у разі

утворення) ради, сільської, селищної ради об'єднаної територіальної громади за поданням служби у справах дітей протягом 15 днів після надходження повідомлення про таку дитину. В рішенні зазначається прізвище, ім'я, по батькові, які присвоюються дитині, прізвище, ім'я, по батькові її батьків, а якщо батьки дитини невідомі – прізвище, ім'я, по батькові чоловіка і жінки, яких органи реєстрації актів цивільного стану повинні записати батьками дитини.

У разі коли дата народження дитини невідома, служба у справах дітей подає органу охорони здоров'я клопотання про встановлення її віку.

Для реєстрації народження підкинутої, знайденої дитини служба у справах дітей подає відповідну заяву органу реєстрації актів цивільного стану.

Представнику служби у справах дітей, який подав заяву та документи для реєстрації народження дитини, видається свідоцтво про народження дитини та довідка із зазначенням статті Сімейного кодексу України, на підставі якої до книги реєстрації народжень внесені відомості про батьків дитини. В подальшому ці документи зберігаються в особовій справі дитини за місцем її влаштування.

70. Реєстрація народження дитини, покинутої в пологовому будинку, іншому закладі охорони здоров'я, а також дитини, мати якої померла чи місце проживання матері встановити неможливо, проводиться органами реєстрації актів цивільного стану за місцем знаходження закладу, в якому народилась або залишена дитина, відповідно до пункту 69 цього Порядку.

Про реєстрацію народження дитини орган реєстрації актів цивільного стану письмово повідомляє службу у справах дітей.

71. Для розв'язання спору, що виник між батьками, щодо визначення імені, прізвища, по батькові дитини, один з батьків подає службі у справах дітей за місцем проживання дитини заяву, копію паспорта, довідку з місця реєстрації (проживання), копію свідоцтва про укладення або розірвання шлюбу (у разі наявності).

Служба у справах дітей з метою вивчення ситуації та підготовки висновку щодо визначення або зміни прізвища, імені та по батькові дитини проводить бесіду з матір'ю, батьком та дитиною, якщо вона досягла такого віку та рівня розвитку, що може висловити свою думку.

Рішення органу опіки та піклування про розв'язання спору між батьками щодо визначення або зміни імені, прізвища, по батькові дитини приймається районною, районною у м. Києві та м. Севастополі держадміністрацією, виконавчим органом міської, районної у місті (у разі утворення) ради, сільської, селищної ради об'єднаної територіальної громади з урахуванням висновку служби у справах дітей.

72. Для розв'язання спору між батьками щодо визначення місця проживання дитини один із батьків подає службі у справах дітей за місцем проживання (перебування) дитини заяву, копію паспорта, довідку з місця

реєстрації (проживання), копію свідоцтва про укладення або розірвання шлюбу (у разі наявності), копію свідоцтва про народження дитини, довідку з місця навчання, виховання дитини, довідку про сплату аліментів (у разі наявності).

{Абзац перший пункту 72 в редакції Постанови КМ № 800 від 03.10.2018}

Під час розв'язання спорів між батьками щодо визначення місця проживання (перебування) дитини служба у справах дітей повинна керуватися найкращими інтересами дитини з урахуванням рівних прав та обов'язків матері та батька щодо дитини.

{Абзац другий пункту 72 в редакції Постанови КМ № 800 від 03.10.2018}

Працівник служби у справах дітей за місцем проживання (перебування) дитини проводить бесіду з батьками та відвідує дитину за місцем проживання, про що складає акт обстеження умов проживання за формою згідно з додатком 9, а також звертається до соціального закладу та/або фахівця із соціальної роботи для забезпечення проведення оцінки потреб сім'ї з метою встановлення спроможності матері, батька виконувати обов'язки з виховання дитини та догляду за нею.

{Абзац третій пункту 72 в редакції Постанов КМ № 624 від 22.10.2014, № 800 від 03.10.2018}

У разі коли батьки дитини проживають у межах різних адміністративно-територіальних одиниць, той із батьків, який подав заяву про визначення місця проживання дитини з ним, звертається до служби у справах дітей за місцем свого проживання (перебування) стосовно проведення обстеження його житлово-побутових умов і складення акта обстеження умов проживання. Зазначений акт передається заявником до служби у справах дітей за місцем проживання (перебування) дитини, працівник якої проводить з ним бесіду.

{Абзац пункту 72 в редакції Постанов КМ № 624 від 22.10.2014, № 800 від 03.10.2018}

Під час розгляду питання про визначення місця проживання дитини беруться до уваги ставлення батьків до виконання батьківських обов'язків, особиста прихильність дитини до кожного з них, стан здоров'я дитини, факти вчинення домашнього насильства стосовно дитини або за її присутності та інші вагомі обставини.

{Абзац п'ятий пункту 72 в редакції Постанови КМ № 800 від 03.10.2018}

Місце проживання дитини не може бути визначене з тим із батьків, який не має самостійного доходу, зловживає спиртними напоями або вживає наркотичні засоби, своєю поведінкою може зашкодити здоров'ю та розвитку дитини.

Якщо встановлено, що жоден з батьків не може створити дитині належних умов для виховання та розвитку, служба у справах дітей подає клопотання голові районної, районної у м. Києві та м. Севастополі держадміністрації, виконавчого органу міської, районної у місті (у разі утворення) ради, сільської, селищної ради об'єднаної територіальної громади

про позбавлення таких батьків батьківських прав або відібрання дитини без позбавлення батьківських прав.

Після обстеження житлово-побутових умов, проведення бесіди з батьками та дитиною служба у справах дітей складає висновок про визначення місця проживання дитини і подає його органу опіки та піклування для прийняття відповідного рішення.

72^{-1}. Для підтвердження місця проживання дитини під час вирішення питання її тимчасового виїзду за межі України з метою, визначеною частиною п'ятою статті 157 Сімейного кодексу України (лікування, навчання, участі дитини в дитячих змаганнях, фестивалях, наукових виставках, учнівських олімпіадах та конкурсах, екологічних, технічних, мистецьких, туристичних, дослідницьких, спортивних заходах, оздоровлення та відпочинку дитини за кордоном, у тому числі у складі організованої групи дітей), той з батьків, з ким проживає дитина, подає до служби у справах дітей за місцем проживання дитини такі документи:

– заяву;

– копію паспорта заявника;

– копію паспорта дитини (у разі наявності);

– довідку про реєстрацію місця проживання заявника (у разі коли в паспорті відсутні дані про реєстрацію місця проживання);

– довідку про реєстрацію місця проживання дитини;

– копію свідоцтва про народження дитини;

– копію рішення суду про розірвання шлюбу (у разі наявності);

– підтвердження про відправлення рекомендованого листа згідно з вимогами, передбаченими абзацом першим частини п'ятої статті 157 Сімейного кодексу України (у разі наявності);

– копію документа, виданого лікарсько-консультативною комісією лікувально-профілактичного закладу, в порядку та за формою, встановленими МОЗ (подається для тимчасового виїзду за межі України дитини з інвалідністю, дитини, яка хворіє на тяжкі перинатальні ураження нервової системи, тяжкі вроджені вади розвитку, рідкісне орфанне захворювання, онкологічні, онкогематологічні захворювання, дитячий церебральний параліч, тяжкі психічні розлади, цукровий діабет I типу (інсулінозалежний), гострі або хронічні захворювання нирок IV ступеня, або на утримання дитини, яка отримала тяжкі травми, потребує трансплантації органа або паліативної допомоги).

Служба у справах дітей за результатами розгляду зазначених документів, відвідування дитини за місцем її проживання, проведення бесіди з тим із батьків, хто проживає окремо від дитини (у разі можливості її проведення), або бесіди з дитиною, яка досягла 14 років, готує висновок про підтвердження місця проживання дитини для її тимчасового виїзду за межі України за формою згідно до додатком 13 та один з таких проектів рішень/

розпоряджень районної, районної у м. Києві та м. Севастополі держадміністрації, виконавчого органу міської, районної у місті (у разі утворення) ради, сільської, селищної ради об'єднаної територіальної громади:

– про затвердження висновку служби у справах дітей про підтвердження місця проживання дитини для її тимчасового виїзду за межі України;

– про відмову у затвердженні такого висновку.

Підставами для відмови у затвердженні висновку про підтвердження місця проживання дитини для її тимчасового виїзду за межі України є:

– неподання заявником документів, передбачених цим пунктом;

– наявність рішення суду, в якому визначено місце проживання дитини з іншим із батьків або відкриття провадження у справі щодо визначення місця проживання дитини;

– встановлення під час відвідування дитини, бесіди з дитиною, яка досягла 14 років, недостовірних відомостей, поданих заявником, щодо місця її проживання.

{Пункт 72[-1] доповнено новим абзацом згідно з Постановою КМ № 585 від 01.06.2020}

Районна, районна у м. Києві та м. Севастополі держадміністрація, виконавчий орган міської, районної у місті (у разі утворення) ради, сільської, селищної ради об'єднаної територіальної громади протягом семи робочих днів з дня подання заяви приймає рішення/розпорядження про затвердження висновку служби у справах дітей про підтвердження місця проживання дитини для її тимчасового виїзду за межі України за формою згідно з додатком 14 або відмову в його затвердженні, яке оформлюється на бланку органу, який його видає.

Служба у справах дітей в день прийняття рішення/розпорядження інформує про нього:

– заявника – засобами телефонного зв'язку;

– того з батьків, хто проживає окремо від дитини (у разі коли місце його проживання відоме) – шляхом надсилання йому копії рішення/ розпорядження рекомендованим листом.

У разі коли протягом десяти робочих днів з дня прийняття рішення/ розпорядження його не оскаржено, воно набирає законної сили і його копія, завірена в установленому порядку, видається заявнику для пред'явлення під час перетинання державного кордону України.

Рішення/розпорядження діє протягом одного року з дня набрання ним законної сили.

{Порядок доповнено пунктом 72[-1] згідно з Постановою КМ № 620 від 22.08.2018}

73. У разі виникнення спору між батьками щодо участі у вихованні дитини один із батьків, що проживає окремо від дитини, подає службі у справах дітей за місцем проживання (перебування) дитини заяву, копію паспорта, довідку з місця реєстрації (проживання), копію свідоцтва про

укладення або розірвання шлюбу (в разі наявності), копію свідоцтва про народження дитини.

{Абзац перший пункту 73 в редакції Постанови КМ № 800 від 03.10.2018}

Працівник служби у справах дітей проводить бесіду з батьками, у разі можливості з іншими родичами дитини, а також звертається до соціального закладу та/або фахівця із соціальної роботи щодо забезпечення проведення оцінки потреб батьків з метою встановлення здатності матері, батька виконувати обов'язки щодо виховання дитини та догляду за нею. До уваги беруться ставлення батьків до виконання батьківських обов'язків, особиста прихильність дитини до кожного з них, стан здоров'я дитини, факти вчинення домашнього насильства стосовно дитини або за її присутності та інші вагомі обставини.

{Абзац другий пункту 73 в редакції Постанови КМ № 800 від 03.10.2018}

Після з'ясування обставин, що призвели до виникнення спору між батьками щодо участі у вихованні дитини, служба у справах дітей складає висновок.

Участь у вихованні дитини та у разі потреби порядок побачення з дитиною того з батьків, який проживає окремо від неї, встановлюються рішенням районної, районної у мм. Києві та Севастополі держадміністрації, виконавчого органу міської, районної у місті (у разі утворення) ради, сільської, селищної ради об'єднаної територіальної громади з урахуванням висновку служби у справах дітей.

74. Під час розгляду судом спорів між батьками щодо виховання дитини районна, районна у мм. Києві та Севастополі держадміністрація, виконавчий орган міської, районної у місті (у разі утворення) ради, сільської, селищної ради об'єднаної територіальної громади подає суду письмовий висновок про способи участі одного з батьків у вихованні дитини, місце та час їх спілкування, складений на підставі відомостей, одержаних службою у справах дітей в результаті проведення бесіди з батьками, дитиною, родичами, які беруть участь у її вихованні, обстеження умов проживання дитини, батьків, а також на підставі інших документів, які стосуються зазначеної справи.

Особливості провадження органами опіки та піклування діяльності, пов'язаної із захистом прав дитини, батьки якої перебувають на територіях, які розташовані в районі проведення воєнних (бойових) дій або які перебувають в тимчасовій окупації, оточенні (блокуванні)/тимчасово окупованій території

{Назва розділу в редакції Постанов КМ № 436 від 22.05.2019, № 1013 від 10.09.2022}

75. У разі виявлення дитини, батьки якої перебувають на територіях, які розташовані в районі проведення воєнних (бойових) дій або які перебувають в тимчасовій окупації, оточенні (блокуванні)/тимчасово окупованій території,

служба у справах дітей або виконавчий орган сільської, селищної ради за місцем виявлення дитини здійснюють заходи, передбачені пунктами 4-6 цього Порядку.

{Пункт 75 в редакції Постанов КМ № 436 від 22.05.2019, № 1013 від 10.09.2022}

76. Служба у справах дітей за місцем виявлення дитини, батьки якої перебувають на територіях, які розташовані в районі проведення воєнних (бойових) дій або які перебувають в тимчасовій окупації, оточенні (блокуванні)/тимчасово окупованій території, протягом семи робочих днів після її виявлення вживає заходів до встановлення особи дитини, місця її проживання, відомостей про батьків або осіб, які їх замінюють, інших родичів, місця їх проживання (перебування).

{Абзац перший пункту 76 в редакції Постанов КМ № 436 від 22.05.2019, № 1013 від 10.09.2022}

У разі неможливості повернення дитини на виховання в сім'ю служба у справах дітей забезпечує підготовку документів для надання їй статусу дитини-сироти або дитини, позбавленої батьківського піклування, відповідно до пунктів 13-25 цього Порядку.

У разі відсутності у дитини документів, що посвідчують її особу, служба у справах дітей звертається до територіального підрозділу ДМС для видачі тимчасового посвідчення, що підтверджує особу громадянина України.

При цьому служба у справах дітей за місцем виявлення дитини звертається до структурного підрозділу з питань соціального захисту населення районної, районної у м. Києві держадміністрації, виконавчого органу міської, районної у місті (у разі утворення) ради, сільської, селищної ради територіальної громади із заявою про взяття дитини на облік як внутрішньо переміщеної особи.

{Абзац четвертий пункту 76 в редакції Постанови КМ № 436 від 22.05.2019; із змінами, внесеними згідно з Постановою КМ № 1013 від 10.09.2022}

Підстава для надання дитині статусу дитини, позбавленої батьківського піклування, визначена у підпункті 11 пункту 24 цього Порядку, розповсюджується на дітей, батьки якої перебувають на територіях, які розташовані в районі проведення воєнних (бойових) дій або які перебувають в тимчасовій окупації, оточенні (блокуванні)/тимчасово окупованій території. Акт, що підтверджує зазначену підставу, підписується представниками служби у справах дітей, територіального органу ДСНС та органу Національної поліції за місцем виявлення дитини.

{Абзац п'ятий пункту 76 із змінами, внесеними згідно з Постановою КМ № 437 від 13.07.2016; в редакції Постанов КМ № 436 від 22.05.2019, № 1013 від 10.09.2022}

{Абзац шостий пукту 76 виключено на підставі Постанови КМ № 1013 від 10.09.2022}

77. Служба у справах дітей за місцем проживання (перебування) дитини-сироти або дитини, позбавленої батьківського піклування, батьки якої перебувають на територіях, які розташовані в районі проведення воєнних (бойових) дій або які перебувають в тимчасовій окупації, оточенні (блокуванні)/тимчасово окупованій території, вносить відомості про таку дитину до книги обліку дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, які прибули з інших територій, з окремою позначкою.

{Пункт 77 в редакції Постанов КМ № 436 від 22.05.2019, № 1013 від 10.09.2022}

{Порядок доповнено розділом згідно з Постановою КМ № 624 від 22.10.2014}

Особливості провадження органами опіки та піклування діяльності, пов'язаної із захистом прав дитини під час дії на території України надзвичайного або воєнного стану

{Назва розділу в редакції Постанови КМ № 580 від 10.05.2022}

78. Під час дії на території України надзвичайного або воєнного стану діти, які залишилися без батьківського піклування, у тому числі діти, розлучені із сім'єю, тимчасово влаштовуються відповідно до пункту 31 цього Порядку, до функціонуючих прийомних сімей та дитячих будинків сімейного типу на умовах тимчасового влаштування в межах передбаченої граничної чисельності дітей, які можуть бути влаштовані до таких форм виховання.

У разі відсутності технічної можливості видати наказ служби у справах дітей за місцем функціонування відповідної прийомної сім'ї або дитячого будинку сімейного типу діти влаштовуються за наказом служби у справах дітей відповідної обласної та Київської міської військової адміністрації.

У разі набуття тимчасово влаштованою дитиною статусу дитини-сироти, дитини, позбавленої батьківського піклування, така дитина влаштовується до прийомних сімей та дитячих будинків сімейного типу на загальних підставах з призначенням виплати державної соціальної допомоги.

Влаштування дітей, які залишилися без батьківського піклування, дітей-сиріт, дітей, позбавлених батьківського піклування, до прийомних сімей, дитячих будинків сімейного типу, які проживають (перебувають) на територіях активних бойових дій та тимчасово окупованих Російською Федерацією територіях, включених до переліку територій, на яких ведуться (велися) бойові дії або тимчасово окупованих Російською Федерацією, затвердженого Мінреінтеграції, для яких не визначена дата завершення бойових дій або тимчасової окупації, не проводиться.

{Пункт 78 доповнено абзацом згідно з Постановою КМ № 576 від 01.06.2023}

78^{-1}. Під час надзвичайного або воєнного стану на території України діти-сироти, діти, позбавлені батьківського піклування, які тимчасово переміщені (евакуйовані) в межах України або за межі України, а також діти, яким

надано статус дитини-сироти, дитини, позбавленої батьківського піклування, після їх тимчасового переміщення (евакуації) можуть бути влаштовані в прийомну сім'ю, дитячий будинок сімейного типу, передані під опіку, піклування родичів за наявності таких документів:

– свідоцтво про народження дитини;

– рішення про надання статусу дитини-сироти, дитини, позбавленої батьківського піклування, або витяг з обліково-статистичної картки дитини.

{Порядок доповнено пунктом 78[-1] згідно з Постановою КМ № 576 від 01.06.2023}

78[-2]. Під час надзвичайного або воєнного стану на території України діти-сироти, діти, позбавлені батьківського піклування, які тимчасово переміщені (евакуйовані) за межі України із закладів різного типу, форми власності та підпорядкування, а також діти, які набули статусу дитини-сироти або дитини, позбавленої батьківського піклування, під час перебування в евакуації за межами України можуть бути влаштовані до прийомних сімей, дитячих будинків сімейного типу, які проживають (перебувають) на території України, крім територій активних бойових дій та тимчасово окупованих Російською Федерацією територій, включених до переліку територій, на яких ведуться (велися) бойові дії або тимчасово окупованих Російською Федерацією, затвердженого Мінреінтеграції, для яких не визначена дата завершення бойових дій або тимчасової окупації.

Ознайомлення прийомних батьків, батьків-вихователів з інформацією про дітей, які перебувають за межами України та потребують влаштування в сім'ю, видача їм направлення для знайомства з дитиною здійснюються службами у справах дітей обласних, Київської міської державних (військових) адміністрацій за місцем первинного обліку дитини. Ознайомлення прийомних батьків, батьків-вихователів з інформацією про дітей може здійснюватися в режимі відеоконференції (з фіксацією за допомогою технічних засобів відеозапису).

Рішення про влаштування дитини, яка тимчасово переміщена (евакуйована) за межі України, до прийомної сім'ї, дитячого будинку сімейного типу приймається районними, районними м. Києві держадміністраціями (районними військовими адміністраціями), виконавчими органами міських рад (міськими військовими адміністраціями) за місцем функціонування (створення) прийомної сім'ї, дитячого будинку сімейного типу.

У разі коли до тимчасового переміщення (евакуації) дитини за межі України відбулося знайомство дитини з прийомними батьками, батьками-вихователями та дитина надала згоду на влаштування в сім'ю, про що було складено відповідні акти за формами, передбаченими Порядком взаємодобору сім'ї та дитини-сироти, дитини, позбавленої батьківського піклування, затвердженим наказом Мінсоцполітики від 19 вересня 2017 р. № 1485, рішення про влаштування дитини в прийомну сім'ю, дитячий будинок сімейного типу приймається з урахуванням таких актів. Якщо від часу

складення акта про надання згоди дитини на влаштування в сім'ю минуло більше шести місяців, згода дитини на влаштування в сім'ю з'ясовується повторно.

{Порядок доповнено пунктом 78[-2] згідно з Постановою КМ № 576 від 01.06.2023}

78[-3]. Під час надзвичайного або воєнного стану на території України діти-сироти, діти, позбавлені батьківського піклування, які перебувають на обліку з усиновлення, які тимчасово переміщені (евакуйовані) за межі України із закладів різного типу, форми власності та підпорядкування, а також діти, які набули статусу дитини-сироти або дитини, позбавленої батьківського піклування, під час перебування в евакуації за межами України можуть бути передані під опіку, піклування громадян України, які перебувають на обліку кандидатів в усиновлювачі та проживають (перебувають) на території України, крім територій активних бойових дій та тимчасово окупованих Російською Федерацією територій, включених до переліку територій, на яких ведуться (велися) бойові дії або тимчасово окупованих Російською Федерацією, затвердженого Мінреінтеграції, для яких не визначена дата завершення бойових дій або тимчасової окупації.

Ознайомлення кандидатів в усиновлювачі, які бажають взяти дитину під опіку, піклування з метою її подальшого усиновлення, та видача їм направлення для знайомства з дитиною здійснюються службами у справах дітей обласних, Київської міської державних (військових) адміністрацій за місцем перебування дитини на місцевому або регіональному обліку (незалежно від рівня обліку) в порядку черговості взяття їх на облік кандидатів в усиновлювачі. Ознайомлення з інформацією про дітей може здійснюватися в режимі відеоконференції (з фіксацією за допомогою технічних засобів відеозапису).

Рішення про влаштування дитини під опіку, піклування приймається районними, районними у м. Києві держадміністраціями (районними військовими адміністраціями), виконавчими органами міських рад (міськими військовими адміністраціями) або судом за місцем проживання особи, яка призначається опікуном, піклувальником з урахуванням вимог пунктів 43 і 44 цього Порядку.

Кандидат в усиновлювачі (один із подружжя) може бути призначений опікуном, піклувальником дитини строком на три місяці з подальшим продовженням дії рішення до набрання рішенням суду про усиновлення дитини законної сили. Якщо протягом зазначеного строку кандидати в усиновлювачі не подадуть до суду заяву про усиновлення дитини, вважається, що вони відмовилися від усиновлення дитини. По закінченню дії рішення про призначення опікуна, піклувальника органом опіки та піклування за місцем проживання (перебування) дитини вирішується питання про подальше влаштування дитини або про її усиновлення іншими особами.

Підготовка документів для подання до суду щодо усиновлення дитини, яка передана під опіку, піклування кандидатам в усиновлювачі, здійснюється

в першочерговому порядку. Усиновлення дитини, якій призначено опікуна, піклувальника, здійснюється в порядку, встановленому законодавством.

{Порядок доповнено пунктом 78[-3] згідно з Постановою КМ № 576 від 01.06.2023}

78[-4]. У випадках, передбачених пунктами 78[-2] і 78[-3] цього Порядку, направлення для знайомства з дитиною видається до служби у справах дітей за місцем розташування закладу, а в разі, коли така служба у справах дітей не здійснює своїх повноважень, – до служби у справах дітей за місцем проживання (перебування) прийомних батьків, батьків-вихователів або кандидатів в усиновлювачі, які виявили бажання взяти дитину під опіку чи піклування.

Знайомство з дитиною здійснюється за місцем перебування дитини за кордоном у присутності керівника закладу або уповноваженого ним працівника закладу. За бажанням осіб, у сім'ю яких влаштовується дитина, може проводитися попереднє знайомство з дитиною в режимі відеоконференції за участю служби у справах дітей, до якої видано направлення (з фіксацією за допомогою технічних засобів відеозапису).

Керівник закладу або уповноважений ним працівник закладу ознайомлює осіб, в сім'ю яких влаштовується дитина, зокрема в режимі відеоконференції (з фіксацією за допомогою технічних засобів відеозапису), з наявними документами дитини (зокрема, виданими закладами охорони здоров'я, установами держави тимчасового перебування дитини).

Якщо дитина влаштовується в прийомну сім'ю, дитячий будинок сімейного типу за взаємною згодою прийомних батьків, батьків-вихователів, про що вони письмово повідомляють службі у справах дітей, до якої видано направлення, особисте знайомство з дитиною може здійснюватися одним з них.

Представники служби у справах дітей, до якої видано направлення для знайомства з дитиною, організовують знайомство осіб з дитиною, з'ясовують, чи згодна дитина на влаштування у сім'ю, за місцем перебування дитини за межами України або в режимі відеоконференції (з фіксацією за допомогою технічних засобів відеозапису).

{Порядок доповнено пунктом 78[-4] згідно з Постановою КМ № 576 від 01.06.2023}

78[-5]. У разі влаштування дитини, яка тимчасово переміщена (евакуйована) за межі України, в прийомну сім'ю, дитячий будинок сімейного типу, під опіку, піклування дитина передається прийомним батькам, батькам-вихователям (одному з них), опікуну, піклувальнику керівником закладу або уповноваженим ним працівником закладу за особистої присутності посадової особи закордонної дипломатичної установи України або за її участі в режимі відеоконференції (з фіксацією за допомогою технічних засобів відеозапису).

За фактом передачі дитини прийомним батькам, батькам-вихователям, опікуну, піклувальнику складається акт із зазначенням реквізитів рішення

про влаштування дитини в сім'ю, дати та місця передачі дитини. Акт підписується керівником закладу чи уповноваженим ним працівником закладу, посадовою особою закордонної дипломатичної установи України (у разі її (його) особистої участі), в присутності яких здійснювалася передача дитини, а також прийомними батьками, батьками-вихователями (одним з них), опікуном, піклувальником, яким передано дитину. Акт складається у чотирьох примірниках, один з яких залишається в закордонній дипломатичній установі України держави тимчасового перебування дитини (передається до такої установи), другий – у керівника закладу чи уповноваженого ним працівника закладу, третій – передається особам, яким передана дитина, четвертий – службі у справах дітей.

У разі участі посадової особи закордонної дипломатичної установи України у передачі дитини прийомним батькам, батькам-вихователям (одному з них), опікуну, піклувальнику у режимі відеоконференції, здійснюється фіксація процесу передачі дитини за допомогою технічних засобів відеозапису, про що робиться запис в акті із зазначенням прізвища, власного імені, по батькові (за наявності) та посади посадової особи закордонної дипломатичної установи України.

Посадова особа закордонної дипломатичної установи України перевіряє документи, що засвідчують особу прийомних батьків, батьків-вихователів, опікунів, піклувальників, а також наявність документів про влаштування дитини в таку сім'ю.

Після прийняття рішення про влаштування дитини в сім'ю дитина також може бути повернута в Україну у супроводі представника закладу, органу опіки та піклування або уповноваженої ними особи та передана прийомним батькам, батькам-вихователям, опікуну, піклувальнику в Україні.

У разі потреби обласні, Київська міська державні (військові адміністрації), районні, районні у м. Києві держадміністрації (районні військові адміністрації), виконавчі органи міської, районної у місті (у разі утворення) ради (міські військові адміністрації), закордонні дипломатичні установи України надають сприяння прийомним батькам, батькам-вихователям, опікунам, піклувальникам у вирішенні в компетентних органах держави тимчасового перебування дитини питань, пов'язаних з її поверненням в Україну, з урахуванням конкретної ситуації та відповідно до власних повноважень.

{Порядок доповнено пунктом 78[-5] згідно з Постановою КМ № 576 від 01.06.2023}

78[-6]. У разі введення на території України надзвичайного або воєнного стану опіка, піклування над дитиною-сиротою, дитиною, позбавленою батьківського піклування, встановлюється рішенням районної, районної у м. Києві держадміністрації (військової адміністрації), виконавчого органу міської, районної у місті (у разі утворення) ради (міської військової адміністрації), сільської, селищної ради внаслідок припинення функціонування прийомної сім'ї, дитячого будинку сімейного типу з причин відсутності

зв’язку з батьками-вихователями, прийомними батьками протягом семи календарних днів або їх відмови надати службі у справах дітей інформацію про прийомних дітей, вихованців у порядку, встановленому пунктом 4 Положення про дитячий будинок сімейного типу, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 26 квітня 2002 р. № 564 (Офіційний вісник України, 2002 р., № 18, ст. 925), та пунктом 6 Положення про прийомну сім’ю, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 26 квітня 2002 р. № 565 (Офіційний вісник України, 2002 р., № 18, ст. 926).

Рішення про встановлення опіки, піклування приймається органом, що прийняв рішення про припинення функціонування прийомної сім’ї, дитячого будинку сімейного типу, не пізніше однієї доби з дати його прийняття, копія якого надсилається до служби у справах дітей за місцем первинного обліку дитини та за місцем проживання опікуна, піклувальника. Таке рішення також може бути прийняте за місцем первинного обліку дитини або за місцем проживання опікуна, піклувальника.

Рішення повинне містити інформацію про:

– встановлення опіки, піклування над дітьми-сиротами та дітьми, позбавленими батьківського піклування;

– уповноваження новопризначеного опікуна, піклувальника забрати дітей з тимчасово окупованої Російською Федерацією території України;

– призначення допомоги на дітей під опікою, піклуванням.

{Порядок доповнено пунктом 78-6 згідно з Постановою КМ № 1310 від 15.12.2023}

79. Під час дії на території України надзвичайного або воєнного стану особа, яка перебуває у сімейних, родинних відносинах (особа, що стала хрещеним батьком/матір’ю дитини до моменту набуття нею статусу) з дитиною-сиротою або дитиною, позбавленою батьківського піклування, виявила бажання взяти її під опіку, піклування подає службі у справах дітей за місцем свого проживання або за місцем виявлення дитини такі документи:

{Абзац перший пункту 79 із змінами, внесеними згідно з Постановою КМ № 331 від 22.03.2024}

– заяву;

– копію паспорта громадянина України;

– документи, що підтверджують сімейні, родинні зв’язки особи з дитиною;

– довідку від нарколога та психіатра про відсутність перебування на обліку;

– довідку про наявність чи відсутність судимості, видану територіальним центром з надання сервісних послуг МВС за місцем проживання заявника або через Портал «Дія». У разі неможливості її отримання, кандидат в опікуни, піклувальники подає заяву про відсутність притягнення його до кримінальної відповідальності відповідно до статей Кримінального кодексу

України, зазначених у пункті 10 частини першої статті 212 Сімейного кодексу України. Відповідальність за достовірність наданої службі у справах дітей інформації щодо відсутності судимості покладається на опікунів чи піклувальників.

Після припинення надзвичайного або воєнного стану довідка про наявність чи відсутність судимості опікуна, піклувальника надається службі у справах дітей протягом місяця.

У разі виявлення факту подання недостовірної інформації опіку, піклування може бути скасовано протягом місяця.

79^{-1}. Під час надзвичайного або воєнного стану на території України рішення про взяття дитини на первинний облік приймається службами у справах дітей районних, районних у м. Києві держадміністрацій (районних військових адміністрацій), виконавчих органів сільських, селищних, міських рад (військових адміністрацій населених пунктів) за місцем походження або виявлення дитини.

Під час надзвичайного або воєнного стану на території України рішення про надання статусу дитини-сироти або дитини, позбавленої батьківського піклування, приймається районними, районними у м. Києві держадміністраціями (районними військовими адміністраціями), виконавчими органами сільських, селищних, міських рад (військовими адміністраціями населених пунктів) за місцем походження або виявлення дитини.

Якщо служби у справах дітей районних, районних у м. Києві держадміністрацій (районних військових адміністрацій), виконавчих органів сільських, селищних, міських рад (військових адміністрацій населених пунктів) за місцем походження чи виявлення дитини не здійснюють своїх повноважень, рішення про взяття дитини на первинний облік, надання статусу дитини-сироти або дитини, позбавленої батьківського піклування, приймається:

– за місцем проживання (перебування) чи тимчасового влаштування дитини;

– за місцем тимчасового переміщення (евакуації) дитини – щодо дитини, яка тимчасово переміщена (евакуйована) до іншої адміністративно-територіальної одиниці України;

– за останнім відомим місцем проживання (перебування) дитини на території України до евакуації – щодо дитини, яка тимчасово переміщена (евакуйована) за межі України.

Якщо територію, на якій дитина повинна бути взята на первинний облік і отримати статус дитини-сироти, дитини, позбавленої батьківського піклування, визначити неможливо, Державна служба у справах дітей визначає адміністративно-територіальну одиницю, на території якої будуть прийняті відповідні рішення.

У разі коли свідоцтво про смерть або загибель батьків відсутнє або смерть чи загибель батьків не зареєстрована відповідними уповноваженими

органами, дитині встановлюється статус дитини, позбавленої батьківського піклування, до моменту документального підтвердження смерті або загибелі батьків.

Після припинення або скасування надзвичайного або воєнного стану статус дитини повинен бути підтвердженим або спростованим за процедурами та на підставі документів, передбачених законодавством.

{Порядок доповнено пунктом 79[-1] згідно з Постановою КМ № 447 від 15.04.2022; в редакції Постанови КМ № 576 від 01.06.2023}

79[-2]. Під час дії на території України надзвичайного або воєнного стану статус дитини, позбавленої батьківського піклування надається, зокрема, дітям, батьки яких не виконують своїх обов'язків з виховання та утримання дитини з причин, які неможливо з'ясувати у зв'язку з перебуванням батьків на території, де ведуться або велися активні бойові дії, чи на окупованій території, що підтверджується актом, складеним службою у справах дітей за формою згідно з додатком 11.

Після припинення або скасування надзвичайного або воєнного стану статус дитини повинен бути підтвердженим чи спростованим на підставі документів, передбачених законодавством.

{Порядок доповнено пунктом 79[-2] згідно з Постановою КМ № 447 від 15.04.2022}

79[-3]. У разі наявності інформації про підстави для надання дитині статусу дитини-сироти або дитини, позбавленої батьківського піклування, щодо дитини, яка перебуває на тимчасово окупованій території або за межами України, надання такій дитині відповідного статусу та встановлення над нею опіки або піклування особою, яка перебуває у сімейних, родинних відносинах (особою, що стала хрещеним батьком/матір'ю дитини до моменту набуття нею статусу) може здійснюватися відповідно до пунктів 79 і 79[-2] цього Порядку за місцем проживання (перебування) опікуна, піклувальника.

{Абзац перший пункту 79[-3] із змінами, внесеними згідно з Постановою КМ № 331 від 22.03.2024}

Під час прийняття рішення про встановлення опіки, піклування за місцем проживання (перебування) опікуна, піклувальника щодо дитини, зазначеної в абзаці першому цього пункту згода дитини не вимагається.

{Порядок доповнено пунктом 79[-3] згідно з Постановою КМ № 447 від 15.04.2022}

79[-4]. У разі коли законні представники дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, не виконують своїх обов'язків з виховання та утримання дитини з причини перебування законних представників на територіях, які розташовані в районі проведення воєнних (бойових) дій або які перебувають в тимчасовій окупації, оточенні (блокуванні)/тимчасово окупованій території; перебувають у розшуку як зниклі безвісти або визнані такими, що зникли безвісти за особливих обставин; є військовополоненими (перебувають у полоні держави-агресора); позбавлені особистої свободи

(затримані, взяті у заручники) органами влади держави-агресора (окупаційних адміністрацій та збройних формувань), такі діти за рішенням органу опіки і піклування за місцем перебування (евакуації) або виявлення такої дитини можуть бути влаштовані в іншу прийомну сім'ю, дитячий будинок сімейного типу, під опіку, піклування до відновлення можливості такими законними представниками виконувати свої обов'язки.

У такому випадку батькам-вихователям і прийомним батькам призначається виплата державної соціальної допомоги на дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, та грошового забезпечення за надання соціальних послуг у дитячих будинках сімейного типу та прийомних сім'ях, здійснення видатків на сплату за них єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування, допомога на дітей під опікою, піклуванням з одночасним припиненням такої виплати у попередній формі влаштування.

{Порядок доповнено пунктом 79-4 згідно з Постановою КМ № 1013 від 10.09.2022}

79-5. У разі введення на території України надзвичайного або воєнного стану заява (повідомлення) про зникнення (розшук) дитини-сироти або дитини, позбавленої батьківського піклування, яка примусово переміщена на територію держави-агресора, або дитини-сироти та дитини, позбавленої батьківського піклування, яка залишилася (перебуває) на тимчасово окупованій Російською Федерацією території України і з якою не встановлено зв'язок або встановити місце перебування якої неможливо, подається керівником районної, районної у м. Києві держадміністрації (військової адміністрації), виконавчого органу сільських, селищних, міських рад (військової адміністрації населених пунктів) за місцем походження або за місцем проживання (перебування) дитини до переміщення на територію держави-агресора або тимчасово окуповану Російською Федерацією територію України органу (підрозділу) Національної поліції в усній чи письмовій формі з використанням засобів поштового зв'язку або в електронній формі за допомогою засобів інформаційних, електронних комунікаційних, інформаційно-комунікаційних систем.

Інформація про розгляд заяви (повідомлення), зокрема щодо оголошення у розшук, встановлення місця проживання (перебування) дитини-сироти та дитини, позбавленої батьківського піклування, яка примусово переміщена на територію держави-агресора, або дитини-сироти та дитини, позбавленої батьківського піклування, яка залишилася (перебуває) на тимчасово окупованій Російською Федерацією території України і з якою не встановлено зв'язок або встановити місце перебування якої неможливо, вноситься службою у справах дітей в обліково-статистичну картку дитини в єдиному банку даних Єдиної інформаційно-аналітичної системи «Діти» в порядку, визначеному Мінсоцполітики, протягом одного робочого дня після отримання інформації органу (підрозділу) Національної поліції.

Державна служба у справах дітей на підставі даних, що містяться

в єдиному банку даних Єдиної інформаційно-аналітичної системи «Діти», звертається до органів (підрозділів) Національної поліції з метою щоквартального оновлення інформації про розшук дитини-сироти та дитини, позбавленої батьківського піклування, яка примусово переміщена на територію держави-агресора, або дитини-сироти та дитини, позбавленої батьківського піклування, яка залишилася (перебуває) на тимчасово окупованій Російською Федерацією території України і з якою не встановлено зв'язок або встановити конкретне місце перебування якої неможливо.

{Порядок доповнено пунктом 79[-5] згідно з Постановою КМ № 1310 від 15.12.2023}

80. Під час дії на території України надзвичайного або воєнного стану проходження особами, які перебувають у сімейних, родинних відносинах, (особою, що стала хрещеним батьком/матір'ю дитини до моменту набуття нею статусу) в сім'ї яких влаштовуються діти-сироти та діти, позбавлені батьківського піклування, під опіку, піклування, курсу навчання з виховання таких дітей у центрі соціальних служб не вимагається.

{Пункт 80 в редакції Постанови КМ № 447 від 15.04.2022; із змінами, внесеними згідно з Постановою КМ № 331 від 22.03.2024}

80[-1]. У разі введення на території України надзвичайного або воєнного стану опікуном, піклувальником дитини-сироти, дитини, позбавленої батьківського піклування, яка залишилася (перебуває) на тимчасово окупованій Російською Федерацією території України, внесеній до розділу II переліку територій, на яких ведуться (велися) бойові дії або тимчасово окупованих Російською Федерацією, затвердженого наказом Мінреінтеграції від 22 грудня 2022 р. № 309, може бути призначена повнолітня особа, яка виявила бажання взяти під опіку, піклування дитину-сироту, дитину, позбавлену батьківського піклування, внаслідок припинення функціонування прийомної сім'ї, дитячого будинку сімейного типу з причин відсутності зв'язку з батьками-вихователями, прийомними батьками протягом семи календарних днів або їх відмови надати службі у справах дітей інформацію про прийомних дітей, вихованців у порядку, встановленому пунктом 78[-6] цього Порядку, та в разі подання нею до служби у справах дітей за місцем свого проживання або за місцем прийняття рішення про припинення функціонування прийомної сім'ї, дитячого будинку сімейного типу або за адресою проживання батьків-вихователів, прийомних батьків, зазначеною у договорі, за умови подання таких документів:

– заяви;

– копії паспорта громадянина України;

– довідки від нарколога та психіатра про відсутність перебування на обліку;

– довідки про наявність чи відсутність судимості, виданої територіальним центром з надання сервісних послуг МВС за місцем проживання заявника або через портал «Дія».

У такому випадку проходження курсу навчання з виховання дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, не вимагається.

У разі виявлення факту подання недостовірної інформації опіку, піклування може бути припинено протягом одного місяця.

{Порядок доповнено пунктом 80[-1] згідно з Постановою КМ № 1310 від 15.12.2023}

81. Під час дії на території України надзвичайного або воєнного стану діти, які перебувають у складних життєвих обставинах, діти, які залишилися без піклування батьків, діти-сироти та діти, позбавлені батьківського піклування, які проживають або зараховані до закладів різних типів, форм власності та підпорядкування на цілодобове перебування, можуть тимчасово влаштовуватись до інших закладів, в яких передбачено цілодобове перебування дітей, у населених пунктах, в яких можливо забезпечити безпеку дітей з урахуванням їх віку та стану здоров'я.

На період тимчасового влаштування діти вважаються вихованцями закладів різних типів, форм власності та підпорядкування, до яких вони влаштовані відповідно до законодавства до введення надзвичайного або воєнного стану.

81[-1]. Районні, районні у м. Києві держадміністрації, районні військові адміністрації, виконавчі органи сільських, селищних, міських рад, а у разі відсутності у них можливості здійснювати свої повноваження на територіях, на яких ведуться (велися) бойові дії або тимчасово окупованих Російською Федерацією, – обласні, Київська міська державні (військові) адміністрації або Державна служба у справах дітей можуть прийняти рішення про повернення за місцем постійного проживання (перебування) дитини, яка після запровадження воєнного стану була тимчасово переміщена (евакуйована) за межі України разом із опікуном, піклувальником, прийомними батьками, батьками-вихователями (одним із них), патронатним вихователем у разі:

– прийняття адміністративними або судовими органами держави тимчасового перебування дітей рішень або наявності інших обставин, що призводять до неможливості здійснення опікуном, піклувальником, прийомними батьками, батьками-вихователями, патронатним вихователем функцій щодо виховання дитини та захисту її прав;

– звернення дитини з проханням про повернення.

Організація повернення дитини у випадку, передбаченому абзацом другим цього пункту, здійснюється в порядку, передбаченому постановою Кабінету Міністрів України від 7 липня 2022 р. № 794 «Деякі питання повернення дітей, які тимчасово переміщені (евакуйовані) за межі України з метою отримання тимчасового захисту під час воєнного стану в Україні» (Офіційний вісник України, 2022 р., № 58, ст. 3464).

Районні, районні у м. Києві держадміністрації, районні військові адміністрації, виконавчі органи сільських, селищних, міських рад, а у разі відсутності у них можливості здійснювати свої повноваження на територіях,

на яких ведуться (велися) бойові дії або тимчасово окупованих Російською Федерацією, – обласні, Київська міська державні (військові) адміністрації або Державна служба у справах дітей, до яких надходять звернення (в усній та/або письмовій формі, зокрема із застосуванням засобів електронної комунікації) від дітей про бажання повернутися на територію України, вживають заходів до:

– вивчення причин та обґрунтованості бажання дитини повернутися в Україну (зокрема, із застосуванням технічних засобів електронної комунікації);

– визначення місця влаштування дитини після повернення та організації її повернення;

– призначення особи, уповноваженої здійснити супровід дитини з місця тимчасового переміщення (евакуації) до місця подальшого влаштування;

– інформування протягом трьох робочих днів служби у справах дітей обласної, Київської міської державної (військової) адміністрації за місцем походження дитини для внесення інформації про повернення дитини до єдиного банку даних.

{Порядок доповнено пунктом 81[-1] згідно з Постановою КМ № 546 від 01.06.2023}

82. Питання влаштування дітей відповідно до абзацу другого пункту 78 та пункту 79 цього Порядку не виноситься на розгляд Комісії з питань захисту прав дитини.

83. Під час дії на території України надзвичайного або воєнного стану забезпечується ведення (згідно з додатком 15) обліку дітей, які тимчасово переміщені (евакуйовані) на території України, де не ведуться бойові дії, або за межі України, таких категорій:

1) діти-сироти, діти, позбавлені батьківського піклування, особи з числа дітей-сиріт, дітей, позбавлених батьківського піклування, які виховуються в прийомних сім'ях, дитячих будинках сімейного типу;

2) діти-сироти, діти, позбавлені батьківського піклування, які виховуються в сім'ях опікунів, піклувальників;

3) діти, які влаштовані в сім'ї патронатних вихователів;

4) діти-сироти, діти, позбавлені батьківського піклування, в тому числі діти з інвалідністю, та проживають або зараховані до закладів різних типів, форм власності та підпорядкування на цілодобове перебування, які переміщені (евакуйовані) у складі закладу (групи дітей із закладу);

5) діти, які не належать до категорії дітей-сиріт, дітей, позбавлених батьківського піклування, у тому числі діти з інвалідністю, зараховані до закладів різних типів, форм власності та підпорядкування на цілодобове перебування, які переміщені (евакуйовані) у складі закладу (групи дітей із закладу);

6) діти, які під час дії на території України надзвичайного або воєнного стану залишилися без батьківського піклування;

7) інші діти у разі встановлення Державною службою у справах дітей

потреби в їх обліку під час дії на території України надзвичайного або воєнного стану.

Облік дітей, зазначених у підпунктах 1-5 цього пункту, ведеться службами у справах дітей обласних, Київської міської військових адміністрацій за місцем походження, проживання (перебування) дітей до тимчасового переміщення (евакуації), місця розташування закладу, в якому вони проживали або були зараховані на цілодобове перебування. У разі відсутності в таких служб у справах дітей можливості забезпечити облік дитини у зв'язку з бойовими діями взяття (зняття) дитини на облік здійснює служба у справах дітей за місцем тимчасового переміщення (евакуації) дитини з приміткою «дитина з іншого регіону».

Облік дітей, зазначених у підпункті 6 цього пункту, здійснюється службами у справах дітей обласних, Київської міської військових адміністрацій за місцем виявлення таких дітей.

Облік дітей, зазначених у підпункті 7 цього пункту, ведеться Державною службою у справах дітей.

Збір інформації про дітей, зазначених у підпунктах 1-3, 6 цього пункту, здійснюють служби у справах дітей районних, районних у м. Києві держадміністрацій, виконавчих органів сільських, селищних, міських, районних у містах (у разі їх утворення) рад за місцем походження, проживання (перебування) дітей до тимчасового переміщення (евакуації).

Збір інформації про дітей, зазначених у підпунктах 4 і 5 цього пункту, здійснюють служби у справах дітей, структурні підрозділи з питань соціального захисту населення, охорони здоров'я, освіти і науки обласних, Київської міської військових адміністрацій за місцем постійного розташування закладу (залежно від підпорядкування (сфери управління) закладу) у взаємодії з відповідними структурними підрозділами районних військових адміністрацій, виконавчими органами сільських, селищних, міських рад (військовими адміністраціями населених пунктів).

Збір інформації про дітей, зазначених у підпункті 7 цього пункту, здійснюється Державною службою у справах дітей.

Інформація про дітей, зазначених у підпунктах 1-6 цього пункту, подається до служб у справах дітей обласних, Київської міської військових адміністрацій невідкладно.

Служби у справах дітей обласних, Київської міської військових адміністрацій із залученням за згодою Мінсоцполітики служб у справах дітей районних, районних у м. Києві держадміністрацій, виконавчих органів сільських, селищних, міських, районних у містах (у разі їх утворення) рад відповідної області, м. Києва, Державна служба у справах дітей протягом п'яти робочих днів після взяття (зняття) дитини на облік дітей, які тимчасово переміщені (евакуйовані) на території України, де не ведуться бойові дії, або за межі України, вносять інформацію про таку дитину до єдиного банку даних.

У разі відсутності технічної можливості відповідних служб у справах

дітей внаслідок бойових дій вносити інформацію про дітей, взятих (знятих) на облік (з обліку) дітей, які тимчасово переміщені (евакуйовані) на території України, де не ведуться бойові дії, або за межі України, до єдиного банку даних такі служби забезпечують передачу (зокрема, засобами електронного та телефонного зв'язку) інформації з книг обліку, що ведуться згідно з додатком 15, до служб обласних, Київської міської військових адміністрацій, визначених Мінсоцполітики, для внесення інформації про таких дітей до єдиного банку даних на період воєнного стану.

Інформація про зміну місця тимчасового переміщення (евакуації) дитини, зміну супроводжуючих осіб, переміщених (евакуйованих) дітей із закладів, які після повернення в Україну групи, у складі якої вони були переміщені (евакуйовані) за межі України, тимчасово залишилися перебувати за межами України, із зазначенням осіб (організацій), які забезпечують догляд, виховання та утримання дітей, причин залишення та очікуваного строку їх повернення в Україну вноситься до єдиного банку даних протягом п'яти робочих днів після надходження відповідної інформації.

{Порядок доповнено пунктом 83 згідно з Постановою КМ № 580 від 10.05.2022; в редакції Постанови КМ № 546 від 01.06.2023}

83[-1]. У разі проведення обов'язкової евакуації у разі загрози виникнення або виникнення надзвичайної ситуації, під час дії на території України або в окремих її місцевостях надзвичайного або воєнного стану Державна служба у справах дітей на підставі інформації місцевих держадміністрацій, органів місцевого самоврядування про наявність у безпечних районах прийомних сімей, дитячих будинків сімейного типу, сімей патронатних вихователів, закладів, в яких передбачається цілодобове перебування дітей, визначає прийомні сім'ї, дитячі будинки сімейного типу, сім'ї патронатних вихователів, заклади, до яких буде евакуйовано дітей-сиріт, дітей, позбавлених батьківського піклування, дітей, залишених без батьківського піклування, з урахуванням їх віку та стану здоров'я.

{Порядок доповнено пунктом 83[-1] згідно з Постановою КМ № 940 від 23.08.2022}

84. Під час надзвичайного або воєнного стану на території України Мінсоцполітики як володілець Єдиної інформаційно-аналітичної системи «Діти» (далі – система «Діти»), в якій ведеться єдиний банк даних, визначає:

– порядок ведення єдиного банку даних в системі «Діти»;

– користувачів єдиного банку даних в системі «Діти» з правами доступу до його інформаційних ресурсів.

Користувачі, які отримали від Мінсоцполітики право доступу до інформації, що міститься в єдиному банку даних в системі «Діти», зобов'язані:

– вносити відомості до єдиного банку даних в системі «Діти»;

– збирати, зберігати, використовувати та поширювати інформацію лише в інтересах національної безпеки, економічного добробуту та захисту прав людини відповідно до вимог, установлених нормативно-правовими актами у сфері захисту інформації та персональних даних, у порядку,

визначеному Мінсоцполітики;

– забезпечувати достовірність інформації, до збирання, зберігання, використання та поширення якої вони мають доступ;

– забезпечити ефективний захист інформації від несанкціонованого доступу, внесення до неї змін або розголошення.

Керівники служб у справах дітей несуть персональну відповідальність за достовірність інформації, її збирання, внесення, зберігання, використання та поширення з моменту отримання права доступу до системи «Діти».

Державна служба у справах дітей, крім повноважень, визначених для користувачів єдиного банку даних у системі «Діти», забезпечує:

– контроль за користувачами єдиного банку даних у системі «Діти» регіонального та місцевого рівня під час збору, зберігання, використання та поширення інформації, що міститься в єдиному банку даних;

– проведення постійного моніторингу повноти та достовірності інформації, своєчасності наповнення єдиного банку даних;

– звернення до органів державної влади чи органів місцевого самоврядування, які створили відповідну службу у справах дітей, з вимогою про притягнення до відповідальності осіб, які допустили порушення порядку ведення єдиного банку даних в системі «Діти».

Якщо служба у справах дітей районної, районної у м. Києві держадміністрації (районної військової адміністрації), виконавчого органу сільської, селищної, міської ради (військової адміністрації населеного пункту) не підключена до єдиного банку даних в системі «Діти» (відключена від такого банку), внесення до єдиного банку даних в системі «Діти» інформації, передбаченої цим Порядком, здійснюється відповідно до Порядку ведення банку даних про дітей-сиріт, дітей, позбавлених батьківського піклування, і сім'ї потенційних усиновлювачів, опікунів, піклувальників, прийомних батьків, батьків-вихователів, затвердженого наказом Мінсоцполітики від 28 грудня 2015 р. № 1256, - в редакції наказу Мінсоцполітики від 19 серпня 2022 р. № 222.

{Порядок доповнено пунктом 84 згідно з Постановою КМ № 580 від 10.05.2022; в редакції Постанови КМ № 576 від 01.06.2023}

85. Під час надзвичайного або воєнного стану на території України Державна служба у справах дітей на підставі інформації обласних, Київської міської державних (військових) адміністрацій та з урахуванням переліку територій, на яких ведуться (велися) бойові дії або тимчасово окупованих Російською Федерацією, затвердженого Мінреінтеграції, забезпечує формування та ведення переліку служб у справах дітей обласних, Київської міської, районних, районних у м. Києві держадміністрацій (районних військових адміністрацій), виконавчих органів сільських, селищних, міських, районних у містах (у разі утворення) рад (військових адміністрацій населених пунктів), які під час надзвичайного або воєнного стану не здійснюють своїх повноважень, а також служб у справах дітей, які не підключені до єдиного банку даних (відключені від такого банку).

ТИПОВЕ ПОЛОЖЕННЯ
про комісію з питань захисту прав дитини

1. Комісія з питань захисту прав дитини (далі – комісія) є органом, що утворюється головою районної, районної у м. Києві та м. Севастополі держадміністрації, виконавчого органу міської, районної у місті (у разі утворення) ради, сільської, селищної ради об'єднаної територіальної громади.

2. Комісія у своїй діяльності керується Конституцією і законами України, а також указами Президента України та постановами Верховної Ради України, прийнятими відповідно до Конституції і законів України, актами Кабінету Міністрів України та цим Положенням.

3. Основним завданням комісії є сприяння забезпеченню реалізації прав дитини на життя, охорону здоров'я, освіту, соціальний захист, сімейне виховання та всебічний розвиток.

4. Комісія відповідно до покладених на неї завдань:

1) затверджує індивідуальний план соціального захисту дитини, яка перебуває у складних життєвих обставинах, дитини-сироти та дитини, позбавленої батьківського піклування, який складається за формою, затвердженою Мінсоцполітики, членами міждисциплінарної команди із числа органів державної влади та органів місцевого самоврядування, зокрема служби у справах дітей, структурних підрозділів районних, районних у м. Києві та м. Севастополі держадміністрацій, виконавчих органів міських, районних у містах (у разі утворення) рад, сільських, селищних рад об'єднаних територіальних громад з питань освіти, охорони здоров'я, соціального захисту населення, уповноважених підрозділів органів Національної поліції, закладів освіти, охорони здоров'я, соціального захисту населення (далі – уповноважені суб'єкти), контролює виконання уповноваженими суб'єктами заходів цього плану відповідно до їх компетенції, забезпечує його перегляд та коригування;

{Підпункт 1 пункту 4 в редакції Постанови КМ № 585 від 01.06.2020}

2) розглядає питання щодо:

– подання службою у справах дітей заяви та документів для реєстрації народження дитини, батьки якої невідомі;

– доцільності надання дозволу органом опіки та піклування бабі, діду, іншим родичам дитини забрати її з пологового будинку або іншого закладу охорони здоров'я, якщо цього не зробили батьки дитини;

– доцільності підготовки та подання до суду позову чи висновку органу опіки та піклування про позбавлення, поновлення батьківських прав, відібрання дитини у батьків без позбавлення батьківських прав;

– вирішення спорів між батьками щодо визначення або зміни прізвища та імені дитини;

– вирішення спорів між батьками щодо визначення місця проживання дитини;

– вирішення спорів щодо участі одного з батьків у вихованні дитини та визначення способів такої участі;

– підтвердження місця проживання дитини для її тимчасового виїзду за межі України;

– доцільності побачення з дитиною матері, батька, які позбавлені батьківських прав;

– визначення форми влаштування дитини-сироти та дитини, позбавленої батьківського піклування;

– доцільності встановлення, припинення опіки, піклування;

– стану утримання і виховання дітей у сім'ях опікунів, піклувальників, прийомних сім'ях, дитячих будинках сімейного типу та виконання покладених на них обов'язків;

– стану збереження майна, право власності на яке або право користування яким мають діти-сироти та діти, позбавлені батьківського піклування;

– розгляду звернень дітей щодо неналежного виконання батьками, опікунами, піклувальниками обов'язків з виховання або щодо зловживання ними своїми правами;

– доцільності продовження строку перебування дитини-сироти або дитини, позбавленої батьківського піклування, у закладі охорони здоров'я, освіти, іншому закладі або установі, в яких проживають діти-сироти та діти, позбавлені батьківського піклування;

– надання статусу дитини, яка постраждала внаслідок воєнних дій та збройних конфліктів;

– забезпечення реалізації прав дитини на життя, охорону здоров'я, освіту, соціальний захист, сімейне виховання та всебічний розвиток;

3) розглядає підготовлені уповноваженими суб'єктами матеріали про стан сім'ї, яка перебуває у складних життєвих обставинах, у тому числі сім'ї, в якій батьки не виконують батьківських обов'язків (існує ризик відібрання дитини чи дитину вже відібрано у батьків без позбавлення їх батьківських прав), сім'ї, дитина з якої влаштовується до закладу інституційного догляду та виховання дітей на цілодобове перебування за заявою батьків, сім'ї, в якій вчинено домашнє насильство стосовно дітей та за участю дітей, і за результатами розгляду цих матеріалів подає уповноваженим суб'єктам рекомендації щодо доцільності:

– обов'язкового надання соціальних послуг особам, які не виконують батьківських обов'язків, вчинили домашнє насильство чи жорстоке поводження з дитиною;

– направлення (в разі потреби) батьків, які неналежно виконують батьківські обов’язки, для проходження індивідуальних корекційних програм до уповноважених суб’єктів, які відповідно до компетенції розробляють і виконують такі програми;

{Підпункт 3 пункту 4 в редакції Постанови КМ № 585 від 01.06.2020}

4) розглядає питання щодо забезпечення прав і найкращих інтересів дітей, влаштованих/зарахованих на цілодобове перебування до закладів різних типів, форм власності та підпорядкування, і соціальної підтримки їх сімей відповідно до визначених потреб із забезпеченням:

– врахування думки дитини, якщо вона досягла такого віку та рівня розвитку, що може її висловити, та підстав для її влаштування/зарахування на цілодобове перебування до зазначеного закладу, умов проживання сім’ї дитини;

– розроблення та здійснення заходів щодо забезпечення надання дітям, влаштованим/зарахованим на цілодобове перебування до зазначених закладів, та їх сім’ям необхідних освітніх, медичних, соціальних, реабілітаційних послуг;

– розроблення та схвалення рекомендацій сім’ям дітей, влаштованих/ зарахованих на цілодобове перебування до зазначених закладів, щодо подолання причин виникнення потреби в такому влаштуванні/зарахуванні;

{Підпункт 4 пункту 4 із змінами, внесеними згідно з Постановами КМ № 586 від 01.06.2020, № 853 від 02.09.2020 – застосовується з 1 вересня 2020 року; в редакції Постанови КМ № 843 від 04.08.2021}

5) розглядає питання щодо обґрунтованості наявності поважних причин, у зв’язку з якими опікун чи піклувальник несвоєчасно подали заяву для продовження виплати допомоги на дітей, над якими встановлено опіку чи піклування (поважними причинами є перебування на лікуванні, причини, через які фізично неможливо своєчасно подати заяву, або наявність об’єктивних обставин, коли опікун чи піклувальник не могли звернутися із заявою, та інші причини, визначені комісією), а також приймає рішення про доцільність виплати допомоги за минулий період.

{Пункт 4 доповнено підпунктом 5 згідно з Постановою КМ № 765 від 21.08.2019}

{Абзац другий підпункту 5 пункту 4 виключено на підставі Постанови КМ № 843 від 04.08.2021}

5. Комісія має право:

– одержувати в установленому законодавством порядку необхідну для її діяльності інформацію від органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування, підприємств, установ та організацій;

– подавати пропозиції щодо вжиття заходів до посадових осіб у разі недотримання ними вимог законодавства про захист прав дітей, у тому числі

дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування;

– утворювати робочі групи, залучати до їх роботи уповноважених суб'єктів, громадські об'єднання (за згодою) для підготовки пропозицій з питань, які розглядає комісія;

– залучати до розв'язання актуальних проблем дітей благодійні організації, громадські об'єднання, суб'єктів підприємницької діяльності (за згодою).

6. Комісію очолює голова районної, районної у м. Києві та м. Севастополі держадміністрації, виконавчого органу міської, районної у місті (в разі утворення) ради, сільської, селищної ради об'єднаної територіальної громади.

Організація діяльності комісії забезпечується відповідною службою у справах дітей.

Заступник голови районної, районної у м. Києві та м. Севастополі держадміністрації, виконавчого органу міської, районної у місті (у разі утворення) ради, сільської, селищної ради об'єднаної територіальної громади може виконувати повноваження заступника голови комісії.

7. До складу комісії на громадських засадах входять керівники структурних підрозділів районної, районної у м. Києві та м. Севастополі держадміністрації, виконавчого органу міської, районної у місті (в разі утворення) ради, сільської, селищної ради об'єднаної територіальної громади з питань освіти, охорони здоров'я, соціального захисту населення, служби у справах дітей, центрів соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді, заступники керівників органів Національної поліції (органів ювенальної превенції) та Мін'юсту, закладів освіти, охорони здоров'я, соціального захисту населення.

8. Основною організаційною формою діяльності комісії є засідання, які проводяться в разі потреби, але не рідше ніж один раз на місяць.

Засідання комісії є правоможним, якщо на ньому присутні не менше як дві третини загальної кількості її членів.

До участі в засіданнях комісії обов'язково запрошуються повнолітні особи, стосовно яких приймається рішення або складається висновок органу опіки та піклування. Ці особи повинні бути належним чином повідомлені про час та місце проведення засідання.

У разі неявки таких осіб на засідання та неповідомлення про поважні причини відсутності рішення або висновок можуть бути прийняті без їх участі на наступному засіданні комісії, про час та місце проведення якого такі особи повинні бути попереджені письмово.

На засідання можуть запрошуватися представники підприємств, установ, організацій, а також громадяни України, іноземці та особи без громадянства, які перебувають на території України на законних підставах,

що беруть безпосередню участь у розв'язанні проблем конкретної дитини, з правом дорадчого голосу, дитина, якщо вона досягла такого віку та рівня розвитку, що може висловити свою думку.

Особи, залучені до участі в засіданні комісії, зобов'язані дотримуватись принципів діяльності комісії, зокрема не розголошувати стороннім особам відомості, що стали їм відомі у зв'язку з участю у роботі комісії, і не використовувати їх у своїх інтересах або інтересах третіх осіб.

{Пункт 8 доповнено абзацом згідно з Постановою КМ № 585 від 01.06.2020}

9. Комісія відповідно до компетенції приймає рішення, організовує їх виконання, подає рекомендації органу опіки та піклування для прийняття відповідного рішення або підготовки висновку для подання його до суду.

10. Рішення або рекомендації комісії приймаються шляхом відкритого голосування простою більшістю голосів членів комісії, присутніх на засіданні. У разі рівного розподілу голосів вирішальним є голос голови комісії.

11. Окрема думка члена комісії, який голосував проти прийняття рішення або рекомендацій, викладається у письмовій формі та додається до нього (них).

12. Голова, його заступник і члени комісії беруть участь у її роботі на громадських засадах.

{Типове положення в редакції Постанови КМ № 800 від 03.10.2018}

Постанова Кабінету Міністрів України від 17 березня 2022 № 302
«Про утворення Координаційного штабу з питань захисту прав дитини в умовах воєнного стану»

Кабінет Міністрів України **постановляє:**

1. Утворити Координаційний штаб з питань захисту прав дитини в умовах воєнного стану у складі згідно з додатком.

2. Затвердити Положення про Координаційний штаб з питань захисту прав дитини в умовах воєнного стану, що додається.

СКЛАД
Координаційного штабу з питань захисту прав дитини в умовах воєнного стану

1) Віце-прем'єр-міністр України – Міністр з питань реінтеграції тимчасово окупованих територій – голова Координаційного штабу;
2) Міністр соціальної політики – заступник голови Координаційного штабу;
3) Радник – уповноважений Президента України з прав дитини та дитячої реабілітації – заступник голови Координаційного штабу (за згодою);
4) Представник державного підприємства «Український національний центр розбудови миру», секретар Координаційного штабу (за згодою);
5) Радник – уповноважений Президента України з питань безбар'єрності (за згодою);
6) Представник Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини (за згодою);
7) Заступник Міністра соціальної політики;
8) Представник Мін'юсту;
9) Представник Мінекономіки;
10) Представник Міноборони;
11) Представник МВС;
12) Представник МЗС;
13) Представник МОЗ;
14) Представник МОН;
15) Представник Мінінфраструктури;
16) Представник Національної поліції;
17) Представник Адміністрації Держприкордонслужби;
18) Голова Нацсоцслужби;
19) Голова Державної служби у справах дітей;
20) Начальники служб у справах дітей обласних, Київської міської державних (військових) адміністрацій;
21) Представник ДСНС;

22) Представник ДМС;

23) Представник Офісу Генерального прокурора (за згодою);

24) Представник підкомітету у справах сім'ї та дітей Комітету Верховної Ради України з питань гуманітарної та інформаційної політики (за згодою);

25) Представник Секретаріату Кабінету Міністрів України;

26) Освітній омбудсмен України (за згодою);

27) Представник Дитячого фонду ООН (ЮНІСЕФ) в Україні (за згодою);

28) Представник проекту «Супровід урядових реформ в Україні» (SURGe), що впроваджується Alinea International Ltd. за підтримки Уряду Канади (за згодою);

29) Директор державного підприємства «Український національний центр розбудови миру» (за згодою);

30) Незалежні експерти (за згодою);

31) Представники міжнародних організацій (за згодою).

ПОЛОЖЕННЯ
про Координаційний штаб з питань захисту прав дитини в умовах воєнного стану

1. Координаційний штаб з питань захисту прав дитини в умовах воєнного стану (далі – Координаційний штаб) є тимчасовим консультативно-дорадчим органом Кабінету Міністрів України і утворюється з метою сприяння координації діяльності центральних і місцевих органів виконавчої влади, інших державних органів, органів місцевого самоврядування з питань захисту прав дитини в умовах воєнного стану.

2. Координаційний штаб у своїй діяльності керується Конституцією і законами України, а також указами Президента України та постановами Верховної Ради України, прийнятими відповідно до Конституції і законів України, актами Кабінету Міністрів України та цим Положенням.

3. Основними завданнями Координаційного штабу є:

– координація дій центральних та місцевих органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування щодо організації евакуації дітей, зокрема дітей з інвалідністю та дітей-сиріт, дітей, позбавлених батьківського піклування, які не досягли 18-річного віку та проживають або зараховані до закладів різних типів, форм власності та підпорядкування на цілодобове перебування, які влаштовані на виховання та спільне проживання до прийомної сім'ї, дитячого будинку сімейного типу, які перебувають під опікою, піклуванням, які влаштовані до сімей патронатних вихователів (далі – діти), з небезпечних територій, створення безпечних умов для їх перебування;

– координація дій центральних та місцевих органів виконавчої влади щодо розміщення та задоволення потреб дітей, евакуйованих у безпечні регіони України, та тих, які переміщені у держави тимчасового перебування;

– координація заходів щодо забезпечення розміщення та задоволення

потреб дітей, евакуйованих у безпечні регіони України, та тих, які переміщені у держави транзитного перебування;

– здійснення контролю за постановкою на консульський облік дітей в державі їх тимчасового влаштування і визначення шляхів, механізмів та способів вирішення проблемних питань, що виникають під час постановки на консульський облік дітей, та забезпечення повернення дітей до України після припинення воєнних дій;

– визначення шляхів і способів вирішення проблемних питань щодо захисту прав дитини в умовах воєнного стану;

– прийняття оперативних рішень щодо захисту прав дітей;

– моніторинг дотримання соціальних стандартів та прав дітей в Україні у державах їх тимчасового перебування, які виїхали за межі України, а також організація їх повернення в Україну;

– інформування громадян України та міжнародної спільноти про становище та потреби в захисті дітей в умовах воєнного стану;

– поширення інформації про діяльність Координаційного штабу.

4. Координаційний штаб відповідно до покладених на нього завдань:

– приймає узгоджені рішення щодо визначення завдань державних органів, залучених до вирішення питань реалізації політики щодо захисту прав дитини;

– визначає потреби в евакуації дітей з небезпечних територій та координує організацію їх безпечного переміщення до місць тимчасового влаштування;

– координує роботу обласних військових адміністрацій та органів місцевого самоврядування щодо підготовки та організації безпечних місць для тимчасового розміщення евакуйованих дітей та задоволення їх потреб;

– забезпечує облік дітей (груп дітей), які виїхали на безпечну територію України або за межі України;

– опрацьовує запрошення установи, організації різних типів та форм власності, які уповноважені державою остаточного перебування дітей на здійснення заходів щодо прийому та супроводу дітей з інших країн;

– здійснює моніторинг дотримання Правил перетинання державного кордону громадянами України, затверджених постановою Кабінету Міністрів України від 27 січня 1995 р. № 57 (ЗП України, 1995 р., № 4, ст. 92; Офіційний вісник України, 2010 р., № 65, ст. 2239), дітьми із законними представниками або організованими групами дітей у взаємодії з центральними та місцевими органами виконавчої влади, органами місцевого самоврядування;

– через уповноважених представників Мінсоцполітики, Нацсоцслужби, Державної служби у справах дітей, інших центральних органів виконавчої влади, громадських об’єднань, зокрема міжнародних, та осіб, діяльність яких спрямована на захист прав дітей, відповідно до міжурядових домовленостей здійснює моніторинг умов перебування дітей в Україні та за її межами,

дотримання соціальних стандартів та прав дитини у державі її перебування і разом з консульськими установами та дипломатичними представництвами України сприяє реалізації і захисту прав та інтересів дітей, які перебувають за межами України, їх батьками та іншими законними представниками;

{Абзац восьмий пункту 4 із змінами, внесеними згідно з Постановою КМ № 778 від 05.07.2024}

– координує дії органів виконавчої влади із створення умов інтеграції за новим місцем проживання для дітей, яких евакуйовано з небезпечних територій України;

{Пункт 4 доповнено новим абзацом згідно з Постановою КМ № 217 від 10.03.2023}

– проводить моніторинг випадків проявів насильства щодо дітей з числа внутрішньо переміщених осіб;

{Пункт 4 доповнено новим абзацом згідно з Постановою КМ № 217 від 10.03.2023}

– координує діяльність із здійснення заходів, пов'язаних з поверненням на територію України дітей, примусово переміщених на тимчасово окуповану територію або на територію Російської Федерації, інших держав;

{Пункт 4 доповнено новим абзацом згідно з Постановою КМ № 217 від 10.03.2023}

– подає Кабінетові Міністрів України розроблені за результатами своєї роботи рекомендації та пропозиції.

5. Координаційний штаб має право:

– отримувати в установленому порядку від центральних органів виконавчої влади, державних органів, органів місцевого самоврядування, підприємств, установ і організацій інформацію, необхідну для виконання покладених на нього завдань;

– залучати до участі у своїй роботі представників центральних органів виконавчої влади, підприємств, установ та організацій (за погодженням з їх керівниками), а також представників міжнародних організацій та незалежних експертів (за згодою).

6. Посадовий склад Координаційного штабу затверджується Кабінетом Міністрів України.

Голова Координаційного штабу затверджує його персональний склад та у разі потреби вносять зміни до нього. До складу Координаційного штабу за згодою можуть включатися представники інших державних органів та громадських об'єднань.

{Абзац другий пункту 6 із змінами, внесеними згідно з Постановою КМ № 217 від 10.03.2023}

7. Координаційний штаб очолює голова, який за посадою є Віце-прем'єр-міністром України – Міністром з питань реінтеграції тимчасово окупованих територій.

Голова Координаційного штабу:

– здійснює керівництво діяльністю Координаційного штабу, несе персональну відповідальність за виконання покладених на нього завдань;

– визначає обов'язкові для виконання доручення членам Координаційного штабу;

– скликає та проводить засідання Координаційного штабу, визначає порядок денний засідань Координаційного штабу;

– представляє Координаційний штаб у відносинах з державними органами, органами місцевого самоврядування, підприємствами, установами та організаціями.

{Пункт 7 в редакції Постанови КМ № 217 від 10.03.2023}

8. Організаційною формою роботи Координаційного штабу є засідання.

Засідання Координаційного штабу проводяться у разі потреби.

Підготовку матеріалів для розгляду на засіданнях Координаційного штабу забезпечує його секретар.

Засідання Координаційного штабу вважається правоможним, якщо на ньому присутні більш як половина його членів.

Голова Координаційного штабу має право приймати рішення про проведення засідання Координаційного штабу в режимі реального часу з використанням відповідних технічних засобів, зокрема через Інтернет, або про участь у засіданні Координаційного штабу члена Координаційного штабу в такому режимі.

{Абзац п'ятий пункту 8 із змінами, внесеними згідно з Постановою КМ № 217 від 10.03.2023}

9. На своїх засіданнях Координаційний штаб розробляє пропозиції та рекомендації з питань, що належать до його компетенції.

Пропозиції та рекомендації вважаються схваленими, якщо за них проголосували більш як половина присутніх на засіданні членів Координаційного штабу.

У разі рівного розподілу голосів вирішальним є голос головуючого на засіданні.

Пропозиції та рекомендації фіксуються у протоколі засідання, який підписується головуючим на засіданні та секретарем і надсилається всім членам Координаційного штабу та Кабінетові Міністрів України.

Пропозиції та рекомендації Координаційного штабу, прийняті в межах його повноважень, є обов'язковими для виконання центральними і місцевими органами виконавчої влади.

Член Координаційного штабу, який не підтримує пропозиції (рекомендації), може викласти у письмовій формі свою окрему думку, що додається до протоколу засідання.

10. Координаційний штаб інформує Кабінет Міністрів України про проведену роботу та про виконання завдань, визначених цим Положенням.

11. Організаційне, інформаційне, матеріально-технічне забезпечення діяльності Координаційного штабу покладається на Мінреінтеграції.

Постанова Кабінету Міністрів України від 1 червня 2023 р. № 546 «Про тимчасове переміщення (евакуацію) дітей та осіб, які проживають або зараховані до закладів різних типів, форм власності та підпорядкування на цілодобове перебування, та їх повернення»

Кабінет Міністрів України **постановляє:**

1. Затвердити Порядок тимчасового переміщення (евакуації) дітей та осіб, які проживають або зараховані до закладів різних типів, форм власності та підпорядкування на цілодобове перебування, та їх повернення за місцем постійного проживання (перебування), а в разі виїзду за межі України – в Україну, що додається.

2. Внести до Порядку провадження органами опіки та піклування діяльності, пов'язаної із захистом прав дитини, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 24 вересня 2008 р. № 866 «Питання діяльності органів опіки та піклування, пов'язаної із захистом прав дитини» (Офіційний вісник України, 2008 р., № 76, ст. 2561; 2022 р., № 27, ст. 1484, № 41, ст. 2227), зміни, що додаються.

3. Визнати такими, що втратили чинність, постанови Кабінету Міністрів України згідно з переліком, що додається.

4. Обласним, Київській міській військовим адміністраціям:

– вжити заходів до тимчасового переміщення (евакуації) дітей та осіб відповідно до Порядку, затвердженого цією постановою;

– разом з Національною соціальною сервісною службою, Міністерством охорони здоров'я, Міністерством освіти і науки, Міністерством оборони, Міністерством молоді та спорту, Міністерством культури та інформаційної політики визначити організації, заклади і установи, до яких можуть бути тимчасово розміщені діти та особи, які підлягають тимчасовому переміщенню (евакуації) відповідно до Порядку, затвердженого цією постановою (у разі неможливості забезпечити тимчасове переміщення (евакуацію) дітей та осіб в межах області, м. Києва за місцем постійного розташування закладу);

– визначити у разі потреби заклади, установи, організації для тимчасового розміщення та перебування строком не більше семи календарних днів дітей, які залишилися без батьківського піклування, до вирішення питання про їх тимчасове влаштування, що здійснюється відповідно до Порядку провадження органами опіки та піклування діяльності, пов'язаної із захистом прав дитини, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 24 вересня 2008 р. № 866 «Питання діяльності органів опіки та піклування, пов'язаної із захистом прав дитини» (Офіційний вісник України, 2008 р., № 76, ст. 2561), та/або тимчасове переміщення (евакуацію) та забезпечити достатню кількість працівників для забезпечення догляду та виховання дітей.

5. Міністерству з питань реінтеграції тимчасово окупованих територій, Національній поліції, Державній службі з надзвичайних ситуацій разом з

обласними, Київською міською військовими адміністраціями визначити безпечні маршрути тимчасового переміщення (евакуації) дітей та осіб, які проживають або зараховані до закладів різних типів, форм власності та підпорядкування на цілодобове перебування та підлягають тимчасовому переміщенню (евакуації) відповідно до пункту 4 цієї постанови.

6. Національній соціальній сервісній службі забезпечити здійснення контролю за тимчасовим переміщенням (евакуацією) дітей та осіб відповідно до пункту 4 цієї постанови.

7. Міністерству з питань реінтеграції тимчасово окупованих територій, Національній поліції, Державній службі з надзвичайних ситуацій, обласним, Київській міській військовим адміністраціям інформувати щокварталу до 5 числа наступного місяця Національну соціальну сервісну службу про стан виконання цієї постанови.

Національній соціальній сервісній службі надавати щокварталу до 25 числа наступного місяця Координаційному штабу з питань захисту прав дитини в умовах воєнного стану узагальнену інформацію про стан виконання цієї постанови.

Прем'єр-міністр України **Д. ШМИГАЛЬ**

ПОРЯДОК
тимчасового переміщення (евакуації) дітей та осіб, які проживають або зараховані до закладів різних типів, форм власності та підпорядкування на цілодобове перебування, та їх повернення за місцем постійного проживання (перебування), а в разі виїзду за межі України – в Україну

ЗАГАЛЬНІ ПИТАННЯ

1. Цей Порядок визначає механізм забезпечення безпеки дітей та осіб, які проживають або зараховані на цілодобове перебування до закладів різних типів, форм власності та підпорядкування (далі – діти та особи), під час воєнного стану шляхом вжиття у разі потреби заходів до їх тимчасового переміщення (евакуації), забезпечення розміщення, належного догляду, виховання, а також повернення за місцем їх постійного проживання (перебування), а в разі виїзду за межі України – в Україну.

2. Дія цього Порядку поширюється на такі заклади різних типів, форм власності та підпорядкування, як будинки дитини (зокрема, спеціалізовані), центри медичної реабілітації та паліативної допомоги дітям; заклади дошкільної та загальної середньої освіти (зокрема, дитячі будинки, санаторні, спеціальні заклади загальної середньої освіти, заклади спеціалізованої освіти із пансіонами (інтернатами) в їх складі); малі групові будинки; притулки для дітей, центри соціально-психологічної реабілітації дітей, центри соціальної

підтримки дітей і сімей, стаціонарні служби (відділення) центрів соціальних служб, що здійснюють соціально-психологічну реабілітацію дітей, стаціонарні служби (відділення) соціально-психологічної реабілітації дітей (надання послуг із соціально-психологічної реабілітації дітям, які перебувають у складних життєвих обставинах) центрів надання соціальних послуг; школи та професійні училища соціальної реабілітації; дитячі будинки-інтернати системи соціального захисту населення; психоневрологічні інтернати; відділення стаціонарного догляду територіальних центрів соціального обслуговування (надання соціальних послуг); відділення надання соціальних послуг в умовах цілодобового перебування/проживання центрів надання соціальних послуг; геріатричні пансіонати; будинки-інтернати для громадян похилого віку та осіб з інвалідністю, спеціалізовані будинки для ветеранів війни та праці, громадян похилого віку та осіб з інвалідністю, інші заклади (зокрема, засновані громадськими, благодійними та релігійними організаціями), в яких передбачено проживання або цілодобове перебування дітей та осіб (далі – заклади).

3. Фінансування витрат, пов’язаних з тимчасовим переміщенням (евакуацією) та поверненням дітей та осіб, здійснюється за рахунок засновників закладів, а також інших джерел, не заборонених законодавством.

Утримання дітей та осіб, які були тимчасово переміщені (евакуйовані) в межах України, здійснюється за рахунок коштів засновника закладу, з якого вони були переміщені, та інших джерел, не заборонених законодавством.

Тимчасове переміщення (евакуація) дітей та осіб

4. Тимчасове переміщення (евакуація) дітей та осіб із закладів здійснюється за результатами оцінки стану безпеки перебування дітей та осіб у закладах, яка проводиться обласними, Київською міською військовими адміністраціями у взаємодії з відповідними районними військовими адміністраціями, виконавчими органами сільських, селищних, міських рад (військовими адміністраціями населених пунктів) за місцем постійного розташування закладів, та включає:

1) проведення аналізу інформації Збройних Сил, Мінoборони, Міненерго, територіальних органів ДСНС, Національної поліції про території можливих бойових дій, території, де ведуться бойові дії, та про тривалу відсутність електричної енергії та опалення;

2) визначення відстані від закладу до суб’єктів господарювання, що мають важливе значення для національної економіки і оборони держави;

3) визначення відстані від закладу до адміністративної межі між тимчасово окупованою територією та іншою територією України, де не ведуться бойові дії, лінії бойового зіткнення, державного кордону України з Російською Федерацією, Республікою Білорусь;

4) проведення перевірки наявності та стану захисних споруд цивільного захисту, споруд подвійного призначення, придатних для укриття дітей та

осіб.

Під час воєнного стану в обов'язковому порядку здійснюється тимчасове переміщення (евакуація) дітей та осіб, які цілодобово перебувають у закладах, розташованих на відстані менш як за 2 кілометри від суб'єктів господарювання, що мають важливе значення для національної економіки і оборони держави, віднесених до відповідних категорій цивільного захисту (особливої важливості, першої чи другої), та/або менш як за 100 кілометрів від адміністративної межі між тимчасово окупованою територією та іншою територією України, де не ведуться бойові дії, лінії бойового зіткнення, або менш як за 50 кілометрів від державного кордону України з Російською Федерацією, Республікою Білорусь. На час воєнного стану такі заклади за умови наявності захисних споруд цивільного захисту, споруд подвійного призначення, придатних для укриття дітей та осіб, можуть провадити діяльність, пов'язану з наданням освітніх, соціальних, медичних, реабілітаційних та інших послуг без зарахування дітей та осіб на цілодобове перебування.

У разі неможливості забезпечити тимчасове переміщення (евакуацію) дітей та осіб в межах області, м. Києва за місцем постійного розташування закладу Нацсоцслужба, Мінсоцполітики, МОН, МОЗ, МВС, Міноборони, Мінмолодьспорт, МКІП (залежно від підпорядкування (сфери управління) закладів) визначають обласну, Київську міську військову адміністрацію або заклад державної форми власності, що забезпечить розміщення таких дітей та осіб на період тимчасового переміщення (евакуації).

За погодженням з органами військового командування на відповідній території обласна, Київська міська військова адміністрація може прийняти рішення про можливість цілодобового перебування дітей та осіб у закладі, що розташований на відстані менш як за 50 кілометрів від державного кордону України з Російською Федерацією, Республікою Білорусь, крім випадків, коли на території області ведуться бойові дії.

5. До груп дітей та осіб, які можуть бути тимчасово переміщені (евакуйовані) відповідно до цього Порядку, належать:

– діти-сироти, діти, позбавлені батьківського піклування, які проживають або зараховані до закладів (зокрема, діти, які проживають та утримуються в пансіонах закладів освіти);

– діти, які не належать до категорії дітей-сиріт, дітей, позбавлених батьківського піклування, та проживають або зараховані до закладів (зокрема, діти, які проживають та утримуються в пансіонах закладів освіти);

– особи похилого віку, особи з інвалідністю, які проживають в закладах або зараховані до них на цілодобове перебування, отримують соціальні послуги із стаціонарного догляду, паліативного догляду, підтриманого проживання;

– повнолітні особи, зокрема особи з числа дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, сім'ї з дітьми, які перебувають у складних життєвих обставинах, які тимчасово проживали в закладах, що

надають соціальні послуги.

6. Обласні, Київська міська військові адміністрації у взаємодії з відповідними районними військовими адміністраціями, виконавчими органами сільських, селищних, міських рад (військовими адміністраціями населених пунктів) за місцем постійного розташування закладів забезпечують:

1) проведення постійної оцінки стану безпеки перебування дітей та осіб у закладах;

2) повідомлення керівнику закладу, особі, яка виконує обов'язки керівника закладу (далі – керівник закладу), у разі потреби про потребу у здійсненні тимчасового переміщення (евакуації) дітей та осіб за результатами оцінки стану безпеки перебування дітей та осіб у закладах із визначенням строку, протягом якого керівник закладу повинен забезпечити виконання заходів, передбачених пунктами 10 і 11 цього Порядку, а також територіальному органу Національної поліції для забезпечення супроводу та вжиття заходів до організації безпеки дітей за маршрутом переміщення;

3) збір та оновлення щомісяця інформації про заклади, зокрема про:

– фактичну кількість дітей та осіб, які проживають (перебувають) у кожному закладі, та їх мобільність;

– фактичну кількість працівників для забезпечення догляду, виховання дітей та осіб;

– кількість вільних ліжко-місць у закладах та можливість розгортання додаткових ліжко-місць для прийому дітей та осіб з інших закладів;

– наявність ресурсів у закладах (опалення, водопостачання, електрична енергія, генератори електричної енергії, транспортні засоби, кількість продуктів харчування, питної води, лікарських засобів, засобів гігієни, одягу, взуття тощо) для задоволення потреб дітей та осіб;

– особливості будівель кожного закладу (наявність захисних споруд цивільного захисту, споруд подвійного призначення, придатних для укриття дітей та осіб, зокрема дітей з інвалідністю та осіб з інвалідністю, з числа маломобільних груп населення, та працівників, віддаленість від магістралей, транспортного сполучення, суб'єктів господарювання, що мають важливе значення для національної економіки і оборони держави, віднесених до відповідних категорій цивільного захисту (особливої важливості, першої чи другої);

– контактні номери телефонів керівників закладів та їх заступників;

4) постійний обмін інформацією про заклади, визначеною підпунктами 1 і 3 цього пункту, з:

– структурними підрозділами з питань цивільного захисту місцевих органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування – для оперативного коригування відповідних планів цивільного захисту на особливий період;

– Нацсоцслужбою – для визначення можливостей щодо розміщення

дітей та осіб на території іншої області, м. Києва;

5) узгодження з територіальними органами Національної поліції маршруту переміщення дітей та осіб та у разі, коли маршрут пролягає через території, де ведуться активні бойові дії, з Мінреінтеграції та територіальними органами ДСНС, зокрема, щодо можливості тимчасового переміщення (евакуації) дітей у супроводі службового автомобіля Національної поліції, ДСНС та бригади екстреної (швидкої) медичної допомоги;

6) інформування обласних, Київської міської військових адміністрацій за маршрутом переміщення дітей та осіб для надання у разі потреби допомоги та місця для ночівлі дітей та осіб, забезпечення їх харчуванням, у тому числі для подальшої дороги.

7. Обласна, Київська міська військова адміністрація на території, на якій не ведуться бойові дії, з метою задоволення потреб тимчасово переміщених (евакуйованих) дітей та осіб забезпечує підготовку організацій, закладів та установ для їх розміщення, зокрема:

– своєчасну підготовку та облаштування захисних споруд цивільного захисту, споруд подвійного призначення, придатних для укриття дітей та осіб та працівників і безпечного перебування в них;

– проведення перевірки наявності опалення, водопостачання, електричної енергії, генераторів електричної енергії.

8. Обласна, Київська міська військова адміністрація, на територію якої здійснюється тимчасове переміщення (евакуація) дітей та осіб, забезпечує, зокрема:

– наявність необхідного запасу води та продуктів харчування, лікарських засобів, засобів гігієни, одягу, взуття тощо;

– облаштування спальних місць відповідно до віку та потреб дітей та осіб, зокрема дітей та осіб з інвалідністю;

– залучення необхідної кількості працівників до роботи з тимчасово переміщеними (евакуйованими) дітьми та особами;

– оцінювання потреб дітей та осіб у послугах та підтримці;

– організацію харчування дітей та осіб;

– надання речей першої необхідності, лікарських засобів, засобів для пересування дітям та особам з числа маломобільних груп населення відповідно до потреб;

– надання освітніх послуг дітям відповідно до їх віку та рівня розвитку, реабілітаційної, медичної, психологічної та іншої допомоги дітям та особам з урахуванням їх потреб;

– сприяння особам, які супроводжують дітей та осіб під час тимчасового переміщення (евакуації) (далі – супроводжуючі особи), у представництві інтересів дітей та осіб в органах державної влади, органах місцевого самоврядування;

– вирішення питань виплати державної соціальної допомоги, пенсійного

забезпечення;

– надання допомоги у працевлаштуванні працездатних осіб.

9. Служби у справах дітей, структурні підрозділи з питань соціального захисту населення, охорони здоров'я, освіти і науки обласних, Київської міської військових адміністрацій за місцем постійного розташування закладу (залежно від підпорядкування (сфери управління) закладу) у взаємодії з відповідними структурними підрозділами районних військових адміністрацій, виконавчими органами сільських, селищних, міських рад (військовими адміністраціями населених пунктів) забезпечують:

– координацію роботи щодо організації тимчасового переміщення (евакуації) дітей та осіб залежно від підпорядкування (сфери управління) закладу, а також щодо їх повернення за місцем їх постійного проживання (перебування), а у разі виїзду за межі України – в Україну;

– проведення перевірки особових справ дітей, зокрема щодо наявності в них документів, що посвідчують їх особу, підтверджують статус дитини-сироти, дитини, позбавленої батьківського піклування, а також інформації про батьків чи законних представників з їх актуальними контактними даними;

– наявність у керівника закладу контактних даних органів, які відповідають за евакуацію, та погодженого з обласною, Київською міською військовою адміністрацією за місцем постійного розташування закладу плану евакуації закладу, що переглядається щокварталу. План евакуації розробляється з урахуванням Методики планування заходів з евакуації, затвердженої наказом МВС від 10 липня 2017 р. № 579;

– отримання від керівників закладів, з яких здійснюється тимчасове переміщення (евакуація) дітей, копії наказу та списків дітей та осіб, передбачених підпунктом 2 пункту 11 цього Порядку, копій (зокрема, електронних копій (фотокопій) оригіналів паперових документів особових справ тимчасово переміщених (евакуйованих) дітей та осіб (зокрема, медичної документації, документів про освіту та інших документів), їх належне збереження та нерозголошення персональних даних про дітей та осіб;

– наявність у керівника закладу, з якого здійснюється тимчасове переміщення (евакуація) дітей, та супроводжуючих осіб контактних даних органів та організацій, що будуть здійснювати тимчасове переміщення (евакуацію) дітей та осіб, а також осіб, відповідальних за прийом за місцем тимчасового переміщення (евакуації) дітей та осіб;

– проведення не рідше ніж раз на рік інструктажу керівників закладів щодо організації тимчасового переміщення (евакуації) та повернення дітей та осіб, проходження якого керівники закладів засвідчують своїм підписом.

10. Керівник закладу здійснює заходи з підготовки дітей та осіб до тимчасового переміщення (евакуації) в межах України та за її межі, що включають:

– забезпечення дітей та осіб речами першої необхідності (засоби

гігієни, спідня білизна, одяг та взуття відповідно до сезону, лікарські засоби за індивідуальними рецептами для кожної конкретної дитини та особи, рецепти на лікарські засоби), особистими речами, що становлять для них цінність (є важливими), а також водою та продуктами харчування на період тимчасового переміщення (евакуації);

– проведення перевірки наявності у дітей та осіб паспорта громадянина України/паспорта громадянина України для виїзду за кордон або свідоцтва про народження дитини (за відсутності паспорта громадянина України)/ документів, що містять відомості про особу, на підставі яких Держприкордонслужба дозволить перетин державного кордону (у разі тимчасового переміщення (евакуації) дітей та осіб за межі України);

– проведення роз'яснювальної роботи з працівниками, дітьми та особами щодо правил поведінки під час тимчасового переміщення (евакуації), дій під час обстрілів та вибухів, а також надання домедичної допомоги;

– ознайомлення супроводжуючих осіб із їх повноваженнями, правами та обов'язками під час тимчасового переміщення (евакуації) дітей та перебування за місцем їх тимчасового переміщення (евакуації), передбаченими пунктами 18-20 цього Порядку (шляхом проведення інструктажу, проходження якого супроводжуюча особа засвідчує своїм підписом);

– надання дитині та особі копій їх документів та інформації про контактну особу, яка відповідає за них, для зв'язку з ними у разі, коли дитина та особа з будь-яких причин залишаться без супроводу;

– повідомлення батькам, іншим законним представникам дітей, родичам дієздатних осіб, опікунам недієздатних осіб, піклувальникам обмежено дієздатних осіб (за можливості) про планування тимчасового переміщення (евакуації) дітей та осіб, наявність можливостей забрати дітей та осіб в сім'ю, а також про дату та місце тимчасового переміщення (евакуації), контакти супроводжуючих осіб.

11. У разі виникнення необхідності тимчасового переміщення (евакуації) дітей та осіб у межах України та за її межі керівник закладу забезпечує виконання плану евакуації, зокрема:

1) обирає маршрут переміщення (евакуації) дітей та осіб. Маршрути переміщення (евакуації) дітей та осіб (щонайменше два) із зазначенням організації, закладу чи установи, до якої здійснюватиметься переміщення (евакуація), визначаються в плані евакуації закладу. Якщо у зв'язку з безпековою ситуацією або з інших причин здійснити тимчасове переміщення (евакуацію) дітей та осіб за визначеним у плані евакуації маршрутом або до визначеної організації, закладу чи установи неможливо, керівник закладу разом із службою у справах дітей, структурним підрозділом з питань соціального захисту населення, охорони здоров'я, освіти і науки обласної, Київської міської військової адміністрації залежно від підпорядкування (сфери управління) закладу за місцем його постійного розташування опрацьовує питання щодо можливості забезпечення тимчасового переміщення

(евакуації) дітей та осіб до організації, закладу чи установи, які розташовані в населеному пункті, де не ведуться бойові дії, в межах області, м. Києва за місцем постійного розташування закладу, або в іншій області, м. Києві. Новий маршрут переміщення дітей та осіб узгоджується відповідно до підпункту 5 пункту 6 цього Порядку.

У разі неможливості забезпечити тимчасове переміщення (евакуацію) дітей та осіб в межах області, м. Києва за місцем постійного розташування закладу Нацсоцслужба, Мінсоцполітики, МОН, МОЗ, МВС, Міноборони, Мінмолодьспорт, МКІП (залежно від підпорядкування (сфери управління) закладів) визначають обласну, Київську міську військову адміністрацію або заклад державної форми власності, що забезпечить розміщення таких дітей та осіб на період тимчасового переміщення (евакуації);

2) видає наказ про тимчасове переміщення (евакуацію) дітей та осіб із затвердженням списків, які є невід'ємною частиною наказу, із зазначенням:

– прізвища, власного імені, по батькові (за наявності), дати народження дітей та осіб;

– прізвища, власного імені, по батькові (за наявності) супроводжуючих осіб із визначенням відповідальності кожної такої особи за конкретних дітей та осіб;

– інформації про стан здоров'я, мобільність дітей та осіб, які проживають або перебувають у закладі, можливість контактування з їх законними представниками (у разі їх наявності);

– інформації про дієздатність осіб, належність дітей до дітей-сиріт, дітей, позбавлених батьківського піклування, дітей, які залишилися без піклування батьків, дітей з інвалідністю та осіб з інвалідністю, дітей, які мають тяжкі захворювання, розлади, травми, стани, відповідно до переліку тяжких захворювань, розладів, травм, станів, що дають право на одержання державної допомоги на дитину, якій не встановлено інвалідність, надання такій дитині соціальних послуг, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 27 грудня 2018 р. № 1161 (Офіційний вісник України, 2019 р., № 9, ст. 306; 2020 р., № 12, ст. 481), перебування дітей та осіб у складних життєвих обставинах (далі - статус та становище дітей та осіб).

Наказ може прийматися про тимчасове переміщення (евакуацію), зокрема повторне тимчасове переміщення (евакуацію), окремих груп дітей та осіб з урахуванням їх віку та стану здоров'я. Під час формування груп дітей враховуються родинні зв'язки між ними, наявність особливих освітніх потреб, вік дітей, перебування (навчання) дітей в одній групі/ класі;

3) отримує згоду повнолітніх дієздатних осіб щодо їх тимчасового переміщення (евакуації) в межах України або за її межі. У разі тимчасового переміщення (евакуації) сімей з дітьми повинна бути письмова згода батьків, інших законних представників на евакуацію дітей, яка надається тим з батьків, інших законних представників, із яким дитина/діти перебувають у закладі.

У разі коли такими особами надано письмову відмову від їх евакуації,

керівник закладу разом з обласною, Київською міською військовою адміністрацією вирішує питання щодо подальшого місця перебування таких осіб;

4) надає службі у справах дітей, структурному підрозділу з питань соціального захисту населення, охорони здоров'я, освіти і науки обласної, Київської міської військової адміністрації залежно від підпорядкування (сфери управління) закладу за місцем його постійного розташування копію наказу про тимчасове переміщення (евакуацію) дітей та осіб із списками, які є невід'ємною частиною наказу;

5) надає органу опіки та піклування за місцем постійного розташування закладу копію наказу про тимчасове переміщення (евакуацію) осіб, визнаних судом недієздатними/обмежено дієздатними, із зазначенням:

– прізвища, власного імені, по батькові (за наявності), дати народження осіб, визнаних судом недієздатними/обмежено дієздатними;

– прізвища, власного імені, по батькові (за наявності) їх опікунів/ піклувальників;

– прізвища, власного імені, по батькові (за наявності) опікуна/ піклувальника особи, визнаної судом недієздатною/обмежено дієздатною, з яким втрачено зв'язок під час воєнного стану;

– прізвища, власного імені, по батькові (за наявності), дати народження супроводжуючої особи із визначенням відповідальності кожної такої особи за конкретних осіб, визнаних судом недієздатними/обмежено дієздатними;

6) видає наказ про організацію роботи супроводжуючих осіб із визначенням відповідальності кожної супроводжуючої особи за конкретних дітей та осіб, а також графіка їх ротації (взаємозамінності);

7) вживає заходів до перевезення оригіналів особових справ дітей та осіб (у тому числі медичної документації, документів про освіту та інших документів) до організації, закладу чи установи, в яких будуть тимчасово перебувати діти та особи, а також передачі їх копій в паперовій або електронній формі службі у справах дітей, структурному підрозділу з питань соціального захисту населення, охорони здоров'я, освіти і науки обласної, Київської міської військової адміністрації залежно від підпорядкування (сфери управління) закладу за місцем його постійного розташування.

12. У разі коли за результатами оцінки стану безпеки перебування дітей та осіб у закладах, розташованих на території відповідних областей, м. Києва, обласна, Київська міська військова адміністрація за місцем постійного розташування закладу визнає подальше перебування дітей та осіб у закладі небезпечним, а керівник закладу з технічних або інших причин не може видати наказ про тимчасове переміщення (евакуацію) дітей та осіб, у тому числі у разі усунення керівника від виконання обов'язків чи відсутності керівника, обласна, Київська міська військова адміністрація за місцем постійного розташування закладу визначає особу, відповідальну за виконання обов'язків, передбачених пунктами 10, 11, 15-19 цього Порядку. Така особа забезпечує виконання функцій законного представника дітей відповідно

до частини четвертої статті 30^{-1} Закону України «Про охорону дитинства».

13. Для повторного переміщення дітей та осіб в межах України керівник закладу отримує погодження обласної, Київської міської військової адміністрації за місцем постійного розташування закладу, а у разі відсутності технічної можливості надання погодження відповідною військовою адміністрацією – Нацсоцслужби, МОН, МОЗ, МВС, Міноборони, Мінмолодьспорту, МКІП залежно від підпорядкування (сфери управління) закладу.

Для тимчасового переміщення (евакуації) дітей та осіб за межі України, а також повторного їх переміщення в межах держави тимчасового перебування (евакуації) чи до іншої держави керівник закладу отримує погодження обласної, Київської міської військової адміністрації за місцем постійного розташування закладу, погоджене з Нацсоцслужбою. У разі відсутності можливості отримати таке погодження дозвіл на виїзд за межі України дітей та осіб, переміщення в межах держави тимчасового перебування чи до іншої держави за запитом керівника закладу надає Нацсоцслужба. Погодження може надаватися за допомогою електронних засобів зв'язку.

Виїзд дітей та осіб за межі України може бути визнаний необхідним у разі відсутності можливостей створення належних умов для їх розміщення в Україні з урахуванням потреб в особливих умовах догляду та за умови наявності запрошення від установи чи організації (незалежно від типу та форми власності), які уповноважені державою остаточного перебування дітей та осіб або органами місцевого самоврядування такої держави на здійснення заходів щодо прийому та супроводу дітей та осіб (далі – організація, яка приймає дітей та осіб).

Для надання погодження на тимчасове переміщення (евакуацію) дітей та осіб за межі України Нацсоцслужба аналізує обґрунтованість прийняття рішення про тимчасове переміщення (евакуацію) дітей та осіб за межі України, відповідність прийнятих розпорядчих документів про тимчасове переміщення (евакуацію) дітей та осіб вимогам цього Порядку, перевіряє наявність запрошення від організації, яка приймає дітей та осіб (далі – запрошення), на підставі інформації, зазначеної в запрошенні, аналізує умови, в яких будуть розміщені діти, їх відповідність віку, стану здоров'я та потребам дітей, визначає можливість задоволення їх потреб за місцем переміщення (евакуації).

Запрошення повинне містити інформацію про державу остаточного перебування дітей та осіб, кількість дітей та осіб із зазначенням статусу та становища дітей та осіб, відповідальну організацію, яка буде забезпечувати догляд дітей та осіб протягом усього періоду їх перебування за межами України, умови фінансового забезпечення тимчасового переміщення (евакуації) та перебування дітей та осіб, гарантії щодо забезпечення безпеки дітей та осіб, належних умов їх перебування, виховання та догляду, створення умов для навчання дітей з урахуванням вікових особливостей дітей, надання

соціальних, медичних, освітніх послуг дітям та особам відповідно до їх потреб, а також повернення дітей та осіб на територію України.

Для надання погодження на повторне тимчасове переміщення (евакуацію) дітей та осіб в межах держави тимчасового перебування чи до іншої держави Нацсоцслужба:

– вивчає обґрунтованість обставин, що вимагають повторного переміщення дітей та осіб, які перебувають за межами України, з урахуванням обставин, визначених пунктом 22 цього Порядку;

– аналізує умови, в яких будуть розміщені діти та особи за місцем їх тимчасового переміщення (евакуації), їх відповідність віку, стану здоров'я та потребам дітей та осіб на підставі інформації, зазначеної в запрошенні;

– перевіряє наявність запрошення від організації, яка приймає дітей та осіб, та його зміст на відповідність вимогам абзацу п'ятого цього пункту;

– перевіряє відповідність списку дітей та осіб, які були тимчасово переміщені (евакуйовані), списку дітей та осіб, які підлягають повторному переміщенню в межах держави тимчасового перебування чи до іншої держави.

Тимчасове переміщення (евакуація) дітей та осіб з однієї держави до іншої без погодження з Нацсоцслужбою не допускається.

Для отримання погодження Нацсоцслужби на тимчасове переміщення (евакуацію) дітей та осіб за межі України, повторне переміщення дітей та осіб в межах держави тимчасового перебування чи до іншої держави керівник закладу подає Нацсоцслужбі такі документи:

– засвідчений підписом керівника закладу та скріплений печаткою (за наявності) список дітей та осіб, які підлягають тимчасовому переміщенню (евакуації) за межі України (повторному переміщенню в межах держави тимчасового перебування чи до іншої держави), та супроводжуючих осіб із зазначенням прізвища, власного імені, по батькові (за наявності) дітей та осіб, їх дати народження, інформації про наявність або відсутність статусу дитини-сироти, дитини, позбавленої батьківського піклування, назви та реквізитів документів, що посвідчують особу дітей та осіб, номерів телефонів супроводжуючих осіб;

– копію наказу директора закладу про тимчасове переміщення (евакуацію) дітей та осіб;

– копію погодження за підписом голови або заступника голови обласної, Київської міської військової адміністрації про дозвіл на виїзд за межі України дітей та осіб;

– інформацію про заходи, які були вжиті для забезпечення тимчасового переміщення (евакуації) дітей в межах України, – у разі тимчасового переміщення (евакуації) дітей та осіб за межі України або для розміщення дітей та осіб для подальшого їх перебування в державі тимчасового перебування – у разі повторного переміщення дітей та осіб, які перебувають за межами України;

– копію запрошення.

14. Перетин групами дітей та осіб державного кордону здійснюється в порядку, встановленому Правилами перетинання державного кордону громадянами України, затвердженими постановою Кабінету Міністрів України від 27 січня 1995 р. № 57 (ЗП України, 1995 р., № 4, ст. 92; Офіційний вісник України, 2010 р., № 65, ст. 2239).

До тимчасово переміщених (евакуйованих) дітей та осіб за межами України застосовується тимчасовий захист як форма міжнародного захисту у значенні Директиви Ради ЄС 2001/55/ЄС від 20 липня 2001 р. про мінімальні стандарти для надання тимчасового захисту у разі масового напливу переміщених осіб та про заходи, що сприяють збалансованості зусиль між державами-членами щодо прийому таких осіб та відповідальності за наслідки такого прийому.

15. Після прибуття осіб, визнаних судом недієздатними/обмежено дієздатними, до місця тимчасового перебування (евакуації) в межах України керівник закладу або уповноважена ним супроводжуюча особа зобов'язані:

– звернутися протягом однієї доби до органу опіки та піклування за місцем тимчасового перебування (евакуації) з метою взяття осіб на тимчасовий облік для вирішення нагальних питань зазначених осіб, зокрема щодо надсилання повідомлень про надання цим особам соціальних послуг, перерахування органами Пенсійного фонду України або структурними підрозділами з питань соціального захисту населення районних, районних у м. Києві військових адміністрацій, виконавчих органів міських, районних у містах (у раз утворення) рад суми пенсії (щомісячного довічного грошового утримання) та/або державної соціальної допомоги, нарахованих відповідно до законодавства, закладу, в якому особа перебуває на державному утриманні, відповідно до законодавства;

– повідомити протягом трьох робочих днів органу опіки та піклування за попереднім місцем розташування закладу про прибуття зазначених в абзаці першому цього пункту осіб на місце тимчасового перебування (евакуації) дітей та осіб.

16. Після прибуття дітей та осіб до місця тимчасового перебування (евакуації) в Україні або за межами України керівник закладу або уповноважена ним супроводжуюча особа зобов'язані:

1) протягом п'яти робочих днів повідомити:

– службі у справах дітей, структурному підрозділу з питань соціального захисту населення, охорони здоров'я, освіти і науки (залежно від підпорядкування (сфери управління) закладу) обласної, Київської міської військової адміністрації за місцем постійного розташування закладу про прибуття дітей та осіб на місце тимчасового перебування (евакуації);

– службі у справах дітей за місцем тимчасового переміщення (евакуації) про прибуття дітей на місце тимчасового перебування з наданням копії наказу керівника закладу про переміщення (евакуацію) дітей та списків

дітей (у разі тимчасового переміщення (евакуації) дітей в межах України). Служба у справах дітей за місцем тимчасового переміщення (евакуації) дітей протягом семи робочих днів перевіряє умови перебування дітей, їх особові справи, передає списки дітей, зокрема із зазначенням інформації про наявність у дітей статусу дитини-сироти, дитини, позбавленої батьківського піклування, та підстав для його надання, можливість дитини бути усиновленою до обласної, Київської міської служби у справах дітей за місцем тимчасового переміщення (евакуації) дітей;

– батькам чи іншим законним представникам дітей та осіб про прибуття до місця тимчасового перебування (евакуації) дітей та осіб, зокрема у разі зміни місця тимчасового перебування (евакуації), та адресу їх перебування;

2) протягом семи робочих днів звернутися:

– із заявою (щодо малолітніх дітей, недієздатних осіб, осіб, дієздатність яких обмежена) до структурного підрозділу з питань соціального захисту населення районних, районних у м. Києві військових адміністрацій, виконавчих органів міських, районних у містах (у разі утворення) рад, уповноваженої особи виконавчого органу сільської, селищної, міської ради або центру надання адміністративних послуг за місцем перебування для взяття дітей та осіб на облік внутрішньо переміщених осіб (у разі тимчасового переміщення (евакуації) дітей в межах України) про надання допомоги неповнолітнім дітям у поданні ними заяви до відповідних органів для взяття на облік внутрішньо переміщених осіб;

– до закордонної дипломатичної установи України у державі тимчасового перебування для взяття дітей та осіб, супроводжуючих осіб на тимчасовий консульський облік (у разі тимчасового переміщення (евакуації) дітей та осіб за межі України).

Права та обов’язки супроводжуючих осіб

17. Супроводжувати дітей та осіб під час тимчасового переміщення (евакуації) можуть працівники закладу, а за відсутності такої можливості – іншого комунального закладу освіти, охорони здоров’я, надавача соціальних послуг, виконавчих органів сільських, селищних, міських рад, військових адміністрацій населених пунктів (за погодженням з ними), служби у справах дітей, структурного підрозділу з питань соціального захисту населення, охорони здоров’я, освіти і науки обласних, Київської міської військових адміністрацій залежно від підпорядкування (сфери управління) закладу.

Супроводжуюча особа перебуває за місцем тимчасового переміщення (евакуації) дітей та осіб на підставі відповідного наказу керівника закладу або органу, працівником якого є супроводжуюча особа.

Оплата праці супроводжуючих осіб на період тимчасового переміщення (евакуації) дітей та осіб здійснюється відповідно до законодавства.

У разі коли керівник закладу не може безпосередньо супроводжувати дітей та осіб, він зобов’язаний уповноважити одну із супроводжуючих осіб

на виконання повноважень, визначених пунктом 18 цього Порядку.

Групи дітей формуються з розрахунку одна супроводжуюча особа не більш як на 15 дітей/чотири дитини з інвалідністю. У разі потреби кількість супроводжуючих осіб може бути збільшена.

Для супроводження інших груп дітей та осіб (зокрема, дітей віком до трьох років, повнолітніх осіб, сімей з дітьми, осіб похилого віку, осіб з інвалідністю) кількість супроводжуючих осіб визначається керівником закладу з урахуванням стану здоров'я та здатності таких дітей та осіб піклуватися про себе.

У разі коли за місцем тимчасового переміщення (евакуації) дітей та осіб наявні працівники, які забезпечують догляд та виховання дітей та осіб, кількість супроводжуючих, які постійно перебувають із дітьми та особами, може бути зменшена за умови, що кількість осіб, які здійснюють догляд та виховання дітей, враховуючи супроводжуючих осіб, становить не менш як одна особа на 15 дітей/чотири дитини з інвалідністю.

У разі коли діти та особи перебувають за межами України, зменшення кількості супроводжуючих осіб допускається, якщо особи, які здійснюють догляд та виховання дітей, володіють українською мовою.

У разі коли за місцем тимчасового переміщення (евакуації) діти та особи з одного закладу розміщуються окремими групами, забезпечується присутність супроводжуючих осіб з кожною групою дітей.

У разі прийняття адміністративними або судовими органами держави тимчасового перебування дітей та осіб рішення про усунення супроводжуючих осіб від виконання ними обов'язків, передбачених пунктами 18 і 19 цього Порядку, керівником закладу, а у разі відсутності в нього такої можливості – службою у справах дітей, структурним підрозділом з питань соціального захисту населення, охорони здоров'я, освіти і науки обласних, Київської міської військових адміністрацій залежно від підпорядкування (сфери управління) закладу забезпечується заміна (ротація) таких супроводжуючих осіб.

Обласні, Київська міська військові адміністрації забезпечують:

– підтримку постійного зв'язку із супроводжуючими особами (щонайменше один раз на місяць), інформування їх про зміни в законодавстві, які стосуються їх прав та обов'язків;

– координацію і здійснення контролю за роботою керівників закладів щодо забезпечення своєчасної ротації супроводжуючих осіб.

У разі коли всі тимчасово переміщені (евакуйовані) діти були возз'єднані із батьками чи іншими законними представниками, вибули з групи тимчасово переміщених (евакуйованих) дітей у зв'язку з усиновленням, влаштуванням в сім'ї громадян України, переведенням до іншого закладу, досягненням повноліття, вступом до закладу професійної (професійно-технічної), фахової передвищої, вищої освіти тощо, керівник закладу протягом п'яти робочих днів після вибуття останньої дитини вживає заходів до повернення супроводжуючих осіб.

18. Керівник закладу або уповноважена ним супроводжуюча особа на період виконання ними повноважень під час тимчасового переміщення (евакуації) дітей та осіб за місцем їх тимчасового переміщення (евакуації):

– несуть відповідальність за життя і здоров'я дітей та осіб;

– виконують повноваження законних представників дітей (крім вчинення правочинів, пов'язаних із житловими та майновими правами, від імені та в інтересах дитини, надання згоди на усиновлення дитини та зміну громадянства);

– вживають заходів до запобігання будь-яким спробам порушення прав дітей та осіб;

– інформують батьків, не обмежених у своїх правах щодо дітей, або інших законних представників дітей та осіб про їх тимчасове переміщення (евакуацію), стан здоров'я, умови перебування, виховання та розвитку;

– беруть участь у передачі дітей та осіб їх батькам, іншим законним представникам в порядку, встановленому пунктом 34 цього Порядку;

– невідкладно інформують обласну, Київську міську військову адміністрацію за місцем постійного розташування закладу, а у разі відсутності такої можливості – Нацсоцслужбу про проблемні питання, які виникають у дорозі чи за місцем тимчасового переміщення (евакуації) дітей та осіб;

– інформують обласну, Київську міську військову адміністрацію за місцем постійного розташування закладу та закордонну дипломатичну установу України про заміну (ротацію) супроводжуючих осіб;

– вживають заходів для отримання дитиною, яка досягла віку 14 років, паспорта громадянина України, а також у разі потреби паспорта громадянина України для виїзду за кордон або посвідчення особи на повернення в Україну;

– підтримують постійний контакт із закордонною дипломатичною установою України для оперативного інформування у разі потреби про порушення прав дітей та осіб, отримання необхідної допомоги у відновленні порушених прав дітей та осіб, а також вирішення інших питань в інтересах дітей та осіб;

– забезпечують повернення дітей та осіб за місцем їх постійного перебування (проживання), а у разі виїзду за межі України – в Україну, крім дітей, які були возз'єднані з батьками чи іншими законними представниками, вибули із групи тимчасово переміщених (евакуйованих) дітей у період перебування за місцем тимчасового переміщення (евакуації) у зв'язку усиновленням, влаштуванням в сім'ї громадян України, переведенням до іншого закладу, досягненням повноліття, вступом до закладу професійної (професійно-технічної), фахової передвищої, вищої освіти та інших випадках, коли повернення дитини у складі групи неможливе, що підтверджується відповідними документами.

19. Наказом керівника закладу на супроводжуючих осіб покладаються

обов’язки щодо:

– догляду за дітьми та особами, виховання та розвитку дітей;

– вжиття заходів до отримання дітьми освітніх послуг відповідно до їх віку та рівня розвитку, реабілітаційної, медичної, психологічної та іншої допомоги дітьми та особами відповідно до їх потреб;

– вжиття заходів до повернення дітей та осіб за місцем їх постійного перебування (проживання), а у разі виїзду за межі України – в Україну, крім дітей, які були возз’єднані з батьками чи іншими законними представниками, вибули із групи тимчасово переміщених (евакуйованих) дітей у період перебування за місцем тимчасового переміщення (евакуації) у зв’язку з усиновленням, влаштуванням в сім’ї громадян України, переведенням до іншого закладу, досягненням повноліття, вступом до закладу професійної (професійно-технічної), фахової передвищої, вищої освіти та інших випадках, коли повернення дитини у складі групи неможливе, що підтверджується відповідними документами;

– сприяння спілкуванню дітей з батьками чи іншими законними представниками, якщо таке спілкування не суперечить інтересам дитини;

– невідкладного інформування керівника закладу або уповноваженої ним особи про проблемні питання, які виникли у дорозі чи за місцем тимчасового переміщення (евакуації) дітей та осіб;

– запобігання будь-яким спробам порушення прав дітей та осіб;

– надання (у разі потреби) адміністративним або судовим органам держави тимчасового перебування дітей та осіб інформації та документів, необхідних для прийняття ними рішень про призначення супроводжуючих осіб тимчасовими опікунами дітей та осіб (інших рішень, необхідних для виконання ними обов’язків щодо дітей та осіб у державі тимчасового перебування), з перекладом, засвідченим в установленому законодавством порядку.

20. Супроводжуючі особи не мають права:

– залишати без нагляду дітей та осіб, передавати їх третім особам;

– від’їжджати чи змінювати місце тимчасового перебування дітей та осіб без погодження з обласною, Київською міською військовою адміністрацією, а у разі перебування за межами України – без погодження з Нацсоцслужбою (крім тимчасових поїздок (екскурсій) дітей та осіб у супроводі супроводжуючих осіб);

– передавати третім особам інформацію про тимчасове переміщення (евакуацію) дітей та осіб, їх документи (зокрема, копії), списки таких дітей та осіб (крім представників органів державної влади, органів місцевого самоврядування України та держави перебування, працівників закордонної дипломатичної установи України, медичних працівників, які надають їм допомогу).

Повернення дітей та осіб

21. Після припинення (скасування) воєнного стану вживаються вичерпні заходи до забезпечення повернення дітей та осіб за місцем їх постійного перебування (проживання), а у разі виїзду за межі України – в Україну (далі – повернення дітей та осіб).

Рішення про повернення дітей та осіб приймається обласною, Київською міською державною (військовою) адміністрацією за місцем постійного розташування закладу у формі розпорядження її голови в порядку, визначеному пунктами 25 і 26 цього Порядку.

Мінсоцполітики, Нацсоцслужба, МЗС, Національна поліція, ДМС, Держприкордонслужба, закордонні дипломатичні установи України забезпечують сприяння обласним, Київській міській державним (військовим) адміністраціям, керівникам закладів у вжитті вичерпних заходів для повернення дітей та осіб в Україну.

Строк повернення дітей та осіб визначається індивідуально для кожної дитини, особи з урахуванням індивідуальних потреб, часу, необхідного для планування повернення дітей та осіб до влаштування в прийомну сім'ю, дитячий будинок сімейного типу, під опіку/піклування, на усиновлення, в сім'ю патронатного вихователя, а у випадках, визначених пунктом 22 цього Порядку, до закладу або малого групового будинку, їх підготовки до повернення, відновлення інфраструктури, необхідної для задоволення потреб дітей та осіб, у тому числі дітей та осіб з інвалідністю, за місцем їх перебування або проживання після повернення, а також строків можливого перебування у державі тимчасового перебування (евакуації).

{Абзац четвертий пункту 21 в редакції Постанови КМ № 1026 від 06.09.2024}

22. Повернення окремих дітей та осіб допускається у разі:

– здійснення процедури усиновлення дитини відповідно до Порядку провадження діяльності з усиновлення та здійснення нагляду за дотриманням прав усиновлених дітей, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 8 жовтня 2008 р. № 905 (Офіційний вісник України, 2008 р., № 79, ст. 2660), влаштування дитини під опіку/піклування, до прийомної сім'ї, дитячого будинку сімейного типу відповідно до Порядку провадження органами опіки та піклування діяльності, пов'язаної із захистом прав дитини, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 24 вересня 2008 р. № 866 «Питання діяльності органів опіки та піклування, пов'язаної із захистом прав дитини» (Офіційний вісник України, 2008 р., № 76, ст. 2561);

{Абзац другий пункту 22 в редакції Постанови КМ № 335 від 25.03.2025}

– передачі дитини батькам, іншим законним представникам, недієздатної особи – її законним представникам у порядку, встановленому пунктом 34 цього Порядку;

– отримання від дитини (особи) звернення про бажання повернутися;

– вступу дитини на навчання до закладів освіти на території України

для здобуття професійної (професійно-технічної), фахової передвищої чи вищої освіти;

{Абзац п'ятий пункту 22 із змінами, внесеними згідно з Постановою КМ № 1026 від 06.09.2024, № 335 від 25.03.2025}

– в інших випадках, які унеможливлюють подальше перебування дитини за межами України, що підтверджується висновком служби у справах дітей (щодо дітей) чи структурного підрозділу з питань соціального захисту населення обласної, Київської міської державної (військової) адміністрації (щодо осіб).

Рішення про повернення груп дітей та осіб (двоє і більше дітей та осіб) до закладу за місцем їх постійного перебування (проживання) або іншого закладу до припинення (скасування) воєнного стану, як виняток, може прийматися після вжиття всіх вичерпних заходів для продовження перебування дітей та осіб у закладах, до яких вони переміщені (евакуйовані), обласною, Київською міською військовою адміністрацією за місцем постійного розташування закладу у порядку, встановленому пунктами 25 і 26 цього Порядку, у разі, коли:

– заклад, до якого тимчасово переміщені (евакуйовані) діти та особи, або організація, яка приймає дітей та осіб, не може продовжувати їх утримання;

– заклад, до якого тимчасово переміщені (евакуйовані) діти та особи, або організація, яка приймає дітей та осіб, не забезпечує створення належних умов для їх перебування, що підтверджується висновком закордонної дипломатичної установи України в державі тимчасового перебування дітей та осіб або моніторингової групи, утвореної за наказом Мінсоцполітики;

– супроводжуючі особи не мають можливості здійснювати свої повноваження, передбачені пунктами 18 і 19 цього Порядку, зокрема, у зв'язку з прийняттям адміністративними або судовими органами держави тимчасового перебування дітей та осіб рішень, що унеможливлюють здійснення супроводжуючими особами своїх повноважень;

– працівники закордонних дипломатичних установ України обмежені у доступі до дітей та осіб, не мають можливості контактувати з ними з метою захисту їх прав та інтересів;

– виникають інші обставини, зокрема такі, що загрожують життю та/або здоров'ю дітей та осіб за місцем тимчасового переміщення (евакуації), обмежують права на охорону здоров'я, освіту, їх фізичний, духовний і розумовий розвиток.

{Абзац дванадцятий пункту 22 в редакції Постанови КМ № 1026 від 06.09.2024}

Заклад, у який планується тимчасове переміщення (евакуація)/ повернення дітей та осіб, повинен мати захисні споруди цивільного захисту, споруди подвійного призначення, придатні для укриття дітей та осіб і працівників та безпечного перебування в них.

{Пункт 22 доповнено новим абзацом згідно з Постановою КМ № 1026

від 06.09.2024}

Під час вирішення питання про повернення до припинення (скасування) воєнного стану дітей та осіб, які перебувають за межами України, насамперед розглядається можливість переміщення таких дітей та осіб для подальшого тимчасового перебування (евакуації) за межами України.

23. Під час воєнного стану у випадках, передбачених абзацами четвертим – дванадцятим пункту 22 цього Порядку, обласна, Київська міська державна (військова) адміністрація може прийняти рішення про повернення дітей та осіб в прийомну сім'ю, дитячий будинок сімейного типу, під опіку/ піклування, на усиновлення, в сім'ю патронатного вихователя або, як виняток, до закладу, малого групового будинку, який розташований на території адміністративно-територіальної одиниці/ територіальної громади, що належить до помірного або задовільного рівня ризику безпеки, визначеного відповідно до Методики оцінки ризиків безпеки в системі освіти, пов'язаних із збройною агресією Російської Федерації проти України, затвердженої постановою Кабінету Міністрів України від 2 серпня 2024 р. № 866 (Офіційний вісник України, 2024 р., № 73, ст. 4352), але не менш як за 50 кілометрів від державного кордону України з Російською Федерацією, Республікою Білорусь та не менш як за 100 кілометрів від адміністративної межі між тимчасово окупованою територією та іншою територією України, де не ведуться бойові дії, лінії бойового зіткнення.

{Абзац перший пункту 23 із змінами, внесеними згідно з Постановою КМ № 335 від 25.03.2025}

Начальники обласних, Київської міської військових адміністрацій несуть персональну дисциплінарну відповідальність за недотримання вимог повернення дітей та осіб, визначених цим Порядком, цивільно-правову, адміністративну або кримінальну відповідальність за порушення прав дітей та осіб та недотримання вимог законодавства про охорону дитинства відповідно до законів України.

{Пункт 23 в редакції Постанови КМ № 1026 від 06.09.2024}

24. Питання про повернення дітей та осіб до припинення (скасування) воєнного стану розглядається обласними, Київською міською військовими адміністраціями за місцем постійного розташування закладів на підставі клопотання засновника закладу/керівника закладу/керівника служби у справах дітей, структурного підрозділу з питань соціального захисту населення, охорони здоров'я, освіти і науки обласної, Київської міської військової адміністрації залежно від підпорядкування (сфери управління) закладу за місцем його постійного розташування або звернення дитини про бажання повернутися.

{Абзац перший пункту 24 із змінами, внесеними згідно з Постановою КМ № 1026 від 06.09.2024}

Клопотання про повернення дітей та осіб до припинення (скасування) воєнного стану повинне містити обґрунтування необхідності повернення

дітей та осіб та/або пояснення причин неможливості подальшого перебування їх за місцем тимчасового переміщення (евакуації), а також інформацію про прийомну сім'ю, дитячий будинок сімейного типу, опікунів/піклувальників, усиновлювачів, сім'ю патронатного вихователя, а у виключних випадках про заклад або малий груповий будинок, до якого планується повернення (влаштування) дітей та осіб, інформацію про індивідуальні потреби дітей та осіб відповідно до вимог, визначених в абзаці другому пункту 25 цього Порядку.

{Абзац другий пункту 24 із змінами, внесеними згідно з Постановою КМ № 1026 від 06.09.2024}

До клопотання про повернення дітей та осіб додаються такі документи:

– копія наказу керівника закладу про тимчасове переміщення (евакуацію) дітей та осіб (за наявності);

– списки дітей та осіб, які були тимчасово переміщені (евакуйовані);

– списки дітей та осіб, які підлягають поверненню, із зазначенням інформації про стан здоров'я, мобільність, статус та становище дітей та осіб, а також чи підтримували діти під час тимчасового переміщення (евакуації) стосунки з батьками, іншими законними представниками із зазначенням контактних даних таких осіб;

– списки дітей та осіб, які після повернення повинні продовжити розпочате лікування, курс реабілітації із зазначенням виду лікування, реабілітації, необхідних процедур;

– списки дітей, перебування яких за місцем тимчасового переміщення (евакуації) планується тимчасово продовжити відповідно до пункту 31 цього Порядку, із зазначенням строку, місця їх перебування, інформації про осіб, які будуть здійснювати догляд за дітьми та особами, представляти їх інтереси, забезпечать повернення дітей та осіб в Україну;

– списки дітей, які були возз'єднані з батьками чи іншими законними представниками, вибули із групи тимчасово переміщених (евакуйованих) дітей у період перебування за місцем тимчасового переміщення (евакуації) у зв'язку з усиновленням, влаштуванням в сім'ї громадян України, переведенням до іншого закладу, досягненням повноліття, вступом до закладу професійної (професійно-технічної), фахової передвищої, вищої освіти тощо, із зазначенням причин та реквізитів документів, що засвідчують зазначені підстави;

– списки супроводжуючих осіб, які перебувають з дітьми та особами;

– повідомлення закладу, до якого тимчасово переміщені (евакуйовані) діти та особи, або організації, яка приймає дітей та осіб, про неможливість їх утримання або лист закордонної дипломатичної установи України про те, що їх представники обмежені у доступі до дітей та осіб, не мають можливості контактувати з ними з метою захисту їх прав та інтересів, або інформація про інші обставини, що мають негативний вплив на дітей та осіб за місцем переміщення (евакуації), або інші документи, які підтверджують необхідність

повернення дітей та осіб в Україну.

25. Для прийняття рішень про повернення дітей та осіб обласна, Київська міська державна (військова) адміністрація вивчає питання щодо доцільності повернення дітей, зокрема:

– визначає індивідуальні потреби дітей та осіб (на підставі проведення оцінювання індивідуальних потреб дитини/осіб з урахуванням результатів моніторингу стану утримання дітей та осіб, які тимчасово переміщені (евакуйовані) за межі України із закладів різних типів, форм власності та підпорядкування) згідно з планом повернення дітей та осіб, затвердженим спільним наказом Мінсоцполітики, Мінреінтеграції та МВС;

{Пункт 25 доповнено новим абзацом згідно з Постановою КМ № 1026 від 06.09.2024}

– аналізує обґрунтованість підстав для повернення дітей та осіб, наведених у клопотанні, відповідно до пункту 22 цього Порядку (у разі ініціювання повернення дітей та осіб до припинення (скасування) воєнного стану);

– проводить обстеження технічного стану будівель, у яких розташовано заклад чи планується його розміщення (у разі, коли будівлі зазнали пошкоджень або руйнувань);

– вивчає за участю територіальних органів Нацсоцслужби питання про наявність умов для перебування дітей та осіб у закладі, наявність працівників відповідної кількості та кваліфікації для організації роботи з дітьми відповідно до пункту 36^{-1} цього Порядку та особами з урахуванням їх стану та потреб;

{Абзац п'ятий пункту 25 із змінами, внесеними згідно з Постановою КМ № 335 від 25.03.2025}

– перевіряє відповідність закладу вимогам, передбаченим пунктом 23 цього Порядку (у разі ініціювання повернення дітей та осіб до припинення (скасування) воєнного стану).

{Абзац шостий пункту 25 в редакції Постанови КМ № 1026 від 06.09.2024}

За результатами вивчення питання щодо доцільності повернення дітей та осіб перевіряє заклад на відповідність вимогам, передбаченим абзацом тринадцятим пункту 22 цього Порядку, складає акт про стан і безпечність будівель закладу, наявність в них умов для перебування дітей та осіб за формою, затвердженою спільним наказом Мінсоцполітики, Мінреінтеграції та МВС.

{Абзац сьомий пункту 25 в редакції Постанови КМ № 1026 від 06.09.2024}

У разі коли причини повернення дітей та осіб до припинення (скасування) воєнного стану не відповідають вимогам, передбаченим пунктом 22 цього Порядку, заходи, передбачені абзацами третім – п'ятим цього пункту, не проводяться.

У разі прийняття рішення про доцільність повернення дітей обласна, Київська міська державна (військова) адміністрація складає план повернення дітей із визначенням відповідальних виконавців і строків виконання за

формою, затвердженою спільним наказом Мінсоцполітики, Мінреінтеграції та МВС.

Під час планування розміщення дітей та осіб після повернення першочергово вивчається питання щодо можливості передачі дітей та осіб батькам, іншим законним представникам відповідно до пункту 34 цього Порядку.

{Абзац десятий пункту 25 із змінами, внесеними згідно з Постановою КМ № 335 від 25.03.2025}

У разі неможливості передачі дітей та осіб батькам, іншим законним представникам вирішується питання щодо повернення дітей та осіб до закладу за місцем їх постійного перебування або проживання з метою подальшого повернення дітей та осіб батькам, іншим законним представникам або влаштування дітей в сімейні форми виховання.

У разі неможливості повернення дітей та осіб до закладу за місцем їх постійного перебування або проживання обласна, Київська міська державна (військова) адміністрація за місцем постійного розташування закладу вирішує питання щодо переведення дітей та осіб до інших закладів з урахуванням індивідуальних потреб дітей та осіб, а також думки батьків, інших законних представників дітей та осіб або у разі відсутності такої можливості – облаштування іншої будівлі для розміщення дітей та осіб з урахуванням їх потреб, вимог державних будівельних та санітарних норм.

У разі коли розміщення (влаштування) дітей та осіб на території області, м. Києва за місцем постійного розташування закладу є неможливим, Державна служба у справах дітей за зверненням голови обласної, Київської міської державної (військової) адміністрації:

{Абзац тринадцятий пункту 25 в редакції Постанови КМ № 335 від 25.03.2025}

– визначає відповідну обласну, Київську міську державну (військову) адміністрацію, що забезпечить розміщення таких дітей та осіб з урахуванням їх потреб та інтересів;

{Абзац пункту 25 в редакції Постанови КМ № 335 від 25.03.2025}

– сприяє у пошуку грантів, благодійних пожертв для задоволення потреб дітей на строк, передбачений пунктом 36^{-8} цього Порядку.

{Абзац пункту 25 в редакції Постанови КМ № 335 від 25.03.2025}

26. Розпорядження голови обласної, Київської міської державної (військової) адміністрації про повернення дітей та осіб повинне містити доручення щодо:

– повідомлення компетентним органам держави перебування дітей та осіб про їх повернення в Україну;

– узгодження з Національною поліцією маршруту повернення дітей та осіб, зокрема за можливості у супроводі службового автомобіля Національної поліції;

– інформування обласних, Київської міської військових адміністрацій

за маршрутом повернення дітей та осіб для надання у разі потреби допомоги та місця для ночівлі дітей та осіб, забезпечення їх харчуванням, зокрема для подальшої дороги.

До розпорядження голови додаються списки дітей та осіб, які є його невід'ємною частиною, зокрема:

– списки дітей та осіб, які підлягають поверненню;

– списки дітей, перебування яких за місцем тимчасового переміщення (евакуації) планується тимчасово продовжити відповідно до пункту 31 цього Порядку;

– списки дітей та осіб, які були возз'єднані з батьками чи іншими законними представниками, вибули з групи тимчасово переміщених (евакуйованих) дітей у період перебування за місцем тимчасового переміщення (евакуації) у зв'язку з усиновленням, влаштуванням в сім'ї громадян України, переведенням до іншого закладу, досягненням повноліття, вступом до закладу професійної (професійно-технічної), фахової передвищої, вищої освіти тощо.

У списках дітей та осіб зазначається інформація про:

– прізвище, власне ім'я, по батькові (за наявності), дату народження дітей та осіб;

– місце перебування кожної дитини після повернення (щодо дітей, які підлягають поверненню);

– строк, місце подальшого перебування дітей (щодо дітей, перебування яких за місцем переміщення (евакуації) планується тимчасово продовжити);

– причини та реквізити документів, що засвідчують вибуття дітей та осіб із групи тимчасово переміщених (евакуйованих) дітей та осіб під час перебування за місцем тимчасового переміщення (евакуації);

– прізвище, власне ім'я, по батькові (за наявності) супроводжуючих осіб із визначенням відповідальності кожної такої особи за конкретних дітей та осіб, які будуть здійснювати супровід дітей та осіб під час їх повернення;

– стан здоров'я, мобільність, статус та становище дітей та осіб, можливості контактування із батьками, іншими законними представниками.

Розпорядження голови обласної, Київської міської військової адміністрації про повернення дітей та осіб до припинення (скасування) воєнного стану видається виключно після отримання від Нацсоцслужби погодження на повернення дітей та осіб.

Для отримання погодження Нацсоцслужби на повернення дітей та осіб до припинення (скасування) воєнного стану обласна, Київська міська військові адміністрації подають Нацсоцслужбі проект розпорядження та затверджені головою обласної, Київської міської державної (військової) адміністрації, план повернення дітей та осіб та акт про стан і безпечність будівель закладу, наявність в них умов для перебування дітей та осіб, передбачені пунктом 25 цього Порядку. План повернення дітей та осіб та акт є невід'ємною частиною розпорядження.

{Абзац сімнадцятий пункту 26 із змінами, внесеними згідно з Постановою КМ № 335 від 25.03.2025}

Нацсоцслужба інформує Державну службу у справах дітей про кожен випадок погодження повернення дітей до припинення (скасування) воєнного стану протягом п'яти робочих днів після надання такого погодження та про кожен випадок відмови у наданні погодження на повернення дітей та осіб до припинення (скасування) воєнного стану.

{Абзац вісімнадцятий пункту 26 в редакції Постанови КМ № 335 від 25.03.2025}

27. На підставі розпорядження голови обласної, Київської міської державної (військової) адміністрації про повернення дітей та осіб керівник закладу видає наказ про організацію повернення дітей.

До наказу керівника закладу додаються:

– списки дітей та осіб, які підлягають поверненню;

– списки супроводжуючих осіб із визначенням відповідальності кожної такої особи за конкретних дітей та осіб.

Формування груп дітей та осіб із супроводжуючими особами здійснюється з урахуванням вимог, передбачених пунктом 17 цього Порядку.

У разі коли керівник закладу з технічних або інших причин не може видати наказ про організацію повернення дітей, такий наказ видає служба у справах дітей, структурний підрозділ з питань соціального захисту населення, охорони здоров'я, освіти і науки обласної, Київської міської державної (військової) адміністрації залежно від підпорядкування (сфери управління) закладу за місцем його постійного розташування.

28. Підготовку дітей та осіб до повернення здійснює керівник закладу або інша уповноважена ним особа.

Підготовка включає:

– інформування дітей та осіб, батьків, інших законних представників дітей, родичів дієздатних осіб, опікунів недієздатних осіб, піклувальників обмежено дієздатних осіб про очікуване повернення дітей та осіб за місцем їх постійного перебування або проживання або в Україну;

– отримання згоди повнолітніх дієздатних осіб щодо повернення. У разі коли такими особами надано письмову відмову від їх повернення, керівник закладу видає наказ про їх відрахування із закладу та повідомляє про це закордонній дипломатичній установі України в державі тимчасового перебування та обласній, Київській міській державній (військовій) адміністрації за місцем розташування закладу;

– ознайомлення дітей та осіб з правилами поведінки в дорозі;

– забезпечення дітей та осіб речами першої необхідності (засоби гігієни, спідня білизна, одяг та взуття відповідно до сезону, лікарські засоби за індивідуальними рецептами для кожної конкретної дитини та особи, рецепти на лікарські засоби) та особистими речами, що становлять цінність (є важливими) для них, а також водою та продуктами харчування на період

тимчасового переміщення (евакуації);

– надання дітям та особам копій їх документів та інформації про контактну особу, яка відповідає за них, для зв'язку з ними у разі, коли дитина чи особа з будь-яких причин залишиться без супроводу;

– проведення перевірки наявності у дітей та осіб, супроводжуючих осіб паспорта громадянина України для виїзду за кордон, а у разі його відсутності – звернення до закордонної дипломатичної установи України з метою оформлення посвідчення особи на повернення в Україну чи паспорта громадянина України для виїзду за кордон;

– надання допомоги неповнолітнім дітям з метою повідомлення ними структурному підрозділу з питань соціального захисту населення районних, районних у м. Києві державних (військових) адміністрацій, виконавчих органів міських, районних у містах (у разі утворення) рад або уповноваженій особі виконавчого органу сільської, селищної, міської ради або центру надання адміністративних послуг за місцем отримання довідки про взяття на облік внутрішньо переміщеної особи про зміну місця проживання або про повернення.

29. Керівник закладу або інша уповноважена ним особа:

– звертається до закордонної дипломатичної установи України за місцем тимчасового переміщення (евакуації) дітей та осіб з метою зняття дітей та осіб з консульського обліку та подає розпорядження голови обласної, Київської міської державної (військової) адміністрації, до якого додаються списки дітей та осіб, які підлягають поверненню, та дітей, перебування яких за місцем тимчасового переміщення (евакуації) планується тимчасово продовжити відповідно до пункту 31 цього Порядку;

– не пізніше ніж за три дні до від'їзду або протягом трьох днів після повернення звертається (щодо малолітніх дітей, недієздатних осіб, осіб, дієздатність яких обмежена) до структурного підрозділу з питань соціального захисту населення районних, районних у м. Києві державних (військових) адміністрацій, виконавчих органів міських, районних у містах (у разі утворення) рад, уповноваженої особи виконавчого органу сільської, селищної, міської ради або центру надання адміністративних послуг та повідомляє про зміну місця проживання або про повернення дітей та осіб.

30. Після прибуття дітей та осіб на територію України керівник закладу або уповноважена ним супроводжуюча особа зобов'язані протягом одного робочого дня повідомити службі у справах дітей, а також структурному підрозділу з питань соціального захисту населення, охорони здоров'я, освіти і науки залежно від підпорядкування (сфери управління) закладу обласної, Київської міської державної (військової) адміністрації за місцем постійного розташування закладу, з якого діти та особи були тимчасово переміщені (евакуйовані), про прибуття дітей та осіб в Україну і подати списки дітей, які повернулися.

{Абзац перший пункту 30 в редакції Постанови КМ № 335 від 25.03.2025}

Служба у справах дітей, структурний підрозділ з питань соціального захисту населення, охорони здоров'я, освіти і науки залежно від підпорядкування (сфери управління) закладу обласної, Київської міської державної (військової) адміністрації протягом трьох робочих днів після отримання інформації про прибуття дітей та осіб зобов'язані провести звірку списків дітей, які були тимчасово переміщені (евакуйовані) та які повернулися, з'ясувати інформацію про кожну дитину, яка не повернулася. У разі встановлення інформації про зникнення дитини або відсутності інформації про дитину (підстави вибуття, залишення за межами України тощо) інформація також подається до територіальних підрозділів Національної поліції за місцем розташування закладу.

Керівник закладу протягом п'яти робочих днів інформує про повернення дітей та осіб батьків, інших законних представників дітей, законних представників недієздатних осіб, орган опіки та піклування за місцем походження дитини-сироти, дитини, позбавленої батьківського піклування/місцем проживання (перебування) батьків дитини, які не обмежені у батьківських правах, територіальний підрозділ Національної поліції про повернення дітей та осіб.

{Абзац третій пункту 30 із змінами, внесеними згідно з Постановою КМ № 335 від 25.03.2025}

31. Тимчасове продовження тимчасового перебування (евакуації) дитини за межами України після повернення групи, у складі якої вона була тимчасово переміщена (евакуйована) за межі України, на визначений строк допускається у разі:

– вступу дитини віком від 16 років на навчання до закладів освіти для здобуття професійної (професійно-технічної) чи вищої освіти;

– проходження дитиною курсу лікування чи реабілітації, який не може бути тимчасово припинений та/або продовжений в Україні;

– в інших випадках, які відповідають інтересам дитини та можуть бути підтверджені відповідними документами.

Питання про тимчасове продовження перебування дитини за межами України розглядається обласною, Київською міською державною (військовою) адміністрацією за поданням керівника закладу одночасно з питанням про повернення дітей та осіб за наявності письмового підтвердження компетентного органу держави, де перебуває дитина, щодо забезпечення:

– належного догляду, виховання та утримання дитини;

– можливості працівникам закордонної дипломатичної установи України спілкуватися з дитиною та здійснювати нагляд за умовами її проживання і виховання.

32. Повернення окремих дітей та осіб може здійснюватися за наказом керівника закладу, який видається за умови погодження питання про повернення дитини (особи) з обласною, Київською міською державною (військовою) адміністрацією за місцем постійного розташування закладу.

Для отримання погодження керівник закладу надає обласній, Київській міській державній (військовій) адміністрації клопотання з обґрунтуванням причин, що зумовлюють необхідність повернення дітей та осіб.

До припинення (скасування) воєнного стану копія наказу керівника закладу про повернення окремих дітей, погодженого з обласною, Київською міською військовою адміністрацією, документів, на підставі яких було прийнято рішення про повернення, передаються до Нацсоцслужби, яка аналізує отримані документи та за наявності заперечень щодо повернення дитини чи пропозицій щодо організації підготовки до повернення дитини протягом 10 робочих днів інформує про них обласну, Київську міську військову адміністрацію.

33. У разі отримання від дітей та осіб звернення (зокрема, усного) про бажання повернутися за місцем їх постійного перебування або проживання, а у разі виїзду за межі України – в Україну керівник закладу або уповноважена ним супроводжуюча особа повідомляє про це службі у справах дітей чи структурному підрозділу з питань соціального захисту населення, охорони здоров'я, освіти і науки обласної, Київської міської державної (військової) адміністрації відповідно до підпорядкування (сфери управління) закладу.

Служба у справах дітей чи структурний підрозділ з питань соціального захисту населення, охорони здоров'я, освіти і науки обласної, Київської міської державної (військової) адміністрації відповідно до підпорядкування (сфери управління) закладу за зверненням керівника закладу здійснює заходи (зокрема, із застосуванням технічних засобів електронної комунікації), зокрема, щодо:

- вивчення причин бажання дитини (особи) повернутися;
- організації надання дитині (особі) психологічної підтримки;
- вивчення можливих випадків порушення прав дитини (особи);
- вивчення обґрунтованості обставин, що вимагають повернення дітей та осіб.

У разі коли встановлено обґрунтовані обставини, що вимагають повернення дітей та осіб, за поданням служби у справах дітей чи структурного підрозділу з питань соціального захисту населення, охорони здоров'я, освіти і науки обласна, Київська міська державна (військова) адміністрація надає письмове погодження на повернення дітей та осіб, визначає місце їх влаштування та організовує повернення.

34. Погодження на передачу дитини батькам, іншим законним представникам, а недієздатної особи – її законним представникам надається за їх зверненням протягом 10 календарних днів органом опіки та піклування за місцем проживання (перебування) батьків, інших законних представників дитини, законних представників недієздатної особи або за відсутності технічної можливості органом опіки та піклування надати таке погодження – відповідною обласною, Київською міською державною (військовою) адміністрацією за результатами комплексного вивчення ситуації сім'ї та

дитини, недієздатної особи, зокрема з урахуванням інформації про:

{Абзац перший пункту 34 в редакції Постанови КМ № 335 від 25.03.2025}

– причини перебування дитини в закладі;

– виконання батьками, іншими законними представниками своїх обов'язків;

– умови проживання батьків, інших законних представників дітей з урахуванням результатів оцінювання стану задоволення потреб дитини, проведеного відповідно до пункту 36^{-1} Порядку провадження органами опіки та піклування діяльності, пов'язаної із захистом прав дитини, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 24 вересня 2008 р. № 866 «Питання діяльності органів опіки та піклування, пов'язаної із захистом прав дитини» (Офіційний вісник України, 2008 р., № 76, ст. 2561), – із змінами, внесеними постановою Кабінету Міністрів України від 25 березня 2025 р. № 335, законних представників недієздатних осіб.

{Абзац четвертий пункту 34 в редакції Постанови КМ № 335 від 25.03.2025}

Погодження щодо передачі дитини батькам, іншим законним представникам, недієздатної особи – її законним представникам не надається в разі їх проживання на територіях активних бойових дій або тимчасово окупованих Російською Федерацією територіях України, включених до переліку територій, на яких ведуться (велися) бойові дії або тимчасово окупованих Російською Федерацією, затвердженого Мінрозвитку, для яких не визначена дата завершення бойових дій або тимчасової окупації.

{Пункт 34 доповнено новим абзацом згідно з Постановою КМ № 335 від 25.03.2025}

У разі коли батьки, інші законні представники дитини, законні представники недієздатної особи не можуть особисто забрати дитину або особу, дитина або особа може бути повернута їм у супроводі працівника закладу чи посадової особи, визначеної органом, який надав погодження на передачу дітей та осіб, або передана особам, які мають право на представництво за довіреністю, наданою батьками, іншими законними представниками дітей та осіб (далі – особи, які діють за довіреністю).

За фактом передачі дитини батькам, іншим законним представникам, особам, які діють за довіреністю, а також про передачу недієздатної особи її законним представникам чи особам, які діють за довіреністю, складається акт, який підписується особами, які прийняли дитину (особу), керівником закладу або уповноваженою ним особою, працівником закордонної дипломатичної установи України (у разі передачі дитини (особи) за межами України), служби у справах дітей чи структурного підрозділу з питань соціального захисту населення обласної, Київської міської державної (військової) адміністрації (у разі передачі дитини (особи) в Україні). В акті зазначається факт прийняття дитини (особи) із зазначенням:

– прізвища, власного імені, по батькові (за наявності) осіб, які прийняли

дитину або особу;

– реквізитів документів, що посвідчують їх особу, довіреності (за наявності);

– погодження органу опіки та піклування чи обласної, Київської міської державної (військової) адміністрації на передачу дітей та осіб;

– стану здоров'я дитини на момент передачі;

– дати та місця передачі дітей та осіб.

Акт про передачу дітей та осіб складається у трьох примірниках, один з яких залишається в закордонній дипломатичній установі України в державі тимчасового переміщення (евакуації) дітей та осіб, службі у справах дітей чи структурному підрозділі з питань соціального захисту населення обласної, Київської міської державної (військової) адміністрації, другий – у керівника закладу, третій – у осіб, яким передана дитина (особа).

Дитина може бути також передана усиновлювачам у присутності працівника закордонної дипломатичної установи України в порядку, передбаченому пунктом 82^{-2} Порядку провадження діяльності з усиновлення та здійснення нагляду за дотриманням прав усиновлених дітей, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 8 жовтня 2008 р. № 905 (Офіційний вісник України, 2008 р., № 79, ст. 2660).

Про передачу дитини (особи) керівник закладу протягом трьох робочих днів інформує службу у справах дітей, а також структурний підрозділ з питань соціального захисту населення, охорони здоров'я, освіти і науки обласної, Київської міської державної (військової) адміністрації залежно від підпорядкування (сфери управління) закладу за місцем його постійного розташування.

{Абзац п'ятнадцятий пункту 34 із змінами, внесеними згідно з Постановою КМ № 335 від 25.03.2025}

35. Діти, які під час перебування за межами України досягли повноліття або завершили здобуття повної загальної середньої освіти, за їх бажанням можуть продовжити перебувати в закладі (організації, яка приймає дітей) за місцем тимчасового переміщення (евакуації) до повернення в Україну групи дітей, у складі якої вони були тимчасово переміщені (евакуйовані), та повернутися в Україну з цією групою.

{Абзац перший пункту 35 із змінами, внесеними згідно з Постановою КМ № 335 від 25.03.2025}

Про вибуття із групи переміщених (евакуйованих) дітей та осіб, які під час перебування за межами України досягли повноліття або завершили здобуття повної загальної середньої освіти, керівник закладу або уповноважена ним особа протягом п'яти робочих днів повідомляє закордонній дипломатичній установі України у державі тимчасового перебування та службі у справах дітей, а також структурному підрозділу з питань соціального захисту населення, охорони здоров'я, освіти і науки залежно від підпорядкування (сфери управління) закладу обласної, Київської міської державної (військової)

адміністрації за місцем постійного розташування закладу.

{Абзац другий пункту 35 в редакції Постанови КМ № 335 від 25.03.2025}

Про вибуття із групи тимчасово переміщених (евакуйованих) дітей та осіб із числа дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, керівник закладу також інформує орган опіки та піклування за місцем походження дитини-сироти, дитини, позбавленої батьківського піклування.

{Пункт 36 виключено на підставі Постанови КМ № 335 від 25.03.2025}

Соціальний захист та реінтеграція в суспільне життя дітей, повернутих на територію України у складі групи

36^{-1}. Обласна, Київська міська державна (військова) адміністрація за місцем повернення групи дітей у період до безпосереднього прибуття дітей за місцем розташування закладу забезпечує, зокрема:

– наявність необхідного запасу води та продуктів харчування, лікарських засобів, засобів гігієни, одягу, взуття;

– облаштування спальних місць відповідно до віку та потреб дітей, зокрема дітей з інвалідністю;

– залучення необхідної кількості працівників до роботи з дітьми, зокрема для реалізації індивідуальних планів реінтеграції дитини у суспільне життя відповідно до пункту 36^{-5} цього Порядку та вжиття заходів з реінтеграції дітей відповідно до пункту 36^{-6} цього Порядку, з розрахунку один працівник не більш як на 15 дітей/чотири дитини з інвалідністю з обов'язковою наявністю вихователів та психологів;

– організацію харчування дітей;

– надання речей першої необхідності, лікарських засобів, засобів для пересування дітям з числа маломобільних груп населення відповідно до їх потреб;

– організацію надання освітніх послуг дітям відповідно до їх віку та рівня розвитку з урахуванням їх потреб у надолуженні освітніх втрат під час тимчасового переміщення (евакуації), а також особливих освітніх потреб із проведенням у разі необхідності комплексної психолого-педагогічної оцінки розвитку інклюзивно-ресурсним центром;

– організацію медичного обстеження, надання реабілітаційної, медичної, психологічної та іншої допомоги дітям з урахуванням їх потреб;

– сприяння законним представникам дітей та супроводжуючим особам у представництві інтересів дітей в органах державної влади, органах місцевого самоврядування.

Для задоволення потреб, зазначених у цьому пункті, обласна, Київська міська державна (військова) адміністрація може залучати громадські об'єднання, благодійні, міжнародні організації на підставі меморандумів про співпрацю.

36^{-2}. Служби у справах дітей обласних, Київської міської державних

(військових) адміністрацій за місцем повернення групи дітей разом із службами у справах дітей, структурними підрозділами з питань соціального захисту населення, охорони здоров'я, освіти і науки обласних, Київської міської державних (військових) адміністрацій за місцем постійного розташування закладу, де постійно перебували або проживали діти до тимчасового переміщення (евакуації), після отримання інформації про повернення дітей:

– аналізують інформацію про дітей, що міститься в клопотанні про повернення дітей та документах, що додаються до нього, що подається відповідно до пункту 24 цього Порядку, з метою визначення та задоволення потреб дітей у вихованні, догляді, отриманні освіти, лікуванні тощо;

– звертаються до органу опіки та піклування за місцем проживання батьків, не обмежених у своїх правах щодо дітей, інших законних представників щодо вивчення питання про можливість повернення дитини в сім'ю та забезпечення проведення оцінювання її потреб у соціальних послугах для надання необхідної допомоги для возз'єднання з дитиною, забезпечення догляду за нею та виховання її в сім'ї, інших заходів, передбачених пунктом 34 цього Порядку;

– інформують органи опіки та піклування за місцем походження повернутих дітей-сиріт, дітей, позбавлених батьківського піклування, за місцем проживання (перебування) сімей дітей, які не мають статусу дітей-сиріт, дітей, позбавлених батьківського піклування, про їх повернення з метою організації заходів щодо повернення дітей на виховання батькам, іншим законним представникам, їх влаштування в сім'ї громадян України (усиновлення, під опіку, піклування, у прийомну сім'ю, дитячий будинок сімейного типу) відповідно до законодавства.

36^{-3}. Державна служба у справах дітей після отримання інформації про повернення дітей:

– забезпечує проведення оцінювання стану задоволення потреб дітей відповідно до пункту 36^{-1} Порядку провадження органами опіки та піклування діяльності, пов'язаної із захистом прав дитини, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 24 вересня 2008 р. № 866 «Питання діяльності органів опіки та піклування, пов'язаної із захистом прав дитини» (Офіційний вісник України, 2008 р., № 76, ст. 2561), – із змінами, внесеними постановою Кабінету Міністрів України від 25 березня 2025 р. № 335, з урахуванням результатів моніторингу стану утримання дітей, які тимчасово переміщені (евакуйовані) за межі України із закладів, здійсненого відповідно до абзацу другого пункту 38 цього Порядку, та інформації, зазначеної у плані повернення, передбаченому пунктом 25 цього Порядку;

– утворює та координує роботу міжвідомчої команди реінтеграції для планування та координації заходів, спрямованих на реінтеграцію дітей в суспільне життя, а також їх підготовку до повернення на виховання до батьків, інших законних представників або до влаштування в сім'ї громадян України (під опіку, піклування, у прийомну сім'ю, дитячий будинок сімейного

типу, усиновлення), або до самостійного життя (далі – міжвідомча команда реінтеграції) для кожної з груп повернутих дітей.

36-4. До складу міжвідомчої команди реінтеграції входять:

– представник Державної служби у справах дітей (керівник міжвідомчої команди реінтеграції);

– представники служби у справах дітей обласної, Київської міської державної (військової) адміністрації за місцем постійного розташування закладу та за місцем повернення дітей;

– представники органів опіки та піклування за місцем походження дітей-сиріт, дітей, позбавлених батьківського піклування, за місцем проживання (перебування) сімей дітей, які не мають статусу дітей-сиріт, дітей, позбавлених батьківського піклування, та органів опіки та піклування за місцем повернення дітей (служби у справах дітей, структурних підрозділів з питань соціального захисту населення, охорони здоров'я, освіти і науки районних у м. Києві держадміністрацій, виконавчих органів міських, районних у містах (у разі утворення) рад, сільських, селищних рад);

– представники уповноважених підрозділів органів Національної поліції за місцем повернення дітей;

– представники закладів освіти, охорони здоров'я, соціального захисту населення за місцем повернення дітей, зокрема психологи, інші педагогічні працівники, фахівці із соціальної роботи, педіатри, інші медичні працівники (залежно від потреби) (за згодою);

– працівники, які здійснюють догляд за дітьми та їх виховання після повернення;

– представники Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини (за згодою);

– представники Координаційного центру з розвитку сімейного виховання та догляду дітей (за згодою);

– представники Нацсоцслужби або її територіальних органів;

– представники громадських об'єднань, благодійних, міжнародних організацій, зокрема психологи, інші педагогічні працівники, фахівці із соціальної роботи, педіатри, інші медичні працівники (залежно від потреби), що залучаються на підставі меморандуму про співпрацю, в якому визначаються порядок отримання, опрацювання, використання інформації, зокрема персональних даних дітей, зобов'язання щодо нерозголошення жодних відомостей, у тому числі персональних даних про дітей, які стали їм відомі (за згодою).

Міжвідомча команда реінтеграції для виконання покладених на неї завдань:

– аналізує інформацію про повернуту дитину, її сім'ю (за наявності), результати оцінювання стану задоволення потреб дитини, комплексного вивчення ситуації сім'ї, потреб сім'ї дитини в соціальних послугах;

– розробляє, затверджує та виконує індивідуальний план реінтеграції дитини.

Державна служба у справах дітей затверджує положення про міжвідомчу команду реінтеграції з урахуванням завдань міжвідомчої команди реінтеграції, визначених цим пунктом.

Робота міжвідомчої команди реінтеграції організовується у формі засідань, які можуть проводитися в режимі відеоконференції.

Рішення міжвідомчої команди реінтеграції оформляються протоколом.

36^{-5}. Індивідуальний план реінтеграції дитини в суспільне життя (далі – індивідуальний план реінтеграції дитини) розробляється строком на три місяці, затверджується протягом 15 робочих днів після повернення дитини та містить:

– інформацію про потреби дитини, заходи щодо їх задоволення, відповідальних виконавців, строки та відомості про стан його виконання;

– заходи із соціальної підтримки сім'ї дитини (за наявності) для забезпечення повернення дитини на виховання батькам або іншим законним представникам, заходи щодо сприяння у влаштуванні дитини в сім'ю громадян України (під опіку, піклування, у прийомну сім'ю, дитячий будинок сімейного типу, усиновлення);

– заходи щодо реінтеграції дитини в суспільне життя;

– інформацію про перегляд та коригування заходів.

У разі виникнення обставин, що потребують визначення додаткових заходів із соціального захисту дитини, індивідуальний план реінтеграції дитини коригується членами міжвідомчої команди реінтеграції та затверджується ними в новій редакції.

Суб'єкти, представники яких входять до складу міжвідомчої команди реінтеграції, зобов'язані один раз на місяць (або на вимогу) надавати керівнику міжвідомчої команди реінтеграції звіт про стан його виконання в межах своїх повноважень.

За результатами реалізації індивідуального плану реінтеграції дитини з числа дітей-сиріт, дітей, позбавлених батьківського піклування, дітей, які перебувають у складних життєвих обставинах, здійснюється розроблення/ перегляд індивідуальних планів соціального захисту дитини відповідно до Порядку провадження органами опіки та піклування діяльності, пов'язаної із захистом прав дитини, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 24 вересня 2008 р. № 866 «Питання діяльності органів опіки та піклування, пов'язаної із захистом прав дитини» (Офіційний вісник України, 2008 р., № 76, ст. 2561), та Порядку забезпечення соціального захисту дітей, які перебувають у складних життєвих обставинах, у тому числі дітей, які постраждали від жорстокого поводження, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 1 червня 2020 р. № 585 «Про забезпечення соціального захисту дітей, які перебувають у складних життєвих обставинах» (Офіційний вісник України, 2020 р., № 57, ст. 1779).

36[-6]. Працівники, які здійснюють догляд і виховання дітей після повернення на територію України у складі групи, забезпечують:

– участь у проведенні оцінювання стану задоволення потреб дітей відповідно до пункту 36[-1] Порядку провадження органами опіки та піклування діяльності, пов'язаної із захистом прав дитини, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 24 вересня 2008 р. № 866 «Питання діяльності органів опіки та піклування, пов'язаної із захистом прав дитини» (Офіційний вісник України, 2008 р., № 76, ст. 2561), – із змінами, внесеними постановою Кабінету Міністрів України від 25 березня 2025 р. № 335;

– участь у роботі міжвідомчої команди реінтеграції, розробленні/ перегляді та виконанні індивідуальних планів реінтеграції дітей;

– належний догляд, виховання дітей, організацію отримання ними освітніх, медичних, реабілітаційних, соціальних та інших послуг з урахуванням їх потреб;

– здійснення заходів щодо реінтеграції дітей в суспільне життя.

Заходи щодо реінтеграції дітей в суспільне життя вживаються з метою створення сприятливих умов та надання підтримки дітям у їх поверненні до життя в українському суспільстві із забезпеченням реалізації їх прав та інтересів. Такі заходи з урахуванням потреб дитини можуть передбачати:

– підготовку дитини до повернення на виховання до батьків, інших законних представників або до влаштування в сім'ї громадян України (під опіку, піклування, у прийомну сім'ю, дитячий будинок сімейного типу, усиновлення) або до самостійного життя;

– підтримку навичок самообслуговування, побутових навичок;

– психологічну підтримку з метою адаптації дитини до кризових ситуацій, зокрема ситуацій, пов'язаних із воєнним станом в Україні, формування навичок стресостійкості, що дають змогу зменшити значні інтелектуальні, вольові та емоційні навантаження, а також запобігти психологічній травматизації;

– надання психологічної допомоги дитині у стані дистресу за наявності ознак психологічної травми, гострих стресових реакцій та гострих стресових розладів, викликаних травматичними подіями;

– формування позитивної самооцінки, впевненості, готовності нести відповідальність, відчуття самодостатності тощо;

– проведення просвітницько-профілактичної роботи з питань здорового способу життя, запобігання формуванню шкідливих звичок;

– інші заходи.

36[-7]. За місцем розміщення дітей після повернення на територію України у складі групи створюються умови для:

– проведення оцінювання стану задоволення потреб дітей;

– здійснення заходів індивідуального плану реінтеграції дитини;

– доступу законних представників дітей до спілкування з ними,

до усієї наявної інформації про дітей, їх документів, здійснення заходів, необхідних для захисту їх прав та інтересів;

– встановлення в порядку, визначеному законодавством, контакту дітей із сім'ями громадян України, які бажають прийняти їх у свою родину (під опіку, піклування, у прийомну сім'ю, дитячий будинок сімейного типу, усиновлення);

– спілкування з батьками, іншими родичами за дозволом служби у справах дітей за місцем їх проживання (перебування).

36[-8]. У разі повернення дітей на територію України у складі групи:

– строк перебування дітей за місцем їх розміщення після повернення у складі групи не може перевищувати трьох місяців і встановлюється в індивідуальному плані реінтеграції дитини з урахуванням строку, необхідного для підготовки дитини до реінтеграції в сім'ю або влаштування в сім'ю чи в умови, наближені до сімейних. Міжвідомча команда реінтеграції у виняткових випадках може переглянути індивідуальний план реінтеграції дитини та прийняти рішення про продовження строку перебування дитини за місцем її розміщення, але не більше ніж на три місяці;

– законними представниками дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, дітей, які залишилися без піклування батьків, дітей, погодження на передачу яких відповідно до пункту 34 цього Порядку ще не надано, є особи, визначені в частині четвертій статті 30[-1] Закону України «Про охорону дитинства».

36[-9]. Обласні, Київський міський центри соціальних служб за місцем постійного розташування закладів забезпечують підготовку кандидатів в усиновлювачі, кандидатів у прийомні батьки, батьки-вихователі, опікуни, піклувальники для влаштування дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, з урахуванням кількості дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, які були тимчасово переміщені (евакуйовані).

36[-10]. Передача дитини батькам, іншим законним представникам після повернення групи дітей на територію України здійснюється відповідно до пункту 34 цього Порядку.

{Порядок доповнено розділом згідно з Постановою КМ № 335 від 25.03.2025}

Моніторинг тимчасового переміщення (евакуації) дітей та осіб та їх повернення

37. Облік тимчасово переміщених (евакуйованих) дітей в межах України або за її межами ведеться відповідно до пункту 83 Порядку провадження органами опіки та піклування діяльності, пов'язаної із захистом прав дитини, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 24 вересня 2008 р. № 866 «Питання діяльності органів опіки та піклування, пов'язаної із захистом прав дитини» (Офіційний вісник України, 2008 р., № 76, ст. 2561).

Облік тимчасово переміщених (евакуйованих) осіб у межах України або за її межами ведеться структурним підрозділом з питань соціального захисту населення обласної, Київської міської державної (військової) адміністрації за місцем постійного розташування закладу в порядку, визначеному Нацсоцслужбою.

38. Моніторинг тимчасового переміщення (евакуації) та повернення дітей здійснюється на постійній основі обласними, Київською міською службами у справах дітей та Нацсоцслужбою.

Моніторинг стану утримання дітей та осіб, які тимчасово переміщені (евакуйовані) за межі України із закладів різних типів, форм власності та підпорядкування, а також дітей із сімейних форм виховання, здійснюється у порядку, встановленому Мінсоцполітики.

Обласні, Київська міська державні (військові) адміністрації проводять щоквартал перевірки умов перебування, виховання та догляду тимчасово переміщених (евакуйованих) дітей та осіб. У разі виявлення фактів порушення прав дітей та осіб, а також випадків переміщення або повернення дітей та осіб без дотримання вимог цього Порядку, обласна, Київська міська державна (військова) адміністрація невідкладно повідомляє про це Нацсоцслужбі та Національній поліції.

{Абзац третій пункту 37 із змінами, внесеними згідно з Постановою КМ № 335 від 25.03.2025}

Структурні підрозділи з питань соціального захисту населення, охорони здоров’я, освіти і науки обласних, Київської міської державних (військових) адміністрацій відповідно до підпорядкування (сфери управління) закладів надають щотижня службам у справах дітей обласних, Київської міської державних (військових) адміністрацій вичерпну інформацію про тимчасово переміщених (евакуйованих) дітей із закладів, місце їх перебування, зміну супроводжуючих осіб, повернення, вибуття дітей із закладу, а також невідкладно інформують про факти порушення прав тимчасово переміщених (евакуйованих) дітей чи інші проблемні питання, які виникають під час тимчасового переміщення (евакуації) дітей.

Обласні, Київська міська державні (військові) адміністрації надають до першого числа кожного місяця територіальним органам Національної поліції інформацію про ситуацію щодо тимчасового переміщення (евакуації) та повернення в Україну дітей із закладів.

Постанова Кабінету Міністрів України від 18 квітня 2023 р. № 339 «Деякі питання захисту осіб, у тому числі дітей, депортованих або примусово переміщених у зв'язку із збройною агресією Російської Федерації проти України»

Кабінет Міністрів України **постановляє:**

1. Затвердити Порядок створення, ведення, доступу до відомостей Єдиного реєстру осіб, в тому числі дітей, депортованих або примусово переміщених у зв'язку із збройною агресією Російської Федерації проти України, що додається.

2. Установити, що:

1) міністерства, інші центральні органи виконавчої влади, голови обласних, Київської міської військових адміністрацій разом з іншими державними органами щомісяця забезпечують подання інформації про осіб, у тому числі дітей, депортованих або примусово переміщених у зв'язку із збройною агресією Російської Федерації проти України, до державного підприємства «Український національний центр розбудови миру» з метою внесення такої інформації до Єдиного реєстру осіб, в тому числі дітей, депортованих або примусово переміщених у зв'язку із збройною агресією Російської Федерації проти України;

2) державне підприємство «Український національний центр розбудови миру», яке згідно з розпорядженням Кабінету Міністрів України від 31 травня 2022 р. № 434 «Питання виконання Женевської конвенції про захист цивільного населення під час війни від 12 серпня 1949 року» (Офіційний вісник України, 2022 р., № 46, ст. 2535) виконує функції Національного інформаційного бюро відповідно до Женевської конвенції про захист цивільного населення під час війни від 12 серпня 1949 р.:

– здійснює збір та внесення до Єдиного реєстру осіб, в тому числі дітей, депортованих або примусово переміщених у зв'язку із збройною агресією Російської Федерації проти України, інформації про осіб, в тому числі дітей, депортованих, примусово переміщених у зв'язку із збройною агресією Російської Федерації проти України;

– забезпечує обмін інформацією з Міжнародним комітетом Червоного Хреста, Центральним агентством з розшуку Міжнародного комітету Червоного Хреста та іншими міжнародними організаціями про осіб, в тому числі дітей, депортованих або примусово переміщених у зв'язку із збройною агресією Російської Федерації проти України;

– під час взаємодії з міжнародними організаціями представляє за заявою батьків (усиновлювачів), інших законних представників або одного з них інтереси дітей, депортованих або примусово переміщених у зв'язку із збройною агресією Російської Федерації проти України, а також представляє інтереси дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, у разі, коли їх законні представники невідомі, з метою захисту їх прав та інтересів;

– надає Міністерству закордонних справ інформацію, необхідну для захисту прав та інтересів осіб, в тому числі дітей, депортованих, примусово переміщених у зв'язку із збройною агресією Російської Федерації проти України;

3) Міністерство закордонних справ після отримання інформації, передбаченої абзацом п'ятим підпункту 2 цього пункту, невідкладно забезпечує взаємодію з міжнародними організаціями з метою захисту прав та інтересів осіб, в тому числі дітей, депортованих або примусово переміщених у зв'язку із збройною агресією Російської Федерації проти України;

4) обласні, Київська міська військові адміністрації здійснюють заходи з інформаційно-роз'яснювальної роботи щодо важливості передачі інформації про дітей, депортованих або примусово переміщених у зв'язку із збройною агресією Російської Федерації проти України, державному підприємству «Український національний центр розбудови миру»;

5) Державна міграційна служба здійснює оформлення посвідчення особи на повернення в Україну відповідно до постанови Кабінету Міністрів України від 21 жовтня 2022 р. № 1201 «Про реалізацію експериментального проекту щодо оформлення на території України посвідчення особи на повернення в Україну» (Офіційний вісник України, 2022 р., № 85, ст. 5281) депортованим після 24 лютого 2022 р. на територію держави-агресора громадянам України або особам, визнаним Україною особами без громадянства, або особам без громадянства, які постійно проживають в Україні, свободу пересування яких не обмежено/не було обмежено, у тому числі на території держави, яка визнана державою-агресором, і яких змусили залишити або покинути своє місце проживання шляхом виселення або інших примусових дій з території, на якій вони законно перебували.

Постанова Кабінету Міністрів України від 14 травня 2024 р. № 551 «Про затвердження Порядку виявлення, повернення, забезпечення супроводу та реінтеграції дітей, депортованих або примусово переміщених внаслідок збройної агресії Російської Федерації проти України»

Кабінет Міністрів України **постановляє:**

Затвердити Порядок виявлення, повернення, забезпечення супроводу та реінтеграції дітей, депортованих або примусово переміщених внаслідок збройної агресії Російської Федерації проти України, що додається.

ПОРЯДОК
виявлення, повернення, забезпечення супроводу та реінтеграції дітей, депортованих або примусово переміщених внаслідок збройної агресії Російської Федерації проти України

37. Цей Порядок визначає механізм взаємодії між суб'єктами, які беруть участь у пошуку, поверненні, забезпеченні супроводу та реінтеграції дітей, що депортовані або примусово переміщені, або перебувають під ризиком депортації та/або примусового переміщення внаслідок збройної агресії Російської Федерації проти України (далі – діти).

До суб'єктів, які беруть участь у пошуку, поверненні, забезпеченні супроводу та реінтеграції дітей, належать представники Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини, Мінсоцполітики, МЗС, Мін'юсту, Офісу Генерального прокурора, СБУ, Національної поліції, Державної служби у справах дітей, ДМС, Держприкордонслужби, Об'єднаного центру з координації пошуку та звільнення військовополонених, незаконно позбавлених волі осіб внаслідок агресії проти України при СБУ, Координаційного центру з розвитку сімейного виховання та догляду дітей, утвореного постановою Кабінету Міністрів України від 26 травня 2023 р. № 538 (Офіційний вісник України, 2023 р., № 55, ст. 3084) (далі - Координаційний центр), Центру захисту прав дитини, інших центральних та місцевих органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування, громадських об'єднань, благодійних організацій.

Суб'єкти, зазначені в абзаці другому цього пункту, взаємодіють з метою здійснення заходів з пошуку, повернення, забезпечення супроводу та реінтеграції дітей.

Координатором взаємодії суб'єктів, зазначених в абзаці другому цього пункту, є Координаційна рада з питань захисту та безпеки дітей, утворена Указом Президента України від 8 серпня 2022 р. № 568.

Інші заінтересовані юридичні та фізичні особи можуть бути залучені до здійснення заходів з повернення дітей у випадках і порядку, визначених

законодавством.

38. У цьому Порядку терміни вживаються в такому значенні:

– базові потреби дитини – потреби будь-якої особи віком до 18 років, які впливають на її здорове та повноцінне функціонування, зокрема потреби у житлі, їжі, одязі, необхідних предметах побуту, екстреній медичній допомозі, забезпеченні транспортуванням, забезпеченні інших умов для безпеки та розвитку;

– депортована дитина – будь-яка особа віком до 18 років, яка перебуває в Україні на законних підставах і за відсутності підстав, передбачених міжнародним правом, примусово переміщена через державний кордон на територію Російської Федерації, Республіки Білорусь, інших держав у зв'язку із збройною агресією Російської Федерації проти України;

– дитина, яка перебуває під ризиком депортації та/або примусового переміщення, – будь-яка особа віком до 18 років, яка перебуває в Україні на законних підставах і щодо якої у зв'язку із збройною агресією Російської Федерації проти України існує загроза депортації та/або примусового переміщення. Дитина вважається такою, що перебуває під ризиком депортації та/або примусового переміщення, у разі проживання на тимчасово окупованій території України;

– індивідуальний план заходів з повернення дитини (далі – індивідуальний план) – комплекс заходів з пошуку, повернення депортованих або примусово переміщених дітей, дітей, які перебувають під ризиком депортації та/або примусового переміщення, з території Російської Федерації, Республіки Білорусь, тимчасово окупованої території України або заходів з їх виїзду у треті безпечні країни;

– міжвідомча команда супроводу – команда фахівців, які забезпечують формування та контроль за здійсненням заходів, визначених планом заходів із забезпечення супроводу та реінтеграції дитини;

– план заходів із забезпечення супроводу та реінтеграції дитини – комплекс заходів, спрямованих на створення необхідних умов для адаптації дитини після повернення, включаючи забезпечення права на зростання у сімейному оточенні, визначений Координаційним центром на підставі результатів аналізу ситуації, в якій перебуває дитина, та її потреб;

– примусово переміщена дитина – будь-яка особа віком до 18 років, яка за відсутності підстав, передбачених міжнародним правом, примусово переміщена із місцевості, на території якої вона законно перебувала, до іншої місцевості в межах тимчасово окупованої території України у зв'язку із збройною агресією Російської Федерації проти України;

– суб'єкти, що забезпечують пошук, повернення дітей, – органи державної влади та органи місцевого самоврядування, МЗС (в частині пошуку та залучення нових країн-посередників для ведення переговорів з питань повернення дітей), а також Уповноважений Верховної Ради України

з прав людини, Об’єднаний центр з координації пошуку та звільнення військовополонених, незаконно позбавлених волі осіб внаслідок агресії проти України при СБУ, Мінсоцполітики, Державна служба у справах дітей, іноземні неурядові організації;

– суб’єкти, що виконують план заходів із забезпечення супроводу та реінтеграції дитини, – громадські об’єднання, благодійні організації, Державна служба у справах дітей, інші державні органи, органи місцевого самоврядування відповідно до повноважень.

3. Посадові особи державних органів та органів місцевого самоврядування, а також Уповноважений Верховної Ради України з прав людини, Об’єднаний центр з координації пошуку та звільнення військовополонених, незаконно позбавлених волі осіб внаслідок агресії проти України при СБУ, Координаційний центр, громадські об’єднання, іноземні неурядові організації, міжнародні організації, інші заінтересовані юридичні та фізичні особи, яким стала відома інформація про депортовану дитину, дитину, яка перебуває під ризиком депортації та/або примусового переміщення, зобов’язані негайно повідомити у паперовій або електронній формі на поштову адресу та/або адресу електронної пошти Державній службі у справах дітей про таку дитину.

У повідомленні зазначається вся наявна інформація, яка відома про депортовану дитину, дитину, яка перебуває під ризиком депортації та/або примусового переміщення, її законних представників.

4. Державна служба у справах дітей після отримання повідомлення про дитину невідкладно у паперовій або електронній формі на поштову адресу та/або адресу електронної пошти інформує СБУ, Офіс Генерального прокурора, Національну поліцію, Об’єднаний центр з координації пошуку та звільнення військовополонених, незаконно позбавлених волі осіб внаслідок агресії проти України при СБУ для подальшого опрацювання та відповідного реагування відповідно до компетенції, а також надсилає Мін’юсту у паперовій або електронній формі на поштову адресу та/або адресу електронної пошти інформацію для внесення інформації до Реєстру відомостей щодо дітей, депортованих або примусово переміщених у зв’язку із збройною агресією Російської Федерації проти України, створеного відповідно до постанови Кабінету Міністрів України від 29 жовтня 2024 р. № 1240 «Деякі питання захисту дітей, депортованих або примусово переміщених у зв’язку із збройною агресією Російської Федерації проти України» (Офіційний вісник України, 2024 р., № 101, ст. 6440).

Державна служба у справах дітей на підставі інформації, що міститься в Єдиній інформаційно-аналітичній системі «Діти», надсилає повідомлення про виявлення дитини службі у справах дітей виконавчого органу міської, районної у місті (у разі її утворення), сільської, селищної ради за адресою задекларованого/зареєстрованого місця проживання (перебування) дитини станом на 23 лютого 2022 р. або за адресою перебування законного представника дитини (далі – служба у справах дітей).

5. У разі відсутності у виконавчого органу міської, районної у місті (у разі її утворення), сільської, селищної ради можливості здійснювати свої повноваження на території, на якій ведуться (велися) бойові дії (території можливих бойових дій, території активних бойових дій та території активних бойових дій, на якій функціонують державні електронні інформаційні ресурси), а також тимчасово окупованій Російською Федерацією території України, включеній до переліку територій, на яких ведуться (велися) бойові дії або тимчасово окупованих Російською Федерацією, затвердженого наказом Мінреінтеграції від 22 грудня 2022 р. № 309, а також у разі, коли адреса задекларованого/зареєстрованого місця проживання (перебування) дитини станом на 23 лютого 2022 р. та адреса перебування законного представника дитини невідомі, Державна служба у справах дітей визначає іншу службу у справах дітей та надсилає їй повідомлення про дитину. Державна служба у справах дітей повідомляє у паперовій або електронній формі на поштову адресу та/або адресу електронної пошти про визначення іншої служби у справах дітей службі у справах дітей обласної держадміністрації (військової адміністрації) відповідно до її підпорядкування.

6. У разі коли інформація, що міститься в Єдиній інформаційно-аналітичній системі «Діти», про дитину відсутня, Державна служба у справах дітей з метою отримання необхідної інформації звертається з відповідним запитом у паперовій чи електронній формі на поштову адресу та/або адресу електронної пошти до Національної поліції та інших відповідних органів.

7. Служба у справах дітей після отримання повідомлення від Державної служби у справах дітей відповідно до абзацу другого пункту 3 цього Порядку реєструє його та формує особову справу дитини, складає або доповнює обліково-статистичну картку дитини і робить позначку «депортована дитина» або «примусово переміщена дитина», або «дитина, яка перебуває під ризиком депортації та/або примусового переміщення» в Єдиній інформаційно-аналітичній системі «Діти» та здійснює безпосереднє ведення справи дитини.

У разі коли дитина є дитиною-сиротою або дитиною, позбавленою батьківського піклування, або дитиною, яка перебуває у складних життєвих обставинах, інформація про її депортацію або примусове переміщення вноситься до обліково-статистичної картки дитини в Єдиній інформаційно-аналітичній системі «Діти» і зберігається в її особовій справі. У разі потреби Мінсоцполітики надає право доступу до обліково-статистичної картки дитини в Єдиній інформаційно-аналітичній системі «Діти», визначеній Державною службою у справах дітей службі у справах дітей.

8. Служба у справах дітей за місцем обліку дитини протягом п’яти робочих днів з’ясовує інформацію про законного представника дитини (у разі наявності) та можливість його виїзду за дитиною на територію її депортації або примусового переміщення та інформує у паперовій або електронній формі на поштову адресу та/або адресу електронної пошти про це службу у справах дітей обласної держадміністрації (військової адміністрації).

9. У разі відсутності законного представника у депортованої, примусово переміщеної дитини або дитини, яка перебуває під ризиком депортації та/або примусового переміщення, службою у справах дітей у найкоротші строки вживаються заходи до пошуку осіб, які можуть бути законними представника (шляхом встановлення опіки або піклування над дітьми-сиротами та дітьми, позбавленими батьківського піклування).

У разі відмови або неможливості законного представника дитини виїхати за дитиною на територію її депортації або примусового переміщення законний представник надає згоду третій особі на вчинення дій з повернення дитини під час всієї поїздки, зокрема перетину державного кордону, що оформлюється у формі заяви, на якій нотаріально засвідчується справжність підпису законного представника.

У разі наявності підстав для надання дитині статусу дитини-сироти, дитини, позбавленої батьківського піклування, служба у справах дітей вживає заходів до надання дитині відповідного статусу відповідно до пунктів 79^{-1}-79^{-3} Порядку провадження органами опіки та піклування діяльності, пов'язаної із захистом прав дитини, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 24 вересня 2008 р. № 866 «Питання діяльності органів опіки та піклування, пов'язаної із захистом прав дитини» (Офіційний вісник України, 2008 р., № 76, ст. 2561; 2022 р., № 34, ст. 1855).

Статус дитини-сироти, дитини, позбавленої батьківського піклування, надається дітям відповідно до пунктів 23 і 24 Порядку провадження органами опіки та піклування діяльності, пов'язаної із захистом прав дитини, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 24 вересня 2008 р. № 866 «Питання діяльності органів опіки та піклування, пов'язаної із захистом прав дитини».

Встановлення опіки (піклування) над дитиною здійснюється відповідно до пунктів 79^{-3} і 79^{-4} Порядку провадження органами опіки та піклування діяльності, пов'язаної із захистом прав дитини, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 24 вересня 2008 р. № 866 «Питання діяльності органів опіки та піклування, пов'язаної із захистом прав дитини», а влаштування її у прийомну сім'ю, дитячий будинок сімейного типу – у порядку, передбаченому постановами Кабінету Міністрів України від 26 квітня 2002 р. № 565 «Про затвердження Положення про прийомну сім'ю» (Офіційний вісник, 2002 р., № 18, ст. 926) і від 26 квітня 2002 р. № 564 «Про затвердження Положення про дитячий будинок сімейного типу» (Офіційний вісник України, 2002 р., № 18, ст. 925).

10. Про можливість законного представника дитини або уповноваженої ним особи виїхати за дитиною на територію її депортації або примусового переміщення служба у справах дітей складає акт у довільній формі та повідомляє про це у паперовій або електронній формі на поштову адресу та/або адресу електронної пошти Державній службі у справах дітей шляхом надсилання відповідного листа з позначкою «розглянути невідкладно».

11. Індивідуальний план розробляється громадськими об'єднаннями та благодійними організаціями із залученням суб'єктів, що забезпечують пошук, повернення дітей, відповідно до компетенції з урахуванням потреб дитини відповідно до її віку, статі, стану здоров'я, особливостей розвитку, місця перебування та місця повернення, її культурної та етнічної приналежності, її повноцінної реінтеграції та можливість повернення до місця постійного проживання в Україні або інтеграції її на новому місці проживання в Україні.

Індивідуальний план включає:

– формування особової справи дитини, що містить інформацію, необхідну для пошуку та ідентифікації дитини;

– розроблення плану заходів з повернення дитини (складення індивідуального маршруту, визначення переліку необхідних документів, інших заходів), що здійснюються законним представником дитини або уповноваженою ним особою;

– забезпечення супроводу під час вчинення нотаріальних дій (у разі звернення);

– супровід під час оформлення паспорта громадянина України для виїзду за кордон (у разі потреби);

– забезпечення дитини, її законного представника або уповноваженої ним особи проїзними документами;

– здійснення орієнтовного розрахунку добових, вартості проживання дитини, її законного представника або уповноваженої ним особи під час поїздки, пов'язаної з поверненням дитини на територію України;

– забезпечення дитини речами після її повернення в Україну згідно з переліком речей першої необхідності, визначеним у додатку 1.

Заходи, передбачені індивідуальним планом, здійснюються Мінсоцполітики разом з Державною службою у справах дітей у співпраці з громадськими об'єднаннями та благодійними організаціями.

Громадські об'єднання і благодійні організації повинні відповідати таким критеріям:

– неперебування у процесі припинення діяльності;

– наявність в статутних документах інформації про провадження діяльності, пов'язаної із задоволенням суспільних інтересів у сфері забезпечення здійснення захисту прав і свобод дитини, підтримки сімей, не менше ніж п'ять років;

– відсутність фактів порушення вимог бюджетного законодавства;

– наявність оприлюдненої на їх офіційному веб-сайті та/або на сторінках у соціальних мережах інформації про їх діяльність, звітів про використання коштів державного та/або місцевого бюджету.

12. Державна служба у справах дітей, громадське об'єднання, благодійна організація укладають відповідно до законодавства строком на один рік договір про спільну діяльність (далі – договір).

13. Громадські об’єднання і благодійні організації після укладення договору здійснюють заходи з повернення дітей відповідно до індивідуального плану.

14. Громадські об’єднання і благодійні організації за координації Державної служби у справах дітей забезпечують за власний рахунок здійснення заходів з повернення дітей, передбачених індивідуальним планом, вартість яких підлягає компенсації за рахунок бюджетних коштів за бюджетною програмою «Соціальний захист дітей та сім’ї» відповідно до порядку використання коштів державного бюджету, передбачених для забезпечення заходів з повернення дітей, депортованих або примусово переміщених внаслідок збройної агресії Російської Федерації проти України, затвердженого Кабінетом Міністрів України.

15. У разі прибуття на пункт пропуску через державний кордон дитини без супроводу працівники Держприкордонслужби повідомляють про цей факт у паперовій або електронній формі на поштову адресу та/або адресу електронної пошти органам опіки та піклування за місцем розташування пункту пропуску через державний кордон та СБУ.

Керівник органу опіки та піклування видає довіреність працівнику служби у справах дітей на представництво інтересів дитини від імені органу опіки та піклування.

Служба у справах дітей за місцем виявлення дитини зобов’язана невідкладно забрати таку дитину з пункту пропуску через державний кордон, забезпечити її тимчасове влаштування, вжити заходів, передбачених законодавством, до її захисту та повідомити про таку дитину у паперовій або електронній формі на поштову адресу та/або адресу електронної пошти службі у справах дітей обласної держадміністрації (військової адміністрації).

Служба у справах дітей обласної держадміністрації (військової адміністрації) повідомляє про таку дитину у паперовій або електронній формі на поштову адресу та/або адресу електронної пошти Державній службі у справах дітей.

16. Суб’єкт, що забезпечує пошук, повернення дітей, інформує у паперовій або електронній формі на поштову адресу та/або адресу електронної пошти Центр захисту прав дитини про заплановане повернення дитини.

Суб’єкт, що забезпечує пошук, повернення дітей, після прибуття дитини, яка повернулася на територію України, де органи державної влади здійснюють свої повноваження в повному обсязі, негайно протягом одного календарного дня повідомляє про перетин державного кордону дитиною у паперовій або електронній формі на поштову адресу та/або адресу електронної пошти Центру захисту прав дитини, а також про дату та час її прибуття до Центру захисту прав дитини.

Центр захисту прав дитини інформує про повернення дитини у паперовій або електронній формі на поштову адресу та/або адресу електронної пошти Мін’юст.

17. Суб’єкт, що забезпечує пошук, повернення дітей, організовує прибуття дитини в Центр захисту прав дитини протягом трьох календарних днів з моменту її прибуття на територію України, де органи державної влади здійснюють свої повноваження в повному обсязі, за винятком випадків, коли дитина потребує отримання екстреної або стаціонарної медичної допомоги.

18. У разі виявлення дитини, депортованої або примусово переміщеної внаслідок збройної агресії Російської Федерації проти України, без супроводу законних представників, уповноважених третіх осіб, працівники Держприкордонслужби повідомляють про цей факт у паперовій або електронній формі на поштову адресу та/або адресу електронної пошти органу опіки та піклування за місцем розташування пункту пропуску через державний кордон, Державній службі у справах дітей, а також Центру захисту прав дитини.

Керівник органу опіки та піклування за місцем повідомлення видає довіреність працівнику служби у справах дітей такого органу на представництво інтересів дитини.

Служба у справах дітей за місцем розташування пункту пропуску через державний кордон зобов’язана невідкладно забрати дитину та забезпечити її тимчасове розміщення.

Служба у справах дітей за місцем розташування пункту пропуску через державний кордон разом з Центром захисту прав дитини та Координаційним центром вживає заходів до забезпечення прибуття дитини до Центру захисту прав дитини.

19. Співробітники Центру захисту прав дитини повідомляють про дату та час прибуття дитини до Центру захисту прав дитини у паперовій або електронній формі на поштову адресу та/або адресу електронної пошти Офісу Генерального прокурора, СБУ, органам Національної поліції, Об’єднаному центру з координації пошуку та звільнення військовополонених, незаконно позбавлених волі осіб внаслідок агресії проти України при СБУ, організації, яка забезпечує присутність психолога під час опитування дитини, та Координаційному центру.

У разі коли прибуття дитини до Центру захисту прав дитини є неможливим у зв’язку з необхідністю отримання екстреної або стаціонарної медичної допомоги, співробітники Центру захисту прав дитини повідомляють у паперовій або електронній формі на поштову адресу та/або адресу електронної пошти органам, визначеним абзацом першим цього пункту, про дату та найменування закладу охорони здоров’я, його адресу, в якому перебуває дитина з метою здійснення заходів, передбачених цим пунктом.

У разі неможливості забезпечити проведення опитування дитини у Центрі захисту прав дитини таке опитування проводиться у найближчому центрі захисту дитини (за моделлю Барнахус), утвореному відповідно до

Порядку реалізації пілотного проекту щодо запровадження центрів захисту дитини (за моделлю Барнахус), затвердженого спільним наказом Мін'юсту, Офісу Генерального прокурора, МВС, Мінсоцполітики, МОЗ від 26 липня 2024 р. № 2218/5/180/523/352-Н/1306.

У разі повернення дитини з місця депортації або примусового переміщення на територію іншої держави Центр захисту прав дитини інформує у паперовій чи електронній формі на поштову адресу та/або адресу електронної пошти Офіс Генерального прокурора та СБУ для подальшої організації опитування дитини за місцем її перебування за кордоном.

20. У день прибуття дитини в Центр захисту прав дитини:

– проводиться опитування дитини з дотриманням міжнародних стандартів правосуддя, дружнього до дитини;

– проводиться оцінка ситуації дитини та її потреб;

– узгоджується дата проведення перевірки стану здоров'я дитини з метою визначення потреб дитини у наданні медичних, психологічних та реабілітаційних послуг;

– надається невідкладна допомога в рамках короткострокового пакета допомоги, яка включає задоволення базових потреб дитини та екстрену підтримку, незалежно від наявності у дитини документів, що підтверджують громадянство України.

21. Оцінка ситуації та потреб дитини проводиться Координаційним центром, за результатами якого протягом трьох робочих днів з дня проведення такої оцінки складається план заходів із забезпечення супроводу та реінтеграції дитини.

Протокол оцінки ситуації та потреб дитини, план заходів із забезпечення супроводу та реінтеграції дитини складається за формами згідно з додатками 2 і 3.

22. Протокол оцінки ситуації та потреб дитини підписується представником Координаційного центру, який провів оцінку ситуації та потреб дитини, та законним представником дитини.

План заходів із забезпечення супроводу та реінтеграції дитини підписується представником Координаційного центру, яким складено такий план, та передається для ознайомлення законному представнику дитини та дитині.

23. Під час розроблення плану заходів із забезпечення супроводу та реінтеграції дитини враховується думка дитини, якщо вона досягла такого віку та рівня розвитку, що дає змогу її висловити.

24. План заходів із забезпечення супроводу та реінтеграції дитини включає заходи у рамках короткострокового, середньострокового, довгострокового пакета допомоги.

Короткостроковий пакет допомоги (до трьох місяців) – комплекс заходів, спрямованих на невідкладне забезпечення прав та найкращих

інтересів дитини, що передбачає:

– придбання речей першої необхідності для забезпечення депортованих або примусово переміщених дітей після їх повернення згідно з додатком 1;

– компенсацію вартості проїзду, пов'язаної із транспортуванням до Центру захисту прав дитини, місця тимчасового проживання (перебування), надавачів послуг, добових, проживанням дітей, законного представника дитини або уповноваженої ним особи під час поїздки;

– виплату законному представнику дитини одноразової грошової допомоги депортованої або примусово переміщеної дитині після її повернення у розмірі, що становить 2,5 прожиткового мінімуму для дітей відповідного віку, на дітей з інвалідністю – 3,5 прожиткового мінімуму на дитину відповідного віку;

– короткострокове розміщення (оренда житла/місця тимчасового проживання) та оплата вартості оренди житлових приміщень після повернення депортованої або примусово переміщеної дитини за умови фактичного проживання в них строком не більш як три місяці (у разі потреби);

– забезпечення екстреним розміщенням після повернення на територію України, де органи державної влади здійснюють свої повноваження в повному обсязі;

– забезпечення супроводу дитини для отримання соціальних, освітніх і реабілітаційних послуг;

– забезпечення надання екстреної, первинної та спеціалізованої медичної допомоги;

– надання підтримки у сфері психічного здоров'я та психосоціальної підтримки;

– забезпечення продуктами харчування;

– сприяння у відновленні документів, отриманні іншої правничої допомоги;

– компенсацію за здійснені витрати юридичної особи (оплату вчинюваних нотаріальних дій (у разі звернення);

– надання допомоги у придбанні технічних засобів, підручників, проведення додаткових занять тощо з метою здобуття дитиною освіти.

Середньостроковий пакет допомоги (від трьох до шести місяців) – комплекс заходів, спрямованих на підтримку дитини та її сім'ї, що передбачає:

– забезпечення підтримки батьків, інших родичів дитини з метою повернення дитини на виховання в сім'ю;

– вжиття заходів для надання дитині статусу дитини-сироти, дитини, позбавленої батьківського піклування (за потреби);

– вжиття заходів для влаштування дитини-сироти, дитини, позбавленої батьківського піклування, в сім'ю громадян України, під опіку, піклування, в

прийомну сім’ю, в дитячий будинок сімейного типу у порядку, встановленому законодавством;

– забезпечення підтримки сімей, які виховують дітей з інвалідністю;

– надання послуги з підтриманого проживання (для дітей, які досягають повноліття, осіб з числа дітей-сиріт, дітей, позбавлених батьківського піклування, і мають досвід проживання в закладах, що здійснюють інституційний догляд).

Довгостроковий пакет допомоги (від шести до 18 місяців) – комплекс заходів, спрямованих на тривалу підтримку дитини та її сім’ї, що передбачає:

– освітню та соціальну підтримку, забезпечення соціальним житлом, забезпечення доступу до медичних та реабілітаційних послуг;

– надання підтримки у сфері психічного здоров’я та психосоціальної підтримки;

– зміцнення навичок батьківства, що враховують наслідки травми, та сімейних стосунків у біологічних сім’ях;

– проведення з дітьми, позбавленими батьківського піклування, які повернулися на територію України, де органи державної влади здійснюють свої повноваження в повному обсязі, після депортації, примусового переміщення, перебування під ризиком депортації та/або примусового переміщення внаслідок збройної агресії Російської Федерації проти України, роботи з підготовки їх до влаштування в прийомні сім’ї, дитячі будинки сімейного типу;

– вжиття заходів до утворення прийомних сімей, дитячих будинків сімейного типу з метою забезпечення права на сімейне виховання дітей-сиріт, дітей, позбавлених батьківського піклування, які депортовані або примусово переміщені внаслідок збройної агресії Російської Федерації проти України або перебували під ризиком депортації та/або примусового переміщення, та задоволення потреб таких сімей;

– створення умов для розміщення дітей в умовах, наближених до сімейних, соціальному житлі, житлі з житлового фонду соціального призначення, квартирі або садибному (одноквартирному) жилому будинку із житлового фонду соціального призначення, якщо це відповідає найкращим інтересам дитини;

– здійснення соціального супроводження сім’ї, в яку влаштовано дитину, з метою сприяння адаптації дитини в новому середовищі (у випадку влаштування дитини до прийомної сім’ї, в дитячий будинок сімейного типу, під опіку або піклування);

– надання фінансової підтримки сім’ї, сприяння працевлаштуванню повнолітніх осіб працездатного віку, розвитку навичок та професійного навчання.

Фінансування витрат, пов’язаних і здійсненням заходів, передбачених абзацами третім – шостим цього пункту, здійснюється за рахунок бюджетних коштів за бюджетною програмою «Соціальний захист дітей та сім’ї» відповідно до порядку використання коштів державного бюджету, передбачених для забезпечення здійснення заходів з повернення дітей, депортованих або примусово переміщених внаслідок збройної агресії Російської Федерації проти України, затвердженого Кабінетом Міністрів України, Порядку використання коштів, передбачених у державному бюджеті для забезпечення соціального захисту дітей та сім’ї, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 30 грудня 2022 р. № 1474 «Деякі питання соціального захисту дітей та сім’ї» (Офіційний вісник України, 2023 р., № 4, ст. 316), та цього Порядку.

Фінансування витрат, пов’язаних із здійсненням заходів, передбачених абзацом дев’ятим цього пункту, здійснюється за рахунок коштів державного бюджету в обсязі, передбаченому програмою державних гарантій медичного обслуговування населення, та інших джерел, не заборонених законодавством.

Фінансування витрат, пов’язаних із здійсненням заходів, передбачених абзацами сімнадцятим, вісімнадцятим, двадцять другим, двадцять четвертим, двадцять п’ятим, двадцять сьомим цього пункту, здійснюється за рахунок коштів місцевих бюджетів у межах видатків, передбачених у них на відповідні цілі.

Фінансування витрат, пов’язаних із здійсненням інших заходів, передбачених цим пунктом, здійснюється за рахунок коштів міжнародної технічної допомоги, а також інших джерел, не заборонених законодавством.

25. Перелік заходів у межах програм, визначених планом заходів із забезпечення супроводу та реінтеграції дитини, визначається за результатами оцінки ситуації та потреб дитини в плані заходів із забезпечення супроводу та реінтеграції дитини, не є вичерпним та може змінюватися з урахуванням індивідуальних потреб дитини та сім’ї.

Зміни до плану заходів із забезпечення супроводу та реінтеграції дитини оформлюються додатком до такого плану.

26. Координаційний центр після складення плану заходів із забезпечення супроводу та реінтеграції дитини у триденний строк скликає міжвідомчу команду супроводу та визначає суб’єктів з реалізації плану заходів із забезпечення супроводу та реінтеграції дитини.

Координаційний центр забезпечує координацію здійснення заходів, визначених планом заходів із забезпечення супроводу та реінтеграції дитини.

До складу міжвідомчої команди супроводу входять представники Державної служби у справах дітей, МОН (у разі потреби), МОЗ (у разі потреби), ДМС (у разі потреби), органів державної влади, представники Секретаріату Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини,

представники Координаційного центру, органів місцевого самоврядування, установ, громадських об’єднань, благодійних організацій, психолог, соціальний працівник.

Склад міжвідомчої команди супроводу затверджується головою Координаційного центру. Головою міжвідомчої команди супроводу є голова Координаційного центру.

Координаційний центр здійснює координацію роботи міжвідомчої команди супроводу.

Завданням міжвідомчої команди супроводу є координація реалізації пакетів допомоги, передбачених пунктом 24 цього Порядку.

Засідання міжвідомчої команди супроводу проводяться з метою затвердження, перегляду, моніторингу виконання плану заходів із забезпечення супроводу та реінтеграції дитини, а також за потреби.

Засідання міжвідомчої команди супроводу проводяться у приміщенні Центру захисту прав дитини та у змішаному форматі – із залученням членів міжвідомчої команди супроводу дистанційно в режимі реального часу з використанням технічних засобів електронних комунікацій.

27. У разі коли під час виконання плану заходів із забезпечення супроводу та реінтеграції дитини виникла потреба у вжитті додаткових заходів, не передбачених таким планом, суб’єкт, відповідальний за здійснення заходів, передбачених таким планом, за можливості вживає заходів для задоволення відповідних потреб та повідомляє про вжиті заходи Координаційному центру.

У разі неможливості задоволення потреб у заходах, не передбачених планом заходів із забезпечення супроводу та реінтеграції дитини, суб’єкт, якому стало відомо про таку потребу, повідомляє у паперовій або електронній формі на поштову адресу та/або адресу електронної пошти Координаційному центру.

28. Протокол оцінювання ситуації дитини та її потреб та план заходів із забезпечення супроводу та реінтеграції дитини надсилаються до обласної, Київської міської держадміністрації (військової адміністрації) за місцем подальшого проживання дитини з метою організації здійснення заходів, визначених індивідуальним планом, зокрема шляхом забезпечення узгодженості дій виконавчих органів сільських, селищних, міських рад відповідної області.

У разі неможливості задоволення потреби дитини в наданні послуг, крім базових соціальних послуг, або виникнення труднощів у здійсненні інших заходів плану заходів із забезпечення супроводу та реінтеграції дитини за місцем подальшого проживання дитини обласна, Київська міська держадміністрація (військова адміністрація) сприяє в організації надання відповідних послуг в іншій територіальній громаді, забезпечує їх надання на

регіональному рівні або вживає інших заходів, необхідних для задоволення потреб дитини. Відповідальність за повноту виконання плану заходів із забезпечення супроводу та реінтеграції дитини в частині заходів, виконавцем яких визначено обласні, Київську міську держадміністрації (військові адміністрації), покладається на обласні, Київську міську держадміністрації (військові адміністрації).

Координаційний центр забезпечує координацію виконання плану заходів із забезпечення супроводу та реінтеграції дитини за місцем проживання дитини.

29. Громадські об'єднання, благодійні організації, Державна служба у справах дітей, органи державної влади, органи місцевого самоврядування, які є суб'єктами з виконання плану заходів із забезпечення супроводу та реінтеграції дитини, відповідно до своїх повноважень щомісяця не пізніше 20 числа поточного місяця інформують у письмовій формі Координаційний центр про хід та результати виконання плану заходів із забезпечення супроводу та реінтеграції дитини.

30. Координаційний центр щомісяця не пізніше 30 числа поточного місяця інформує у паперовій або електронній формі на поштову адресу та/або адресу електронної пошти Координаційну раду з питань захисту та безпеки дітей за формою згідно з додатком 4 про здійснені заходи із забезпечення супроводу та реінтеграції дітей.

31. Відповідно до абзацу першого частини другої статті 11 Закону України «Про інформацію» та частини п'ятої статті 10 Закону України «Про охорону дитинства» посадові особи та громадські об'єднання, благодійні організації, що були залучені до процесу повернення, супроводу, реінтеграції дітей, не мають права на розголошення або опублікування будь-якої інформації про дитину без згоди законного представника дитини.

РОЗДІЛ IV. СУДОВА ПРАКТИКА З ПИТАНЬ ЗАХИСТУ ПРАВ ДИТИНИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ ТА/ЧИ ВОЄННОГО КОНФЛІКТУ

Постанова Верховного Суду від 24.01.2023 року у справі № 360/3668/18

ПОСТАНОВА
ІМЕНЕМ УКРАЇНИ

24 січня 2023 року
м. Київ

справа № 360/3668/18
провадження № К/9901/12907/19

Верховний Суд у складі колегії суддів Касаційного адміністративного суду: судді-доповідача Коваленко Н. В., суддів: Берназюка Я. О., Стрелець Т. Г., розглянувши у порядку письмового провадження справу за позовом ОСОБА_1 в інтересах неповнолітньої особи – ОСОБА_2 до Сватівської районної державної адміністрації Луганської області про скасування протокольного рішення комісії, зобов'язання вчинити певні дії, за касаційною скаргою ОСОБА_1 на постанову Першого апеляційного адміністративного суду у складі колегії суддів: Блохіна А. А., Сіваченка І. В., Шишова О. О. від 9 квітня 2019 року,

У С Т А Н О В И В:

ІСТОРІЯ СПРАВИ

Вступ

Позивачка звернулась до відповідача із заявою про надання її дитині статусу дитини, яка постраждала внаслідок воєнних дій та збройних конфліктів, у зв'язку із тим, що дитина зазнала психологічного насильства внаслідок воєнних дій та збройних конфліктів. Відповідачем відмовлено у наданні статусу дитини, яка постраждала внаслідок воєнних дій та збройних конфліктів. Відмова обґрунтована тим, що на території м. Сватове Луганської області не відбувалися воєнні дії, збройний конфлікт або тимчасова окупація. Не погоджуючись із таким рішенням відповідача, позивачка звернулась до суду з позовом.

Вирішуючи справу Суду слід дати відповідь на таке питання: чи підлягає надання дитині статусу як постраждалої внаслідок воєнних дій і збройних конфліктів, якщо вона проживає у населеному пункті, в якому безпосередньо бойові дії не велись, але він включений до переліку населених пунктів, на території яких здійснювалася антитерористична операція?

Короткий зміст позовних вимог

1. ОСОБА_1 в інтересах неповнолітньої особи – ОСОБА_2 звернулась до суду з позовом до Сватівської районної державної адміністрації Луганської області про скасування протокольного рішення комісії, зобов'язання вчинити певні дії, у якому, з урахуванням уточнень, просила:

– визнати протиправним та скасувати протокольне рішення комісії з питань захисту прав дитини при Сватівській райдержадміністрації від 6 вересня 2018 року № 19/18;

– зобов'язати Сватівську райдержадміністрацію надати статус дитини, яка постраждала внаслідок воєнних дій та збройних конфліктів ОСОБА_2 , ІНФОРМАЦІЯ_1 , який народився в м. Сватове, Луганської області, Україна, свідоцтво про народження серія НОМЕР_1, видане 15 липня 2014 року, відділом державної реєстрації актів цивільного стану реєстраційної служби Сватівського районного управління юстиції у Луганській області.

Короткий зміст рішень судів попередніх інстанцій

2. Рішенням Луганського окружного адміністративного суду від 21 січня 2019 року позовні вимоги ОСОБА_1 було задоволено.

Визнано протиправним та скасовано рішення Сватівської районної державної адміністрації Луганської області в особі комісії з питань захисту прав дитини від 06 вересня 2018 № 19/18.

Зобов'язано Сватівську районну державну адміністрацію Луганської області в особі комісії з питань захисту прав дитини прийняти рішення про надання статусу дитини, яка постраждала внаслідок воєнних дій та збройних конфліктів ОСОБА_2, ІНФОРМАЦІЯ_1, який народився в м. Сватове, Луганської області, Україна, свідоцтво про народження серія НОМЕР_1 , видане 15 липня 2014 року, відділом державної реєстрації актів цивільного стану реєстраційної служби Сватівського районного управління юстиції у Луганської області, на підставі заяви, поданої 17 серпня 2018 року.

3. Задовольняючи позовні вимоги, суд першої інстанції виходив із того, що підставою для надання дитині статусу дитини, яка постраждала внаслідок воєнних дій та збройних конфліктів, є те, що дитина, яка зазнала психологічне насильство, отримане у населеному пункті, віднесеному до переліку населених пунктів, на території яких здійснювалася антитерористична операція, затвердженого розпорядженням Кабінету Міністрів України від 2 грудня 2015 року № 1275. При цьому факт отримання психологічного насилля не потребує доведення. Поданих позивачем документів достатньо для вирішення питання щодо надання ОСОБА_2 статусу дитини, яка постраждала внаслідок воєнних дій та збройних конфліктів та наявні підстави для задоволення позову.

4. Постановою Першого апеляційного адміністративного суду від 9 квітня 2019 року рішення Луганського окружного адміністративного суду від 21 січня 2019 року скасовано та ухвалено нову постанову, якою у

задоволенні позовних вимог ОСОБА_1 було відмовлено.

5. Відмовляючи у задоволенні позовних вимог, суд апеляційної інстанції виходив із того, що загальновідомим є той факт, що безпосередньо у місті Сватове Луганської області не проводилось воєнних дій, збройних конфліктів, тимчасової окупації, а тому надавати статус дитини, яка постраждала внаслідок воєнних дій та збройних конфліктів, дітям, які проживають у місті Сватове, та не є внутрішнього переміщеними або такими, що залишили своє місце проживання/перебування у результаті або з метою уникнення негативних наслідків збройного конфлікту, а також документів, що підтверджують загибель (зникнення безвісти), потрапляння у полон, смерть внаслідок поранення, контузію або каліцтво батьків дитини або одного з них, отриманих у населеному пункті, віднесеному до переліку населених пунктів, на території яких здійснювалася антитерористична операція, і в яких органи державної влади виконують свої повноваження у повному обсязі (позивач не надавала такого документа відповідачу), неможна.

Короткий зміст вимог касаційної скарги

6. Не погоджуючись із рішенням суду апеляційної інстанції, посилаючись на неправильне застосування судом норм матеріального права та порушення норм процесуального права, ОСОБА_1 звернулась із касаційною скаргою, у якій просить скасувати постанову Першого апеляційного адміністративного суду від 9 квітня 2019 року та залишити в силі рішення Луганського окружного адміністративного суду від 21 січня 2019 року.

СТИСЛИЙ ВИКЛАД ОБСТАВИН СПРАВИ, УСТАНОВЛЕНИХ СУДАМИ ПЕРШОЇ ТА АПЕЛЯЦІЙНОЇ ІНСТАНЦІЙ

7. Судами попередніх інстанцій встановлено, що ОСОБА_1, є громадянкою України, паспорт серії НОМЕР_2 , виданий 28 жовтня 1998 року Сватівським РВ УМВС України в Луганській області, зареєстроване місце проживання: АДРЕСА_1.

8. ОСОБА_2 народився ІНФОРМАЦІЯ_2 у м. Сватове Луганської області, що підтверджується свідоцтвом про народження серії НОМЕР_1 .

9. 17 серпня 2018 року ОСОБА_1 звернулась до Сватівської райдержадміністрації із заявою про надання статусу дитини, яка постраждала внаслідок воєнних дій та збройних конфліктів, її дитині, ОСОБА_2 , у зв’язку із тим, що дитина зазнала психологічного насильства зазнаного внаслідок воєнних дій та збройних конфліктів.

10. До заяви про надання статусу дитини, яка постраждала внаслідок воєнних дій та збройних конфліктів, позивачем було додано: копію паспорта НОМЕР_2, згоду на обробку персональних даних, копію свідоцтва про народження дитини серії НОМЕР_1, акт оцінки потреб дитини та її сім’ї № 1287/18.

11. Відповідно до витягу з протоколу № 19/18 від 06 вересня 2018 року ухвалено рішення про неможливість надання статусу дитини, яка постраждала

внаслідок воєнних дій та збройних конфліктів дитині – мешканцю Сватівського району ОСОБА_2 , ІНФОРМАЦІЯ_1 .

12. Сватівською районною державною адміністрацією Луганської області листом від 20 вересня 2018 року № 22/31-3272 повідомлено про відмову у наданні статусу дитини, яка постраждала внаслідок воєнних дій та збройних конфліктів, в обґрунтування відмови зазначено, що жодним нормативно-правовим актом не визначено, що на території міста Сватове Луганської області відбувалися воєнні дії, збройний конфлікт або тимчасова окупація, тому жодних підстав надавати статус дитини, яка постраждала внаслідок воєнних дій та збройних конфліктів, дітям, проживаючим у населеному пункті, віднесеному до переліку населених пунктів, на території яких здійснювалася антитерористична операція, за відсутності документів, які підтверджують внутрішнє переміщення дитини або залишення нею свого місця проживання/перебування у результаті або з метою уникнення негативних наслідків збройного конфлікту, а також документів, що підтверджують загибель (зникнення безвісти), потрапляння у полон, смерть внаслідок поранення, контузію або каліцтво батьків дитини або одного з них, отриманих у населеному пункті, віднесеному до переліку населених пунктів, на території яких здійснювалася антитерористична операція, і в яких органи державної влади виконують свої повноваження у повному обсязі, Сватівська райдержадміністрація немає. У зв'язку з вищевикладеним, відповідно до протокольного рішення районної комісії з питань захисту прав дитини при Сватівській районній державній адміністрації від 06 вересня 2018 року № 19/18, Сватівська райдержадміністрація відмовляє у наданні статусу дитини, яка постраждала внаслідок воєнних дій та збройних конфліктів малолітньому сину позивача ОСОБА_2, ІНФОРМАЦІЯ_1 (свідоцтво про народження серії НОМЕР_1, видане відділом державної реєстрації актів цивільного стану реєстраційної служби Сватівського районного управління юстиції у Луганській області 15 липня 2014 року), який проживає за адресою: АДРЕСА_1 .

13. Листом Луганської обласної військово-цивільної адміністрації від 13 серпня 2018 року № 5/31-4832 роз'яснено, що Міністерством соціальної політики розроблено та затверджено методичні рекомендації щодо соціального захисту дітей, які постраждали внаслідок воєнних дій та збройних конфліктів для надання допомоги при застосуванні законодавства з питань забезпечення соціального захисту дітей, зазначеної категорії. Згідно рекомендацій найбільшою чисельною групою дітей (осіб), які матимуть право на встановлення статусу, – це діти із числа внутрішньо переміщених осіб, які проживають у всіх без винятку регіонах України, і які постраждали внаслідок воєнних дій та збройного конфлікту. Другою – це діти, які проживають/перебувають в населених пунктах Донецької і Луганської областей, на території яких проводилася антитерористична операція/ операція об'єднаних сил, і які потребують особливої уваги з боку держави і

суспільства у зв’язку з перебуванням у зоні, що наближена до бойових дій. Такими за фактом є всі діти, які проживали/перебували на території проведення антитерористичної операції / операції об’єднаних сил. Третя – це діти, які отримали психологічну травму внаслідок загибелі їхніх батьків або одного з них – із числа цивільних осіб, чи батьків або одною з них – з числа осіб, які брали участь в антитерористичній операції об’єднаних сил. З наведеного вбачається, що якщо дитина стала жертвою психологічного насильства внаслідок проживання/перебування в умовах воєнних дій, збройних конфліктів на території м. Сватово, то вона додатково до загального переліку документів має додати лише висновок оцінки потреб сім’ї у соціальних послугах. Тобто сам факт проживання дитини (особи, яка на час проведення антитерористичної операції не досягла повноліття) в населеному пункті, на території якого здійснювалася антитерористична операція, якщо вона зазнала психологічного насильства, є підставою для надання статусу.

14. Вважаючи протокольне рішення комісії з питань захисту прав дитини при Сватівській райдержадміністрації від 06 вересня 2018 року № 19/18 протиправним, ОСОБА_1 звернулась до суду з позовом.

ДОВОДИ УЧАСНИКІВ СПРАВИ

15. Касаційна скарга обґрунтована тим, що апеляційний суд зловживає терміном «загальновідомий факт», визначаючи, що загальновідомим є той факт, що у місті Сватове Луганської області не проводилось воєнних дій, збройних конфліктів, тимчасової окупації, а тому надавати статус дитини, яка постраждала внаслідок воєнних дій та збройних конфліктів, дітям, які проживають у м. Сватове неможна.

16. Єдиним нормативним документом, який визначає перелік населених пунктів на території яких проводиться антитерористична операція є Розпорядження Кабінету Міністрів України від 02 грудня 2015 року № 1275-р. До зазначених населених пунктів належить місто Сватове Луганської області.

17. Крім того, в місті Сватове Луганської області були розміщені об’єднані польові склади ракетно-артилерійського озброєння Сектору «А» Міністерства оборони України, 29 жовтня 2015 року на складах виникла пожежа з подальшою детонацією та розльотом боєприпасів по місту, що призвело до руйнації будівель та інфраструктури. Наслідком цієї трагедії є загибель чотирьох людей – однієї цивільної та трьох військових.

18. Всі ці обставини є наслідком збройного конфлікту та проведення антитерористичної операції. Саме внаслідок наведених обставин дитина отримала психологічне насильство, що мала найбільший негативний вплив на стан здоров’я та розвиток дитини.

19. Таким чином, психологічну травму ОСОБА_2 отримав внаслідок заходів та подій які відбувались в місті Сватове під час збройного конфлікту на сході України та проведення антитерористичної операції.

20. Сватівською районною державною адміністрацією Луганської області подано відзив на касаційну скаргу ОСОБА_1 на постанову Першого апеляційного адміністративного суду від 9 квітня 2019 року, у якому вона просить залишити касаційну скаргу без задоволення, а оскаржуване рішення – без змін.

21. У відзиві на касаційну скаргу відповідач вказує на те, що ОСОБА_1 некоректно зазначає про те, що «загальновідомим фактом є той факт, що на сході України відбувається збройний конфлікт внаслідок агресії Російської Федерації». ОСОБА_1 помилково ототожнює поняття «збройний конфлікт» з поняттям «антитерористична операція».

ПОЗИЦІЯ ВЕРХОВНОГО СУДУ

Релевантні джерела права

22. Відповідно до статті 1 Закону України «Про охорону дитинства» дитина, яка постраждала внаслідок воєнних дій та збройних конфліктів, – дитина, яка внаслідок воєнних дій чи збройного конфлікту отримала поранення, контузію, каліцтво, зазнала фізичного, сексуального, психологічного насильства, була викрадена або незаконно вивезена за межі України, залучалася до участі у військових формуваннях або незаконно утримувалася, зокрема в полоні.

23. Згідно із статтею 4 Закону України «Про охорону дитинства» система заходів щодо охорони дитинства в Україні включає:

– визначення основних правових, економічних, організаційних, культурних та соціальних засад щодо охорони дитинства, удосконалення законодавства про правовий і соціальний захист дітей, приведення його у відповідність з міжнародними правовими нормами у цій сфері;

– забезпечення належних умов для гарантування безпеки, охорони здоров’я, навчання, виховання, фізичного, психічного, соціального, духовного та інтелектуального розвитку дітей, їх соціально-психологічної адаптації та активної життєдіяльності, зростання в сімейному оточенні в атмосфері миру, гідності, взаємоповаги, свободи та рівності;

– проведення державної політики, спрямованої на реалізацію цільових програм з охорони дитинства, надання дітям пільг, переваг та соціальних гарантій у процесі виховання, навчання, підготовки до трудової діяльності, заохочення наукових досліджень з актуальних проблем дитинства;

– встановлення відповідальності юридичних і фізичних осіб (посадових осіб і громадян) за порушення прав і законних інтересів дитини, заподіяння їй шкоди.

24. Статтею 30-1 Закону України «Про охорону дитинства» передбачено, що держава вживає всіх необхідних заходів для забезпечення захисту дітей, які перебувають у зоні воєнних дій і збройних конфліктів, дітей, які постраждали внаслідок воєнних дій і збройних конфліктів, догляду за ними та возз’єднання їх із членами сім’ї, включаючи розшук, звільнення з полону,

повернення в Україну дітей, незаконно вивезених за кордон. У разі якщо вік особи не визначений і є підстави вважати, що ця особа є дитиною, їй надається захист, передбачений цією статтею, до встановлення віку.

Усі дії держави стосовно захисту дітей, які перебувають у зоні воєнних дій і збройних конфліктів, дітей, які постраждали внаслідок воєнних дій і збройних конфліктів, здійснюються відповідно до норм міжнародного гуманітарного права.

Місцеві органи виконавчої влади та органи місцевого самоврядування першочергово проводять відселення дітей, які опинилися чи можуть опинитися у зоні воєнних дій чи збройних конфліктів, до безпечних районів. Відселення дітей проводиться разом з батьками, законними представниками або, за їхньою згодою, без супроводження чи з іншими особами.

Центральний орган виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну політику з питань сім'ї та дітей, здійснює заходи, спрямовані на возз'єднання дитини з сім'єю. Центральний орган виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну політику у сфері захисту прав і свобод людини та громадянина, здійснює заходи з встановлення місцезнаходження членів сім'ї дитини, сприяє пошукам, що здійснюються членами сім'ї, громадськими, благодійними, волонтерськими, гуманітарними організаціями та фондами, що беруть участь у возз'єднанні сімей.

Центральний орган виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну політику з питань сім'ї та дітей, центральний орган виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну політику у сферах освіти і науки, центральний орган виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну політику у сфері охорони здоров'я, створюють умови для медичної, психологічної, педагогічної реабілітації та соціальної реінтеграції дітей, які постраждали внаслідок воєнних дій і збройних конфліктів.

Статус дитини, яка постраждала внаслідок воєнних дій і збройних конфліктів, надається органом опіки та піклування за місцем реєстрації дитини як внутрішньо переміщеної особи. Порядок надання статусу дитини, яка постраждала внаслідок воєнних дій і збройних конфліктів, визначається Кабінетом Міністрів України.

25. Механізм надання статусу дитини, яка постраждала внаслідок воєнних дій та збройних конфліктів визначено Порядком надання статусу дитини, яка постраждала внаслідок воєнних дій та збройних конфліктів, затвердженим постановою Кабінету Міністрів України від 5 квітня 2017 року № 268 (далі – Порядок № 268).

26. Відповідно до підпункту 3 пункту 2 Порядку № 268 психологічне насильство, якого зазнала дитина внаслідок воєнних дій та збройних конфліктів (далі – психологічне насильство), – моральні та психологічні страждання (травми) дитини, що не потребують доведення, і які вона перенесла внаслідок її проживання/перебування в умовах воєнних дій, збройних конфліктів,

тимчасової окупації, її внутрішнього переміщення, залишення свого місця проживання/перебування у результаті або з метою уникнення негативних наслідків збройного конфлікту, а також загибелі (зникнення безвісти), потрапляння у полон, смерті внаслідок поранення, контузії або каліцтва, отриманих у населеному пункті, віднесеному до переліку населених пунктів, на території яких здійснювалася антитерористична операція, затвердженого розпорядженням Кабінету Міністрів України від 02 грудня 2015 року № 1275 (Офіційний вісник України, 2015 р., № 98, ст. 3367), і в яких органи державної влади виконують свої повноваження у повному обсязі (далі – населений пункт, на території якого здійснювалася антитерористична операція), її батьків або одного з них – із числа цивільних осіб, а також її батьків або одного з них – з числа осіб, визначених пунктом 2 Порядку надання статусу особи, на яку поширюється чинність Закону України «Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту», деяким категоріям осіб, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 23 вересня 2015 року № 740 (Офіційний вісник України, 2015 р., № 78, ст. 2605).

27. Згідно із 3 пунктом 3 Порядку № 268 право на отримання статусу має дитина, а також особа, яка під час здійснення антитерористичної операції не досягла 18 років (повноліття), які внаслідок воєнних дій та збройних конфліктів:

1) отримали поранення, контузію, каліцтво;
2) зазнали фізичного, сексуального насильства;
3) були викрадені або незаконно вивезені за межі України;
4) залучалися до участі у діях воєнізованих чи збройних формувань;
5) незаконно утримувалися, у тому числі в полоні;
6) зазнали психологічного насильства.

28. Пунктом 6 Порядку № 268 передбачено, що для надання статусу законний представник дитини або у разі, коли дитина переміщується без супроводження батьків або осіб, які їх замінюють, її родичі (баба, дід, прабаба, прадід, тітка, дядько, повнолітні брат або сестра), вітчим, мачуха, представник органу опіки та піклування подають до служби у справах дітей заяву про надання статусу, згоду на обробку персональних даних відповідно до Закону України «Про захист персональних даних» і засвідчені в установленому порядку копії таких документів:

– свідоцтва про народження дитини або іншого документа, що посвідчує особу дитини;

– документа, що посвідчує особу заявника;

– документа, що підтверджує повноваження законного представника дитини (у разі коли дитина постійно проживає/перебуває у закладі охорони здоров’я, закладі освіти або іншому дитячому закладі, – документа, що підтверджує факт перебування дитини в такому закладі) або родинні стосунки між дитиною та заявником;

– довідки про взяття дитини на облік як внутрішньо переміщеної

особи або документа, що підтверджує проживання/перебування дитини в населеному пункті, на території якого здійснювалася антитерористична операція.

29. Пунктом 5 Порядку № 268 установлено, що статус надається органом опіки та піклування, у тому числі за місцем реєстрації проживання/ перебування дитини як внутрішньо переміщеної особи, або за місцем проживання/перебування дитини в населеному пункті, на території якого здійснювалася антитерористична операція, або за місцем виявлення такої дитини місцевими органами виконавчої влади та/або органами місцевого самоврядування.

30. Перелік населених пунктів, на території яких здійснювалася антитерористична операція затверджено розпорядження Кабінету Міністрів України від 02 грудня 2015 року № 1275-р «Про затвердження переліку, та визнання такими, що втратили чинність, деяких розпоряджень Кабінету Міністрів України», згідно якого м. Сватове Луганської області включено до списку території на яких здійснювалася антитерористична операція.

Оцінка доводів учасників справи і висновків судів першої та апеляційної інстанції

31. Отже, право на отримання статусу має дитина, а також особа, яка під час здійснення антитерористичної операції не досягла 18 років (повноліття), які внаслідок воєнних дій та збройних конфліктів, зокрема, зазнала психологічного насильства.

32. У вирішенні питання щодо можливості надання статусу дитини, яка постраждала внаслідок воєнних дій і збройних конфліктів, слід виходити з наявності у дитини статусу внутрішньо переміщеної особи.

33. Також необхідним є наявність причинно-наслідкового зв’язку між воєнними діями, збройним конфліктом на території населеного пункту, включеного до Переліку, та фактом настання обставин (насильство, каліцтво тощо), які мали негативний вплив на стан здоров’я та розвиток дитини, оскільки, виходячи із поняття дитини, яка постраждала внаслідок воєнних дій та збройних конфліктів, то саме внаслідок воєнних дій чи збройного конфлікту така дитина мала зокрема зазнати психологічного насильства.

34. Факт проживання на території, де не проводились воєнні дії, збройні конфлікти, тимчасова окупація, не може бути підставою для набуття статусу дитини, яка постраждала внаслідок воєнних дій та збройних конфліктів.

35. Сам по собі факт включення населеного пункту до Переліку населених пунктів, на території яких здійснювалася антитерористична операція, згідно із розпорядженням Кабінету Міністрів України від 2 грудня 2015 року № 1275-р, не є підставою визначення зазнання дитиною психологічного насильства на основі положень Порядку № 268 та підставою для надання дитині статусу .

36. Віднесення населеного пункту до територій, на яких здійснювалася антитерористична операція, без проведення воєнних дій чи збройних

конфліктів, не є достатньою законною підставою чи умовою для надання дитині статусу дитини, яка постраждала внаслідок воєнних дій і збройних конфліктів.

37. Зважаючи на вищезазначене, колегія суддів погоджується з висновком суду апеляційної інстанції про те, що рішення комісії з питань захисту прав дитини при Сватівській райдержадміністрації від 6 вересня 2018 року № 19/18, яким відмовлено у наданні статусу дитини, яка постраждала внаслідок воєнних дій та збройних конфліктів малолітньому сину позивачки ОСОБА_2, є правомірним, а тому відсутні підстави для визнання його протиправним та скасування.

Висновки за результатами розгляду касаційної скарги

38. За таких обставин, колегія суддів дійшла висновку, що рішення суду апеляційної інстанції є законним і не підлягає скасуванню, оскільки суд, всебічно перевіривши обставини справи, вирішив спір у відповідності до норм матеріального права, що підлягають застосуванню до цих правовідносин, при дотриманні норм процесуального права; у ньому повно відображені обставини, що мають значення для справи, висновки судів щодо встановлених обставин є правильними, а доводи касаційної скарги їх не спростовують.

Керуючись статтями 341, 345, 349, 350, 355, 356, 359 Кодексу адміністративного судочинства України,

ПОСТАНОВИВ:

Касаційну скаргу ОСОБА_1 залишити без задоволення, а постанову Першого апеляційного адміністративного суду від 9 квітня 2019 року – без змін.

Постанова суду касаційної інстанції є остаточною та оскарженню не підлягає.

Рішення Черкаського окружного адміністративного суду від 26.07.2024 року у справі №580/5115/24

РІШЕННЯ
ІМЕНЕМ УКРАЇНИ

26 липня 2024 року
справа № 580/5115/24
м. Черкаси

Черкаський окружний адміністративний суд у складі:
головуючого судді – Гайдаш В. А.,
розглянувши у порядку письмового провадження за правилами спрощеного позовного провадження у приміщенні суду адміністративну справу за позовом ОСОБА_1 до виконавчого комітету Уманської міської ради про визнання протиправним та скасування рішення, зобов'язання вчинити певні дії,

ВСТАНОВИВ:

До Черкаського окружного адміністративного суду надійшов позов ОСОБА_1 (далі – позивач) до виконавчого комітету Уманської міської ради (далі – відповідач), в якому позивачка просить:

– визнати протиправним та скасувати рішення комісії з питань захисту прав дитини виконавчого комітету Уманської міської ради від 19.03.2024 про розгляд питання щодо надання статусу дитини, яка постраждала внаслідок воєнних дій та збройних конфліктів ОСОБА_2, ОСОБА_3;

– зобов'язати Комісію з питань захисту прав дитини виконавчого комітету Уманської міської ради надати статус дитини, яка постраждала внаслідок воєнних дій та збройних конфліктів ОСОБА_2 (свідоцтво про народження серії НОМЕР_1 , видане 29.03.2019 Уманським міськрайонним відділом державної реєстрації актів цивільного стану ГТУЮ у Черкаській області, актовий запис № 159), ОСОБА_3 (свідоцтво про народження серії НОМЕР_2, видане 21.12.2010 відділом державної реєстрації актів цивільного стану по м. Умані, Уманського міськрайонного управління юстиції у Черкаській області, актовий запис № 935).

Позовні вимоги обґрунтовані тим, що відповідач протиправно прийняв рішення комісії з питань захисту прав дитини виконавчого комітету Уманської міської ради від 19.03.2024, оскільки жодним нормативно-правовим актом, в тому числі Порядком № 268 не визначено обов'язковість реєстрації на території, на якій ведуться (велися) бойові дії або тимчасово окупованій російською федерацією. Також позивачкою вказано, що чинним законодавством

не передбачено можливості утриматися від голосування та не прийняти рішення, тому вважає, що позов підлягає до повного задоволення.

Ухвалою Черкаського окружного адміністративного суду від 27.05.2024 прийнято позовну заяву до розгляду та відкрито провадження у справі, справу вирішено розглядати за правилами спрощеного позовного провадження без повідомлення сторін (у письмовому провадженні) за наявними у справі матеріалами.

Відповідач позов не визнав, надав до суду відзив на позову, в якому зазначив, що Комісією з питань захисту прав дитини виконавчого комітету Уманської міської ради було враховано, що жодним нормативно-правовим актом не визначено, що на території міста Умані Черкаської області відбувалися воєнні дії, збройний конфлікт або тимчасова окупація. Тому жодних підстав надавати статус дитини, яка постраждала внаслідок воєнних дій та збройних конфліктів, дітям, проживаючим у населеному пункті відсутні та рішення щодо надання дітям статусу не було прийняте, тобто не було відмовлено у задоволенні звернення ОСОБА_1, так як у разі врегулювання нормативного акту щодо Порядку надання статусу дитини, яка постраждала внаслідок воєнних дій та збройних конфліктів, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 05.04.2017 року № 268, комісія з питань захисту прав дитини зможе ще раз повернутися до розгляду даного питання та прийняти відповідний висновок.

Позивачкою подано до суду відповідь на відзив на позовну заяву, згідно якої вона вважає, що доводи відповідача, які викладені у відзиві є необґрунтованими, а позов таким, що підлягає до повного задоволення.

Розглянувши подані документи і матеріали, оцінивши належність, допустимість, достовірність кожного доказу окремо, а також достатність і взаємний зв’язок доказів у їх сукупності, суд зазначає наступне.

Із наявних у матеріалах справи доказів судом встановлено, що до служби у справах дітей Уманської міської ради звернулась ОСОБА_1 із заявою щодо надання її малолітнім дітям статусу дитини, яка постраждала внаслідок воєнних дій та збройних конфліктів, а саме через ракетний удар по будинку в м. Умань 28.04.2023 року її діти зазнали психологічної травми.

У зв’язку з виникненням спірних питань при зверненні громадян, служба у справах дітей Уманської міської ради 01.01.2024 звернулась до Міністерства соціальної політики з проханням надати роз’яснення по заяві громадянки ОСОБА_1 .

Листом Мінсоцполітики України від 14.02.2024 № 3689/0/2-24/43 також було підтверджено підстави надання дітям статусу, відповідно до Порядку надання статусу дитини, яка постраждала внаслідок воєнних дій та збройних конфліктів, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 05.04.2017 року № 268. Додатково було повідомлено, що народним

депутатом України Третьяковою Г. М. поданий проект Закону України «Про основи соціальної захищеності дітей, які постраждали в наслідок повномаштабної збройної агресії Російської Федерації проти України». Законопроект спрямований на захист прав та інтересів дітей, які постраждали внаслідок повномаштабної збройної агресії Російської Федерації проти України, залежно від шкоди, завданої дитині такою агресією. На даний час Законопроект готується до другого читання.

Комісією з питань захисту прав дитини виконавчого комітету Уманської міської ради 19.03.2024 прийнято рішення, згідно з яким законодавством не врегульовано питання надання статусу дитини, яка постраждала внаслідок воєнних дій та збройних конфліктів, таким дітям як ОСОБА_2, ОСОБА_3, у зв'язку з чим, під час голосування всі члени комісії утрималися тому рішення по суті прийнято не було.

Надаючи правову оцінку спірним правовідносинам, суд враховує, що відповідно до ст.1 Закону України «Про охорону дитинства» (далі – Закон № 2402-III) дитина, яка постраждала внаслідок воєнних дій та збройних конфліктів, – дитина, яка внаслідок воєнних дій чи збройного конфлікту отримала поранення, контузію, каліцтво, зазнала фізичного, сексуального, психологічного насильства, була викрадена або незаконно вивезена за межі України, залучалася до участі у військових формуваннях або незаконно утримувалася, у тому числі в полоні.

Згідно із ст. 4 Закону № 2402-III система заходів щодо охорони дитинства в Україні включає:

– визначення основних правових, економічних, організаційних, культурних та соціальних засад щодо охорони дитинства, удосконалення законодавства про правовий і соціальний захист дітей, приведення його у відповідність з міжнародними правовими нормами у цій сфері;

– забезпечення належних умов для гарантування безпеки, охорони здоров'я, навчання, виховання, фізичного, психічного, соціального, духовного та інтелектуального розвитку дітей, їх соціально-психологічної адаптації та активної життєдіяльності, зростання в сімейному оточенні в атмосфері миру, гідності, взаємоповаги, свободи та рівності;

– проведення державної політики, спрямованої на реалізацію цільових програм з охорони дитинства, підтримки виробництва дитячого харчування, у тому числі первинного виробництва, надання дітям пільг, переваг та соціальних гарантій у процесі виховання, навчання, підготовки до трудової діяльності, заохочення наукових досліджень з актуальних проблем дитинства;

– встановлення відповідальності юридичних і фізичних осіб (посадових осіб і громадян) за порушення прав і законних інтересів дитини, заподіяння їй шкоди;

– створення умов для забезпечення наявності на ринку в достатній кількості дитячого харчування, що відповідає вимогам законодавства про безпечність та окремі показники якості харчових продуктів, у тому числі шляхом запровадження пільгового кредитування та/або оподаткування операторів ринку харчових продуктів, митного та/або тарифного регулювання.

Статтею 30-1 Закону № 2402-III передбачено, що держава вживає всіх необхідних заходів для забезпечення захисту дітей, які перебувають у зоні воєнних дій і збройних конфліктів, дітей, які постраждали внаслідок воєнних дій і збройних конфліктів, догляду за ними та возз'єднання їх із членами сім'ї, включаючи розшук, звільнення з полону, повернення в Україну дітей, незаконно вивезених за кордон. У разі якщо вік особи не визначений і є підстави вважати, що ця особа є дитиною, їй надається захист, передбачений цією статтею, до встановлення віку.

Усі дії держави стосовно захисту дітей, які перебувають у зоні воєнних дій і збройних конфліктів, дітей, які постраждали внаслідок воєнних дій і збройних конфліктів, здійснюються відповідно до норм міжнародного гуманітарного права.

Місцеві органи виконавчої влади та органи місцевого самоврядування першочергово проводять відселення дітей, які опинилися чи можуть опинитися у зоні воєнних дій чи збройних конфліктів, до безпечних районів. Відселення дітей проводиться разом з батьками, законними представниками або, за їхньою згодою, без супроводження чи з іншими особами.

У разі переміщення, у тому числі за кордон з метою евакуації під час дії надзвичайного або воєнного стану в Україні, дітей, зарахованих/ влаштованих на цілодобове перебування до закладів різних типів, форм власності та підпорядкування, влаштованих у сім'ю патронатних вихователів, керівники відповідних закладів, уповноважені ними працівники або інші особи, призначені органом опіки та піклування чи військовою адміністрацією/ військово-цивільною адміністрацією за місцем розташування закладу, зокрема у разі усунення керівника або уповноваженого ним працівника від виконання обов'язків чи відсутності керівника або уповноваженого ним працівника, патронатні вихователі є законними представниками таких дітей (крім повноважень щодо вчинення від імені та в інтересах дитини правочинів, пов'язаних із житловими та майновими правами, надання згоди на усиновлення та зміну громадянства дитини) до повернення такої дитини в Україну або до її возз'єднання з сім'єю.

Центральний орган виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну політику з питань сім'ї та дітей, здійснює заходи, спрямовані на возз'єднання дитини з сім'єю. Центральний орган виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну політику у сфері захисту прав і свобод людини та громадянина, здійснює заходи з встановлення

місцезнаходження членів сім'ї дитини, сприяє пошукам, що здійснюються членами сім'ї, громадськими, благодійними, волонтерськими, гуманітарними організаціями та фондами, що беруть участь у возз'єднанні сімей.

Центральний орган виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну політику з питань сім'ї та дітей, центральний орган виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну політику у сферах освіти і науки, центральний орган виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну політику у сфері охорони здоров'я, створюють умови для реабілітації у сфері охорони здоров'я, психологічної, педагогічної реабілітації та соціальної реінтеграції дітей, які постраждали внаслідок воєнних дій і збройних конфліктів.

Статус дитини, яка постраждала внаслідок воєнних дій і збройних конфліктів, надається органом опіки та піклування за місцем реєстрації дитини як внутрішньо переміщеної особи. Порядок надання статусу дитини, яка постраждала внаслідок воєнних дій і збройних конфліктів, визначається Кабінетом Міністрів України.

Механізм надання статусу дитини, яка постраждала внаслідок воєнних дій та збройних конфліктів визначено Порядком надання статусу дитини, яка постраждала внаслідок воєнних дій та збройних конфліктів, затвердженим постановою Кабінету Міністрів України від 5 квітня 2017 року № 268 (далі – Порядок № 268).

Підпунктом 3 пункту 2 Порядку 268 передбачено, що психологічне насильство, якого зазнала дитина внаслідок воєнних дій та збройних конфліктів (далі – психологічне насильство), – моральні та психологічні страждання (травми) дитини, що не потребують доведення, і які вона перенесла внаслідок її проживання/перебування в умовах воєнних дій, збройних конфліктів, тимчасової окупації, її внутрішнього переміщення або переміщення за кордон, як наслідок залишення свого місця проживання/перебування у результаті або з метою уникнення негативних наслідків збройного конфлікту, а також загибелі (зникнення безвісти), потрапляння у полон, смерті внаслідок отриманих у результаті збройного конфлікту поранення, контузії або каліцтва на території України чи за кордоном її батьків або одного з них – із числа цивільних осіб, а також її батьків або одного з них – з числа осіб, визначених пунктом 2 Порядку надання статусу члена сім'ї загиблого (померлого) Захисника чи Захисниці України, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 23 вересня 2015 р. № 740 (Офіційний вісник України, 2015 р., № 78, ст. 2605; 2022 р., № 57, ст. 3390).

Відповідно до пунктів 3, 4 Порядку № 268 право на отримання статусу має дитина, а також особа, яка на час воєнних дій, збройних конфліктів, збройної агресії Російської Федерації не досягла 18 років (повноліття), і в результаті:

1) отримали поранення, контузію, каліцтво;
2) зазнали фізичного, сексуального насильства;
3) були викрадені або незаконно вивезені за межі України;
4) залучалися до участі у діях воєнізованих чи збройних формувань;
5) незаконно утримувалися, у тому числі в полоні;
6) зазнали психологічного насильства.

Наслідками воєнних дій і збройних конфліктів для дитини можуть бути одна, кілька або всі обставини, зазначені в пункті 3 цього Порядку. Під час надання дитині статусу заявником визначається обставина, яка мала найбільший негативний вплив на стан здоров'я та розвиток дитини.

Пунктом 6 Порядку № 268 передбачено, що для надання статусу законний представник дитини або у разі, коли дитина переміщується без супроводження батьків або осіб, які їх замінюють, її родичі (баба, дід, прабаба, прадід, тітка, дядько, повнолітні брат або сестра), вітчим, мачуха, представник органу опіки та піклування подають до служби у справах дітей заяву про надання статусу, згоду на обробку персональних даних відповідно до Закону України «Про захист персональних даних» і засвідчені в установленому порядку копії таких документів:

– свідоцтва про народження дитини або іншого документа, що посвідчує особу дитини;

– документа, що посвідчує особу заявника;

– документа, що підтверджує повноваження законного представника дитини (у разі коли дитина постійно проживає/перебуває у закладі охорони здоров'я, закладі освіти або іншому дитячому закладі, – документа, що підтверджує факт перебування дитини в такому закладі) або родинні стосунки між дитиною та заявником;

– довідки про взяття дитини на облік як внутрішньо переміщеної особи (у разі наявності);

– паспорта громадянина України, виготовленого у формі книжечки (у разі наявності);

– паспорта громадянина України або паспорта громадянина України для виїзду за кордон у формі е-паспорта або е-паспорта для виїзду за кордон (у разі наявності);

– витягу з реєстру територіальної громади (у разі наявності).

За обставин, передбачених у підпункті 6 пункту 3 цього Порядку, також подаються: висновок оцінки потреб сім'ї (особи) у соціальних послугах, підготовлений центром соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді за формою, затвердженою Мінсоцполітики. До оцінювання потреб сім'ї (особи) може бути залучений психолог/практичний психолог, психотерапевт, психіатр, що працює в іншому закладі, установі, організації. На основі висновку оцінки потреб сім'ї (особи) у соціальних послугах за згодою

батьків/законних представників дитина направляється до відповідного закладу/ організації для реабілітації та отримання відповідних соціальних послуг.

Пунктом 5 Порядку № 268 установлено, що статус надається органом опіки та піклування за задекларованим/зареєстрованим місцем проживання/ перебування дитини як внутрішньо переміщеної особи, за місцем звернення, якщо місце проживання/перебування дитини не задекларване/не зареєстроване або задекларване/зареєстроване на території, на якій ведуться (велися) бойові дії або тимчасово окупованій Російською Федерацією, або за місцем виявлення такої дитини місцевими органами виконавчої влади та/або органами місцевого самоврядування.

Як встановлено судом із матеріалів справи, до служби у справах дітей Уманської міської ради звернулась ОСОБА_1 із заявою щодо надання її малолітнім дітям статусу дитини, яка постраждала внаслідок воєнних дій та збройних конфліктів, а саме через ракетний удар по будинку в м. Умань 28.04.2023 її діти зазнали психологічної травми.

Відповідно до пункту 10 Порядку № 268 рішення про надання або відмову в наданні статусу приймається органом опіки та піклування протягом 30 календарних днів з дати реєстрації заяви про надання статусу за результатами розгляду комісії з питань захисту прав дитини документів, зазначених у пункті 6 цього Порядку. У рішенні зазначаються прізвище, ім’я, по батькові, дата народження, серія та номер свідоцтва про народження/ паспорта, адреса місця проживання/перебування дитини, визначені у пункті 3 цього Порядку обставини, за яких вона постраждала внаслідок воєнних дій та збройних конфліктів (за винятком сексуального насильства, яке позначається літерою «А»), документи, що підтверджують такі обставини, а також дата і номер протоколу засідання комісії з питань захисту прав дитини. Рішення про відмову в наданні статусу приймається в разі відсутності одного з документів, зазначених у пункті 6 цього Порядку (крім випадку, зазначеного в пункті 8 цього Порядку), та може бути оскаржене в суді.

Матеріалами справи підтверджено, що Комісією з питань захисту прав дитини виконавчого комітету Уманської міської ради 19.03.2024 прийнято рішення, згідно з яким законодавством не врегульовано питання надання статусу дитини, яка постраждала внаслідок воєнних дій та збройних конфліктів, таким дітям як ОСОБА_2, ОСОБА_3, у зв’язку з чим, під час голосування всі члени комісії утрималися тому рішення по суті прийнято не було.

Однак суд звертає увагу, що рішення про надання або відмову в наданні статусу приймається органом опіки та піклування протягом 30 календарних днів з дати реєстрації заяви про надання статусу за результатами розгляду комісії з питань захисту прав дитини документів, зазначених у пункті 6 цього Порядку, а чинним законодавством не передбачено можливості утриматися від голосування та не прийняти рішення.

Враховуючи вищевикладені обставини та факт не прийняття відповідачем по суті рішення про надання або відмову в наданні статусу дитини, яка постраждала внаслідок воєнних дій та збройних конфліктів, тому суд дійшов висновку скасувати рішення комісії від 19.03.2024 та повторно розглянути питання щодо надання статусу дитини, яка постраждала внаслідок воєнних дій та збройних конфліктів ОСОБА_2, ОСОБА_3 та прийняти одне з рішень, яке передбачено пунктом 10 Порядку № 268.

Враховуючи факт не прийняття відповідачем по суті рішення про надання або відмову в наданні статусу дитини, яка постраждала внаслідок воєнних дій та збройних конфліктів, тому позовна вимога про зобов'язання відповідача саме надати статус дитини, яка постраждала внаслідок воєнних дій та збройних конфліктів ОСОБА_2 та ОСОБА_3 – є передчасними та задоволенню не підлягають.

За вказаних обставин, суд дійшов висновку, що викладені в позовній заяві доводи позивача є частково необґрунтованими, а позов таким, що підлягає до часткового задоволення.

Відповідно до частини 1 статті 77 Кодексу адміністративного судочинства України кожна сторона повинна довести ті обставини, на яких ґрунтуються її вимоги та заперечення, крім випадків, встановлених статтею 78 цього Кодексу.

При цьому в силу положень частини 2 статті 77 вказаного кодексу в адміністративних справах про протиправність рішень, дій чи бездіяльності суб'єкта владних повноважень обов'язок щодо доказування правомірності свого рішення, дії чи бездіяльності покладається на відповідача.

Відповідно до ч. 1 ст. 139 Кодексу адміністративного судочинства України при задоволенні позову сторони, яка не є суб'єктом владних повноважень, всі судові витрати, які підлягають відшкодуванню або оплаті відповідно до положень цього Кодексу, стягуються за рахунок бюджетних асигнувань суб'єкта владних повноважень, що виступав відповідачем у справі, або якщо відповідачем у справі виступала його посадова чи службова особа.

Керуючись статтями 6, 9, 14, 139, 242-245, 255, 295, 370 Кодексу адміністративного судочинства України, суд, –

ВИРІШИВ:

Позов задовольнити частково.

Визнати протиправним та скасувати рішення комісії з питань захисту прав дитини виконавчого комітету Уманської міської ради від 19.03.2024 про розгляд питання щодо надання статусу дитини, яка постраждала внаслідок воєнних дій та збройних конфліктів ОСОБА_2 , ОСОБА_3 .

Зобов'язати Комісію з питань захисту прав дитини виконавчого комітету Уманської міської ради повторно розглянути питання щодо надання

статусу дитини, яка постраждала внаслідок воєнних дій та збройних конфліктів ОСОБА_2, ОСОБА_3 та прийняти одне з рішень, яке передбачено пунктом 10 Порядку надання статусу дитини, яка постраждала внаслідок воєнних дій та збройних конфліктів, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 05 квітня 2017 року № 268.

У задоволенні інших позовних вимог відмовити.

Стягнути з виконавчого комітету Уманської міської ради на користь ОСОБА_1 сплачений судовий збір у сумі 484 (чотириста вісімдесят чотири) грн 48 коп.

Копію рішення направити особам, які беруть участь у справі.

Рішення набирає законної сили після закінчення строку подання апеляційної скарги всіма учасниками справи, яка може бути подана до Шостого апеляційного адміністративного суду через Черкаський окружний адміністративний суд протягом тридцяти днів з дня складення повного судового рішення.

Навчальне видання

Наливайко Лариса Романівна
Грицай Ірина Олегівна
Оганісян Цагік Вазгенівна

ЗАХИСТ ПРАВ ДІТЕЙ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Збірник нормативно-правових актів

Редактор, оригінал-макет – *А. В. Самотуга*

Підп. до друку 14.05.2025. Формат 60х84/16. Друк – цифровий.
Гарнітура – Times New Roman. Ум.-друк. арк. 26,27. Обл.-вид. арк. 28,25. Зам. № 01/25-д

Надруковано у Дніпровському державному університеті внутрішніх справ
49005, м. Дніпро, просп. Науки, 26, sed@dduvs.edu.ua
Свідоцтво про внесення до державного реєстру ДК № 8112 від 13.06.2024 р.